חסידות · ספרי ראשית

בת עין

רבי אברהם דוב מאברוטש [אד"ם]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בת עין

רבי אברהם דוב מאברוטש [אד"ם]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בת-עין/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

בראשית 5
נח 11
לך לך 19
וירא 27
חיי שרה 36
תולדות 41
ויצא 48
וישלח 56
וישב 68
חנוכה 81
מקץ 95
ויגש 103
ויחי 108
שמות 120
וארא 132
בא 139
בשלח 148
יתרו 160
משפטים 176
דרוש לפרשת שקלים 189
תרומה 189
תצוה 197
דרושים לפרשת זכור 208
פורים 211
כי תשא 213
פרשת פרה 223
ויקהל 223
ויקהל פקודי 231
דרוש לפרשת החדש 244
ויקרא 247
צו 255
דרושים לשבת הגדול 259
פסח - חג ראשון 264
דרושים לשבת חוה"מ פסח 269
שמיני 274
תזריע 291
מצורע 298
דרוש לפסח 301
אחרי מות 303
קדושים 310
אמור 318
בהר 330
דרוש לפרשת בהר ובחקותי 336
בחוקתי 338
במדבר 345
שבועות 349
נשא 357
בהעלותך 364
שלח 370
קרח 374
חקת 382
בלק 394
פנחס 400
מטות מסעי 410
מסעי 412
דברים 416
ואתחנן 420
עקב 431
ראה 441
שופטים 447
כי תצא 452
כי תבוא 458

נצבים 462
דרוש לערב ראש השנה 467
וילך 469
דרוש לשבת תשובה 473
דרוש לראש השנה 476
דרושים לשבת תשובה 477
האזינו 483
יום כיפור 490
וזאת הברכה 493
סוכות 494
לקוטים 499
שו"ת 500

בראשית

בראשית ברא וגו' והארץ היתה תהו ובהו וגו' ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור וגו' (בראשית א א - ג). לפרש על דרך המוסר השני מיני אור הנ"ל. וגם לפרש הצירוף של סיום התורה והתחלתה אותיות ל"ב.

הנה עיקר בריאת העולם היתה בשביל ישראל ובשביל היראה שנקראים ראשית (אותיות דר"ע אות ב), היינו שישראל יהיו דבקים לה' תמיד ביראה גדולה, היינו על ידי התבוננותם בגדולתו ית' ויפחד וירא מפניו ית', וזהו בחינה גדולה ויקרה.

אמנם והחיות רצוא ושוב (יחזקאל א יד), שאי אפשר לאדם לעמוד תמיד באותה בחינה, ולפעמים נופל מזאת הבחינה, מדבקותו הנ"ל, ונחשך האור הקדושה בלבו, שאינו דבוק כל כך במחשבתו ולבו ביראת ה', ובעבור זאת נשבר לבו בקרבו על העדר האור ההוא מלבו ונכנע מאוד מפני ה'.

וזהו בחינת שברי לוחות, שלבו נשבר בקרבו מגודל הבושה מפני ה' על שנתרחק מדבקות הנ"ל, וגם בחינה זו מונחת בארון (ע' ברכות ח:), וזהו אשר עשה משה לעיני כל ישראל (דברים לד יב) ופירש רש"י ששבר משה הלוחות וה' הסכים לדעתו ואמר אשר שברת וכו' (שמות לד א), מרמז לבחינה זו, פירוש משה הוא בחינת דעת כללות ישראל כידוע (ע"ח שכ"ה דרוש ב), ושבר את בחינת ל"ב המרומז בצירוף סיום התורה והתחלתה.

ולבחינה זו היתה רצון הבורא ב"ה בבריאת העולם, בראשית ברא אלהים את השמ"ים ואת הא"רץ, מרמז לשני בחינות הנ"ל, פירוש השמ"ים מרמז לבחינה א', והא"רץ מרמז לבחינה ב' שהוא בבחינת ארציות. ואמר והארץ היתה תהו ובהו, שהיה משתומם על הבהו שבו, פירוש שנשבר לבו בקרבו על בחינת הבהו, היינו על העדר האור הדבקות הנ"ל. אז ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור, פירוש שנעשה מזה הבחינה אור גדול. ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, פירוש ששני הבחינות נתחברו להיות אחד בקדושה גדולה על ידי הכנעת לבו וגודל ענוה. וכן יו"ם לי"לה גימטריא ענ"וה, שעל ידי בחינת גודל ענ"וה נכלל שמאלא בימינא ונעשה יום אחד:

בראשית ברא וגו' (בראשית א א). פירש רש"י, שבתחלה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת הרחמים וכו' והיינו דכתיב ביום עשות וגו'.

פירוש על דרך המוסר, הנה ידוע שהקב"ה צמצם אורו ית' וברא העולמות, ובתחלה צמצם אורו ית' וברא עולם העליון באות יו"ד, אח"כ צמצם עוד יותר עד שברא עולם הזה

הגשמי באות ה"א. ורמז באות ה"א שיש בו פתח לצאת, לרמז שיש בו הבחירה שכל הרוצה לצאת יצא, וכשירצה לחזור בתשובה ולכנס לבחינת קדושה, יש בו פתח לכנס, והקב"ה יקבלו בתשובה כמאחז"ל (מנחות כט:).

אבל עולם העליון שיש בו קדושה ביותר, אין בו תשובה, כי הקב"ה מדקדק עם הצדיקים ועם המלאכים כחוט השערה, שנענשים על השוגג, כמאמר הכתוב וסביביו נשערה מאוד (תהלים נ ג, ע' יבמות קכא:), היינו שבכל מקום שיש בו קדושה ביותר שם היא הדקדוק ביותר, ובכל מקום שאין הקדושה כל כך גדול מגודל הצמצום יש בו יותר בחינת רחמים וקבלת תשובה, ולכן עולם הבא אין בו בחינת תשובה לגבי המלאכים, כי הוא בחינת דין יותר, ועולם הזה הגשמי יש בו יותר רחמים לכן יש בו בחינת תשובה.

וזהו בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, פירוש שבתחלת הצמצום ברא עולם העליון במדת הדין, היינו בבחינת קדושה גדולה, ושם יש דין ביותר כנ"ל. ואח"כ כשרצה לברוא עולם הזה שהיא בצמצום האור ביותר והסתר גדול, ולא יתקיים בלא בחינת רחמים, לכן הקדים מדת הרחמים, היינו בחינת תשובה כנ"ל.

וזהו מרומז בפסוק את השמים וא"ת הארץ, היינו השמ"ים מרמז לעולם העליון, הא"רץ מרמז לעולם התחתון, ונתוסף אות וא"ו בתיבת ו"את הארץ, לרמז לבחינת רחמים שנברא בו עולם הזה, בבחינת אות וא"ו, בחינת שנה שיש בו לפעמים י"ב חודש כמספר ו"ו במילואו, ולפעמים יש בו י"ג חדשים כמספר אות וא"ו במילואו באלף (ע' לק"ת פ' ואתחנן), נגד י"ג מדות הרחמים, ולפעמים הם י"ב מדות הרחמים (שמתחילים מן אל רחום) כידוע, כי בשנת העבור יש בו יותר רחמים בחינת אות אל"ף שבתוך הוא"ו, וממשיך אור מעולם העליון, בחינת קדושה העליונה.

וכן בפרטיות, גם בעולם הזה עצמו יש בו מדרגות גבוה מעל גבוה, כגון בבחי' ימים, יש בחינת שבת שהוא יום מקודש משאר ימים, לכן יש בו יותר בחינת דין, ומדקדקין בו יותר על כל הדברים הנעשים בו בכל הדינין, וממנו נמשך בחינת קדושה לכל שאר ימי החול, ומרומז במלת ברא"שית ירא שב"ת (ת"ז ת' כד סט.) (היינו שבריאת העולם היה בבחינת גבוה מעל גבוה, כמו בחינת שבת וימי החול כנ"ל) ובמלת שבת מרומז ג"כ מספר שמ"ים וא"רץ י' ה', לרמז כנ"ל, שבחינת שמים בחינת יוד מאיר בבחינת ארץ בחינת ה"א, וכן שבת מאיר לבחינת חול כנ"ל.

וכן בבחי' מקומות בזה העולם, יש ג"כ גבוה מעל גבוה, היינו בחינת חוצה לארץ מקבל בחינת קדושה מבחינת ארץ ישראל, וגבוה מזה בחינת ירושלם ובחינת מקדש, עד

בחינת קודש הקדשים, וכל שיש בו יותר בחינת קדושה יש בו יותר בחינת דין, וממשיך אור וקדושה לתחתון ממנה.

והנה משה רבינו ע"ה התאוה מאוד לכנס לבחינת ארץ ישראל, לבחינת הקדושה, עד בחינת קודש הקדשים, כדי להמשיך אור וקדושה מאותן הבחינות על ישראל. וזהו (דברים לד א - ח) ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו ראש הפסגה וגו' עד וימת שם וגו', פירוש, שעלה משה לראש הפסגה היינו לבחינות הגבוהות, להמשיך בחי' יראה וקדושה עליונה על ישראל, ונתדבק בקדושת ארץ ישראל אשר הראהו השי"ת עד שמת בנשיקה (מו"ק כח., רש"י עה"פ), ואף במותו ראתה עינו, וזהו שפירש רש"י על לא כהתה עינו, אף משמת, פירוש כי לא מת רק נתדבק בקדושה עליונה בבחינת נשיקה כנ"ל, והמשיך בחינת קדושה ובחינת יראה עלאה על כל ישראל, וזהו וימת שם משה עבד ה' בארץ מואב על פי ה' (דברים לד ה) לרמז שהמשיך בחי' יר"אה גימטריא ע"ל פ"י ה', היינו שהמשיך בחינת יראה מבחינת ארץ ישראל על ידי הסתכלותו בו על ישראל, אעפ"י שהיה בארץ מואב, בחינת חוצה לארץ.

וזהו ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל יש"ראל בר"אשית ברא וגו', פירוש שהמשיך בחינת מורא גדול בחינת יראה עלאה מעולמות עליונים לכל ישראל, לבחינת ל"ב שלהם, ונעשה להם בחינת לב טהור, ונעשה בחינת בראשית, בחינת יר"א שב"ת כנ"ל, בחינת התחברות עולם העליון בעולם התחתון, בחינת המשכה מן שמים אות יו"ד לבחינת ארץ אות ה"א כנ"ל, בחינת בראשית בחינת שי"ר תא"ב (ת"ז ת' י' כד:), בחינת שיר השירים אשר לשלמה (שה"ש א א) שיר מקודש משאר השירים, בחינת שיר אש"ר לשלמה, בחינת שלמות, שנשלם בחינת בנין בית המקדש.

וכן מרמז תבת בראשית, גימטריא א"שר לש"למה עם בחינת שבע בחינת שבת, שעל ידי בחינת שבת היא עיקר התגלות האור העליון ושלמות הקדושה, ובשבת נאמר (תהלים לז ד) והתענג על ה', היינו קדמות המחשבה כמבואר, ויתן לך משא"לות לב"ך, היינו שאז דווקא על ידי המשכת קדושת שבת נתמלא שא"לות ובקשות של בחינת לב טהור ברא וגו' (תהלים נא יב) לעבדו באמת, כן יהי רצון אמן:

ויברא אלהים וגו' בצלם אלהים ברא א"תו זכר ונקבה ברא א"תם וגו' (א כז). וי"ל, בתחילה אמר ברא או"תו לשון יחיד, ואח"כ ברא או"תם לשון רבים.

הנה ידוע מאמר חז"ל (ע' זח"ג רנז:, ע"ח ש"א ענף א') שעיקר בריאת העולם היתה בגין דיתקרי רחום וכו' ויתקרי בכל הי"ג מדות הרחמים, במה שירחם על העולם בכל המדות. אמנם השתלשלות הי"ג מדות הרחמים לעולם הזה אינו כי אם על ידי אתערותא דלתתא

של ישראל עם קדושו, כמאמר חז"ל (ע' שבת קלג:, סוטה יד., תנחומא וישלח י', ויק"ר כה ג, ע' מכילתא שירה פ' ג') הדבק במדותיו מה הוא רחום אף אתה רחום, ועי"ז כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים (שבת קנא:), ר"ל שעל ידי שמרחם האדם למטה על הבריות נתעורר מדת רחום למעלה, וכן בכל המדות שפועל אדם למטה מעורר למעלה כמו כן (כי יעקב חבל נחלתו (דברים לב ט) וד"ל).

אמנם יש ב' מדריגות בענין הדביקות במדותיו ית', מדריגה הראשונה העליונה המעולה, למי שחננו ה' להיות עובד מאהבה בתענוגים, ומואס בהבלי עולם הזה, ומקדש את עצמו בכל אבריו, ושומר את פיו מלאכול שום מאכל שיש בו שום ספק אסור, ומלדבר שום דבור אשר לא לה' הוא, כגון דברים בטלים ומכל שכן שום ליצנות או לשון הרע ורכילות חלילה, וכל דבריו כי אם בתורת ה' ויראתו, או מדברים הנוגעים לגוף ההכרחים לחיי גופו, ומדבר ביראה ופחד מה', ומקדש את עיניו מלהסתכל במקום אשר לא לה' הוא, ומקדש את לבו מלהרהר ולהתאוות שום דבר מהבלי עולם הזה ומכל שכן לכבוד או שום תאוה אחרת אשר לא לה' הוא. וזה דבוק תמיד בה' אלהים חיים מקור החיים של כל הנמצאים והעלולים מראשית כל דרגין עד סוף כל דרגין. וכשנזדמן לו איזה רחמנות לרחם על איזה נברא אינו צריך לשום ישוב הדעת אם לרחם או לאו, כי ממילא מגיע לו רחמנות על כל נברא מצד שדבוק במקור חיותו של אותו נברא באלהים חיים כנ"ל על ידי עבודתו התמה ושלמה, יהי רצון שנזכה לזה, אשרי לו ואשרי חלקו.

ויש עוד מדריגה שניה פחותה ממנה, מי שעדיין אינו נקי מכל וכל, ויצר הרע עדיין עומד נגדו לבטלו מעבודתו ית', רק שמתגבר עליו בעבודתו לה' בכל ענייניו בדבורו ומחשבותיו ובכל מעשיו לבלתי ציית אותו, כי אם לעבוד את ה'. וכן כשנזדמן לו שום ענין לרחם על איזה נברא, צריך ישוב הדעת אם לרחם על ידי מאמר חז"ל (שבת קנא:) כל המרחם על הבריות כו', או לאו מחמת היצר הרע העומד נגדו.

ושני המדרגות האלו שניהם כאחד טובים ודביקים במדותיו ית', וממשיכים שפע רב וברכה על ידי י"ג מדות הרחמים לעולם הזה, אבל חילוק גדול יש בין המשכת השפע על ידי המדריגה הא' המעולה הנקרא בחינת זכר (ר"ל משפיע בעצם כמקור), ובין המשכת השפע על ידי י"ג מכילין דרחמי על ידי מדרגה הב' הקטנה הנקרא בחי' נקבה (ר"ל בחינת מקבל שפע ממקור ומשפיע).

ועל אלו שתי מדריגות מרמז הכתוב באמרו (בראשית א כו) נעשה אדם בצלמנו כדמ"ותנו, ר"ל בחינת טו"ב בחינת רחום וחנ"ון כמוני, כי בחינת הט"וב ורחמנות נקרא בחינת דמות וחותם, ובלשון הזוהר גושפנקא דמלכא (ע' זח"ג רלג:). ורצה הבורא ית"ש

לברוא את האדם שיהיה בו דמות וחותם הנקרא טו"ב רח"ום וח"נון, בכדי שימשיך הי"ג מדות למטה כנ"ל על ידי מדריגה הא' נאמר ברא או"תו לשון יחיד. אבל אח"כ כשברא העולם (והיה שבירת הכלים, ונתערב טוב ברע, ויצר הרע נתגבר) ונתקטנה המדריגה כמדריגה הב', נאמר ברא אות"ם לשון רבי"ם, שני בחינות הנ"ל, בחינת זכ"ר ובחינת נק"בה, וזהו זכ"ר ונק"בה ברא אותם כנ"ל.

וע"ז רמז רבי שמעון בר יוחאי ע"ה בזוהר (ע' זח"ג רל"ג:) באמרו א"ת השמ"ים וא"ת הא"רץ, גושפנקא דמלכא דביה חתום שמיא וארעא. ר"ל בר"ת מן "את "השמים "ואת "הארץ גימטריא טו"ב, כי אין העולם מתקיים אלא על ידי בחינת טוב, ועל כן בלוחות הראשונות שלא היה כתוב בהן למען יי"טב לך, היה חסר מהם בחינת טו"ב, שבר אותם משה רבינו ע"ה (ע' ב"ק נד:), כי ראה שאין העולם מתקיים בהם בלי טוב, והקב"ה הסכים על ידו ונתן לו לוחות האחרונות, וכתב בהם למען יי"טב לך והארכת ימים (ע' דברים ה טז).

וזשאה"כ (דברים לד יב) ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל בראשית ברא וגו' (בראשית א א), ר"ל שמשה רבינו ע"ה שבר את הלוחות הראשונות בעבור ברא"שית ברא וגו' א"ת הש"מים וגו', ר"ל בעבור שעיקר בריאת העולם היתה בגושפנקא דמלכא, בחינת טו"ב המרומז בר"ת הנ"ל, ובלוחות היה חסר בחינת הטוב כנ"ל, על כן שבר אותם כנ"ל.

וגם במלת ברא"שית מרומז בחינת י"ג מכילין דרחמי, כי ברא"שית י"ג לחושבן זעיר דחנוך (ע' ת"ז ת' י' כו.), ר"ל מרמז לי"ג מכילין דרחמי, על כן שבר משה רבינו ע"ה את לוחות הראשונות שלא היה בהם בחינת טוב, והמתיק פ"ר דינים שלא ישלטו על ישראל, ומרומז בס"ת אש"ר עש"ה מש"ה לעינ"י כ"ל ישרא"ל גימטריא פ"ר.

עוד מרמז הכתוב במה המתיק זה, על ידי שתיקן לישראל וקדש אותם בחי' ע"ין ול"ב, שיהיה רק לה' לבם ועיניהם (כמאמר חז"ל (תנחומא שלח טו, רש"י במדבר טו לט) העין רואה והלב חומד, והן הם תרי סרסורי עבירה, על כן העיקר צריך לתקן אותם) ומרומז במלת לעי"ני בחינת עין, ובסוף תיבה ישראל ובראש תיבה ב"ראשית אותיות ל"ב, ר"ל שיהיה לישראל עי"ן טובה ורו"ח בחינת ל"ב נמוכה. ועוד מרמז סוף תיבת ישר"אל, אותיות א"ל שם החסד (זח"ג ל:), ואח"כ בראשית ברא, כי שם א"ל היה התחלות השתלשלות העולמות כנראה בספר עמק המלך:

ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים (בראשית ב י). ונוכל לומר על דרך הרמז, ונקדים לפרש האיך שהתורה הקדושה נעוץ סופו בתחלתו,

דהנה סיום התורה אשר עשה משה לעיני כל ישראל, ופירש רש"י שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, ולכאורה אינו מובן מאיזה טעם נשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם שהיה מכתב אלהים, הגם שהיה לו כוונה בזה, מ"מ גוף המעשה אינו מובן.

אך נוכל לומר, דהנה יש שני בחי' עבדות, א' שעובד את הבורא ב"ה בתורה ובמצות ומעשים טובים, ואינו נוטה מדרך התורה כלל וכלל, רק כל העובדות ומעשים אשר הוא עושה הכל היא רק על פי התורה. ויש עוד בחי' עבדות ד', שעושה איזה דבר אע"פ שאינו על פי התורה, רק שהשעה צריכה לכך, ואין כוונתו ח"ו להנאת עצמו כלל וכלל, כענין שעשה אליהו הנביא בהר הכרמל, אך ורק שאינו רשאי להכניס את עצמו בדבר כזה לסמוך על הכוונה שלו שהוא לשם שמים כיון שגוף הענין לא טוב הוא, רק מי שיש לו אימה ויראה באמת ותמיד יראת ה' על פניו ומדקדק על עצמו כחוט השערה שלא לעבור על רצונו ית', זה יכול להכניס את עצמו לפעמים בעבודה הזאת.

והנה מי שמתנהג את עצמו תמיד על פי התורה והמצות הוא בחינת חסד. ודבר שאינו על פי התורה הוא בחינת גבורה. ומי שעושה דבר שבעצם הוא בחינת גבורה, שאינו על פי התורה, רק שהכוונה היא לעשות רצון השי"ת שהוא בחינת חסד, אז הוא בבחינת דעת התחברות חסד וגבורה (ע"ח שכ"א פ"ב).

והנה משה בשעה ששבר את הלוחות היה אז בבחינת דעת, התחברות חו"ג (ע"ח שכ"א פ"ב). וקשה האיך הכניס את עצמו לעבוד את בורא עולמים ב"ה בבחינת דעת. התירוץ לזה הוא בראש"ית גימטריא יר"א בכ"ור דע"ת. ובכ"ור נקרא דבר שהוא ראשון וקודם דבר האחרון, וזהו ירא בכור דעת, היינו שקודם בחינת דעת שעשה משה ששבר את הלוחות שהיו מכתב אלהים רק שכוונתו היה לשם שמים כמבואר בגמרא (שבת פז.), היה מקודם הבחינת דע"ת בבחינת יר"א, שהיה לו גודל אימה ויראה מפחד השם ב"ה ומהדר גאונו, ולזה היה רשאי להכניס את עצמו בבחינת עבודה הזאת.

והנה עדן מרמז על בחינת יראה שצריכה להיות מקודם הבחינת דעת, שעד"ן הוא לשון קודם כמ"ש (קהלת ד ג) אשר עד"ן לא היה. ותיבת גן מרמז על בחינת עבדות בבחינת דעת, שהמעשה בעצמו הוא בחינת גנות רק שהכוונה הוא טוב, וג"ן הוא לשון גנות.

וזהו ונהר יוצא מעדן, היינו מבחינת יראה יוצא השפעה, ונהר הוא לשון השפעה. להשקות את הגן, היינו הבחינת דעת, פירוש על ידי בחינת יראה יכול לעבוד את הבורא ב"ה בבחינת דעת. ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים, היינו כשנהר שהיא בחינת השפעה יוצא מעדן שהוא בחינת יראה ומשקה את הגן שהוא בחינת דעת, אז בחינת עבודה זו הוא בחי' ארבעה ראשים, היינו שהוא כלול מד' בחינות, שהמעשה בעצמו

הוא בחינת גבורה, והכוונה בעצמו הוא בחינת חסד, ויש שני בחינות, א' בחינת חסד ב' בחינת גבורה, וכשיכללו זה בזה אז יהיו עוד שני בחינות נכללים זה בזה חסד שבגבורה גבורה שבחסד, וזהו ארבע ראשים, יהי רצון שנזכה לזה להמתיק הגבורות בחסדים אמן כן יהי רצון:

נח

אלה תולדת נח נח איש צדיק כו' (בראשית ו ט). ובזוהר הקדוש (זח"א נח:) נח נח, נייחא בעלאה נייחא בתתאה.

ולהבין זה, הנה כתוב (בראשית ו ה) כי רבה רעת האדם וגו' ונח מצא חן בעיני ה', ולפי משמעות לשון המקרא דהא בהא תליא, מחמת שרבה רעת האדם עי"ז ונח מצא חן. ואמרתי פירושו, ר"ל שהאמת כך היא שמצד רעתם ודביקותם בחמס ובהבלי עולם הזה חיי שעה שהיו דביקים בהם, מזה נשא נח ק"ו בעצמו ואמר יישר חילי לאורייתא, ר"ל שאמר משאדביק את עצמי בהבלי עולם הזה שהם הבל וריק, מוטב שאדבק את עצמי לחיי החיים חיי עולם מקור החיים, ודבק את עצמו לעבודת הבורא ב"ה, וזשה"כ ונח מצא ר"ל (נייחא מצא) פירוש נ"ח גימטריא כבו"ד ה', שמצא כבוד ה' ברעתם כנ"ל, כמאמר חז"ל (אבות ו יב) כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, והכתוב מזהירנו ע"ז (תהלים קד לא) יהי כב"וד ה' לעולם, ר"ל תמיד יהי' כב"וד ה' נגד עיניך, היינו בכל מקום שתסתכל תראה בחינת כ"בוד ה' הגנוז בתוכו ולא יהיה נסתר מנגד עיניך כמו שעשה נח כנ"ל.

ועי"ז קראו הכתוב איש צדיק, כמאמר הכתוב (משלי י כה) וצדיק יסוד עולם, ר"ל מי הוא צדיק, מי שרואה י'סו"ד שבעולם, ר"ל שרואה בחי' י"וד שהיא בחינת חכמה (ת"ז ת' יח לב.), בחינת חכמת ה' הגנוז בעולם בכל נברא ונברא והכל ברא לכבודו, והצדיק רואה ומסתכל בו בכל מקום ולא נעלם ממנו כב"וד ה' מלראותו בכל דבר כנ"ל.

ולזה מרמזים חז"ל באמרם (אבות פ"ה מ"א) בעש"רה מאמרות נברא העולם, ר"ל בעשרה באות יו"ד שמרמזת לבחינת חכמה נברא כל דבר שבעולם, והצדיק מסתכל ומצפה תמיד לראותו וידבק את עצמו עי"ז לה', ועי"ז מעלה גם אותן הנבראים שהם במדריגה התחתונה לה' ג"כ.

והענין הזה מרומז באות צדיק שהוא יוד נון כזה **צ**", ר"ל שהצדיק מדבק בחינת יו"ד בחינת חכמה הנ"ל לכל מדריגות הנפולים התחתונים, כי נון מרמז לבחי' נופלים והצדיק על ידי בחי' יו"ד בחי' חכמה שמוצא בתוכו שבו נברא ומדבק אותו בו מעלה ומרים

אותו למעלה, ואעפי"כ היוד הפוכה (שהצדיק מהפך פניו מהם לבלתי יודבק בהם). וע"ז מזהירנו הכתוב (ישעיה מ כו) שאו מרום עיניכם וראו מ"י ברא אל"ה וגו', ר"ל מן יוד ברא אל"ה בחי' גבורות, כידוע שמלת אלה מרמזת לבחי' גבורות (ע' זח"א רכח., פרדס שכ"ג פ"א ערך אלה), מדריגות התחתונות הנפולים בהבלי עולם הזה, פירוש אפילו בחינות הגרועות נבראו ביוד בבחינת חכמה לכבוד ה' כנ"ל.

וזשאה"כ אלה תולדת נח היינו אל"ה מרמז לבחי' הגבורות כנ"ל, היו תולדות נח, ר"ל שהעלה אותם למעלה כנ"ל (או אפשר לפרש אלה תולדת נח, ר"ל שְׁמָאל"ה בחינת הגבורות שעשו אנשי דורו, נתילד נ"ח כב"וד ה' כנ"ל), ואותם הבחינות שעסקו בהם אנשי דורו לרעה בהם בעצמם עבד נח את ה', והפך מן חושך בחינת גבורות בחינת קליפות, הפך אותם לבחינת אור בחינת קדושה.

וזהו נקרא בחינת ישר"אל, גימטריא או"ר חו"שך, כי ישראל המה מהפכים חושך לאור כמאמר חז"ל (בר"ר עג ג) צדיקים מהפכים מדת הדין למדת הרחמים, כמו שאמרנו (שבחינת הבלי עולם הזה נבראו במדת הדין (ע' לעיל בדרוש השני)).

וזהו היתה עיקר בריאת העולם להפך חשוכא לנהורא, ומה יפה מאמר **המגי"ד זלה"ה** שפירש מאמר חז"ל (חגיגה ג.) טף למה באים כדי ליתן שכר למביאיהם ע"כ. ופירש הוא זלה"ה, טף הוא בחינת הקטנות בחינת הבלי עולם הזה ותאוות גשמיות. למה באים, כדי ליתן שכר למביאיהם, ר"ל לישר"אל שמביאים אותם הבחינות לשרשם ולמקורם שהוא בחינת חכמה בחינת יוד שבו נבראו כנ"ל ודפח"ח.

פירוש, שישראל מייחדים כל הז' מדות שלהם לה' לבחי' א' אלופו של עולם, כמאמר (ברכת יוצר אור) המלך המרומם לבדו מא"ז, ר"ל שהקב"ה מרומם מן א"ז, ר"ל על ידי ישראל שמייחדים א' עם ז' פי' שמייחדים בחי' יחודו ואלופו של עולם שמרומז באות א', לשבע מדותיהם שמרומז באות ז', כמאמר הכתוב (משלי יג כה) וצדיק אוכל לשובע נפשו, ר"ל אפילו כשאוכל אכילה גשמיות כוונתו לשובע נפשו ולא לשובע גופו הגשמי.

וזהו מרומז ג"כ במלת נ"ח, שעל ידי שייחד אות א' עם ז' כנ"ל ונעשה ח', ודבק אותה בחינה לנו"ן בחינת נופלים כנ"ל, והשיג בחינת ישראל הנקראים דביקים בה' כמאמר הכתוב (דברים ד ד) ואתם הדבקים בה' וגו' כי המה מדבקים בחינות התחתונות לבחינות העליונות להעלותם למעלה לבחי' קדושה כנ"ל.

ומרומז בכתוב נ"ח א"יש צ"דיק ת"מים, ר"ת גימ' ישר"אל, גימטריא או"ר חו"שך כנ"ל, מחמת שגם הוא הפך חו"שך לאו"ר נקרא גם הוא בבחינת ישר"אל, ודבק אות ח' באות נו"ן (ונעשה נ"ח כנ"ל). ועוד דבק אותיות השם הוי' באות נו"ן בבחי' הנ"ל, ומרומז בכתוב

(בראשית ח ח) וישלח את היו"נה אותיות הוי"ה ואות נו"ן בתיבה אחת, כמו שאמרנו לעיל. וע"ז קרא נ"ח נ"ח, ואמר הזוה"ק נייחא בעילאה נייחא בתתאה, ר"ל שעשה נייחא בעולמות העליונים ובעולמות התחתונים על ידי שהעלה והכניס לבחי' הקדושה כנ"ל, ונעשה בחינת יחוד בעולמות, והיה נייחא בעליונים ובתחתונים:

בפירש"י (בראשית ו ט) יש מרבותינו דורשים אותו לשבח ויש דורשים אותו לגנאי וגו' (י"ל האיך יתכן לדרוש לגנאי במקום שיש לדרוש לשבח).

ולפרש כ"ז על דרך המוסר, נתרץ בתחילה קושיא גדולה, מה שקשה בסוף פ' בראשית, בפסוק (בראשית ו ה - ז) וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וגו' וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ וגו' כי נחמתי כי עשיתים וגו', שאין זה מובן שיהיה ח"ו בחי' נחום וחרטה בו ית'.

הנה בכל הענין הזה של נח והתיבה רמזה לנו התורה הקדושה גם לימות המשיח, ושהכל תלוי בתשובה שישובו ישראל לה'.

כי ענין התשובה הוא על ידי שיתבונן האדם בגדולתו ית', ויאמין באמונה שלימה שהוא בוחן כליות ויודע כל מעשי אדם ותחבולותיו, כמאמר הכתוב (ירמיה כג כד) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו וגו', ואח"כ יחשוב ויסתכל בכל מעשיו ומחשבותיו (של האדם) אשר עבר ועשה נגד רצונו ית', ובזה יבוש מאוד ויכנע לבבו בקרבו ויתחרט באמת בכל לבבו, ויקבל על עצמו לילך בדרכי ה' ולעשות רצונו ית', ומהו רצונו ית' לעבדה ולשמרה (בראשית ב טו) לעבדה במצות עשה ולשמרה במצות לא תעשה (זח"א כז.) באהבה וביראה לפני ה', ולקבוע עתים לתורה. ואז עי"ז באתערותא דלתתא יהיה אתערותא דלעילא, וכן יעורר מלמעלה ג"כ על ידי חרטתו על כל מעשיו שעברו, יעורר בחינת נחמה וחרטה כביכול למעלה על בחינת הגלות וגודל היסורים שיש לנו מהגוים, ושאר יסורים בפרטיות ובכללות ישראל. ועל ידי מעשה הטוב ובחינת אמונה בה' שחפץ חסד הוא, ימשיך גם כן רב חסד מלמעלה. ועל ידי קביעת עתים לתורה יאר ה' עלינו אור כ"ב אותיות התורה רוחניים ונשמת חיים, ולכן נקראת התשובה בחינת נשמת חיים, וזהו ויפח באפיו נשמת חיים (בראשית ב ז), מרמז לבחינת תשובה, שעל ידה ממשיך האדם על עצמו ועל כל ישראל נשמת חיים, וזהו מרומז בתיבת נ"ח ר"ת של נ"שמת ח"יים, גם שהוא לשון נייחא כדאיתא בזוהר (ח"א נח:), גם הוא לשון נחמה, שעל ידי בחינת תשובה מעורר לעילא בחינת נחמה וחרטה כביכול.

והנה כל ענין נ"ח הוא רמז למשיח צדקנו שיבא במהרה בימינו אמן, וכמאמר חז"ל (אבות פ"ה מ"ב) עשרה דורות מאדם ועד נח שכולם היו מכעיסין ובאין עד שהביא

עליהם את מי המבול להודיע כמה ארך אפים לפניו ית'. ובתוספות יו"ט פירש בשם הר"ר יונה, שמודיע שכמו שלבסוף גמולם שלם להם שהביא עליהם את מי המבול, כך עוד הנה ימים באים כו' ויושיענו ויגאלנו במהרה בימינו אמן עכ"ל. היינו שבזה רמז לנו הבורא ברוך הוא ענין הגלות המר הזה, שהאומות עכו"ם מריעים לנו ומכעיסים לפניו, עד שיבא נ"ח בחינת תשובה, שישובו ישראל לה' בתשובה שלימה. ואז וירא ה' כי רבה רעת האדם, פירוש האדם (בה"א) היינו העכו"ם כי ישראל קרוין אדם (בלא ה') (יבמות סא.) היינו שעכו"ם מריעים לישראל וכל מחשבות לבם של העכו"ם רק רע כל היום על ישראל, כי במזיד המה עושים כמאמר (נחמיה ט י) כי הזי"דו עליהם (היינו שלזה נענשו המצרים בעונש גדול כל כך, אעפ"י שמה' היתה הגזרה על ישראל כי גר יהיה זרעך וגו' (בראשית טו יג) ואעפי"כ נענשו, מחמת כי הזי"דו, פירוש שהמה עשו במזיד מדעתם) וסוברים בדעתם שיהיה הרע כל היום, היינו תמיד יהי' הרעות ח"ו. לכן וינחם ה' כי עשה וגו' כי נחמתי כי עשית(י)ם, פירוש שעל ידי בחינת תשובה נתעורר בחינת חרטה כביכול לעילא.

ומסיים הכתוב ונח מצא חן בעיני ה', פירוש, שכל בחינת נחמה המבואר בפסוק תהיה על ידי בחינת נ"ח בחינת תשובה, הוא אשר מצא חן בעיני ה', פירוש שמצא בחינת פקיחא דעיינין שנאמר (דניאל ט יח) פקח עיניך וראה.

ומבאר הכתוב אלה תולדת נח וגו', היינו בחינת תשובה הנקראת נ"ח. צדיק תמים היה בדרתיו וגו', ואמר בדר"תיו לשון רבים, ולכאורה היה לו לכתוב לשון יחיד, בדורו, אלא אמר בדורותיו לרמז על כל הדורות שהיו מאדם הראשון ועד נח, שהיו כולם מכעיסין, עד שבא בחינת נ"ח בחינת תשובה. ויולד נח שלשה בנים, את ש"ם, מרמז לבחינת אמונה. את ח"ם, מרמז לבחינת מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם (אבות פ"ו מ"א). את יפ"ת, מרמז לבחינת מעשים טובים, היינו שעל ידי בחינת תשובה נתיילד שלשה בחינות הנ"ל, בחינת אמונה וקביעות עתים לתורה ועשיית מעשים טובים כנ"ל, ועל ידי בחינת תשובה יבא משיח צדקנו בב"א.

וזהו שאמר ה' לנח לעשות את התיבה, מרמז למשיח, היינו שהיה שלש מאות אמה אורך התיבה, מרמז לאות שי"ן של משיח. חמשים אמה רחבה, מרמז לאותיות מ"י של משיח. ושלושים אמה קומתה מרמז לאות ח' של משיח והארת כ"ב אותיות התורה שיאירו עלינו במהרה בימינו, היינו כ"ב אותיות ואות ח' של משיח גימטריא שלשים.

וכל הענין של נח ותיבה מרמז לבחי' תשובה וביאת המשיח כי הכל תלוי בתשובה. ואעפי"כ אמרו רז"ל (סנהדרין צח.) אין בן דוד בא אלא עד שיהי' הדור כלו זכאי או כלו

חייב, אמנם מי שיהיה זכאי יהיה לו בביאת המשיח לתהלה ולתפארת, אבל מי שיהיה חייב יהיה לו לדראון ולבזיון ויסבול יסורים עד שיזדכך שיוכל לקבל אור המשיח.

וזהו שפרש"י יש שדורשים אותו לשבח, היינו ששני מיני דורשים יש בישראל, שדורשים ומבקשים ומתפללים על ביאת המשיח. היינו הצדיקים דורשים אותו לשבח, היינו שיהיה להם לשבח ולתפארת ויוכלו לקבל אור המשיח. ויש שדורשים אותו שיבא משיח אעפ"י שיהיה להם לגנאי, שאינם זכאים שיוכלו לקבל אור המשיח ויהיה להם לגנאי ח"ו. ובזה מרמז רש"י זללה"ה שיתאמץ כל אחד ואחד להכין את עצמו לביאת המשיח כדי שלא יהיה לו לגנאי ח"ו כי אם לשבח ולתפארת, כן יהי רצון אמן:

עשה לך תבת עצי גפר וגו' (בראשית ו יד). איתא בילקוט ראובני (עה"פ) בשם הרקאנטי וז"ל, תבת נח מחזקת ת"ך ריבוא נ"ז אלף ושני רביעות הלוג, וכן הוא חותמו של הקב"ה שהוא אמת, וכן מחנה ישראל, עכ"ל המדרש. וקשה להולמם, שלכאורה אין פירוש כלל לדברים אלו. א' קשה, המדרש הציב ציוני על פסוק (בראשית ו יד) עשה לך וכו' ודרש תבת נח, ולא ראינו שום דרש למאי דפתח כלל. ב' קשה, שעשה פירוד בין הדביקים מהמספר הגדול שהוא ת"כ ריבוא, והדר תני נ"ז, הלא חמשים אלף הוו חמשה רבוא, טוב היה לו לכלול ולומר תכ"ה ריבוא ושבעת אלפים. ג' קשה למה לחלק יצא לשני רביעות הלוג, הוו ליה למימר חצי לוג. ד' קשה, וכן חותמו של הקב"ה שהוא אמת, וכן מחנה ישראל, אין לו ביאור בהתקשרות למאמר הנ"ל.

ונ"ל לבאר, שדבר גדול רמזו בזה, אשר כל דבריהם ברוח קדשם אשר הופיע ה' עליהם ממרום להעיר לבות בני אדם להורות לנו דרך המלך נלך לא נטה ימין ושמאל בהשתוקקות עוז ותעצומות רב להמשיך עלינו מקדושה העליונה שהוא בחינת אמת בכל פרטי עובדתינו במעשה דבור ומחשבה לקשרם וליחדם באמת.

דהנה העיקר באדם העובד ה' שיהיה בבחינת אמת, שיהיה תוכו כברו, שיתקשרו השלשה לבושין אלו בהמשכת הקדושה העליונה לתוכן שהוא בחינת אמת, ואז הוא מכונה בשם אדם כמו שאיתא (יבמות סא.) אתם קרואים אדם, כשהוא בבחינת את"ם אותיות אמת, אז קרואים בשם אדם, שיהיה בחינת אמת בכל השלשה לבושין הנ"ל מקושר בקשר אמיץ וחזק שהוא בחינת קדושה העליונה כנ"ל. וע"ז מרמז שם אדם, אות אלף מרמז על המחשבה, אותיות פלא, טמור ומכוסה, שהוא בחינת מחשבה, אות ד' הוא דבור, אות מ' הוא מעשה, ואז את"ם, פירוש כשתהיו בבחינת אמת בג' לבושין הנ"ל, קרויין אדם, תהיו נקראים אדם שמרמז ג"כ לבחינות הנ"ל.

והנה תבת נח מרמז על בחינת קדושה העליונה שממנה נתהוו ונתקיימו כל תולדות שמים וארץ, ומסתמא הקדושה הוא בחינת אמת שהוא דבר הקיים, שבחינת שקר אין לו קיום כלל כמאמרם ז"ל (שבת קד.) קושטא קאי ושקרא לא קאי.

וזהו פירוש הפסוק (בראשית ו טז) תחתים שנים ושלישים תעשיה, עשיה הוא בחינת תיקון, מרמז שצריך לתקן ולהמשיך קדושה העליונה שהוא בחינת אמת, הן בבחינת מעשה שמרומז בתיבת תחתים, שהוא מדריגה התחתונה, להיות דבוק בקדושת ה' בבחינת אמת תוכו כברו באלהות המלובש שמה שיהיו כל מעשיו בלתי לה' לבדו. והן בבחינת דבור, שהוא מדריגה השניה למעלה מזו. והן בחינת מחשבה שהוא מדריגה השלישית שהוא עולה על כולנה, בחינת כתר.

וזהו תבת נח הי' מחזקת, היינו שהיו בה שלשה בחינות אלו. היינו ת"כ ר"יבוא, שמרמז על בחינת מחשבה שהוא בחינת כת"ר. נ"ז אל"ף ר"ת א"זן מרמז על בחינת דבור, שמבחינת שמיעה נמשכת הדבור, שחרש אינו שומע ואינו מדבר. ושני רביעות הוא שני דלתין, ושני דלתין הוא צורת מם סתומה ם, כמו שאמר בוצינא קדישא החסיד המפורסם מו"ה **מנחם נחום מ"מ מטשרנאביל זי"ע**, מרמז על בחינת מעשה. היינו שנח היה ממשיך בחינת קדושה שהוא בחינת אמת בחינת ראש תוך וסוף, לשלשה לבושין אלו מחשבה דבור ומעשה.

וכשמתקשר ומתיחד ג' בחינות אלו לבחינת קדושה העליונה בחינת אמת תוכו כברו, אז הוא מכונה בשם אד"ם, א' כנגד א' של אמת, ד' הוא עשירית מן מ', מ' הוא עשירית מן ת', וזהו וכן חותמו של הקב"ה הוא אמת. וכן מחנה ישראל היו שרוים גם כן כדרך זה, הארון והמקדש הוא פנימיות שהוא מרמז על המחשבה. ומחנה לויה הוא בחינה שניה, מרמז על בחינת דבור שהוא בחינה שניה. ומחנה ישראל הוא בחינה שלישית, מרמז על בחינת מעשה שהוא בחינה שלישית.

וזה מרומז בפסוק עשה לך תבת עצי גפ"ר, ר"ת ג'וף פ"ה רא"ש (ג"פר) פירוש שתעשה לך בחינת קדושה להמשיך מקדושה עילאה שהוא בחינת אמת להשלשה לבושין המרומז בתיבת ג"פר, בבחינת גוף שמרמז על בחינת מעשה, ובבחינת פה שמרמז על בחינת דבור, ובבחינת ראש שמרמז על בחינת מחשבה. וזהו עשה לך, לשון תיקון, שתתקן ותמשיך קדושה עילאה המרומז בלשון תבת לג' בחינות הנ"ל המרומז במלת ג"פר, לקשר וליחד ג' לבושין אלו בבחינת אמת בכל פרטי העבודות, שיהיה תוכו כברו מרום המעלות עד סוף המדריגות, שהאמת יורה דרכו להדריכהו במסילות יושר להאיר נתיבתו, ה' אל אמת אור לי.

ובזה נוכל לומר שזה מרומז בפסוק (בראשית ו ט) אלה תולדת נח וכו' ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת. היינו על דרך זה, דהנה בחינת שבת מכונה בשם נח (זח"א נט:), שבשבת הוא נייחא בעליונים נייחא בתחתונים (זח"א מז:), ועל ידי בחינת נייחא שבשבת יכול לבוא לבחינת אמת בשלשה לבושין אלו מעשה דבור ומחשבה, וזהו מרומז אשר בר"א אלהי"ם לעשו"ת ס"ת אמת, היינו שהש"י ברא את השבת שמזה יכול לבוא לבחינת אמת. וזהו ויולד נח, היינו נייחא שבשבת מוליד שלשה בנים, המרמז על השלשה לבושין, שיהיה יכולת ביד האדם העובד ה' להמשיך מקדושה עילאה בחינת אמת מחיה ומהוה שהוא דבר הקיים, לג' בחינות אלו מעשה דבור ומחשבה.

והפסוק מפרש מהו השלשה לבושין, את שם את חם ואת יפת. דהנה איתא במשנה (אבות פ"ב מ"א) דע מה למעלה ממך עין רואה ואזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים. ונוכל לומר, שזה מרמז שצריך האדם לקדש ולטהר השלשה לבושין הנ"ל בכל פרטי עבודתו תוכו כברו בבחינת אמת, אשר המה מרמזים נגד ג' בחינות שלמעלה ממך, וזהו דע מה למעלה ממך.

עין רואה, להורות לנו בא התנא, שצריך לקדש בחינת מחשבה שהוא בחי' רוחנית, שהוא רק כמו חוש הראיה, שיהי' כל מחשבותיו רק לה' לבדו לעשות רצונו באמת, זהו נגד עין רואה שלמעלה.

ואזן שומעת מרמז על בחינת דבור, שבחינת דבור נמשך מבחינת שמיעה כנ"ל, שצריך לתקן בחינת דבור נגד אוזן שומעת שלמעלה.

וכל מעשיך בספר נכתבים, מרמז על בחינת מעשה, שצריך לתקן בחינת מעשה נגד וכל מעשיך בספר נכתבים שלמעלה, שכל השלשה לבושין אלה צריך לקדש ולטהר בקדושה עילאה בחינת אמת.

וזהו פירוש הפסוק את ש"ם גימטריא ספ"ר, על בחינת מעשה, שצריך האדם לקדש מעשיו בבחינת אמת מחמת שכל מעשיך בספר נכתבים. את חם, הוא לשון ראיה בלשון תרגום, מרמז על בחינת מחשבה. ואת יפת, הוא לשון תפארת, מרמז על בחינת דבור, כמו שמדת התפארת הוא בחינת ממוצע בין חסד וגבורה (ת"ז ת' ע' קכג.), כך בחינת דבור הוא בחינת ממוצע בין בחינת מחשבה שהיא רק רוחנית ובין בחינת מעשה שהוא רק גשמית.

ועוד נוכל לומר שיפת מרמז על בחינת דבור, שבחינת דבור מכונה בשם אדני כמ"ש (תהלים נא יז) אדני שפתי תפתח, וכמ"ש (תיקו"ז הקדמה יז.) מלכות פה, ובחינת מלכות מרמז על שם אדני ית', ובחינת דבור שהוא מכונה בשם אדני נמשך מבחינת שמיעה,

וזהו מרומז בשם יפת גימט' אד"ני שמי"עה (וזהו שמרומז בשם יפת), היינו בחינת דיבור שנמשך מבחינת שמיעה. ושלשה לבושין אלו בבחינת אמת יכול להיות להוליד על ידי בחינת נייחא שבשבת, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

וכפרת אתה מבית ומחוץ בכפר וגו' (בראשית ו יד). הטעם איתא במדרש (בר"ר לא ט) וידוע הוא. ונרמז בו עוד סוד כד"א (שמות ל יב) ונתנו איש כפר נפשו וכו', ונוכל לומר על דרך זה, דהנה העיקר בעבדות ה' הוא בכל דרכיך דעהו (משלי ג ו), הן בבחינת רוחניות והן בבחינת גשמיות, להכניס הכל תחת רשות היחיד יחידו של עולם לעבוד ה' בשניהם, הן ברוחניות, הוא בחינת חסד, שהוא לאהוב ה' אהבה נפלאה לעבדו בתורה ותפלה ומעשה המצות וגמילות חסדים הן בגופו והן בממונו לשם ה'. והן בגשמיות בחינת גבורות, בעשותו את כל תאוות עולם הזה מאכילה ושתיה וכדומה מצרכיו ההכרחיים, יהיה מעשהו בכונה לעבודתו ית'. וזה הוא בחינת דע"ת התחברות חסד וגבורה (ע"ח שכ"א פ"ב) כשמיחד ומחבר בחינת גשמיות לבחינת רוחניות, שהוא לכבוש כל תאוותיו ואהבותיו, שאל יכסוף ויאהוב שום דבר מדברים ההם, רק כמו אש יבער בלבבו תמיד לאהבת דביקות נפשו אל בוראו, עד שמרוב אהבת ד' ותשוקה הגדולה לא יפנה לבבו כלל לשום אהבה שחוץ ממנו מחמת גודל המדורה בלבבו בתשוקה וחמדה עזה כרשפי אש שלהבת יה אשר מוחו ולבו קשורים ומצומדים באהבת ד' ואיך יערב לו שום דבר זולתו, ומה שיאכל הוא מן ההכרח גדול לו לשבור רעבונו שיוכל בכח ההיא לעבוד שמו ית' ולהעלות הנצוצות הקדושות שבמאכל ההיא לשם ה', וכן בכל דבר ודבר לא יעשנה כי אם כאשר ימצא בה מקום לד' ואם לא ימצא לא יעשנה, ואינו מביט כי אם על עבודת ד' הנמצא גם בדברים ההם, כי אין יחוד כיחודו (ע' פיוט יגדל) ובכל מקום שם הוא, וזהו בכל דרכיך דע"הו אפילו בעסקו בצרכי גופניות יראה ליחד ולחבר אותם לבחינת רוחניות, היינו שלא לכוון להנאת עצמו כלל רק כדי להחיות את נפשו, ויוכל לעבוד את ה' כמאמר הכתוב (קהלת ט ח) בכל עת יהיו בגדיך לבנים, היינו בכל עת אפילו בשעה שעוסק בצרכי גופניות, וזה היא עיקר בחינת דע"ת התחברות חסד וגבורה (ע"ח שכ"א פ"ב), שבחינת רוחניות היא בחינת חסד ובחינת גשמיות הוא בחינת גבורות.

וזה הוא בחינת חותמו של הקב"ה אמ"ת (שבת נה.) שהוא אמת - ראש תוך סוף, שראש מרמז על בחינת חסד, וסוף מרמז על בחינת גבורה, ותוך מרמז על התחברות ראשו לסופו.

וזה מרומז בפסוק אלה תולדת נח נח, שראשי תיבות אל"ה תול"דת נ"ח גימטריא אמ"ת יו"ד. ואות יוד מרמז על בחינת קדושה, שאין דבר שבקדושה פחות מעשרה (ברכות

כא:), היינו כשהוא בבחינת קדושה עליונה, ומקדש ומטהר את עצמו בכל עת אפילו בגשמיות, כגון אכילה ושתיה וכדומה בצרכי הגוף אינו מכוון להנאת עצמו כלל, אז הוא בחינת אמת, וזהו נח נח נייחא בעלאה נייחא בתתאה (ע זח"א נח:), היינו אפילו בתתאה שהוא בחינת גשמיות שם הוא גם כן נייחא, על ידי שמקשר ומיחד כל הדברים לשורש הקדושה שבו שמחיה ומהווה את הדבר הזה מאין ליש, ועי"ז נתייחדו הגבורות בחסדים ונמתקו הגבורות.

וזהו הבחינה מכונה בשם כו"פר, אותיות כ"ו פ"ר, היינו שפר מרמז על בחינת גבורות, מלשון הפר יפר (במדבר ל יג) לשון ביטול, שבחינת גבורות הוא בחינת ביטול שאין לו קיום. כ"ו מרמז על שם העצם ית', היינו שבחינת פ"ר בחינת גבורות נמתקו בשם העצם ית' שהוא בחינת חסד (ע' זח"ג רכג.).

והנה תיבת נח מרמז על בחינת קדושה שממנה נתהוו ונתקיימו כל תולדות שמים וארץ, ובחינת אמת הוא בחינת קדושה שיש לו קיום. וזהו תחתים ושנים ושלישים תעשה, היינו להיות ממוצע לקשר ולחבר מדריגה תחתונה בחינת גבורות שהוא בחינת תחתים, ובחינת חסד.

וזהו וכפרת אתה מבית ומחוץ בכפר, היינו לחבר בחינת חוץ שהוא גשמיות לבחינת רוחניות שהיא בחינת בית. ואז בכופר, שיתייחדו וימתקו בחינת גבורות בחינת פר בשם העצם ברוך הוא שהוא גימ' כ"ו שהוא מקור החסד, אמן כן יהי רצון שנזכה לזה:

לך לך

ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וגו' אל הארץ אשר אראך (בראשית יב א). אמרו רז"ל (ברכות ז:) לא היה מי שקראו להקב"ה אדון עד שבא אברהם וקראו אדון. הענין הוא, שאברהם התחיל לקראו בשם אדון בחינת מלכות, שקבל אברהם עליו בחינת מלכותו ית', אבל לפני אברהם לא היה מי שיקראו אדון שיהיה נתייחד מלכותו ית' עליו כי אם על אברהם.

והטעם, כי ענין מלך אינו יכול להיות כי אם על מי שהוא בבחינת דמיון להמלך, כי היתכן שיהיה נקרא האדם מלך על בהמות שאינו בדמיון לו, רק מי שהוא מלך על בני אדם כמוהו זה נקרא מלך, ולכן אינו שייך ג"כ שיתיחד הקב"ה בבחינת מלך על בשר ודם שאינו ערך לו כלל ושום דמיון כלל, רק הקב"ה ברוב רחמיו וברוב חסדיו רצה לייחד מלכותו ית' על ישראל עם קדושו דייקא כמאמר הכתוב (ישעיה מד ו) כה אמר ה' מלך ישראל וגו' ישראל דייקא שנקראים אד"ם (יבמות סא.) לשון אד"מה לעליון (ישעיה יד

יד), בחינת דמיון לבחינת קדושה עליונה, שהם מופשטים מגשמיות ודבקים במדותיו ית', כמאמר הכתוב (דברים ד ד) ואתם הדבקים בה', ודרשו רז"ל (ע' שבת קלג:, סוטה יד., תנחומא וישלח י', ויק"ר כה ג, ע' מכילתא שירה פ' ג') הדבק במדותיו מה הוא רחום אף אתה רחום וכו', פירוש שבזה הם דומים קצת לבחינה עליונה, ועי"ז מייחד הקב"ה מלכותו ית' עלינו ונתן לנו את השבת, אבל עכו"ם ששבת חייב מיתה (סנהדרין נח:), כי אין לעכו"ם שום דמיון לבחינת קדושה, וכאשר שומר את השבת הוא מדמה את עצמו לבחינת קדושה, כי שבת הוא בחינת התדמות, מה הקב"ה עשה מלאכתו ששת ימים וביום השביעי שבת, וגם ישראל עושין כן שובתים ביום השביעי ומסיחים דעתם מגשמיות כאלו כל מלאכתם עשויה ומדבקים מחשבתם לבחינת קדושה, וזהו שאמר הכתוב (ע' שמות לא יז) אות היא ביני וביו בני ישראל וגו' פירוש שהוא בחינת דמיון כביכול, היינו אחר שהישראל המה בבחינת קדושה והתפשטות הגשמיות, לכן יכולים ג"כ לקבל ולשמור השבת בבחינת התדמות וקבלת מלכות שמים בשלימות, אבל עכו"ם ששומר השבת הוא דומה לבעל מום שמדמה את עצמו להמלך, ובזיון הוא למלך, כן כביכול נגד מלכותו ית'. לכן כשהעכו"ם מדמה את עצמו למלך ושבת חייב מיתה.

ולכן נאמר (תהלים כב כט) כי לה' המלוכה ומושל בגוים, שעל הגוים נקרא רק בחינת מושל, פירוש שהוא מושל עליהם, כי גם על הבהמות שייך לשון מושל, אבל לשון מלך אינו שייך כי אם על בחינת דמיון כנ"ל.

ולכן אומרים בשבת דווקא ישמחו במלכ"ותך שומרי שבת, כי דוקא על ידי בחינת שבת יוכלו לומר ולשמוח בבחינת מלכות, להיותו נקרא אז מלך ישראל כנ"ל, ולכן דווקא על ידי בחינת הכנה בבחינת דמיון יכולים לקבל בחינת שבת, ועל ידי בחינת דמיון של שבת יוכלו לקבל בחינת מלכות שמים בשלימות.

לכן קודם אברהם אבינו לא היה מי שקראו אדון, פירוש שלא היה מי שיהיה בבחינת דמות ודמיון לקדושה שיהיה יכול לקבל על עצמו מלכותו ית' ולקראו בשם אדון, עד שבא אברהם ומסר נפשו לה' והפיל עצמו לכבשן באור כשדים, וזהו התפשטות הגשמיות, פירוש שבחינת גשמיות אינו חשוב אצלו כלום וכל הבלי עולם הזה כלא חשובה אצלו. וגם הדביק את עצמו במדותיו ית' במדת החסד, והיה בבחינת דמיון לבחינת קדושה עליונה, ובזה היה יכול לקראו אדון בשם אדון ולקבל על עצמו בחינת מלכותו ית'.

ורצה הקב"ה לייחד שמו ית' עליו בשלימות, לכן אמר לו אח"כ שילך לארץ ישראל וירושלים, ששם הוא מקום קדושה בחינת ישראל, פירוש ישראל הוא בחינת התפשטות

הגשמיות, כמאמר הכתוב (דברים ו ד) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, פירוש שבפסוק הזה הוא קבלת עומ"ש במסירת נפש, ואז נקראים בחינת ישראל, ועל בחינה זו נאמר כה אמר ה' מלך ישראל דייקא, שאינו נקרא מלך אלא על בחינת ישראל בחינת התפשטות הגשמיות כנ"ל, ובחינה זו להשיגו בשלימות הוא בארץ ישראל דווקא.

וזהו שאמר הכתוב לך ל"ך, פירוש לך לבחינת ך' בחינת כף הדמיון, שתהיה בבחינת דמיון אמיתי, וזה אי אפשר אלא שתלך מארצך אל הארץ אשר אר"אך, פירוש שתלך לארץ ישראל מקום קדושה ובחינת ישראל, ושם תוכל לשמור בחינת שבת, ומרומז בחינת שבת בתיבת אר"אך, שהוא גימטריא שב"ת, היינו ך פשוטה של ארא"ך הוא חמש מאות כידוע, ואותיות א"רא מן א"רא"ך עולה בין הכל גימטריא שב"ת.

ועי"ז ואעשך לגוי גדול, פירש רש"י, ד"א זה שאומרים אלהי אברהם, פירוש שבארץ ישראל תוכל להתיחד בחינת מלכותו ושמו ית' עליך בשלימות. וכן עשה אברהם, ויסע אברם הלוך ונסוע הנג"בה, מרמז לבחינת מלכות, כי הנגבה גימ' אד"ני בחי' מלכות (זח"ג ערב:), פירוש שאברם נסע את עצמו לבחינת מלכות שיהיה יכול להמשיך ולקבל על עצמו בחינת מלכותו ית' שיהיה נקרא מלך ישראל כנ"ל:

וילך אברם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט וגו' (בראשית יב ד). וי"ל לשון כאשר ד"בר, שהוא לשון קשות (תנחומא צו א), ובאמת שהדבור היה ההבטחות הטובות שהבטיח לו ה'. וכן הוא בהתחלת הפסוק ויא"מר ה', לשון אמירה רכה (שמ"ר מב ב).

עוד י"ל דאיתא בזוה"ק (ח"א דף עח:) על מאמר הכתוב כאשר דבר אליו ה', דאבטח ליה בכולהו הבטחות וכו', ומשמע שבעבור זה דווקא הלך כיון שהבטיח לו ה', וזהו גנאי לגבי אברהם שלא הלך רק בשביל הבטחות.

עוד י"ל אמרו לך לך מאר"צך (בראשית יב א), שמשמע שעדיין היה בארצו, והוא היה אז בחרן. גם יש לפרש ענין נו"ן הפוכה של וימת תרח בחרן (בראשית יא לב). גם יש לתרץ הקושיא שהקשה רש"י על וימת תרח בחרן קודם הליכת אברם לארץ ישראל, ותרח חי אח"כ כמה שנים כמפורש ברש"י. ואם שרש"י ז"ל תירץ כדי שלא יאמרו לא קיים אברם מצות כבוד אב ע"ש. ואין זה תירוץ מספיק, דמכל מקום הלך.

ולהבין כל הנ"ל, נבאר תחילה מה דאיתא בזוה"ק (זח"ג ח:) שקודם שיכנס אדם לבית הכנסת יתחבר באבהן תחילה. היינו, ששלש תפלות הם כמו שלש סעודות של שבת, נגד ג' בחינות חג"ת, וצריך האדם להתחבר לאותן ג' בחינות בבחינת שבת, שיהיה מוחו ומדותיו בהזדככות בלתי לה' לבדו, ושיהיה כאלו כל מלאכתו עשויה כמו בשבת (מכילתא יתרו פ' בחודש פ' ז'), ואז ידבק מחשבתו ולבו באהבה ויראה בלתי לה' לבדו,

ושיהיה בחי' חג"ת שלו מזוכך (שהוא בחינת פסיקת הזוהמא), ואח"כ יוכל ליכנס לבית הכנסת להתפלל.

ולזה הוצרכו ישראל למעמד הר סיני קודם כניסתם לארץ ישראל, ולא נתן להם הקב"ה התורה בארץ ישראל, כי לא יכלו ליכנס לארץ ישראל שיש בו קדושה יותר מקדושת בית הכנסת, שהמתפלל בבית הכנסת צריך לכוון לבו נגד ארץ ישראל (ברכות פ"ד מ"ה) שיש בו ירושלים וקודש הקדשים ובחינת אבן השתיה שממנה הושתת העולם (יומא נד:), היינו (בחינת מלכות (ע' זח"א רלא.)) בחינת יראה (ת"ז הקדמה ו.), שבשבילה נברא העולם כידוע (ע' ברכות ו:), וזהו ראיה שארץ ישראל יש בו קדושה יותר מבית הכנסת מבחוצה לארץ, וממילא הרוצה ליכנס לבחינת ארץ ישראל צריך הזדככות תחילה במדותיו בחי' חג"ת שלו, ושיתחבר באבהן תחילה, בבחי' אהבה ויראה ותפארת (ע' ת"ז הקדמה ו.) לה' בלבד בהזדככות גדולה כנ"ל (בחי' פסיקת הזוהמא), ולכן לא יכלו ישראל ליכנס לארץ ישראל עד שעמדו על הר סיני תחילה ופסקה זוהמתן (שבת קמו.), ונזדככו מדותיהם בחי' חג"ת בחי' כ"הן ל"וי יש"ראל (ע' ת"ז ת' סט קד.) בחי' אהבה ויראה והתפארת בלתי לה' לבדו, ואח"כ נכנסו לארץ ישראל בקדושה וטהרה בשלימות.

והנה כאשר נגלה לאברהם אבינו ע"ה מקדושת ארץ ישראל קצת, מיד הלך מארצו וממולדתו ולא השגיח כלל על הבטחות, וגם תרח כשראה שיצא אברם מאור כשדים שב בתשובה כמבואר בזוה"ק (ח"א דף עח:), והלך עם אברם גם כן לארץ ישראל. אמנם כשהגיעו לחרן סמוך לארץ ישראל וראו גודל קדושת ארץ ישראל, והבינו שאי אפשר ליכנס כי אם בבחינת התפשטות הגשמיות, בחינת פסיקת הזוהמא כנ"ל, בחינת התחברות באבהן, בחי' כהן לוי ישראל, בחי' חג"ת, בהזדככות הקדושה, ועדיין לא היה להם בחינות אלו, לכן יהבו דעתייהו לחזור כידוע (ע' זח"א עח.).

לכן הוצרך הקב"ה להבטיח לו כל הבטחות שהבטיח לו, ואמר לו לך ל"ך, רמז לו שיש בו בעצמו בחי' ל"ך, ר"ת ל"וי כ"הן, וזה בעצמו הוא בחינת ישראל הכולל שתיהן. ועוד רמז לו, ואמר, ואעשך לגוי גדול, ודרשו ז"ל (פסחים קיז:) זה שאומרים אלהי אברהם, ואברכך זה שאומרים אלהי יצחק, ואגדלה שמך זה שאומרים אלהי יעקב, היינו שרמז לו שיהיה בו כל הבחינות הנ"ל בהזדככות, וראוי ליכנס לארץ ישראל. ואז וילך אברם כאשר דבר וגו', ואמר בזוה"ק עד דאבטח ליה כל הבטחות כו', פירוש כי בלא זה באמת לא היה יכול לכנס עד שהבטיח לו הקב"ה שיש בו כל הבחי' חג"ת, בחי' ג' אבות, בחי' כהן לוי ישראל, אז וי"לך ר"ת "ישראל "לוי "כהן, היינו שהלך עם כל הבחינות הנ"ל בהזדככות גדולה כנ"ל.

ומחמת שבאמת עדיין אינם בשלימות בחינות הנ"ל בחי' כהן לוי ישראל עד ביאת המשיח, שאז יהיה בשלימות גדול, ולזה מרמז הפסוק וי"לך אתו לו"ט, רמז לו שאברהם היה לו שלימות של אותם הבחינות כמו שיהיה בביאת משיח בן דוד שיצא מן לוט.
ואע"פ שהיה בחרן, ולמה נאמר מארצך, רק מחמת דיהבו דעתייהו לחזור הוה כאלו חזרו לארצם, ולזה אמר מארצך.
אבל תרח שלא הבטיח לו הקב"ה על כל הנ"ל, כי לא היה לו שלימות הנ"ל ואעפ"י שבהיותו בארצו לא הבין כ"כ וכסבור שהוא בשלימות, אבל בבואו לחרן סמוך לארץ ישראל נפל ממדריגתו, שהבין כל הנ"ל שאינו בשלימות, וזהו וימת תרח היינו שנפל ממדריגתו (וידוע שבחינת נפילה ממדריגה נקרא מיתה (זח"ג קלה:)) ולזה מרמז הנון הפוכה של בחרן, על דרך שאמרו רז"ל (שבת קטו:) בנון הפוכה של ויהי בנסוע (במדבר י לה) עשה לו סימניות וכו' לומר שאין זה מקומו, וכן נעשה סימן בנון הפוכה בתיבת בחרן לומר שאין זה מקומו, היינו שאי אפשר לו לילך לארץ ישראל כמבואר, ולכן חזר לחרן.
ואברהם היה רצונו לילך לארץ ישראל אפילו בלא ההבטחות רק אפילו כאשר ד"בר ה' (היינו בחינת דבר בחי' קשות בלי הבטחות), אך לא היה באפשרי כנ"ל (לכן נאמר כאשר דבר אצל ההליכה כי ההליכה היה ברצון לקיים מאמרו ית' אפילו כשהוא בבחינת דב"ר בחי' קשות בלי הבטחות, רק מחמת שלא היה באפשרי שילך בלי הבטחות כנ"ל, לכן עד דאבטח ליה הקב"ה בכל הבטחות כו' אז הלך בשלימות העבודה):
ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן (בראשית יב ד). ונוכל לומר בדרך זה, דהנה כשאמר הקב"ה לאברהם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך (בראשית יב א), באמת היה קשה לאברהם דבר זה לילך מבית אביו וממשפחתו ומאנשי שלומו ומארץ מולדתו אשר הורגל בה כל ימיו, ובפרט שלא אמר לו בתחילה לאיזה ארץ ילך רק שיראהו אח"כ, וזה ג"כ קשה מאוד לאדם לילך ואינו יודע לאיזה מדינה ילך.
אך עיקר הבחי' בזה לקיים רצון הבורא ב"ה אפילו בדבר שקשה לו, והוא נמשך מבחינת אמונת ד' ובטחון בו ית', היינו מחמת האמונה והבטחון שהיה לאברהם אבינו ע"ה בבורא כל עולמים ית"ש, שבודאי כל מה דעביד לטב עביד, היה זה הדבר מביאו לקיים רצון הבורא ב"ה אפילו בדבר הקשה כזו.

וזהו ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן, היינו כשיצא מחרן יצא עם בחינת בטחון בה', שבט"חון גימטריא ח"מש ושב"עים, וזהו ואברהם בן חמש ושבעי"ם שנה, היינו שהיה אז בבחינת בט"חון, וזה גרם לו שיצא מחרן מבית אביו וממשפחתו. **וזהו** וירק את חניכיו ילידי ביתו שמנה עשר ושלש מאות (בראשית יד יד). ואיתא בגמרא (נדרים לב.) אליעזר הוא דחושבנא הכי הוו, שלא היה רק הוא ואליעזר. ולכאורה קשה, שהאיך יתכן שאברהם עמד בעצמו לעשות מלחמה נגד חמשה מלכים נגד דרך הטבע. **אך** נוכל לומר שהוא הדבר אשר דברנו מקודם, שכל העבדות שלו היה בבחינת בטחון בבורא כל עולמים ב"ה שבוודאי יעזור לו, וע"ז מרמז בחינת אליעזר כי אלהי אבי בעזרי (שמות יח ד), וזהו וירק את חניכיו וכו' שמנה עשר ושלש מאות, שתיבת אב"רם עם תיבת בט"חון גימטריא שי"ח. וזהו וירק את חניכיו ילידי ביתו שמנה עשר ושלש מאות, היינו שלקח לשמו אב"רם בט"חון לסייע אותו, ונעשה מזה שמנה עשר ושלש מאות. וזה גם כן כוונת הגמרא אליעזר הוא דחושבניה הכי הוו, היינו אליעזר מרמז לבחינת בטחון כנ"ל, היינו שלקח לשמו בחינת בטחון, וזה היה עוזר לו בכל הענינים, יהי רצון שנזכה לזה:

ויכם וירדפם וגו' ויצא מלך סדום לקראתו וגו' ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין וגו' ויאמר מלך סדום אל אברם וגו' (בראשית יד טו - כא). הנה בעל ספר אור החיים נתן טעם על הפסקת הכתוב בספור מלכי צדק בתוך הדיבורים של מלך סדום לאברם ע"ש. וגם חלקי אמרה נפשי על דרך המוסר. וגם ליתן טעם למה לא רצה ליקח את הרכוש ולפי הדין היה שלו (וגם ראיה שנתן ממנו מעשר למלכי צדק ואין אדם מעשר את שאינו שלו (תוספתא תרומות פ"א אות ו), וגם מלך סדום בעצמו הסכים על ידו שיקח).

ולהבין כ"ז, הנה ידוע בחינת אברהם היא בחינת חסד, שהיה מרכבה למדת החסד, מחמת שתמיד הסתכל במדת החסד של הבורא ית' איך שלא כלו רחמיו בכל עת ובכל שעה ורגע, וחיינו מסורים בידו ותמיד מחיינו ברוב חסדיו, ותמיד הסתכל במדה זו והשתוקק לידבק במדה זו הנכונה ולדמות את עצמו ליוצרו, כמאמר חז"ל (ע' שבת קלג:, סוטה יד., ע' מכילתא שירה פ' ג') מה הוא רחום אף אתה רחום, וגמל חסד עם כל באי עולם כדי לידבק על ידי מדת החסד לבוראו.

אמנם מצד היותו בחו"ל, מקום מדור הקליפות מבחינת הגבורות, לא היה יכול להשיג מדת החסד בשלימות, על כן היה ה' בעזרו ונתן לו עצה נכונה, ואמר לו לך ל"ך, ר"ל לך לכ"ף הדמיון, פירוש לך לבחינת דמיון ליוצרך, מה הוא רחום אף אתה רחום (ע' שבת קלג:, סוטה יד., ע' מכילתא שירה פ' ג'), שתדבק בשלימות במדת החסד. מאר"צך

וממולדתך, ר"ל כי אי אפשר להשיג מדה זו בחו"ל, על כן תלך מאותה ארץ. ותלך אל הארץ אשר אר"אך, זהו ארץ ישראל, ר"ל שאתה בעצמך תראה גודל קדושתה, שתשיג בשלימות אותה הבחינה, מצד שאותה הארץ הקדושה ש"ם כב"וד מלכ"ותו ית' שהוא שכינתו מקום משכן הקדושה מבחינת החסד, כי אין הקדושה ושכינתו ומלכותו ית' שוכן כי אם במקום החסד ולא במקום אכזריות וגבורות, ועל כן השרה הקב"ה שכינתו ית' על ישראל עם קדוש כי הם רחמנים (יבמות עט.) ודביקים במדת החסד, וכן בארץ ישראל שורה ג"כ שכינתו שהוא בחינת כב"וד מ"לכותו ית'.

וזהו שרמז הכתוב (בראשית יב ו) ויעבר אברם בארץ עד מקום ש"כם, ר"ת ש"ם כ"בוד מ"לכותו, גם ש"כם אותיות ש"ם כ' ר"ל כ' הדמיון הנ"ל, ר"ל שהלך ונסע הנגבה בחינת הגבהה למעלה לה' בחינת חסד, ר"ל שביקש אותה מדה, עד שהגיע למקום אשר ש"ם כ"בוד מ"לכותו, ושם השיג אותה מדה בשלימות.

וכשנשבה לוט הוצרך לעשות מלחמה בבחינת גבורות כדי להציל את לוט (ולגמול חסד עמו, כדרכו ומדתו שהוא חסד) אבל מ"מ נדבק קצת במדת אכזריות, על כן תיכף ויצא מ"לך סד"ום לקראתו וגו', ומלך סדום ידוע שהוא שורש בחינת גבורות ואכזריות היפך מדת אברהם (שאברהם גמל חסד עם כל באי עולם, וסדום עשו להיפך ועשו מדות אכזריות עם כל העוברים), וזהו שאמר הכתוב (בראשית יד ג) חברו אל עמ"ק בחינת קליפות (ע' בר"ר א ו), ר"ל שמחמת שדבק קצת בבחינת גבורות יצא מ"לך ס"דום לקראתו לדבק את עצמו באברהם.

אבל ה' ברוב חסדו ואהבתו את אברהם שלח לו תיכף ומיד רפואה למכה, ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כ"הן לאל עליון, ר"ל שהוא בחינת כ"הן בחינת ח"סד (זח"א קכג:) והוציא לח"ם וי"ין גימטריא פס"ח, בחינת חס"ד (זח"א רסא:). ובהיות שנתוסף מלכי צדק עם בחינת החסד לאברהם, התגברו והכניעו בחינת מלך סדום בחינת הגבורות.

וכשראה מלך סדום כי נכנע מכל וכל, אמר לאברהם על כל פנים הרכוש קח לך, בכדי שיהנה מאותה מדת אכזריות, ואפשר יודבק קצת בו. וע"ז נשבע אברהם ואמר, הרימותי ידי לא"ל עליון, ר"ל שהרים את עצמו לבחינת א"ל בחינת חס"ד (זח"ג ל:), ועל כן אי אפשי ליקח מכל הרכוש כלום מחוט ועד שרוך נעל וגו', בכדי שלא יהנה כלל מאותה בחינה.

ומכל מקום נתירא אברהם מאותה מדה מאוד מחמת ששמש בה באותה המלחמה, עד שהבטיחו המקום ב"ה, כמאמר הכתוב היה דבר ה' אל אברם במח"זה לאמר אנכי

מגן לך וגו'. ולכאורה קשה, למה כתוב במח"זה לשון תרגום (ולא כתוב מראה כדכתיב במראה אליו אתודע, לשון הקודש).

ולפי דרכינו ניחא שידוע שלשון תרגום אינו מבחינת הקדושה (כי אם מאותה בחינה הסמוכה לקדושה (ע' טעמי המצות פ' ואתחנן, מאורי אור מע' הת' אות נו)) ומחמת שאברם נתדבק קצת באותה בחינת אכזריות שאינה מהקדושה (כי אם סמוכה שהיא היה כוונתו להציל את לוט, שהיא בחינת החסד), וזה מרומז במלת במחזה לשון תרגום, ר"ל שאברם היה בבחינת במח"זה בבחינת תרגום כנ"ל, ונתירא כנ"ל, על כן הבטיחו הקב"ה ואמר לו, אל תירא אברם אנכי מגן לך, ר"ל אני אהיה בעזרך לבלתי התדבק בך שום בחינה אחרת, כי אם בחינת החסד בחינת הקדושה. וכדאיתא באור החיים (דברים יג יח) שכן הבטיח הקב"ה לישראל אחר שהזהירם על משפט עיר הנדחת לעשות בהם בחינת אכזריות, ויראו ישראל לבלתי התדבק בהם אותה בחינה חלילה, על כן הבטיחם הקב"ה לבלתי יתדבק בהם בחינת אכזריות, כמאמר הכתוב (דברים יג יח) למען ישיב ה' מחרון אפו ונתן לך רחמים וגו' אמן כן יהי רצון:

ויאמר אברם ה' אלה"ים מה תתן לי וגו' (בראשית טו ב). להבין זה, הנה שמעתי מהמגיד זללה"ה שעיקר בריאת העולם היתה בשביל בחינת מלכות, פירוש שישראל יקבלו עליהם עול מלכות שמים בשלימות. וזהו דווקא שיתבונן האדם תמיד איך שמלא כל הארץ כבודו ית' ולית אתר פנוי מניה כלל, וכן יעמיק מחשבתו תמיד בזה הענין ולא יסיח דעתו כלל מזה, ואז עי"ז בודאי תפול עליו אימתה ופחד מהדר גאונו ית', ויוכנע ויושפל מפני גדולתו ית' בבחינת שפלות וענוה בחינת מ"ה באמת.

וזה שאמרו חז"ל (ברכות מג:) ההולך בקומה זקופה כאלו דוחק רגלי השכינה, (פירוש, כל מי שיש בו גאוה בודאי זה הוא מחמת שאינו משים אל לבו להבין איך שמלא כל הארץ כבודו וכאלו ח"ו העולם פנוי מניה ואין משגיח, לכן נתגאה לבו, וזהו פירוש דוחק רגלי השכינה, כאלו רגלי השכינה הם מלמעלה לבד ואינם למטה בעולם הזה ח"ו).

כי מי שמבין באמת ומאמין במחשבתו תמיד כנ"ל ממילא הוא שפל בעיניו נגד גדולתו ית' באימה וביראה, ואז יכול להגיע למדות הטובות ולדבק ליוצרו, מה הוא רחום אף אתה רחום כו' (ע' שבת קלג:, סוטה יד., ע' מכילתא שירה פ' ג'). ואז יהיה בבחינת כ"ף הדמיון, שמדמה ליוצרו, ובחינת כ"ף כפופה, שמרמז בחינת ענוה (ע' שערי גן עדן ש' האותיות אות כ' פ"א ד"א) בחינת מ"ה, וכמאמר הכתוב (דברים י יב) מה ה' אלהיך שואל מעמך וגו' ואמרו ז"ל (מנחות מג:) אל תקרי מה אלא מאה, גימטריא כ"ף במילואו, רומז לבחינת כ"ף הנ"ל כ"ף הדמיון וכ"ף כפופה כנ"ל.

ובחינות אלו סגולתם להשיגם רק בארץ ישראל, וזה שאמר הקב"ה לאברם (בראשית יב א) לך לך מארצך וגו', ר"ל לך לכ"ף הדמיון כ"ף כפופה כ"ף במילואו כנ"ל, ודוקא בארץ ישראל תוכל להשיגם כנ"ל, ואח"כ תוכל להוליד בחינת יצחק.

וכן עשה אברהם אבינו ע"ה, והלך לארץ ישראל והשיג אותן בחינות, עד שאמר לו ה' אברם אינו מוליד אברהם מוליד (בר"ר מד י), פירוש שצריך שיהיה לו בחינת ה"א זעירא שבה נברא העולם כמאמר חז"ל (מנחות כט:) ב"הבראם בה"א בראם, בה"א זעירא שמרמז לבחינת ענוה, שיהיה דומה האדם בעיניו כאלו הוא ה"א זעירא חצי צורה, כי יו"ד הוא בחינת צורה שלמה, וכמו שאמר המגיד זלה"ה על הכתוב (תהלים צח ו) בחצוצרות וקול שופר וגו', בח"צוצרות נוטריקון חצי צורה, מרמז לבחינת ענוה כנ"ל. וכשהגיע אברהם לבחינה זו בשלימות היה יכול להוליד בחינת יצחק.

אמנם אברהם אבינו ע"ה שנתאוה כל כך להוליד, בוודאי לא היתה כונתו לטובת עצמו ח"ו כי אם למלאות רצון הבורא ית' שתתפשט מדת מלכותו ית', וידוע שאין מלך בלא עם (פדר"א פ"ג), ולכן יחיד שמקבל עליו עול מלכות שמים אין זה שלימות הקבלה עד שמקשר את עצמו בצדיקי הדור, שיהיה קבלת עול מלכות שמים ברבים.

וזה שאמר אברהם אבינו ע"ה אחר שהבטיחו ה' שיהיה לו בחינת מ"ה, כמאמר הכתוב (בראשית טו א) שכרך הרבה מא"ד, מרמז לבחינת מ"ה (על דרך שאמרו ז"ל (אבות פ"ד מ"ד) מאד מאד הוי שפל רוח). וע"ז השיב אברהם ואמר מ"ה תתן לי, ר"ל אני מאמין שתתן לי בחינת מ"ה, אבל אין זו שלימות כי ואנכי הולך ערירי, ר"ל אני יחיד ואין זו שלימות הקבלה כנ"ל, עד שהבטיחו ה' ית' שיוליד את יצחק וממנו כל ישראל ותתפשט מדת מלכותו ית' ברבים:

וירא

וירא אליו ה' באלני ממרא והוא יושב פתח האהל (בראשית יח א). וצריך לדקדק למה העלים הכתוב שמו של אברהם, כמו שהקשו קושיא זו בכמה ספרי הצדיקים (כלי יקר). **ונוכל** לומר עד"ז, בהקדם לבאר ולתרץ על דאיתא במדרש (ע' דבש לפי' מע' הו' אות יב) וז"ל, אלהים הוא דין, וכשנתוסף אות ה"א ה"אלהים, הוא רחמים. הוי"ה הוא רחמים, וכשנתוסף אות וא"ו וכתוב וה', הוא ובית דינו (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה). וזה הוא נפלא מאוד, כי ידוע הוא ששם העצם הוי"ה מורה על רחמים (זח"ג רכז.), ואות וא"ו בעצם ג"כ מורה על רחמים כידוע (זח"ב רכז:), ובהתחברותם הוא דין, והסברא הוא הנותנת שיהיה כולו רחמים גמורים. ועוד כי ידוע הוא שאלהים הוא דין (זח"ג רכז.)

וה"א בעצם ג"כ מורה על דין (זח"ג שב:), ובההתחברותם הוא כולו רחמים, והסברא הוא להיפך.

ונוכל לומר עד"ז, דהנה איתא בספר בחיי על פסוק (בראשית יח לג) ויעל אלהים מעל אברהם ואברהם שב למקומו, שמתחילה בעוד שהשכינה היתה אצלו היה מופשט מכל מיני חומריות, ולא נשאר בלתי צורת הנפש שהוא השכל הזך והטהור, ובהסתלקות השכינה שב להרגיש גופו שהוא מקומו של אדם.

ונוכל לומר שזה שאברהם היה בבחינת תפיסת מקום, היינו הרגשת גופו, מקומו של אדם, בלתי מופשט מחומריות, היה קודם שנימול אברהם אבינו ע"ה, ולא היה יכול להיות בחינת התפשטות מלכותו בכל האברים, מחמת שלא היו מופשטים מחומריות, לכך לא היה יכול להיות בבחינת קדושה שלא יתפוס מקום כלל. אבל אח"כ כשנימול, והיה ממשיך בחינת קדושה על כל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, והיה בחינת התפשטות מלכותו בכל האברים, שהיה נכלל בבחינת קדושה בבחינת ביטול במציאות לגמרי, ואז היה בלתי תפיסת מקום כלל, שנתבטל הרגשת הגוף מקומו של אדם, והיה כלול באורו אור א"ס ב"ה.

ונוכל לומר שלכך כתוב וירא אליו ד', כביכול לעצמו היה התגלות, כי אברהם אבינו ע"ה אחר שנימול היה מופשט מכל מיני חומריות בבחינת ביטול מציאות לגמרי כאלו אינו בבחינת יש כלל, שהוא מופשט מחומריות, והוא נכלל כולו בקדושת אור א"ס ב"ה, וזהו וירא אליו ד' לעצמו כביכול.

וזהו מה שאיתא בזוהר הקדוש (ח"א דף קכ) אברהם קדמאה לא שלים אברהם בתראה שלים. היינו קודם שנימול לא היה בבחינת שלימותו, שיוכל ליבטל במציאות, עבור שהיה בו עדיין הרגשת הגוף. ואברהם בתראה, היינו אחר שנימול היה בבחינת שלימות, שיוכל ליבטל במציאות, והיה יכול לקבל עליו עול מלכות שמים שלימה על כל האברים, עבור דהוא אברהם שלים באין מקום פגום כלל, והיה יכול ליבטל וליכלל באורו אור א"ס ב"ה.

רק שזה הבחינה, לקבל עליו עול מלכות שמים על כל האברים, להיות התפשטותא דמלכותא בכולם, אי אפשר רק על ידי התבוננות שיש בחינת אלהים שהוא דין, ומחמת זה בא לתוספת אימה ויראה ובושה והכנעה לפני בורא עולמים ית"ש, ובא לידי זהירות גדול שלא לפגום ח"ו אפילו באבר אחד, ואפילו בחמשה אברים שאינם בידו של אדם (ע' ר"ן נדרים לב: ד"ה שתי) היה זהיר ולא נגע, ואז שורה קדושה העליונה על כל הרמ"ח אברים, ואז הוא בחינת רחמים, היינו שממשיך בחינת רחמים בזה העולם. אבל כשסומך

את עצמו על בחינת רחמים, באמרו שהוא רחום וחנון ומסתמא יוותר, ומחמת זה אין לו אימה ויראה, אז הוא בחינת דין, כמו שאמרו ז"ל (ב"ק נ.) כל האומר הקב"ה ווותרן וכו'.
ועל זה מרמז המדרש הנ"ל, כשנתוסף אות ה"א שהוא בחינת דין, היינו מחמת שמתבונן שיש שם אלהים שמורה על בחינת דין, ואז יש לו יראה מפני פחד ה' ומהדר גאונו, ומחמת זה בא לידי זהירות לבל יפגום שום אבר, ומוסיף אות ה"א שמרמז על החמשה אברים שאינם ברשותו של אדם, מחמת גודל זהירות כל כך שאינו פוגם אפילו אחת מה"א האברים, וגם אות ה"א מרמז על אימה ויראה ובושה והכנעה שהוא בחינת גבורה, שאות ה"א מרמז על בחינת גבורה (זח"ג שב:).
וזהו פירושן של דבריהם, כשנתוסף אות ה"א שהיא בחינת גבורה על אלהים מדת הדין, היינו שיש לו אימה ויראה ובושה והכנעה מפני פחד ה' ומהדר גאונו עד שהוא מדקדק על עצמו כחוט השערה, וזהיר וזריז לבל יפגום ח"ו שום אבר ואפי' מהחמשה אברים הנ"ל, אז הוא כולו רחמים. וכשנתוסף אות וא"ו על שם הוי"ה, היינו שמוסיף על בחינת רחמים שאות וא"ו מורה ג"כ לרחמים, וסומך את עצמו על שהוא רחום וחנון, אז ח"ו הוא כולו דין, כמאז"ל (ב"ק נ.) כל האומר הקב"ה ווותרן כו'.
וזהו פירוש הפסוק וירא אליו ה', היינו שהתגלות שם הוי"ה שהוא שם של רחמים, לא היה רק אליו היינו לעצמו כביכול, שם היה התגלות בחינת רחמים להשפיע על אברהם אבינו ע"ה, אבל לאברהם אבינו ע"ה בעצמו אדרבא תמיד היה עומד כנגדו בחינת דין, ומחמת זה היה מוסיף תמיד אימה ויראה לפני ב"ע ית"ש, ומחמת זה היה בא המשכת רחמים עליו ועל כל ישראל אמן אמן כן יהי רצון.
וזהו מרומז, ששני פעמים אבר"הם גימטריא מלכות, כמו שראיתי בספר כתב יד מהצורף ז"ל, וזהו אברהם בתראה שלים - על ידי אברהם בתראה נשלם תיבת מלכות, מרמז שאז קיבל עליו עול מלכות שמים שלימה על רמ"ח אברים שלמים ושס"ה גידים, שלא נפגם אחד מהן מחמת גודל בהירותם והזדככותם, שהיה יכול להיות התפשטותא דמלכותא עליו.
וזהו פירוש הפסוק (מלאכי א ו) בן יכבד אב ועבד אדוניו, שהוה ליה למיכתב את אדוניו. מרמז, כשהוא עבד נאמן לבורא עולמים ית"ש בגודל זהירות וזריזות, שמקדש ומטהר כל רמ"ח אברים ושס"ה גידים בהזדככות ובהירות רב, להיות התפשטותא דמלכותא עליו בקבלת עול מלכות שמים שלימה על רמ"ח אברים ושס"ה גידים שלימים, ומופשט מכל החומריות לבל יתן שום מקום מגע זר, אז הוא בטל במציאות אליו ית"ש וכביכול

כאלו הוא גם כן אדון כמ"ש (שבועות מז:) עבד מלך מלך, וצדיק מושל ביראת ה' (שמ"ב כג ג), וזה הוא הפירוש עבד אדוניו, מבחינת עבד נעשה אדוניו, ויהי רצון שנזכה לזה:

וירא אליו ה' באלני ממרא וגו' (בראשית יח א). פירש רש"י, הוא שנתן לו עצה על המילה, לפיכך נגלה עליו בחלקו. והנה זה הקושיא ידוע (ע' חזקוני עה"פ), והלא כשהפיל עצמו לכבשן האש לא נטל עצה משום אדם, ועכשיו על המילה היה צריך ליטול עצה מן ממרא.

גם לתרץ קושית המפרשים על ותצחק שרה בקרבה וגו' (בראשית יח יב) והקפיד הקב"ה ואמר למה זה צחקה שרה וגו' (בראשית יח יג), ועל אברהם לא הקפיד שגם בו נאמר (בראשית יז יז) ויצחק ויאמר בלבו הלבן מאה שנה יולד וגו' (והגם שכבר תירץ רש"י בזה (בראשית יז יז), ופירש ויצחק לשון מחוך ושמחה, והאמין בזה. קשה למה אמר אח"כ (בראשית יז יח) לו ישמעאל יחיה לפניך שמשמע כו') ולפי האמת נאמר באברהם (בראשית טו ו) והאמין בה' ויחשבה לו צדקה, ולמה ויצחק וגו', וגם הקב"ה לא הקפיד עליו.

גם לפרש קושיא, על מה דאיתא (פדר"א פכ"ט, רש"י עה"פ בראשית יז ג) על ויפול אברם על פניו וגו', כי לא היה יכול להסתכל בשכינה מחמת שלא היה נימול עדיין. וקשה, הלא כמה פעמים נגלה אליו השכינה קודם לידת ישמעאל ולא נפל על פניו.

ולפרש כל זה, הנה ידוע שמחמת שגרם חטא אדם הראשון לתערובת הרע בטוב, לכן זהו עיקר עבודתינו לאכפיא לסטרא אחרא, ולהפך חשוכא לנהורא, ולהגביר כח הקדושה על נפש הטבעית שהוא בחינת גבורה בחינת תערובות רע בטוב, היינו להיות מופשט מגשמיות, ולהיות מואס בהבלי עולם הזה בתענוגי הגוף תאוות הטבע הגשמיות, וזאת היתה עבודת אבותינו להיות מואס בעולם הזה, ולכן אברהם היה מופשט מגשמיות במסירת נפשו לה' בעשר נסיונות, ויצחק בעקידה, ויעקב בעסק התורה, שעי"ז נזדככו מהטבעיות להיות תשוקתם ודביקותם לה' בלבד בגודל התלהבות בלי הפסק לה'.

והנה אברהם אחר שיצא מכבשן האש מאור כשדים היה מופשט לגמרי מבחינת טבעיות, ודבק בבחינת קדושה בשלימות, והיה יכול להסתכל בשכינה בלי נפילה על פניו, מחמת שהיה למעלה מהטבע, לכן כשהבטיחו ה' להוליד לזקוניו האמין בה' כי ידע בעצמו שהוא למעלה מן הטבע, עד שנולד ישמעאל שהוא בחינת סטרא אחרא בחינת גבורות (פסולת הקדושה), כי כן היה רצון הבורא ב"ה, ואז נתגבר קצת בחינת הגבורות בחינת אלהים, והוליד את ישמעאל כשהיה בן שמונים שנה ושש שנים כמנין אלהים, מרמז שנתגבר אז בחינת אלהים בחינת גבורות, ונפל אברהם קצת ממדריגתו

הראשונה, והרגיש בעצמו בחינת הנפילה זו, לכן כשנגלה אליו ה' והבטיחו על לידת יצחק נפל על פניו והפג לבו מלהאמין, כי ידע בעצמו גודל שפלותו והתגברות הגבורות וסטרא אחרא, התגברות בחינת ישמעאל, ולא היה למעלה מן הטבע, לכן אי אפשר להוליד לזקוניו שהיא למעלה מן הטבע עד שיזדכך כבראשונה, וזה אי אפשר להיות עוד כי אם על ידי מילה שהוא בחינת תשובה, בחינת עליה למעלה מן הטבע, בחינת שם העצם בשלימות כמרומז בפסוק (דברים ל יב) מ"י י"עלה ל"נו ה"שמימה ראשי תיבות מי"לה שם העצם, לרמז בפסוק על בחינת מי"לה בבחינת עליה על ידי בחינת תשובה, וידע אברהם כל זה שאי אפשר לו עוד לעלות למעלה מן הטבע כבראשונה אלא על ידי מילה, אף על פי שבראשונה לא היה צריך לבחינת מילה מחמת גודל הזדככות על ידי מס"נ, אבל עכשיו אחר לידת ישמעאל היה צריך לבחינת מילה.

ואעפ"י שלידת ישמעאל היה לטובה לאברהם כדאיתא בכתבים (ע' יל"ר פ' וירא סי' ה, ע' לק"ת משלי בסופו) שיצא הפסולת תחילה, ובלתי זה לא היה יכול להיות בחינת יצחק בשלימות הקדושה כדאיתא, אעפי"כ כאשר נולד והיה בצוותא חדא עמו היה לתקלה קצת, כאשר נאמר בלוט (בראשית יג יד) וירא ה' אליו אחרי הפרד לוט מעמו דווקא, אעפ"י שלוט לא היה זרעו, מכל שכן ישמעאל שהיה זרעו היה לו לתקלה עד שנימול ונכנס לבחינת קדושה. וזה דומה למאמר חז"ל (ע' חוה"ל ש' התשובה פ"י, נתיבות עולם למהר"ל נתיב התשובה פ"ה מתוס' חגיגה ט. ד"ה זה, וע"ש רש"י ד"ה והוליד) הבא על אשת איש והוליד ממנה בן אינו יכול לשוב עד שימות הממזר, אבל כל זמן שממזר קיים כו'.

וגם ממרא בעל ברית אברם ג"כ ידע שזה יהיה תקנתו, ונתן לו עצה שימול עצמו, רק שלא רצה למול עצמו בלתי צווי הבורא ב"ה, והיה משתוקק שיצוה לו הבורא על המילה שיהיה מצווה ועושה. וגם היה משתוקק שישמעאל ישוב בתשובה לה', שיגביר בחינת הקדושה על הסטרא אחרא, ואז יהיה יכול לעלות למעלה מן הטבע ויהיה מוליד.

לכן אחר לידת ישמעאל כשנגלה אליו ה' נפל על פניו, כי לא יכול להסתכל מחמת נפילתו ממדריגתו הראשונה כנ"ל, ויצחק ויאמר בלבו הלבן מאה שנה יולד, פירוש אם אינו למעלה מן הטבע האיך יכול להוליד לזקוניו, אלא שבקש מהקב"ה ואמר לו ישמעאל יחיה לפניך, ופירש רש"י יחיה ביראתך, ר"ל שישוב בתשובה, היינו אחר שצוה אותו הקב"ה על המילה התפלל ואמר עתה אם גם ישמעאל יחיה היינו שישוב בתשובה בוודאי כן יהיה שאלד כן למאה שנה.

ולכן לא הקפיד הקב"ה על אברהם על אשר צחק, כי זה היה מחמת שפלותו שידע בעצמו הבחינת נפילה ושצריך תיקון. אבל שרה נתבשרה אחר שנימול אברהם, וגם ישמעאל נימול ושב בתשובה, כמאמר הכתוב (בראשית כא יז) באשר הוא שם, שהיה צדיק באותה שעה, לכן היה יכול אברהם להוליד אז למעלה מן הטבע, ולכן הקפיד הקב"ה על שרה שצחקה.

והנה לפי זה היה ג' בחינות בג' זמנים לאברהם, היינו קודם שנולד ישמעאל היה בחינה א', ואחר שנולד ישמעאל היה בחינה ב', ואחר שנימול היה בחינה ג', וכולם היו בחי' אור, אך היה קצת השתנות ביניהם אבל בכולם היה בגודל קדושה וגודל אור, כי גם בחינה האמצעות היה בגודל לב נשבר ונדכה, וכל הבחינות נקראים בחינת י"ום בחינת אור.

וזהו מאמר רבי חמא ב"ר חנינא (ב"מ פו:), יום שלישי למילתו היה ובא הקב"ה ושאל בשלומו. והקשה באוה"ח למה ביום השלישי דווקא שאל בשלומו ע"ש. אמנם לפי דברינו יתבאר, שמרמז לבחינת יום, בחינה השלישית הנ"ל, שהיה אחר שנימול, שחזר לבחינת יום בחינת אור כבראשונה בהתלהבות גדולה ותשוקה גדולה לה'.

וזהו מרומז בפסוק ו"ירא א"ליו ה', ראשי תיבת ו"ירא אותיות ו"י, וסוף תיבה של אלי"ו ג"כ אותיות י"ו, מרמז לבחי' האמצעות הנ"ל, שהיה בבחינת לב נשבר, בחינת י"ו לעילא י"ו לתתא כדאיתא בכתבי האר"י זלה"ה (ע' פע"ח ש' השופר פ"א, ע' עמק המלך ש' עולם התהו פכ"ה). ואמר והוא ישב פתח האהל כחם היום, פירוש שהיה יושב בגודל חמימות והתלהבות בתשוקה לה' כחם יום הראשון, היינו כמו שהיה קודם שנולד ישמעאל, כי על ידי המילה נתקן הכל כנ"ל, ולכן בא הקב"ה ושאל בשלומו.

ואמר הכתוב, וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו, פירוש שכל השלשה בחינות הנ"ל הגינו עליו, שאפילו בחינה האמצעות שהיא בחינת נפילה ג"כ הגין עליו, כי גם הוא היתה בגודל קדושה וענוה ושפלות בבחינת לב נשבר כנ"ל. ויאמרו אליו איה שרה וגו', פירש רש"י נקוד על אי"ה שבאליו וגו', שאף לשרה שאלו איו אברהם, מרמז שרמזו לה המלאכים שאברהם הוא בבחינת אי"ה, ר"ת של ו"ירא א"ליו "ה', ר"ל שהוא בבחינה גדולה שהוא ראוי להתגלות השכינה על ידי בחינת לב נשבר שמרומז בוי"רא אלי"ו כנ"ל:

בפסוק ויסע משם אברהם ארצה הנגב וישב בין קדש ובין שור ויגר בגרר (בראשית כ א). ולכאורה תיבת משם מיותר, ורש"י פירש משם, מלוט, להתרחק מעמו שיצא עליו

שם רע שבא על וכו'. וגם על זה קשה, שהלא ידע מכבר מעשיו של לוט, כמ"ה ויסע לוט מקדם (בראשית יג יא) מקדמונו של עולם (בר"ר מא ז).

ונוכל לומר עד"ז, דזה הכלל, איזהו חכם הלומד מכל אדם (אבות פ"ד מ"א), היינו מי שיש לו יראת ה' בלבו, וכל מחשבותיו בלתי לה' לבדו לעשות רצון קונו בשלימות, ושואל ודורש מכלל דבעי דרישה (ע' ר"ה ל.), שמבקש עצה לעבודת הבורא ית"ש להנצל מפח יקוש העומד תמיד לנגדו, על כן בעצה הגידו שילמוד מכל אדם, היינו שישאל עצה מכל אדם הן דבר שהוא בספיקות אצלו אם לעשות כן ואם לחדול אזי ישאל ויבקש בכדי לעמוד על הבירור, והן דבר אפילו שהוא אצלו בירור גמור ומוחלט בדעתו בחינת עבודה זו שצריך לקיימה בלי ספק כלל, ובוודאי יקיימה ואין צורך להשאלה כלל מחמת רוב פשיטות אצלו וברור כשמש, אעפי"כ ישאל מחבירו כדי לזכות את חבירו ג"כ להכניסו לבחינת קדושה במה שיסית אותו למלאות רצון הבורא עולמים ית"ש. זה הוא עיקר בחינת חכמה כ"ח מ"ה (זח"ג לד.), להיות נבזה בעיניו נמאס ושפל באמת, וילמוד מכל אדם דבר שהוא בספיקות אצלו, ולזכות את חבירו להכניסו בבחינת קדושה במה שהוא מסית שלו לטוב.

ונוכל לומרשזהו הטעם שאברהם נטל עצה מממרא, הגם שבוודאי היה מוחלט בדעתו לעשות רצון הבורא באמת בהשתוקקות עוז ותעצומות רב ולקיים מצות מילה כאשר צוה אותו אלהים, וכל המניעות נחשבים כאין נגד אהבת ה' אשר בלבו כרשפי אש, ומים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה האמיתית שלו, אפילו כשלא יהיה ממרא בעל העצה מסכים על זה, והראיה מאור כשדים שהיה לו מס"נ ממש, ולמה היה לו לשאול עצה בדבר שצריך לקיימה וברור אצלו שבוודאי יקיימה, אעפי"כ נטל עצה מממרא בכדי להכניסו בבחינת קדושה תחת כנפי השכינה, וזהו היה על ידי בחינת חכמה, כ"ח מ"ה, שהיה שפל בעיניו באמת והיה משפיל עצמו בפני הכל לקרבן ולהכניסן תחת כנפי השכינה ולפרסם אלהותו ית"ש שהוא המחיה ומהווה, ולהטעימן מנועם זיוו והדרו, אשר כל העולם וחמדתו כגרגיר חרדל ובטלים במציאות נגד נועם זיו הדרת כבוד ה'.

וזהו מרומז בפסוק וירא אליו ה', ולכאורה הל"ל וירא ה' אל אברם, רק שאגב מרמז לנו התורה, שהתגלות אלהות אליו היה על ידי בחינת חכמה, שתיבת אל"יו ה' גימטריא חכמה. ומה היא הבחינת חכמה, סיים הכתוב באלני ממרא, הוא שנתן לו עצה על המילה, זהו בחינת החכמה, שנטל עצה ממנו הגם שהיה מוחלט בדעתו שצריך לקיימה ובודאי יקיימה בגודל אהבתו, עכ"ז נטל עצה ממנו להכניסו ולקרבו לבחי' קדושה.

ונוכל לומר עוד עד"ז, דהנה איתא בספרי הצדיקים (ע' דגמ"א פ' תרומה ד"ה ולהבין), ובספר של המגיד החסיד בוצינא קדישא מו"ה **מנחם נחום מ"מ מטשארנאביל זצ"ל זי"ע** (ע' פ' שמות ד"ה בגמרא דסוטה) איזה חכם הלומד מכל אדם, היינו מכל דבר שבעולם שרואה הן יראות והן אהבות המתפשטות בעולם הזה יראה לקרב את עצמו לבחינת קדושה, היינו כשרואה אהבה רעה ח"ו, מתבונן בדעתו מי הוא המחיה ומהווה את הדבר הזה, ומהפך האהבה הזה לאהבת הבורא ית"ש תענוג כל התענוגים ודברי פי חכם חן.

וזהו צדיקים מהפכין חשוכא לנהורא, היינו מתוך החושך אלו מעשיהן של הרשעים (ע' בר"ר ג ח) הרודפים והדולקים אחר אהבת הכלים והנפסדים, ה' אור להם לצדיקים להפוך החושך לאור להדבק בנועם אהבת ה' הנצחית.

וזהו פרוש הפסוק (ישעיה מט ג) ישראל אשר בך אתפאר, שתבת ישראל בגימטריא חו"שך או"ר, מרמז שעיקר בחינת ישראל הוא לראות תמיד להפך חשך לאור, לאכללא שמאלא בימינא.

וזהו ויסע משם אברהם, היינו משם, האהבה הרעה שראה מלוט שהיה מאכילין אותו וכו' (בר"ר נא ט, תנחומא וירא יב), נסע והלך לבא מזה לבחינת ארצה הנגב, שהוא בחינת ימין בחינת חסד (זח"א כו:), שהוא בחינת אהבה עליונה לבורא ב"ה.

וישב בין קדש ובין שור, היינו שתמיד היה ישיבה שלו בין בחינת קדושה שהוא מכונה בשם קדש, ובין בחינת שור שהוא בחינת שמאל, כמאמר הכתוב (יחזקאל א י) ופני שור מהשמאל, שהוא ההיפוך מבחינת קדושה, ותמיד היה יושב בין שני הבחינות הנ"ל, כדי להפוך תמיד מחשוכא לנהורא, ולהוליד מזה שהיה רואה אהבות רעות הכלה ונפסד ההיפוך מזה אהבות קדושות לחי עולמים ית' שמו.

אך ורק שזה היה בגודל אימה ויראה ופחד שלא לגרור את עצמו לבחינת האהבה הרעה ר"ל, וזהו ויגר בגרר, הוא לשון מורא ופחד כמו ויגר מואב (במדבר כב ג), היינו שמורא עלה על ראשו בגרר היינו שלא להיות ח"ו נגרר לבחינת האהבה הרעה הזאת שמסתכל בה כדי להפוך אותה לאהבה הקדושה.

אבל מי שאין לו אימה ויראה כל כך מבורא עולמים ב"ה בגודל אחיזת רעדה מפחד ה' ומהדר גאונו להיות זהיר וזריז מלעבור על רצונו יתברך שמו, אסור להכניס את עצמו במקום מסוכן כזה שהנחש מצויה, להסתכל באהבות הרעות ר"ל, באמרו ידי רב לי להאיר מגיו חשוכא להפוך אותן האהבות הרעות לאהבות קדושות, כי פן יהיה נגרר אחריה בהתגברות היצר הרע ח"ו, ופן יהרס ונפל, רק מי שיש לו אימה ויראה באמת

ויראת ה' על פניו תמיד ומדקדק על עצמו כחוט השערה שלא לעבור על רצון ה' יכול להכניס את עצמו בהסתכלות הנ"ל, כי ה' אור להם להוסיף להם מאוריים שיהיה לבם דולקים באהבת ה' לעולמים, ויהי רצון שנזכה לזה בקרוב:

המכסה אני מאברהם אשר אני עשה וגו' חלילה לך השפט כל הארץ וכו' (בראשית יח כה). וי"ל מה שאמר ה', המכסה, הלא מילתא דעבידא לגלויי הוא. ועוד קשה, שבתחילת דבורו של אברהם עם ה' התחיל בדברים קשים לאמר חלילה לך וגו'. ועוד קשה כיצד דן אברהם אבינו ע"ה את הבורא ב"ה לעשות דבר כזה להמית צדיק עם רשע.

ולהבין זה, הנה עיקר שרצה הבורא ב"ה להודיע לאברהם אוהבו, לא אבדת והפיכת סדום, אלא רצה להודיעו גודל חסדו ית' בענין התשובה. וכך אמר לו הבורא ב"ה, זעקת סדם ועמרה וגו' ר"ל ידוע לך שאנשי סדום רעים וחטאים מאוד, ואעפי"כ אין אני חפץ במיתתן כי אם בשובם מדרכיהם וכו', ועוד שאני בעצמי אעורר לבם לתשובה, וזשאה"כ ארדה נא ואראה ר"ל ארדה מדרגא לדרגא (כדאיתא בזוהר) (ח"א דף קה:), ואעורר לבם לתשובה, ואח"כ אראה הכצעקתה הבאה אלי עשו, ר"ל אם עשו תשובה כפי הצעקה של חטא הבאה אלי, היינו שעשו תשובה גדולה ומעולה כפי פגם החטא, אז כל"ה, ר"ל אמחוק ואכלה את עונם, ואם לא יעשו כל כך תשובה, אד"עה, ר"ל למחול כפי התשובה במעט יסורים, ומזה החסד שה' בעצמו יעורר לב החוטאים לתשובה לא ידע אברהם.

וכאשר שמע אברהם גודל חסדו ית', אמר אברהם, אם גדול כל כך בחינת החסד א"כ אפילו אם לא יעשו כולם תשובה רק עשרה לכל עיר, היינו יחידים, תשובת יחיד יהיה ג"כ תשובה מקובלת. וכך אמר, חלילה לך השפט כל הארץ לא יעשה משפט, ר"ל משפט איהו רחמי (זח"ג צא.), ופי' כשאתה מרחם על הארץ לרדת ממדריגה למדריגה לעורר לבם לתשובה א"כ ראוי לך לרחם עוד יותר שאפילו לא יעשו תשובה כי אם עשרה לכל עיר שתהיה מקובלת, וגם כשיעשו כמה יחידים תשובת יחיד שתהיה ג"כ מקובלת. וזה שאמר חלי"לה, כי הוא סבור שמחמת שעיקר התשובה היא בהתעוררות עליון לכן לא יקבל תשובת יחיד. וע"ז התפלל השפט כל הארץ, ר"ל כפי גודל החסד והרחמים תגדל נא חסדך גם לזה. והשיב לו הבורא ב"ה כן הוא, שאפילו יעשו כמה יחידים תשובה תהיה מקובלת לפני ולא אשחית.

ובזה יפורש מה דאיתא במדרש על פסוק (תהלים פט כא) מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו וגו', ואיתא במדרש (ב"ר מא ד) היכן מצאו בסדום. ולפי דברינו מפורש עז"ה, דהנה ידוע (ע"ז ד:) שדוד לא היה ראוי לאותה מעשה אלא להעלותו לתשובה וכו', וזה נעשה על ידי תפלת אברהם אבינו ע"ה שהתפלל בסדום שתועיל תשובת יחיד.

וזהו (תהלים פט כא) בשמן קדשי משחתיו, ר"ל שמן נקרא אתערותא דלעילא, כי שמן צף על גבי משקה, כמאמר הכתוב (משלי ח כא) להנחיל אוהבי י"ש וגו', י"ש ר"ת יי"ן שמ"ן, ר"ל יין בחינת אתערותא דלתתא (ע' מאורי אור מע' הי' סי' י) שנעשה ג"כ על ידי אתערותא דלעילא שהיא רמיזה בעלמא, שמן הוא אתערותא דלעילא לגמרי, בחינת שמן קודש (ע' זח"ג טל.):

וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו (בראשית כב יג). פירוש שאברהם אבינו ע"ה הגביר כח הקדושה על הסטרא אחרא, ועשה מן אל אחר שיהיה אל אחד, שנעשה קרן לאות רי"ש ונעשה דלי"ת. וזהו וישא אברהם את עיניו וירא והנה מה שהיה אי"ל אח"ר ברי"ש נאחז בסבך בקר"ניו, פירוש שנאחז תג אחד בהקרן של הרי"ש ונעשה אח"ד כנ"ל.

חיי שרה

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים וגו' (בראשית כג א). ונ"ל על דרך המוסר, הנה ידוע מאמר חז"ל (מדרש הנעלם בראשית, אותיות דר"ע אות ב') שעיקר בריאת העולם היה בשביל היראה כמאמר הכתוב בראשית, בשביל היראה שנקראת ראשית. על כן צריך האדם להשתדל להגיע למדה זו, בחינת היראה, להשלים רצון הבורא ב"ה.

והעצה היעוצה שנוכל להשיג בחינה זו, הוא על ידי שיסתכל האדם תמיד בכל עניניו ועניני העולם הזה איך שבכולם חסדי ה' המחייה אותם בכל עת ורגע, וחיינו מסורים בידו בכל נשימה ונשימה כמאמר הכתוב (תהלים קנ ו) כל הנש"מה תהלל וגו' ר"ל (כל נשימה ונשימה מראה גדולת הבורא ב"ה המחייה בכל רגע, ואלמלא יוסר רוח ה' שבכח הנשימה ההוא אפילו רגע אי אפשר להתקיים אפילו כו' ע"כ ממילא) הנשימה ההוא בעצמה מהללת לה' ומשבחת ומספרת גדולת הבורא ב"ה. וכן בכל הנמצאים ונבראים לית אתר פנוי מיניה מן חיותו וכחו המהווה את כולם (כמאמר הכתוב (נחמיה ט ו) ואתה מחיה את כולם ר"ל מחיה לשון הוה, שתמיד מחיה בכל רגע) ובהסתכל האדם כן בכל מילי לראות חסדי ה' המחיה אותם כנ"ל, בוודאי יפול עליו אימה ופחד ובושה והכנעה מפני ה' ית' ורוממותו, ויאמין באמונה שלימה שבכל מילי הוא רק חסדי ה' ורחמיו המרובים. ואפילו בראותו שבאים עליו שום דינים וצרה ח"ו, יאמין כי מאתו לא תצא הרעות (איכה ג לח), והוא רק טוב וחסדי ה' עליו להטיב אחריתו, וכמו שהוא מאמין ובוטח בחסדי ה' שהוא רק טוב וחסד ורחמים, והצרה ובחינת דין שבא עליו

שהיא רק רחמים, כן יתהפך עליו מלמעלה ממדת הדין למדת הרחמים. וזשאחז"ל (בר"ר עג ג) צדיקים מהפכים מדת הדין למדת הרחמים.

אמנם כ"ז אי אפשר להיות (אצל אדם בור וריק מתורה ומצות כמאמר חז"ל (אבות פ"ב מ"ה) אין בור ירא חטא) כי אם במי שלומד תורה ועוסק במצות לשם שמים בכונה עצומה ולב דבוק בה' ללמוד לשמור ולעשות, אז גם בעסקו אח"כ במילי דעלמא ג"כ רואה בחי' הקדושה ויראה בכל הענינים כנ"ל.

ולשני בחינות אלו רמז אברהם אבינו ע"ה באמרו לאליעזר עבדו (בראשית כד ב - ג) שים נא ידך וגו' בה' אלהי ה"שמים ואלהי הארץ וגו'. וקראו אלהי ה"שמים על שם התבוננותו תחילה ועסקו בתורה ומצות מילי דשמיא. וקראו אלהי הא"רץ על שם הסתכלותו במילי דעלמא הנמצאים ונעשים על פני הא"רץ. ומאלו שני הבחינות זכה אברהם אבינו ע"ה לשלמות בחי' היראה ואהבה.

וזהו מרומז ג"כ בהתחלת התורה (בראשית א א) בראשית ברא אלהים א"ת ה"שמים ו"את הא"רץ, פירוש בר"אשית, בשביל ראשית, יראה. ברא אלהים וגו', מרמז הכתוב במה יזכה לרא"שית הוא היראה, על ידי א"ת הש"מים, ר"ל א"ת מרמז על בחינת יחוד ריש כל דרגין בחינת א', בסוף כל דרגין ת', ר"ל לייחד סופא דכל דרגין הן המה כל מילי דעולם הזה שהוא סוף כל דרגין, ולראות בהם בחינת חסדי ה', בחינת א' אלופו של עולם, ויעשה היחוד הנ"ל בתחילה במילי דשמי"ם בתורה ומצות כנ"ל, וזהו נקרא א"ת הש"מים, וכן יעשה במילי דעלמא ונקרא א"ת הא"רץ כנ"ל.

וזשאמה"כ (בראשית כה א) ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטו"רה, ר"ל ויוס"ף אברהם מה שהיה אצלו בבחינת הוספה וטפלה, הוא עסקו במילי דעלמא שנקראת טפל לעיקר שהוא תורה ומצות שעסק בתחילה, ואמר הכתוב שגם זו ההוספה שמה קטו"רה, ר"ל קשורה ודבוקה בה'.

וזשאה"כ ויהיו חיי שרה מ"אה שנ"ה, גימטריא א"ת, ר"ל שבחייה עשתה בחינת יחוד בחינת א"ת. ועי"ז היה לה עשר"ים שנה, בחינת כ' כפופה בחינת הכנעה (ע' שערי גן עדן ש' האותיות אות כ' פ"א ד"א). ועי"ז שבע שנים, ר"ל נתייחדו ה'שבע מדות למעלה על ידי יחוד הז' מדותיו למטה, אמן כי"ר שנזכה לזה:

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל (בראשית כד א). איתא בגמרא (ב"ב טז:) בת היתה לו לאברהם ובכל שמה. ונוכל לומר שהגמרא מרמז לנו בכאן מה יהיה עיקר עבודת האדם שיהיה כל גופי התורה תלוין בה.

הנה עיקר העבדות הוא בחינת הכנעה וענוה, שיתבונן תמיד בגדולת ה' האיך הוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין ותוך כל עלמין ולית אתר פנוי מניה ואם יסתר איש וכו' (ירמיה כג כד), ויתבונן תמיד במעוט ערכו ופחיתות עבודתו לה' אשר לו הארץ ומלואה ולו דומיה תהלה, ובמעשיו אשר המה לא לה' לבדו, רק שמכוין בהם גם להנאת עצמו, ואפילו בעת אשר לומד ומתפלל בהתלהבות ובתשוקה גדולה, ישגיח בעינא פקיחא ויתבונן בזה היטב ויבדוק ויחפש בחורים ובסדקים אולי ימצא בהם ג"כ תערובות אשר לא לה' לבדו.

וכשיש לאדם בחינת התבוננות וענוה כנ"ל, בזה כלול כל המדות טובות. אבל ח"ו כשיש לאדם בחינת גבהות הלב ר"ל אפילו שיש לו כל המדות טובות ויושב על התורה ועל העבודה, כלא נחשב, מחמת שאין בזה שום השראת שכינה וקדושה, שהוא דוחק רגלי השכינה כמ"ש בגמרא (ברכות מג:).

וזהו ואברהם זקן בא בימי"ם, גימטריא מאה, שמרמז על בחינת ענוה, כמאמר הגמרא (מנחות מג: וברש"י שם) אל תקרי מה אלא מאה, פירוש שאברהם אבינו ע"ה בא לבחינת ענוה אמיתית, על כן וה' ברך את אברהם בכל. ופי' הגמרא בת היתה לו, כי הנה מדה נקראת בת כמ"ש (מל"א ז כו) אלפים בת יכיל, היינו אברהם אבינו ע"ה היה לו מדה טובה בזה, היינו ענוה אמיתית, אשר בכל שמה, היינו שכל המדות טובות נכלל בזה המדת ענוה אמיתית, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל (בראשית כד א). פליגי בגמרא (ב"ב טז:), חד אמר בת היה לו, וחד אמר לא היתה לו בת. ולהבין זה. גם להבין הכתוב (בראשית כד ב) (שנותן סימן באליעזר עבד אברהם זקן ביתו המשל בכל אשר לו). וגם להבין, שהשביעו בשים נא ידך תחת ירכי דווקא. ואח"כ נאמר וישבע לו על הדבר הזה (ולכאורה הוא יתרון לשון). גם להבין הפסוק (בראשית כד יב) ועשה חסד עם אדני אברהם וגו', למה אמר אברהם, הלא לא היה לו אדון אחר בלתי אברהם, וכשאמר אדני ממילא הוא אברהם.

ולהבין כ"ז, נקדים תחלה הנה כתיב (תהלים קז מג) מי חכם וישמר אלה ויתבוננו חסדי ה', וצריך להבין מהו (אלה, וגם) חס"די משמע שני מיני חסדים. ונפרש על פי שאמר המגיד זלה"ה על טף למה באים כו' (חגיגה ג.) פירוש טף הוא בחינת קטנות, בחינת דין שבא על האדם לפעמים, הוא כדי ליתן שכר טוב למביאיהם, ר"ל כדי שיסתכל האדם ויבין שיש בחינת חסד בבחינת קטנות הנ"ל, ויחזירם לשרשם, כי עיקר בריאת העולם היתה בגין דיתקרי רחום כו' (ע' זח"ג רנז:) ובכל דבר יש בחינת חסד הבורא ב"ה, אפילו

בבחינת דין בחינת קטנות שבא על האדם בחינת חשכות יש בתוכו מכוסה בחינת חסד ה', רק שהוא באתכסיא, ולכן צריך האדם ליזהר מאוד בזה וליתן שבח והודיה להשי"ת על בחינת גבורה כמו על בחינת חסד ממש, כי באמת הוא חסד ממש, אלא ששני מיני חסד יש, אחד באתגליא ואחד באתכסיא.

וזהו שאמרו חז"ל (בר"ר עג ג) צדיקים מהפכים מדת הדין למדת הרחמים, שמהפכים ממש, ומבינים שמדת הדין שהוא בחינת גבורה הוא ממש בחינת חסד באתכסיא (ועי"ז גם למעלה נתהפך כו').

ולזה רמזו רז"ל באמרם (ברכות ו:) לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה כו', כדאיתא על השלש מאות ועשר עולמות שעתיד הקב"ה להנחיל כו' (עוקצין פ"ג מי"ב) הם או"ר מימין ק"ג משמאל, ומנ"חה גימטריא ק"ג, והוא משמאל בחינת גבורה (פע"ח ריש ש' מנחה ומעריב, זח"ב קסו:), ולכן יהא אדם זהיר בתפלת המנחה בחינת גבורה, לראות בו בחינת החסד ולהפך חשוכא לנהורא וכמאמר רז"ל (שבת עז:) מאי טעמא עיזי מסגי ברישא, כברייתו של עולם, ברישא חשוכא והדר נהורא, פירוש שזה היתה כוונת בריאת העולם להפך החשוכא שבא תחילה ולעשות ממנו נהורא בחינת חסד כנ"ל.

ולזה כיון דוד המלך ע"ה באמרו מי חכם וישמר, לשון שמרים, שמוציא הטוב מן השמרים. אלה ויתבוננו חסדי ה', פירוש א"לה מרמז לבחינת דין וגבורה קשה כמאמר חז"ל (יבמות כא.) אל קשה, והחכם שומר להבין בו בחינת החסד. ויתבוננו ח"סדי ה', ר"ל שמתבונן שיש ב' מיני חסדים. ומרומז גם כן בפסוק (תהלים עד ב) זכר עדתך קנית קד"ם וגו', קד"ם גימטריא ב' פעמים חסד הנ"ל.

ואברהם אבינו ע"ה השיג זאת הבחינה, והפך חשוכא לנהורא, מדת הדין למדת הרחמים, והמשיך בחינת חסד בכל הבחינות, וכל בחי' קטנות ומדות ותאוות גשמיות החזיר לשורשם לבחינת אלהות בחינת קדושה. וזשאה"כ (בראשית יב ה) ואת הנפש אשר עשו בחרן וגו', ר"ל חר"ן מרמז על בחינת גבורה, ועשה באותה בחינה את הנפ"ש בחינת נייחא, בחינת חסד, והחזיר כל הבחינות לשורשם כנ"ל. ולזה רמזו רז"ל באמרם (ברכות ז:) עד שבא אברהם וקראו אדון, ר"ל שצרף אותיות אדני והקריב אותיות די"ן לאות א"לף, ר"ל שהחזיר כל בחי' קטנות ומדות גשמיות לבחינת קדושה בחינת אלף כנ"ל.

וזהו ואברהם זקן בא בי"מים וגו', ר"ל שבא בבחינת שני פעמים י"ום, גימטריא קי"ב, מספר הוי"ה אלהי"ם, בחינת יחוד חסד וגבורה (ע' זח"א יב., ע' זח"א סד: זח"ג רכג:). וה' ברך את אברהם בכל, חד אמר בת היתה לו לאברהם כו', פירוש בת הוא בחינת

לילה כדאיתא בספרים (ע' פרדס שכ"ג ע' בת וע' לילה, ע' ערבי נחל לך לך דרוש ו), ר"ל בחינת די"ן, היתה לאבר"הם שהפכה לבחינת חסד לאברהם (וחד אמר לא היתה לו בחינת דין כלל).

וידוע (יומא כח:) שאליעזר היה לומד ודולה תורה מרבו אברהם, והשתדל ג"כ באותן הבחינות ויחודים הנ"ל, לכן כשרצה אברהם לשלחו לחו"ל נתירא אברהם שבצאתו מארץ ישראל שלא יפול ממדריגתו, לכן ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל בכל אשר ל"ו וגו', ל"ו גימטריא אלה, ר"ל שמושל בבחינת אל"ה בחינת גבורה כנ"ל להפך חשוכא לנהורא. ואמר לו שים נא ידך תחת ירכי ואשביעך וגו', שהשביעו בבחינת יוצא לבר מהגוף, שגם שם יהא זהיר לבלתי יפול ממדריגתו. וכן וישבע לו על הדבר הזה ממש, על בחי' יוצא לבר מגופו כנ"ל.

ולזה התפלל אליעזר בבואו אל העין לעת ערב, שהוא זמן תפלת המנחה, בחינת גבורה, והיה צריך ליחדו עם בחינת חסד. והתפלל אל ה' ואמר, הקרה נא לפני היום וגו', הקר"ה גימטריא ש"י, ר"ל שיתייחד או"ר שמימין עם מנח"ה שמשמאל, ר"ל בחי' חו"ג, ויהיה ביחד גימטריא הקר"ה. ועל ידי מה יהיה זה, על ידי ועשה חסד עם אדני אברהם דוקא, ר"ל שבחינת חסד לאברהם שקראו אדון כנ"ל תתפשט עד כאן.

ולזה אמר אח"כ ואבא היום אל העין, פירש רש"י, היום יצאתי והיום באתי וגו', מרמז לאותה בחינת יחוד שעשה, פירוש היום יצאתי, שיצאתי בכי טוב בבוקר אור, שהיה יום בחינת חסד לאברהם, ובאותה בחינה עצמה היום באתי לכאן לעת ערב לתפלת המנחה בחינת גבורה, והמשכת בחינת חסד לבחינת דין כנ"ל.

ומרומז ג"כ בר"ת וא"בא ה"יום א"ל ה"עין גימטריא טו"ב, שהוא בחינת דעת שבו נברא העולם (מקדש מלך על זח"א קסח:, ס' השמות לרמ"ז, וע' מא"א מע' הט' סי' ה, וע' זח"א רנא.), כמאמר הכתוב (בראשית א א) א"ת ה"שמים וא"ת ה"ארץ ר"ת גימטריא ט"וב. ובעבור זה היחוד שעשה, אמר זקן ביתו המשל בכל אשר לו, על פי מה שאמרנו על הפסוק (מלאכי א ו) בן יכבד אב ועבד אדוניו, והל"ל ועבד מתירא מפני אדוניו כמ"ש (שם) ואם אדונים אני איה מוראי. אלא שיש עבד שמחמת גודל הפחד שיש לו לפני רבו מתבטל בכל מציאותו לפני אדוניו ועושה כל רצונו כאדוניו בעצמו ממש ואז הוא בבחינת עבד מלך מלך (שבועות מז:) כי אינו תופס מקום כלל לעצמו, וזהו שאמר הכתוב זקן ביתו המשל בכל אשר לו, כיון שעשה היחוד שלם כמו אברהם בעצמו.

ולזה ויען לבן ובתואל אם מה' יצא הדבר וגו', ר"ל לבן מרמז על בחינת חסד כמאמר הכתוב (ישעיה א יח) אם יהיה חטאיכם כשנים כשלג ילבינו וגו', כי לבן הוא בחינת

חסד (זח"א כח.), ובתואל מרמז לבחינת גבורה בחינת בת בחינת לילה כנ"ל, בתו של אל, ונעשה יחוד שלם. ויען לבן ובתואל בחי' חו"ג ביחד בחינת דעת בחינת טוב כנ"ל, יהי רצון שנזכה לבחינת יחודא שלימה אמן:

ויצא יצחק לשוח בשדה (בראשית כד סג). ונוכל לומר עד"ז, דהנה עיקר העבדות הוא שצריך האדם לראות להמתיק הדינין בחסדים, ולהפוך כל הצרופים שמורים על בחי' גבורות שיהיה כמו שהם במקורם ושרשם, ודבר הגורם להמתקות כל הגבורות והדינים הוא על ידי בחינת ענוה ושפלות כמו שדברנו מזה בכמה מקומות.

והנה יצחק מרמז על בחינת גבורות כידוע (זח"ג שב.), וזהו ויצא יצחק, היינו כשיצא ח"ו מדת הדין על העולם, העצה היעוצה לזה הוא לשוח, פירוש לשוח הוא מלשון השתחויה, היינו שיראה שיהיה לו בחינת שפלות וענוה באמת לשוח את עצמו, ואז יתהפך הצרוף יצ"א יצ"חק שמורה על בחינת דינים, על תבת שד"ה שהוא שדה הלבן (ע' שביעית פ"ב מ"א), בחינת לובן העליון מקור החסד והרחמים (ע' ע"ח ש"ו פ"א מ"ת, וע' זח"א כח., ת"ז ת' ע' קכז., מא"א מע' הל' סי' ו'), ששני תיבות יצ"א יצ"חק גימטריא שד"ה, וזהו בש"דה. יהי רצון שנזכה לבחינת ענוה ושפלות באמת שעי"ז יומתקו כל בחי' גבורות ודינים, יהי רצון שנזכה לזה אמן:

תולדות

ואלה תולדת יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק וגו' (בראשית כה יט). הנה כל מפרשי התורה כולם פרשו את הכתוב הזה בטוב טעם, וגם אני אענה חלקי לפי עניות דעתי על דרך המוסר.

הנה עשו נקרא גדול ויעקב נקרא קטן כמאמר הכתוב (בראשית כז טו) ותקח רבקה וגו' עשו בנה הגד"ול וגו' את יעקב בנה הק"טן. והטעם, כי עשו הוא מקור הגדלות והגאוה מהקליפות כמאמר הכתוב (בראשית לו לא) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום וגו' וד"ל. ובמאמר של עשו (בראשית לג ט) יש לי רב, מגודל הגאוה שהיה בו בעצמו.

אבל יעקב הוא מצד הקדושה והכנעה וענוה לפני הש"י, על כן נקרא קט"ן מפני בחינת הקטנות והכנעה, ואסור לת"ח בני יעקב שיתיהר ושיהיה בו גאוה וגסות כי אם שמיני שבשמינית (סוטה ה.), ואפילו זה החלק אינו מבחינת יעקב, כי אם מעשו לוקחים זה החלק שמיני שבשמינית (בכדי להפכו לקדושה), וזה שאמר הכתוב (מלאכי א ב) הלא א"ח עשו ליעקב, פירוש מלת א"ח מרמז א' ח', ר"ל אח"ד שמינית שבגאוה נתן

עשו ליעקב (וקבלו יעקב להפכו כנ"ל), (ואעפ"כ) ואהב את יעקב, כי עיקרו הוא בחינת הקדושה והכנעה וענוה.

ושמו מרמז לזה, יע"קב י' עק"ב, ר"ל יו"ד הוא הקטנה שבאותיות, ע"קב מרמז לבחינת נפשו כעפר לכל הנדוש בע"קב (ומרמז) לשני בחינות ומדריגות שיש בבחינת ענוה, כי יש מי שהוא עניו אבל מרגיש בעצמו שיש בו בחינת ענוה, שהוא על כל פנים מדה טובה. אבל יש מדריגה למעלה הימנה, והיא שהוא עניו וגם אינו מרגיש בעצמו שהוא עניו, כמבואר באור החיים על פסוק (במדבר יב ג) והאיש משה ענו מאוד חסר יוד, כי מבין בדעתו שלפי ערך קטנותו ושפלותו ופחיתות ערכו עדיין הוא נקרא מתגאה (נגד גדולתו ית'). ובמלת יע"קב מרומז שני בחינות האלו.

וזהו הבחינה ירש גם כן מיצחק שהיה בו שני הבחינות האלו, ומסר את נפשו לה' ופשט את צוארו להשחט לעולה לה', ועכ"ז לא החזיק טובה לעצמו לומר שעמד בנסיון, מרוב קדושתו וענוותנותו והכנעתו נגד הבורא ב"ה, כי אם תלה הכל שזה שעמד בנסיון ה' היה בעזרו במתנת חנם, ובעבור אברהם אביו שזכה שיהיה בנו עומד בנסיון, אבל לא תלה יצחק בכח עצמו, וע"ז נקרא עולה תמי"מה (בר"ר סד ג) על שם ת"מים תהיה עם ה' אלהיך (דברים יח יג), ונכתב בתורה תי"ו רבתא, לרמז על שני הבחינות של הכנעה הנ"ל, כי ידוע (ע' שערי גן עדן ש' האותיות אות כ' פ"א ד"א) שבחינת הכנעה נקרא כ"ף כפופה, והוא בחינה א'. אבל בחינה הב' נקרא כ"ף פעמים כ"ף, כי הוא הכנעה כפולה ומכופלת, שאפילו מזו הבחינה הטובה בחינת ענוה שיש לו, ג"כ אינו מחזיק טובה לעצמו כנ"ל, וכ"ף פעמים כ"ף עולה גימטריא ארבע מאות, והוא ת' רבתא הנכתב בתורה במלת ת"מים תהיה וגו', וע"ז נקרא יצחק עולה תמי"מה כמאמר הכתוב (ויקרא כב כא) תמי"ם יהיה לרצון לה', ובעבור זה נאמר לו אל תרד מצרימה, כי חו"ל אינו כדאי לבחינה זו (בר"ר סד ג).

ולפי זה ניחא מה שנאמר ליצחק והרביתי את זרעך בעבור אברהם עבדי וגו' (בראשית כז כד), ולכאורה קשה, וכי ח"ו לא היה ליצחק זכות עד שנתלה דווקא באברהם, הלא יצחק היה עולה תמימה. ולפי דרכנו אתי שפיר, שכן אמר לו הקב"ה והרביתי וגו' בעבור שאתה תולה באברהם עבדי, ר"ל עבודה שאתה עובד אותי כנ"ל.

וזש"א דוד המלך ע"ה (תהלים סט יד) ואני תפלתי לך ה' עת רצון אלה"ים ברב חסדך ענני באמת ישעך. פירוש, זאת תפלתי לך ה' שאהיה ע"ת - עולה תמימה, שהוא רצ"ון, כמו שנאמר תמים יהיה לרצון. אלהי"ם ברב חסדך, פירוש שיהיה לי בחינת אלהי"ם בחינת

דין (זח"ג ל:), בחינת יראה והכנעה, אפילו בר"ב חס"דך, ר"ל אפילו כשאהיה במדרגה גדולה בהקדושה על ידי רוב חסדך, אף על פי כן יהיה לי בחינת אלה"ים בחינת יראה.
וזהו שבירך יצחק את יעקב שיזכה לבחינה הנ"ל, ועי"ז יזכה לחירות, ואמר לו (בראשית כז כח) ויית"ן לך האל"הים מטל השמים, ודרשו רז"ל (בר"ר סו ג) ו"יתן יתן ויחזור ויתן, רמזו על בחינת הכנעה וענוה כפ"ולה, האלהים מרמז לבחינת יר"אה והכ"נעה מפני ה'. מט"ל השמ"ים, ר"ל שיהיה לך הכנעה אפילו כשיהיה לך מט"ל השמ"ים, ר"ל בחינת קדושה ושפע מן השמים, לא תחזיק טובה לעצמך רק תתלה הכל במתנת ה' מתנת חנם.
ועי"ז יעב"דוך עמ"ים וישתחוו לך לאומים וגו', ר"ל שתזכה לבחינת חירות כנ"ל.
ויצחק כבר זכה לבחינת חירות על ידי הבחינת הכנעה, ומרומז בשמו יצ"חק גימטריא ח"ר, שורש המלה של חיר"ות. אמנם יעקב קודם שזכה לזה, ועשו השטים אותו, ונתיראה רבקה אמו שלא יזיק לו ח"ו מפני שלא היה יעקב עדיין בבחינה זו בשלימות, על כן אמרה לו (בראשית כז מג) בר"ח לך, שרמזה לו ברוח קדשה שיזכה לבחי' ב' ר"ח, רמז לשני בחינות הכנעה הנ"ל. ועל ידי מה יזכה לזה, פירשה לו, אל לב"ן אחי, לובן העליון (ע' ע"ח ש"ו פ"א מ"ת, וע' זח"א כח., ת"ז ת' ע' קכז., מא"א מע' הל' סי' ו'), בחינת קדושה. חרנה: (לבחינת חירו דכלא, בינה עלאה (זח"א צה:, זח"ב קפג.)), ר"ל ושם תזכה לבחינת חירות, אז וישבת עמו כו' עד שוב אף אחיך ממך, כי ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו (משלי טז ז).
וחז"ל רמזו לבחינת הכנעה א' במלת א"ך, כמאמר חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה) א"כין ורקין מיעוטין הן, ר"ל כי אות כ"ף מרמזת לבחינה א' משני הבחינות הנ"ל, וזהו פירוש א"ך, א' כ', בחינה א' של כ' הכנעה:
ועתה יתבארו עד"ז הפסוקים ואל"ה תולדת יצחק בן אברהם, פירוש ואל"ה מספר שני פעמים א"ך, ר"ל שני הבחינות הכנעה הנ"ל, מזה היה תולדות יצחק בן אברהם (כמאמר חז"ל (בר"ר ל ו) תולדות צדיקים מעשים טובים), ועיקר הבחי' שהיה ליצחק, אבר"הם הול"יד וגו', פירוש שידע שאברהם הוליד והמשיך לו משמים את כל שפע בחי' הקדושה והכנעה ויראה כנ"ל.
ויהי יצחק בן ארב"עים שנה, פירוש ארבע"ים מרמז לשני פעמים כ' בחי' הכנעה, ר"ל שהיה ליצחק שני הבחינות הנ"ל. בקחתו את רב"קה, אותיות קר"ב ה', ר"ל שעל ידי הבחינות הנ"ל קרב בחינת ה' שכינתא (זח"א צג.) לקב"ה.
בת בתואל הארמי, ר"ל בתו של אל, כדאיתא במדרש הנעלם (זח"א קלז.) דתאנא אמר רבי שמעון, ההוא גרמא למה משתאר בקיומא יתיר מכל שאר גרמיא, משום דאיהו

רמאה ולית סוביל טעמא דמזונא דבני נשא כשאר גרמי, ובגיני כך הוא תקיף מכל גרמוי, והוא ליהוו עיקרא דגופא אתבני מניה, הדא הוא דכתיב (בראשית כה כ) בת בתואל הארמי, תאנא אמר רבי שמעון הוא רמאי ומעולם רמאי וכו'. ובזה ג"כ רמזו חז"ל לבחי' הכנעה וענוה, היינו מה שאמר שהאי גרמא לית סוביל טעמא דמזונא, מרמז לבחי' הכנעה ושפלות, שכל טעם הבחי' גשמיות אינו נחשב לו לכלום מפני השתוקקותו להבורא ב"ה, ואינו נהנה כי אם מאכילת מצוה, ועל כן אשתאר בקיומא יתיר וכו', והוא להוי עיקרא דגופא אתבני מניה, היינו שעל ידי בחינה זו תהיה תחיית המתים, ומרומז בברכת מח"יה המתים, ר"ל מ"ה ח"י, פירוש על ידי בחינת מ"ה יהיה ח"י לעתיד, לכן נקרא בחינה זו בתואל בתו של אל, מחמת שהוא מדריגה גדולה, יהי רצון שנזכה לזה כן יהי רצון אמן:

ואלה תולדת יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק (בראשית כה יט). להבין כפל הלשון, על פי שידוע שיש שני בחינות בעבודת ה' שמחויב איש הישראלי בהם, א' בעבודת הקודש בתורה ותפלה ומעשה המצות, והב' בכל פרטי עניני הגשמיים שבלתי אפשרי זולתם כגון אכילה ושתיה וש"ד ההכרחים, יהיו מעשיו בהם בחכמה ותבונה בהתקשרות בהבורא ב"ה, וישמור את עצמו לבלתי נטות עם מחשבתו למדות ההפכיים ח"ו, לאהוב ח"ו אהבה רעה או יראה זולת מהבורא.

וזהו מרומז בפסוק (בראשית כה כו) וידו אוחזת בעקב עשו. פירוש, אפילו בבחינת עקביים בחינת עשו, גם שם נתן את נפשו שיגיע מזה צד הנאה להבורא ב"ה, וזהו הוא בחינת יע"קב, י' עק"ב, היינו יו"ד מרמז על בחינת חכמה (זח"ג י:), שהיה לו בחינת חכמה בבחינת עקב שהיא בחינת עקביים כנ"ל.

ועל פי דברינו אלה יובן מאמר הכתוב (בראשית כז כח) ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ יעבדוך עמים וכו', על פי הקדמות מאמר חז"ל (ברכות לה:) כשאדם עושה רצונו של מקום מלאכתו נעשית על ידי אחרים, רצונו של מקום הוא הדרך הטוב אשר בארנו, שזה עיקר רצון הבורא ב"ה אשר עלה במחשבה בבריאת העולם בשביל ישראל (בר"ר א ד) שלא יעדר מבחינת עבודתם את הקב"ה שום דבר בעולם, אפילו בשעת אכילה ושתיה ושאר צרכיו ההכרחיים יכוון בהם לעבודתו ית', וכשאדם עושה כן אז מלאכתו נעשית על ידי אחרים.

והנה ידוע (ע' סנהדרין צא:) ששמים מרמזים על התורה ומצות בחינת רוחניות וארץ מרמז על בחינת גשמיות. וזהו שבירך יצחק את יעקב, ויתן לך, והוא נסמך לתיבת ה' שקודם ויתן לך האלהים, אלהים הוא השראת השכינה, שיתן לך השראת השכינה,

מטל השמים בבחינת רוחניות, ומשמני הארץ, אפילו בגשמיות יהיה לך ג"כ השראת השכינה. וכשתהיה כן, אז יעבדוך עמים, שיהיה מלאכתך נעשית על ידי אחרים.

וזהו שאמר לעשו (בראשית כז מ) והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צוארך, היינו כשיהיה לישראל ת"ו בחינת ירידה, ולא יעלו בחינת גשמיות בחינת עשו, אז לא יתקיים בישראל יעבדוך עמים, ע"כ ופרקת עלו מעל צוארך.

והנה שני מיני עבודות הנ"ל המתיחסים אל בחי' שמים וארץ, הם מכונים ג"כ בשם בחי' יו"ד ה"א, יו"ד הוא בחינת רוחניות, ה"א הוא בחינת גשמיות, וזהו בחינת שב"ת בגימטריא שמ"ים וא"רץ יו"ד ה"א, וזהו ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לד"רתם (שמות לא טז), חסר כתיב, היינו שיעשה מבחינת ריש המרומז לאל אחר ח"ו, שהוא מרמז על הגשמיות, בחינת דלת המרומז אל הקדושה ד' אחד. וזשאחז"ל (תרומות פ"ד מ"ג) בינוני תורם אחד מחמשים, פירוש שעושה מבחינת רי"ש בחינת דל"ת שהוא אחד מחמשים.

וזהו ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה הוא (בראשית כה כא), ששני בחינות עבודות הנ"ל נקראים בשם איש ואשה, איש הוא בחינת רוחניות בחינת יו"ד, אשה הוא בחינת גשמיות בחינת ה"א (ע' זח"א קכט.), וזהו ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו, פירוש שאפילו לנוכח אשתו היינו בדברים גשמיים שמכונים בשם אשה, גם בהם היה מכוון לה', לא כרצון הגוף למלאות תאוותו, ואינו רואה את הנולד כי עקרה הוא, כי בחינת גשמיות בלבד אינו מוליד כלל, כי בתחלה צריך האדם להתחזק בעבודת ה' בתורה ותפילה ועי"ז יוכל לבא למדריגה זו לעבוד את ה' אפילו בדברים גשמיים.

ושני בחינות עבודות הנ"ל מכונים ג"כ בשם אברהם ויצחק, אברהם בחינת החסד יצחק בחינת הגבורה (זח"ג קעט:), וזהו ואלה תולדת יצחק בן אברהם, יעקב ועשו האמורים בפרשה (רש"י בראשית כה יט), היינו ג"כ שני בחינות הנ"ל. אברהם הוליד את יצחק, היינו שעל ידי בחינת עבודה ברוחניות בא ג"כ לבחינת עבודה בגשמיות, הש"י יזכנו לבא למדריגה זו אמן:

בפירוש רש"י, יעקב ועשו האמורים בפרשה כו', ד"א על ידי שאמר הכתוב יצחק בן אברהם הוזקק לומר אברהם הוליד את יצחק, לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה שהרי כו', מה עשה הקב"ה צר קלסתר פניו של כו'. וי"ל מהיכן דייקו ליצני הדור שמאבימלך נתעברה, וכי אברהם לא היה מוליד, הלא הוא כבר הוליד את ישמעאל, ועכוב ההולדה היה משרה ומה הועיל אבימלך.

ולהבין זה, הנה ידוע, טעות הכופרים בה' אחד הוא שאומרים מי שברא טוב לא ברא רע, כי אין דעת שלהם נותנת שיהיה הבורא ב"ה עושה שני הפכים טוב ורע, כי הטוב דרכו להטיב ולא להרע, לכן גם אברהם בעבור שדרכו היה תמיד להטיב במדת החסד עם כל הברואים, וכשהוליד את יצחק שמדתו הוא מדת פחד וגבורה היפך מדת אברהם, לכן היה להם קשה להאמין שיהיה אברהם מוליד היפך מדתו, לכן אמרו ליצני הדור, היינו הכופרים הנ"ל, שמאבימלך נתעברה. רק אחר שהוליד יצחק יעקב ועשו בפעם אחד, שהם שני הפכים לגמרי, וראו בעיניהם שאפשר שיוליד אדם היפך מדתו לגמרי, וגם להוליד שני הפכים בנושא אחד, אז הודו בכל, גם היה ראיה מוכחת שגם אברהם הוליד היפך מדתו שהיא מדת יצחק, ואז נתאמת אצלם גם מה שהיה קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם.

וזה מרמז פירוש רש"י במתק לשונו, ואלה תולדת יצחק, יעקב ועשו האמורים בפרשה. פירש, שזהו הוא הראיה ליצחק שהוא בן אברהם במה שהוליד יעקב ועשו ביחד. ועוד רמז באמרו האמורים בפרשה, לרמז לבחי' שני הפכים בנושא אחד, כי מלת פר"שה מרמז לבחי' חסד וגבורה ביחד, כי פ"ר מרמז לבחינת פ"ר דינים כידוע (ע' ע"ח שע"ט פ"ז, שי"ח פ"ה מ"ת), וש"ה מרמז לבחינת רחמים כידוע (ע' פרדס שכ"ג ערך שה, מא"א מע' הש' סי' יב, מא"א מע' הא' סי), ותיבת פר"שה מחבר לשני הבחינות ביחד, כמו יעקב וע"שו שנולדו יחד שני הפכים.

ומרומז בתיבת וא"לה, כידוע מאמר חז"ל (שמ"ר ל ג) ואל"ה מוסיף על הראשונים, פירוש אל"ה מרמז לבחינת גבורות, מלשון א"ל קשה (יבמות כא.). ואות וא"ו מורה על מדת הרחמים (זח"ב רכז:). וזהו וא"לה מוסיף על הראשונים, פירוש כל מקום שנאמר אות וא"ו הוא מורה על מדת הרחמים שנתוסף על בחינת אלה בחינת דין, ונתחברו שני הבחינות ביחד כנ"ל:

ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו ה' (כה כא). פירש רש"י, לו ולא לה, לפי שאינו דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע.

ונוכל לומר על זה, דהנה שמעתי מהצדיק הקדוש **רבי זאב מזיטאמיר** פירוש הבוחר בשירי זמרה (תפילת ישתבח), היינו שבורא כל עולמים ב"ה בוחר בשיריים של זמרה, היינו למי שמשים עצמו כשיריים בשעת זמרה ותפלה ודפח"ח. ולהבין זה, דהנה עיקר העבדות הוא בחינת ענוה ושפלות באמת, היינו שיתבונן בשכלו כשעומד להתפלל לפני בורא כל עולמים ב"ה, שמצד מעשי איני ראוי לדבר דבר לפניו ית' ולבקש ממנו גדולה

או קטנה, ואפילו פתחון פה לעמוד ולבקש מלפניו איני ראוי מצד מעשי, רק אני מבקש מהשי"ת שיעזור לי בזכות אבותי.

ובחינת תפלה זו מקובלת לפניו ית', כמאמר הכתוב (תהלים קמה יח) קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת, היינו שקרוב ה' לקוראיו לקבל תפלתם, כשיקראוהו באמת, היינו מצד זכות אבות, אמת הוא בחינת אבות, ראש תוך סוף.

אך זהו כשהוא צדיק בן צדיק, אז יוכל לבקש מהש"י מצד זכות אבות, אבל כשהוא צדיק בן רשע אינו יכול לבקש מצד זכות אבות, רק עיקר הבקשה מוכרח להיות מצד מעשיו, ולתפלה כזו אין הקב"ה פונה כל כך לקבלה, שאינו בוחר רק בשירי זמרה, זה העושה עצמו כשיריים.

והנה יצחק היה צדיק בן צדיק על כן היה תפלתו רק מצד זכות אבות, ורבקה היתה צדקת בת רשע ותפלתה היתה מצד זכותה. וזהו ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו, היינו שעתירתו ותפלתו של יצחק היה בבחינת לנכח אשתו, היינו בבחינת התנגדות נגד תפלתה, ומפני מה היה תפלתו בבחינת התנגדות, לזה נתן טעם כי עקרה הוא, היינו מחמת שבתפלתה היתה הוא בעצמה העיקרית, מחמת שלא היתה יכולה לבקש מצד זכות אבות כנ"ל. לכך ויעתר לו ה', שבורא עולמים ב"ה פנה רק לתפלתו, מחמת שתפלתו היה רק בבחי' שיריים, והקב"ה אינו בוחר רק במי שמשים עצמו כשיריים בשעת הזמרה והתפלה.

וזהו שפירש רש"י, אינו דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע, היינו מחמת שזה יכול לבקש מצד זכות אבות ומשים עצמו כשיריים, הבורא ב"ה פונה לתפלתו, וזה אינו יכול לבקש מצד זכות אבות והוא עיקר בתפלתו, והבורא ב"ה בוחר רק בשירי זמרה כנ"ל בבחינת ענוה, יהי רצון שנזכה לזה:

ויתרצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי (כה כב). ונוכל לומר עד"ז, דהנה הבורא ב"ה הבטיח לאברהם אבינו ע"ה ואמר לו (בראשית טו א) אנכי מגן לך שכרך וגו', מגן בלשון תרגום הוא חנם (בראשית כט טו), שהבורא ב"ה הבטיח לאברהם אבינו ע"ה שיעשה לו ולזרעו תמיד חסד חנם, ולא ישלם להם כמעשם וכגמולם.

והנה רבקה כשהיה לה צער הריון, היה מוחלט בדעתה שבודאי השי"ת משלם לה לפי מעשיה, והיה זה לפלא בעיניה מחמת שהקב"ה הבטיח לאברהם אבינו ע"ה שיעשה תמיד חסד מגן ולא לפי מעשיה, ותאמר אם כן כשיש לי צער הריון מסתמא הש"י משלם לי כפי מעשי, למה ז"ה אנ"כי, היינו למה הבטיח הקב"ה לאברהם בחינת ז"ה אנ"כי, גימטריא מגן, היינו שיעשה תמיד חסד חנם עם זרעו, יהי רצון שנזכה לזה אמן:

מה זה מהרת למצא בני וגו' כי הקרה ה' אלהיך לפני וגו' (כז כ). וקשה, איך הזכיר יעקב שם שמים ואמר הקרה, ובאמת היה לו הגדיים מזומנים לא במקרה. וי"ל שאמר יצחק לעשו (בראשית כז ג) צא השדה וגו', פירוש לשדה של תפלה, כמאמר הכתוב (בראשית כד סג) לשוח בשדה, כדי להמשיך בחינת קדושה במאכל, וזה ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי (בראשית כז ד), פירוש טעם של בחינת קדושה, שזהו נחמד לו.

וזהו גם כן כוונת רבקה ואעשה אתם כו' כאשר אהב, פירוש טעם הנ"ל, שהיא היתה יכולה להמשיך בחינת קדושה.

וזהו ששאל יצחק את יעקב מה זה מהרת וגו', ר"ל שעדיין לא היה שהות להתפלל ולעשות, וא"כ איך יהיה בו בחינת קדושה. וע"ז השיב כי הקרה ה' אלהיך לפני, ר"ל על דרך הכתוב (ישעיה סה כד) טרם יקראו ואני אענה, שלא הייתי צריך להתפלל. גם רמז כי הקרה ה', שזהו עצמו בחינת המשכת הקדושה במה שמתבונן במאכל איך שהוא רק רצון ה' ולא כוחו ועוצם ידו של אדם.

גם היה צריך לב' בחינות קדושה, אחד נגד פסח וא' נגד חגיגה, ורבקה היתה יודעת כ"ז, ולקחה שני גדיי עזים נגד ב' בחינות הנ"ל. אלא שקשה, אם היה צריך יצחק לגדיים לפי טעם הנ"ל, א"כ למה צוה לצוד ציד, משמע שאר חיות. אלא אמר להמשיך בחי' קדושה משני הבחינות הנ"ל.

וזהו שאמר (בראשית כז כז) ראה ריח בני כריח שדה כו', פירוש שהמשיך בחינת קדושה בלי תפלה כמו המשכת הקדושה שהמשכתי על ידי שוח בשדה:

ויצא

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה וגו' ויקח מאבני המקום וגו' ויחלם והנה סלם וגו' (כח י - יז). להבין זה על דרך המוסר, הנה אית יראה ואית יראה (ת"ז הקדמה ה:), פירוש שיש ב' מיני יראה, וכמאמר (ת"ז הקדמה יג.) בראשית ברא, בשביל ב' ראשית, שיש ב' בחינות יראה שנקראים ראשית, בשבילם נברא העולם, שזה היה נקודת רצון הבורא ב"ה בבריאת העולם שיראו מלפניו בשני בחינות יראה, היינו יראה תתאה ויראה עילאה, היינו יראה תתאה הוא שמתירא מחמת עונש בעולם הזה או בעולם הבא, זה נקרא בחינת יראה תתאה. והמתירא מהבורא ב"ה בגין דאיהו רב ושליט עקרא ושרשא דכל עלמין (זח"א יא:), זהו נקרא בחינת יראה עלאה.

והנה בחינת יראה נקרא בחינת נקודה, כי היא היתה נקודת הרצון של הבורא ב"ה בבריאת העולם כנ"ל. והשני בחינות יראה נקראים שני בחי' נקודות, שיש בחי' נקודות

למטה מהאותיות, היינו תחת האותיות כגון קמץ פתח וכדומה, ויש בחי' נקודות למעלה על האותיות כגון חולם. וגם בבחי' יראה יש ב' בחינות הנ"ל, היינו כי כל העולמות נבראים בבחי' אותיות של התורה כמאמר (זח"א ה.) באורייתא ברא קודשא בריך הוא עלמא, היינו באותיות התורה כידוע (זח"א רד., ספ"י פ"ב, רש"י איוב כח כג), לכן היראה הנמשך על האדם מבחי' בריאות העולמות והנהגת העולמות בשכר ועונש בעולם הזה ועולם הבא, זהו נקרא בחינת יראה בחינת נקודה שתחת האותיות, היינו תחת בריאת העולמות שנבראו באותיות התורה. אבל הבחינת יראה שנמשך מלמעלה מן העולמות, היינו בגין דאיהו רב ושליט עקרא ושרשא דכל עלמין, קודם שנברא העולם, וכלא קמיה כלא חשיב, זהו נקרא בחינת יראה בחינת נקודה למעלה מן האותיות, היינו למעלה מבריאת העולמות שנבראו באותיות התורה כנ"ל.

ושתי הבחינות יראה נקראים בשם רחל ולאה, בחי' ה"א תתאה ה"א עלאה כידוע (זח"ב כט., מא"א מע' הל' סי' א, מע' הר' סי' טז). וזשה"כ (בראשית כט טז) וללבן שתי בנות שם הגדולה לאה וגו', פירוש, לבן מרמז לבחינת לובן העליון, בחינת רב חסד (ע' מא"א מע' הל' סי' ו, ומע' הח' סי' מה, וע' לע' סוף פ' חיי שרה), יש שתי בנות, היינו שנמשך מבחינת רב חסד שני בחינות יראה הנ"ל הנקראים רח"ל ולאה, ומרומז במלות ר"ב חס"ד שעולה מספר רח"ל לא"ה.

וגם רמזו רז"ל באמרם (אבות פ"ה מ"א) בעשרה מאמרות נברא העולם, מרמז לשני בחינות ה"א הנ"ל, ה"א תתאה ה"א עלאה, גימטריא עשרה, שעל ידי ב' ההין הנ"ל נברא העולם בכ"ב אותיות התורה, ועל ידי עשרה מאמרות וכ"ב אותיות התורה נברא העולם, שהן ביחד ל"ב נתיבות (עבודת הקודש ח"א פכ"א). ומרומז ג"כ במלת ל"בן, נוטריקון ל"ב נתיבות. וללבן שתי בנות, פירוש לבחי' כל ל"ב נתיבות הנ"ל יש שתי בנות, היינו שתי בחינות יראה שנקראים רח"ל ולא"ה כנ"ל.

וזהו בחינת חו"ל ובחינת ארץ ישראל, פירוש שבחינת יראה נקרא בשם ארץ, בחינת שפלות, כי על ידי היראה נכנע האדם ונשפל לפני הבורא ב"ה, רק שבחינת יראה והכנעה שבא להאדם על ידי יראת עונש נקרא חו"ל, ויראת הרוממות יראה עלאה בבושת והכנעה לפניו ית' בגין דאיהו רב ושליט עקרא ושרשא דכל עלמין נקרא בשם ארץ ישראל.

גם נקראים הב' בחינות בשם ירושלים לתתא ירושלים לעילא, כמאמר הכתוב (תהלים קכב ג) ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחדו, שירושלים שלמטה מכוון כנגד ירושלים של מעלה (תנחומא פקודי א), הוא בחי' יראה תתאה ויראה עלאה כנ"ל, (וזהו

לא אבא בירושלים של מעלה עד שאבא בירושלים של מטה (תנחומא פקודי א, מ"ת מזמור קכב), שאי אפשר להגיע לבחינת יראה עלאה עד שמגיעים תחלה לבחינת יראה תתאה).

והנה יראה עלאה בחינת ה"א עלאה, בחינת לאה, נקרא עלמא דחירות כידוע (ת"ז ת' כ"א מח.), כי בחינת יראה תתאה הוא בחינת שעבוד, שמתירא מעונש כנ"ל, אבל כשמגיע לבחינת יראה עלאה, יראת בושת לבד, ואינו מתירא עוד מבחינת עונש, כי הוא מופשט מגשמיות, מבחינת תענוג גשמי, רק שיראתו הוא גודל בושה מכבודו ית', זהו בחינת חירות משארי יראות, רק יראה אחת לו, והוא בחינת עב"די הם ולא כו' (ויקרא כה נה, ב"מ י.), וזהו בחינת משה עב"די (יהושע א ב).

ולבחינה זו אי אפשר להגיע כי אם על ידי עסק התורה ביגיעה רבה ובשקידה והתמדה, שישים כל מחשבתו ולבו רק בעיון התורה ומצות, ועי"ז נתקדש מוחו ולבו ויוכל להגיע לבחינת יראה עלאה.

וזהו ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (פירוש, שעל ידי לימוד התורה בבאר שבע, יצא מבחינת ה"א, והלך חרנה, לבחינת יראה עלאה בחינת חרנה בחינת חירות).

ומפרש הכתוב סדר הליכתו לבחינה הנ"ל, ואמר, ויפגע במקום וגו' ויקח מאבני המקום, פירוש שבכל בחינה שפגע, הסתכל בתכליתו וראשיתו למה נברא ועל מה נברא, הלא כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו (אבות פ"ו מ"יב) והאלהים עשה שיראו מלפניו (קהלת ג יד), וכן התבונן בכל דבר, ועי"ז הגיע תחילה לבחינת יראה תתאה בשלימות, ומרומז בפסוק ויקח מאב"ני המק"ום וישׂ"ם מרא"שותיו, ר"ת גימטריא צ"א, מספר שני שמות הוי"ה א"דני, בחינת וה' בהיכל קדשו (ת"ז ת' ג' יח:), שנסתכל בכל דבר איך שבכל דבר נברא יש בחינת ה' בהיכל קדשו שנמשך על ידי כ"ב אותיות התורה כנ"ל. ומרומז בתיבת וישכ"ב במקום ההוא, נוטריקון י"ש כ"ב במקום ההוא (ע' ת"ז ת' ע' קלב:), פירוש, הבין שיש בחי' כ"ב אותיות בכל נברא, ועי"ז ויחלם וגו' פי' שהגיע לבחי' ויחלם בחינת חולם, בחי' נקודות שלמעלה מן האותיות כנ"ל, בחי' יראה עלאה כנ"ל.

והנה סלם מצב ארצה, פירוש שראה שבחינת יראה הוא בחינת סל"ם, מרומז לבחי' ר"ב חס"ד בחי' רח"ל ולא"ה, כי סלם במלואו כזה סמ"ך למ"ד מ"ם גימטריא ר"ב חס"ד, גימ' רח"ל לא"ה, בחי' יראה תתאה ויראה עלאה הוא בחי' סלם שמצב ארצה, היינו שהתחלת היראה מבחינת ארץ מלמטה, ומגיע השמימה, שמגיע לבחינת יראה עלאה, לכן וייר‌א

ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלהים, פירוש שיש כאן בי"ת אלהים, ר"ל ב' בחינות יראה, כי אלהים מרמז לבחינת יראה כידוע (זח"ב צו.):

וללבן שתי בנות וגו' ועיני לאה רכות וגו' (כט טז - יז). פירש רש"י, שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשו ובוכה.

להבין זה, הנה ידוע מאמר חז"ל (יבמות מט:) כתיב (שמות לג כ) כי לא יראני האדם וגו', וכתיב (ישעיה ו א) וארא את ה' וגו', וקשיא קראי אהדדי. ותרצו, כאן באספקלריא המאירה, כאן באספקלריא שאינה מאירה ע"כ. פירוש, אספקלריא נקרא דבר שהוא זך ונקי עד שיכולים לראות בו, והוא בחינת אור. אמנם יש שתי בחינות אור, היינו א' בחי' (אור מצות מעשיות, כגון) אור ארץ ישראל, מי שזוכה להשיג אור ארץ ישראל בשלימות, וליכנס בקדושתה, כגון כהן גדול שזכה ליכנס בכל עשר קדושות של ארץ ישראל הנזכרים במשנה (כלים פ"א מ"ו - מ"ט), עד שזכה ליכנס לפני ולפנים בקדושה וטהרה, וזהו בחינת אור ארץ ישראל, אספקלריא דלא נהרא.

אמנם יש עוד בחינה אחת גדולה ממנה, והוא בחינת אור תורה, שמלבד גודל מעלת מצות הלימוד שיש בה, יש עוד מעלה שמאירת עינים להאיר ללמדו במצות ה', וללמדו דרך ה' ועבודתו, ולזה נקראת אספקלריא דנהרא, ר"ל שמאירה ומלמדה את בני האדם דרך ה'.

ולזה אמרו רז"ל (סוטה ד:) על יקרה היא מפנינים (משלי ג טו), יקרה היא מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים, פירוש שגדול אור תורה יותר מבחינת אור ארץ ישראל שהשיג הכהן גדול בשלימות כנ"ל.

ואי אפשר להגיע לבחינת אור תורה זו, כי אם על ידי בחינת דעת, התחברות חו"ג (ע"ח שכ"א פ"ב), היינו שילמוד באהבה ויראה (ע' ת"ז הקדמה ו.). וזו היתה בחינת יעקב, שכולל שני הבחינות חו"ג (זח"ג לח:), בחי' אברהם יצחק (זח"ג קעט:), כמו התורה שכולל משניהם, זכור ושמור מצות עשה ומצות לא תעשה (זח"ג צב:) חסד וגבורה (ע' ת"ז ת' ס"ט קו:).

ולזה רמזו רז"ל (תנחומא נח ג) על פסוק אדם כי ימות באהל (במדבר יט יד), אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה. ר"ל ימ"ות גימטריא אבר"הם יצ"חק, היינו שיגיע אדם לבחינת ימ"ות, כוללת שני הבחינות כנ"ל, ואז בא"הל, ר"ל כאשר לימודו בזה האופן אז נעשה לו האור תורה בחינת או"הל להקיפו ולשמרו מכל מחשבה זרה ופניה ח"ו לבלי תכנס בקודש.

ומחמת גודל אורה אי אפשר להסתכל בה עד שנתלבש בלבוש אור ארץ ישראל, ואז יוכל להסתכל בה על ידי הלבוש. וזהו שתירצו רז"ל כאן באספקלריא כו', ר"ל משה רבינו ע"ה שהיה בחו"ל והיה מתנבא מאור תורה לבד בלי לבוש ארץ ישראל, וע"כ כתיב ביה כי לא יראני האדם וגו', היינו מחמת גודל האור בלי לבוש כנ"ל. אבל שאר נביאים שהיו בארץ ישראל, והסתכלו על ידי לבוש אור ארץ ישראל, וע"כ כתיב וארא, שהיו יכולים להסתכל על ידי אספקלריא דלא נהרא.

ומעתה נבא לביאור הכתובים, וללבן שתי בנות, מרמז לשני בחינות אור הנ"ל. שם בחינה הגדולה לא"ה וגו', ר"ל לא"ה אותיות אה"ל, מרמז לבחינת אור תורה הנ"ל שנעשה אה"ל כנ"ל. ושם בחינה הקטנה רחל, ר"ל בחינה הקטנה הוא בחינת אור ארץ ישראל ומצות מעשיות כנ"ל.

ועיני לאה רכות וגו', פירש רש"י, שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשו ובוכה כו', ר"ל מחמת גודל בחינת אור תורה בלי לבוש יש פחד שלא יגעו החיצונים שהוא עשו ח"ו. ולכן ויאהב יעקב את רחל וגו', ר"ל אהב יעקב לדבק את עצמו בבחינת רחל בחינת ארץ ישראל תחילה, כי אף על פי שבחינה קטנה הי', אעפי"כ הי' יפת תואר ויפת מראה, ואח"כ ידבק את עצמו בבחינת לאה, בחינת אור תורה על ידי הלבוש כנ"ל.

וזשאה"כ ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה וגו', פירוש שיצא יעקב, היינו שעבר בחינת באר שבע הוא ארץ ישראל. וילך חרנה, מרמז על בחינת דעת התחברות חו"ג (ע"ח שכ"א פ"ב), והפך מדת הדין למדת הרחמים, ועשה מן אותיות חר"ן שמרומז לבחינת דין, והפסיק רגל החי"ת ועשה אותיות רנ"ה שמרומז לבחינת חסד, ועי"ז נתדבק באור תורה הנ"ל עד שנעשה לא"ה א"הל, להקיפו מכל צד כנ"ל:

וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה ורחל עקרה וגו' (כט לא). ולכאורה מה חידוש יש כאן, שמשמע בעבור כי שנואה לאה לכן ויפתח את רחמה, משמע ואם לא היתה שנואה לא היה פותח, הלא בלהה וזלפה שלא היו שנואים ואעפי"כ ותהר ותלד וגו' (ע' בראשית ל ה, י).

ולהבין זה, נקדים הנה ידוע שלאה נקראת עלמא דאתכסיא ורחל נקראת עלמא דאתגליא (זח"ב כט:), היינו בחינת עולם המחשבה הוא באתכסיא ונקראת לא"ה, בחינת ל"א, שלא ניכר לחוץ מה שבתוך המחשבה. והוא שורש המצות לא תעשה, כי המקיים מצות לא תעשה אינו ניכר, שמקיים המצוה בשב ואל תעשה, ועל כן אין להחיצונים אחיזה במקום ההוא, כי לא שייך שום פנוי' וגסות כל כך, כי הוא דבר הנסתר במחשבה ולב. אבל לא כן בחינת רחל, בחינת עלמא דאתגליא, בחינת עולם הדיבור, שהוא שורש מצות

עשה שעושה בפועל ממש ונראה לכל בשעת קיום המצוה, ועל כן יכול להיות ביותר אחיזת החיצונים מחמת הפניות שבא לו בשעת קיום המצוה בחי' גסות וכדומה, כגון לקבל פרס בעולם הזה או בעולם הבא.

וזשאה"כ (בראשית כט יז) ועיני לאה רכות ורחל היתה יפת תאר ויפת מראה וגו', פירש רש"י, לאה היתה מתיראה שלא תפול בחלקו של עשו ולזה היתה בוכה ע"כ. ר"ל שלזה היתה עיני לאה רכות, מחמת ורחל היתה יפת תאר וגו', פירוש מחמת שבחינת רחל עלמא דאתגליא בחינת דבור ומעשה במצות עשה היתה יפ"ת תוא"ר, שיכול להיות בהם בחי' פניות וגסות והתפארות כנ"ל, וע"ז היתה מתיראה לאה בחינת מחשבה עלמא דאתכסיא, שלא יתאחזו הקליפות בבחינת רחל במצות עשה שעל ידי דבור ומעשה, ולזה היתה בוכה ודואגת על זה לתקנה.

ובעבור שאמרו חז"ל (פסחים נ:) לעולם ילמוד אדם שלא לשמה שמתוך כו', על כן ויאהב יעקב את רחל, ר"ל שיעקב דבק את עצמו בבחי' מצות עשה בפועל ממש.

ולאה תמיד היתה דואגת ע"ז שלא יתאחזו הקליפות בבחינת מצות עשה מצד שום פניה כנ"ל (ר"ל שיעקב בעצמו בבחינת לא"ה בחינת בינה שבו, הוא דואג בקרבו) בלב נשבר ונדכה ונבזה בעיניו נמאס ושנואה על בחינת מעשה המצות שעשה שיהיו בשלימות. וזשאה"כ וירא ה' כי שנוא"אה לא"ה, ר"ל בחינת המחשבה וביו"נה לב"א (ת"ז הקדמה יז.), שהוא בחינת לאה, הוא שנוא"אה בעיניו נמאס על דאגת תיקון בחינת רחל.

ע"כ ויפתח את רחמה ורחל עקרה, פירוש שפתח ה' את רחמה, רמ"ח מצות עשה, שיהיה להם פתוחה ממנה של בחינת לאה בחינת מחשבה, שיהיה הפתוחות של מצות עשה ממנה, ר"ל כשירצה האדם לעשות איזה מצות עשה, יחשוב תחילה במחשבתו שעושה המצוה רק לה' לבדו ולא לשום בחינת הול"דה, ר"ל שום קבול פרס שנקרא בחינת הולדה, שמוליד שכר, והוא עושה המצוה לא לשום בחינת הו"לדה של קבול פרס לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, כי אם ור"חל עק"רה, ר"ל מן רח"ל חסר יו"ד למנין רמ"ח, ר"ל שחסר ממנה העיקר שהוא בחינת יו"ד (בחינת חכמה עלאה (ת"ז ת' י"ח לב:), ועל כן היא יפת תואר ויש שם אחיזה לחיצונים) ולזה אמר ויפ"תח לשון י"וד פת"ח, בחינת חכמה, שתאיר בבחינת לאה שתוכל לתקן את בחינת רח"ל שתשלים רמ"ח בבחי' יו"ד כנ"ל, ר"ל שתהיה המצות עשה שהוא בחינת רחל שתהיה עק"רה ולא תוליד שום קבול פרס כנ"ל.

וכשמחשב כן האדם בעת פתיחת עשיית המצוה, אז רחמנא לבא בעי (סנהדרין קו:, זח"ג רפא:), שלבו משתוקק לעשות המצוה בשלימות לה' לבדו, וה' יהיה בעזרו לגמור המצוה בכי טוב בלי שום פניה כי אם בבחינת עק"רה.

וכנגד ג' בחינות אלו השייכים למעשה המצות, בחינת מחשבה דיבור ומעשה כשנתקנו (ועשה אותם יעקב בשלימות, הודה לה') ואמר הכתוב (כט לב) ותהר וגו' ותקרא שמו ראובן וגו' כי רא"ה ה' בעניי וגו', בחינת ראייה נגד בחינת מעשה המצוה שנתקן. ואומר (כט לג) ותהר וגו' ותקרא שמו שמ"עון כי ש"מע וגו', בחינת שמו"עה, נגד בחינת דיב"ור שבמצוה, שנתקן. ואומר (כט לד) ותהר וגו' ותקרא שמו לוי כי וגו' הפעם ילו"ה אישי וגו', בחינת התחברות, שנתקן גם בחינת המחשבה (ועלה עד בחינת בי"נה עולם המחשבה) ונעשה בחינת התחברות בכל המדות, יחוד קב"ה ושכינתיה, יהי רצון שנזכה לזה אמן:

ולבן הלך לגזז את צאנו ותגנב רחל את התרפים וכו' (לא יט). ונוכל לומר, שהתורה הקדושה מרמזה לנו בכאן דרך עבדות הש"י.

ומקודם נבאר מה שיש לרמז בפסוק (שמות כב טו - טז) וכי יפתה איש בתולה אשר לא ארשה וכו' מהר ימהרנה לו לאשה ואם מאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקל כמהר הבתולת. דהנה עיקר העבדות היא הזדככות הנפש, היינו לזכך אותו מכל מיני גשמיות, שלא לאהוב ולהשתוקק לשום דבר מעולם הזה הגשמי, רק שתמיד יהיה בוער בלבו אהבת הבורא ב"ה, לכסוף ולהשתוקק תמיד אליו ית' בכלות הנפש באהבה עזה ותשוקה גדולה עד מאוד, וזה הוא בחינת צדיקי הדור שזוכים לבא לבחינת האהבה העזה, מחמת מעשה המצות שתמיד עוסקים בהם בלי ביטול אפילו רגע אחת לבטלה ח"ו, ומחמת זה הבורא עולמים ב"ה משפיע להם בחסדו הטוב אור האהבה העזה, וזהו כי נר מצוה ותורה אור (משלי ו כג) היינו על ידי נר מצוה שצדיקי הדור עוסקים בהם זוכים לתורה אור האהבה עזה הנ"ל, ואז התורה אור אהבה הנ"ל הוא בבחינת מאורשה לצדיקי הדור, בבחינת אחדות, מחמת מעשיהם הטובים מאוד, כמו שדרשו רז"ל (ברכות נז.) על פסוק (דברים לג ד) תורה צוה לנו משה מורשה, אל תקרי מורשה אלא מאורשה.

אבל זה הבחינה אינו נשפע בתחלה רק בשביל צדיקי הדור, אך אח"כ כשנשפע להם זה הבחי' אור האהבה מחמת הזדככות החומריות במעשה המצות, אז יכול לבא לזה הבחינה אפילו מי שאינו בהזדככות כל כך, וזוכים לזה בזכות צדיקי הדור.

ועוד יש תקנה לזה שלא נזדכך כראוי לבא לבחינה זו אור האהבה הנ"ל, על ידי תפלה ופתוי להש"י ובקשה שיבא לאור האהבה, ומחמת גודל ההשתוקקות שזה האיש

משתוקק לבא על כל פנים לבחינת אור האהבה, אע"פ שאינו ראוי לזה מצד מעשיו, הש"י ברוב רחמיו וברוב חסדיו שברא את העולם בגין דיתקרי רחום בגין דיתקרי חנון (זח"ג רנז:) מרחם עליו ומשפיע עליו אור האהבה עזה הנ"ל, ואעפ"כ אינו אצלו בבחינת מאורשה להיות אצלו תמיד בבחינת אחדות כמו שהוא אצל צדיקי הדור האור האהבה הנ"ל שהם תמיד דבוקים בה' באחדות.

וזה כי יפתה איש, היינו שיפתה איש ויתפלל לפני הש"י לבא לזה הבחינה אשר לא ארשה אצלו מחמת מעשיו, ומן הסתם יעזר לו הש"י ברוב רחמיו וחסדיו, על כן התורה מזהירו שמהר ימהרנה לו לאשה, היינו שיראה לחזק את עצמו בזה הבחינה, ולדבק את עצמו בדביקות אמיתית במס"נ ממש עד כלות הנפש, שיהיה אצלו בבחי' אלה כמו שצדיק גמור תמיד הוא דבוק בבחינה זו.

ואם מאן ימאן אביה לתתה לו, פירוש שאע"פ שנכספה גם כלתה נפשו לזה הבחינה, ואעפ"כ ימאן אביה לתתה לו זה הבחינה וגו,' אומר הכתוב שאעפ"כ כסף ישקל כמהר הבתולת, היינו שהוא שקול כאילו בא לבחינת אור האהבה עזה הנ"ל.

וזה לבן הלך, היינו בחינת לובן העליון שהוא חסד הבורא ב"ה (ע' מא"א מע' הל' סי' ו, ומע' הח' סי' מה, וע' לע' סוף פ' חיי שרה) שהוא אור האהבה, הלך לגזז, לחבר את עצמו, עם צאנו, היינו צדיקי הדור, ובחינת התחברות מרומז בתיבת לגזוז שהוא אותיות ג"ז ו"ז, ג"ז הוא עשר, ו"ז בגימטריא אחד, מרמז על התחברות עשר ספירות שיהיה בבחינת אחדות פשוט.

ורחל, מרמז על אותן שאינן בהזדככות כל כך, ואעפי"כ נכספה וגם כלתה נפשם לבא לזה הבחינה, ויש להם מזה בושה והכנעה, ואז הקב"ה משרה שכינתו עליהם כמאמר הכתוב (ישעיה נז טו) אני אשכון את דכא. והשכינה מכונה בשם רחל כידוע.

וזהו ותגנב רחל את התרפים אשר לאביה, היינו בשעה שבחינת לובן העליון הלך לגזוז ולחבר עם צאנו, אז ורחל, מי שהם מכונים בשם רחל, שאינם זוכים מצד מעשיהם לבחינה זו, ותגנב את התרפים היינו אעפי"כ יכולים לבא לתורף ועיקר בחינת עבדות הנ"ל מצד זכות צדיקי הדור, ומצד הכסופה והשתוקקות והבושה שיש לו. כי אסף אלקים את חרפתי (בראשית ל כג), היינו שרחל שהוא מרמז על אותן שאינם בהזדככות גמור, אמרה, כי אסף אלקים את חרפתי, היינו הבושה וההכנעה שיש לו, ומחמת זה עוזר לו הקב"ה לבחינת האהבה עזה, יהי רצון שנזכה לזה אמן:

וישלח

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום וגו' (לב ג). יש לפרש הפסוק על דרך המוסר, הנה יעקב ועשו מרמזים לבחי' יצר הטוב ויצר הרע שיש באדם, ושרו של עשו הוא המקור של היצר הרע, היינו הבחינה שממנה מקבל היצר הרע תוספת כח ועוז, והוא בחינת גסות הרוח, ובחינה זו בא על ידי מותרות, היינו שמתנהג האדם בבחי' מותרות האכילה ושאר תענוגים, ועי"ז נתרומם לבו של אדם, כמאמר הכתוב (דברים ח יב) פן תאכל ושבעת ורם לבבך ושכחת כו' פירוש שעל ידי בחינת שביעה ביותר בא לבחינת שכחה בה' ולבחינת גסות הרוח, ובזה נתוסף כח ועוז להיצר הרע. אבל צדיק אוכל לשובע נפשו בלבד, בבחינת הסתפקות בבחי' מועט.

וזהו מרומז בפסוק, כדאיתא בספרים הקדושים (ע' נחל אשכול להחיד"א עה"פ) לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו (קהלת י ב), פירוש, החכם מתנהג באותיות שהמה לימין של אותיות ל"ב, היינו אותיות א"כ, שמרמז לבחינת מועט, כמאמר חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה) אכין ורקין מיעוטין הם. והכסיל מתנהג באותיות שהמה לשמאל של אותיות ל"ב, היינו אותיות ג"ם בחינת רבוי ומותרות כמאמר חז"ל (שם) אתין וגמין רבויין, כדאיתא בסה"ק.

ולזה רמזו רז"ל (חולין פט.) על פסוק (דברים ז ז) כי אתם המעט מכל העמים, שאתם ממעטין עצמיכם לפני, פירוש שאתם מתנהגים לפני בבחינת מיעוט בחינת הסתפקות כנ"ל, כדי שלא יהיה מקום לכחו של עשו הוא היצר הרע.

וזהו שנאמר אצל יעקב (בראשית לב כד) ויאבק איש עמו, ודרשו רז"ל (בר"ר עז ג) שהיה שרו של עשו כו', ונקרא אי"ש לשון י"ש, היינו בחינת גסות וישו"ת (היפך בחי' בט"ול וא"ין), פירוש שהיצר הרע רצה להכניס ביעקב בחי' ישות וגסות הרוח, שיאמר בלבבו איך שהוא צדיק גדול ועובד ה' כו'. אבל יעקב נלחם ונתאבק עמו, על ידי שהסתכל בבחינת עבודת המלאכים, שהוא בבחי' פנים אל פנים ביראה גדולה, כמבואר לעיל, ועי"ז ותנצל נפשי (בראשית לב ל) כנ"ל.

ואח"כ וישלח יעקב מלאכים וגו', פירוש כשרצה יעקב ליכנס לארץ ישראל, היינו לבחינת קדושה יותר גדולה, ונתירא לפני היצר הרע, לכן שלח מלאכים (היינו עצות בהנהגתו). ומפרש הכתוב מה הם המלאכים, ארצ"ה שע"יר, מרמז שיהיה בחינת ארצי"ות שלו בבחינת שע"יר, בחינת שיע"ור והסתפקות כנ"ל. שדה אד"ום, מרמז לבחינת וי"ד ום, היינו מיעוט שיחה, לשון וי"ד ום אהרן (ויקרא י ג). גם מרומז בר"ת ו"ישלח י"עקב מ"לאכים ל"פניו ר"ת וימ"ל, בחי' למ"ול את ערלת הלב, שיהיה הלב נקי

מכל, בלתי לה', יהי רצון שנזכה לזה כן יהי רצון אמן. הר"ת וימל שמעתי מהרב הקדוש ז"ל מאפטא, אך איני זוכר בפרטיות האיך ביאר אותו:

בפירוש רש"י (לב ג) מלאכים ממש. ר"ל, היינו כיון שבאו לקראתו מלאכים של ארץ ישראל ללוותו, כמו שפירש רש"י על פסוק (בראשית לב א) ויפגעו בו מלאכי אלהים, לכן המלאכים של חו"ל שהיו אצלו מקודם, שלחם לפניו אל עשו.

אמנם צריכים להבין, איך באו ליעקב מלאכים של ארץ ישראל, שהוא עדיין לא היה בארץ ישראל, כי עדיין לא הגיע אפילו לסוכות. והנה כבר הרגיש בזה הרמב"ן, ותירץ, כיון שהחזיק בדרך ללכת לארץ ישראל הוה כמו שכבר הגיע לארץ ישראל, לכן באו לו מלאכי ארץ ישראל ללוותו בדרך. אבל עדיין צריכים להבין, מהו ענין מלאכי חו"ל ומלאכי ארץ ישראל על דרך העבודה.

והענין הוא, שמכל דיבור של מצוה נברא מלאך אחד כידוע (ז"ח רות בראשו עה:), ואמרו חז"ל (פסחים נ:) לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

ולהבין זה, הנה עיקר בריאת העולם היתה בשביל היראה שנקראת ראשית (מדרש הנעלם בראשית, אותיות דר"ע אות ב'), היינו יראה עלאה, יראה פנימית, יראת בושת, להתבייש ולירא מפניו בגין דאיהו רב ושליט עקרא ושרשא דכל עלמין (זח"א יא:). אמנם אי אפשר להשיג זאת הבחינה הגדולה בפעם א', כי אם בהדרגה מעט מעט, היינו שמתחילה יגיע לבחינת יראה תתאה, יראה חיצונית, היינו יראת עונש, היינו שיאמין על כל פנים שיש בחינת השגחה מלמעלה על כל דבר פרטי, ויש דין ויש דיין, ועי"ז הוא סור מרע מיראת עונש בעולם הזה ובעולם הבא, וכמאמר הכתוב (ישעיה מ כו) שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, שיסתכל בכל דבר שיש בו כח וחיות אלהי המחיה ומהוה אותו בכל רגע (ובהעדר זה ח"ו ישיב הכל לאין ואפס) וכמאמר חז"ל (אבות פ"ב מ"א) הסתכל בג' דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת כו', פירוש שעי"ז יהיה סור מרע עכ"פ, אעפ"י שהוא עדיין מדריגה קטנה נגד עיקר המדריגה הגדולה הנ"ל, רק שמתחילה ישיג מדריגה זו הקטנה. והוא מרומז בשמ"ע, שהוא ר"ת ש"או מ"רום ע"יניכם. וגם מרמז למאמר חז"ל, ש"ם יש בחינת ע"ין רואה, ועי"ז הוא סור מרע.

וזהו שאמרו ישראל נעשה ונשמע קודם קבלת התורה (שמות כד ז), כי היו צריכים להיות בהזדככות גדולה כדי לעמוד על הר סיני, ולא היה אפשר להם להזדכך במדריגה

הגדולה עד שהגיעו לבחינת נשמע, בחינת שמע הנ"ל, שהיה להם יראה חיצונית על ידי בחינת ש"או מ"רום ע"יניכם, ועל ידי בחי' ש"ם ע"ין כנ"ל.

ואח"כ על ידי התורה במעמד הר סיני נזדככו יותר, עד שנעשה חרות על הלוחות (שמות לב טז) אל תקרי חרות אלא חירות (עירובין נד.), שהיו בבחינת חירות, בחינת התפשטות הגשמיות, שלא היו משועבד להטבע, להתאוות גשמיות, או לירא מעונש גשמי, רק כל יראתם היה בחינת יראת בושת מגודל רוממותו ית' שהוא עקרא ושרשא דכל עלמין. ולכן נקרא הר סיני חו"רב (שמות ג א, שמות לג ו) גימטריא יר"אה, כי שם השיגו ישראל עיקר היראה שהוא יראה פנימית כנ"ל. עד שהחטא גרם להם ונסתלקו מהם האורות של היראה ההוא, כמאמר הכתוב (שמות לג ו) ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב, שנסתלק מהם האורות הנ"ל וקבלם משה כדאיתא (פע"ח ש' השבת פ"ח).

אמנם גם לזאת הבחינה אי אפשר להגיע כי אם על ידי התורה תחילה, היינו שצריך האדם להרגיל את עצמו מעט מעט לצאת מתאוות הגשמיות, וזה אי אפשר כי אם שירגיל עצמו תחילה בלמוד התורה אפילו שלא לשמה כי אם להקרא רב, אעפ"י שאין זה מהנכון, רק שעכ"פ המאור שבתורה מחזירו למוטב, שעל ידי לימוד התורה יזדכך מעט מעט שיהיה סור מרע וירא מפני ה' על ידי ידיעתו מהעונש המגיע על ידי העבירות, ויגיע לבחינת יראת עונש יראה תתאה עכ"פ, שיסתכל בשלשה דברים עין רואה כו', וישא למרום עיניו בבחינת שמ"ע הנ"ל, ואח"כ יגיע למדריגה היותר גדולה כנ"ל.

וכ"ז הוא דוקא על ידי לימוד התורה שלא לשמה, היינו להקרא רב, אבל מי שלומד התורה לקנטר ח"ו שיעמוד במחלוקת נגד הצדיקים ויראי ה' ח"ו, מלימוד כזה אינו מגיע לו שום טובה, ועל אלו נאמר (אבות פ"ו מ"ב) בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה וכו'.

אמנם הצדיקים הגדולים שכבר השיגו מדריגה הגדולה בחינת הר חורב, בחינת יראה עלאה, אזי המה מזכים את הרבים וממשיכים הארה גם לאותן הבריות שלומדים תורה לקנטר, שיכנס איזה חרטה בלבם על אשר למדו בבחינה זו, לאמור בלבם אוי להם לבריות מעלבונה של תורה. וזהו בת קול יוצאת מהר חורב, היינו מאותן האנשים הצדיקים שהשיגו בחינת חו"רב, ונכנס בלב הבריות להתחרט על העבר.

והנה האותן המלאכים שנבראו מדיבורי של הצדיק בהיותו במדריגה הקטנה, נקראו בחינת מלאכי חו"ל, והמלאכים שנבראו מדיבורים של הצדיק בהיותו במדריגה הגדולה נקרא מלאכי ארץ ישראל. ולכן כשעדיין אין לו להצדיק רק מלאכי חו"ל בלבד, אין בו כח לשלוח הארה לרשעים הנ"ל, רק כשמגיע הצדיק למדריגה הגדולה שיש לו בחינת

מלאכי ארץ ישראל, אזי יש לו כח לשלוח לרשעים בחינת מלאכי חו"ל, שילמדו התורה מתחלה שלא לשמה היינו להקרא רב, ויוכלו אח"כ להגיע לבחינת יראה תתאה כו'.
וזה מרומז כאן בפסוק וישלח יעקב מלאכים, פירוש, אחר שיצא לחירות מבחינת לבן הארמי, שיצא לחירות משעבוד הטבע כנ"ל שלא היה לו יראה גשמיות, לכן באו לו בחינת יראה פנימית בחינת מלאכי ארץ ישראל, לכן היה בו כח לשלוח גם לעשו בחינת מלאכי חו"ל, היינו שיבא גם איזה הרהור תשובה לעשו.
אבל כאשר באו אותן המלאכים לעשו, היינו להרשעים שלומדים לקנטר, חזרו ואמרו גם הנה הולך לקראתך, היינו שלומד תורה לקנטר לעמוד נגד הצדיקים. לכן ויירא יעקב מאד, פירוש שהגיע יעקב לבחינת יראה פנימית על ידי בחינת מאד מאד הוי שפל רוח (אבות פ"ד מ"ד), בחינת ענוה גדולה. אזי ויצר לו, פירוש שנכנס בלבו של עשו בחינת ויצר בחינת חרטה עכ"פ, שיתחרט על הלימוד ההוא והמעשים שלו, ונכנס הארה גם בלב כל המדריגות הפחותים כנ"ל:
כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה וכו' וישבו המלאכים אל יעקב וגו' (לב ד - ו). ויתבארו אלו הפסוקים על פי מאמר חז"ל (בר"ר סו ד) שהצדיקים תחלתן יסורים וסופן שלוה, וברשעים להיפך. וזהו מרומז בפסוק (בראשית לו לא) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישר"אל, שמדת הדין מכונה בשם אדום (ע' זח"ג נה:), שבתחילה היה מדת הדין, ואח"כ מלך מלך לבני ישראל, שהוא מדת החסד (ע' יבמות עט., ע' זח"ג נה:).
והנה ידוע לנו שאומות העולם המכונים בשם עשו, בעת שהם יושבים בשלוה בוודאי אינם נותנים אל לבם להכיר מלוכת הבורא ב"ה וב"ש אשר השפיע עליהם רב טוב, ולקבל עליהם עול מלכות שמים, כי גוי אובד עצות המה ואומרים ידינו רמה ולא ה' פעל כל זאת (ע' דברים לב כז - כח), רק כשהבורא ב"ה שולח עליהם יסורים אזי הם נתעוררים על ידי זה ומכירים מלוכת הבורא ב"ה, כמ"ש (עובדיה א כא) ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה.
אבל לא כגוים בית ישראל, המה המכונים בשם יעקב, אפילו בעת שלותם, בעת שהבורא ב"ה משפיע עליהם רב טוב וחסד, הם מקבלים עול מלכות שמים. וקבלת עול מלכות שמים שלימה נקרא כ"ה, על שם כ"ה אתוון של שמע ישראל שבהם עיקר קבלת עול מלכות שמים (ע' זח"ג קמח. ,ע' ת"ז הקדמה יד.).
וכל דברינו הנאמרים יש לרמז בפסוקים שהתחלנו בהם, מלאכים הם בחינת יסורים ההולכים בשליחותו של מקום, ואצל יעקב הם בחינת לפניו, תחילתו יסורים כנ"ל. וזהו

וישלח יעקב מלאכים לפניו, היסורין שהיו אצלו בחינת לפניו, שלח אל עשו אחיו, שיהיו היסורין אצל עשו כדי שגם הוא יתעורר על ידי היסורין לקבל עליו עול מלכות שמים.

לזה מסיים הפסוק כה תאמרון לאדני לעשו, שהיסורין יעוררו אותו שיקבל עול מלכות שמים שנקרא כ"ה, כי כה אמר עבדך יעקב לשון עבר, שיעקב כבר קבל עליו עול מלכות שמים אפילו בעת שלותו.

ומה מאוד לפי"ז יומתק סיום הפסוק, עם לבן גרתי, אפילו בבחינת לבן בחינת החסד (ע' ע"ח ש"ו פ"א מ"ת, וע' זח"א כח., ת"ז ת' ע' קכז., מא"א מע' הל' סי' ו'), גרתי, לא נעשיתי שר וחשוב רק במדת הכנעה כגר, וקבלתי עלי עול מלכות שמים. ואחר עד עתה, אפילו כשחטאתי לפעמים בבחינת אחר, לא המתנתי עד שהיסורין יעוררו אותי, רק עשיתי תיכף תשובה הנקראת עתה (בר"ר כא ו), וזהו ואחר עד עתה. וישבו המלאכים אל יעקב, שנתהפך מדת הדין למדת הרחמים, יהי רצון שנזכה לזה במהרה בימינו אמן:

ויירא יעקב מא"ד וגו' (לב ז). המגיד זללה"ה פירש ויירא יעקב מפני בחינת מא"ד, על דרך שאמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ד) מאד מאד הוי שפל רוח.

ואפשר לפרש עד"ז, הנה ידוע (אותיות דר"ע אות ב) שעיקר בריאת העולם היה בשביל התורה, שיקיים האדם את התורה ותרי"ג מצות בסור מרע ועשה טוב, היינו רמ"ח מצות עשה ושס"ה מצות לא תעשה. ונגד זה נברא באדם רמ"ח אברים ושס"ה גידים, ומקור חיותם המה הרמ"ח מצות עשה ושס"ה מצות לא תעשה, על ידי שמו הגדול, כמאמר הזוהר (זח"א כד.) שמי עם י"ה שס"ה זכרי עם ו"ה רמ"ח. וע"ז הזהירה התורה (ע' דברים ד ב) לא תוסיפו ולא תגרעו על מצות התורה (כי שרשם המה למעלה בשם הוי"ה ב"ה). **אמנם** כל זה לא נאמר שלא יוסיף אלא בצדיק מתחלתו, שלא התגברו עליו בשום פעם תאוות זרות אשר לא לה' המה, וכל עשיותיו אפילו בעניני גופנים כגון באכילה ושתיה אינה לתאוה גשמית כי אם כל כונתו רק לשובע נפשו לעבוד בכח ההוא את ה', וע"ז נאמר (משלי יג כה) וצדיק אוכל לשובע נפשו, ואינו צריך להפסיק ולמעט את אכילתו ולקדש עצמו במותר לו, כי אינו מתירא מתאוה זרה, כי לא הורגל בה.

אבל מי שמשוקע בתאוות זרות גשמיות, ופגם במדות הקדושים, ועי"ז התגברו עליו החיצונים וממשיכים אותו לתאוות זרות אשר לא לה' המה, (וכשיאכל לשובע נפשו וימלא תאותו יוכל לבא לידי שכחה ח"ו כמאמר הכתוב (ע' דברים ח יב - יד) ואכלת ושבעת ושכחת וגו'), זה בוודאי צריך לקדש עצמו במותר לו ולעשות לעצמו סייג וגדר

ולאסור על עצמו אפילו המותר מן התורה (בכדי לשבר תאוותו), בכדי שלא יבא לעבור ח"ו על דברי תורה.

וזהו שרמזה לנו התורה הקדושה (בראשית לו לא - לט) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום וגו' וימלך וגו' וימת וגו' וימלך הד"ר וגו', וידוע שהמה הז' מדות הקדושים שנפלו (בשבירת הכלים כידוע ליודעי חן) (ע' ע"ח ש"ח פ"ד מ"ת), וכן בכל אדם שפוגם במדותיו ונמשך לתאות זרות, ורוצה לקדש עצמו, העצה היעוצה לו וימלך הד"ר, ר"ל שידור נדר לעצמו, ויעשה סייג וגדר להרחיק עצמו מדברים גשמיים בכדי לקדש עצמו במותר לו, ובזה יתוקנו מדותיו.

וזשאה"כ (בראשית כח כ) וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים וגו', פירוש, כי בצאתו מארץ ישראל לחו"ל נתירא שמא חלילה יפגום במדותיו, כי בהיותו בארץ ישראל היה איש ת"ם במדותיו, כי ארץ ישראל קדוש הוא, והמקום מסייעו לעבודת הבורא, למי שרוצה באמת לעבדו בלב שלם קדושת המקום בוודאי מסייע לו, אבל חו"ל שהוא מקום מדור הקליפות אינו כל כך בנקל לעבוד הבורא ב"ה, וע"כ נתירא יעקב בצאתו לחו"ל שלא יפגום ח"ו במדותיו הקדושים. ע"ז וי"דר נד"ר, ועשה לעצמו סייגים וגדרים וקדש עצמו במותר לו, וה' היה בעזרו ותקן את מדותיו (עוד ביתר שאת ויתר עוז וגם ברר וצרף את הבחי' הקדושה מן לבן).

וזשאה"כ ו"ישלח יע"קב מלא"כים, ר"ל שמה שהיה בתחילה בחי' מלכ"ים בלא א' (ונפלו בין הקליפות שנקרא פגם המדות), תקן אותם והוציאם משם לחירות, עד"ה תשל"חנו חפשי וגו' (דברים טו יב - יג). וי"שלח, ר"ל של"חם חפשי ונעשו מלא"כים בא' ממש, ר"ל שייחד ודבק את המדות לבחינת א', אלופו של עולם. לפניו אל עשו אחיו ארצ"ה שע"יר, ר"ל שעשה בארציות שלו בחי' שי"ער וגבול לבלתי יעבור מצות ה' ח"ו. שד"ה אד"ום, ר"ל לשד"ד ולשבר את בחי' אד"ום בחי' הקליפות. (וכל זה תקן יעקב את מדותיו על ידי כ"ח הנדר) והענין הוא, כי בחינת נדר בשרשו הוא למעלה מהמדות (כידוע שהוא בחינת בינה עלאה (ע' זח"ב קטז., ע' ע"ח ש' הכללים פ"ז)) ונקראת (ע' ת"ז ת' ו' כג., ע' זח"ג פד.) א"ם על בנים (אימא עלאה), על כן כשמתקן השורש שלהם ממילא הם מתוקנים.

ויעקב בעבור שאחר הנדר (כדאיתא בספרים קדושים (בר"ר פא א, תנחומא וישלח ח)) על כן ו"ייירא יע"קב מא"ד, ר"ל מא"ד נקרא בחינת נדר, פירוש כי מא"ד נקרא כל שהוא קצה האחרון, כמאמר חז"ל (אבות פ"ד מ"ד) מאד מאד הוי שפל רוח, פירושו עד קצה

האחרון, וגם זהו בחינת נדר, שמרחיק ומגדר עצמו עד קצה אחרון לבלתי יעבור, ועל כן ויירא בעבור שאחר הנדר.

וזה שאמר הכתוב (בראשית לב יא) כי ירא אנכי אתו פן יבא והכני א"ם על בנים, ר"ל שלא יכנו אותה בחינה הנקראת א"ם על בנים, בעבור שאחרתי הנדר ופגמתי בה.

וכשניצל מן עשו נסע סכותה (בראשית לג יז), לתקן אותה בחינת נדר שנקרא ב', ויבן לו בי"ת, ר"ל שתקן בחינת נד"ר המרומז באות ב', שמוקף מג' רוחותיה בג' גדרים לבלתי יקרב שום חיצונים, שיהיה עיקר הנדר לעשות לעצמו גדרים לבלתי יעבור על דברי תורה. וזהו ויבן לו בי"ת, ר"ל שעשה לו בית לבלתי יקרב אצלו זר, שהוא הקליפות ושום תאוה זרה, כי אם הכל לה', יהי רצון שנזכה לזה אמן:

ויצו את הראשון לאמר כי יפגשך וגו' ואמרת לעבדך וגו' ויצו גם את השני גם את השלישי גם את כל ההלכים וגו' כדבר הזה וגו' (לב יז - יט). ויל"ד מאי קאמר כל ההלכים, דמשמע שיש הרבה עדרים, הלא בין הכל היה רק חמשה עדרים, ואמר גם את השלישי בפירוש, ואח"כ אמר גם את כל ההלכים, הלא לא נשאר כי אם שנים שלא הוזכר בפירוש. ועי"ל מאי כ"דבר, דמשמע דומה לדבר הראשון ולא דבר הראשון ממש.

הנה האמת הוא שיש חמש מדריגות בכלל ובפרט, היינו כדאיתא במשנה (חגיגה פ"ב מ"ז) בגדי עם הארץ מדרס לפרושים וכו', וכנגד זה יש ה' מדריגות בכלל ישראל, היינו ג' מפורשים, היינו מחנה שכינה מחנה לויה מחנה ישראל, ויש עוד ב' מדריגות שאינם מפורשים, היינו כהן וכהן גדול.

ופירוש מה הוא מדריגה, היינו מדריגה הקטנה כשמתחיל האיש הישראלי לעבוד את ה' ולהסיר ממנו הקליפה ולזכך את עצמו, ואז יש לו קטרוג היינו פתויי היצר הרע לעבירה ממש. ואח"כ כשעולה ממדריגה זו בא למדריגה השנית למעלה ממנה, ואז אין לו פתויים כל כך כבראשונה, ויש לו קטרוג דק מהראשון, היינו פתויים דקים. וכן כשנזדכך יותר מעט עולה למדריגה יותר גדולה וכו'.

והעיקר הקליפה והפתויים הוא לבחינת גסות הרוח, כמו בירבעם בן נבט, שהיה במדריגה גדולה ונתפס בפתויי היצר הרע לבחינת גסות כמאמר חז"ל (סנהדרין קב.) מלמד שתפס הקב"ה בבגדו וגו' ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן וכו' לא חלק בדוד ונחלה בבן ישי, היינו בבגדו, שהיה לו בגד ר"ל לבוש של קדושה ומדריגה גדולה, רק שהיה לו בחינת גסות ולא רצה שיהיה לו השפע על ידי דוד, וע"ז עשה עגל (מל"א יב כח) להמשיך שפע שלא על ידי דוד, כאמרו שאינו רוצה חלק בדוד.

וזהו מלמדנו התורה הקדושה, שיעקב היה דיוקן שלם ועבר כל המדריגות, ולזה הראה לו הקב"ה דור דור ודורשיו כנ"ל, שענין זה אין מראים כי אם למי שעבר כל המדריגות כמו אדם הראשון (בר"ר כד ב), ויעקב (ע' זח"א קמט.:, ע' תנחומא ויצא ב, ע' מדרש תהלים מזמור עח), ומשה רבינו (תנחומא אמור ב) שהיה בחינת א' זעירא (ויקרא א א), ועבר כל המדריגות בעולם העליון, אבל למי שלא עבר עדיין כל המדריגות אין מראים לו ענין זה.

וזהו שמלמדנו יעקב אבינו ע"ה, ואמר הכתוב ויתן ביד עבדיו עדר עדר לבדו וגו' ורוח תשימו בין עדר ובין עדר וגו', היינו כשמתחיל איש הישראלי לעבוד את ה' ילך לאט לאט ממדריגה למדריגה ולא ילך בפעם א' למדריגה הגדולה.

ויצו את הראשון לאמר כי יפגשך עשו אחי, היינו היצר הרע. ושא"לך, ר"ל שיכניס בך בחינת שאל"ה, שתאמר למי אתה ואנה תלך (היינו בחינת גסות). וע"ז תיכף תשים זאת אל לבך, ואמרת אליו, לעבדך ליעקב, היינו אני צריך להיות בחינת עבד (היינו בחינת שפלות ולא אדון), מנחה הוא שלוחה לאדני לעשו, היינו ששאלה זו שאתה מכניס בי הוא רק שתעשה אותי להיות בחינת אדון לעשו. והנה גם הוא אחרינו, היינו אני יודע שבחינת ג"ם, הוא השטן שנאמר בו (איוב א ז) ויבא גם השטן, הוא אחרינו, ותירוץ זה על פתויי יצר הרע של מדריגה הא'.

ויצו את הראשון וגו' גם את השני וגו' גם את כל ההלכים וגו' כדבר הזה, היינו אעפ"י שלא תצטרך לתירוץ הא' כיון שהיו הפתויים באופן אחר, אבל מכל מקום כד"בר הזה תדברון, היינו בכף הדמיון, ר"ל שתדברו אליו תרוץ כדומה לזה. במ'וצאכם אתו, ובמדריגה הא' נאמר כי יפ"גשך עשו, היינו כי במדריגות הקטנים היצר הרע מבקש אחר האדם ופוגע בו, וצריך האדם לדחות אותו בתרוצים, אבל כשעובר המדריגות הקטנים אז האדם מבקש אחר היצר הרע כדי להמתיקו, ולזה אמר במו"צאכם אתו, היינו לאחר החפוש תמצא אותו, כדבר הזה תדברון וכו':

ויאבק איש עמו עד עלות השחר וכו' ויקרא יעקב שם המקום פניאל כי ראיתי אלהים פנים אל פנים ותנצל נפשי (לב כד - ל). ולכאורה אינו מובן מה זה שקרא המקום פניאל מחמת המלאך שראה אז במקום הזה, וזה לא היה חידוש אצלו כלל, שגם מקודם ראה מלאכים כמ"ש (בראשית לב ב) ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה.

ונוכל לומר עד"ז, דהנה זאת תורת האדם, בגשתו אל עבודת הקודש פנימה צריך להשפיל ולהכניע בחינת אל אחר, שמכונה בשם ס"מ (זח"ב קיח.) שהוא הסטרא אחרא, שהוא בחינת גסות הרוח. ובמה הוא נכנע, על ידי בחינת ענוה ושפלות באמת מכניע ומשפיל

את הסטרא אחרא אל אחר, בחינת גסות הרוח, שהוא שנאוי ומבוזה ומרוחק מאוד בעיני השם ית' יותר מכל מדות הרעות, ונקראת תועבה כמ"ש (משלי טז ה) תועבת ה' כל גבה לב, וצריך לזה אזהרה גדולה מאוד מאוד שלא לנטות עמו מאחרי השם לא מניה ולא מקצתו, אשר שדי תיכלא בכלא, כי ח"ו אש הוא עד אבדון תאכל.

ועג"וה גמטריא סמ"אל (בספרי החיד"א מובא בשם הר"א ברוכים תלמיד האר"י, ע' פני דוד פ' בא סי' יב), זה לעומת זה, שגדול כח ענ"וה העולה קל"א להכניע ולהשפיל את הס"מ העולה ג"כ קל"א, לבל יתן לו שום מקום להחטיאו.

אך בחינת ענ"וה לאנשים כערכנו הוא דבר נקל, על ידי התבוננות גודל הפגמים שנעשה בעולמות העליונים על ידי מעשינו.

אבל מי שהוא שלם במעשיו ונקי מכל עון ואשמה, קשה מאוד לבא לבחינת ענוה באמת. אך עצה היעוצה לזה, הוא הסתכלות במלאכים הקדושים האיך שעובדים את הבורא ב"ה באימה וביראה בקדושה ובטהרה עד שאי אפשר להשיג זה העבדות בשכל האנושי, מיד יגיע אליו הבושה וההכנעה והשפלות, ומכניע ומשפיל הבחינת ס"מ.

והנה ידוע (זח"א קמד:) ששרו של עשו הוא הס"מ, והיה יעקב אבינו ע"ה צריך להשפילו ולהכניעו על ידי בחינת ענוה ושפלות אמיתי, ואצל יעקב אבינו ע"ה היה הדבר קשה מאוד לבא לבחינת ענוה ושפלות באמת, מחמת שהיה שלם בכל המדות, כמאמר הכתוב ויבא יעקב שלם (בראשית לג יח), והיה צריך להרמת ראש עליון לבחינת הסתכלות במלאכים ושרפים ואופנים וחיות הקודש שעבודתם באימה ויראה ברתת וזיע וקדושה וטהרה שאין באפשרי לשכל אנושי להשיג זה, מיד בא לבחינת ענוה ושפלות. וזהו כי ראיתי אלהים פנים אל פנים, ותרגם אונקלוס ארי חזיתי מלאכא דה' אפין באפין, שהאיך עבודתם בגודל אימה ויראה, ועל כן באתי מחמתם לבחינת ענוה להשפיל ולהכניע את הסטרא אחרא, ותנצל נפשי משרו של עשו הוא הס"מ כנ"ל.

וע"ז המכוון קרא שם המקום פניאל, ולא על ראיית המלאך, שזה לא היה בעיניו חידוש כלל כנ"ל.

ונוכל לומר עוד עד"ז, דהנה העיקר העבדות הוא להיות תמיד בבחינת ההכנעה אמיתית, ולעשות תמיד תשובה מעומקא דליבא, ומתמרמר ומתחלחל מאוד ביראה ובושה והכנעה בזכרו במי שמרד נגדו, הלא באל הגדול הגבור והנורא שאין חקר וקץ לגדולתו, והוא כלי ריק מלא בושה וכלימה נבזה ונמאס עומד לפני תמים דעים ב"ה ומורד נגדו, שרעדה יאחזנו בחיל ורתת וזיע ואימה ופחד, ומשים בדעתו מהות הקלקול ואיכות הפגם, עד אשר יהיה לבבו נשבר ונדכה לשברי שברים עד אין קץ להתחרט מאוד על

העבר באמיתית לבבו בגודל מרירות הלב, עד שיכנס בחי' אור התשובה בכללות אחינו בני ישראל.

אך במה נאות לו לגרום תשובה לכ"י, כשיש לו בחינת ענוה ושפלות באמת, היינו שמבין בהתבוננות שכלו שאי אפשר להשיג אור התשובה מצד מעשיו אם לא על ידי זכות אבות המסייעין אותו, אז יש כח בבחי' תשובה לעורר לבבות בני ישראל.

וזה היה תמיד עבדות יעקב אבינו ע"ה, לקשר וליחד השבעה מדות קדושות למקורם ולשרשם, כמאמר הכתוב (דה"א, כט יא) לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת וכו', ולהשפיל ולהכניע השבעה מדות רעות עד לארץ על ידי בחינת הכנעה אמיתית בלב נשבר ונדכה. ועל זה מרמז תיבת יעקב גימטריא ז"פ יה"וה שם העצם ב"ה וב"ש.

והנה בחינת ענוה של יעקב אבינו ע"ה היה בחינת ענוה אמיתית, היינו שהיה מוחלט בדעתו שלא מצד מעשיו זכה לכל זה אלא מצד זכות אבותיו אברהם ויצחק, ומחמת זה היה כח בבחינת תשובה והכנעה זו להשפיע אור התשובה לבחינת עשו, וזה היה בחינת מלאכים ששלח יעקב לעשו ב' פעמים מל"אך גימטריא יעקב, ז' פעמים יה"וה, להכניס בו ג"כ בחינת יעקב, לקשר וליחד תמיד השבעה מדות קדושות לשמו הגדול, ולהשפיל ולהכניע השבעה מדות הרעות שבו, שהוא בחינת שרו של עשו אל אחר, וזהו מרומז בפסוק (בראשית לג ג) והוא עבר לפניהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו, היינו שהשתחוה ארצה שבע פעמים, מורה להעלות מדות קדושות למקור הקדושה ולהשפיל מדות הרעות עד לארץ, וכל כך היה עבודתו שלימה כנ"ל עד גשתו עד אחיו, היינו עד שהשפיע והכניס אור התשובה בבחינת עשו אחיו, לכך וירץ עשו לקראתו ויחבקהו.

והנה כשיש לאדם לב נשבר ונדכה, ועושה תשובה מעומקא דליבא, ומיחד המדות קדושות לשמו הגדול, מכונה בשם יעקב. וכשיש לו התבוננות בשכלו הקדוש שאי אפשר להשיג בחינת הכנעה מאור התשובה כזה מצד מעשיו כי אם מצד זכות אבות, ואז יש כח בבחינת התשובה כזו להזריח ולהופיע לבחינת חשך, ואז הוא מכונה בשם ישראל, גימטריא או"ר חו"שך, שהוא בחינת (תהלים קיב ד) זרח בחושך אור לישרים על ידי בחינת חנון ורחום וצדיק.

וזהו פירוש הפסוק (בראשית לב כד) ויאבק איש עמו עד עלות השחר, היינו ששרו של עשו נאבק עמו עד עלות השחר, היינו עד שעלה ובא לבחינת שחורה אני ונאוה (שה"ש א ה), שהוא בחינת נקודה קטנה דלית בה חיור כלל (ז"ח שה"ש סט: ד"ה שחורה אני), בחינת שפלות באמת. ואז נשפל ונכנע עד לארץ, ויאמר שלחני כי עלה השחר, כיון

שבאת לבחינת שחר בחינת שפלות באמת. ועל כן אמר לו, לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, היינו כיון שבאת לבחינה כזו להזריח לבחינת חשך, אתה מכונה בשם ישראל. ומהו הבחינה, כי שרית עם אלהים ועם אנשים, היינו שהכניע השר של עשו, והכניס בחינת אור התשובה בעשו, על ידי ותו"כל גימטריא אבר"הם ויצ"חק.

לכך, ויקרא יעקב שם המקום פניאל כי ראיתי אלהים פנים אל פנים, היינו שראיתי בהתבוננות שכלי שכל עיקר העבדות שלי לאלהים הוא רק בחינת פנים אל פנים, היינו פני אברהם ופני יצחק העומדים לימין עזרי מגודל זכותם, ולא מצד מעשי נעשתה זאת.

ותנצל נפשי, היינו שעבדות נפשי האלהית היה רק על ידי בחינת ותנ"צל, מרמז על בחי' אברהם ויצחק, שבחינת אברהם הוא עיקר בחינת חסד, ואעפי"כ כלול בו מדת גבורה, ובחינת יצחק הוא עיקר בחינת גבורות קדושות, ואעפי"כ כלול הוא בבחינת חסד (זח"א קיח.:), שני פעמים חס"ד ושני פעמים גבו"רה גימטריא ותנ"צל, היינו שכל עיקר העבדות נפשי האלהית היא רק על ידי הבחי' ותנ"צל המרומז בו בחי' אברהם ויצחק, שהן המה הגורמים לעמוד לימין עזרי שזכיתי לאור התשובה, ולהופיע למקום חשך בחינת ישראל גימטריא אור חשך, זרח בחושך אור לישרים על ידי בחי' חנון ורחום וצדיק, עד גשתו עד אחיו, להכניס בחינת אור התשובה לעשו עד שנפל על צואריו ויחבקהו, והשפיל הסטרא אחרא אל אחר לגמרי, ויהי רצון שנזכה לזה לבער רוח הטומאה מקרבנו אמן:

כי ראיתי אלהים פנים אל פנים ותנצל נפשי (לב ל). ומתרגם התרגום אונקלוס, ארי חזיתי מלאכא דה' אפין באפין ואשתזיבת נפשי. וי"ל האיך שייך הצלה מן מלאך ה' הקדוש שנשלח ממקור הרחמים ובוודאי אינו עושה רע, ולמה אמר ואשתזיבת נפשי.

ולהבין זה נקדים, דהנה ידוע שגסות הרוח הוא מקור כל המדות רעות והקליפות (ר"ח ש' היראה פ"ד אות כח), ומי שיש בו בחינת גאוה נסתלק ממנו בחינת הקדושה. ולכן צריך האדם ליזהר מאוד מאוד להיות שפל רוח, היינו להסתכל תמיד במדות הרעות ותאוות הגשמיים שיש בו ולא תקנם עדיין, ועי"ז יהיה לו בחינת הכנעה ובושה לפני הבורא ב"ה ולא יתגאה כלל.

אך זהו במי שאינו בשלימות העבודה עדיין, ולא תקן כל מדותיו, ובעבור זאת נכנע מאוד. אבל מה יעשה מי שהוא באמת צדיק גמור ותקן כל מדותיו לה', היינו כמו יעקב אבינו שתקן כל מדותיו, כמרומז בשמו יע"קב גימטריא שבע פעמים שם העצם ית' שיש בכל הז' מדות וד"ל, ולזה אין שום עצה בעבור מה להיות נכנע, ואז יש להיצר הרע מקום להטיל בו בחינת גאוה לאמר לו עתה הגעת לשלימות העבודה, ובזה יתגאה.

לכן העצה לזה, להסתכל בעבודת המלאכים ושרפים העומדים ברום עולם ועונים באימה ויראה גדולה קדוש קדוש קדוש כו', שאין להם שום בחינת גשמיות ואעפי"כ עומדים ביראה בעבודה גדולה שאי אפשר להשיגה, ואיך לא יכנע אדם בשר ודם גשמי, ואיך לא יבוש, אעפ"י שיש לו יראה אבל אינו מגיע לבחינת יראת מלאך, ובהתבוננו בזאת אזי בוודאי יכנע מאוד מאוד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.

אמנם גם בזאת יש עצה למלך זקן וכסיל, ומצודה, לתפוס אותו צדיק לבטלו מעבודתו השלימה, ולהפיל אותו בבחינת עצלות, היינו להיות עצל בעבודת ה' מחמת גודל ההכנעה, ולאמר לו מי אתה לקרב ולגשת לקודש ולייחד יחודים נפלאים על ידי תפלתך בעולמות העליונים העומדים ברומו של עולם, ועי"ז יוכל ליפול בבחינת עצל, לילך בכבידות לעבודת ה' (כמו בעל מרה שחורה). ולמצודה זו (צריך סייעתא דשמיא שיאיר עליו ה' הארה קדושה ושמחה ומהירות לעבודתו ית') עצה היעוצה, לזכור שעיקר בריאת העולם היה בגין דיתקרי רחום בגין דיתקרי חנון ובכל י"ג מכילין דרחמי (ע' זח"ג רנז:), וזהו רחמיו ית' שאדם שהוא בשר ודם בא מטפה כו' אעפ"י שאינו כדאי וראוי, ואעפי"כ עובד אותו, ועי"ז יחזור לעבוד ה' בשמחה גדולה ובזהירות כראוי.

והנה כל זה מלמדנו התורה הקדושה דרך ה' ועבודתו ית', והיא היתה מלחמת יעקב אבינו עם שרו של עשו (כפירוש רש"י ז"ל) הוא היצר הרע. וזשאה"כ ויאב"ק איש עמו וגו', פירוש שרצה להכניס בו לכל הפחות אב"ק גסות, ר"ל מעט גסות הרוח, היינו שיראה בעצמו שלימות העבודה שלו ועי"ז יהיה לו אב"ק גסות הרוח ר"ל מעט גסות. מה עשה יעקב אבינו ע"ה, הסתכל בעבודת המלאכים כנ"ל, וזהו שמתרגם התרגום אנוקלוס ארי חזיתי מלאכא דה' אפין באפין, היינו שהסתכל בעבודתם ועי"ז נכנע לבו, ותנצל נפשו מבחינת הגסות, וזהו ואשתזיבת נפשי.

אזי וירא היצר הרע כי לא יכול לו. מה עשה, ויגע בכ"ף יר"כו, פירוש שנגע בבחינת ענוה עצמה, ר"ל בכ"ף מרמז על בחינת ענוה (ע' פ' לך לך ד"ה ויאמר אברם, וע"ע ריש פ' תולדות), יר"כו ג"כ מרמז על בחינת ענוה, כמו הירך שהוא סוף הגוף בתחתיתו, פירוש שנעשה עניו מאוד ונכנע לבו עד שנעשה עצל בעבודת ה', והלך בכבדות כמו הצולע שהולך לאט לאט כנ"ל.

עד שהאיר לו ה', ונתדבק בי"ג מכילין דרחמי, שעיקר בריאת העולם היתה בשבילם, בגין דיתקרי רחום כו', וזהו ויזרח לו השמש וגו' והוא צלע על ירכו, פירש רש"י שזרחה לו השמש לרפאות את צלעתו, ר"ל שהאיר לו ה' מן השמים עד שנתדבק בי"ג מכילין דרחמי, ואז נעשה מן אותיות עצ"ל אותיות צל"ע בחולם, והוי כאלו נכתב בוא"ו, שוא"ו זו

מרמזת על בחינת הארה מה' בהתדבקות בי"ג מכילין דרחמי. וזהו וישלח יעקב מלאכים לפניו ארצה שעיר וגו', שורש המלה של וי"ש"לח הוא אותיות של"ח, גימטריא י"ג פעמים שם העצם יתֿ, שבכל המדה יש שם העצם יתֿ, ויעקב אבינו ע"ה שלח אותם ב' העצות, היינו בחי' מלאכים הנ"ל, היינו עבודת המלאכים, ואותה העצה של התדבקות בי"ג פעמים שם העצם, אותם העצות לפניו ארצה שעיר, ר"ל לפני היצר הרע להנצל ממנו.

וישב

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען וגו' (לז א). הנה עיקר שלימות העבודה הוא להיות בבחינת חרות על הלוחות (שמות לב טז) אל תקרי חרות אלא חירות (עירובין נד.), להיות בבחינת עבדי הם (ויקרא כה נה) ולא עבדים לעבדים (ב"מ י.), היינו שלא להיות משועבד לבחינת גשמיות, לאהוב או להתירא מבחינת גשמיות, כגון לירא ולפחד מאיזה אדם שמא ירע לו, או לצפות לתשועת בן אדם ח"ו. וגם שלא להיות משועבד לתאוות גשמיות שלו, אלא יהיה בבחינת חירות, ויהיה שליט על טבעו לשבר תאוותיו הגשמיות, ואח"כ יוכל להכניס אור קדושה גם במדריגות התחתונות, ותמיד יסתכל בבחינת חסד וקדושה שבכל דבר, שהכל לא ברא אלא לכבודו (אבות פ"ו מי"ב) ובשביל החסד (זח"א יֿ:), כמאמר חז"ל (ברכות פ"ט מ"ה) בכל לבבך (דברים ו ה) בשני לבבות ביצר הטוב וביצר הרע, היינו שמאמין בה' שגם בריאת יצר הרע היתה במדת החסד, בכדי לזכות בו בני אדם.

וזהו היתה עבודת מתתיהו כהן גדול בחנוכה, שהיו מלכות יון הרשעה רוצים להעביר ישראל מחוקי תורתנו, אבל מתתיהו כהן גדול אמר מ"י כמ"כה ב"אלים יה"וה (ע' של"ה מס' תמיד פ' תורה אור), ר"ת גימטריא חסד, רמז בזה שיש בבחינה זו בחינת חסד, ובזה המשיך והאיר מדת חסד עליון גם במדריגות התחתונות שהם למטה מעשרה, היינו למטה מבחינת קדושה, כי מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה (ע' סוכה ה.), ומתתיהו האיר על ידי מדתו בחינת חסד גם למטה מעשרה. ולכן מצות נר חנוכה למטה מעשרה (ע' שבת כאֿ:), היינו להאיר בחינת חסד לאותן הבחינות שהם למטה מעשרה כנ"ל.

וזהו היה עבודת יוסף הצדיק, שהיה מסתכל תמיד בבחינת חסד שבכל דבר, והיה בו בחינת חנוכה הנ"ל, ומרומז בפסוק (בראשית לט כא) ויתן ה' את ח"נו בעיני שר בית הסהר, מרמז שהיה לו בחינת ח"נו מן ח"נוכה.

וזהו מרומז בתיבת חנו"כה גימטריא טף, כמאמר המגיד זללה"ה על טף למה באים וגו' (ע' לע' פ' חיי שרה ד"ה ואברהם זקן) פירוש, להביא בחינת קטנות למעלה. וזהו וימאן וגו' וינס ויצא החוצה (לט ח - יב), פירוש, שהיה בבחינת וימ"אן, בחינת אמ"ן, בחינת אהבה ויראה לה'.

וזהו בחינת שב"ת, בחינת חסד, כי שבת מרמז לבחינת חסד, היינו ש"ת של שבת גימטריא שבעה מאות, דהיינו ע' עשיריות, הוא בחינת עין, ואות ב', עולה ביחד ע"ב גימטריא חס"ד. וכל האומר ויכלו על הכוס כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית (ע' שבת קיט:, וע' אוה"ח בראשית ב ג), פירוש, כו"ס גימטריא אלהי"ם, מרמז לבחינת גבורות, ויכ"לו גימטריא חסד, וכל המחבר בחינת ויכ"לו לבחינת כו"ס, היינו בחינת רחמים לבחינת אלהים בחינת דין (זח"ג ל.), כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, שאמרו חז"ל (ב"ר פי"ב) ראה שאין העולם מתקיים שתף מדת הרחמים למדת הדין, כי זהו ענין העבודה לה', לשתף תמיד ולחבר מדת חסד לבחינת דין כנ"ל.

וזהו וישב יעקב בארץ מגורי אביו, פירוש שאביו יצחק גימטריא ח"ר, היה בבחינת חירות כנ"ל, שלא היה משועבד לבחינת גשמיות ח"ו כנ"ל, וכל פחדו ויראתו היתה רק מפני ה' והדר גאונו. וכן יעקב היה בבחינה זו, אחר שכבר ספר הכתוב בהתגברות אלופי עשו שהיו מתגברים והיו בבחי' שרים, אח"כ נתגבר בחינת יעקב ויצא מהם לגמרי לבחינת חירות בחינת יצחק. וישב יעקב בארץ מגורי אביו, בבחינת יצחק הנ"ל. בארץ כנ"ען, שהכניס בחינת דעת לשבע מדות התחתונות, ומרומז בתיבת א"רץ כנ"ען גימטריא דע"ת ז', שהכניס בחינת דע"ת לבחינת ז' המדות כנ"ל:

וישב יעקב (לז א). פירש רש"י, ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, צדיקים מבקשים לישב בשלוה, אמר הקב"ה וכו'. ויש להבין זה הלא כתיב (תהלים קמה יט) רצון יראיו יעשה.

ולפרש זה, על פי מאמר חז"ל (ע' בר"ר פו ב), ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, וגלגל הקב"ה את הדבר על ידי יוסף וירד בכבוד גדול למצרים. ולפי"ז נפרש שבוודאי רצון יראיו יעשה, ויעקב ידע שהוא ראוי לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, בבחינת גלות על פי סיבה הידוע להבורא ב"ה, ולכן ביקש יעקב לישב בשלוה, היינו פירוש שהתפלל מה' שישב בשלוה, וה' ברוב רחמיו עושה רצון יראיו וגלגל הדבר שתקפוץ עליו רוגזו של יוסף כדי שירד למצרים בכבוד.

וזש"א הקב"ה, לא דיין לצדיקים במה שמתוקן להם בעולם הבא, אלא בוודאי צריך אני לקבל בקשתם ותפלתם שמבקשים לישב בשלוה גם בעולם הזה, כן יהי רצון אמן, דבר זה אמרתי בימי ילדותי:

או יאמר עזה"ד, דהנה כתיב (ירמיה ל ז) ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע, שהכלל הוא שכמו שבחינת לידה אי אפשר רק על ידי צירים וחבלי לידה, ומזה נמשך בחינת לידה, כן הגאולה אמיתית צריך להיות בתחילה צירים וחבלי משיח, ומזה נצמח הגאולה לכנסת ישראל.

וזהו ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע, פירוש על ידי צירים וחבלים תצמח הישועה, וזה בא על ידי שם א"ל, כש"כ (תהלים נב ג) חסד אל, ומזה השם נמשך בחינת חסד כשהצרוף הוא כסדרן, הוא בחינת פנים, אבל כשהוא שלא כסדרן, אז הוא ח"ו בחינת דין בחינת אחוריים. וזהו (ישעיה סג ט) בכל צרתם לא צר, פירוש הצרוף בשלא כסדרן, היינו כשהוא ל"א, צר להם מחמת שהוא בחינת דין. ומלאך פניו, המלאך מבחינת פנים שעושה הצרוף כסדרן. הושיעם, שמזה השם נצמח הישועה לכ"י.

וזהו כשראה יעקב אבינו ע"ה אחד עשר אלופי אדום, סטרא דקליפה, שהם יונקים מבחינת אחוריים וצירוף ל"א, והיה רוצה להשפיל ולהכניע אותם ולעשות הצירוף כסדרן, שיתבטל היניקה שלהם ויהיה בחינת גאולה שהוא בחינת לידה, וזאת אין באפשרי רק על ידי צירים וחבלים כנ"ל. וזהו ביקש יעקב לישב בשלוה, תיבת של"וה בגימטריא אחד עשר פעמים א"ל, פירוש שהיה רוצה להשפיל ולהכניע אחד עשר אלופי אדום שיונקים מבחינת אחוריים משם א"ל, ולבטל היניקה שלהם, כי כל רצונם לעשות הצירוף שלא כסדרן, ל"א צר, שיהיה ל"א הצרוף שלהם, והיה רוצה יעקב אבינו ע"ה להשפילם ולהכניעם לעשות הצרוף כסדרן א"ל בחינת חסד אל, שהוא כולו רחמים. לכך קפץ עליו רוגזו של יוסף, שהוא צירים וחבלים הקודמים ללידה, ומזה יצמח הגאולה.

וזהו (תהלים קיד ג) הים ראה וינס הירדן יסב לאחור, פירוש כשהצירוף א"ל שלא כסדרן הוא בחינת דין, וניתוסף אותיות הי"ם ונעשה צירוף אלה"ים, וגם השם א"ל אם הוא שלא כסדרן ח"ו בחינת דין הוא בבחינת ירידה, ל"א, ממספר גדול למספר קטן. אבל כשהשם הוא כסדרן בחינת א"ל, אזי הוא נתעלה בחשבון ממספר קטן למספר גדול. וזהו הים, אותיות הי"ם מאלהים. ראה ארונו של יוסף (מ"ת מזמור קיד), היינו כשראה אותיות הי"ם שהם בחינת דין את רוגזו של יוסף, היינו חבלי וצירי לידה. וינס, ונשאר רק השם אל שהוא חסד (זח"ג ל:), כי על ידי יסורים הנ"ל נעשה הצירוף א"ל, ומכניע אחד עשר

אלופי אדום היונקים מבחי' אחוריים. הירדן בחינת ירידה הנ"ל ושלא כסדרן ח"ו. יסב לאחור, ואדרבה נתעלה בחשבון, והוא מדות החסד ורחמים עלינו ועל כ"י אמן:

כי בן זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים וגו' (לז ג). הנה ידוע מאמר חז"ל (סנהדרין יא.) ראוי היה הלל שתשרה עליו שכינה כמשה רבינו ע"ה, אלא שאין דורו זכאי לכך. ופירש **הרב מפולנאה זללה"ה** שעיקר השראת השכינה הוא במקום שפלות וענוה, והלל גם כן היה עניו, לכן היה ראוי שתשרה עליו שכינה.

אמנם אמיתית השפלות והענוה שיהיה לצדיק גמור, בנקל להיות כאשר הוא מסתכל ורואה צדיק גדול ממנו שעובד ה' באהבה ויראה גדולה והכנעה ושפלות, ועי"ז הוא רואה את עבודתו הקטנה מאחרת ונכנע לבו, עי"ז יש לו באמת בחינת שפלות וענוה, אבל מי שהוא דר בין אנשים פחותי ערך והוא באמת צדיק, ואינו רואה בחינה גדולה ממנו, זה אינו יכול להיות בבחינת שפלות באמת.

וזהו בחינת יוסף הצדיק, כאשר היה אצל אביו נאמר בו (לז ב) אלה תלדות יעקב יוסף וגו'. ופירש רש"י, שהיה איקונין שלו דומה ליעקב, פירוש שתמיד היה מדמה עבודתו לעבודת אביו שהיה צדיק יותר ממנו.

וזשאה"כ וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקנים הוא לו וגו', ותרגם אונקלוס ארי בר חכים הוא ליה, פירוש חכ"ים, הוא מלשון מחכ"ים, לשון מצפה לישועה, שהיה יוסף מחכה לבחינת יעקב הגדולה. ועי"ז ועשה לו כתנת פסים וגו', פ"סים הוא מלשון אפ"ס ואין, ר"ל שהיה לו בחינת אפס בחינת אי"ן, ועל ידי בחינת שפלות באמת דבק את עצמו בשם ה' ובתורתו ברמ"ח מצות עשה ושס"ה מצות לא תעשה, ומרומז בפסוק ו"עש"ה ל"ו כ"תנ"ת פ"סי"ם ר"ת גימטריא קו"ל, ס"ת גימטריא תנ"א, כדאיתא בסדור (האר"י ז"ל כוונת נשמת כל חי), ושניהם גימטריא שמ"י זכ"רי, שמרמזים לרמ"ח מצות עשה ושס"ה מצות לא תעשה כדאיתא בדברי רז"ל (זוהר ח"א דף כד.) שמי עם י"ה שס"ה זכרי עם ו"ה רמ"ח. והכל בא לו מחמת גודל שפלותו, על ידי שנסתכל בבחינת יעקב, ועי"ז שרתה עליו השכינה.

אבל אח"כ כשפירש מאביו ובא אצל אחיו שלא היו במדריגה גדולה ממנו, מיד ויפשיטו את יוסף את כתנתו את כתנת הפסים וגו' (לז כג - כד), ר"ל שנסתלק מאתו בחינת קטנות ושפלות שהיה לו כאשר היה אצל אביו. ומרומז במלת כתנ"תו, כי כ' נתחלף בק' שהם ממוצא א', ות' נתחלף בט' שהם ממוצא א', ונעשה מן כ"תנתו קט"נתו, ר"ל שנתפשט מאתו הבחינת קטנות שלו בחינת פסים בחינת אפס הנ"ל.

וישליכו אותו הב"רה וגו', ר"ל הברה הוא כינוי לבחינת גדלות (כאשר נופלים לבור ונזוקין, כך מי שנופל לבחינת גדלות ניזק), אמנם יש ב' בחינת גדלות, א' הוא כאשר בא היצר הרע בתחילה לצדיק ומראה לו את בחי' הטובות ומדות הישרים שיש לו באמת, ובזה נתגאה לבו מעט, והוא גדלות של אמת. אבל אח"כ הוא מכניס בו גדלות שאינו אמת, ומראה לו מה שאין בו. וב' בחינות אלו מרומזים בפסוק, בתחילה וישליכו אותו הברה, מרמז לבחינה ראשונה של גדלות אמת מה שיש בו, ואח"כ והבור ר"ק, אותיות של שק"ר, מרמז לבחינה השניה של שק"ר, שאין בו מים, ר"ל שאין בו מאותן המעלות שמראה לו.

עד שנראית לו דמות דיוקנו של אביו כדאיתא בגמרא (סוטה לו:), ר"ל שתפס בחינה הראשונה שהיה מסתכל תמיד בדיוקנו ועבודתו של אביו כנ"ל, והוחזר לבחינת שפלות בשלימות כמקודם ונתעלה:

וילכו אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם (לז יב). ואיתא (בר"ר פד יג, רש"י עה"פ) נקוד על א"ת, מלמד שהלכו לרעות את עצמם. וצריך לדקדק, האיך מרומז מה שהוא נקוד על תיבת א"ת שהלכו לרעות את עצמם, והיה צריך לנקוד על תיבת צאן, והיה נקודה רבה על הכתב, והיה מרמז שלא הלכו לרעות את צאן בלבד אלא אף לרעות את עצמן. גם צריך לדקדק, האיך הלכו לרעות בשכם שהיה מקום סכנה.

אך נוכל לומר על דרך מוסר, דהנה באורייתא אסתכל קוב"ה וברא עלמא (זח"א ה.), היינו בכ"ב אתוון (זח"א רד., ספ"י פ"ב, רש"י איוב כח כג). ועיקר בריאת העולם היה בשביל החסד והרחמים, להשפיע חסדים ורחמים על כל ישראל כמש"ה (תהלים פט ג) עולם חסד יבנה.

ודבר הגורם לשפע חסד ורחמים, כשאדם מדבק את עצמו לבחינת חסד, ומרחם על הבריות, זה גורם להמשיך בחינת חסד ורחמים על כ"י, כמאמר הגמרא (שבת קנא:) כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים.

ודבר הגורם לדבק את עצמו לבחינת החסד, הוא על ידי כ"ב אתוון דאורייתא, היינו כשהוא לומד תורה לשמה ומקרב ומדבק את עצמו להתורה שהוא בחינת חסד, כמש"ה (משלי לא כו) ותורת חסד כו', וזוכה לראות בתורה בחינת אור הגנוז, עריבת נועם מתיקות אורו ית' הנעלם בה, ופליאות נפלאותיה ודרך החיים ויחודי המדות וקשורי המאורות וזיוגי שמות אלהינו וחיבורי המאורות העליונים הנעלמים בה, שאין שיעור וערך וקץ וסוף ומספר לנופת צוף ידידות חשקות טעם תורתנו הקדושה, והוא המביאה אותו לבחינת חסד.

אבל כשאדם מרחק את עצמו מן התורה, נרחק הוא מבחינת החסד, ומעכב השפעת חסדים על כ"י. והעצה לזה הוא בחינת תשובה, כדאיתא (זח"א קלד:) עד שלא בראתי עלמא בראתי תשובה, היינו שירעד ויפחד ויחרד יומם ולילה בפחד ברתת וזיע באימה וביראה ובהלה וחלחלה, ויכנע לבבו, וישברו בשברי שברים רבות על זה שהרחיק את עצמו מהתורה ונרחק מבחינת חסד, וגרם ח"ו שנתעכב השפעת החסד, שזה אינו קיום העולם, שעיקר בריאת העולם היה להשפיע חסדים ורחמים על כ"י, ויתחרט ויקרב את עצמו להתורה, ויכנס בלבו מדת החסד והרחמים לרחם על כל הבריות, ועי"ז יגרום להשפעת חסד ממקור החסד ויקיים את העולם כדאיתא (ע' זח"א דף רה:) וכי למיגניא אתקריאת ארך אפיים.

והנה איתא בזוהר הקדוש (זח"ב כא.) שמזה שמשה רבינו ע"ה היה רועה את צאן יתרו והיה מרחם עליהם, גרם להמשיך חסדים ורחמים על כ"י, ומזה היה דוד זוכה לבחינת מלכות כמאמר הכתוב (תהלים עח ע) ויקחהו ממכלאת צאן מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו כו'.

וזה היה כוונת בני יעקב, מחמת שהיו בבחינת אכזריות כשהרגו את שכם, הגם שקנאו קנאת ה' כמאמר הכתוב (בראשית לד לא) הכזונה יעשה כו', אעפי"כ היו בבחינת אכזריות, וגרמו שיתעכב בחינת החסד, ונצרכו לבחינת תשובה, היינו לרעות את צאן להנהיגם במדת החסד, וימשיך מזה בחינת חסד על כ"י. ולזה נקוד על א"ת, היינו שעם בחינת צאן שהנהיגו אותם ברחמים, תקנו את עצמן, היינו בחינת אכזריות שעשו בשכם, וזהו לרעות את עצמן. וזהו גם כן לרעות את צאן אביהם בשכם, פירוש, על ידי שעשו מדות אכזריות בשכם הוצרכו לרעות את צאן אביהם לתקן זה, יהי רצון שנזכה לזה, להמשיך בחינת חסד על כ"י:

ויהי כמשלש חדשים ויגד ליהודה לאמר זנתה תמר וגו' (לח כד - כו). הנה איתא בכתבי האר"י ז"ל (חמה"י לחנוכה, ע' זח"ג רנט. ומ"ש ע"ז בס' מאיר עיני חכמים שי"ג פ"ב) שעיקר סוף גמר החתימה היא בחנוכה. אם כן נוכל לומר שזה מרומז בפסוקים אלו עד"ז, ויהי כמשלש חדשים, היינו מראש השנה עד חנוכה, שאז עיקר גמר חתימה. על כן בא המקטרג על בני האדם לפני בורא עולמים ברוך הוא, שהוא מרומז בתיבת יהודה (ע' זח"א פט:). לומר זנתה תמר כלתך, היינו כנסת ישראל שדמתה לתמר (שמ"ר לו א), שהיא מכונה בשם כלה (פס"ר פ' לז), זנתה וסרה ממך, והלכה אחר זנונה, ולא די לה בזה שהלכה אחר תאות לבה הרע, אלא שגם היא הרה לזנונים, הרה היא בחינת דביקות, היינו שמעצמה היא דבוקה תמיד בתאותה בלי שום גורם לזה.

ויאמר יהודה, הוא הבורא ב"ה, הוציאוה ותשרף עבור זה, שבלא שום גרמא ומניעה היא הרה לזנונים רק מעצמה היא הרה ודבוקה לתאות לבה הרע. היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר, בהתנצלות של אמת, ששקר ענה השטן בזה שמקטרג על בני האדם שהמה דבוקים בגודל תשוקה לתאוות רעות, כי האמת הוא כך שרק לאיש אשר אלה לו אנכי הרה, פירוש, שאנחנו עמו דבוקים רק בבורא עולמים ב"ה שהוא מקור החסד, וגמטריא אל"ה ל"ו, ומה שאנחנו עושים לפעמים נגד רצון הבורא ב"ה הוא רק מחמת רוב טרדת הזמן וטרדת הפרנסה ושאר מאורעות של בני האדם, אבל באמת בפנימיות הלב דבוקים אנחנו בגודל חיבה ותשוקה רק לבורא עולמים ב"ה.

ותאמר עוד לבורא עולמים ב"ה ראייה אמיתית לזה, הכר נא למי החתמת, מרמז על השמן של נרות חנוכה, שהיה חתם בחותמו של כהן גדול (שבת כא:), והפתילים מרמז על הפתילות של נר חנוכה, והמטה מרמז על הכלי של נר חנוכה, כידוע כי תיבת המט"ה עם הכולל גימטריא כל"י. פירוש, מהמצות נר חנוכה שאנו מקיימים כמצות רצונך הקדוש, היא ראייה מפורשת שאנחנו הולכים רק אחר רצונך, וחשוקים ודבוקים רק בך ולא ח"ו וכו', רק מה שאנחנו עושים לפעמים נגד רצונך הוא רק מחמת הנ"ל.

ויאמר יהודה, הוא הבורא ב"ה, צדקה ממני. כביכול אני חייב בזה (ע' רש"י ז"ל), היינו הבורא ב"ה מודה להם שהמה צודקים, כי אני רואה שהאמת הוא שהמה דבקים רק בי, ומה שהמה עושים לפרקים נגד רצוני ח"ו, הוא רק מחמת כי על כן לא נתתיה לשלה בני, ר"ל תיבת של"ה מרמז על משיח צדקנו, כמאמר הכתוב (בראשית מט י) עד כי יבוא שילה, היינו מחמת שזה זמן רב שלא נתתי ומסרתי אותם לרועה נאמן הוא משיח צדקנו שיבוא במהרה בימינו אמן כן יהי רצון:

ויהי בעת לדתה והנה תאומים בבטנה ויהי בלדתה ויתן יד וכו' לאמר זה יצא ראשנה (לח כז - כח). ונוכל לרמז בזה דרך עבודה, ומקודם נבאר הפסוק (בראשית לז יג) ויאמר ישראל אל יוסף הלא אחיך רועים בשכם לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו הנני. ולכאורה אינו מובן, מאי ענין זה שאחיך רועים בשכם, לענין לכה ואשלחך אליהם, מאי תלוי זה בזה. ואיתא במפרשי התורה (ע' רשב"ם בשם מהר"י קרא) מחמת ששכם הוא מקום סכנה, לכך שאל אותו לשאול בשלומם. וגם זה אינו מובן, א' למה הלכו הם למקום סכנה, והגם שהלכו למה שלח את יוסף למקום סכנה, ובפרט שהיה יוסף חביב עליו ביותר, כמו שראינו כשהלך לקראת עשו העמיד את רחל ואת יוסף אחרונים מחמת חשש סכנה (לג ב) מוכח מזה שהיה חביב לו ביותר, שבמקום סכנה שעמדו הם לא היה רוצה שיעמוד שם יוסף, ועכשיו שלחו למקום סכנה.

ונוכל לומר עד"ז, דהנה איתא (רש"י בשם המדרש) על פסוק (בראשית לז יב) וילכו אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם, נקוד על א"ת, שלא הלכו אלא לרעות את עצמן. ולהבין זה, הנה יש שני בחינות בעבדות ה', א' מי שהוא עוסק בתורה ומצות ומעשים טובים, ויש לו אימה ויראה בשעת עסקו בתורה, אבל בשעה שעוסק בדברים גשמיים ההכרחיים כגון אכילה ושתיה וכדומה, אז נפסק היראה מעמו. ויש עוד בחינה ב', שאפילו בשעה שעוסק בצרכי גשמיים ההכרחיים יש לו אימה ויראה ופחד ובושה והכנעה לפני בורא עולמים ב"ה, ואינו נפסק מהתחברות למקור הקדושה אפילו רגע אחת, וזהו עבודה תמה ושלימה, אבל בחי' א' אינו בשלימות.

והנה בחינה א' נקרא בשכ"ם, היינו שמקבל עליו עול מלכות שמים עכ"פ בשעת תורה ותפלה. ובחינה ב' נקרא ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, היינו שבחינת קבלת עול מלכות שמים הוא אצלו לעולם ועד בלי הפסק. והנה בחינה א' מכונה בשם דודים, ובחינה ב' בשם ריעים (ע' זח"ג ד.).

והנה איתא בזוה"ק (זח"א קסג:) על פסוק (בראשית ל מ) וישת לו עדרים לבדו ולא שתם על צאן לבן וכו', שצאן יעקב היה מרמז על בחינת סטרא דקדושה. וצאן יעקב היו עקודים נקודים. ונוכל לומר שזה מרמז על ב' בחינות הנ"ל, שבחינה א' נקרא נקודים, שהוא רק נקודה ואינו כן בשלימות. ובחינה ב' מכונה בשם עקודים, שהוא עקוד ומקושר תמיד ביראת ה' ואהבתו.

והנה בני יעקב כשהיו בבחינת אכזריות, נפסק החבל מבחינת הקדושה, והיו בבחינת נקודים, בחינת דודים, בחינת בשכ"ם. ובחינת יוסף היה בחינת עקודים, בחינת בשכמל"ו.

והרמז לזה, שבחינת עקודים הוא התחברות חסד וגבורה, שבחינת רוחניות הוא בחינת חסד, ובחינת גשמיות הוא בחינת גבורה, וכשעוסק בצרכי גשמיים ההכרחיים ומכוין רק בשביל רצון הבורא ב"ה מחבר חסד וגבורה, והוא בחינת דעת שם אהו"ה (מקדש מלך על זח"א קסח:, ס' השמות לרמ"ז, וע' מא"א מע' הט' סי' ה, וע' זח"א רנא.) ר"ת א"ת השמים וא"ת האר"ץ (א א) גימטריא טוב (ע' במ"מ דלעיל), וזהו יוסף בן שבע עשרה שנה (לז א), היינו שיוסף היה בבחינת טוב, שם של בחינת דעת, שהוא בחינת ריעים, בחינת ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

וזהו וילכו לרעות את צאן אביהם, היינו שהלכו לרעות, לבא לבחינת רעים. את צאן אביהם, זה הבחינה שהיה בצאן אביהם, עקודים נקודים. בש"כם, מחמת שהיו מקודם בבחינת בש"כם לבד, נוטריקון ברוך שם כבוד מלכותו, לכך הלכו לתקן את זה הבחינה.

וגם כוונת יעקב אבינו ע"ה היה על זה הבחינה, בזה ששלח את יוסף לאחיו, היינו ששלח את יוסף כדי להכניס בהם גם כן בחינת יוסף, מחמת שהיו בבחינת בשכם. וזהו הלא אחיך רועים בשכם, היינו שהם רק בבחינת בש"כם, בחינת נקודים. לכה ואשלחך, היינו להכניס בחינה שלך בהם, שהוא בחינת בשכמל"ו. ויאמר ל"ו הנני, היינו שמוכן אני להכניס בהם בחינת לעולם ועד נוטריקון ל"ו. ובזה מיושב, שלכאורה מיותר תיבת ל"ו, כמ"ש באברהם (בראשית כב א) ויאמר הנני, אך שהתורה מרמזה לנו בזה בחינת יוסף בחינת ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

והנה לבא לזה הבחינה בחול קשה מאוד, רק בש"ק יוכל לבא לזה הבחינה, ולהשפיע זה הקדושה גם בימי החול כמ"ש (יחזקאל מו א) סגור יהיה ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח, היינו שפתיחת השער לבא לזה הבחינה הוא רק על ידי קדושת שבת, וצריך להשפיע מקדושת שבת לימי החול שהם סגורים. וזהו מרומז בתיבת בש"כם, גימטריא ששה פעמים ס', מרמז על ששת ימי המעשה שאז סגור זה הבחינת לעולם ועד, בחינת עקודים. ובחינת יוסף מאיר לששת ימי המעשה, שיהיה עקוד ומקושר לבחינת ל"ו גם בהם, והרמז לזה, י"וסף גימטריא ששה פעמים שם העצם ב"ה, כמ"ש **הרב מפולנאה** עשה שבתך חול (שבת קיח.), היינו להמשיך קדושת שבת גם בחול, שבשביל בחינה זו היה עיקר בריאת העולמות, כמ"ש (בראשית א א) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, היינו שעיקר בריאת שמים וארץ היה בשביל בחינת דעת שהוא בחינת ריעים, שמרומז בשם הנ"ל.

וזהו ויהי בעת לדתה, היינו בהתחלה. והנה תאומים בבטנה, מרמז על ב' בחינות הנ"ל. ויהי בלדתה ויתן יד, היינו שעיקר ההולדה היה בשביל בחינת דעת גימטריא וי"תן י"ד. לאמר זה יצא ראשונה, היינו שזה הבחינה הוא ראשית לכל הבחינות, וראשית בריאת שמים וארץ היה בשביל זה הבחינה, אמן כן יהי רצון:

ויהי בלדתה ויתן יד ותקח המילדת ותקשר על ידו שני לאמר זה יצא ראשנה ויהי כמשיב ידו והנה יצא אחיו ותאמר מה פרצת עליך פרץ ויקרא שמו פרץ (לח כז - כט). ונוכל לומר בכאן על דרך רמז, דהנה איתא (שו"ע או"ח סי' תרע"ט ס"א) שנר חנוכה קודם לנר של שבת, היינו שיש שני בחי' אורות, שהמה שני בחינות עבדות ה', שיש מי שעובד את בורא עולמים ב"ה בבחי' סור מרע ועשה טוב, היינו שהוא מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, ומחמת זה הוא בבחי' סור מרע ועשה טוב, וזה הוא בחינת עובד על מנת לקבל פרס, שאינה עבודה תמה ושלמה כראוי להיות. וזה הוא בחינת גלות השכינה, שאור התורה ועבודה אינה בשלימות, כי אינו במקומה,

שהוא בחי' אהבה ויראה חיצוניות. ובחינה ב', הוא העובד את ה' בבחי' אהבה ויראה פנימיות, שמשתוקק תמיד לעבוד את ה' עד כלות הנפש ממש, וכלתה גם נכספה נפשו לה' באהבה עזה ותשוקה גדולה ודביקות נפלאה, ואינו מצפה לתשלום גמול הן שכר עולם הזה והן שכר עולם הבא, ואינו עובד מחמת יראת העונש ח"ו, וזו העבודה תמה ושלמה אשר חפץ בה ה', יהי רצון שנזכה לזה.

אמנם לבא לבחינת העבודה הזאת, בלתי אפשר רק על ידי בחינת עבודה הא', שמתחלה צריך לעבוד את ה' על ידי יראת העונש, להיות עובד על מנת לקבל פרס עכ"פ, ואז אח"כ יוכל לבא לבחינת השתוקקות עבודת ה' בכלות הנפש ממש.

וזה ענין נר חנוכה ונר שבת, שנר חנוכה הוא מרמז על בחינת עבודה הא', שהוא לשון חינוך והתחלה, שמזה יוכל אח"כ לבא לבחינת נר של שבת שהוא בחינת אהבה ויראה פנימיות. וזהו נר של חנוכה קודם לנר של שבת, כי מתחלה צריך עכ"פ לעבוד את ה' בבחינת סור מרע ועשה טוב, ואז יוכל לבא לבחינת נר של שבת שהוא אהבה ויראה פנימיות.

ואפשר לומר כי דברינו אלה נרמזים בתיבת שב"ת שהוא גימטריא תרי"ג חנו"כה, היינו שאי אפשר לבא לבחינת עבודת אור שבת, בחי' אהבה ויראה עילאה, רק מי שמחנך את עצמו מקודם להיות בבחינת סור מרע, שלא לעבור ח"ו על שס"ה מצות לא תעשה, ובחינת ועשה טוב, לקיים רמ"ח מצות עשה, שהמה מספר תרי"ג. וחנוכה הוא לשון חינוך והתחלה, כמו שכתבנו לחנך את עצמו עכ"פ בתחילה לעבוד על מנת לקבל פרס בסור מרע ועשה טוב.

והנה בחינת נר שבת שהוא אהבה ויראה עילאה מרומז בשם שדי, שדי לו באלהותו ית"ש ואינו חפץ בשום דבר משכר עולם הזה ועולם הבא. וזהו מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל (שבת כב.), שבמזוזה שם שדי מלבר (זח"ג רסו., שו"ע יו"ד סי' רפ"ח סעי' טו) שהוא מרמז על בחינה העליונה, בחינת נר שבת, וזהו מזוזה בימין, בחינת מזוזה שהוא אהבה ויראה עלאה כמרומז בתיבת שדי שבמזוזה, הוא בימין, הוא העבודה העיקרית והעליונה. ונר חנוכה שהוא לשון חינוך, המרמז לעבודה הא', הוא משמאל הוא למטה ממנה.

וזהו ארץ ישראל גבוה מכל הארצות (קידושין סט.), כי בחינת ארץ ישראל מרמז על עבדות השם בכלות הנפש ממש בלתי מצפה לתשלום גמול על מנת לקבל פרס, והוא הבחינה הגבוה מכל הבחינות.

ונוכל לרמז זה בפסוק (בראשית לז א) וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען בדרך זה, היינו ששני תיבות וי"שב יע"קב בגמטריא שני פעמים נ"ר, היינו שני נרות נר שבת ונר חנוכה. ולזה אומר הפסוק בא"רץ מגורי אביו, הוא בחינת עבודה תתאה. בארץ כנען, הוא העבודה עליונה, כי שני תיבות בא"רץ כנ"ען המה בגימטריא דע"ת ומספר שבעה, מרמז שבחינת דעת הוא עליון על כל המדות וכלול מז' מדות כמאמר הכתוב (במדבר כד טז) ויודע דעת עליון, כי הוא בחינת נר שבת, בחי' אהבה ויראה פנימיות, שהיא בחי' גבוה מכל הארצות.

וזהו ויהי בלדתה ויתן יד, היינו בתחלת התילדות אהבה ויראה הפנימיות בקרבו, ויתן יד, אז התחיל שם שדי להתנוצץ לו מעט מעט, בתחלה בשני אותיות י"ד משם שדי. ואח"כ ותקשר על ידו שני, היינו שנקשר גם כן לשני אותיות י"ד גם כן אות שין אותיות ש"ני, ואז תהיה שם שדי בשלימות. לאמר זה יצא ראשונה, כי הוא הבחינה ראשונה והגבוה מכל הבחינות. ויהי כמשיב ידו, היינו שפעמים בא להאדם בחינת נפילה ושב לאחור ממדריגה העליונה, שקשה לו לעמוד בבחינת נר של שבת תמיד. והנה יצא אחיו, היינו מדריגה השניה. ויקרא שמו פ"רץ, גימטריא נ"ר חנוכ"ה א"ל, היינו אז במדריגת הנפילה צריך לחזק את עצמו לעבוד את ה' במדריגה התחתונה, ולהכניס בחינת אלהותו ית' בבחינת חנוכה, לעבוד את ה' בחינוך והתחלה, בסור מרע ועשה טוב על מנת לקבל פרס, ומזה יוכל לבא לבחינת נר שבת הוא המדריגה העליונה, שנזכה לזה כן יהי רצון אמן:

ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו וגו' (לט יא). פירש רש"י, רב ושמואל וכו' וחד אמר לעשות צרכיו עמה אלא שנראית לו דמות דיוקנו של אביו בחלון כו'. (וקשה על המאן דאמר לעשות צרכיו וגו', למה לא אמר כאידך מלאכתו ממש, ולדון את יוסף שהיה צדיק לכף זכות). וכתיב (לט י) ולא שמע אליה לשכב אצלה וגו', ופירש רש"י לשכב אצלה אפילו בלא תשמיש, להיות עמה לעולם הבא, וקשה וכי אם ישכב עמה יהיה בעולם הבא בתמיה.

ונ"ל הנה דוד המלך ע"ה צוח (תהלים לד יג) מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב וגו', פירוש חיים נצחיים, ונתן עצה, נצור לשונך מרע וגו' ואח"כ סור מרע ועשה טוב, פירוש שדוד המלך ע"ה נתן עצה לעבודת ה', ואמר שבתחילת הכל צריך האדם לקדש את פיו ולשונו, והפה הוא פתח ופתיחה לעבודת ה', ולא זו בלבד לשמור את פיו מלדבר בדברים אסורים כגון לשון הרע ולצנות ודברים בטלים, זו אצ"ל. אלא אפילו בדבורים ההכרחיים לפרנסת ביתו ומשא ומתן גם כן צריך לקדש את עצמו, ולהיות כל

דבוריו לה', ושלא להסיח שם ה' מדעתו בשעת דבוריו, וזשה"כ נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה.

ואח"כ ישתדל ללמוד בפיו ברמ"ח מצות עשה ושס"ה לא תעשה על מנת ללמוד וללמד לשמור ולעשות, וכמו שאנו מקבלים עלינו בכל יום ואומרים (תפילת ערבית) ובהם נהגה י"ומם ו"לילה, ר"ל יו"מם הוא בחינת מצות עשה, שהם בחינת יום ואור שמאיר עלינו אור ה'. ולילה הוא בחינת מצות לא תעשה, שמחשיך על האדם ומסתיר ממנו אור ה' יתּ' בעברו עליהם. ויכוון בדבורו בדברי תורה תמיד ליחד את פיו לבחינת אלף אלופו של עולם, היינו שתמיד יצייר נגדו שם הו"יה ב"ה כמאמר הכתוב (תהלים טז ח) שויתי ה' לנגדי תמיד, ובזה יצורף שם הו"יה עם פ"ה, ויעלה גימטריא א"לף, ועי"ז יאיר עליו בחינת בי"נה, ושאחז"ל (שבת קד.) אל"ף בי"ת אל"ף בי"נה, ר"ל כשיכוון לסוד אל"ף כנ"ל אז יזכה לבחינת בינה (בתורה).

ומכל שכן שלא ידבר ח"ו שום לשון הרע על חבירו, אדרבה אפילו רואה בחברו שום דבר מגונה ידין אותו לכף זכות, כמאמר חז"ל (אבות פ"א מ"ו) הוי דן את כל אדם לכף זכות. והעצה לזו אמרו חז"ל (אבות פ"ב מ"ד) אל תדין את חברך עד שתגיע למק"ומו, פירוש למקומו, לבחינתו ומדרגתו, וכמו ששמעתי בשם **המגיד הגדול זללה"ה** על מה שאמר הכתוב (במדבר יב ג) והאיש משה ענו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה, ר"ל שזהו היתה עצתו להיות ענו, שהיה דן את כל האדם לכף זכות, שאמר מחמת שהוא (על פנ"י האדמה, ר"ל) בבחינת ארציות וגשמיות על כן עשה לפעמים עבירות, אבל אם היה זוכה חברו למדרגה כמותו שהיה ה' בעזרו, אזי היה ירא ואוהב ה' עוד יותר ממנו, ר"ל ממשה רבינו ע"ה, אבל אני בעצמי ה' היה בעזרי ונתן לי מתנת חנם להיות במדריגה כזו, ולא מכחי ומעשי הטובים כי אם מתנת חנם, אבל אם הייתי במדריגת חבירי ובחינתו אז הייתי רע ממנו, ולזה היה ענו מכל אדם. (ומכ"ש שלא לדבר על חברו שום לשון הרע כי אם אדרבה לדון אותו לכף זכות ולדבר עליו טוב).

והנה לפני פרשת עריות הזהירה התורה ואמרה (ויקרא יח ג) כמעשה ארץ מצרים וגו' וכמעשה ארץ כנען וגו' לא תעשו וגו', ופירש רש"י, מגיד שמעשה מצרים וכנענים מקולקלים מכל העכו"ם כו' ע"כ. פירוש שבארץ כנען קודם ביאת ישראל לתוכה היו יושביה מקולקלים בעריות, ועל כן הזהירה התורה את ישראל ע"ז להשמר מעריות בארץ כנען כשיכנסו לתוכה, ושלא לעשות כמעשה הכנענים שישבו מקודם עליה.

ועל כן גם אבותינו שישבו מקודם בארץ כנען היו מתיראים מזה, וזש"א הכתוב (לז א) וישב יעקב בארץ מגו"רי אביו וגו', ר"ל מגו"רי מלשון לא תגו"רו מפני איש (דברים א יז), פירוש לשון פחד, ר"ל שגם יעקב ישב בפחד כמו אביו שלא יתפס ח"ו בעריות.

וגם יוסף בוודאי נזהר ונשמר מזה. (אמנם ידוע שברית הלשון מכוון נגד ברית המעור (ע' ספ"י פ"א מ"ב, פ"ו מ"ח, שערי אורה הספירה הב', ע"ח של"ט פי"ד, טעמי המצות פ' לך לך)) ונתפס יוסף בפגם (ברית הלשון) בלשון הרע, כמאמר התוב (בראשית לז ב) ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם וגו', ורצה לתקן (על ידי ברית המעור) את הפגם הנ"ל, וע"ז ויבא הביתה לעשות מלאכתו, ואמר המאן דאמר לעשות צרכ"יו עמה, ר"ל צרכיו, צורך התיקון שיכניע את יצרו על ידי שישכב עמה בלא תשמיש, (ועי"ז יזכה לעולם הבא) ויתקן הפגם הנ"ל, אלא שנראה לו דמות דיוקנו של אביו בחלון, והבין שאינו רשאי להכניס עצמו לסכנה גדולה כזו, ואז לא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה לעולם הבא, כי כן הבין מאביו כנ"ל.

גם שאינו צריך תו לתיקון, כמאמר חז"ל (ב"מ פד.) שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון, ר"ל אדם קדמאה. ומאז שפגם יוסף בפגם הנ"ל לא נראה לו דמות דיוקנו של אביו יעקב מחמת הפגם, וכשבא לביתו לעשות מלאכתו בבחינת תשובה הנ"ל, תיכף נתקן אותו הפגם, ותיכף נראה לו הדמות הנ"ל בחלון, והבין שאינו צריך עוד לתיקון יותר, ועל כן לא שמע אליה עוד להכניס עצמו לסכנה.

וזש"א חז"ל (שבת כא:) נר חנוכה מניחו על פתח ביתו מבחוץ, ובשעת הסכנה מניחו על שולחנו ודיו. פירוש, שידוע שנר חנוכה הוא בשביל להמשיך על עצמו בחינת נ"ר ואור אלהי מלמעלה (פע"ח ש' חנוכה), וזהו על ידי תשובה והכנעת היצר הרע. ולזה רמזו חז"ל, מניחו על פתח ביתו מבחוץ, פירוש שילך בחוץ בין העוסקים במילי דעלמא במקום שיש התגברות היצר הרע, ושם יכניע לבבו ויצרו הרע, ובזה התשובה יאיר עליו נר חנוכה אור ה'. ובשעת הסכנה, כגון שיושבי הקרנות המה רעים מאוד, וסכנה הוא שיכניס עצמו ביניהם, שלא יתפס ח"ו בדרכם הרעה, אז מניחו על שולח"נו ודיו, ר"ל יעשה תשובה ויקדש עצמו במותר לו על שולחנו, ר"ל בענין מאכלו ולמודו הנעשה על שולחנו, וד"יו בכך, ובזה יתוקן פגם הפה ולשון.

ולזה רמזו חז"ל אצל תשובת יוסף הנ"ל, שאמרו שנראה לו דמות דיוקנו של אביו בחל"ון, ר"ת של ל"הדליק נ"ר ח"נוכה, רמזו שבזה האיר עליו נ"ר ח"נוכה. גם נ"ר ח"נוכה עם שם העצם ב"ה גימטריא שס"ה מצות לא תעשה, רמז שבזה תקן פגם שנעשה על ידי שס"ה מצות לא תעשה, ומאיר עליו אור ה', יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

חנוכה

הנה ענין החנוכה הוא בחינת תקון התוהו, וכמאמר הכתוב (בראשית א ב - ג) והארץ היתה תהו וגו' ויאמר אלהים יהי אור וגו', אור זה מרמז לאור של נר חנוכה, נר מצוה ותורה אור (משלי ו כג). ואעפ"י שבריאת העולם היתה בראש השנה, מכל מקום ידוע ששלימות הבריאה היתה אח"כ מעט מעט לכל עת ועת כידוע, ושלימות תיקון התוהו היתה בחנוכה.

והתחלת הנס היתה באברהם, כמאמר המגיד זללה"ה על פסוק (בראשית כב ה) נלכה עד כ"ה, היינו עד בחינת כ"ה של חנו"כה. וזשאז"ל (ב"ר יב ט) אל תקרי בהבראם אלא באברהם, פירוש, הכתוב אלה ת"ולדות ה"שמים ו"הארץ ר"ת ת"הו, ונתקן על ידי בהב"ראם, היינו באב"רהם, גימטריא נ"ר, מרמז למה שאמרנו שבחינת תהו נתקן על ידי אברהם בנר חנוכה כנ"ל, שהוא קיים מצות ברית מילה שהוא קיום העולם כמאמר הכתוב (ירמיה לג כה) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי (ע' נדרים לב.).

וזשאה"כ (בראשית יח א) וירא אליו ה' באלני ממרא והוא ישב פתח האוהל כחם היום, פירוש לאחר המילה התחיל התקון של פת"ח האהל המרמז לבחינת נר חנוכה שמצותה על פת"ח הבית (שבת כא:), וגם שהיה ביתו פתוח לרווחה להכניס אורחים (ע' זח"ג קד.), והיה מגייר גרים (בר"ר לט יד) כי כל זאת הוא תקון התהו, ר"ל כי עיקר התקון של תהו הוא להעלות המדות הגשמיים מבחי' קליפות, מבחי' התהו, ולהעלותם למקורם ושרשם לקדושה (היינו שכל עשיותיו של אדם במילי דעלמא בחוץ יהיה לשם שמים, ותמיד יהיה ה' לנגד פניו, ותמיד יכוון לעבודתו ית', ובזה יעלה עשיותיו ומדותיו לשרשם לבחינת קדושה). וזהו בחינת הכנסת אורחים, שמכניס כל הבחינות שהיו בתהו לבחינת תקון בחינת קדושה כדאיתא (ע' מאור עינים פ' לך לך ד"ה ואת הנפש). וזהו גם כן ממש הבחינה לגייר גרים, להכניס אותם לבחינת קדושה, ונקרא גם כן הכנסת אורחים, וזהו בעצמה תקון התהו כאשר מעלה אותה לקדושה. ובכל זה עסק אברהם אבינו ע"ה, והיה ביתו פתוח לרווחה, ר"ל להאיר לכל הבחינות של תהו כדי להעלותם.

ולכן אמחז"ל (שבת כא:) מצות נר חנוכה מניחו על פתח ביתו מבחוץ, ובשעת הסכנה מניחו על שלחנו ודיו, פירוש, עיקר המצוה להניחו על פתח מבחוץ כדי להאיר לכל בחינות חיצונים, ר"ל מי שיכולת בידו לעסוק בענינים גשמיים בשוק בכונה טובה כדי להעלותם לקדושה כנ"ל, זהו בודאי טוב, וזהו עיקר מצות נר חנוכה להיות מבחוץ, בבחינת חוץ כנ"ל. אבל בשעת הסכנה, היינו שמתירא להכניס את עצמו לבחי'

חיצוניות, לדברים גשמיים, כדי להעלותם, כי שמא אין יכולת בידו כל כך להתגבר על היצר הרע. אזי מניחו על שלחנו וד"יו, ר"ל יזהר מאד עכ"פ בעניני שלחנו, היינו בעניני אכילה ושתיה, שתהיה בבחינת וד"יו, היינו בחינת הסתפקות, שיהיה די סיפוקו בלבד כדי לעבוד הבורא ב"ה (בכח האכילה ההוא) ולא למלאות תאותו חום תאות האכילה שיש לו, (וכן ירגיל את עצמו בכל המדות, בתחלה לקרר חום הטבעי שיש בו לתאות הגשמיים ולכבוד ולגסות הרוח, ואח"כ אולי ירחם ה' ויזכה לבחינת שפלות ולמצות נר חנוכה מבחוץ כנ"ל) שתאיר בו אור ה'.

ולזה רמזו רז"ל באמרם (שבת כא:) מצותה משתשקע החמה, היינו התחלת מצותה להשקיע החמה, היינו אור ה' יאיר וישקע בלבו כנ"ל. עד שתכלה רגל מן השוק, ר"ל עד שיזכה שיהיה כלה רג"ל, היינו בחינת רגל בחי' גשמיים יכלו מן השוק, שאפילו בשעת הליכתו בשוק לא יהיה לו תאות זרות שנקראים רגל נגד עבדות ה' שנקראו ראש. ומאי רגל רגל דתרמודא"י, היינו תרמו"דאי לשון שינה ותרד"מה, כי מעשה בלי כונה לה' נקרא תרמו"דא, בחינת תרד"מה, בחינת שינה.

אמנם עיקר הבחינה להשיג על ידה למצות נר חנוכה מבחוץ, הוא דוקא על ידי שפלות וענוה באמת, כאברהם אבינו ע"ה שאמר (בראשית יח כז) ואנכי עפר ואפר, ועי"ז זכה לבחינה הנ"ל. וגם דוד המלך ע"ה אמר (תהלים כב ז) ואנכי תולעת ולא איש.

ואפשר לומר קצת רמז, שלזה תקנו הגאונים לומר הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם, פירוש שקדושה גדולה יש בודאי בהנרות, ומי שזכה לבחינת תולעת ולא איש, בחינת שפלות באמת, הוא יכול להשיג על ידי נרות של חנוכה השגה נפלאה ותקון התוהו כנ"ל, אבל אנחנו שאין לנו בחינת שפלות בחינת תולע"ת, וזהו ואין לנו רשו"ת גימטריא תולע"ת, שמרמז לבחינת ענוה. להשתמש בהם, היינו שעל ידי בחינת רשו"ת בחינת ענוה, היינו יכולים להשתמש בהם ולהשיג על ידם (השגה נפלאה בחי' קדושה) כנ"ל. אלא לראותם בלבד, פירוש, עכ"פ מצוה היא לנו לראותם בלבד, אע"פ שאין לנו שום בחי' להשתמש בהם, עד אשר יערה עלינו משמים שנזכה לשום בחינת עבודה תמה, כן יהי רצון אמן:

הנה עיקר כללות נסים שנעשו לישראל בכל דור ודור הוא מבחינת שמן. ונבאר דבר זה, דהנה בשמן המשחה כתיב (שמות ל לא) יהיה זה לי לדרתיכם, ודרז"ל (הוריות יא:) שכולו קיים לעתיד לבא, זה בגימטריא תריסר לוגין. יה"יה, היינו שבחינת שמן יהיה קיים תמיד לעתיד לבא, שבכל דור ודור יומשכו מהתריסר לוגין שבו בחינת נסים לי"ב שבטי י"ה.

ודבר הגורם המשכת הנסים מבחינת שמן המשחה, הוא על ידי ששמן המשחה היה מדתו הין, ותבת הין מרמז על קבלת עול מלכות שמים, הי"ן גימטריא שם אד"ני, שעל ידי ההין שמן שעשה משה המשיך בחינת עול מלכות שמים בזה העולם באמת, וכל המקבל עליו עול מלכות שמים מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ (אבות פ"ג מ"ו), שאינו צריך לסבול עול שעבודם ועול גזירתם, על ידי מעשה נסים, שבורא עולמים ית"ש מוסר גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים, והכל הוא רק על ידי תקון העולם במלכות שדי על ידי ההין שמן, וממילא והאלילים כרות יכרתון, ונתבטל לגמרי מלכות תתאה דסטרא אחרא. לכך נמשחו מההין שמן כהנים ומלכים, כדי שיקבלו עליהם עול מלכות שמים באמת.

והנה איתא (יבמות סא.) אתם קרוין אדם ואין אומות העולם קרוין אדם וכתבו התוספות (שם ד"ה ואין) כי ה"אדם בה"א קרויין אומות העולם גם כן, כי הוא בחינת התדמות בה"א הדמיון, שהוא רק כמו דמיון בעלמא להאדם האמת. וכמו כן בחינת מלכות שמים נקרא מלכות, ומלכות תתאה מלכות אומות העולם נקרא המלכות בה"א הדמיון, שהוא רק כקוף בפני האדם. גם אומות העולם מכונים בשם חמה, כי המה מונין לחמה (סוכה כט.).

והנה נס חנוכה נמשך גם כן מבחינת שמן המשחה, כי נצחון המלחמה היה על ידי הכהנים שנמשחו בשמן המשחה, וקבלו עליהם עול מלכות שמים באמת, ועבור זה נתבטל עול מלכות האומות מעליהם על ידי נסים מאת בורא עולמים ב"ה.

וזהו מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק (שבת כא:). היינו שמצות נר חנוכה נמשך משתשקע החמה, משהתחילו אומות העולם שמכונים בשם חמה לשקוע, עד שיהיה שקיעה ובטול הסטרא אחרא מכל וכל. וזהו עד שתכלה ותתבטל בחינת רגל, שמרמז על בחינת קיום בזה העולם, מן מלכי האומות העולם שהם מכונים בשם המלכות, וזהו מ"ן הש"וק גימטריא המל"כות.

וזה היה על ידי שקבלו עליהם עול מלכותו ית"ש באמת, והיה מצפים באמת תמיד לישועת ה', שהוא עיקר העבודה להיות תמיד מן המצפים לישועה, ומחמת זה היה מבטלים בחינת מלכות דסטרא אחרא, שהוא כל תאוות רעות ומדות רעות, יהי רצון שנזכה לזה, ובזכות זה ובא לציון גואל כן יהי רצון אמן:

ואפשר לומר על דרך המוסר מהו מרמז ענין חנוכה. דהנה צריך האדם לקדש ולטהר שלשה לבושין אלו, מחשבה דבור ומעשה, שהם נגד שלשה שמות אלו הו"יה אלה"ים אד"ני. ששם הו"יה נגד בחינת מחשבה, שלא בא לבחינת התגלות רק שעתיד להתגלות.

ושם אלהים נגד בחינת דבור, ששם אלהים מיוחד ביותר לשם הוי"ה מכל שאר שמות, ששם הוי"ה גימטריא כ"ף וא"ו, וס"ת מן כ"ף וא"ו הוא פ"ו, גימטריא אלהים, כמו שכתב **בספר גנת אגוז**. ושם אדני נגד בחינת מעשה (ע' ז"ח פ' יתרו מ' דז' ימי בראשית, וע' מא"א מע' המ' סי' נו), שהוא קבלת עול מלכות שמים במצות מעשיות, כגון ציצית ותפילין ושאר מצות.

גם בג' תבות מחש"בה דב"ור מע"שה יש י"ג אותיות, נגד י"ג אותיות של ג' שמות הו"יה אלהי"ם אדנ"י, לכך מרמז ג' לבושין אלו לג' שמות אלו. ולכך נתקנו י"ג השתחויות (מדות פ"ב מ"ג) נגד י"ג אותיות הנ"ל.

ושלשה שמות אלו גימטריא עק"ב, וזהו עקב אשר שמע אברהם (בראשית כו ה), מרמז שאברהם היה מקדש ומטהר ג' לבושין אלו.

שהמה מרומזים בנר חנוכה, היינו השמן שהיה חתום, מרמז על בחינת מחשבה שהיא סתום וחתום, שהוא נגד הוי"ה שהוא חתום, והפתילות מרמזים על דבור, כמו שאמרתי על פסוק (במדבר יט טו) וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו, שהוא מרמז על הפה. והכלי מרמז על בחינת מעשה שהיא נגד שם אדנ"י.

וצריך להמשיך בחינת אור בשלשה בחינות הנ"ל, וביותר בבחינת דבור צריך לקדש ולטהר את עצמו, לכך האור נאחז בהפתילה יותר משנאחז בהשמן או בהכלי, שהמה רק לקיים את האור, וזה מרמז שצריך להמשיך בחינת אור בבחינת דבור, וליזהר מאוד מלדבר ח"ו דברים שלא כהוגן, שעיקר הכל תלוי בפה כמה שנאמר (קהלת ו ז) כל עמל אדם לפיהו, על כן צריך ליזהר מאוד להמשיך בחינות אור בשלשה לבושין אלו, כן יהי רצון אמן:

הנה מצינו כמה מצות בתורה שנוהגות רק ביום, כגון מצות ציצית ותפילין וכדומה. וכמה מצות נוהגות רק בלילה, כגון אכילת מצה בלילי פסחים. ומצות נר חנוכה מחבר יום ולילה, שמצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק.

ונוכל לומר טעם לזה, דהנה איתא (ע' ת"ז ת' ע' קכ:, ע' פרדס שכ"ג ערך כריעה) רזא דהשתחויה רזא דברכאין אינון, ובחינת חנוכה הוא רזא דהשתחויה, כמו שאמר המגיד זללה"ה על פסוק (בראשית כב ה) ואני והנער נלכה עד כה, שהוא מרמז על חנוכה שהוא כ"ה כסליו, ואח"כ ונשתחוה כו', שהוא בחינת השתחואה, כמ"ש במשנה (מדות פ"ב מ"ג) שנתקנו י"ג השתחויות נגד י"ג פרצות שעשה מלכות הרשעה, ולכך מצוה להניחו בתוך עשרה (שבת כא:), כדי לכרוע, שהוא רזא דהשתחויה.

וענין רזא דהשתחויה הוא עד"ז, להשפיל את עצמו שהוא בחינת ענוה ושפלות, ומחמת זה הוא ממשיך השראת השכינה ושפע ברכה וחיים בזה העולם. ותיבת ענ"וה גימטריא יו"ם לי"לה, לרמז שעל ידי ענוה הוא ממשיך בחינת יום שהוא אור לבחינת לילה שהוא חושך, בחינת עולם הזה הגשמי (ב"מ פג:). ובחינת אור הוא בחינת י"ג מכילין דרחמי, שהוא מקור השפע והברכות, ועל ידי חנוכה שהוא בחינת ענוה רזא דהשתחויה, ממשיך שפע ברכות י"ג מכילין דרחמי על כנסת ישראל.

וכל מדה מי"ג מדות הרחמים מכונה בשם העצם הוי"ה ית"ש (ע' פרדס ש"א פ"ז, ע' ע"ח שט"ז פ"ו), וי"ג פעמים הוי"ה עם המקור בגימטריא נ"ר חנו"כה, מרמז שעל ידי נר חנוכה צריך להמשיך י"ג מכילין דרחמי על כנסת ישראל. וזהו להדליק נר חנוכה, הדלקה הוא לשון המשכה, פירוש להמשיך בחינת נר חנוכה שהוא י"ג מכילין דרחמי כנ"ל.

וזהו כי אתה תאיר נרי ה' אלהי יגיה חשכי (תהלים יח כט), פירוש כשתאיר נרי של חנוכה, יגיה חשכי, דהיינו שמזה תמשיך בחינת יו"ד שהוא בחינת קדושה, שאין דבר שבקדושה פחות מעשרה (ע' ברכות כא:), שהוא בחינת אור לבחינת חושך, וזהו חש"כי, חשך יו"ד. ועוד תיבת חש"כי בגימטריא שלשה עשרה פעמים הוי"ה, פירוש מזה תמשיך י"ג מכילין דרחמי.

ולכך נר חנוכה מחבר יום ולילה, לרמז שצריך להמשיך בחינת יום, שהוא בחינת אור, שהוא י"ג מכילין דרחמי, לבחינת לילה, שהוא עולם הזה.

וכ"ז על ידי רזא דהשתחויה שהוא בחינת ענוה. וזהו משתשקע החמה, שהוא בחינת השתחויה, כמאמר הכתוב (נחמיה ט ו) וצבא השמים לך משתחוים, ויהא רעוא שנזכה לאיזה בחינה מזה כן יהי רצון אמן:

מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק (שבת כא:). איתא בגמרא (ב"מ פז.) צדיקים אומרים מעט ועושין הרבה, רשעים אומרים הרבה ואפילו מעט אין עושין.

והענין הוא, כי עיקר עבדות ה' הוא לעבוד אותו ית' בתלת לבושין, מחשבה דיבור ומעשה, שיהיה בחינת מחשבתו ודיבורו לשם ה', ולקשר בחינת מעשה לבחינת מחשבה דיבור, שיהיה גם מעשהו לשם ה', ואז יהיה בבחי' שוה, היינו שיהיה מחשבה דבור ומעשה שלו שוים לעבודתו ית'. גם כי שו"ה, שי"ן מרמז על בחינת מחשבה, שי"ן דתלת ראשין (ע' פע"ח ש' התפילין פ"ד), וא"ו מרמז על בחינת דבור, בחינת קול (ת"ז ת' ע' קמ:, שית עזקאין), ה' מרמז על בחינת מעשה.

ולזה, בצדיקים שמקשרים מעשיהם לבחינת דבור ומחשבה שלהם שדבוקה בבורא כל עולמים ב"ה, עי"ז עושין הרבה. וברשעים, אף שלפעמים רוצין במחשבתם ודיבורם לעשות איזה דבר טוב, אך מחמת שאין מעשיהם דבוקים במחשבתם, אפילו מעט אינם עושים.

והנה בעונותינו הרבים, כל איש הישראלי רוצה לעבוד את ה' במחשבה ודיבור שלו, וכיון שבא לבחינת מעשה נפסק החמימות שלו, ואינו יכול להוציא מחשבתו אל הפועל במעשה, וזה נמשך מהמלאך שנאבק עם יעקב אבינו ע"ה, כמאמר הכתוב (בראשית לב כה) ויגע בכף ירכו, היינו שנגע בשוק יעקב, פירוש שהטיל בחינת עקמומיות בבחינת מעשה, שהוא מרומז באות ה"א, ואז נעשה מאות ה"א קו"ף, ונעשה מן שו"ה שו"ק.

וצריך האדם להתחזק את עצמו בעבודת ה', לקשר בחינת מעשה לבחינת דבור ומחשבה, ואז יהיה בבחינת שו"ה.

וע"ז מרמז נ"ר חנוכה, נ"ר גימטריא ג' יחודים כמ"ש בכתבים (שער הכוונות דרושי העמידה דרוש ו) הוי"ה אהי"ה מרמז על בחינת מחשבה. הוי"ה אלהי"ם מרמז על בחינת דבור. הוי"ה אדנ"י מרמז על בחינת מעשה (ע' לעיל בד"ה ואפ"ל ע"ד המוסר).

וזהו מצותה משתשקע החמה, פירוש מצות נר חנוכה מרמז שצריך להתחזק את עצמו בבחינת מעשה, שאז נשקע החמימות ואינו יכול להוציא מחשבתו ודיבורו מכח אל הפועל במעשה, אז צריך חיזוק ביותר, עד שתכלה רגל מן השוק, היינו שתכלה הרגל, ליישר ולכלות עקמימות הרגל מן הקו"ף, ואז יעשה מן קו"ף ה"א, ויעשה מן שו"ק שו"ה, שיהיה מחשבה דבור ומעשה שלו בשוה לעבודתו ית', יהי רצון שנזכה לזה אמן:

מקשין העולם (בית יוסף או"ח סי' תע"ר), למה עושין ח' ימי חנוכה, הלא הנס לא היה רק שבעה ימים כו'.

ונראה לתרץ, על פי הקדמת מאמר חז"ל (ברכות לח.) שצריך לברך ה"מוציא בה"א, שמברכותיו של אדם ניכר אם הוא תלמיד חכם כו' (שם נ.). ועל פי זה נאמר, דהנה בית הלל סברי בנר חנוכה מוסיף והולך (שבת כא:), ואם יהיה חנוכה רק ז' ימים אם כן ביום הד' של חנוכה ידליק ד' נרות, וגם לבית שמאי דסברי פוחת והולך, גם כן ידליק ביום ד' ארבעה נרות, ולא יהיה היכר אם כבית הלל או כבית שמאי, לכן אמרו שיהיו ח' ימי חנוכה, ואז בכל יום יהיה ניכר שהלכה כבית הלל, גם ביום ד' יהיה ניכר.

וזהו שרמז האבודרהם, הובא בעטרת זקנים (ריש הלכות חנוכה) חנוכה, נוטריקון ח' נ"רות ו"הלכה כ"בית ה"לל, לרמז כנ"ל למה שאמרנו, שלכך קבעו ח' ימי חנוכה שיהיה

ניכר שהלכה כבית הלל כנ"ל, (דבר זה הוא מימי ילדותי, ואין אני זוכר אם אני אמרתי או שמעתי אותו).

עוד יש לפרש קושיא הנ"ל בדרך זה, שכן הוא האמת שנס של השמן היה רק שבעה ימים האחרונים, ואף על פי כן קבעו גם יום הראשון לחנוכה, שהיה בו עיקר הנס של תגבורת בית חשמונאי. וא"ת ולמה מדליקין שמן ביום זה הראשון, ויש לומר כי יהודה היה צועק במלחמה מ"י כמ"וכה בא"לים יה"וה גימטריא נ"ר (ואעפ"י שלא נכתב וא"ו במלת כמ"כה, אבל מחמת החלם הוה כאילו נכתב בוא"ו):

עוד י"ל בדרך זה, שכפי הנראה היה חותמו של כהן גדול אות חי"ת, כי זה היה מעלתו יותר על שאר כהנים שהוא היה מלובש בשמנה בגדים (היינו אות ח'), גם האות ח' מרמז שהכה"ג היה דבוק בשלש עשרה מדות הרחמים, כמאמר חז"ל (ע' שבת קלג:, סוטה יד., תנחומא וישלח י, ויק"ר כה ג, ע' מכילתא שירה פ' ג') הדבק במדותיו, מה הוא רחום כו', ואות חי"ת בכתב אשורית הוא נעשה מן שני אותיות היינו ו' ז' כזה ח גימטריא י"ג, והפך שמן היה חתום בחותמו של כהן גדול (שבת כא:) שהוא אות ח' כנ"ל, לכן קבעו ח' ימי חנוכה:

עוד יש לתרץ מפני מה תקנו שמונה ימי חנוכה, הלא הנס לא היה אלא ז' ימים. ונוכל לומר בד"ז, דהנה עיקר הנס היה על ידי יהודא, שהיה מרגלא בפומיה מ"י כמו"כה באל"ים יה"וה, שראשי תיבות המה אותיות מכב"י, גימטריא חסד, וזה היה עושה כדי להשפיע חסדים ממקור החסדים.

ועכשיו נוכל לומר שמה שאנו מברכים בלילה ראשון להדליק נר חנוכה, אינו מצד הנס שהיה על ידי השמן, כי באמת בליל הראשון לא היה נס כלל מצד השמן, שהרי היה שמן על לילה אחת (שבת כא:), רק הדלקת הנר שאנו מדליקין בלילה הראשונה הוא מצד הנס שנמסרו גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים, ולזה קבעו יום ראשון דחנוכה מחמת הנס שנעשה בו מצד נצחון המלחמה, ומה שמברכין גם בליל הראשון להדליק נר חנוכה, לרמז שעל ידי בחינת נר היה הישועה, היינו שתיבת נ"ר גימטריא מ"י כמוכ"ה באל"ים ה', ופירוש להדליק נר, להמשיך בחינת נ"ר גימטריא מכב"י גימטריא חס"ד, כן יהי רצון אמן:

איתא בגמרא (ויק"ר טו ט, וע' ירושלמי חגיגה פ"ב ה"ב) שאמרו היונים לישראל כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל. להבין למה על קרן השור דוקא.

הנה אמרו חז"ל (ר"ה י.) שו"ר בן יומו, פ"ר בן שלש שנים. ולזה אדם הראשון נקרא שור כמאמר חז"ל (שבת כח:) שור שהקריב אדם הראשון וגו'. ואברהם נקרא פ"ר בן

שלש שנים, כי בן שלש שנים הכיר את בוראו (נדרים לב.), והוא מקור החסדים (זח"א מז:), וממנו התחיל הנס של חנוכה, כדאיתא בספר קרנים (מאמר ו) שאברהם מת בר"ח טבת, ומרומז בר"ת של ת"קבר ב"שיבה ט"ובה (בראשית טו טו), ואמרו חז"ל (ר"ה יא.) שהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום, וממילא כשנודע באיזה יום מת ממילא ידעינן באיזה יום נולד, נמצא שאברהם אבינו ע"ה נולד בר"ח טבת.

וכמו שבבריאת אדם הראשון, שהוא היה התחלת העולם של בני אדם שהם עיקר העולם, שאר ברואים שהמה צורך האדם נבראו חמשה ימים קודם לו, שהוא כ"ה אלול, כן קודם לידת אברהם אבינו ע"ה שהוא היה קיום העולם, במה שהכיר את בוראו לעבדו, שזה היתה עיקר כוונת הבריאה, על כן ממילא התחילה הכנה ללידת אברהם גם כן חמשה ימים קודם לידתו, והוא כ"ה כסלו, שיהיה בו בחינת חסד לאברהם, ויהיה נעשה נסים לישראל בימים ההם בזכות אברהם שקיים מצותיו וחקתיו ותורו"תיו (בראשית כו ה), ואמרו חז"ל (יומא כח:) שני תורות תורה שבכתב ותורה שבעל פה, בחינת יחוד ה' בהיכל קדשו (ע' חבקוק ב כ, תהלים יא ד), כי שם העצם ית' נקרא תורה שבכתב, כי נכתב ולא נקרא, כמאמר חז"ל (גיטין ס:) דברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרן בעל פה. ושם אדנ"י נקרא תורה שבעל פה, כי נקרא אעפ"י שלא נכתב. וייחד אברהם אבינו ע"ה תרין שמהן כחדא, וכמאמר חז"ל (ברכות ז:) עד שבא אברהם וקר"או אדו"ן, בבחינת קריא"ה (בחינת מלכות בהתגלות) כמאמר הכתוב (ויקרא א א) ויקרא אל משה (שרמז גם כן על בחינת מלכות (ע' זח"א קעג:)), וקיים והגית בו יומ"ם וליל"ה (יהושע א ח), שמרמז גם כן על שתי תורות הנ"ל (פרדס שכ"ג ע' תורה, וע' זח"ג כג.), ועל בחינת יחוד תרין שמהן כחדא (ע' פרדס שכ"ג ערך יום וערך לילה).

וזהו מרומז בנ"ר חנוכ"ה, שעולה כמנין אברהם וב' שמות שהם מספר צ"א, עולה כמספר נ"ר חנוכ"ה. וזהו להדלי"ק נ"ר חנוכ"ה, ר"ל שאנו רוצים להמשיך בחינת חסד לאברה"ם עם בחינת השני שמות כנ"ל שהתחילו להתגלות בכ"ה כסלו.

ונעשה נס לאברהם, ויחלק עליהם הלילה (בראשית יד טו) (בחינת ליל"ה תורה שבעל פה, בחינת מלכות) ויכם וגו', ונמסרו רבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים כו', וזהו שאנו אומרים שעשי"ת לאבותינו, היינו שעשי"ת בחי' האבו"ת. בימים הה"ם, בכ"ה כסליו, ונתגלה בחינת החסד כנ"ל.

ומלכות יון הרשעה הבינו את כחם של ישראל, שהוא כחו של חסד לאברהם, על כן רצו להעבירם על שבת ומילה ור"ח (מגילת אנטיוכוס), אותם המצות שנזהר בהם אברהם, ברית כמפורש. שבת כמאמר חז"ל (יומא כח:) מלמד שקיים אברהם אפילו עירובי

תבשילין. ר"ח, כי אברהם אבינו ע"ה בעצמו נקרא ר"ח, שהוא ראש לבחינת התחדשות אלהות בעולם, ולזה רצו מלכות הרשעה להשכיחם כ"ז, ואמרו להם כתבו לכם על קרן השו"ר וכו' (ויק"ר טו ט, וע' ירושלמי חגיגה פ"ב ה"ב), ר"ל שימשיכו את עצמן מבחינת פ"ר בחינת אברהם (בחי' התקון, בחינת התורה, בחינת היחוד כנ"ל) ושיחזרו לבחינת שו"ר, בחינת אדם הראשון (בחינת התוהו), ויכפרו בה'.

וע"ז אמרו חז"ל (שבת כא:) מצות נר חנוכה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השו"ק, ר"ל התחלת הנס של נר חנוכה הוא משתשקע החמה, ר"ל משקיעת החמה שהיתה בימי אברהם, שעל ידי ששקעה החמה הכיר אברהם את בוראו כדאיתא בגמרא (ע' זח"א פו.), כיון שראה את החמה אמר זה הוא המושל בעולם, כיון שראה ששקעה, אמר א"כ נראה שיש אלו"ה אחר המושל בכל, גם בחמה, ומאז התחילה נס של חנוכה כנ"ל.

ומחמת שאז היתה התחלת התקון, הן השני אלפים תורה, (התחיל הברור) (ע"ז ט.), על כן נתבשר אברהם בין הבתרים על הגליות, כמאמר חז"ל על ותרד"מה נפלה וגו' (בראשית טו יב) ואמרו חז"ל (ע' בר"ר מד יז, ויק"ר יג ה) זו הוא הגליות וכו'.

ובעבור שהיה הוא המתחיל בדבר כמאמר הכתוב (דברים לב ל) כי צורם מכרם, ואמרו ז"ל (ב"ר מד כא) זה אברהם, על כן בודאי הוא מגין עלינו בזמן הגליות, וקיים הדעת בבחינת אהבה לה', שנוכל לעבדו באהבה עכ"פ, כי בחינת יראה (בחינת שכינה (זח"ג קח.)) הוא בגלותא, כי עבדים משלו בנו (ואנו מתיראים מפניהם שהוא יראה זולתו, ועל כן נפגמה בחינת היראה, ונסתרה ממנו במסך המבדיל, ואינה מאירה עלינו לבחינת עבודה) ואין אנו יכולים לעבוד אותו ביראה כי אם בבחינת אהבה, (בחינת חסד לאברהם שלא נפגמה, כי בודאי אין אנו אוהבים העבדים בחי' הקליפות חלילה, לכן) לא נפגמה, על כן מאירה עלינו שנוכל לעבוד את ה' באהבה עכ"פ. הגם שבוודאי לא תוכל להיות גם בחינת האהבה בשלימות כל כך בלא בחינת היראה (כי זה השער לה' (תהלים קיח כ, זח"א ז:) וד"ל), עכ"פ אינה בבחינת גלות כל כך, על כן כל ימי הגלות בחינת תרד"מה אין אנו יכולים לעבדו כי אם באהבה בזכות חסד לאברהם.

אבל כשתכלה רגל דתרמודאי (שבת כא:), בחינת תרדמה, הוא הגלות, אז נאמר ליצחק בחינת הפחד ויראה (זח"ג שב.) אבינו אתה (שבת פט:), ויבנה בית המקדש במהרה בימינו, ושם נעבדך ביר"אה כימי עולם כו' (תפילת שמ"ע), כי נצא מהגלות ונעלה לציון ברנה במהרה בימינו כן יהי רצון אמן:

כתיב (קהלת א י) אין כל חדש תחת השמש, היינו תחת השמש לא נמצא תמיד התחדשות, אבל בהתורה בודאי מצינו בה התחדשות, כדאיתא בזוהר הקדוש (ח"א ה.)

על פסוק (ישעיה סו כב) כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה, עשה לא כתיב וכו' דעביד תדיר מאינון חידושין ורזין דאורייתא. מפני שבחינת התורה הוא למעלה מהשמש, לכן על ידי בחינת התורה נעשה התחדשות בעולם, כמבואר בברכת יוצר, המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, בטובו הוא בחינת התורה (אבות פ"ו מ"ג, זח"ב קיז.).

והנה מצינו בשולחן ומנורה שהיה במקדש בחינת התחדשות, בשלחן היה לחם הפנים חם ביום סלוקו שהוא יום שמיני לסדורו כמו שהיה חם ביום סדורו (יומא כא.), ובמנורה גם כן, השמן שהיה ראוי לדלוק יום אחד היה דולק שמונה ימים בימי מתתיהו. והתחדשות זה נעשה בהם מפני שהיו נמשכים מבחינת תורה, כמאמר חז"ל (מנחות כט.) שלכך הם נקראים טהורים שלחן הטהור (ויקרא כד ו) מנורה הטהורה (ויקרא כד ד) שירדו ממקום טהרה, וטהור בגימטריא יו"ד פעמים כ"ב, שמן כ"ב אותיות התורה נמשך להם התחדשות, וזה שירדו ממקום טהרה, שנמשך להם בחינת התחדשות מכ"ב אותיות התורה.

ומאין נמשך בהם כ"ב אותיות התורה שעי"ז יוכל להיות בהם בחינת התחדשות, הוא מבין שני בדי הארון, שהיו יונקים השולחן והמנורה מבדי הארון שהיו בולטים כשדיים, כפירו רש"י על פסוק בין שדי ילין (שה"ש א יג), ומשם נמשך להם כ"ב אותיות התורה, שעי"ז נעשה להם בחינת התחדשות שהיה ביום ח' כיום א', מול זה מרמז לנו הכתוב (שה"ש ח א) מי יתנך כאח לי יונק שדי אמי, דהיינו מי יתנך שיהיה בחינת כא"ח, היינו יום ח' כיום א', מפני שהיה יונק משדי אמו, מבדי הארון כנ"ל.

ומסיים הכתוב, אמצאך בחוץ, הוא מרמז על נר חנוכה שמצותה בחוץ מפתח הבית מבחוץ (שבת כא:). ולזה רמזו רז"ל באמרם (שבת כא:) מצותה משתשקע החמה, דהיינו שנר חנוכה הוא למעלה מבחינת השמש, וזהו משתשקע החמה, והבן:

איתא בגמרא (ספרי מטות א) כל הנביאים נתנבאו בכה, הוסיף עליהם משה שנתנבא בכה ונתנבא בזה הדבר. ויש לדייק, דה"ל למימר הוסיף עליהם משה שנתנבא בזה הדבר, שזה מעלה יתירה על בחינת כ"ה.

אך נוכל לומר על דרך מוסר, שעיקר בחינת הנבואה באה מבחינת ענוה ושפלות באמת, היינו כשיש לאדם ענוה אמיתית אז הבורא ב"ה משרה שכינתו עליו ממקור החסד, כמאמר הכתוב (ישעיה נז טו) אני אשכון את דכא, ומזה באה בחינת הנבואה.

ועיקר בחינת ענוה, הוא כשמתבונן שכל השגות שיש לו לא מצד מעשיו וחכמתו הוא, רק שהבורא ב"ה משפיע עליו זה השגה מצד החסד, ואז הוא זוכה לבחינת השראת

השכינה בחינת נבואה. וז"ש יוסף בלעדי אלהים יענה את שלום פרעה (בראשית מא טז), ותרגום אונקלוס, לא מן חכמתי אלהין מן קדם ה' יתותב ית שלמא דפרעה. פירוש, שהיה יוסף בבחינת ענוה, וזכה לבחינת השראת השכינה, בחינת נבואה.

ובחינת ענוה מכונה בשם כ"ה, מלשון יד כה"ה (ע' רש"י מנחות לז. ד"נ מידכה), פירוש שמצד עצמו אין לו שום כח לעשות פעולה גדולה או קטנה רק הכל נשפע עליו מהבורא ב"ה.

וזהו, כל הנביאים נתנבאו בכה, היינו שבחינת נבואה שלהם היה מבחינת כ"ה שהוא בחינת ענוה, שהיו מתבוננים שכל השגתם אינו רק ממקור החסד נוצר חסד.

הוסיף עליהם משה, זה הדבר שמביאה לבחינת נבואה היינו ענוה, גם זה היה מחבר לבחינת חסד עליון נוצר חסד, היינו שהיה מתבונן שגם בחינת ענוה שלו הוא בלתי אתערותא דיליה רק מבחינת חסד עליון מאתו ית"ש. וזה הוסיף עליהם משה שנתנבא בכה, היינו שהיה לו בחינת ענוה, שכל השגתו נעשה ממקור החסד. ונתנבא בזה הדבר, היינו ענוה שמביאה לידי נבואה, שזה גם כן מצד החסד, והיה מתבונן שגם זה לא נעשה מצד עצמו רק מצד החסד.

וזהו בחינת חנוכה, שהוא כ"ה בכסלו, מרמז שבחינת כ"ה בכסלו גם כן מרמז על בחינת ענוה שגימטריא בלעדי, היינו שיתבונן לא מן חכמתי אלהין מן כו', וזהו מדת נוצר חסד מקו"ר בגימטריא נוצ"ר. ומדת נוצר חסד הוא מדה שמינית, וע"ז מרמזים ח' ימי חנוכה. וגם חי"ת גימטריא נוצ"ר חס"ד. גם ר"ת של נ"ר חנו"כה הוא ר"ת נוצ"ר חס"ד, ור"ת של נפש"ינו חכ"תה (תהלים לג כ, ע' בכוונות חנוכה), היינו שמחכה רק לה' שהוא מקור החסד נוצר חסד, ואינו מצפה על מעשיו, שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

איתא בגמרא (פסחים נ:) לעולם ילמוד אדם אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. ואיתא בגמרא (ע' ברכות יז.) כל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא. והתוספות (פסחים נ. ד"ה וכאן) הקשו אהדדי.

ואפשר לומר בזה האופן, דהנה אפילו מי שאינו יכול לבא לבחינת יראה ואהבה בשלמות, עכ"פ הוא צריך להשתוקק תמיד לבא לבחינת הזדככות החומריות מכל וכל, ולהתחזק ביותר ויותר בתורתו ועבודתו, ואפשר שהמאור שבה יחזירו למוטב, ויוכל לבא לבחינת הזדככות החומריות מכל וכל, שלא לכוין להנאת עצמו כלל וכלל רק ללמוד תורה לשמה.

וזהו לעולם ילמוד אדם אפילו שלא לשמה, אך ורק להתחזק בתורתו ועבודתו ולהשתוקק לבא לבחינת למוד התורה לשמה, ויהיה עיקר כוונתו בשעת עבודתו שיעזור לו הבורא

ב"ה שמתוך שאני לומד הגם שאיני בהזדככות החומריות אעפי"כ המאור שבה יחזירני למוטב לבא לבחינת הזדככות.

וזהו בחינת חנוכה, לשון חינוך והתחלה, היינו שתמיד יראה את עצמו שהוא רק בבחינת חינוך כדי להשתוקק לבחי' יראה ואהבה בשלמות, והבא לטהר מסייעין לו (ע' שבת קד.).

וזהו מצוה להניחו בתוך עשרה (שבת כא:), בחינת קדושה נקרא עשרה, שאין דבר שבקדושה פחות מעשרה (ברכות כא:), היינו שתמיד יראה את עצמו שהוא בתוך עשרה, ולא בא לשלמות הקדושה.

וזהו בחינת השראת השכינה, כשיש לאדם בחי' ענוה ושפלות ונדמה בעיניו שהוא רק בבחינת חינוך והתחלה, אז משרה הבורא ב"ה שכינתו עליו, כמאמר הכתוב (ישעיה נז טו) אני אשכון את דכא. ונוכל לרמז, שלכך חנוכה הוא בכ"ה בכסלו, כ"ה גימטריא דכ"א, כס"לו בגימטריא נמ"וך. וזהו עד שתכלה רגל מן השוק (שבת כא:), בחינת גסות הרוח מכונה בשם רגל, כמאמר הכתוב (תהלים לו יב) אל תבואני רגל גאוה, וזהו עד שתכלה רגל, היינו בחינת גסות, אפילו מן השוק, היינו נגד יושבי קרנות, אפילו נגדם יהיה בבחי' שפלות וענוה.

וזהו בחינת חכמה, כשהוא מבין שהוא רק בבחינת חינוך והתחלה, ומחמת זה הוא משתוקק, נכספה גם כלתה נפשו מתי יבא לבחי' יראה ואהבה בשלמות. וכשהוא במדריגה זו, אזי יכול לבא לבחינת הזדככות המדות ומתאוות רעות כמאמר (משלי יט יא) שכל אדם יאריך אפו. ומחמת זה יכול לעורר י"ג מכילין דרחמי על כללות ישראל.

וזהו ואני והנער נלכה עד כה (בראשית כב ה), שהוא בחינת ענוה כנ"ל, והוא בחינת חכמה. ונשובה אליכם כל בחי' השפעה וברכה על ידי מלאך מיכאל (ע' זח"א צט.), כמרומז בתיבת אלי"כם אותיות מיכ"אל.

וזהו (בראשית לז א) וישב יעקב ב"ארץ מ"גורי א"ביו ב"ארץ כ"נען, ר"ת בגימטריא שם אד"ני ב"ה, והוא קבלת עול מלכות שמים בשלמות, בחינת השראת השכינה. וזה אלה תולדות יעקב (בראשית לז ב), פירוש שיעקב אבינו ע"ה בא לבחינה זו. ועל ידי מה זכה לבא לבחינה זו, יוסף בן שבע עשרה שנה, מחמת שהוסיף תמיד בבחי' התחזקות והשתוקקות עד כלות הנפש, בבחי' שבע עשרה שהוא מנין ובחינת טו"ב, ונתרחק מבחינת רע עד גמירא.

ובחי' הגורמות למדריגה זו הוא בחי' חנוכה, כשהוא במדריגת חכמה ומבין בדעתו שהוא בבחינת חינוך והתחלה, ובחינת ענוה, ועבור זה תגדל ההשתוקקות אצלו לבא

לבחי' אהבה ויראה בשלמות, והבא לטהר מסייעין לו. וזהו וישראל אהב את יוסף, פירוש שאהב להוסיף תמיד בבחינת טוב. כי בן זקונים הוא לו, ותרגום אונקלוס ארי בר חכים הוא ליה, הוא בחינת חכמה כנ"ל. ומחמת זה יוכל להוריד י"ג מכילין דרחמי ברוב רחמיו וחסדיו ית' לתתא, כי עי"ז נתעורר י"ג מכילין בחינת דיקנא קדישא (ע' זח"ג קלא.), וע"ז מרמז כי בן זקונים הוא לו, שעי"ז הוא מעורר בחינת דיקנא קדישא.

וזה ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם, כי בחינת יוסף שהוא להוסיף תמיד בבחינת טוב, הוא מחמת א"ל אבי"הם שהוא בגימטריא חנוכה, שהוא בחינת חכמה, וזו היא הנותנת למאוס ברע ובחור בטוב ולהוסיף תמיד בבחינת השתוקקות כנ"ל, ומחמת זה יכול להשפיע שפע חיים וברכה על כנסת ישראל, אמן כן יהי רצון:

איתא במדרש (מובא בס' זכור לאברהם פ' וישב בשם מדרש פליאה) הדודאים נתנו ריח (שה"ש ז יד) זה ראובן שהציל את יוסף, ועל פתחינו כל מגדים, זהו נר חנוכה. ולכאורה אינו מובן.

ואפשר לומר בדרך זה, דהנה ענין נס חנוכה היא שעמדה מלכות הרשעה על ישראל להשכיחם תורתו ולהעבירם מעל רצונו ית"ש, וזה היה בדרך כלל. וכמו כן נמצא בדרך פרט, שבכל אדם הישראלי תמיד עומד עליו מלך זקן וכסיל ורוצה להדיחו מתורתו ועבודתו ית'.

והנה יש שני בחינות בעבדות ה', א' להמשיך אור וחיות אפילו בבחי' בהמיות, דהיינו שצריך לעבוד את ה' בבחי' יראה ואהבה אפילו בשעה שהוא עוסק בצרכי גשמיים ההכרחיים, ובחינה זו נקרא עבודת חוץ. ובחינה ב', להמשיך אור וחיות בתורה ומצות, ובחינה זו נקראת עבודת פנים.

וזה כלל גדול, שאי אפשר לבא לעבודת פנים טרם בואו לעבודת חוץ, היינו בתחלה צריך לקדש ולטהר את עצמו אפילו בשעת צרכי גשמיות ההכרחיים, ולהמשיך אור וחיות בהם, ואח"כ יכול לבא לבחינת עבודת פנים, דהיינו לעבוד את בורא עולמים ב"ה בתורה ותפלה ומצות ומעשים טובים, ולהמשיך אור וחיות בתורתו ועבודתו.

ובחינה ב' נקרא נר של שבת, דהיינו בחינת אור וחיות שממשיך בתורה ומצות. ובחינה א' נקרא נר של חנוכה, דהיינו בחינת אור וחיות שממשיך בגשמיות, שזה הבחינה נקרא חנוכה לשון חינוך והתחלה.

וכשאדם עובד את ה' בשני הבחינות, יכול להמשיך שפע אור וחיות ושפע ברכה ממקור החיים מחיי החיים ב"ה, וזהו טובים מאורות שברא אלהינו (פיוט אל אדון) היינו נר של שבת ונר של חנוכה. יצרם בדעת כו' כח וגבורה כו' להיות מושלים בקרב תב"ל,

בגימטריא ב' פעמים יר"אה, לרמז על שני בחינות הנ"ל, ועל ידי ב' הבחינות יכול להמשיך כל השפעות טובות על כללות ישראל, וזהו להיות מושלים בקרב תבל, היינו שבורא עולמים ב"ה ברא שני מאורות הנ"ל נר שבת ונר חנוכה שהמה שני בחינות עבדות לה' כנזכר, להיות מושלים על ידם, להמשיך שפע וברכה ממקור החיים, בקרב תבל, היינו על ידי בחי' תבל שמרמז לשני בחי' עבדות הנ"ל.

ושני בחינות הנ"ל נקראים אדם ובהמה, וזהו אדם ובהמה תושיע ה' (תהלים לו ז), היינו שיושיע ה' יתברך שיכול האדם לעבדו בשני בחינות הנ"ל.

ונחזור לענינינו, שחנוכה מרמז על בחינה הא' הנ"ל, וזהו מצוה להניח הנר על פתח הבית מבחוץ (שבת כא:), דהיינו להמשיך אור וחיות לבחי' חוץ, שהם צרכי גשמיות. וע"ז מרמז ג"כ מצוה להניח הנר בתוך עשרה (שבת כא:), הוא בחינת יו"ד, נקודה קטנה דלית בה חיוור כלל (ז"ח שה"ש סט: ד"ה שחורה אני), והוא דברים גשמיים ההכרחיים, וצריך להמשיך גם בהם אור וחיות. ועל ידי בחינה זו יכול לבא לבחינה ב'.

וזה מרמז שמנה ימי חנוכה, שמנין שמנה עם מלת חנו"כה בגימטריא אד"ם ובה"מה, והם ב' בחינות הנ"ל.

ובחינה א' נקרא גם כן ראובן, אותיות או"ר ב"ן, היינו ב"ן גימטריא בה"מה, דהיינו שצריך להמשיך בחינת אור לבחינת ב"ן שהוא בחינת בהמה. ועוד יש לרמז בחינה א' בתיבת ראובן, שהוא אותיות ראו ב"ן, ראו להכניס בחינת בינה אפילו בדברים בהמיות שאי אפשר זולתם.

גם בחינה א' מכונה בשם אדנ"י, כי צריך לקבל עול מלכותו ואדנותו אפילו בדברים גשמיים שמכונה בשם אדנ"י כמו אדנים למשכן, כמו שאמר המגיד זללה"ה (ע' מאור עינים פ' ואתחנן עה"פ שמע ישראל).

והנה מה שניצל יוסף מאשת פוטיפר, היה על ידי בחינה א', מה שראה תמיד למשוך אור וחיות אפילו בצרכי גשמיים ההכרחיים ולא להנאת עצמו ח"ו כלל וכלל.

וזה כוונת המדרש, דהנה תיבת דודאים, מרמז על בחינה א' שהוא ראו בן, שהוא גם כן בחינת אדנ"י, כי תיבת דודא"ים גימטריא אד"ני, וזהו שאמר המדרש הדודאים זה ראובן, היינו בחינה א' שהוא בחינת ראובן, שע"ז מרמז תיבת דודאים, כי דודאים גימטריא אדנ"י, שהוא גם כן בחינה א', ובחינה זו הציל את יוסף מאשת פוטיפר.

ועל פתחינו כל מגדים, זה נר חנוכה. כי תיבת מגד"ים מרמז על ב' בחינות הנ"ל, שהוא גימטריא אד"ם ובה"מה, לזה אמר המדרש, ועל פתחינו שהוא נר חנוכה, שהוא בחינה א', להמשיך אור וחיות בצרכי גשמיים ההכרחיים, הוא חינוך והתחלה לבא מזה גם

לבחינה ב' לעבוד את ה' בתורה ותפלה ומעשים טובים, וזה מרמז תיבת מגדים שהוא ב' בחינות עבודות הנ"ל, ואז יחדיו יהיו תמים שני בחינות עבודות הנ"ל, יהי רצון שנזכה לזה.

גם תיבת מגדים הוא לשון המשכה,לשון נגיד ונפיק (ע' דניאל ז י), לרמז שעל ידי בחי' מגדים, ב' בחינות הנ"ל, יכול להמשיך שפע חיים ברכה והצלחה על כללות ישראל, כן יהי רצון אמן:

בפסוק מי גבר יחיה ולא יראה מות ימלט וכו' (תהלים פט מט). שהכתוב מתמיה, היתכן שהאדם יוכל לדבק בחיי החיים אם לא יהיה לו הבחי' שוב יום אחד לפני מיתתך (אבות פ"ב מ"י). ובמה יכול האדם לבא לזה הבחינה, מפרש הפסוק, ימל"ט גימטריא חנוכה. כלומר אם יש לו מדת הכנעה וענוה באמת, כי חנוכה מורה על הכנעה, כי נר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה (שבת כא:) כי אין גבהות לפני המקום ב"ה (ברכות י:), ובמדת ענוה יכול לדבק בחיי החיים ב"ה.

מקץ

ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם וגו' (מא א). בספר אור החיים דקדק, כיון שהוא התחלת הענין הוה ליה למכתב ויחלום פרעה וכו'. ולפרש זה על דרך המוסר, גם לפרש ענין שר המשקים ושר האופים, ולמה פתר יוסף לזה טוב ולהשני להיפך.

הנה אמרו ז"ל (בר"ר כד ז) כלל גדול בתורה מצות עשה ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט יח), ומצות עשה זו הוא צורך התפלה, שצריך האדם לקבל על עצמו מצות עשה זו קודם התפלה (פע"ח ש' עולם העשיה פ"א).

ולהבין זה, כי עיקר השראת השכינה הוא את דכא ושפל רוח, היינו כשאדם מבין בעצמו איך שהוא בעצמו רחוק מה' ומשוקע בגשמיות, ואין לו שום פנים להתפלל לה' מגודל פחיתות ערכו, ואינו יכול להתפלל כי אם בבחינת בתוך עמי אנכי יושבת (מל"ב ד יג), היינו שיכלול עצמו בתוך כלל ישראל ויאהוב את כל אחד ואחד מישראל. והעצה לזה שיאהוב כל אחד ואחד מישראל, הוא על ידי שידין את כל האדם לכף זכות, ועי"ז יוכל לבא לבחינת נשי"קין, בחינת שר המשקים, לשון הש"קה, בחינת התחברות לכל ישראל. אבל כשהוא דן את כל אדם לכף חוב, ממילא הוא בבחינת א"ף ורוגז על כל אחד ואחד מישראל, בחינת שר האופ"ים, לשון א"ף, בחינת פירוד.

ובבחינה זו נכשל יוסף הצדיק, שהיה דן את אחיו לכף חובה, והיה פירוד בינו ובין אחיו, והיה לו הסבה עי"ז, ולכן היה משתדל לתקן בחינה זו ולהתדבק בבחינת שר

המשק"ים, בחינת התחברות, בחינת שר המשקים הנ"ל, ולכלול את עצמו בבחינת י"ב שבטי יה, והיה צריך לתקן זה בכל י"ג שנה שהיה בבית האסורים, עד שנתחבר בי"ג מדות הרחמים, וכמו שאמרו כל בני יעקב ביחד שמע ישראל וגו' אח"ד (ת"י בראשית מט ג, דברים ו ד), שנתחברו בבחינת אח"ד, י"ג מדות הרחמים.

ולזה פתר יוסף לשר המשקים לטובה, כי מרמז לבחינת התחברות, בחינת נשיקין כנ"ל, ועי"ז יהיה הגאולה. ולשר האופים להיפך כו'.

אבל עכ"פ לא היה ליוסף בחינת שר המשקים בשלימות עד תשלום י"ג שנה כנ"ל, לכן ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו (בראשית מ כג), שהיה בחינת שכחה עד שהגיע מקץ שנת"ים ימ"ים, היינו שנשתלם ונתקן שלימות הימים ושנים כנ"ל, ונתחבר עם אחיו בחי' י"ב שבטים, ונעשה י"ג, ובזה המשיך רחמים מבחינת י"ג מדות הרחמים. אז עי"ז ופר"עה חל"ם, פירוש מה שהיה בתחלה בחינת פר"עה, לשון פר"עון בחינת דין, נעשה אח"כ בחינת חל"ם, לשון בריאות (פסחים עח: ורש"י ד"ה חלים), בחי' חלו"ם רפו"אה וחיזוק, ונתרפא הבחינת דין שהיה מקודם.

ומרומז כ"ז בבחינת שמונת ימי חנוכה, חנ"ו כ"ה, היינו שעל ידי בחינת אחד"ות כנ"ל, בחינת אח"ד, בחינת כ"ה אתוון דשמע ישראל, נתגלה ונשפע רב חסד ממדה שמינית של הי"ג מדות הרחמים שהוא לאלפים, כשמתחילין לספור מן רחום (כי מדת א"ל הוא שורש להמדות) הוא מדה שמינית לאלפים, שהוא בחינת א', וגם היא מלשון התחברות מלשון ליף (ע' ת"א שמות כו ו), שעל ידי בחינת א' הנ"ל עולה לבחינת קדושה שעולה לבחינת אלפים, והוא בחינת שמונת ימי חנוכה, שנמשך עליו שפע ממדה שמינית על ידי בחינת אחד, בחינת כ"ה אתוון דיחודא דשמע ישראל:

או יאמר עזה"ד, דמחמת שיוסף הצדיק היה תולה בטחונו באדם, ואמר (בראשית מ יד) כי אם זכרתני וגו', לפיכך ולא זכר וגו' וישכחהו (בראשית מ כג), גרם שיבא בחינת שכחה, וסטרא אחרא של שכחה נקראת תשכח כידוע (מא"א מע' הש' סי' לז, וע' ע"ח שט"ו פ"ו), לפיכך היה צריך להמתין כמה ימים נגד שם של שכחה, והם שתי שנים פחות ב' ימים, שב' שנים הוא ב' פעמים שס"ה עולה תש"ל ימים.

לפיכך, ויהי מקץ שנתים ימים, פירוש שבסוף שתי שנים, בשני ימים האחרונים, התחילה הישועה לבא, וזהו ימים, היינו בשני ימים האחרונים העודפים על מנין תש"כח, ופרעה חלם, התחילה הישועה לבא:

עוד נ"ל על דרך רמז, שהסדרה הזאת מחוברת למעלה, ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו. דהנה ידוע, ג' יחודים אלו אהי"ה אדנ"י אלהי"ם, שהם מרמזים על שלשה

לבושין אלו מחשבה דבור ומעשה, ששם אהי"ה הוא בחינת כתר (ת"ז ת' ע' קלא:, ע' זח"ג רכט.), מרמז על המחשבה. שם אדנ"י מרמז על בחינת דבור כמאמר הכתוב (תהלים נא יז) אדני שפתי תפתח, וכמו שבארנו במקום אחר באריכות. ושם אלקים מרמז על בחינת מעשה, שהוא תקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם.

וזהו עיקר עבודת ה' ליזהר בג' לבושין אלו, להיות תמים במעשיו בבחינת סור מרע ועשה טוב, ובדיבור, ובמחשבה, ולהמשיך בחי' קדושה מג' שמות הנ"ל, ולהכניס בג' לבושין אלו.

ואח"כ צריך ליחד את הבחי' קדושה מג' שמות הנ"ל לשם העצם הוי"ה ב"ה, ועל ידי מה הוא מיחד, כשמבין בדעתו ובשכלו שזה הבחי' קדושה לא היה יכול להשיג מצד התעוררות דיליה רק שהוא חסד מבורא ב"ה משם העצם ב"ה.

וכשהוא בהתבוננות הזה אז הבחי' קדושה שהוא ממשיך מג' שמות הנ"ל לג' לבושין הנ"ל יהיה אצלו בבחי' קיום בלי הפסק ח"ו, אבל כשהוא נשכח מלוח לבו שהוא רק חסד משם העצם ב"ה, ויש לו מזה בחי' התפארות וגסות הרוח, מחמת זה גורם ח"ו בחינת שכחה ונסתלק ממנו הבחינת קדושה שהיה ממשיך על ידי שהיה סור מרע ועשה טוב במחשבה דבור ומעשה.

וכשמיחד הבחינת קדושה שיש לו בבחינת מחשבה לשם העצם ב"ה, והבחי' דיבור ומעשה הכל לשם העצם ב"ה, אז הוא מכונה בשם יו"ספ, שגימטריא ששה פעמים שם העצם ב"ה, מרמז שמיחד ג' שמות לג' שמות, היינו המשכת הקדושה מג' שמות אהי"ה אדנ"י אלקים לג' פעמים שם העצם ב"ה, ואז הוא בבחינת צדיק יסוד עולם (משלי י כה), בחינת קיום כידוע (ע' זח"א טז:, זח"א רסה. סי' מ).

וזהו תמים תהיה (דברים יח יג), שתהיה תמים במחשבה דבור ומעשה, עם הוי"ה אלקים, היינו שתהיה התמימות הזה דבוק לשם העצם ב"ה, להבין ולהשכיל שהוא רק חסד הבורא ב"ה, ושלא להיות בבחינת התפארות מחמת בחינת דמיון שמצד מעשיו בא לבחינת השגה זו.

וזהו, ולא זכר שר המשקים, משקי"ם גימטריא תמ"ים, היינו כשהוא תמים במחשבה דבור ומעשה, ולא זכר את בחינת יוסף, להבין שהוא רק חסד הבורא ב"ה. וישכחהו, אז הוא גורם בחינת שכחה, ונסתלק ממנו הבחי' קדושה.

ויהי מקץ, כשקץ וניעור מבחינה הנ"ל, ומישב בדעתו שבחי' אור וקדושה שיש לו הוא אור משם העצם ב"ה שמשפיע עליו ואינו מצד מעשיו, וזהו שנתים ימים, השני אורות הנ"ל, לשון השנות החלום (בראשית מא לב).

ומפרש הפסוק מהו השני אורות, ופרעה חלם, היינו הג' שמות אהי"ה אדנ"י אלהים שקורים ככתבם, שהם בבחינת התגלות, מרומזים בתיבת פרעה לשון התגלות. וג' פעמים שם העצם הוי"ה ב"ה מרומז בתיבת חל"ם, שהוא גימטריא ג' פעמים הו"יה. היינו שמייחד ג' שמות אלו לשם העצם ב"ה כנ"ל. אז, והנה עומד על היאר, היינו שיש לו בחינת עמידה על האור והקדושה שפועל מצד מעשיו, ויש לו קיום אצלו כנ"ל, יהי רצון שנזכה לזה אמן:

ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם וגו' (מא א). הקשה האור החיים, שהיה צריך להתחיל סיפור המעשה ויחלום וכו'.

ונ"ל עד"ז, דהנה זה לעומת זה עשה אלהים (קהלת ז יד), וכשאדם משפיל ומכניע הסטרא אחרא עד גמירא, ומשבר כל המדות רעות ותאוות רעות, ומאמין שהכל הוא ביד ה' ולמעלה מן הטבע, אזי נתרומם ונתעלה סטרא דקדושה.

ובחינה זו נקראת בחינת חיים, שהוא עיקר החיים להדבק בחיי החיים, ולהאמין שהכל הוא בהשגחה פרטית ולמעלה מן הטבע. אבל כשאדם חושב ח"ו בדעתו שהכל מתנהג על פי הטבע, אזי נותן כח בסטרא אחרא וח"ו משפיל כח וכו', ונקרא בחינת שינה.

והנה יוסף מחמת שהיה תולה בטחונו באדם, והיה חושב שהעולם מתנהג על פי הטבע, ותלה הישועה בפרעה, והיה אז בבחינת שינה, ונתן כח בסטרא אחרא ח"ו, ומחמת זה נמנעה הישועה ממנו ולא היתה יכולה לבא, לפיכך ויהי מקץ שנתים, כשקץ משנתו ובא לבחינת חיים, והבין בדעתו שהכל הוא בהשגחה פרטית ולמעלה מן הטבע, נתרומם ונתעלה הסטרא דקדושה ונשפל ונכנע הסטרא אחרא. וזהו ופרעה, הוא הסטרא אחרא, חלם הוא בחינת שינה, היה בדעתו של יוסף אז בבחינת שינה, כשתלה הישועה בהשם יתברך שהכל בהשגחה, אז תיכף התחילה הישועה לבא, כמאמר הכתוב והנה עומד על היאר.

וזהו עד שתכלה רגל מן השוק, מאי רגל רגלי דתרמודאי (שבת כא:). פירוש, רגל הוא מלשון רגילות, ומפרש הגמרא רגלי דתרמודאי, תרמו"דאי הוא מלשון תרדימה, הוא בחינת שינה, והיינו עד שתכלה בחינת שינה הנעשה על ידי מה שתולין שהעולם מתנהג על ידי רג"ל, היינו לשון רגילות שהוא דרך הטבע.

הגם שאי אפשר להיות בבחינת חיים ממש, דהיינו לבא לבחינת הזדככות החומריות מכל וכל, ולשבר כל המדות רעות ותאות רעות ולמאס בעולם הגשמי שהוא בחינת שינה ממש, אעפי"כ צריך להיות זהיר וזריז ביותר ויותר שלא להיות משוקע ח"ו בשום מדה רעה או תאוה רעה, רק בבחינת נים ולא נים (פסחים קכ:), דהיינו תיכף

שנופל במחשבתו המדה רעה או תאוה רעה אזי צריך להזכיר את עצמו, ולדחות אותה, ולעורר את עצמו מתרדימת השינה, ולרחק אותה מכל וכל. ובחינה זו נקרא רגל, שרג"ל גימטריא זכו"ר, ולכך הק' הגמרא מאי רגל רגלי דתרמודאי, היינו שתכלה זה הרגל שאין יכול עוד לעורר אותו מבחינת שינה להיות בבחינת זכירה בעת שבא לידו התאוה רעה, ועכ"פ בעת שבא לידו התאוה רעה יהיה בבחינת נים ולא נים, לעורר את עצמו תיכף מתרדימת הזמן, ולא להשתקע ח"ו על ידי בחינת השינה, יהי רצון שנזכה לזה אמן:

ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם וגו' (מא א). וצ"ל למה לא נאמר ויחלם פרעה (כמו שנאמר (בראשית לז ה) ויחלם יוסף).

הנה ידוע שעיקר בריאת העולם בשביל ישראל והיראה שנקראים ראשית (אותיות דר"ע אות ב), שיהיה להם אהבה לה' ויראה ופחד מפניו ית' בעבור שהוא מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מניה, והוא ית' מחיה את כל העולמות, והוא זן ומפרנס לכל, הן בגשמי היינו בדברים גשמיים צורך חיות גופו, והן ברוחני היא בחינת עבדות לעבוד אותו ית' באהבה ויראה, הכל הוא בעזרו ית' (כמאמר חז"ל (קידושין ל:) אלמלא ה' בעזרו לא יכול לו) לא בכחו ועוצם ידו של האדם.

על כן צריך האדם לבטוח תמיד רק בה' לבדו, ולבקש מאתו ית', ולצפות לתשועתו, בגשמי וברוחני, כמאמר הכתוב (ישעיה כו ד) כי ביה ה' צור עולמ"ים, שני עולמות, גשמי ורוחני. ונאמר (משלי ח ל) ואהיה וגו' שעשועים יו"ם יו"ם וגו', ר"ל ב' בחינות אור, בגשמי וברוחני. ואות וא"ו שבתיבת יו"ם מרמזת לבחינת המשכה ושפע מלמעלה למטה, להאיר בבחינת גשמי, ויו"ם א' היינו המשכת אור ברוחני כנ"ל.

ולב' הבחינות האלו מרמזים השני נרות, נ"ר חנוכה מב"חוץ (שבת כא:), היינו המשכת אור בגשמי. ונ"ר של שבת מבפנים, לרמז על בחינת המשכת אור ברוחני.

והכל על ידי בחינת בט"חון דווקא, אבל מי שאינו בוטח בה' ומצפה לו ית', בזה נחסר אות וא"ו מתיבת יו"ם ונשאר י"ם. וע"ז גבי יוסף שבטח קצת בשר המשקים, נחסר הואי"ן מתיבות יו"ם יו"ם, ונשאר ימ"ים. וזהו שאמר הכתוב, ויהי מקץ שנתים ימי"ם, ר"ל שבא הקץ ר"ל הסוף מבחינת שנתים ימ"ים, שהיה עד עכשיו ימי"ם בלא ואוי"ן, והגיע העת שיתמלאו הואי"ן, ויבא לו המשכת האור והישועה מה'. מיד ופרעה חלם וגו', ר"ל שהתחיל הישועה.

וע"ז לא נאמר ויחלם פרעה, כי ישתמע כמלתא באנפי נפשיה, אבל ופרעה חלם הוא דבוק לשלפניו, ר"ל על שבא הקץ של בחינת ימי"ם כנ"ל, על כן ופרעה חלם כו'.

וזה שרמזו לו בחלום פרעה, שיהיה ליוסף הישועה בהשני מיני אורות הנ"ל, בגשמי וברוחני. ורמזו לו בתחלה בשבע הפרות הטובות, בחינת ח"י, ר"ל בחי' רוחני וחיים נצחיים שהוא עבודתו ית'. ואח"כ הראו לו עוד בחלום שנית את שבע השבלים הטובות, בחינת צומח, רמז לבחינת גשמי, שיהיה לו המשכת שפע ואור בגשמיות שפע ברכה והצלחה:

(מוגה מהרב, ואמר שהלשון אינו כל כך מסודר):

ויהי מקץ שנתים ימים וגו' והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן מן היאר רעות מראה וגו' (מא א - ג). הנה בכאן מלמדנו התורה הקדושה עצה גדולה לעבודת ה', להנצל מבחינת גסות הרוח בחינת תהו, והוא בחינת חנוכה שהוא תקון של תהו, וכמאמר המגיד זללה"ה (מאור עינים פ' מקץ דרוש לחנוכה) על מאמר אברהם אבינו ע"ה (בראשית כב ה) נלכה עד כ"ה, עד בחינת חנו"כה. ונפרש עד כ"ה, ר"ל בחינת ענוה ושפלות, כי מלת כ"ה מרמז על בחינת ענוה, מלשון לב נשבר ונדכ"ה (תהלים נא יט), היינו נלכה עד בחינת כ"ה בחינת ענוה. ונשתחוה, שיהיה לנו בחינת השתחואה והכנעה אמיתית.

וכאשר קיים מצות מילה נאמר בו (בראשית יח א) והוא ישב פתח האהל, לראות אם יש עוברים ושבים להכניס אורחים (רש"י עה"פ, וע' בר"ר מח ח), מרמז לבחינת חנוכה, שמצותה על פתח הבית (שבת כא:), להאיר לחצונים ולהעלותם מבחינת תהו, להכניסם לשרשם לבחינת תקון, וזהו שגייר גרים (בר"ר לט יד), הוא עצמו בחינת הכנסת אורחים (ע' לעיל בריש הדרושים לחנוכה, וע' מאור עינים פ' לך לך ד"ה ואת הנפש), שהכניס הנצוצות הקדושים לבחינת תקון.

וכתיב (שם) וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וגו', ואיתא בדרז"ל (זח"א ק.) לעיין בדינו. פירוש, שבחינת המחשבה לא היה בשלימות כל כך בבחינת ענוה ושפלות, כי בשעת מעשה המצות צריך האדם להתבונן בעצמו ולהעריך פחיתת ערכו נגד גדולתו ית', ושהוא עוסק במצותיו ית' לייחד יחודים עליונים העומדים ברומו של עולם, ובזה יושפל בעיניו מאוד ויוכנע ויבוש לפני גדולתו ית'. וכשראה אברהם אבינו ע"ה בעצמו המחשבה שאינו כל כך בשלימות בחינת כ"ה, בחינת ענוה והכנעה, אמר יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם וגו', היינו יקח נא בחינת חנו"כה בשלימות, שהוא במספרו מועט מן מספר מי"ם, כי חנו"כה גימטריא מי"ם חסר אחד, ר"ל ליקח בחינת כ"ה בחינת ענוה. ורחצו רגליכם, ר"ל רג"ל גאוה (תהלים לו יב), היינו לרחוץ בחינת רגל גאוה ויהיה בחינת ענוה בשלימות.

(**וע"ז** הזהירו רז"ל (אבות פ"ד מ"ד) מאד מאד הוי שפל רוח), כי צריכים מאד מאד ליזהר בזה ביותר אפילו בשעת עסקו בתורה ותפלה בהתלהבות גדולה ותשוקה לה', רק שאין ביכולת האדם להיות לו תמיד בחינת התלהבות ותשוקה, רק לעתים יש לו ואח"כ נסתלק ממנו, ובזה היצר הרע פורס מצודתו הרעה בערמה לתפוס אותו האדם, ומכניס בו קצת גסות הרוח לאמר לו עכשיו הגעת לבחינה גדולה בהתלהבות ותשוקה גדולה לה', וכאשר נכנס בו קצת גסות הרוח בודאי נסתלק ממנו ח"ו בחינת הקדושה מכל וכל, שאפילו רושם לא ישאר בו ח"ו מכל אשר יגע ועשה בעבודה שבלב זו תפלה ותורה.

לכן עצה היעוצה לזה מלמדת אותנו התורה הקדושה בפסוקים הנ"ל, והיינו שתיכף ומיד בראותו שה' היה בעזרו שיהיה לו קצת התלהבות ותשוקה לה', יעורר רחמים על עצמו, ויתפלל לה' ויאמר אל תשליכני לעת זקנה ככלות כוחי אל תעזבני (תהלים עא ט), פירוש כאשר יכלה כחי בהתלהבות ותשוקה לה', גם אז אל תעזבני שיכלה ח"ו מכל וכל על ידי גסות, אלא שעכ"פ ישאר בי שום רושם וחותם, היינו שלא אפול ח"ו בבחינת גסות, כי על ידי גסות נסתלק בחינת הקדושה.

וזהו מרומז בתורה הקדושה, והנה מן היאר עלת שבע פרות יפות מראה, ופתר יוסף הצדיק שמרמז על בחינת שבע, בחינת הקדושה והתלהבות ותשוקה לה'. והנה שבע פרות אחרות רעות מראה עולות אחריהן, הוא בחינת רעב, בחינת גסות, עלות אחריהן לאכול ולכלות בחינת שפע בחינת הקדושה, שלא ישאר שום רושם ח"ו כנ"ל.

וע"ז נתן יוסף עצה נכונה, שתכף בהתחלת הבחינת שבע, היינו בחינת הקדושה והתלהבות לה', תכף יכין את עצמו בתפלה ותחנונים לה' כנ"ל, וה' יהיה בעזרו, והיה האכל לפקדון ר"ל שישאר אצלו בחינת רושם וחותם מבחינת הקדושה, ולא יהיה לו גסות ח"ו גם אחר כך. השם יהיה בעזרנו שנזכה לבחינת קדושה אמיתית כן יהי רצון אמן:

ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ וגו' (מב ו). הנה כתיב (תהלים לד יט) קרוב ה' לנשברי לב, שעיקר השראת השכינה הוא על בחינת שפלות ושבורי לב. **אמנם** יש שתי בחינות שפלות, א' שהוא נכנע ונשפל בעצמו מפני רוממותו ית', כשמתבונן בעצמו איך שהבורא ב"ה ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין והוא המחיה את כולם בכל רגע ורגע, וכמאמר הכתוב (תהלים קנ ו) כל הנשמה תהלל וגו', פירוש שעל כל נשימה ונשימה תהלל לה', כי בכל נשימה ונשימה יש חיות הבורא ב"ה ולא זולתו, והנה בהתבוננו בכל זה וכדומה היטב ממילא נכנע מפני רוממותו ית' עד שמתירא לגשת לעבודתו ית'.

עוד יש בחינת שפלות אחרת, היינו כשיודע בעצמו פחיתת ערכו ומיעוט עבודתו לה', ואיך שהוא משוקע בגשמיות ועניני העולם הזה, וכשמתבונן בשאר כל אדם נגד ערכו רואה שכל האדם לפי ערכו הוא עובד יותר לה' ממנו, וכמו שפירש **הרב המגיד זללה"ה** בפסוק (במדבר יב ג) והאיש משה ענו מאוד מכל האדם וגו', פי' שמשה רבינו ע"ה היה ענו מחמת כשהתבונן בשאר כל אדם אמר שכשיהיה שאר האדם כערכי היו עובדים יותר לה', ואני איני עובד כל כך באימה ויראה כראוי לפי ערכי, עד כאן דברי המגיד זללה"ה.

אמנם בהתבונן כל האדם בבחינה הנ"ל, בוודאי יוכנע לבבו מאוד עד שיתבייש בעצמו לגשת לקודש לתורה ותפלה ומצות, באמרו מי אני אשר אקרב לעבודה גדולה וקדושה כזו להיות יחודים בעליונים על ידי עבודתי, ואפשר ח"ו יפול לבו בקרבו מאוד ולא יעבוד עוד ח"ו. לכן ע"ז נתנו חז"ל עצה טובה, באמרם (סנהדרין לז.) חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, ותמיד יראה אדם את עצמו כאלו כל העולם מחצה זכאי וכו', ואם יעשה מצוה אחת מכריע כל העולם לכף זכות וכו' (קידושין מ:). והנה עצות האלו הם כדי שיגבה לבו מעט בדרכי ה' אחר כל שפלות הנ"ל כדי שיוכל לעבוד ולגשת לקודש.

והנה באמת זו היא עבודת הצדיק, אמנם כשהצדיק עובד ה' בבחינות אלו ממשיך גם כן איזה הארה לכל ישראל, הן מבחינת שפלות הנ"ל והן מבחינת גבהות הלב הנ"ל.

וזהו מרמז הפסוק, ויוסף הוא השליט, פירוש ויוסף, הוא הצדיק (זח"ג כו.), הוא ממשיך על כל הארץ בחינת (שליט על כל הארץ, שיוכנע לב ישראל מפני רוממותו ית' כנ"ל), וגבהות הלב הנ"ל. והוא המשביר לכל עם הארץ, פירוש שממשיך לכל עם הארץ בחינת משביר, בחינת שבורי לב, בחינת שפלות כנ"ל:

וישתו וישכרו עמו (מג לד). פירש רש"י, מיום שמכרוהו לא שתו יין לא הוא ולא הם ועכשיו שתו. ולכאורה אינו מובן למה שתו הם, הלא עדיין לא ידעו שהוא יוסף.

אך נוכל לומר בד"ז, דהנה איתא (תנחומא וישב ב) מיום שפירש יוסף מהם נסתלקה רוח הקודש מיעקב אבינו ע"ה, שהוא קדושה עליונה, ומן הסתם גם על שבטי י"ה גם כן לא היה השראת השכינה הקדושה העליונה כמו שהיה מקודם, לכך היו נזירים מן היין, ועכשיו כשבאו ליוסף השרה הבורא ית' עליהם הקדושה העליונה בשלימות כמו שהיה מקודם, ולכן שתו יין, אעפ"י שלא ידעו שהוא יוסף אעפ"כ הרגישו בעצמם שהם בשלימות כמקודם.

והנה השראת הקדושה שהיה במעשה בראשית עד מתן תורה היה בבחינת אות ב', ואח"כ בשעת מתן תורה השרה הבורא ב"ה עליהם הקדושה העליונה בבחינת אות אלף

שפתח באנכי (שמות כ ב). ואיתא בגמרא (שבת קכט:) שלכך נקרא יום טבוח, שיש זיקא ששמיה טבוח אם יקבלו את התורה מוטב ואם לאו וכו'.
וזה מרומז בפסוק (בראשית מג טז) ויאמר לאשר על ביתו הבא את האנשים הביתה וטבח טבח והכן כי אתי יאכלו האנשים בצהרים. פירוש הבא את האנשים הביתה, שהם לעת עתה בבחינת אות ב', וייראו לעת עתה מזיקא דשמיה טבוח, על כן הבא אותם אלי וטבוח טבח, פירוש שמחמת שיהיה אצלי יהיה נטבח הזיקא ששמיה טבוח. מה טעם, כי אתי יאכלו האנשים בצהרים, ויבואו להשראת הקדושה העליונה שהיה במתן תורה, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

ויגש

ויגש אליו יהודה וגו' (מד יח). הנה השראת השכינה אינה אלא במקום נמוך, כמאמר חז"ל (ע' סוטה ה., זח"א רס:, ע' בר"ר צט א) לא השרה הקב"ה שכינתו על הר סיני אלא מפני שהוא נמוך וכו', פירוש שאין השכינה שורה אלא במקום הכנעה וענוה, כמאמר הכתוב (ישעיה נז טו) אשכון את דכא ושפל רוח וגו' וכתיב (דברים ז ז) לא מרבכם חשק ה' בכם כי אתם המעט וגו', ואמרו חז"ל (חולין פט.) שאתם ממעטים עצמכם לפני.
ועיקר בריאת העולם היתה בראשית, בשביל ישראל שנקראו ראש"ית (ויק"ר לו ד), פירוש על דרך מאמר חז"ל (פסיקתא דר"כ יב כא) בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, ר"ל שכל אדם אפילו הוא עובד את ה' תמיד, אעפי"כ צריך שיתבונן בכל יום על רחוקו מה' ית', וכל עבודתו הוא כאין נגד מה שצריכים לעבדו, ויהיה בעיניו כאילו לא התחיל עדיין לטעום שום טעם מנועם ה', ויהיה בעיניו כקטן שנולד היום, ויתחיל לעבוד את ה', ויצפה ויבקש לחזות בנועם ה', ויתפלל לה' שיעזרו להתחיל ולגמור בעדו בכי טוב שיזכה לחזות בנועם ה', ויכנע לבבו מאוד על הימים והשנים שעברו עליו מיום הולדו בלא יועיל שלא טעם כלום מנועם ה', ולא זו אף זו שפגם מאוד ונעשה מסך מבדיל בינו לבין קונו, ועי"ז נתרחק מאוד מה', אלא שמעתה יקרא ויתפלל לה' מרחוק על ידי רמיזה בעלמא, כמשל העבד שהוא רחוק מאדוניו ואינו יכול לדבר אליו פה אל פה ולבקש מאתו צרכיו וחיי נפשו כי אם על ידי רמיזה מרחוק מרמז לאדוניו ומבקש מאתו שיתן לו חיי נפשו, וכן האדם כשמתבונן בעצמו ונמצא שהוא רחוק מה' יתפלל לה' רק על ידי רמי"זה שהוא זמי"רה, כמאמר הכתוב (ישעיה כד טז) מכ"נף הארץ זמי"רות שמענו וגו', ר"ל מרחוק נשמע על ידי זמי"רות דווקא, לשון רמי"זות. וזהו נקרא ראש"ית, שבכל

יום הוא בעיניו כאלו היום הוא ראש"ית עבודתו לה' על ידי זמיר"ות. וזהו שאמר יעקב לבניו (בראשית מג יא) קחו מזמ"רת הארץ וגו', ר"ל בחינת זמיר"ות כנ"ל.

וזהו עיקר בחינת ראש"ית, בחינת חכ"מה (שנקרא ראשית הגלוי (פרדס שכ"ג ע' ראשית, ע' זח"א ג:)), לראות בעצמו בחינת האין, כמאמר הכתוב (איוב כח יב) והחכמה מא"ין תמצא.

ולא זו בלבד, אלא גם בחינת החכמה זו שהוא בחינת הכנעה והענוה שבו, גם כן צריך שיהיה נשבר בעיניו כאלו אינו בשלימות, כדאיתא בספר אור החיים על והאיש משה ענו מאוד וגו' (במדבר יב ג) שכתב ענ"ו חסר יו"ד, על שלא היה משה רבינו ע"ה שלם בעיניו בבחינת ענוה, ועל כן כתיב חסר יו"ד ע"ש.

וזשאה"כ (תהלים נא יט) לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה וגו', ר"ל שבחינת ל"ב, בחינת ל"ב נתיבות חכמה (ספ"י פ"א מ"א), צריך שיהיה נשבר בעיניו, ויהיה נעשה מן אות א שמרמזת לבחינת ראשית בחינת חכ"מה, יהיה נשבר לשנים ויהיה י"ו לעילא י"ו לתתא (כדאיתא בכתבי האר"י ז"ל (ע' פע"ח ש' השופר פ"א, ע' עמק המלך ש' עולם התהו פכ"ה)), ואז נעשה החכמה בחינת א"ב, ר"ל שנעשה מן או"ת א' ב' חלקים כנ"ל. וכשהוא נקרא א"ב אז יוכל להוליד בחכמתו תוספת קדושה, וכמאמר הכתוב (בראשית ל כג) אסף אלהים את חרפתי וגו' יוסף ה' לי בן אחר וגו', ר"ל כשמאסף את חרפתו בהתבוננותו על התרחקותו מה' כנ"ל, ומזה נעשה ל"ב נשבר י"ו לעילא י"ו לתתא, בחי' א"ב כנ"ל, אז יוסף ה' לי בן אחר, ר"ל יוסף בחי' חכמה וקדושה. וע"ז נאמר (משלי ג לה) כבוד חכמים ינחלו, ר"ל כבוד גימטריא ל"ב, בחינת חכמה, שהוא עיקר חיות האדם בל"ב כנ"ל.

וזשאה"כ ויגש אל"יו יהודה וגו', ר"ל שיהודה נגש אל י"ו, בחי' י"ו לעילא י"ו לתתא כנ"ל, ועי"ז יוכל לגשת ולבא לבחינת יוסף, ר"ל לבחינת הוספה והולדה בבחינת קדושה:

עוד יש לדקדק במלת אליו, דהל"ל אל יוסף. גם יש לדקדק בלשון כמוך כפרעה, שאינו מובן. ולהבין זה, נקדים פירוש על מה שאמרו חז"ל במשנה (אבות פ"ו מ"א) כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וגו' ומלבשתו ענוה וכו'. ויש להבין מהו לשון מלב"שתו.

דהנה כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, פי' זוכה להבין בגדולתו ית' איך ומה לעבדו ית' באימה ויראה ואהבה גדולה עד אין חקר, וממילא מבין פחיתת ערכו ושפלותו ומיעוט עבודתו לה', ומתירא לקרב לה' מגודל רוממותו ית' וגודל שפלות של האדם. ואז עי"ז יפול לבו בקרבו מאוד לבלתי התקרב עוד לעבודתו ית', כי בהאיך אנפין

יקום קדם מלכא (זח"ג נב:), לכן צריך אז להתחזק במאמר (זח"א קלד:, זח"ג סט:) עד לא בראתי עלמא בראתי תשובה, ועיקר בריאת העולם היתה בגין דיתקרי רחום וכו' (זח"ג רנז:), ואז יעורר רחמי ה' עליו ויגש לעבודתו ית' באימה ויראה ועונה באמת, היינו על ידי אתערותא דלתתא נתעוררו מדות הרחמים מלמעלה, היינו על ידי שעושה האדם בחינת רחמים למטה מעורר בחינת רחמים מלמעלה, כי זהו חסדי ה' ית"ש שברא עולם הזה בבחינת התדמות, שיעשה האדם למטה בחינת רחמים ועי"ז יתעורר מלמעלה בחינת רחמים עליונים, כמאמר הכתוב (תהלים קמה ט) טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו, פירוש טוב ה' לכל, במה שברא בחינת רחמיו על כל מעשיו, ר"ל שיהיה בחינת רחמים בכל המעשים למטה, בכדי שעי"ז יתעורר רחמים עליונים, וכמאמר חז"ל (ר"ה יז:) מלמד שהקב"ה נתעטף כש"ץ ואמר למשה בשעה שישראל עושין לפני כסדר הזה מיד הם נענין, פירוש שי"ג מדות הרחמים הם בחינת לבושין להקב"ה, והראה אותם הקב"ה למשה רבינו ע"ה, ולמדו שישראל יעשו כן למטה, היינו לרחם על הבריות במדות אלו, ומיד יתעוררו מדות העליונים לרחם עליהם והן נענין.

לכן זה העוסק בתורה לשמה וזוכה לראות דברים הרבה, היינו גדולת ה' ועבודתו, ונשפל בעיניו מאוד בענוה באמת, ומתירא לגשת אל הקודש מגודל שפלותו, ולכן ה' מרחם עליו ומלבשתו ענוה, ר"ל ה' ממשיך לו בחינת מלבשתו, היינו בחינת רחמים מהי"ג מדות שהם בחי' לבושי ה' יתברך, ונקראים מד"ות מלשון ומ"דו בד (ויקרא ו ג, ע' הק' שעור קומה פ"א), וכאשר ממשיך לו ה' בחינת מלבשתו, היינו בחינת רחמים עם בחינת ענוה, אזי יהיה עבודתו בשלימות לגשת לקודש בענוה אמיתית.

והנה כ"ז מרומז בפסוק ויגש אליו יהודה וגו'. פירוש, שכשנמצא הגביע אמר יהודה הננו עבדים לאדני גם אנחנו וגו' (בראשית מד טז), ויוסף עשה לו בחינת חסד ורחמים, ואמר חלילה לי וגו' ואתם עלו לשלום וגו' (בראשית מד יז), וכששמע יהודה שיש כאן בחינת חסד, אמר בוודאי עי"ז יתעורר בחינת רחמים וחסד מלמעלה, וזהו ויגש אל"יו, ר"ל אל בחינת החסד שאמר יוסף, כדי להמשיך על ידי בחינה זו רחמים מלמעלה.

ויאמר ב"י אדוני, פירוש אני רוצה להמשיך י"ב מדות הרחמים, כי פרטי המדות הם י"ב ואחת כללי כדאיתא (ע' פרדס ש"א פ"ז, ע' ע"ח שט"ז פ"ו). כי כמוך כפרעה, ר"ל כמו שיש התדמות בבחינת מלכות למטה, כמו כן למעלה יש התדמות בכל הבחינות, ועל ידי בחינת חסד מלמטה נמשיך חסד ורחמים מלמעלה אמן כן יהי רצון:

או יאמר ע"ז הדרך, דהנה כשהיה בית המקדש קיים היו נשפעים כל בחי' טובות וברכות על כללות ישראל מבחינת המזבח (ע' זח"ג קמח:), והיה העולם ניזון מבחי' חסד

ורחמים, שמז"בח גימטריא ז"ן. אמנם בעונותינו כאשר חרב בית המקדש, אי אפשר להמשיך בחי' ברכות וטובות לזה העולם ולבטל בחינת דינים כי אם על ידי הכנעה ושפלות באמת, שעי"ז יכול להמתיק כל הדינים והגבורות ולהמשיך שפע ברכה בזה העולם. וזהו זבחי אלהים רוח נשברה (תהלים נא יט), כי על ידי בחינת לב נשבר יכול לזבוח ולבטל כל בחי' דינים.

והשפע הנמשכת מבחינת לב נשבר מכונה בשם אז"ן, כי בחינת לב נשבר הוא י"ו מכאן י"ו מכאן (ע' לעיל בריש הפרשה), בחינת אל"ף, שאל"ף הוא י"ו לעילא י"ו לתתא (ע"ח שע"ד פ"ד), וזה מרמז על בחינת ענוה, וזהו אזן א' ז"ן, שהשפע באה מבחינת א' בחינת לב נשבר.

והנה סוף פרשה שלפני זה (בראשית מד יז) מסיים, האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד ואתם עלו לשלום אל אביכם, שזה אמר יוסף על בנימין, ורימז לו חורבן בית המקדש שהיה בחלקו של בנימין, שכאשר יהיה האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא בנימין, בבחינת עבדות, היינו חורבן בית המקדש שהיה בחלקו, וזהו הוא יהיה לי עבד, ואז יהיה הסתלקות השפע מבחינת מזבח גימטריא ז"ן, ואז תמשיכו השפע והברכה רק על ידי בחינת ענוה, בחינת לב נשבר. וזהו ואתם, פירוש, באיזה בחינה אתם יכולים להמשיך שפע וברכה. עלו לשלום אל אביכם, פירוש שתעלו בשלימות אל בחינת אביכם, הוא בחינת חכמה כ"ח מ"ה (זח"ג לד.), בחינת ענוה ושפלות, כי החכמים נקראים אבות (ע' עדיות פ"א מ"ד), וגם אבי"כם גימטריא חכ"מה, היינו שעל ידי בחינת ענוה תוכלו להמשיך שפע וברכה.

וזהו ויגש אליו יהודה, אליו אל י"ו, שהגיש לבא לבחינת ענוה, אל י"ו בחינת לב נשבר. ויאמר בי אד"ני, א' די"ן (ע' פע"ח ש' העמידה פ"א) פירוש, ויאמר שכאשר אני בא לבחינת ענוה לבחינת א'. היינו שיש בי בחינת א' שהוא בחינת ענוה כנ"ל, אז אני מבטל בחינת דין.

וזהו ידבר נא עבדך דבר באזני אדני, פירוש וגם אני יכול להנהיג ולהמשיך למטה בחינת שפע וברכה על ידי בחינת אז"ן א' ז"ן, וזהו באז"ני אד"ני, פירוש כשאני מבטל בחינת דינים בבחינת אלף, אז אני מנהיג שפע וברכה על ידי בחינת אזן. ואל יחר אפך בעבדך, כי אז נמתקים כל הדינים וממשיך על עצמו בחינת חסד.

כי כמוך כפרעה, היינו שצריך האדם להיות בבחינת ענוה ושפלות, הן בעת שהש"י משפיע לו כל טוב, צריך הוא לידע שהכל הוא מחסדי ה' ולא מצד מעשיו, וזהו כי כמוך, פירוש כשעולם מתנהג על ידי מדות הרחמים שהן מדותיך, מה אתה רחום כו'

מה אתה חנון וכו'. והן כפרעה, הן שיהיה ח"ו התגלות הדינים בעולם, צריך להיות תמיד בבחינת שפלות, ופרעה מלשון התגלות (ע' רש"י שמות לב כה), הש"י יזכנו לבא לבחינת שפלות באמת:

או יאמר ע"ז הדרך על קושיא הנ"ל, ידוע כי כל בחי' הגבורות והדינים הנעשים בעולם, המה נמשכים מהסתלקות ח"ו בחינת השגחת הש"י בפרטי פרטים מלב איש הישראלי, מסיר בחי' יראת ה' מנגד עיניו.

אמנם אם האדם הישראלי יודע מיעוט ערכו ומדריגתו, ומאמין באמונה שלימה שבלתי אפשרי לעשות גדולה או קטנה אם ה' לא צוה, וכל תנועותיו והרגשותיו הכל המה בהשגחת הש"י המשגיח בפרטי פרטים ומלא כל הארץ כבודו, כמ"ש (ירמיה כג כד) אם יסתר איש במסתרים וגו', ומזה בא אצלו הפחד והיראה מה' ומהדר גאונו לקיים שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז ח), אז נתבטלו כל הגבורות והדינים, ואז גורם להמשיך שפע וברכה ממקור החסד, שלא יחסר כל טוב ממנו, כמאמר הכתוב (דברים יח יג) תמים תהיה עם ה' אלהיך, היינו מי שהוא בבחינת עם ה', שיאמין שכל פעולתו תמיד המה עם השגחת הש"י כמו שכתבנו למעלה, אז הוא בחינת תמים, שהש"י משפיע לו כל טוב שלא יחסר ממנו כלל, והוא בבחי' תמימות בלתי חסרון משאלות לבבו.

ועפ"י דברינו אלה ירמז הכתוב (תהלים קל ז) כי עם ה' החסד והרבה עמו פדות, היינו מי שמאמין שכל פעולתו עם ה' המה, ובהשגחתו ית', הוא הגורם להמשיך חסד העליון בזה העולם, וגם החסד בא בה"א הידוע, לרמז כי זאת היא עיקר החסד אצל האדם, אשר בא למדריגת עבדות הש"י להכיר פעולות ה' בכל תנועותיו והרגשותיו שהכל המה בהשגחת הש"י, ואשר זכה לזה לא מצד מעשיו הוא רק מחסדי הש"י אשר הופיע עליו מאורו ית' אור החסד והרחמים. וזהו והרבה עמו פדות, שמשפיע בבחינה זו הרבה פדות ושפע ברכה על כללות ישראל. והוא יפדה את ישראל מכל עונותיו, על ידי בחינת עבודה זו.

ובחינה זו בחינת החסד נמשכת מבחינת חכמה, כ"ח מ"ה, שהוא בחינת ענוה, מה אנו מה חיינו מה גבורתינו (תפילת לעולם יהא אדם), לרמז שעיקר העבודה הוא להאמין באמונה שלימה שמבלעדו ית' אין אנו יכולים לעשות שום פעולה, והוא המשגיח בפרטי פרטים, וכל מעשה הטוב הכל נמשך מאתו ית' מבחינת החסד והרחמים כמו שכתוב למעלה, ובחינת חכמה נקרא אב (זח"ג רצ.), ואב הוא א"ב אתוון כסדרן, הוא בחינת חסד (זוהר הרקיע פ' נח ל"ט ע"ב, וע' זח"א נו.).

והנה יהודה כאשר ראה ששלט בבנימין בחי' גבורות ודינים, באמרו הוא יהיה לי עבד ואתם עלו לשלום אל אביכם (בראשית מד יז). ויגש אליו יהודה, שהגיש ובא במחשבתו אל תיבת אבי"כם גימטריא חכמה הנקראת אב, אשר רימז לו יוסף להמשיך בחינה זו בחינת רב חסד ורחמים, ולבטל כל הדינים, ולהמשיך בחינת אל"יו יהו"דה שגימטריא הח"סד. ואח"כ ויאמר בי אדני, שהכניס בחינה זו בבחינת דיבור, להמשיך מקור החסד, ותיבת ב"י אדני בגימטריא החסד, ולבטל כל הגבורות והדינים ולהמשיך ממקור החסד שפע וברכה על כללות ישראל אמן:

או יאמר בזה האופן, דהנה הגלות התחיל מבנימין, כמו שכתוב (בראשית מד יז) האיש וכו' יהיה לי עבד, ולכך כשנכנסו לארץ ישראל היה בית המקדש בחלקו. והנה כשהיו ישראל שרוים על אדמתם היה בבחינת התגלות, היינו לצדיקים היו נשפעים כל טוב והיו עולים מעלה מעלה, ורשעים מטה מטה, אבל עכשיו בגלות המר הזה אינו כן, שהיא בבחינת הסתר, שאפילו ישראל שעושים רצונו אין חילוק ביניהם לבין האומות, וכל שכן בין צדיקים לרשעים.

וזהו, ויגש אליו יהודה, אל הבורא ב"ה. ויאמר בי אדני וגו' ואל יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה, מי שהוא כמוך שמדמה ליוצרו, מה הוא רחום אף אתה רחום וכו' (מסכת סופרים פ"ג). כפרעה, יהיה כפרעה בתמיה. או אפשר לומר בדרך זה, שיהודה התנצל ואמר ואל יחר אפך במעשה האדם. כי כמוך, אפילו מי שהוא כמוך, הוא רק כפרעה, ואין הפרש כלל, לכך אל יחר אפך:

ויחי

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה וגו' שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה וגו' (מז כח). פירש רש"י, למה פרשה זו סתומה, לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל כו'. הנה כבר דקדקנו בזה, שהסתומה היה צריך להיות אצל ויקרבו ימי ישראל למות, אבל לא אצל ויחי יעקב, שאז היו עיניהם של ישראל פתוחות.

ונפרש על דרך המוסר, הנה עיקר החכמה הוא שיגיע עי"ז לבחינת ענוה ושפלות, כדי שתשרה עליו בחינת קדושה, שאין השכינה שורה אלא על בחינת ענוה כידוע (ע' סוטה ה.). ויש ב' בחי' ענוה, א' כשהוא מתבונן בגדולתו ית' ורוממותו וכולא קמיה כלא חשיב, ובעבור זה הוא נכנע ונשפל מפני רוממותו ית', והוא בחינת חכמה עילאה, ונקרא בחינת שמים, שבחינת הענוה בא לו מצד התבוננותו ברוממותו ית' בבחינת שמים בחינת רוחניות. ובחינה ב', הוא כשמתבונן בפחיתת ערכו של אדם, איך שהוא משוקע

בגשמיות ולית ליה מגרמיה כלום כי אם הכל מצד חסד חנם של הבורא ב"ה, ובזה הוא שפל בעיניו נמאס, וזהו נקרא בחינת חכמה תתאה, ונקרא בחינת אר"ץ, שמסתכל בבחינת ארציות שלו.

וב' בחינות אלו נקראים חכמי העדה (ע' ע"ח ש"ח פ"א), ולפעמים נקראים עיני העדה (במדבר טו כד), שמסתכל בעיני החכמה שלו בבחינת שפלות ערכו, ומסתכל בגדולתו ית'. וזהו בראשית (בראשית א א), ב' ראשית (זח"א כט:), היינו ב' בחינות חכמה, שהחכמה נקראת ראשית כידוע (ת"ז ת' כב סג:), ובשביל ב' בחינות חכמה אלו ברא אלהים את השמים ואת הארץ, היינו שעל ידי ב' בחינות חכמה הנ"ל יגיע לב' בחינות ענוה הנ"ל, הנקראים שמי"ם ואר"ץ.

וזהו בחינת דע"ת, בחינת התחברות חסד וגבורה (ע"ח שכ"א פ"ב), היינו כשמסתכל בבחינת גבורה, היינו בשפלות ערכו ומיעוט עבודתו לה', ודלית ליה מגרמיה כלום, והכל הוא רק מחסד ה' ית', וזהו שמחבר בחינת חסד ה' לבחינת גבורה, היינו אעפ"י שאינו ראוי ואינו כדאי רק מחסד ה' בא לו הכל.

וזהו בחינת ויעש אלהים את שני המארת הגדולים את המאור הגדל לממשלת היום ואת המאור הקטן וגו' (בראשית א טז). פירוש, שבאמת שניהם המה מאורות גדולים, לרמז לשני בחינות אלו של ענוה שהמה בחינות גדולות, היינו המאור הקטן, שמסתכל בפחיתת ערכו כנ"ל, והמאור הגדול שמסתכל בגדולתו ית', שני בחינות ביחד נקראים מאורות הגדולים.

וזהו בחינת יעקב יו"ד עקב (ע"ח ש"ג פ"ב), פירוש שעל ידי בחינת יו"ד הוא חכמה (זח"ב קכג:), משיג בחינת עקב ענוה יראת ה' (משלי כב ד).

וזהו בחינת אפרים, שאמר יוסף (בראשית מא נב) כי הפרני אלהים בארץ עניי, פירוש כשהסתכל יוסף בשני הבחינות הנ"ל, הסתכל בבחינת דלות שלו דלית ליה מגרמיה כלום, והסתכל בחסד הבורא ב"ה שעושה עמו בכל עת ורגע, ולזה אמר כי הפרני אלהים בארץ עניי כנ"ל. ולזה את ימינו וישת על ראש אפרים (בראשית מח יד), פירוש שבחינת ימין בחינת חסד (זח"ג קעט.) שורה על אותם בחינות הנ"ל הנקרא אפרים, שעל ידי בחינה זו ממשיך על עצמו בחינת חסד והשפעה טובה משמים, בחינת גאולה.

ולכן כשהיו עיניהם של ישראל פתוחות, היינו שהיו עיני חכמה שלהם פתוחות להסתכל באותם בחינות הנ"ל כנ"ל, לא היה להם שום בחינת גלות. ובעבור שהיה גלוי וידוע לפניו ית' שיסתמו עיניהם של ישראל בגלות, וח"ו לא יוכל להיות הגאולה, וה'

חפץ חסד הוא, לכן הוריד את יעקב שהיה לו הבחינות הנ"ל בשלימות, כדי שאפילו אח"כ ישאר רשומו מהבחינות הנ"ל.

וזהו מרומז בהסתימה שלפני ויחי, פירוש בשביל הסתימה שהיה אח"כ במצרים לכן הטיב ה' חסדו והוריד את יעקב למצרים, כדי שיהיה ויחי יעקב בארץ מצרים וכו' וישאר רשומו אחריו כנ"ל.

ומרומז בויח"י יעק"ב, גימטריא ירא"ה. בא"רץ מצר"ים, גימטריא תרע"א, גימטריא אדנ"י במלו"או, מרמז לבחינת אר"ץ מצר"ים דקדושה, שהוא בחינת קבלת עול מלכות שמים בשלמות, ובחינת ירא"ה (זח"ג רנז.) שהיה לו בשלמות. ובזה חי' יעקב שבע וארבעים ומאת שנה, שמרמז לשני בחינות ענוה הנ"ל, ב' בחי' עינים הנ"ל, בחינה א' הוא שמסתכל בעיון החכמה שלו ורואה שפלותו ופחיתת ערכו ומעוט עבודתו לה' ולית ליה מגרמיה כלום, והוא בבחינת דל"ת, בחינת ד"ל, ובחינה זו נקרא ע"ד, שעל ידי בחינת ע' יש לו בחינת ד'. ובחינה השנית שמסתכל בעיון החכמה שלו בגודל חסדו ית' שהוא ג"ומל דלים, ונקרא ע"ג, וב' הבחינות עולים מספר שבע וארבעים ומאה שנה.

וזהו מצות ה' ברה מאירת עינים (תהלים יט ט), פירוש בר"ה הוא ס"ת של ל"ב נשב"ר ונדכ"ה (תהלים נא יט), מרמז לבחינת ענוה הנ"ל, הוא מאירה על ידי בחי' עי"נים בחי' עיינין הנ"ל:

בפירוש רש"י, ד"א שבקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו. וי"ל שעיקר הדרשה שבקש לגלות את הקץ הוא מפסוק (בראשית מט א) האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, ופשט הפסוק אינו משמע שבקש לגלות זמן ביאת המשיח, רק לגלות מה יהיה באותן הימים, היינו איך שיהיה התגלות אלהות כמאמר הכתוב (דברים כח י) וראו כל עמי הארץ וגו'.

ולהבין כל זה, כתיב (קהלת יב יג) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא וגו', היינו זהו תכלית וסוף כל בריאת העולם בשביל בחינת יראה אמיתית, וזה יהיה בשלימות לעתיד, אבל בזמן הזה עדיין אינו בשלימות.

אמנם שבת הוא דוגמא מעין עלמא דאתי (ברכות נז:), היינו שגם שבת הוא בחינת ס"וף, היינו שהוא סוף ימי מעשה בראשית, כמו שאמר הכתוב (שמות כ יא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש. וגם הוא בחינת ק"ץ, לשון וי"קץ פרעה (בראשית מא ז), לשון ע"ר שאינו ישן, היינו שיש לו בחינת עין שכל לראות ולהבין גדולתו ית' ולירא מפניו. ויש בבחינת שבת בחינת התפשטות הגשמיות, כיון

שאסור לעסוק בכל מילי דעלמא במחשבה דבור ומעשה כי אם להיות דבוק ביראת ה' בבחינת התגלות אלהות.

ובבחינת יראה יש ב' בחינות, היינו בחינה א', בחינת יראה הנוגע למעשה, היינו להיות סור מרע בפועל ממש. ובחינה ב', בחינת יראה בדביקות לה', להיות דבוק לה' ביראה גדולה ובושת מפני רוממותו ית', בחינת חיים אמיתים, בחינת ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום (דברים ד ד).

והנה השבטים בני יעקב היו משתדלים להשיג אלו הבחינות, וכמו שאמר יעקב ליהודה (בראשית מט ט) גור אריה יהודה מטרף בני עלית, ותרגם אונקלוס, שלטון יהא בשירויא ובסופא יתרבא מלכא מדבית וגו', פירוש, שבתחלה היה לו בחינת שלטון בחינת גו"ר, שמרמז לבחינת יראה הנוגע למעשה כנ"ל (מלשון ויגר מואב (במדבר כב ג)), ואחר כך היה לו בחינת אריה אותיות יראה, שמרמז לבחינת מלכא, היינו בחינת יראה בדביקות כנ"ל. ומסיים הפסוק מטר"ף בני עלית, היינו טר"ף הוא לשון טריפה אינה חיה (זבחים סט:), פירוש שעלית מבחינת טריפה ונתדבקת בבחינת חיים, בחינת יראה בדביקות לה', בחינת חיים אמיתים כנ"ל.

והנה ב' בחינות יראה הנ"ל, בזמן הזה אינם בשלמות, רק בשבת הוא דוגמא מעין עלמא דאתי, ועיקר השלמות יהיה בביאת המשיח. אבל יעקב אבינו ע"ה היה לו בחינות אלו בשלמות, וגם בניו שהם שבטי יה היו להם בחינות אלו בשלמות כנ"ל, כמאמר הכתוב (בראשית מז כז) ויאחזו בה, (היינו בארץ גושן, שדבקו בקדושה, כמבואר לקמן שמלת גושן מרמז לבחינת קדושה) ויפרו וירבו מאד, פירוש שפרו ורבו בבחינת אלהות כנ"ל, רק שלא היה זה רק בחיי יעקב, ובאמת יעקב בקש לגלות להם את הקץ, פירוש שבקש שיהיה גלוי בחינת ק"ץ, בחינת שבת שנקרא ק"ץ כנ"ל, היינו גלוי אלהות כמו שהיה בחייו (וממילא לא יהיה הגלות), ונסתם ממנו.

ולזה נכתב בתורה פרשת ויחי סמוך לפסוק ויאחזו בה ויפרו וגו' בלי הפסק פתיחה בנתיים, כדי שיהיה נקרא ביחד, לומר שכל הבחינות של ויאחזו ויפרו וגו' היה רק בשעת ויחי יעקב, אז היה גלוי אלהות, אבל כשמת יעקב נסתמו עיניהם של ישראל מבחינת יראה הנ"ל.

ובחינות הנ"ל מרומז בפסוק וי"חי יע"קב גימטריא יר"אה, מרמז לבחינת יראה חיצונית הנ"ל, בחינת היכל, בחינת שם אדנ"י פשוט שהוא היכל לבחינת יראה פנימית שהוא בחינת אדנ"י במילואו גימטריא תרע"א גימטריא אר"ץ מצרי"ם. וזהו יתרבא מלכא וכו', היינו האותיות במילואן.

וזהו וי"חי יעקב בארץ מצרים, שהיה לו ב' בחינות יראה הנ"ל. שב"ע עש"רה שנה, היינו ר"ת א"ת ה"שמים וא"ת הא"רץ, היינו שהשיג שלמות הבריאת עולם שנאמר א"ת ה"שמים ו"את ה"ארץ ר"ת גימטריא טו"ב, גימטרריא שב"ע עש"רה שנה. ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה, מרמז לבחינת שב"ת, שהוא בחינת שב"ע (בחינת ז', ועי"ז המשיך מלמעלה עיינין עלאין בהשגחה טובה) בחינת ארבעים ומאת שנה, גימטריא ב' פעמים ע', לרמז לב' עיינין עלאין כמאמר (תהלים לג יח) הנה עין ה' אל יראיו (ע' זח"ג קכט.):

עוד יש לפרש ענין הסתומה של הפרשה בדרך זה, גם להבין ענין שם מ"ב ירד עם יעקב למצרים (זח"ב ד: ובהגהות מהרח"ו ובמק"מ, יל"ר פ' שמות סי' ז).

דהנה כתיב (שמות יט ה) והייתם לי סגולה מכל העמים, שעיקר בריאת השבעים אומות היו בשביל ישראל שיהיו סגולה מכל העמים כיתרון האור מן החושך, היינו שבבחינת ישראל יש בחי' שבעים נפש שבקדושה, ובכח השבעים נפש שבקדושה מעלים ישראל את בחי' שבעים אומות שבקליפה למקורם הקדוש, היינו הנצוצות הקדושים שיש בהם, ובזה יהיה יתרון האור מן החשך, זהו בכלל ישראל.

וכן בפרט, בכל אחד ואחד מישראל יש גם כן בחינות אלו, היינו שיש שבע מדות קדושות, וזה לעומת זה עשה אלהים, שבע מדות הרעות בחינת יצר הרע, בחי' תאוות רעות וכעס וכדומה, וכ"ז עשה אלהים בכדי שאיש הישראלי יעלה כל המדות הרעות לבחינת קדושה, בכח השבע מדות הקדושות, כדאיתא בספרי הצדיקים (ע' מאור עינים פ' לך לך עה"פ ואת הנפש אשר עשו) כשבא לאדם איזה מדה רעה כגון תאוה רעה ר"ל, יסתכל במדה ההוא בכח הקדושה שבו, שבוודאי יש באותה בחינה ניצוץ הקדוש, בחינת ה', כמאמר הכתוב (דברים ד לה) כי ה' הוא האלהים, היינו שבבחינת אלהים בחינת הסתר הקדושה (ע' זח"ב צו.), יש בו בחינת ה', ועיקר הבריאה היתה בכדי להעלותה לבחינת ה', כמאמר הכתוב (דברי הימים א כט יא) לך ה' הגדולה וגו', וזהו עיקר העבודה לה', להעלות הנצוצות הקדושים מכל המדות רעות, ויהיה יתרון האור מן החושך.

וזהו בחינת תשובה, שמשיב הנצוצות הקדושות למקורם. וזהו במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד (ברכות לד:), היינו שיש בחינת צדיק שהוא קדוש וטהור מילדותו, ואין לו שום מדה רעה, ולא בא לו שום שום תאוה גשמיות ולא שום בחינה אחרת שאינה קדושה, וזה בוודאי צדיק גמור. אבל אין זה שלימות העבודה,

כי עיקר העבודה הוא להפך חשוכא לנהורא כנ"ל, וצריך הצדיק גמור לחזור אחר זה להיות בבחינת תשובה הנ"ל.

לכן, יעקב ובניו שהיו צדיקים גמורים מילדותם, ולא היה להם שום בחינה אחרת שאינה קדושה כנ"ל, ולא היו בבחינת בעלי תשובה הנ"ל, והקב"ה ברוב רחמיו רצה להעלותם לבחינת תשובה הנ"ל, גלגל סבות שירדו למצרים, ששם היה מקור הקליפות, מקור בחינת שבעים אומות (ע' לק"ת סוף פ' שמות, וע' פע"ח ש' קר"ש פ"ג), כדי להעלותם ולהשיבם למקורם לבחינת הקדושה, וע"ז הוצרכו לבחינת שבעים נפש שבקדושה כדי להעלות בהם בחינת השבעים אומות, כי מקודם עד שלא ירדו למצרים להעלותם היו בבחינת צדיקים גמורים, ולא הוצרכו לבחינת ע' נפש, אבל כשירד יעקב למצרים להעלות כנ"ל (נתירא שמא ח"ו לא יהיה בו כח להעלות כנ"ל כיון שלא היה לו בחינת ע' נפש בשלימות) לכן הבטיח לו הקב"ה (בראשית מו ד) אנכי ארד עמך מצרימה, ששם מ"ב ירד עמו למצרים, כי שם מ"ב כחו להעלות בחי' הנ"ל כידוע (ע"ח ש"ט פ"ב), ובזה נשלמו לו השבעים נפש שנולדה יוכבד בין החומות (רש"י בראשית מו טו, ע' סוטה יב.), שהיא היתה אם משה אהרן ומרים, ומרמזת לבחינת שם מ"ב, כי יוכב"ד גימטריא מ"ב (יל"ר פ' ויגש סי' לח, עש"מ מ' חיקור דין ח"ג פ"ד), ובשם מ"ב נשלמו לו בחינת ע' נפש, בחינת ע' רבתא של שמ"ע (רמב"ם הלכות תפילין פ"ב הלכה ו, ע' פע"ח ש' קר"ש פ"ט), בחינת קבלת עול מלכות שמים בשלמות. ובאותה בחינה ירד למצרים ולא נתירא מבחינת גלות בחינת שעבוד מלכות, כמש"א חז"ל (אבות פ"ג מ"ה) כל המקבל עליו עול מלכות שמים מעבירין ממנו עול מלכות כו'.

וזהו שאמר הכתוב (בראשית מז כח) ויחי יעקב בארץ מצרים שב"ע עש"רה שנה, ר"ל שיעקב חי בארץ מצרים על ידי בחי' שב"ע עשר"ה, מרמז לבחינת שבעים נפש, בחינת שב"ע פעמים עשרה הוא שבעים, בחינת ע' רבתא, בחינת קבלת עול מלכות שמים בשלמות כנ"ל.

אבל כשנסתמה פרשה זו של ויחי יעקב, ונסתמה בחינת שבע פעמים עשרה בשלמות הנ"ל, ונסתמו עיניהם של ישראל, ר"ל שנסתמו בחינת עי"ן בחינת ע' רבתא של שמע, בחינת קבלת עול מלכות שמים בשלמות, מיד התחיל השעבוד והגלות כמאמר חז"ל (שם) כל הפורק ממנו עול מלכות שמים כו' (ע"ד שהקב"ה רצה לזכות את ישראל נתן להם תורה ומצות ויצאו מהגלות):

וישתחו ישראל על ראש המטה (מז לא). ואיתא בזוהר הקדוש (ע' זח"א רכה:) לא לבריה קא כרע וסגיד אלא לדידיה. ולכאורה אין להבין.

אך נוכל לפרש בזה האופן, שהנה עיקר הדבר שמחמת זה זכה יוסף הצדיק לבחינת מלכות, הוא מחמת שלא נגע באשת פוטיפר ולא שמע אליה (בר"ר צ ג), וזה היה מחמת שהיה לו בחינת יראה, וקבל עליו עול מלכות שמים, ופרק מעליו עול דרך ארץ ועול מלכות שלמטה מה שנגד רצונו ית'.

רק שיש ב' בחינות יראה, שיש אדם שיש לו בחינת יראה, שיודע שמחמת בחינת יראה יוכל להשיג משאלות לבו, ועבור זה הוא סור מרע, ובחינה זו אינה בשלמות.

רק עיקר בחינת יראה, שלא לכוון להנאת עצמו כלל, ובחינה זו קבלת עול מלכות שמים באמת לא להנאת עצמו כלל, שמכניע ומשפיל מלוכה שלו וכל התאוות והמדות רעות, והוא בחינת השראת השכינה, אני אשכון את דכא (ע' ישעיה נז טו), אבל ח"ו כשנחשב בעיניו בחינת מלוכה שלו, וחפצו ורצונו להשיג זה, ומחמת זה יש לו בחינת יראה כדי להשיג תאותו, הוא בחינת גאות, וגורם הסתלקות השכינה, כדאיתא בגמרא (פסחים סו:) אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, ונצרך לבחינת תשובה, שעל ידי תשובה תש"וב ה"א (זח"ג קכב.), מרמז על השכינה (זח"א צג.).

ויוסף היה בבחינת אל"י שמ"ע ואל אדנותו לא שמע (תנחומא נשא כח), פירוש שעיקר בחינת קדושה שלו היה רק אלי, שתיבת שמ"ע בגימטריא קדו"ש. ואל אדנותו לא שמע, היינו שבחינת מלוכה שלו היה מכניע ומשפיל, וכל התאוות לא היו נחשבים נגד רצונו, רק שקבל עליו עול מלכות שמים באמת.

ובחינה המביאו לידי בחינה זו הוא בחינת יעקב, כמ"ש (בראשית לט יא) ויבא הביתה לעשות מלאכתו, שראה דמות דיוקנו של יעקב (סוטה לו:), ומחמת זה זכה לבחינת מלכות.

וזהו, לא לבריה קא סגיד אלא לדידיה, היינו שסגיד לבחינה שלו, שמחמת בחינתו זכה יוסף למלכות, וזה הוא, וישתחו ישראל על ראש המטה, היינו לבחינת מלכות הבא מבחינת מטה, שהוא מרמז על יחוד אמיתי הנעשה מבחינת יראה באמת וקבלת עול מלכות שמים באמת, שלא כדי להשיג משאלות לבו, שזה היה בחינת יעקב, ומחמת זה זכה יוסף למלכות, יהי רצון שנזכה לבחינה זו (זה צריך ביאור קצת):

ויברכם ביום ההוא (מח כ). ותרגום יונתן ביומא דמהולתא. ולהבין זה על דרך העבודה. גם עוד אופן א' בפסוק האספו ואגידה וגו' (בראשית מט א).

דהנה עיקר בריאת העולם היתה ברא"שית (בראשית א א) בשביל היראה שנקראת רא"שית (אותיות דר"ע אות ב'). פירוש, שישראל יעבדו את ה' ביראה ופחד ובושה מפניו ית', ויהיה ה' לנגדו תמיד, ותמיד יצייר בעצמו כאלו עומד לפניו ית' כי מלא כל הארץ

כבודו ולית אתר פנוי מניה ואם יסתר איש במסתרים גם שם ה' רואהו, ועי"ז ישתדל תמיד למלאות רצון הבורא ב"ה לעבדו באימה ופחד, אפילו בעסקו בעניני גשמיים כגון אכילה ושתיה וכדומה, בהכל יהיה כוונתו להעלותו לה' ולחבר את בחינת הגשמי בחינת ארציות שלו לבחינת רוחני בחינת שמים, על ידי בחינת טו"ב, בחינת ניצוץ הקדוש וחיות אלהי שבכל דבר גשמי המחיה אותו, שיעלה אותו ויחברו למקורם ועיקר חיותם למעלה מעלה עד רום המעלות. ומכל שכן כשעושה שום מצוה, כגון כשמתעסק בציצית או מניח תפילין, יהיה כוונתו להעלות ולחבר בחינת גשמי שבאותם הציצית לבחינת רוחני, בחינת המצוה, בחינת אלהי.

וזה היה עיקר בריאת העולם, בשביל הטו"ב שבכל דבר גשמי, לחברו לבחינת רוחני למעלה. וזה שאמר הכתוב (בראשית א א) בראשית ברא אלהים א"ת ה"שמים ו"את ה"ארץ ואיתא בזוהר (זח"ג רלג:) ר"ת הוא גושפנקא דמלכא דביה חתים שמיא וארעא. פירוש, שר"ת של א"ת ה"שמים ו"את ה"ארץ גימטריא טו"ב, בשביל טוב ההוא היה עיקר בריאת העולם, כדי לחבר על ידו את השמים ר"ל בחינת רוחני, ואת ה"ארץ בחינת גשמי כנ"ל. וזה אינו כי אם על ידי בראש"ית, על ידי היראה שנקראת ראשית.

וזהו מרומז גם כן בפסוק ויח"י יע"קב בארץ מצרים שבע עשרה ש"נה. פירוש וי"חי יע"קב גימטריא ירא"ה, ר"ל על ידי היראה חבר והעלה את בחינת שב"ע ע"שרה, בחינת טו"ב, שמצא בא"רץ מצר"ים ר"ל בארציות שנקרא מצ"ר י"ם.

וכל זה הוא דוקא כשהשבע מדות הנקראים ז' ימי בראשית (ת"ז ת' י' כו., ע' ת' ד' יט.) המה בשלמות אצל האדם, והשמות הקדושים שם העצם ית' המה בשלמות בכל המדות, כמרומז בויחי יעק"ב שעולה ז' פעמים שם העצם ית', ר"ל שכל הז' שמות שבז' המדות היו בשלמות בלי פגם, אז יכול לחבר את השמים ואת הארץ כנ"ל בחינת גשמי לבחינת רוחני כנ"ל.

אבל כשהאדם פוגם בהמדות (והשמות הקדושים, שם העצם ית' נסתלק מהם) אז נקראים המדות שלו בחינת מיתה, כמאמר הכתוב (בראשיתלו לב) וימלוך כו' וימת כו' כידוע (ע' לקוטי הש"ס להאריז"ל עמוד סו, ע' מאור עינים פ' לך לך ד"ה ואת הנפש), אז אינו יכול לפעול שום פעולה בקדושה. והעצה היעוצה לזה, הוא וימלך תחתיו הד"ר ושם עירו פעו ושם אשתו מהיטבאל (בראשית לו לט), פירוש וימלך תחתיו הד"ר, שיחזור בתשובה בחינת הד"ר בתיובתא, בלב נשבר ונדכה ונבזה בעיניו נמאס, כמאמר הכתוב ושם אשתו מ"ה טבאל, בחינת מ"ה, בחינת הכנעה, ויכנע לבבו וימל את ערלת לבבו כמאמר הכתוב (דברים י טז) ומלתם את ערלת לבבכם, וזהו עיקר בחינת מלך הד"ר מלך

השמיני שהוא שמיני למלכים, שלא כתיב ביה וימת (ע"ח ש"י פ"ג), כי על ידי תשובה הד"ר בתיובתא ובמילת ערלת לבבו יש קיום לכל המדות שלא ימותו (ולזה הוא עיקר המילה ביום השמיני, מרומז ליום הח' שהוא מלך הח' הוא הד"ר).

וזה שאמר הכתוב ויברכם ב"יום הה"וא וגו', ואיתא בתרגום יונתן ביומא דמהולתא, ר"ל שיעקב ברך את בניו ב"יום ה"הוא, ר"ל ביום השמיני הנ"ל שהוא הד"ר, יו"מא דמה"ולתא, שנימל ערלת לבבו.

וזשאה"כ (בראשית מט א) האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באח"רית הימ"ים וגו', ר"ל בחינת יו"ם האח"רון, שהוא מלך הד"ר, שהוא עיקר קיום העולם. ופירש רש"י, בקש לגלות את הק"ץ, ר"ל בחינת קצ"ה, פירוש סוף וקצ"ה של בחינת שמ"ים וא"ר, מקום שמתחברים בו, וזהו בחינת ט"וב, בחינת ניצוץ הקדוש שבכל דבר שצריכים לחברו ולהעלותו לבחינת שמים כנ"ל, וזהו בחינת עינים של ישראל וכו':

וישם את אפרים לפני מנשה (מח כ). ונוכל לומר עד"ז, דהנה איתא בזוהר (זח"א ה.) באורייתא ברא קב"ה עלמא, היינו בכ"ב אותיות התורה ברא עלמא, שמכ"ב אותיות התורה נמשך החיות לכל הנבראים דומם צומח חי מדבר בשעת בריאת שמים וארץ, וגם עכשיו הוא מחיה ומהוה אותם מאין ליש בכל עת ובכל רגע, ולולא החיות שנשפע בכל רגע ממקור החיים היה נהפך לאפס ותוהו.

והחיות הנמשך להדבר ההוא, הוא מבחינת אותיות השם של הדבר ההוא, כמו ששמעתי **מהרב הצדיק מנאראדיץ זללה"ה** על פסוק (בראשית ב יט) ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו. שלכאורה אינו מובן מה ענין חכמה יש בקריאת שם לכל דבר. ואמר הרב הנ"ל בדרך זה, דהנה החיות מבחינת דומם צומח חי מדבר נמשך מבחינת אותיות שמהם נמשכים חיות כל דבר כפי בחינת שורשו ואחיזתו בבחינת אותיות התורה, וזה הוא בחינת חכמה של אדם הראשון, שהיה יודע החיות של כל דבר ודבר מאיזה צירופי אותיות המה נמשכים, וכל נברא כפי שורש אחיזתו בהאותיות התורה כך קרא שמו, כי מאלו האותיות נמשך שפעו וחיותו. וזהו וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו, כי השם הדבר ההוא הוא ממש חיות הנברא ההוא עכ"ד.

והנה על פי דברינו אלה, בעת שבא להאדם איזה מדה רעה כגון כעס וכיוצא בו, או איזה תאוה גופנית, צריך להעלות הבחינת אותיות השם של הדבר ההוא, ולהדביקם בשרשם באותיות התורה אשר מהם נמשך חיות להדברים הללו, ומזה יבוטל המדה רעה ההיא או התאוה ההיא, ועי"ז מבטל כל בחי' גבורות ודינים, וממשיך בחינת חסד

ממקור החסד על ידי בחינת אותיות הללו שמהם נמשך בחינת חסד שפע חיות לכל הנבראים, ועי"ז מהפך מדת הדין למדת הרחמים.

והנה האותיות אשר המה מורים על בחינת החסד המה רק שבע עשרה, כי חמש אותיות מנצפ"ך המה מורים על בחינת דינים, כענין (בראשית מז ב) ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים ויצגם לפני פרעה, אותן שהוכפלו בשמותן, שלקח החלשין שבאחיו (ב"ק צב., רש"י בראשית מז ב), וכן הוא בחמש אותיות מנצפ"ך שכפולים המה, מורים על בחי' דינים, כי חמש אותיות מנצפ"ך גימטריא פ"ר בחי' דינים (ע"ח שי"ח פ"ה מ"ת), ועל ידי זה אי אפשר להמשיך בחינת חסד על ידי אותיות התורה, רק משבע עשרה אותיות.

אמנם בארץ ישראל אפשר להמתיק בחינת אותיות מנצפ"ך לבחינת חסד, וזהו ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה (בראשית מז כח), היינו כי בחו"ל אי אפשר להמשיך בחינת חסד רק משבע עשרה אותיות. ושכבתי עם אבתי ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם (בראשית מז ל), אז וישתחו ישראל על ראש המטה (בראשית מז לא), גימטריא ב' פעמים פ"ר, היינו בארץ ישראל יכולים להמשיך בחינת חסד גם מאותיות מנצפ"ך הכפולים, כי ב' פעמים מנצפ"ך גימטריא גם כן ב' פעמים פ"ר.

וזהו וישם את אפרים לפני מנשה, כי שני אותיות פ"ר המה השורש בשם אפרים, מלשון כי הפרני אלהים בארץ עניי (בראשית מא נב), מרמז על בחי' דינים בחי' אותיות מנצפ"ך. מנשה הוא אותיות נש"מה, פי' (חסר כאן):

האספו ואגידה וגו' (מט א). פירש רש"י שבקש לגלות את הקץ וכו'. והנה להבין זה על דרך המוסר. גם להבין ענין הסתומה שפירש רש"י בתחילת הסדרה, שהיא על שבקש יעקב לגלות את הקץ ונסתם ממנו, ובעבור זאת נכתבה פרשה זו סתומה כו'. ויש להבין כ"ז האיך מרמז ענין הסתומה שבתורה על בחינת סתימת עיינין, אדרבה עיקר האור של תורה הוא האותיות דוקא, ולא כן כשהאותיות המה מופסקים כאלו יש הפסק בהאור ח"ו, אבל כשהוא סתומה, היינו שהאותיות המה רצופים, הוא מורה על בחינת האור בלי הפסק ולא על סתימת העיינין. גם לפי דבריו היה לו לכתוב הסתומה כאן אצל פטירתו של יעקב, ולא אצל ויחי יעקב, שאז היו עיניהם של ישראל פתוחות.

ולתרץ כ"ז, דהנה עיקר בריאת העולם היתה בשביל (בחינת דע"ת כולל חסד וגבורה (ע"ח שכ"א פ"ב)) להכניס אור בתוך החושך, כמאמר הכתוב (תהלים קיב ד) זרח בחושך אור לישרים, פירוש לישרים זורח אור בתוך בחינת חושך, היינו שמהפכים כל בחי' תאוות הגשמיות ומחשבות אשר לא לה' המה, מהפכים אותם לבחי' קדושה, לעבוד בהם את ה', ומכניסין באותן הבחינות אור ה', ומסלקים החושך.

וזהו בחינת המתקת הגבורות, כי מה שבא על האדם שום בחי' גבורות ודינים ר"ל, הוא מחמת בחינת חושך ובהו שיש במדות ותאות שלו שאינם לה', ולכן (נתנו חז"ל עצה ע"ז) שיפשפש במעשיו וכל המדות ומחשבות ותאות שלו הגשמיים ולהכניס בהם בחי' אור (בחי' תשובה) להשיבם לשרשם בחי' הקדושה ובזה יתמתקו הגבורות והדינים שעליו.
ובשביל בחינה זו (היינו להפך חשוכא לנהורא) היתה עיקר בריאת העולם, וזה שאמר הכתוב (בראשית א א - ג) בראשית ברא וגו' והארץ היתה תהו ובהו וגו' ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור וגו'. פירש רש"י על תהו ובהו, שאדם תוהא ומשתומם על בהו שבה וכו'. פירוש, שאדם תוהא ומתחרט על בחינת בהו בחינת חושך שבמדות שלו, ומכניס בהם בחינת אור (בבחינת תשובה), ובזה הוא ממתיק הגבורות, ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור, פירוש שבזה הוא ממשיך שפע ואור ה' בעולם, ולזה היתה עיקר בריאת העולם.
ובזה תליא הגאולה, כמאמר הכתוב (קדושה דמוסף) הן גאלתי אתכם אחרית כראשית, פירוש שיהיה אחרית, הוא בחינת החושך ומדות גשמיים, כראשית, ר"ל שיהיה בהם בחינת אור בחינת קדושה שהוא בחינת ראשית.
ובחינה זו רצה יעקב לקבוע בבניו אחריו, שיהיה להם בחינת אור הנ"ל בתמידיות בגלוי אור. וזה שאמר הכתוב האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, פירש רש"י בקש לגלות להם את הקץ וכו', היינו שבקש שיהיה בחינת הגאולה הנ"ל, בחינת האור בגלוי, היינו בתמידיות (מבלתי החשך תחלה), גם קץ הוא מלשון סוף ותכלית, כי זהו תכלית הבריאה.
וזה מרומז בפסוק (ואגידה, ששורש המלה הוא ג"ד, שהוא ר"ת של גומל דלים (ע' שבת קד.), כי זהו עיקר בחינת גמילות חסדים, במה שמכניס ומעלה המדות של חשך לקדושה לבחינת אור). ואמר את אשר יק"רא אתכם באחר"ית הימים, ר"ל בחינת יק"רא בחינת חבה (וכמו שפירש רש"י על ויקרא אל משה (ויקרא א א)), בחינת אור שיאיר בבחינת אחרית, בחינת חשך, שהוא סוף כל המדרגות, ר"ל שיעקב ביקש שיהיה בחינת אור ובחינת גאולה בתמידיות בגלוי, וזהו לגלות את הקץ. ונסתם ממנו, היינו שזה אי אפשר, אלא שיהיה תחלה בחינת חשך (ואח"כ אור), בחינה קטנה ואח"כ יעלו לבחינה גדולה, בחינת אור (בגלוי).
וזהו שאמר תיכף הקבצו ושמעו בני יע"קב ושמעו אל ישראל אביכם וגו'. אמר, שבתחילה צריך שיהיה בחינת יעקב, בחינה קטנה, ואח"כ ישראל, בחינה גדולה בחינת אור (בתמידיות), כי ישראל מרמז לבחינה זו שהאיר האור בתוך החשך, כי ישר"אל גימטריא או"ר חוש"ך, ר"ל שיש גלוי אור בחושך.

ועתה יבואר פירוש רש"י בטוב טעם ודעת בעזה"י, כי יעקב כאשר היה חי היה ממשיך לבניו בחינת אור בגלוי בתמידות, שהיה אור בכל הבחינות עד סוף כל המדרגות, בחינת דעת, וזהו מרומז בפסוק (בסוף סדרה ויגש (בראשית מז כז)) וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גש"ן וגו' ר"ל גשן מרמז לבחינת קירוב לקדושה (מלשון נגש), ועוד גש"ן גימטריא או"ר סו"ף, היינו שהיו מכניסים בחינת או"ר בס"וף כל דרגין, ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד, ולא היה יכול לשלוט בהם שום שעבוד ושום בחי' גבורות מגודל גלוי האור בלי הפסק, וזה היה כל ימי חיי יעקב.

ולכן נכתבה פרשה זו סתומה, היינו שאין שום הפסק באותיות התורה עד ויחי יעקב, לרמז שלא היה הפסק באור שהמשיכו לעולם בחיי יעקב כנ"ל. רק אחר שמת יעקב (נאמר פתוחה בתורה), שנפסק האור והתחיל השעבוד, ונסתמו עיניהם של ישראל, ושייך שיהיה פתוחה בתורה, היינו הפסק באותיות, הפסק האור.

וזהו שכתב רש"י ז"ל, ד"א שיעקב בקש לגלות את הקץ ונסתם ממנו וכו'. זהו כמו פירוש על הרמז הראשון שכתב, ר"ל שיעקב בקש שיהיה בחינת גלוי אור זה בחינת סתימה לבניו בתמידיות, ולא יוכל להיות בחינת שעבוד, ויהיה קץ וגאולה במהרה בימינו, ונסתם ממנו.

ולזה נכתבה הסתימה בתורה רק עד ויחי יעקב, היינו כל ימי חיי יעקב דוקא, אבל אח"כ נסתמו עיניהם של ישראל, עד אשר ירחם ה' עלינו וימשיך לנו שפע ואור הקדושה מלמעלה ויבא משיח צדקנו במהרה בימינו אמן סלה:

מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך (מט כ). ונוכל לומר, שהתורה הקדושה מורה לנו דרך האיך להמתיק הדינים בשרשם, בכדי להמשיך שפע וברכה ממלך מלכו של עולם לעולמות התחתונים.

דהנה העיקר הוא להאמין באמונה שלמה שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד (ברכות ס:), ולברך לבורא עולם ב"ה על הרעה בשמחה ובטוב לבב ממש כשם שמברך על הטובה (ברכות פ"ט מ"ה), ואפילו ח"ו כשהאדם הוא מחוסר ממשאלות לבו, אעפ"כ יהיה אשוריו ותהלותיו של אדם לב"ע ב"ה על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך, כמאמר הכתוב (תהלים קנ ו) כל הנשמה תהלל יה, ודרשו רז"ל (בר"ר יד ט) על כל נשימה ונשימה תהלל יה, ואעפ"י שהוא מחוסר ממשאלות לבו אעפ"כ יאמין באמונה שלמה שכלול בזה חסד ד' באתכסיא, בכדי לברך על זה בשמחה ממש. ובזה האמונה והתהלה גורם שנמתקו הדינין בשרשם, שיזל מים הוא החסד (זח"ב קעה:), ממלך עולם מקור החסד, לבאי עולם, ויהיה כל השפעות טובות ומעדני מלך באתגליא על כל העולם.

וזהו מאשר שמנה לחמו, מאש"ר הוא לשון תהלה (ע' ת"א בראשית ל יג). שמ"נה הוא אותיות נשמה, גם לשון נשמה מורה על לשון שממה ושממון (ע' עירובין יח: תוד"ה כל הנשמה). היינו כשאדם הוא מהלל לבורא עולם ב"ה על הנשמה המסורה בידו, אעפ"י שהוא שממה, לח"מו היינו שהוא מחוסר לחם וממשאלות לבו, אזי, והוא יתן מעדני מלך, היינו יכול ליתן ולהשפיע מעדני מלך וכל השפעות טובות לכל באי עולם, אמן כן יהי רצון:

שמות

ואלה שמות בני ישראל וגו' (א א). הנה לכאורה ו' הנוספת במלת ו"אלה הוא מיותר. וגם שבהתחלת הספר היה שייך יותר לכתוב אלה בלא ו'.

וידוע מאמרם ז"ל (זח"ב ד: ובהגהות מהרח"ו, ובמק"מ שם, יל"ר פ' שמות סי' ז), ואל"ה גימטריא מ"ב, לרמז ששם מ"ב ירד עם יעקב למצרים. והנה באמת לגדולי ישראל שיודעים רזין דאורייתא, בוודאי זהו תורה גדולה להם ברזין דאורייתא, אבל התורה הוא מורה דרך לכל איש כערכו איך יעבוד ה', לכן צריכים אנחנו לידע ולהבין הדרך שמורה אותנו התורה הק' בזה ששם מ"ב ירד עם יעקב למצרים.

ולהבין כ"ז, גם להבין ענין חיוב המצוה של זכירת יציאת מצרים בכל יום (ע' חרדים פי"ב סי' יא). הנה עיקר עבודת האדם הוא המלחמה להלחם בכל יום עם היצר הרע שנקרא פרעה עורף (לק"ת פ' וישב ד"ה ויהי אחר הדברים), ומשיאו לתאוות גשמיות הבלי עולם הזה, וזהו ענין גלות מצרים, ומלחמה גדולה היא זו.

וצריך האיש הישראלי למלחמה זו שלשה דברים, ראשית, הוא בחינת תורה, היינו לקבוע עתים לתורה וללמוד בתורה תמיד. ב' הוא בחינת ענוה, שידע בעצמו גודל שפלותו, ואיך שהוא משוקע בתאוות גשמיות הבלי עולם הזה שאינו עיקר כלל, ויוכנע לבבו, ויהיה לבו נשבר בקרבו, ובזה ישפיל היצר הרע ויתיש כחו. ג' שיבקש רחמים מבעל הרחמים שירחם עליו ויתן לו כח לעמוד נגד היצר הרע בחינת פרעה, וה' ישפילו ויתגבר עליו ויצא מהגלות, ואז ירחם עליו ה' ויהיה בעזרו ויוציאו מהגלות מצרים. ובחינות אלו צריך לעסוק בהם בכל יום ויום, שלא להסיח דעתו כלל מזה.

והנה שלשה בחינות אלו, היינו יעקב שמרמז לבחינת תורה כידוע (זח"א קמו:). ושם מ"ב מרמז לבחינת סיעתא דשמיא, ובחינת ענו"ה, הם עולים גימטריא פרע"ה, מרמז שמספר של שלשה בחינות הנ"ל עומד נגד מספר פרעה, כי זהו כלל גדול, שבכל דבר של

הקליפה יש נגדו מספר בקדושה המכניע הקליפה, ובג' בחינות הנ"ל מכניעים בחינת פרעה הוא היצר הרע.

וכל כח של הב' בחינות הנ"ל הכניס יעקב למצרים לישראל, וזהו שם מ"ב ירד עם יעקב למצרים, היינו שמלבד ב' בחינות הנ"ל, גם בחינת שם מ"ב הכניס לישראל, שבזה יצאו ממצרים:

או יאמר עז"ה, דהנה ידוע מאמרם ז"ל (פע"ח ש' חג המצות פ"א, ע' לק"ת פ' שמות ד"ה וירא ה') שבחינת דעת היה בגלות במצרים, ומשמע שבודאי היה בחינת דעת לישראל, אלא שהיה בגלות, היינו כאדם שהוא בגלות שאינו יכול להראות פעולתו מה שיש בכחו, כן הבחינת דעת היה בישראל בשלימות, אלא שהיה בגלות ולא היו יכולים להראות פעולתו.

והענין הוא, שעיקר הדעת הוא לידע שעולם הזה הוא כפרוזדור לפני הטרקלין (אבות פ"ד מט"ז) ואין זה עיקר, אלא שזה הוא עבודת האדם בעולם הזה להתקין את עצמו בעולם הזה בתורה ומצות כדי שיכנס לטרקלין ויקבל שכר טוב בעולם הבא, כי יפה שעה אחת בעולם הבא מכל חיי עולם הזה (אבות פ"ד מי"ז). ויאמין באמונה שלמה שה' יגמול טוב למי שישמור מצותיו ויעניש כו'. ואע"פ שבעולם הזה נראה להיפך משלות הרשעים ויסורי הצדיקים, מכל מקום יאמין באמונה שלימה ששלות הרשעים הוא כדי להשמידם עדי עד, ויסורי הצדיקים הם כדי להרבות שכרן בעולם הבא, וזהו בחינת אהיה אשר אהיה (שמות ג יד), פירוש אהיה לפרוע מהרשעים ולבטלם לגמרי, פר"וע הוא לשון ביטול, כי תפריעו מתרגם תבטלון (שמות ה ד), גם אשר אהיה ליתן שכר טוב לצדיקים לעתיד לבא.

ומי שיש לו בחינת דעת זו בשלימות, בוודאי מואס בכל תענוגי עולם הזה ומניחם, ועוסק בחיי עולם בתורה ומצות כדי לזכות לתענוג האמת.

אמנם היצר הרע הנקרא פרע"ה, עומד נגד הבחינת דעת בכל יום ומסיתו, ואומר כל הבן הילוד היארה תשליכהו וכל הבת תחיון (שמות א כב), פירוש עולם הבא נקרא בחינת בן (בחינת דכורא), בחינת עיקר, ועולם הזה נקרא בחינת בת שאינו עיקר, והיצר הרע הוא פרעה מסיתו ואומר שבחינת בן בחינת עולם הבא, היארה תשליכהו, היינו שלא לעסוק בזה, אלא כל הבת תחיון, היינו לעסוק בבחינת בת בחינת עולם הזה.

וזהו בחינת זכירת יציאת מצרים בכל יום, שחייב אדם לזכור יציאת מצרים בכל יום, היינו שיזכור תמיד המלחמה הנ"ל, ולהלחם עם פרעה היצר הרע הנ"ל, העומד נגד בחינת דעת הנ"ל, ובכל יום ויום צריך להוציא הבחינת דעת מגלות פרעה הנ"ל, שבחינת

דעת יראה פעולתו לעבודת ה' וימאס בתענוגי עולם הזה כנ"ל, ולפי ערך מלחמתו ועבודתו ויציאתו בבחינת דעת שלו מתחת עצת היצר הרע הוא פרעה, כן יזכה לתענוגי עולם הבא האמיתיים לעתיד לבא.

וזשאה"כ (מיכה ז טו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות וגו', ובזוהר הקדוש (זח"ג קעו.) הקשה שהיה לו לכתוב כיום צאתך מארץ מצרים (שביום אחד יצאו), וכתיב כימי לשון רבים. כי בכל יום ויום של חיי האדם צריך לצאת ממצרים, היינו להוציא הבחינת דעת הנ"ל מתחת היצר הרע הנ"ל כנ"ל, ולפי ערך עבודתו ויציאתו ממצרים כן יהיה שכרו לעולם הבא על דרך הכתוב (תהלים צ טו) שמחנו כימות עניתנו וגו'.

וזהו ואלה שמות בני ישראל וגו', וא"לה מרמז ששם מ"ב ירד עם יעקב למצרים, פירוש בחינת דע"ת הנ"ל שמרומז בשני שמות אהי"ה אשר אהי"ה כנ"ל, בחינת דעת זה ירד עם יעקב למצרים, פירוש שיעקב השריש בחינת דעת זה בישראל, והאמינו באמונה שלמה שעתיד הקב"ה לגאלן ולשלם שכר טוב לצדיקים כנ"ל, אלא שלא היו יכולים להראות פעולתן לחוץ מחמת התגברות היצר הרע והתגברות שלות המצרים הרשעים שנתגברו והיתה ידם תקיפה מאוד, וישראל הצדיקים היו בגלות ויסורים, אבל עיקר הדעת היה לישראל מחמת יעקב שהכניס בהם אותו בחינה כנ"ל.

וזהו וא"לה, וא"ו נוספת, לרמז לבחינת רחמים, כי וא"ו מרמז לבחינת רחמים (זח"ב רכז:), א"לה מרמז לבחינת דין, כי אל"ה קשה מאל כידוע (יבמות כא.), לרמז לבחינת דעת הנ"ל, להאמין בבחינת רחמים הגנוז לצדיקים ובחינת דין הגנוז לרשעים. ועוד אמר שמ"ות בני ישראל, מרמז לשני בחינות, שם טוב לצדיקים בחינת שם עולם אתן לו וגו' (ישעיה נו ה). ובחינת ש"ם לרשעים, בחינת שמה כמאמר הכתוב (ע' ירמיה מו יט) וארץ מצרים תהיה לשמה.

והראיה לזו היה לישראל, ויוסף היה במצרים (שמות א ה). פירוש, שכל אלה אירע ליוסף הצדיק בעולם הזה, שמתחילה היה בתכלית השפלות שהיה עבד לפוטיפר ולשר בית הסוהר, ואח"כ עלה לגדולה ומשל עליהם, וכן יהיה לכל הצדיקים, שיעלו מעלה מעלה, אמן כן יהי רצון:

או יאמר בענין שם מ"ב עזה"ד להבין זה, הנה עיקר בריאת העולם היתה ברא"שית (בראשית א א) בשביל היראה שנקראת ראשית (אותיות דר"ע אות ב), שישראל יראו לפני ה' ויקיימו שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז ח), ויצייר תמיד בעיניו כאלו עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, ועי"ז יבא לבחינת יראה וענוה, שפל בעיניו נבזה נגד גדולתו ורוממותו ית'. וידע שכל השגתו ועבודתו הוא כאין נגד מה שצריך לעבוד מלך

מלכי המלכים הקב"ה, ותמיד ישתוקק לדבק את עצמו לעבודתו ית' ולהשיג שום השגה בתורתו יתב' ולחזות בנועם ה', ואם שהוא עתה מרוחק מה' על ידי חטאיו ומעוט עבודתו ית', עכ"ז בטוח בחסדו הגדול שימחול לו על כל חטאיו ויחננו שיזכה מעתה לשום עבודה, (ועל ידי בחינה זו באמת יכולין לדבק את עצמו לשם הקדוש אהיה ית') כי שם אה"יה מרמז על בחינה זו, ר"ל אה"יה מעתה שום בחינת עובד בעזרת ה' עלי, אבל עד עתה עדיין לא הגעתי לשום עבודה באמת.

ובחינה זו היה לישראל בהיותם במצרים, כמאמר הכתוב (דברים ז ז) לא מרבכם חשק כו' כי אתם המע"ט וגו' ואמרו ז"ל (תנחומא עקב ג) שאתם ממעטין עצמכם לפני, פירוש בחינת ענוה.

וזהו בחינת שם מ"ב שבו נבראו ז' ימי קדם (ת"ז ת' י' כו., ע' ת' ד' יט.), ועל ידו נתקיימו, כי הוא מרמז לבחינת ענוה, ובו היה התחלת הבריאה, ביום א' נברא בשם הראשון אב"ג ית"ץ גמטריא תו"לע אותיות עול"ת, כדאיתא בסידור (סידור האר"י פ' התמיד). ויום השבת נברא בשם שקוצי"ת גימטריא תול"עת (לק"ת פ' תשומה ד"ה ותולעת שני, מ' מאה קשיטה לרמ"ע מפאנו סי' פה) שמרומז על ענוה כפולה שצריך להיות ביום השבת, וכל יום כלול מכולם כידוע (פע"ח ש' עולם העשיה פ"ה), על כן עיקר קיום הימים על ידי בחינת ענוה, וישראל אפילו בהיותם בארץ מצרים היו דבוקים בזה הבחינה ובזה השם הקדוש, ועל ידו נגאלו. וכדאיתא בספר אור החיים על פסוק (שמות ג יב) וזה לך האות כי וגו' על ההר הזה, שפירש בספר אור החיים על בחינת ענוה ע"ש.

וגם אני אוסיף נופך משלי בפירוש הכתוב (שמות ג יא) מי אנכי כי אלך אל פרעה וגו' ויאמר כי אה"יה עמך. ר"ל בעבור שאמר משה מי אנכ"י וגו' מצד גודל הענוה שהיה למשה, ע"ז השיב לו ה' ויאמר כי אהיה עמך, ר"ל בעבור זאת אשלחך כי אה"יה עמך, ר"ל ענוה עמך, כי תמיד אתה בעיניך כאלו לא השגת כלום ומשתוקק להיות מעתה שום בחינת אה"יה כנ"ל. וגם ישראל בעבור זאת נגאלין, שיש להם בחי' ענ"וה ויראה שהם ממעטין את עצמם לפני, ועל כן אני רוצה להשרות שכינתי עליהם, כמאמר הכתוב (ע' ישעיה נז טו) את מי אשכון וגו'. וזה לך האו"ת וגו' תעבדון וגומר על ההר הזה, שהוא נמוך מכל ההרים (ע' סוטה ה., זח"א רס:, ע' בר"ר צט א), ומזה נודע שאין אני משרה שכינתי אלא במקום נמוך.

וזהו אה"יה אשר אהי"ה וגו' (שמות ג יד), פירש רש"י אהי"ה עמהם בצרה זו וכו', פירוש שבחינת אהי"ה בחינת ענוה הוא עמהם בצרה כנ"ל, (והיה גם להם) לב נשבר ונדכה על בחינת רחוק מה', שהוא בחינת ל"ב נשבר ונחלק לשנים, והיא י"ו לעילא י"ו

לתתא (ע' פע"ח ש' השופר פ"א, ע' עמק המלך ש' עולם התהו פכ"ה) כמו שכתבנו לעיל כמה פעמים (פ' וירא, פ' ויגש???), ועם ציור שם הוי"ה ב"ה עולה גימטריא מ"ב, מרמז לשם מ"ב.

וזשאה"כ (שמות א כא) ויהי כי יראו המילדת את האלהים ויעש להם בת"ים, ר"ל בחינת בי"ת ומכון לשכינה, ונעשה על ידי בחינת אה"יה שהיה עמהם כנ"ל, כי ג' פעמים אהי"ה במילוי יה"א, ר"ל באלפי"ן בההי"ן ביודי"ן, גימטריא תנ"ה, וכשחסר מהם ג' אלפי"ן נשאר מספר תנ"ב, גימטריא בתי"ם.

גם בתי"ם ר"ל בי"ת ם', שנעשה בחינת בי"ת על ידי ם' סתומה, שהוא שני דלתי"ן כמו שאמר המגיד זללה"ה ע"ד הכתוב (תהלים קטז ו) דלתי ולי יהושיע, ר"ל שעל ידי בחינת הדל"ת בחינת הכנעה נעשה בי"ת לשכינה.

ועל ידי בחינת אהי"ה בחינת הכנעה והשתוקקות לדבק בו ית' ולהיות אצלו (ואה"יה א"צלו אמון (משלי ח ל)) ממש, בחינת אצילות, זוכה לבחינת הצל"ה, וזהו שאמר הכתוב (שמות ה כג) והצל לא הצל"ת, ואיתא במדרש (שמ"ר ה כב) ודא"י לא הצל"ת, ר"ל ודא"י גימטריא אהי"ה, פירוש שלא הצלת על ידי בחינת ודא"י בחינת אה"יה, שמהראוי היה להציל על ידי בחינת אהי"ה כנ"ל:

הבאים מצרימה (א א). להבין פסוק זה על דרך המוסר. הנה בשביל ישראל שנקראים ראשית (בר"ר א ד, בר"ר פג ה) נברא עולם הזה הגשמי, שיהיה להם כפרוזדור לפני טרקלין להכין את עצמם בעולם הזה לכנס לעולם הבא. וזהו העיקר העבודה, לידע ולהבין שכל תענוגי עולם הזה המה הבל ורעות רוח, ואינו תכלית וקיום נצחי, רק המה תכלית השפלות ופחיתות ערך, ועיקר הבריאה היתה רק בשביל עבודת הבורא ב"ה שהוא קיום נצחי שאין לו שום דמיון וערך בשום תענוגי עולם הזה, כמאמר (תפילת נשמת) מי ידמה לך ומי ישוה לך, ר"ל שאין שום מעלה דומה במעלה ולא שום ערך למעלת עבודת ה' שנמשך ע"י חיים ממקור החיים ב"ה וב"ש, וכנגדו הוא תענוגי עולם הזה בתכלית השפלות שאין לו שום מעלה ותכלית נצחי.

וזהו שאמר הכתוב (דברים ד לט) וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. פירוש, לדעת כי בשמים, שמרמז על בחינת שמיימי, בחינת עבודת ה', הוא ממעל, בתכלית המעלה כנ"ל. ועל הארץ מתחת, ר"ל הארציות שהם תענוגי עולם הזה, המה בתכלית מתחת, שאין תחתיהם שום דבר שיהיה גרוע מהם.

וכ"ז צריך האדם להתבונן היטב, ולהתרחק מבחינת גשמיות ומתענוגי עולם הזה בתכלית הריחוק, ולדבק את עצמו לבחינת קדושה, כמאמר הכתוב (שמות ב ד) ותתצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו, ר"ל שמתחלה נתרחקה מבחינת גשמיות ונתחברה לבחינת קדושה, כדי שאח"כ תוכל לחזור ולהעלות בחינת גשמיות, היינו המדות הגשמיות ותענוגי עולם הזה, להעלותם ולקרבם לשורשם, כי עד של הרחיק את עצמו מהם לגמרי אי אפשר להעלותם, עד שבתחלה מרחיק את עצמו מהם כנ"ל, והם אצלו בתכלית המאוס, ואח"כ יוכל להעלותם כנ"ל.

ואפשר לומר שזהו מרומז בפסוק וא"לה שמ"ות בני ישראל וגו', שידוע מאמר חז"ל (יבמות כא.) אלה קשה, מרמז על בחי' גשמיות שהם קשים, ואות וא"ו של ואל"ה מרמז על בחינת המשכה שנמשך בחינת קדושה לבחינת גשמיות, ועל ידי מה נמשך, על ידי שמ"ות, נוטריקון ש"מים מ"על ו"הארץ ת"חת, ר"ל על ידי שהתבונן בבחינה זו שאין למעלה מבחינת שמיימי, ואין למטה מבחינת ארציות, ועי"ז נתרחק מאד בתחלה מגשמיות כנ"ל, עי"ז יש בו כח אח"כ להמשיך בחינת קדושה לבחינת גשמיות.

וזהו הבאים מצרימה, ר"ל בבחינה זו של (ואל"ה) שמו"ת, באו בני ישראל בבחינת קדושה, לבחינת מצר"ימה שמרמז על גשמיות.

וזהו מרומז גם כן בפסוק (שמות ב א) וילך איש מבית לוי ויקח את בת לו"י, פירוש שהלך מבחינת מב"ית לו"י, אחר שהיה בבחינת בי"ת לו"י, לשון לויה, בחינת חיבור לקדושה, הלך אח"כ לבחינת בת לו"י, ר"ל לבחינה הקטנה שהיא נקראת בחינת בת לוי, מרמז לבחינת ארציות כנ"ל (ע' לעיל ריש הפ' ד"ה או יאמר), להעלותו לקדושה, יהי רצון שנזכה לזה אמן:

בפירוש רש"י, אע"פי שמנאם בחייהם חזר ומנאם במיתתם להודיע חיבתם לפני המקום (א א). הנה לפרש על דרך העבודה. ולפרש אות וא"ו של וא"לה.

ובתחלה נפרש הפסוק (תהלים קמה יח) קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראהו באמת. ולכאורה קשה, דבתחלה אמר קרוב ה' לכל קראיו, ואח"כ אמר דוקא לכל אשר יקראהו בא"מת.

ולהבין זה, הנה עיקר העבודה צריך להיות בבחינת אהי"ה, כמאמר הכתוב (שמות ג יד) כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם. היינו כי באמת האדם שהוא משוקע בתאוות חומריות עולם הזה, ואפילו כשהוא עוסק בעבודת ה' בתפלה ומכוון לשם ה' אעפי"כ הגשמיות נחשב אצלו לעיקר, וכגון כשהוא מתפלל בברכת התפלה כגון רפאנו או ברך עלינו, ומבין שעיקר התפלה הוא בוודאי צורך גבוה ליחד יחודים למעלה, אבל

עכ"פ הוא מכוון גם כן לפשוטו של מקרא בגשמיות, ואם כן איך תעלה תפלתו לעשות יחוד קב"ה ושכינתיה כשאין כונתו בשלימות. רק ה' ברוב רחמיו וחסדיו מצרף מחשבה טובה של ישראל למעשה (קדושין מ.), היינו במה שאיש הישראלי מבין פחיתת עבודתו וכונתו לה', איך שהוא אינו בשלימות, ונשבר לבו בקרבו ע"ז, ומצפה לתשועת ה' שה' יהיה בעזרו שתהיה הרוחניות עיקר והגשמיות טפל, וזה נקרא בחינת אהי"ה, בחינת עתיד, שיהיה בבחינת שלימות לעתיד, היינו שאחר זמן מה ה' יעזור לו.

וזהו מרומז בפסוק קרוב ה' לכל קראיו, פירוש שכל הקורא בתפלה לה' אעפ"י שעדיין אין כונתו בשלימות כנ"ל, אעפי"כ קרוב ה' לכל קוראיו לשמוע תפלתו, מצד שהוא בבחינת אהי"ה, שמצפה לתשועת ה' שה' יעזור לו שיקראהו באמת בלתי לה' לבדו.

ולזה נקוד לכל הראשון בנקודה תחת האותיות, ולכל הב' נקוד בנקודה שלמעלה מהאותיות, כי ידוע (ע"ח ש"ו פ"ב מ"ת) שאותיות המה במדרגה קטנה מהנקודות, ולזה בלכל הא' שמרמז שעדיין אינו בשלימות הרוחניות שהוא מדרגה מעולה, עדיין הוא בבחינת תחת האותיות שהוא מדריגה קטנה ממנה, היינו שהוא עושה הגשמיות יותר עיקר מבחינת הרוחניות, אבל עכ"פ הוא מרגיש בעצמו אותו חסרון ומצפה שיהיה אח"כ בבחינת נקודות למעלה מהאותיות כראוי כנ"ל.

ומפרש הכתוב במה, באמ"ת, היינו בחינת שם הקדוש הנכבד הנורא אה"יה גמטריא כ"א, וכ"א פעמים כ"א הוא מספר אמ"ת, ובזה מקבל תפלה זו, ועי"ז מקבל גם שאר התפלות שהם בקטנות שאין מתפללים רק לצורך עצמם, הכל בכח השם הקדוש הזה הטוב והמטיב לדידיה ולאחריני (ע' ברכות נט:), וזה כמו שני פעמים השם הקדוש הנ"ל, וזהו וא"לה, שהוא גימטריא מ"ב, שהוא שני פעמים השם הקדוש הזה, ירד עם יעקב למצרים:

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף וכו' (שמות א ח). וי"ל זה על דרך העבודה. ומקודם נבאר מה שאיתא בגמרא (ברכות נד.) על פסוק (דברים ו ה) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, בשני יצריך, ביצר טוב וביצר הרע. ואיתא בספרי הצדיקים כמה פירושים על זה, וכולם אמת.

ונוכל לומר גם כן על זה האופן, דהנה יש לפעמים בחינת הסתלקות הדעת על ידי התגברות היצר בתאוות גשמיות, וכמעט מואס בחיים חיותו בשביל זה שאינו יכול לבא לבחינת ביטול היצר הרע מכל וכל, ועי"ז הוא רחוק מבחינת קדושה, וכל השבירות לב שיש לו מזה הוא על ידי שמתבונן בשכלו לזכור האיך היה כשהיה בבחינת דעת והיה רחוק מאוד מתאוות גשמיות שאינו דבר הקיים כלל, ועכשיו הוא משוקע בהם על ידי

התגברות היצר הרע, ומחמת זה אינו יכול לבא למדרגה להיות מרכבה לשכינה, והוא בחינת חורבן בית המקדש, שעיקר בחינת בנין בית המקדש היה ושכנתי בתוכם (שמות כה ח) בתוך כל אחד ואחד (ע' ר"ח ש' האהבה ו יט), בחינת התקרבות אל הקדושה, וזה כשנסתלק ממנו בחינת דעת על ידי התגברות התאוות נתרחק מבחינת קדושה, ומחמת זה הוא מואס בחיים חיותו.

והעצה היעוצה לזה, להתבונן בשכלו ולהאמין באמונה שלימה שזה הוא ירידה לצורך עליה, וכל זה הוא בוודאי לצורך תוספת תענוג, ולא יהיה משוקע חס ושלום תמיד בחשכות הזה בהתגברות יצר הרע בתאוות גשמיות. ובהתבוננות זה יעלה ויבא לאהבה את ה' בכל נפשו ומאודו אפילו בעת התגברות יצר הרע על ידי הסתלקות בחינת דעת, ועי"ז יתעלה לבא לבחינת דעת אמיתית.

וזהו ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע, כדי שמזה יבא לבחינת דעת אמיתית.

והנה כשהוא בבחינת דעת כתקונה, נקרא שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (דברים ו ד) יחודא עלאה (זח"א יח:), מרמז שהוא אחד ואותו צריך לאהוב בכלות הנפש ואין שני זולתו לאהוב אותו. וכשהוא בבחינת הסתלקות הדעת, נקרא ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד (יומא פ"ג מ"ח), יחודא תתאה (זח"א יח:), ומזהיר אותנו הבורא עולמים ב"ה ואהבת את ה' כו', הן כשהוא בבחינת שמע ישראל, הן כשהוא בבחינת ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

והנה כשהוא בבחינת דעת הוא בחינת בנין בית המקדש, כמו שאיתא בגמרא (ברכות לג.) כל מי שיש בו דעה כאלו נבנה בית המקדש בימיו. וכשהוא בבחינת הסתלקות הדעת הוא בחינת חורבן בית המקדש. ואיתא בגמרא (עירובין יח:) מיום שחרב בית המקדש די לעולם שישתמש בשתי אותיות משם העצם ב"ה כמו שכתוב (תהלים קנ ו) כל הנשמה תהלל יה.

וזה (תהלים סח ה) סלו לרכב בערבות ביה שמו וגו', היינו הללו ושבחו לרוכב בערבות, היינו אפילו בשעת הסתלקות הדעת שהוא בחינת חשכות וערבית, אעפי"כ הללו אותו ביה שמו, בשתי אותיות משם העצם ב"ה, מבחינת חורבן בית המקדש.

ועוד נוכל לרמז עד"ז, דהנה כשהוא בבחינת הסתלקות הדעת, בחינת ערבית וחשכות, אז הוא בחינת יחודא תתאה, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, מרמז שצריך להלל ולפאר תמיד לבורא עולמים ב"ה על שם כבוד מלכותו אפילו בעת התגברות היצר הרע

כנ"ל. וזהו סלו לרכב בערבות בבחינת ביה שמו, ר"ת של בשכמל"ו, שיו"ד פעמים ה' הוא כ"ל.

והנה כשירד יעקב למצרים התחיל בחינת גלות, בחינת הסתלקות הדעת, ונסתמו מעינות החכמה, והיה בבחינת יחודא תתאה, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, כמו שאיתא (ע' בר"ר צט ה) בקש יעקב לגלות את הקץ ונסתם ממנו מעינות החכמה וכו', מיד אמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד (ע' בר"ר צח ג), והאמין באמונה שלימה שזה הוא ירידה לצורך עלייה, ובוודאי יבא מזה תוספת תענוג, ולא יהיו בני ישראל משוקעים ח"ו תמיד בחשכות הזה, ומזה בא לאהבת ה' בכל נפשו ובכל מאודו אפילו בעת הסתלקות הדעת, כאזהרת בורא עולמים ב"ה בפרשת ואהבת וכו'.

וזה השם של מ"ב ירד עם יעקב למצרים (זח"ב ד: ובהגהות מהרח"ו ובמק"מ, יל"ר פ' שמות סי' ז), היינו שם של מ"ב מרמז על פרשת ואהבת שיש בו מ"ב תיבות (פע"ח ש' קר"ש פכ"ג), וזאת הבחינה ירד עם יעקב למצרים, בחינת גלות הדעת (פע"ח ש' חג המצות פ"א).

וזהו וא"לה ש"מות ב"ני י"שראל ה"באים מ"צרימה, ר"ת בי"ה ש"מו, שהוא ר"ת של ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד כנ"ל, היינו שבחינת יחודא תתאה ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, בא למצרים את יעקב.

והנה לפעמים יש, כשבא לבחינת הסתלקות הדעת נתגבר וקם עליו המלך זקן וכסיל הזה בהתגברות התאוות גשמיות ולא ידע כלל בעת הזאת בחינת תו"ספות, שהוא ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, שבתורה אינו כתוב רק שמע ישראל וכו' ואהבת וכו', וזהו ויקם מלך חדש על מצרים, שזהו בחינת גלות הדעת, אשר לא ידע את בחינת יוסף, היינו ההוספה הנ"ל, על ידי התגברותו והבן:

ותתצב אחותו מרחק לדעה מה יעשה לו (ב ד). ונוכל לומר על זה רמז, דהנה איתא בספרים קדושים (פע"ח ש' חג המצות פ"א) שבגלות מצרים היה הבחינת דעת בגלות. ונוכל להבין ענין בחינת דעת על דרך זה, היינו שבחינת דעת הוא בחינת התחברות חסדים וגבורות (ע"ח שכ"א פ"ב), היינו להתבונן ולהאמין שאפילו בבחי' גבורות יש חסדים נסתרים, ועיקר המכוון בבחי' גבורות הוא בחי' חסדים, שעיקר בריאת העולם היה בשביל זה בגין דיתקרי רחום בגין דיתקרי חנון (ע' זח"ג רנז:, ע"ח ש"א ענף א'), ומבחינת אמונה זו נמתקו הגבורות.

וזהו שם מ"ב ירד עם יעקב למצרים (זח"ב ד: ובהגהות מהרח"ו ובמק"מ, יל"ר פ' שמות סי' ז), שם מ"ב מרמז על שם של מ"עשה ב"ראשית, והשם של מעשה בראשית הוא

אהו"ה, ר"ת של פסוק א"ת ה"שמים ו"את ה"ארץ, כדאיתא בכתבי האר"י זללה"ה (מקדש מלך על זח"א קסח:, ס' השמות לרמ"ז, וע' מא"א מע' הט' סי' ה, וע' זח"א רנא.) ששם זה הוא בחינת דעת, וזהו שם מ"ב ירד עם יעקב, פירוש בחינת דעת, התחברות חסדים וגבורות, ירד עם יעקב.

ולכך כשיעקב היה חי לא היה גלות, שהיה בחינת דעת ונמתקו הדינים. אבל כשמת יעקב אבינו ע"ה, נסתמו עיניהם של ישראל, ופסקה הבחינת דעת מלהבין שהכל נכלל בימין, לכך לא היו יכולים להמתיק הדינים, והיו בבחינת גלות.

ובחינת הדעת הנ"ל הוא בחינת ישראל, כמאמר הכתוב (ישעיה מג כא) עם זו יצרתי לי, ז"ו מרמז על שם מ"ב, שזיין פעמים וא"ו בגימטריא מ"ב. ועוד שאות ז"יין מרמז על בחינת גבורות לשון כלי זיין, ואות וא"ו מרמז על בחי' חסדים בחי' השפעות טובות (ע' זח"ב רכז:). ולכך עם קדוש זרע יעקב בשם ישר"אל יכונה, שגימטריא או"ר חו"שך, מרמז שצריך להפך חשוכא לנהורא, שהוא התחברות חסדים וגבורות כדי להמתיק הדינים.

ונחזור לענינינו, שצריך להאמין ולהבין שהכל הוא מדת החסד, אפילו במדת הגבורה עיקר המכוון הוא מדת החסד, וצריך להבין זה הן ברוחניות היינו בתורה ותפלה ומעשה המצות, והן בגשמיות, היינו אפילו ברוחניות יש לפעמים הסתלקות המוחין, וצריך לדעת שזה הבחינת ירידה הוא לצורך עליה, כמאמר הכתוב (מל"א יח לט) ה' הוא האלהים ה' הוא האלהים שני פעמים, ברוחניות ובגשמיות.

וזה, וידעת היום והשבות אל לבבך (דברים ד לט), וידעת הוא לשון דעת, היינו לעבוד את הבורא ב"ה בבחינת דעת, ומה הוא בחינת דעת, לדעת כי ה' הוא האלהים, היינו לחבר חסד וגבורה (זח"ג סה.), בשמים ממעל, פירוש הן ברוחניות, והן בגשמיות זה על הארץ מתחת כנ"ל.

ובחינת התחברות חסד וגבורה מכונה בשם דר"ך, שדרך מחבר האי גיסא והאי גיסא. ועוד שדרך בגימטריא ב' פעמים הוי"ה אלה"ים, מרמז שצריך לחבר חסד וגבורה בב' בחינות, בגשמיות וברוחניות. גם הבחינת דעת מכונה בשם שלום (פרדס שכ"ג ע' שלום), שמחבר שני דברים שהיו מחולקים, ובחינת דעת גם כן מחבר שני דברים הפכים כנ"ל.

ואפשר לומר שבפרשות של שוב"בים צריך לתקן בחינת דעת, ויכול לבא לזה הבחי' בפרשות אלו. והרמז לזה מהתורה הקדושה, שספר בראשית סיים (בראשית נ כו) ויישם בארון במצרים, תיבת במצרים עולה ש"ם מ"ב, ואל"ה (שמות א א) גימטריא מ"ב, מרמז ששם מ"ב הוא שמות בני ישראל, שזה הוא בחינת שם של בני ישראל, שהוא אור חושך,

שהוא בחינת דעת להפכא חשוכא לנהורא. הבאים מצרימה את יעקב, פירוש ששם מ"ב ירד עמו מצרימה. וכשמת יעקב נסתמו כנ"ל, וצריך לתקן זה, ולכך כתוב בכתבי האר"י זללה"ה (משנ"ח מס' טבת שבט פ"ב סי' ג') לומר בשובבי"ם בקריאת שמע שעל המטה, פסוק נעברה נא בארצך בדרך המלך נלך לא נטה ימין ושמאל (במדבר כא כב), מרמז שבשוב"בים צריך לתקן בחינת דעת, לילך בדרך המלך, שהוא בחינת דעת המכונה בשם דרך, ושלא יטה ימין ושמאל, רק לאכללא שמאלא הוא בחינת גבורה, בימינא היא בחינת חסד (זח"ג קמב.).

ונוכל לומר גם כן שזהו כוונת האר"י זללה"ה שבשובבי"ם הוא תיקון על פגם הברית (ש' היחודים ענף ג' פ"ד, משנ"ח מס' טבת שבט פ"א סי' ב'), שהוא בחינת שלום כמאמר הכתוב (מלאכי ב ה) והיתה בריתי אתו החיים והשלום, שהוא בחינת דעת המכונה בשלום כנ"ל, התחברות חסד וגבורה. ועל ידי כך נמתקו הגבורות, ונעשה הצרוף משם אלהים שגימטריא פ"ו, שהוא בחינת דין - שם הוי"ה במלואו עולה מ"ה, ומ"ם ה"א במילואו עולה גם כן פ"ו, שהוא רחמים.

וזהו ותתצב אחתו מרחק, אחותו בחינת אחדות, ומורה לנו התורה הקדושה לדעת כשיש בחינת התרחקות בבחינת אחדות, צריך לדעת שעיקר הכוונה הוא לדעת, פירוש בשביל בחינת דעת. ומהו הבחינת דעת, לעשות משם אלהים שהוא מורה על בחינת דין (זח"ג סה.) - הצרוף מ"ה, שהוא מורה על שם הוי"ה במלואו מ"ה, שהוא מורה על רחמים גמורים, וזהו מה יעשה לו, היינו לעשות הצרוף מ"ה, יהי רצון שנזכה לזה, ובזכות זה ובא לציון גואל אמן כן יהי רצון:

ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבדה ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבדה (שמות ב כג). וצל"ד, שהיה להם להרבות בשמחה כשמת מלך מצרים, שהיה מלך חדש שנתחדשו גזירותיו (סוטה יא.), ועל מה ויאנחו.

ונוכל לומר, מחמת שהיו במצרים בבחינת עבדות, כמאמר הכתוב (שמות כ ב) אנכי ה' אלהיך אשר וכו' מבית עבדים, לא היו יכולים להראות לכל השמחה, ונצרכו להטמין השמחה בלב ולהראות פנים זועפות, וזה ויאנחו, שהיו מראים את עצמם כך. מפני מה, מן העבדה, מחמת שהיו בבחינת עבדות. וזה, ויזעקו ע"ז שהיו בבחינת עבדות כזה שנצרכו להיות אחד בפה ואחד בלב. וזהו ותעל שועתם אל האלהים מן העבדה, מחמת שהיו בבחינת עבדות כזה, ובכל צרתם וכו' (ישעיה סג ט), לכך ותעל שועתם אל האלהים וגו':

וישב משה אל ה' ויאמר אדני למה הרעותה לעם הזה וכו' והצל לא הצלת את עמך (ב כב - כג). וצריך לעיין היטב, האיך יתכן שמשה רבנו רבן של כל הנביאים (שמ"ר כא ד) יאמר כך.

אך נוכל לומר על דרך המוסר, שהכלל הוא, שעיקר העבדות הוא בחינת רוח נשברה כמאמר הכתוב (תהלים נא יט) זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכה וכו', וזה והאיש משה היה ענו מאוד מכל האדם (ע' במדבר יב ג) נבזה בעיניו נמאס ואת יראי ה' יכבד (תהלים טו ד), ולא האמין בעצמו שתהיה גאולה כללות על ידו, והיה חושב בדעתו כי איך יתכן שעל ידי השפל באמת כמותו יצמח גאולה לכללות ישראל, לכך אמר (ג יא - יב) מי אנכי כי אלך אל פרעה וכו' ויאמר כי אהיה עמך, פירוש אדרבה מחמת שיש לך שפלות כזה אני משרה שכינתי עליך כמאמר הכתוב (ע' ישעיה נז טו) אני אשכון את דכא, וכמו שאיתא (סוטה ה:) כמה גדולים נמוכי רוח לפני הקב"ה. וזה לך האות שאני בוחר רק בנמוכי רוח, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את ה' על ההר הזה דייקא, קטן שבכולם (זח"א רס:).

וזה הכלל, כשיש לאדם הזדככות החומריות מכל וכל במחשבה דבור ומעשה ויש לו דבורים טהורים ומחשבות טהורות ושפלות באמת, אשרי לו, שמכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות (ע' קדושין מ:). אבל כשאדם עובר עברה ח"ו הוא להיפך.

וזה האיש משה היה ענו מאוד, לכך כשראה שלא היה הצלה, והיה להיפך שנתחזק השעבוד ביותר, היה תולה שוודאי הוא הגורם לזה, לכך וישב משה אל ה', פירוש שעשה תשובה. ויאמר לה' למה הרעותה לעם הזה למה זה שלחתני לאיש כמותי, ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הנכבד והנורא, היינו כה אמר ה', ומהראוי היה שיהיה אימה ויראה ופחד כשנזכור את שמו הנכבד והנורא, ובודאי מחמת שלא דברתי כהוגן הרע לעם הזה, מחמת שהכרעתי את כל העולם וכו', לא די והצל לא הצלת, שלא הכרעתי לכף זכות אלא שהכרעתי לכף חובה והרע לעם הזה.

ומחמת שעשה תשובה היה מכניס בחינת תשובה לכללות ישראל, ובחינת תשובה מכונה בשם בינה (זח"ג קכב.), שמחמת שמבין רוממות האל ית' ושפלות עצמו לכך עושה תשובה ויש לו לב נשבר, כמאמר אליהו ז"ל (ת"ז הקדמה יז.) בינה לבא. וזהו ויאמר ה' אל משה עתה, על ידי בחינת עתה שהיה בחינת תשובה, כמו דאיתא בגמרא (בר"ר כא ו) אין ועתה כו', תראה אשר אעשה לפרעה, כי בי"ד חז"קה, בגימטריא ב' פעמים בינ"ה, הוא בחינת תשובה שעשה משה, וגרם להכניס בחינת תשובה לכללות ישראל, ועל ידי זה ישלחם, וביד-חזקה יגרשם מארצו:

וארא

וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה' וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שד"י ושמי ה' לא נודעתי להם (ו ב - ג). הנה עיקר השראת השכינה והתגלות האור מאתו ית"ש על האדם, הוא על ידי הנביא, ועל ידי לב נשבר, כמאמר הכתוב (ישעיה נז טו) מרום וקדוש אשכון את דכא ושפל רוח.

וזה היה בחינת אברהם, ובחינת משה, ובחינת דוד, כמאמר חז"ל (חולין פט.) נתתי גדולה לאברהם, אמר (בראשית יח כז) ואנכי עפר ואפר, נתתי גדולה למשה, אמר (שמות טז ז) ונחנו מה, נתתי גדולה לדוד, אמר (תהלים כב ז) ואנכי תולעת ולא איש, ועיקר החשק והרצון של הבורא ב"ה הוא רק במי שיש לו בחינת ענוה, כמאמר הכתוב (דברים ז ז) לא מרבכם חשק ה' בכם כי אתם המעט, ודרשו רז"ל (תנחומא עקב ג) על שממעטים את עצמם לפני. הכלל כי מי שזוכה למדת ענוה באמת בוודאי שורה עליו השכינה והתגלות האור מאתו יתברך שמו.

ועל דרך זה נוכל לפרש הפסוק (יחזקאל א כו) ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, כי אד"ם ר"ת א"ברהם ד"וד מ"שה (ע' ס' הליקוטים פ' האזינו), מרמז על בחינת ענוה.

וזה פירוש הפסוק ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, כי מי שמקיים מצוות עשה ומצוות לא תעשה, היינו יראה ואהבה, כי מצות עשה הוא בחינת אהבה, כי מחמת האהבה הוא מקיים מצותיו, ומצות לא תעשה הוא בחינת יראה, שמתייירא לעשות עברה נגד רצונו יתברך, ועל ידי זה נעשה מרכבה לשכינה, כי עושה בזה נייחא להקב"ה ונקרא כסא כבודו. אבל מי שזוכה למדת ענוה באמת הוא יותר במעלה ממי שמקיים מצות עשה ולא תעשה ולא זכה עדיין למדת ענוה באמת.

וכ"ז הוא בבחינת קדושה, צריך שיהיה לו מדת ענוה והשתוקקות, היינו שכל העבדות וכל קיום התורה והמצות יהיה קטן בעיניו כאילו לא עשה שום מעשה הטוב נגד מה שצריך לעשות, ותמיד יתאוה וישתוקק לעבודת הבורא ב"ה יותר ויותר. אבל בבחינת גשמיות, צריך שיהיה לו מדת צמצום והסתפקות למעט תאותו בכל מה דאפשר, ויסתפק במה שיש לו ולא יתאוה למותרות.

וזה פירוש שנים מקרא ואחד תרגום (ברכות ח.), כי מקרא נגד התרגום הוא כמו קדושה נגד חיצוניות (ע' טעמי המצות פ' ואתחנן), ולכן מקרא הוא שנים, כי בבחינת קדושה צריך שיהיה עבודתו כפולה, ושישתוקק תמיד לעבודתו ית"ש יותר ויותר. ותרגום

הוא אחת, כי בבחינת גשמיות צריך שיהיה לו מדת צמצום והסתפקות, שלא יתאוה למותרות.

וכמו שדברנו מזה במקום אחר (ריש פ' כי תבוא) בענין מזוזה, שם שד"י מלבר, והיה מלגאו (זח"ג רסו., שו"ע יו"ד סי' רפ"ח סעי' טו), כי שם שד"י מורה על בחינת צמצום, שדי לו במה שיש לו, ומלת והי"ה מורה על בחינת השתוקקות, כי והיה הוא לשון עתיד, שיהיה לו עוד יותר ויותר. ולכן שם שד"י מלבר, היינו דברים גשמיים צריך שיהיה לו מדת צמצום כנ"ל. ובדברים שהם מלגאו, היינו בדברים פנימיים בחינת קדושה, צריך שיהיה לו מדת השתוקקות כאמור.

וזה פירוש הפסוק וידבר אלהים, שהוא מדת הצמצום, דבר אל משה שיתנהג כן בדברים חיצונים. ובדברים שהם פנימיים אמר לו אני הוי"ה, כי שם זה מורה על מדת השתוקקות יותר ויותר לעבודתו ית' כאמור.

וזה פירוש הפסוק וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב, כי מלת וארא הוא אור א', כלומר מנין זכו האבות שיהיו להם השראת השכינה והתגלות האור מאלופו של עולם ית', הוא על ידי באל שדי ושמי הוי"ה, היינו שהיה להם ב' בחינות הנ"ל, היינו בדברים שהם מלגאו תפסו במדת השתוקקות, ע"ז מורה שם הוי"ה. ובדברים שהם מלבר, היה להם מדת צמצום אשר ע"ז מורה שם שד"י.

ואף בזה גופא, אף שהיה להם ב' בחינות הנ"ל, עכ"ז לא נודעתי להם, היינו לא נודע להם, כי יש מי שזוכה לב' בחינות הנ"ל אך כמדומה בעיניו שכבר זכה לשלמות הכנעה באמת, אבל האבות לא נודע להם מזה, כלומר שידעו בעצמם שלא זכו עדיין למדת הכנעה וענוה באמת, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה' (ו ב). ויש להבין שלכאורה תיבות ויאמר אליו הוא מיותר. גם להבין שינוי הלשון בתחלה בחינת דבור (ע' ספרי בהעלותך סי' מא), ואח"כ תיכף בחינת אמירה רכה (שמ"ר מב ב).

הנה כתיב (ויקרא ד כב) אשר נשיא יחטא, ודרשו רז"ל (הוריות י:) אשרי הדור שהנשיא שלו חוטא וכו'. פירוש, שעיקר השראת השכינה הוא על בחינת נשברי לב (כמאמר הכתוב (ישעיה נז טו) את מי אשכון את דכא וגו'), היינו על בחינת בעלי תשובה, כי כשאדם חוטא, ועי"ז נשבר לבו בקרבו ושב בתשובה שלימה, וממשיך על עצמו אור התשובה, ובחינה זו גדול מאד בעיני ה', וה' חפץ להיות לו דירה בתחתונים (במ"ר יג ו), לכן נופל הצדיק ממדריגתו בבחינה נמוכה, כדאיתא בספרי הצדיקים (מאור עינים פ' וירא עמ' נז. ד"ה אך צריך, פ' שמות עמ' קנה ד"ה וכמו שאמר הבעש"ט) על פסוק

(משלי כד טז) שבע יפול צדיק וקם, שמן השמים נעשה זאת שיפול הצדיק ממדריגתו כנ"ל בכדי שישבור לבו בקרבו וישוב לה', וימשיך בחינת אור תשובה על כללות ישראל.
וזהו מרומז בלשון הפסוק (תהלים לד יט) קרוב ה' לנשברי לב וגו', ולא כתיב לשבורי לב כמו שכתוב הרופא לשבור"י לב וגו' (תהלים קמז ג), לרמז שקרוב ה' להצדיקים שנשבר לבם מן השמים כנ"ל.
ואף על פי שבוודאי יותר קשה להדבק בה' אחר שחטא, שכבר נתגשם לבו ונתלכלך בחטא, ולכן הבטיח לו ה', אני ה' קודם שיחטא אני ה' לאחר שיחטא (ר"ה יז:), שאעפ"י שיחטא ויתלכלך בחטא, מכל מקום מחמת שבירת לבו ושפלות רוחו ממשיך עליו אור התשובה, שהוא גדול מבחינה הראשונה שהיה לו קודם שחטא.
ולזה אחר שאמר משה למה הרעותה לעם הזה (ה כב), דבר אתו ה' משפט (רש"י שמות ו א, שמ"ר ו א), ומיד נשבר לבו של משה בקרבו, ושב בתשובה תיכף, והמשיך בחינת אור תשובה, לכן נאמר תכף ויאמר אליו וגו' בחינת אמירה רכה. ומרומז בתיבת אליו אותיות אל י"ו, היינו שאותיות י"ו מרמז לבחינת לב נשבר ונדכה כידוע (ע' פע"ח ש' השופר פ"א, ע' עמק המלך ש' עולם התהו פכ"ה, ע' לע' פ' וירא ד"ה וירא הב'), לרמז שבחינת אמירה היה בעבור בחינת י"ו, בחינת לב נשבר שהיה למשה כנ"ל:
או יאמר עז"ה, דהנה עיקר עבודת האדם להשיג יראה שלמה, היינו שלא להסיח דעתו כלל מפחד ה', ויפלס דרכיו וכל דבוריו שלא לדבר שום דבור בלתי לה', היינו לפני כל דבור שירצה לדבר יתבונן תחלה אם יש בדבור זה שרוצה לדבר איזה צורך עבודת ה', או תורה, או דבר יראה, או הכרחיות לצורך פרנסתו שעל ידי הפרנסה יוכל לעבוד ה' בכח הזה, ודבור כזה יפתח פיו וידבר, ויהיה מ' פתוחה, היינו מאמר פתוח (שבת קד.), לדבר הדבור של מצוה. ואם אין בדבור שום צורך גבוה, יסתום פיו שלא לדבר, ויהיה מאמר סתום (שבת קד.), בחינת מ' סתומה.
וזהו בחינת אמ"ת, שיש בו אותיות ראש תוך סוף (ת"ז ת' ס"ג צד:, שבת קד. רש"י ד"ה אמת מרחקן מיליה), כי מסתכל תמיד בבחי' ראש תוך סוף של כל דבר, מי הוא המחיה אותם, הוא הבורא ב"ה היה הוה ויהיה, בחי' ראש תוך סוף, בחי' אמ"ת.
ובחינה זו מרומז בבחינת שם מ"ב, פירוש ב"מ, ב' בחינות מ', היינו מ"ם פתוחה מ' סתומה כנ"ל. ובחינה זו ירדה עם יעקב למצרים (זח"ב ד: ובהגהות מהרח"ו ובמק"מ, יל"ר פ' שמות סי' ז), פירוש שבחינה זו של שם מ"ב הנ"ל בצרוף בחינת יעק"ב, שעולה גימטריא דר"ך, שהוא דר"ך אמ"ת כנ"ל, בחינה זו היה לישראל במצרים. ובזה נגאלו,

שהיו שומרים את פיהם בקדושה, כמאמר חז"ל (שהש"ר ד כה) שישראל לא שינו את שמם וכו' ולא היה בהם דלטוריא.

וע"ז התפלל דוד המלך ע"ה (תהלים פו יא) הורני ה' דרכך אהלך באמתך, פירוש הורני בחנת דר"ך הנ"ל בחינת מ"ב ויע"קב הנ"ל, ואהלך באמתך בבחינת אמ"ת כנ"ל.

וכ"ז אי אפשר להשיג כי אם על ידי התורה, שיקבע עתים לתורה, ויאיר בו אור תורה, וישיג בחינת יראה שלמה, וגם תפלתו תעלה השמימה, ויוכל להמשיך כל טוב וקדושה וטהרה, כי בחינת תפלה מקבלת שפע מבחינת תורה, כי תורה נקראת בחינת שמים, אש ומים (חגיגה יב.), שתורה נקראת אש כמאמר הכתוב (דברים לג ב) מימינו אש דת למו, וגם נקראת מים שנמשלה למים, מה מים יורד ממקום גבוה למקום נמוך אף תורה יורדת למקום נמוך (תענית ז.), שאין התורה מתקיימת אלא במי שדעתו שפלה (תענית ז.). ולכן נקראת התורה בחינת שמים. והתפלה נקראת בחינת ארץ, שמקבלת מבחינת שמים, בחינת תורה.

והם בחי' י' ה', התורה בחינת י', והתפלה בחינת ה', שמקבלת מבחינת י' (ע' ת"ז ת' סט קד.), ואם אין תורה אין תפלה, רק שהתורה אורה סתום וגנוז לעתיד לבא, והתפלה נגלה, כמאמר הכתוב (שמות ג טו) זה שמי לעלם וזה זכרי לדר דר, שהתורה נקראת שמ"י, בחינת שם הוי"ה, בחינת י' כנ"ל (ע' ת"ז הקדמה ו:), שהוא נעלם, בחינת לעל"ם בלא וא"ו, לשון העלם. ובחינת תפלה נקראת זכרי, שהוא נגלה (בחינת שם אלהים (ע' זח"א קעח:) שנקרא) בחינת ה"א כנ"ל, אבל התפלה אינה מקבלת רק מבחינת תורה, ובלא תורה אין התפלה פועלת ח"ו.

וזהו ולא שמעו אל משה מקצר רוח ומעבדה קשה, פירוש שהיו יודעים בעצמם שאין להם בחינת תפלה שנקראת עבודה (תענית ב.), היינו שבחינת עבודה זו תפלה היה קשה להם מאוד, מחמת שלא היה להם בחינת תורה, ולכן ידעו בעצמם שאי אפשר להם להמשיך בחינת גאולה, ולכן לא שמעו אל משה שבשר להם הגאולה.

כי אם כשהתפלה הוא בשלמות, שמקבלת כח ושפע מבחינת תורה, יכול האדם להמשיך על ידה בחי' אבות, היינו על ידי תפלת שחרית ממשיך בחינת חסד לאברהם, כי אברהם תיקן תפלת שחרית (ברכות כו:), ודבק את עצמו בבחינת אהבה לה' (זח"ג שב., זח"ג רסג:). ועל ידי תפלת מנחה שתקן יצחק (ברכות כו:), ודבק את עצמו בבחינת פחד ויראה לה' (זח"ג שב.). ועל ידי תפלת ערבית שתקן יעקב (ברכות כו:), ודבק את עצמו בבחינת אמת ליעקב (מיכה ז כ, זח"ג שב.) (בחינת אמת הנ"ל). אבל כ"ז אינו כי אם על ידי התורה דווקא כנ"ל.

וזהו אחר שאמר משה (שמות ה כב) להקב"ה, למה הרעותה לעם הזה וגו' והצל לא הצלת את עמך. השיב לו הקב"ה ואמר (שמות ו א), וידבר אלהים, פירוש שדבר עמו על ענין בחינת אלהים, בחינת תפלה שנקראת אלהים, היינו שאמר לו הקב"ה שזהו מחמת שישראל אין להם בחינת תפלה בשלמות. ואמר לו הטעם למה אין התפלה בשלמות, ויאמר אליו אני ה', פירוש שאין להם בחינת הוי"ה, בחינת תורה.

ומפרש הכתוב ואמר, וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב וגו', פירוש שבאמת הייתי מתראה להם על ידי הג' תפלות, ולהמשיך להם בחי' שלשת אבות כנ"ל, אבל ושמי ה' לא נודעתי להם, פירוש שכיון שלא נודע להם בחינת שם הוי"ה בחינת תורה, לכן אי אפשר להתראות להם על ידי התפלה, ולהמשיך להם בחי' שלשת אבות כנ"ל.

לכן עיקר העבודה הוא שתחלת הכל יקבע עתים לתורה, ועי"ז ה' יהיה בעזרו שיוכל להשיג בחינת יראה, ותהיה תפלתו נשמעת, וימשיך בחי' אבות כנ"ל כן יהי רצון אמן:

וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם ואזכר את בריתי וגו' (ו ה). ונוכל לרמז בזה עבודת ה'.

ונקדים לפרש הפסוק (ישעיה נח יג) וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר, ולפי פשוטו הל"ל ומדבר דבר. ונוכל לומר על דרך זה, דהנה עיקר העבודה הוא שיהיה קודם התפלה בחינת הכנעה, ואח"כ יתפלל, ומחמת ההכנעה שיש לו מקודם התפלה יכול לדבר דבורים בקדושה ובטהרה ובהתלהבות, ונותן בהאותיות שמדבר חיות רוחניות ממש, כמו שהיה חיות בהאותיות בעת בריאת העולם, כי על ידי כ"ב אתוון נבראו כל העולמות (ע' זח"א רד.), וכשמדבר דבורים בקדושה ובטהרה אז ממשיך שפע וברכה על ידי הדבורים שלו. וזה שאיתא בזוהר (ע' זח"א סד:, רכט:) אינון ברכאין כו' ואינון מילין דבר נש, היינו על ידי המלין דבר נש נמשכין ברכאין לעילא ותתא, כי כשמדבר בהכנעה אזי התפלה מקובלת, וזה וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה (בראשית ב ז), היינו כשיש לאדם הכנעה באמת ונחשב בעיניו כעפר, אזי ויהי האדם לנפש חיה, ות' אונקלוס לרוח ממללא, היינו אזי יכול לדבר דבורים שיפעלו על ידם ברכה ושפע רב.

וזהו מחסד הש"י שיהיה לאדם הכנעה קודם התפלה, בכדי שיוכל לדבר דבורים אח"כ בקדושה ובטהרה, להמשיך חיות רוחניות בהאותיות, כדי שתהיה תפלתו מקובלת.

אבל כשאין לאדם הכנעה אמיתית קודם התפלה, אזי אינו יכול להמשיך חיות רוחניות בהאותיות מהתפלה, ואינה מקובלת. וזה מרומז בפסוק (תהלים עד ט) אותותינו לא ראינו אין עוד נביא ולא אתנו יודע עד מה, היינו מה שלא ראינו חיות בהאותיות. ואין

עוד נביא, היינו כי אלו היה חיות בהאותיות היו הדבורים בבחינת נבואה, אבל הוא מחמת ולא אתנו יודע עד מה, היינו שאין לנו בחינת הכנעה קודם שאנו מדברים כנ"ל.
וזה שאיתא בגמרא (ברכות ל:) חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת קודם התפלה כדי שיכוונו את לבם לאביהם שבשמים. היינו שהיו שוהים בכדי שיכניעו את לבם, להמשיך על ידי ההכנעה חיות רוחניות בהאותיות כמו שהיו במקורם כנ"ל, וזה לאביהם שבשמים שהאותיות נקראים א"ב.
והנה בשבת קודש השער בעצמו פתוח, היינו שכל מי שישמור שבת כהלכתו הוא בבחינת תשובה והכנעה, ויכול לדבר דבורים בקדושה ובטהרה ולהמשיך בהם חיות רוחניות, כמאמר הכתוב (יחזקאל מו א) יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח, היינו שבחול סגור הבחינה זה, ובשבת יכול לבא לזה הבחינה.
וזהו וכבדתו מעשות דרכיך, היינו כשתשמור שבת כהלכתו מלעשות דרכיך וחפצך. אז ודבר דבר, תוכל לדבר דבורים בקדושה וטהרה ולהמשיך בהם בחינת נבואה.
אך בימי החול, העיקר תלוי כשיש לאדם הכנעה קודם התפלה, אז הוא נותן חיות בהאותיות, והדבורים הם בבחינת נבואה, ונמתקו הדינים, וממשיכים שפע וברכה.
וזהו, וגם אני שמעתי את נ"אקת ב"ני י"שראל א"שר וכו' ר"ת נב"יא, היינו ששמעתי את הדבורים בבחינת נביא, ולכך פעלו בהדבורים שאזכור את בריתי, יהי רצון שנזכה לזה אמן:
כי עתה שלחתי את ידי וגו' בעבור הראתך את כחי ולמען ספר שמי בכל הארץ (ט טו - טז). להבין פסוק זה על דרך עבדות ה', נקדים תחלה לפרש מאמר חז"ל (אבות פ"ה מ"א) בעשרה מאמרות נברא העולם כו' אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין כו' וליתן שכר טוב כו'. וי"ל למה הקדימו ז"ל בלשונם הצח לומר בתחלה, אלא להפרע מן הרשעים כו' שמשמע שזה עיקר הכונה, ואח"כ אופן השני וליתן שכר טוב לצדיקים, וזהו פלא, הלא טבע הטוב להטיב וכמאמר הכתוב (תהלים קמה ט) טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו, וידוע (ע' זח"ג רנז:, ע"ח ש"א ענף א') שעיקר בריאת העולם היתה בגין דיתקרי רחום כו', ובודאי עיקר המכוון של עשרה מאמרות היה כדי ליתן שכר טוב לצדיקים, ופריעת הרשעים ממילא נמשך, ואם כן לפי זה הו"ל להקדים תחלה הטעם כדי ליתן שכר טוב כו' ואח"כ ולהפרע מן כו'. גם י"ל למה בעשרה דווקא.
ולהבין כ"ז, הנה ידוע שהעולם נברא בבחינת שתי ידים (ע' מנחות לו:, ע' פרדס ש"א פ"א), יד ימין ויד שמאל, ובכל יד חמש אצבעות, היינו ה' חסדים בחינת יד ימין, ה' גבורות בחינת יד שמאל (ע"ח של"ט פי"א סי' ו), ונגד זה יש באדם ה' מדות, היינו אהבה

ויראה והתפארת והנצח והוד, נגד ה' מדות קדושות עליונות, גדולה גבורה תפארת נצח הוד (ע"ח שכ"ה פ"ב). וכאשר משמש האדם בה' מדות הנ"ל בבחינת גשמיות, בעניני עולם הזה, נקראים ה' גבורות. וכאשר משמש בהם לעבודת הבורא ב"ה, לאהבה את ה' בכל לבבו וליראה ממנו ולפארו ולנצח ולקלס ולהודות לה' בכל נפשו, אז נקראים ה' חסדים. ולעבודה זו היתה עיקר כוונת בריאת העולם להפך חשוכא לנהורא (ע' זח"א ד.), היינו מדת הגבורה למדת החסד, להפך כל חמשה מדותיו ששמש בהן לצרכו בעניני תאוות עולם הזה, להפכם לבחינת קדושה, לעבוד בהם הבורא ב"ה.

ולזה נתן לנו הבורא ב"ה ית"ש את תורתו הקדושה בשני בחינות אלו מצות לא תעשה ומצות עשה, היינו נגד שני בחינות הנ"ל, חסד גבורה, ימין ושמאל (זח"ג קעד., זח"ב רכג.), בכדי ליזהר מן לא תעשה, ולעשות עם ה' מדותיו של אדם בחי' מצות עשה שהם רצונו ית', בחינת חסד בחינת קדושה. וזהו עיקר העבודה, כשיש בתחלה בחי' גבורות להפכם לבחינת חסד, ולזה היתה כונת בריאת העולם.

ולזה כוונו חז"ל באמרם בעשרה מאמרות נברא העולם, ר"ל בעשר אצבעות של ב' ידים ימין ושמאל כנ"ל. והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא להפרע מן הרשעים פירוש להפרע הוא מלשון פר"וע (שמות לב כה ורש"י שם), ר"ל לגלות ולהוציא בחינת חסד וקדושה מן הרשעים, היינו מן ה' גבורות, היינו ה' מדות ששמש בהן לצרכי גשמיים, להפכם לבחינת חסד. וליתן שכר טוב לצדיקים, עי"ז שהפכו אותם לבחי' קדושה לבחינת חסד כנ"ל. כמאמר הכתוב (תהלים קיב ד) זרח בחושך אור לישרים, ר"ל שהישרים זורח להם אור בבחינת חושך, ומהפכים חושך לאור.

ולזה עשה הקב"ה שיהיה בתחלה בחי' רשעים, היינו בחי' גבורות דייקא, כדי להפכם לנהורא, וכמאמר המגיד זללה"ה על (חגיגה ג.) טף למה באים, כדי ליתן שכר טוב למביאיהם, ר"ל בחינת קטנות היינו בחי' גבורות, למה באים, כדי ליתן שכר טוב למביאיהם ר"ל למי שמביאם לשרשם לבחי' קדושה כנ"ל.

וזשאה"כ כי עתה שלחתי את ידי וגו', פירוש, כי עיקר הכאת פרעה היתה להכות בחינת פרעה, בחינת עורף (לק"ת פ' וישב ד"ה ויהי אחר הדברים), שיתגלה בחינת פנים, היינו בחינת קדושה, ולזה היה די בהכאת חמש מכות נגד ה' גבורות הנ"ל, וזשאה"כ כי עתה שלחתי את ידי ר"ל ששלחתי י"ד אחת, היינו חמש אצבעות, נגד חמש מדות הנ"ל, והיה די.

רק שרצון הש"י היה להכותו עוד עד עשר מכות, בעבור הראותך את כח"י, כ"ח יו"ד, רצה לומר כח כל עשר אצבעות, עשר מדות.

ולמען ספר שמי בכל הארץ, פירוש ספר הוא מלשון ספ"יר, לשון הזדככות, ר"ל שיזדכך שמו כל כך, עד שיהיה אור החמה לעתיד שבעתיים כאור שבעת הימים (ישעיה ל כו), ואיתא בזוה"ק (ע' זח"א רסא., ע' ת"ז ת' ע קכד.)שבעתיים, שבעה פעמים שבעה, עולה מ"ט, ומ"ט פעמים שבעה עולה תלת מאה וארבעין ותלת, וזהו מרומז בתיבת בכ"ל הא"רץ, גימטריא תלת מאה וארבעין ותלת, היינו שיהיה הגאולה במהרה בימינו אמן כן יהי רצון:

בא

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה וגו' (י א). וי"ל לשון ב"א, ולא נאמר ל"ך אל פרעה. גם לפרש למה לא נאמר כאן הנבואה שיאמר משה לפרעה. גם להבין ענין מה שסרב משה מתחלה בשליחותו של מקום, ואמר (שמות ג יא) מי אנכי כי אלך אל פרעה. ולפרש כ"ז על דרך המוסר.

הנה אין השראת הנבואה אלא על בחינת ענוה בשלמות, כמו שאמר אברהם אבינו ע"ה ואנכי עפר ואפר (בראשית יח כז), ומשה אמר ונחנו מ"ה (שמות טז ז). דוד המלך אמר ואנכי תולעת וגו' (תהלים כב ז). שהיו להם בחי' ענוה בשלמות, ושרתה עליהם הנבואה. **וזהו** מרומז בפסוק (מיכה ז כ) תתן אמ"ת ליעקב, נוטריקון אפ"ר מ"ה ת"ולעת, לרמז שישראל בני יעקב יש להם בחי' ענוה שהיה להאבות כנ"ל.

ועל ידי בחינה זו שהוא התפשטות הגשמיות, היינו שאינו נחשב בעצמו לכלום, משרה הקב"ה שכינתו בבחינת נבואה על ישראל, וכדאמרו חז"ל (חולין פט., תנחומא עקב ג) על פסוק (דברים ז ז) כי אתם המעט מכל העמים, שאתם ממעיטים עצמיכם לפני, היינו שיש לכם בחינת התפשטות הגשמיות, שאתם נחשבים מעט ופחותי ערך בעצמיכם כנ"ל.

ועל ידי בחינה זו בחר ה' בישראל, ולא בשאר האומות שיש להם בחינת גסות הרוח, מקור הקליפות (ר"ח ש' היראה פ"ד אות כח) כדאיתא בספרים הקדושים.

אמנם ידוע (ספה"ג פ"ב) שאין להקליפה כח וחיות כי אם על ידי יניקה מבחינת הקדושה דווקא. ובחינת הקליפה של גסות הרוח יונק מבחינת הקדושה (של בחינה הנ"ל), מבחינת מ"י דאלה"ים, ששם זה הוא בחינת צמצום ודין כידוע (זח"ג שב.), ובחינת מ"י הוא (בחינת קדושה) בחינת ענוה, כמו שאמר משה (שמות ג יא) מי אנכי כי אלך אל פרעה, גם מ"י מרמז לבחי' נ' שערי בינה שהיו למשה בשלמות, רק שלמשה היה נדמה

בעיניו שלא השיג עדיין בשלמות וחסר לו אחד (ר"ה כא:), כנ"ל בפרשיות הקודמות (ע' פ' תצוה).

וקליפת מצרים היתה יונקת מבחינת מ"י הנ"ל בהיפך (פע"ח ש' חג המצות פ"ה), היינו חמשים שערי טומאה, זה לעומת זה, וזהו מצרי"ם מצ"ר י"ם, היינו שאותיות מ"י היו במיצר הקליפה לינק ממנה כנ"ל.

ולכן כשאמר הקב"ה למשה (שמות ג י) לכה ואשלחך אל פרעה, משמע לך אתה בעצמך למצרים ואני לא אלך, היינו שהקב"ה לא רצה לילך עם משה למצרים, כי לא היתה יכולה הקדושה לשרות על משה במצרים, מגודל הקליפה, ושהיתה מלאה גלולים כידוע (מכילתא בא פתיחתא), ולכן נתירא משה ואמר מ"י אנכי כי אלך אל פרעה, היינו שאין לו השראת הקדושה כי אם על ידי בחינת מ"י, ומתירא אני כשאני בעצמי אלך למצרים (שבחינת מ"י הוא שם במצר כנ"ל), לא תוכל הנבואה לשרות עלי שם, ולא אוכל לפעול כלום ח"ו, ולכן סרב.

ולכן אמר לו הקב"ה הנבואה כשהיה עדיין חוץ למצרים, אבל במצרים לא נאמרה לו שום נבואה, עד שהכה ה' את מצרים בשש מכות ויצא כח הקדושה ממצרים, כמאמר הכתוב (שמות י ז) כי אבדה מצר"ים, היינו שנאבד בחינת מ"י מן הקליפה של מצר"ים, והיתה יכולה הנבואה שתשרה על משה גם במצרים, לכן אמר הקב"ה למשה ב"א אל פרעה, כאדם האומר לחברו בא עמי ביחד, כי גם הקדושה הלכה עם משה למצרים, ולכן לא הוצרך לאמר לו הנבואה חוץ למצרים, כי אם אחר שעמד משה לפני פרעה שרתה עליו הנבואה ודברה מתוך גרונו של משה.

מאמר זה צריך תקון ולא יכולתי כעת, כך כתוב בכתב יד מהרב זללה"ה:

למען שתי אתתי אלה בקרבו (י א). הנה דוד המלך עליו השלום צווח ואמר (תהלים לד יג) מי האיש החפץ חיים וגו' נצור לשונך מרע וגו'. כי זה מעלת האדם על כל שאר הברואים שבעולם, במה שהוא בחינת מדבר, מה שאין כן בשאר הג' בחינות דומם צומח חי.

וידוע שעיקר כוונת הבריאה היה כי אם בשביל ישראל שנקראים אדם, כמאמר חז"ל (יבמות סא.) אתם קרויין אדם ואין אומות העולם קרוין אדם. והטעם, כי עיקר מעלת האדם הוא בחינת הדבור, שעל ידי דבור קדוש וזך יכולים להמשיך שפע טוב וחיים וברכה לעולם, ואין זה כי אם על ידי ישראל עם קדוש, שמזככים ומקדשים בחינת הדבור, ושומרים אותו לבלתי ישתמש בהם כי אם לעבודת ה', ובזו נתעלה האדם במעלה יתירה

על כל שאר הברואים. אבל לא כן באומות העולם, שאין לדבור שלהם שום מעלה ויתרון על כל שאר הברואים, ולכן אין קרוין אדם.

אמנם בתחלת בריאת האדם היה הדבור בשלמות כראוי, כמאמר הכתוב (בראשית ב ח) ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם וגו', כי בחינת מחשב"ה נקרא עד"ן, מלשון אשר עד"ן לא היה (קהלת ד ג), כי בחינת מחשבה עדי"ן לא נתגלה, וכשהמחשבה הוא בהזדככות ובשלמות בקדושה אזי הדבור היוצא ממנה נקרא ג"ן על שם שהוא מג"ין וממשיך רוב שפע וקדושה,) כמו שבג"ן גדלים בו כל מיני פירות להחיות בהם נפש כל חי. ונה"ר יוצא מע"דן להשקות את הג"ן, ר"ל הנ"הר הוא בחינת הקול, שמחבר בחינת המחשבה להמשיכה לבחינת דב"ור, ונעשה בחינת ענ"ג, עד"ן נה"ר ג"ן, מחש"בה קו"ל דב"ור.

אמנם על ידי חטא האדם נתקלקל בחינת הדבור ונפגם וזה שאמר הכתוב (בראשית ג כד) ויגרש א"ת, ר"ל שאדם גרש בחינת א"ת, כל הכ"ב אותיות שמאל"ף ועד תי"ו. וישכן מקדם לגן עדן את הכר"בים וגו', פירוש כמאמר חז"ל (סוכה ה:) כר"בים כרב"יא, אנפי זוטרי, ר"ל כתינוק שעדיין אין לו בחינת הדבור בשלמות (שהוא בחינת קטנות, ונתרחק מג"ן עד"ן שהוא בחינת גדלות). ואת לה"ט החרב וגו', פירוש שנתקלקל בחינת אד"ם ונעשה לה"ט, גימטריא ד"ם, החרב מלאה ד"ם (ישעיה לד ו).

ועד שבא אברהם ובקש לתקן אותו, ושאל מאת הבורא ית' (בראשית טו ח) במה אדע וגו', וצוה לו השי"ת על המיל"ה, כי מיל"ה גימטריא פ"ה, ר"ל שעל ידי המיל"ה יתקן בחינת הפ"ה ודבור.

ועדיין לא היה בשלמות עד שגלו למצרים, וכדאיתא בספרים (זח"ב כה:, מאור עינים דברים עמ' שב) ששם היה בחינת הדבור בגלות, עד שנגלה עליהם הקב"ה בעצמו כמאמר הכתוב (שמות יב יב, הגש"פ) אני ולא מלאך, אני ולא שרף, שמחמת חבת בחינת הדבור בא הקדוש ב"ה בעצמו להוציאם מאפילה לאור גדול ומשעבוד לגא"ולה וגו' (הגש"פ), גאולה גימטריא אד"ם, ר"ל שיתמלא בחינת אד"ם כמו שהיתה בתחלת הבריאה.

ולבחי' גדלות כאילו היו צריכים הכנה גדולה מאוד, שאפילו הר סיני בעצמו היה צריך הכנה, כמאמר הכתוב (שמות יט כג) הגבל את ההר וקדשתו וגו', על כן חיזק ה' את לב פרעה והכביד את לבו לבלתי ישלחם, בכדי שיהיה הכנה גדולה שיבא הקב"ה בעצמו ויגאלם, שיהיה תקון הדבור בשלמות.

וזשאה"כ בא אל פרעה כי אני הכבד"תי את לבו וגו', ר"ל בשביל אנ"י, כלומר בשביל שיהיה בחינת אנ"י ולא מלאך, שאני בעצמי אוציא אותם, על כן הכבדתי וגו' וכל זה

למה למען שתי את"תי (ר"ל לתקן בחי' אותיות) ולמען תספר וגו' את אשר ה"תעללתי במצרים וגו', והיה צריך לומר ע"וללתי, אלא ר"ל התע"ללתי, שנשלם ונתקן בחינת כל מעשה בראשית שהיה בשביל הדבור כנ"ל, ועתה נתקן בחינת הדבור, ונשלם כוונת הבריאה על ידי בחינת הדבור שנתחבר עם קול ומחשבה וכו'.

וזהו שאמר הכתוב (שמות יב כב) ולקחתם אגדת אז"וב וגו'. פירוש בחינת מחשב"ה נקרא א"ב (ע' מא"א מע' הא' סי' ב), ק"ול נקרא וא"ו (ת"ז ת' ע' קלב.), בחינת המשכה, דב"ור נקרא ז', בחינת שב"ת (זח"א ג., לב.), וכשנתחברו כלם יחד נעשה אגודת אז"וב.

וט"בלתם בדם, פירוש, אותיות וב"טלתם בד"ם, ר"ל שתבטלו בחי' שהיתה מקודם ד"ם, בחינת לה"ט כנ"ל. והגעתם אל המש"קוף, פירוש שתגיע בחינת הדבור למשק"וף, בחינת השק"פה והבטה בעין המחשבה, פירוש שלא ידבר שום דבור עד שישקיף בעין שכלו תחלה לקבל עליו עול מלכות שמים שלמה ואח"כ ידבר באימה וביראה, וזהו אשר בס"ף, לשון שפת"ים, ר"ל בבחינת הדבור.

ושמרתם את הדבר הזה (ר"ל בחינת הדבור). ואמרתם זבח פס"ח הוא לה', פירוש שנתקן בחינת פ"ה ס"ח כדאיתא בספרים (ע' פע"ח ש' חג המצות פ"א). גם נקרא פתח, שהוא פתחה של המחשבה, ויש לו מזוזות ומשק"וף והם השפ"תים, ועל ידו נתגלה בחינת המחשבה, ונתחברו שלשתן יחד, ונעשה ענ"ג בבחינת הדבור, שהוא בחינת ז' בחינת שב"ת, ואז נאמר וקראת לש"בת ענ"ג.

ואנו אומרים בשבת (תפילת שמ"ע, קידוש) זכר ליציאת מצרים, כי ביציאת מצרים נשלם בחינת שב"ת כנ"ל, ונצטווינו למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים (דברים טז ג), כדי שנזכור תמיד לקדש הדבור כנ"ל, יהי רצון שנזכה לזה אמן:

ויושב את משה ואת אהרן וגו' מי ומי ההלכים וגו' בנערינו ובזקנינו נלך וגו' יהי כן ה' עמכם כאשר אשלח אתכם וגו' (י ח - י) ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה (יב מ).

לפרש כל הפסוקים אלו על דרך המוסר, הנה העיקר עבודת האדם שידע תמיד ערכו, ואיך שהוא משוקע בגשמיות הבלי עולם הזה ורחוק מבחינת קדושה, ואם שבעבור זאת בוודאי יפול לבו בקרבו ולא יוכל לגשת לקודש בעבודה זו תפלה (תענית ב .), ליחד יחודים בעולמות עליונים, אמנם ע"ז נתנו חז"ל עצה, כדאיתא בזוה"ק (זח"ג ח:) שימלך באבהן תחלה, היינו שיתפלל לה' בזכות שלשת אבות, ויבטח ויאמין בה' שהוא קרוב לנשברי לב, לכן אעפ"י שהוא אינו כדאי ואינו קרוב לבחינת קדושה אעפ"כ תעלה תפלתו למעלה ותמשיך למטה חסד ורחמים, בזכות ג' אבות, ברוב חסדי ה' שהוא קרוב

לנשברי לב, כמאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קטז ו) ד"לתי ולי יהושיע, אעפ"י שאני דל אעפי"כ לי יהושיע.

ובחינות אלו נקראים ג' ד', היינו זכות אבות נקרא בשם ג', ובחינת שבירת לב ונמיכת רוח שלו נקרא בחי' ד' בחי' ד"לתי ולי יהושיע. ובחינות אלו מרומז בפסוק (שמות יב מ) שלשים שנה וארבע מאות שנה, פירוש שישראל יצאו ממצרים בבחינה זו שהתפללו בזכות שלשת אבות, וכל אחד נכלל מעשרה ונעשה בחי' שלשים שנה. וגם היה להם בחינת שבירת לב, בחינת ד"לתי בחינת ד', והד' כלול מעשרה ועשרה ממאה ונעשה ארבע מאות שנה. ובעבור שהתפללו בשני בחינות אלו נתקבלה תפלתם ונגאלו.

ועוד בחינה א' שהיה לישראל במצרים, שהיה בחינת אהבה ואחוה ביניהם, ולא פסקה ישיבה מאבותינו במצרים (ע' חזקוני שמות ה ד בשם מד' אגדה), היינו שלא פסקה בחינת אחדות מביניהם, כמאמר הכתוב (שמות א ה) ויהי כל נפש יצאי ירך יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים, ונאמר לשון יחיד נפ"ש, לרמז שכל השבעים נפשות היו באחדות ואהבה כנפש אחד.

וכ"ז היה להם על ידי ויוסף היה במצרים, שיוסף המשיך להם בחינה זו של ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט יח), והוא סגולה נפלאה לבחינת תפלה שתהיה מקובלת למעלה, לכן צריך כל האדם לקבל על עצמו קודם התפלה מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך, ויהיה משתתף בצערו של חברו, ויתפלל בעד חברו ובעד כל ישראל, ותהיה תפלתו תפלת רבים, ומקובלת יותר (פע"ח ש' עולם השעיה פ"א), כמאמר הכתוב (תהלים נה יט) פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היה עמדי (ברכות ח.). ועל זה אמרו חז"ל (ב"ק צב.) כל המתפלל בעד חברו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה, פירוש, מחמת שמתפלל בעד חברו ובעד כל ישראל נעשה תפלתו תפלת רבים, ונענה מבחינת תח"לה, בחינת מקור הרחמים, בחינת שלשת אבות כנ"ל.

לכן צריך האדם לדבק עצמו בבחינות אלו קודם התפלה, היינו שיהיה לו בחינת שבירת לב ונמיכת רוח על ידי שיכיר פחיתות ערכו כנ"ל, ויקבל על עצמו עול מלכות שמים בשלמות, ושישיב לה' בכל לבו לקבל על עצמו לעבוד ה' בכל כחו, ויתפלל לה' שימשיך בחי' חסד ורחמים על כל ישראל בבחינת שלשת אבות.

והם ד' בחינות, היינו בחינה א' בחינת ד', בחינת ד"לתי ולי יהושיע כנ"ל. ובחינה ב' בחינת שלשת אבות כנ"ל. ובחינת ואהבת לרעך כמוך, שישתתף בצערו של חברו. ובחינת תשובה וקבלת עול מלכות שמים על עצמו.

והנה כל הד' בחינות הנ"ל היו לישראל במצרים, היינו שהיה להם בחינת אחדות כנ"ל, שהיה משתתף כל אחד בצערו של חברו, לכן היה קשה השעבוד של כל אחד ואחד בכפליים, כי שעבוד של חברו היה קשה לו כמו שעבוד שלו ממש, לכן מנין רד"ו שנים שהיו במצרים היה נחשב להם לכפל, למנין ת"ך שנה, ועוד נחשב להם התשעה שנים שהיה יוסף משועבד לפוטיפר ושר בית הסוהר, ונעשה תכ"ט שנים, ומחמת שיוסף המשיך להם הבחינת אחדות כנ"ל, וידוע (ע' פרדס ש"ל פ"ח מספר מוספי) שכל דבר המצרף החשבון נחשב גם כן אחד, ונחשב יוסף הכולל החשבון עם התשעה שנים שלו של השעבוד כנ"ל לעשרה, ועם ת"ך של ישראל עולה שלשים שנה וארבע מאות שנה שנאמרו בפסוק, לרמז על בחינת אחדות הנ"ל, והיו נפש אחת, שהוא בגימטריא ת"ל, מנין נפ"ש.

ועוד מרומז בפסוק מי ומי ההלכים וגו', פירוש שפרעה שאל את משה ואהרן מי הוא שיש יכולת בידו להמשיך בחינת גאולה, באיזה בחינה ובאיזה זכות ימשיכו בחינת רחמים וגאולה, וע"ז השיב משה אעפ"י שאין בידינו עכשיו מעשים טובים אעפי"כ בנערינו ובזקנינו נלך, פירוש בנע"רינו מרמז לבחינת ריע"ות ואהבה שיש בינינו, וגם בז"קנינו היינו בזכות אבותינו הזקנים, בכח זה נלך. וגם בכח מה שאנחנו מקבלים עלינו עול מלכות שמים ולשוב לה', ובוודאי יצמח מזה תולדות של הצדיקים הם מעשים טובים (בר"ר ל ו) הנקראים בני"נו ובנו"תינו. ובעבור כל זה תהיה תפלתנו נשמעת, ונמשיך בחינת חסד ורחמים ובחינת גאולה.

וע"ז השיב פרעה, יהי כן ה' עמכם כאשר וגו', פירוש אמת שכן הוא, אם אשלח אתכם בוודאי יהיה כן בחינת ה', בחי' ד' אותיות של השם הוי"ה ב"ה בשלמות, היינו הד' בחינות הנ"ל שמרומזים בד' אותיות הוי"ה ב"ה יהיה לכם בשלמות, כן יהי רצון אמן:

ויאמר משה גם אתה תתן בידינו זבחים ועלת ועשינו לה' אלהינו וגם מקננו ילך עמנו וגו' (י כה - כו). בספר פנים יפות הקשה, שמשה אמר גם אתה תתן בידנו כו', ולא מצינו בתורה בפירוש שהיה כן.

ולהבין זה, הנה יש ב' בחינות עבודה לה', כמאמר הכתוב (מלאכי א ו) בן יכבד אב ועבד אדניו, בחינה א' הקטנה, הוא בחינת עבודה כעבד אל אדוניו, בחינת יראת עונש, ובחינה זו היתה תחלה במצרים, שעל ידי שראו ישראל את כח ה' וגבורתו הנפלאים בעשר מכות שהביא על המצרים ושדד את המערכות בכח גדול וכו', מזה נמשך לישראל יראה גדולה לפני השי"ת כעבד לפני אדוניו, וקבלו עליהם עול מלכות שמים בבחינת יראה, ועי"ז נתבטל השעבוד תיכף, כמאמר חז"ל (אבות פ"ג מ"ה) כל המקבל עליו עול תורה

מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ כו', כי כאשר מתירא האדם ביראה אמיתית לפני ה' נסתלק ממנו יראה זולתו, ובחינה זו של יציאת מצרים נקרא שירה חדשה, בחינת נוקבא, כאשה יולדת ומפלת, כי אין לבחינה זו קיום נצחי, ואין זה עיקר העבודה.
שעיקר העבודה הוא בחינה השנית, בחינת בן יכבד אב, ר"ל שמתבונן בגדולת הבורא ב"ה על ידי מעשה בראשית, אשר ברא השמים ושמי השמים וכל צבאם וכו' ואיהו רב ושליט בכל עלמין, והוא מקור כל החיים, ועי"ז הוא מתירא מאוד מגדולתו ית' ומשתוקק לדבק בו במקור חיי החיים, ונמשך לו מזה אהבה עזה וחפיצה ותשוקה בכל לב ונפש ומאוד, כבן אצל האב. והגם שיש לו אימה גדולה לפניו ית', מ"מ מתגבר בו בחינת אהבה עזה לדבק בו ית' במקור חיי החיים, ולכן נקראת בחינה זו על שם העיקר בשם א"ב, מלשון תא"ב, לשון חמדה ואהבה, בחינת אַ"ב, בחינת דוכרא, ויש לו קיום נצחי ועיקר העבודה.
אבל בחינה הראשונה, בחינת יראת עונש לבד, בחינת יציאת מצרים כנ"ל, אעפ"י שיש לו גם כן בחינת אהבה, מ"מ העיקר הוא בחינת יראה, ולכן נקראת בשם אי"מא, מלשון אי"מה, בחינת נוקבא יולדת ומפלת, ואינו בחינת קיום.
וזשאה"כ (שמות יא ב) וישאלו איש וכו' כלי כסף וכלי זהב, פירוש כסף וזהב מרמז על בחינת אהבה ויראה (ע' זח"ב קמז.) בבחינה א', בחינת יציאת מצרים כנ"ל, ואמר הקב"ה שישאלו בחינה זו, ר"ל שיקחו מקודם בחינה זו, אעפ"י שאין זה בחינה הגדולה העיקרית הקיימת שתהיה בבחינת קנין גמור, מ"מ יקחו בחינה זו בבחינת שאלה, בחינת ויש"אלו בתחלה, ואח"כ יגיעו לבחינה השנית בחינת יראת הרוממות ובחינת אהבה הנ"ל, בחי' א"ב בחינת דעת, שהוא קנין גמור כמאמר חז"ל (קה"ר ז לב) דעת קנית מה חסרת, על ידי מתן תורה שיהיה יראת הרוממות.
וזשאה"כ (שמות יב ב) החודש הזה לכם ראש חדשים וגו', ר"ל בחינה זו של יציאת מצרים הוא בחינת התחדשות הלבנה, בחינת נוקבא, ועיקר הבחינה תהיה כשתהיה אור הלבנה כאור החמה (ישעיה ל כו), ר"ל בחינת דוכרא, בחינת א"ב הנ"ל, שתהיה יראת הרוממות בגין דאיהו רב ושליט בעולמות העליונים ולית מחשבה תפיסא ביה כלל.
ובחינה זו נקרא הו"א, לשון נסתר, שלא למראה עיניו ישפוט האדם להתבונן ממה שרואה בעיניו הגשמיים גבורות ה' בעולם הזה, כי בחינה זו כאשר למראה עיניו ישפוט הוא בחינת יציאת מצרים הנ"ל, ונקרא בחינת את"ה לנוכח, שרואה בעיניו גבורות ה'. אבל יראת הרוממות הוא שמתבונן בגבורות הנסתרים שהוא רב ושליט בכל העולמות העליונים, ולכן נקרא הו"א, לשון נסתר כנ"ל.

גם בחינת אהבה ויראת הרוממות נקרא בשם אדם, שמתבונן בשכלו גדולת הבורא ב"ה ורוממותו בעולמות העליונים אעפ"י שאינו רואה בעיניו הגשמיים, רק שמשיג בשכלו איך שהוא היה הו"ה ויה"יה, שע"ז נקרא בשם העצם ב"ה, אבל בחינת יראה תתאה נקרא בשם בה"מה, שמתבונן רק במה שרואה בעיניו הגשמיים גבו"רות הבורא ב"ה בעולם הזה, בחינת אלה"ים.

וזהו מרומז בפסוק (שמות י כג) ולכל בני ישראל היה או"ר במושבתם, ר"ל שהשיגו בחינת אור החכמה חכמת אדם, בחינת התבוננות בשם העצם ב"ה היה הוה ויהיה. ולכן, ויקרא פרעה אל משה ויאמר לכו עבדו את ה', ר"ל שעיקר העבודה שלכם הוא להיות בבחינת אדם, לעבוד את ה' שם העצם ב"ה, וא"כ למה לכם בחינת יציאת מצרים בחינת יראה תתאה הנ"ל בחינת בהמה, וזהו שאמר רק צאנכם ובקרכם יצג, ר"ל בחינת בהמה שלכם, היינו בחינת יציאת מצרים, יהיה מוצג ואינכם צריכים לה.

וע"ז השיב משה רבינו ע"ה, גם את"ה תתן בידנו וגו', ר"ל גם בחינת את"ה, היינו בחינת בהמה הנ"ל, בחינת יציאת מצרים, גם לזה צריכים אנחנו, כי אי אפשר להיות תמיד בבחינה גדולה בחינה הנ"ל, על כן נקח גם בחינת את"ה. וגם מקנ"נו ילך עמנו וגו', ר"ל מקנ"נו הוא מלשון קנין גמור, הוא בחינת דעת, בחינה גדולה הנ"ל.

וב' בחי' אלו מרומזים בפסוק (בראשית א כו) נעשה אדם בצלמ"נו כדמו"תנו, פירוש כדמו"תנו מרמז על בחינה א', לשון דמות, שהוא רק כמו דמיון ודמות, היינו שאינו עיקר מכוון העבודה. בצלמ"נו מרמז לבחינה הגדולה העיקרית הנ"ל, בחינת מתן תורה. רק שבתחלה צריך להיות בבחינת דמו"ת, וממנה יוכל לבא לבחינה הגדולה.

וזשאה"כ (שמות יב יג) והיה הד"ם לכם לאת על הבתים וכו', פירוש הד"ם הוא לשון התדמות, מרמז לבחינת דמות הנ"ל, ובחינת דמות זו תהיה לכם על פתח הבית, ר"ל שתהיה כמו פתח לכנס על ידה לבחינת הגדולה העיקרית בחינת קנין גמור, שנזכה לזה אמן כן יהי רצון.

וגם טפ"כם ילך עמכם וגו' (י כד). ר"ל טפכם מרמז על בחינת נצוצות של אדם הראשון שיצאו ג"כ ממצרים כידוע (פע"ח ש' קריאת שמע פ"ג, לק"ת פ' שמות ד"ה ותרא אותו כי טוב הוא):

כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו (יב ט). ומקודם שנבאר זה, נקדים לפרש פסוק (שמות יב מ) ומושב בני ישראל אשר ישבו בארץ מצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה. שלכאורה אינו מובן, שלא ישבו במצרים רק רד"ו שנה. הגם שמן ברית בין הבתרים היה ת"ל שנה (ע' רש"י עה"פ), הלא כתיב בארץ מצרים.

וא"ל בדרך זה, דהנה יעקב היה שלימו דאבהן (זח"א קמז:) כמאמר הכתוב (ישעיה מא ח, מט ג) יעקב אשר בחרתיו ישראל אשר בך אתפאר. וצריך להבין ענין בחינת יעקב אשר כביכול מתפאר בו.

ונוכל לומר על דרך זה, דבחינת יעקב הוא בחינת ענוה, ומבחינת ענוה בא ליראת ה', וכמאמר הכתוב (משלי כב ד) עקב ענוה יראת ה', וזה מרומז בתיבת יעקב יו"ד עקב, יו"ד הוא בחינת ענוה נקודה קטנה, וגם יו"ד הוא בחינת חכמה (זח"ג י:) כ"ח מ"ה (זח"ג לד.), שהיא בחינת ענוה ועקב ענוה יראת ה'.

ועוד נוכל לומר, שבחינת יעקב מרמז על בחינה זו, דהנה צריך אדם לשעבד ולהכניע כל השבע מדות רק להבורא ב"ה, כמאמר הכתוב (דה"י א כט יא) לך ה' הגדולה והגבורה וכו', וזה מרומז בתיבת יע"קב, בגימטריא ז' פעמים שם העצם ית' הוי"ה ב"ה, מרמז שצריך אדם לשעבד כל השבע מדות למקורם.

והכלל, שעיקר הוא בחינת הכנעה, וכשאדם הוא בבחינת הכנעה באמת, בוודאי יבא לאהבה עילאה שהיא בחינת חסד (ת"ז הקדמה י:), ובזה נתעורר חסד עליון, ומזה בא בחינת גאולה כמאמר הכתוב (ויקרא כו מב) וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור, אברהם מהאי גיסא ויעקב מהאי גיסא (ע' זח"ג ק.) ונמתקו הדינין.

וזהו עתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות (עוקצין פ"ג מי"ב). ולבאר זה, נקדים מה דאיתא בספרים (בעה"ט, ילקוט ראובני בשם ס' הפליאה) על פסוק (שמות ו ג) וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי, דס"ת של אברהם יצחק יעקב בחלופי אתוון בא"ת ב"ש הוא שם שד"י, ויעקב הוא ש' ואברהם הוא יו"ד, וזהו שרמז התנא ש"י עולמות, רומז אל שני הבחינות הנ"ל.

והנה אברהם ויעקב בגימטריא ת"ל, וזשאה"כ ומושב בני ישראל אשר ישבו בארץ מצרים, ר"ל באיזה זכות נתקיימו במצרים. ואמר הכתוב על ידי שלשים וארבע מאות שנה, היינו על ידי בחי' אברהם ויעקב, וזה הגין עליהם במצרים.

ולזה מרמז הפסוק כי אם צ"לי א"ש, בגימטריא תל"א, ת"ל מרמז על בחי' אברהם יעקב, א' מרמז על בחינת אחדות, פירוש במה נתייחדו ב' בחינות הנ"ל שימתקו הדינין ויתעורר חסד עליון, הוא על ידי ראשו על כרעיו, היינו שתהיה מחשבתו תמיד על בחינת הכנעה. על קרבו, הוא בחינת אהבה, לשון התקרבות, שמחמת ההכנעה בא לבחינת אהבה, ונתעורר חסד עליון, ומזה בא בחינת גאולה.

ולזה מרמז הפסוק (שמות י א) בא אל פרעה, ששני בחינות הנ"ל אברהם יעקב, מתחיל באות א' ומסיים באות ב', וזהו ב"א אל פרעה, על ידי בחינת ב"א, שעל ידם נמתקו כל הדינין ונתעורר חסד עליון כן יהי רצון:

והיה הדם לכם לאת על הבתים (יב יג). דהנה צריך האדם להיות בבחינת דממה קודם כל דבר ודבר, היינו כשיפול במחשבתו לדבר איזה דבור אזי צריך להתבונן בשכלו האיך ומה ידבר, ויהיה מקודם בבחינת שתיקה היינו דממה להמתיק עצה האיך יפול הדבור מפיו, ולא ידבר בלתי כונה, ולקבל עליו עול אדנותו ית' ואח"כ ידבר. וזהו אדני שפתי תפתח (תהלים נא יז), פירוש שצריך לקבל עליו בתחלה עול אדנות כמרומז בשם אדנ"י, ואח"כ שפתי תפתח.

וזהו והיה הדם, בחינת דממה. לכם לאות על הבתים, קודם שישתלשל ממחשבותיכם בחי' אותיות, שיבנה מהם בתים בחי' תיבות (ספר יצירה פ"ד מי"ב), אז מקודם יהיה לכם דממה וכאמור:

בשלח

ויהי בשלח פרעה את העם וגו' (יג יז). הנה בספר אור החיים דקדק על אות וא"ו של ו"לא נחם, שהוא לכאורה מיותר.

וי"ל על דרך המוסר, הנה יש לאדם ב' בחינות קטנות, היינו קטנות א' כשהוא פחות מבן י"ג שנה ויום אחד, וקטנות ב' אחר שהגיע לי"ג שנה ויום א' אבל לא הגיע עדיין לבחינת כ' שנה. פירוש קטנות הוא, שאין לו בחינת אור ה' והוא בבחינת חשכות, שאין מאיר עליו אור ה'. ובתחלת עבודתו לה', שאין לו עדיין אפילו בחינת י"ג, היינו שאין לו בחינת אח"ד גימטריא י"ג, שעדיין אינו מבין אחדות ה' איך שהוא ממלא כל עלמין ולית אתר פנוי מיניה, וכשאדם אינו מבין כ"ז עדיין הוא בבחינת חשכות גמור, עד שיוצא מחשכות זה ומאיר עליו אור ה' שיכול להבין בחינת אחדותו ית' כנ"ל, אזי נתדמה לו שהשיג כל בחינת קדושה, ויש לו קצת גסות הרוח, היינו שלא הגיע עדיין לבחינת כ' בחינת הכנעה (ע' שערי גן עדן ש' האותיות אות כ' פ"א ד"א), שיבין פחיתות ערכו ועבודתו לה', והוא בבחינת חשכות בחינת גסות הרוח, בחינת עמל"ק, גימטריא א"ל אחר, ואין זה בחינת שלמות הקדושה, עד שמגיע לבחינת עשרים שנה, בחינת כ' כפופה, בחינת הכנעה, שמבין פחיתות ערכו ועבודתו לה', וזהו בחינת אור בשלמות, והוא בחינת גאולה שיצא מחושך לאור.

וזהו פק"ד יפק"ד אלהים אתכם (בראשית נ כה), שני פקודות, פקידה קדמאה, היינו בחינת יציאה מחשכות א', להיות לו בחינת י"ג בחינת אחד, להבין אחדות ה' כנ"ל. ופקידה שניה, בחינת יציאה מחושך קטנות ב', להיות לו בחינת עשרים בחינת כ' בחינת הכנעה הנ"ל.

וב' בחינות אלו נקראים בחינת עיינין, שיש לו עינים לראות בחינת אור הנ"ל. וזהו מרומז בפסוק (תהלים קיט יח) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך וגו', פירוש שדוד המלך ע"ה התפלל שישיג בשלמות ב' בחינות הנ"ל, י"ג וכ' כנ"ל עולה גימטריא ג"ל, ועל ידי ב' בחינות אלו יכול לראות בעיני השכל שלו אור ה' שבתורה.

וזה שדרשו רז"ל (סנהדרין צא:, תנחומא צו ז) שר לא נאמר אלא ישיר וכו', היינו כשיצאו ממצרים יצאו מתחלה מבחינת חשכות הא', להשיג בחינת אחד בלבד, אבל לבחינה הב' בחינת כ' עדיין לא השיגו, ולכן נאמר ישיר לשון עתיד, היינו שעדיין לא היה שלמות עד שאח"כ יהיה בשלמות.

ולזה השתוקקו ישראל להשיג גם בחינה הב' כנ"ל, וזהו שאמר הכתוב (שמות יד כט) ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הי"ם, היינו כי בחינה הא' נקרא ה', ובחינה השנית נקרא בחינת וא"ו, בחינת דבקות בה' (ע' ת"ז ת' סט צט.), וכשהוא עדיין בבחינה הנ"ל כשהוא בשלמות הקדושה, ואין דבר שבקדושה פחות מעשרה (ברכות כא:), לכן נעשה מן ה' חמשים, בחינת י"ם, וזהו ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הי"ם, לרמז שנעשה מן ה' י"ם, שהיו בשלמות הקדושה של בחינה א' כנ"ל. רק לבחינה הב' בחינת כ' הנ"ל עדיין לא השיגו, והיה בהם עדיין בחינת גסות הרוח, בחינת עמלק, בחינת אל אחר.

וזהו ויהי בשלח פרעה את הע"ם, היינו שנשלח מן מספר פר"ה ונחסר ממנו מספר הע"ם, ונשאר מספר עמלק, בחינת גסות הרוח, שהיו סבורים שכבר השיגו כל שלמות הקדושה וקרובים המה לה', לכן ולא נחם אלהים וגו' כי קרוב הוא וגו', פירוש כיון שהמה קרובים בעיניהם לבחינת קדושה כנ"ל, והיה להם גסות הרוח, לכן הוכרחו ללכת דרך המדבר ולקבל התורה על הר סיני שתפסוק זוהמתן (שבת קמו.), בחינת עמלק, ויגיעו לבחינת כ', בחינת הכנעה וענוה באמת, ועי"ז נתנה להם התורה, עשרת הדברות, תר"ך אותיות (ת"ז תס"ט קיא:), בחינת מספר עשרים שהוא כ"ף כתר (ת"ז הקדמה ו., פרדס שכ"ז פי"ד), שעל ידי בחינת כ' שהיה להם, זכו לבחינת כ' כת"ר תורה.

(**ומרומז** בפסוק ויהי בשלח פרעה את ה"עם ו"לא וגו', ר"ת ה' ו', לרמז על הנ"ל, שלבחינת ה' השיגו, אבל לבחינת וא"ו לא השיגו עד קבלת התורה כנ"ל, אז השיגו בחינת הקדושה בשלמות), אך כבר היה בכוחם ללכת דרגא בתר דרגא ולהזדכך לקבל התורה, וכמאמר

הכתוב (שמות ג יב) בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את וגו'. לזה נרמז בשלח פרעה את הע"ם ו' לא נחם וגו', כי לא היו עדיין בשלמות בפועל:

עוד י"ל, שלכאורה אין לפסוק הזה באור, כי בוודאי אם יהיה רחוק יותר יש לחוש שמאימת הדרך שהוא רב ינחם כו'. ועוד שחששה זו רחוקה מאוד, כי היתכן שכמה ניסים ראו ישראל במצרים, איך שהוכו מצרים בעשר מכות והקב"ה הוציאם ביד חזקה, ועכשיו יפחדו מאימת שום מלחמה עד שיכרחו לשוב מצרימה חלילה ושלא יבטחו בה'. וגם אפילו אם ירצו לשוב הלא ביד ה' הם שלא יניחם לשוב.

אלא הענין הוא כרחם אב על בנים כו' (תהלים קג יג), וכמשל אב שיש לו בן חביב עד שיש לו געגועים עליו, בוודאי האב משמרו מכל נזק ופגם, שלא יבא עליו אפילו שום חשש נזק, אפילו חששה רחוקה, וכ"ז מאהבתו אותו וקרבת לבו לבנו. כן ה' אלהינו ית', מאהבתו ית' את בני ישראל, ורצונו לשמור אותנו מכל חטא ועון ומחשבה זרה, על כן חשש פן ינחם העם אפילו רק במחשבה לבד, ויהיה חטא, אפילו שלא ישיבו כי לא יתן לאל ידם, אף על פי כן יפגמו במחשבה, על כן ולא נחם אלהים כו' כי קרוב הוא, פירוש כי קרוב ה' לנו, על כן חשש אפילו חששה רחוקה כזו פן ינחם כו' ויפגמו במחשבה:

ויסעו מסכת ויחנו באתם אשר בקצה המדבר וה' הלך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם ולילה (יג כ - כא). ולכאורה היא פלא, הלא עיקר העננים היו בהליכתן ולא בשעת חנייתן, וכך הול"ל ויסעו מסוכות וה' הולך וכו' ואח"כ ויחנו באיתם.

אך י"ל, דהנה עיקר עבודת ה' לעבוד אותו ית' בבחינת אהבה ויראה עילאה, בגין דאיהו רב ושליט עיקרא ושרשא דכל עלמין (זח"א יא:), ויכסוף וישתוקק לדבק את עצמו במקור החיים מחיי החיים ב"ה, כענין שנאמר (דברים י כ) ובו תדבק, וכענין שימני כחותם על לבך (שה"ש ח ו), והוא דביקות ה' האמיתית, שידבק ויקשר את עצמו בהש"י בהתקשרות עוז ותעצומות לבל יפסיק ח"ו מדבקות הבורא ב"ה כענין שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז ח), בכל דרכיך דעהו (משלי ג ו), ויכסוף וישתוקק מתי יבא לאהבה את ה' בכל לבבו ובכל נפשו בכלות הנפש ממש, מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה (שה"ש ח ז), ויבקש תמיד מהש"י שיטהר לבבו לבא למדריגה זו כבקשתינו (תפילת שבת ויו"ט) וטהר לבנו לעבדך באמת.

והנה בחינת עבדות זה נקרא בשם בית, בחינת קביעות ולא דרך ארעי, ובית הוא בחינת חכמה, כ"ח מ"ה (זח"ג לד.), בחינת ענוה, כמ"ש בזוהר הקדוש (ת"ז ת' ה' כא.) גם צפור מצאה בי"ת דא בית מבראשית, וכדאיתא בזוהר (תיקו"ז דף כב:) על פסוק (שמות לא

טז) ושמרו בני ישראל את השבת וכו' לדרתם ברית עולם, לדרתם חסר כתיב, זכאה מאן דעביד ליה דירה נאה בלבו.

וצריך האדם להכניע כל ז' המדות ולהכניס אותם בבחינת קדושה עליונה, לך ה' הגדולה וכו' (דה"א כט יא).

וצריך להכניס גם כן כל בחי' ד' יסודות אש מים רוח עפר לבחינת קדושה עליונה, מים הוא בחינת אהבת ה', ואהבת את ה' אלהיך (דברים ו ה) כענין שנאמר (שה"ש ח ז) מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה וכו'. יסוד האש הוא בחינת יראת ה', בחינת גבורה (ע' ת"ז הקדמה י:, ת' סט קה.). ויסוד הרוח הוא בחינת דבור ואמירה, כמו שתרגם אונקלוס (בראשית ב ז) לרוח ממללא, כמו שכתוב (שמות טו ח) וברוח אפך, ותרגם אונקלוס ובמימר פומך, ואמירה הוא מלשון רוממות אל (תהלים קמט ו), מלשון את ה' האמרת וגו' (דברים כו יז), שצריך לראות לשבח ולפאר ולרומם להבורא ב"ה. ועיקר קיומן הוא יסוד עפר (ע' זח"א ה:), בחינת ענוה, על דרך נפשי כעפר לכל תהיה (ברכות יז., תפילת אלקי נצור).

וזה הוא גם כן מדות האבות, אברהם מדת אהבה (זח"ג רסג:), יצחק מדת יראה (זח"ג רל.), יעקב מדת תפארת (זח"ג שב.), מלשון אמירה ורוממות. וקיומן הוא העפר כנ"ל, הוא בחינת ענוה, ואז יהיה בארבעה דפנות, ויהיה בבחינת בית.

והנה ידוע (סוכה ו:) כי סוכה בג' דפנות, על כן הוא בחינת דירת ארעי. וזה שאמר הכתוב ויסעו מסכת, היינו מעבדות שאינו קבוע כנ"ל, ובאו לבחינת עבדות המכונה בשם בית, דירת קבע, וזה ויחנו בא"תם אותיות בי"ת אמ"ת, בית הוא עבדות הקבוע, אמ"ת הוא ראש תוך סוף, בחינת אבות. וזהו בקצה המדבר, כי מדבר הוא מקום שאינו קבוע לישוב, והם לא היו בבחינת עבודה שאינה קבוע, לזה אמר בקצה המדבר, שהיו בסוף עבודה שאינה קבוע, והתחילו לעבוד את ה' בבחינת בית קבוע כנזכר. ולזה ה' הולך לפניהם, שבאו לבחי' דבקות ה' האמיתית, השם יזכנו לבא לבחינה זו כן יהי רצון אמן:

נבכים הם בארץ (יד ג). ונ"ל דהנה כתיב (משלי כח ט) מסיר אזנו משמוע תורה ג"ם תפלתו תועבה, י"ל מה ג"ם.

ולהבין כ"ז, הנה עיקר התורה כמו שהיתה בשעה שנתנה על הר סיני, כמאמר הכתוב (דברים ה ד) פנים בפנים דבר ה' עמכם, פירוש כמאמר חז"ל (שמ"ר ה ט) דבור אנכי ולא יהיה לך מלא את כל העולם, דלא הוה אתר דלא מלל עמהון (ת"ז ת' כ"ב סד.), ופירוש לפירושם, היינו שהיו אז בהזדככות כל כך עד שלא היה מקום שלא ראו שם אלהות, בכל מקום שהסתכלו היו רואים בחינת אלהות, שהשם מחיה את כלם בכל עת

ורגע, ואם יעדר מדבר אחד חיות אלוה רגע מיד יתבטל, וחיינו מסורים בידו ונשמותינו נפקדים בידו, ובזה אנחנו תמיד פנים אל פנים עם ה' ית', וכן היה בשעת מתן תורה בבחינת פנים אל פנים.

ואם יהיה תמיד כן בשעת למודו בתורה, אזי גם התפלה תהיה נשמעת מיד, וזה שאמר הכתוב (ישעיה לח ב) ויסב חזקיהו פניו אל הק"יר, ר"ל אותיות יק"רה, כמאמר הכתוב (משלי ג טו) יקרה היא מפנינים, ואמרו חז"ל (סוטה ד:) יקרה היא מכהן הגדול שנכנס לפני ולפנים, פירוש כי כה"ג היה נכנס רק בין הבדים של הארון, ומי שלומד תורה בבחינת פנים אל פנים הוא נכנס לארון ממש, וכן חזקיהו הסיב פניו אל הקיר, ר"ל שהסיב תפלתו לבחינת הקיר, בחינת יקרה, היא התורה, בבחינת פנים אל פנים, כמו שהיה בשעה שנתנה כנ"ל שהיו רואים בחינת חיות אלהות שמלא כל העולם, עד שהם לא תפסו מקום כלל, והיו בבחינת מה אנחנו (ע' תפילת לעולם נוסח אשכנז, ע' שמות טז ז, ע' מל"ב ז ג), והאמינו באמונה שלמה שה' אחד המחיה את כלם.

וזה שאמר הכתוב (שמות טז לא) ויקראו את שמו מן, מלשון אמונה, כי כשירד המן ירד הארת אלהות גדולה כל כך עד שנקבע אמונה גדולה בלבם, עד שבכל מקום שהסתכלו לא ראו כי אם חיות אלהות בלבד, והבינו שאין עוד מלבדו (דברים ד לה). כי בחינת אמונה כזו עד שיהיה בבחינת פנים אל פנים אי אפשר להיות אלא כמאמר חז"ל (אבות פ"ו מ"ו) שהתורה נקנית במעוט אכילה במעוט שתיה כו', על כן נתן להם השם לחם מן השמים כדי שלא יתגשמו על ידי אכילה, רק אדרבה שבא להם הארה גדולה יותר על ידי המאכל ההוא. רק אח"כ כשנכנסו לארץ ישראל לא הוצרכו עוד למן, כי אם כאשר יברכו על המאכל בכונה עצומה וראוי לה', ובפרט בארץ הקודש, וגם האכילה תהיה בכונה לשם שמים, אז לא יתגשמו על ידי אכילה ההיא, אדרבה יקבלו גם כן הארה אלהות. וזה שאמרו חז"ל (מכילתא בשלח עה"פ ויאמר ה' כו' הנני ממטיר) לא נתנה תורה אלא לאוכלי מן, ר"ל לאלו שאוכלים בבחינת מן, בחינת אמונה, שמאמין בשעת אכילה שהוא אחד ומחיה את כלם, ולא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא וגו' (דברים ח ג), ואם אוכל בכונה זו אזי יוכל ללמוד תורה בבחינת פנים אל פנים, וגם תפלתו נשמעת בוודאי.

ואם ח"ו אינו כן, אז הוא בבחינת עורף ולא בבחינת פנים, כי אינו רואה בחינת חיות אלהות שבכל דבר, וע"ז גם הוא תופס מקום בעצמו, שאינו בבחינת מה ואין ועונה, וכאלו ח"ו הקב"ה אינו אחד, אזי אפילו לומד תורה הרבה אעפי"כ אינו כלום, וגם תפלתו אינו נשמעת.

וזה מסיר אזנו, ר"ל אזן גימטריא מ"ה אח"ד, כי הא בהא תליא, אם הוא רואה בחינת השם אחד בכל מקום, והוא מחיה את כולם ולית אתר פנוי מניה, ממילא הוא בעיניו בחינת מ"ה, ושניהם יחד בחינת אז"ן. אבל מי שמסיר בחינת אזן הנ"ל, גם תפלתו תועבה ואינה נשמעת, כי אינו כדאי שתפלתו תהיה נשמעת, ויש מקטריגים ואינם מניחים להיות מהתפלה כתר (זח"ג רנב:).

רק כשהיא בתפלת צבור, אזי מחשב ה' נגד שאר אומות עובדי עבודה זרה, ומקבל תפלתם של ישראל של בי עשרה, כי כל בי עשרה שכינתא שריא (סנהדרין לט.).

וזשאה"כ ויהי בשלח פרעה וגו' פירוש ויה"י לשון צער, ר"ל אימתי יש צער בעולם. בש"לח, הוא התפלות שנקראים שלוחים כמ"ש מו"ח ז"ל, והתפלה הוא בבחינת פר"עה, בחינת עו"רף. א"ת הע"ם, גימטריא תפ"לה א' (א"ת ג"כ מרמז על בחינת תפלה, כי ת' תפלה היא), שרוצה לחבר את עצמו לאות א' אלופו של עולם. ולא נחם אלהים דרך ארץ פלש"תים, ר"ל שאינו מחשב הקב"ה ח"ו תפלת יחיד נגד פלשתים שהם אומות העולם, (אז ח"ו ויהי צער).

אבל כשלומדים התורה בבחינת פנים אל פנים, אזי גם תפלתו נשמעת, ונעשה יחוד ומתוק הדין, כי מה שהיה בתחלה התפלה בבחינת דל"ת בחינת עני (זח"ג רעג:), תפלה לעני (תהלים קב א), נתחבר אליו התורה שהיא בחינת יו"ד, ונעשה ה' כזה ה.

ולזה הענין מרמז חמשה עשר בשבט, שהוא חודש החמישי, וגם ט"ו באב גם כן בחודש החמישי, שהיא בחינת ה', ותורה היא בחינת יו"ד, ותפלה היא בחינת ה', עולה ט"ו, ותיקון זה הוא בט"ו בשבט שנכנס בשנה מנין קל"ה ימים.

וזהו נבוכים הם בארץ כו' ר"ל נבו"כים, גימטריא שני פעמים דין. ואמר פרעה אליהם שהם בבחינת ב' פעמים דין, סגר עליהם וכו', ר"ל שנסגר בעדם בחינת היראה שהיה במדבר, בחינת יראת הלחם.

וזהו שהמעשר נתחלק בט"ו בשבט, מעשר שני ומעשר עני (שו"ע יו"ד סי' שלא סעי' קכג וע' סעי' קכז), שמרמזים על תורה ותפלה, ר"ל מעשר ש"ני מלשון שנ"ה, ומעשר עני מרמז לתפלה לעני:

ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה וגו' ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים וגו' (יד כב - כט). וי"ל למה שינה הכתוב, בתחלה הקדים בתוך הים ואח"כ ביבשה, ואח"כ הקדים ביבשה ואח"כ בתוך הים.

ולהבין זה, הנה ידוע מאמר חז"ל (אותיות דר"ע אות ב, וע' בר"ר א א, זח"א יא:) שעיקר בריאת העולם היתה בשביל היראה שנקראת ראשית, ובשביל התורה ובשביל ישראל שנקראים ראשית.

ובחינת יראה אי אפשר לבא כי אם על ידי בחינת מ"ה בחינת ענוה תחלה, כי כאשר מתבונן האדם ומאמין באמונה שלמה אשר בידו נפש כל חי ומה אנחנו מה חיינו מה גבורתנו (ע' תנדבא"ר פכ"א,תפילת לעולם נוסח אשכנז) ובלתי לה' עינינו, שה' יושיענו ויתן לנו חיים וכח וכל אשר צריך לנו, וכאשר מתבונן האדם בענינים אלו בכל פרט ופרט להבין שפלותו באמת, אזי ממילא נופל עליו אימה ויראה ופחד מגדולתו ית', ונכנע לפניו ית' בהכנעה גדולה, ובזה מהפך מדת הדין שהוא בחינת אלה"ים שהוא גימטריא מ"ם ה"א, ועושה בחינת הוי"ה במלוא אלפין, גימטריא מ"ה, על ידי בחינת מ"ה בחינת ענוה שיש לו, גם ענוה גימטריא מ"ם ה"א מ"ה.

וצריך האדם ללמוד זה הבחינה מן המים, שיורד ממקום גבוה למקום נמוך כמאמר חז"ל (תענית ז.) התורה נמשלה למים, מה מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך אף התורה כו' (ר"ל שגם להתורה צריכים להיות בבחינת ענוה).

וזהו שאמרו חז"ל (יומא פ"ח מ"ט) מה מקוה מטהר את הטמאים כו'. ר"ל שאפילו הטמאים היינו החוטאים, מי שחטא על ידי בחינת שכחה, ששכח בשעת העבירה את חסדי ה', כמאמר הכתוב (ע' תהלים קו ז) שכחנו את רוב חסדיך וגו', ועל כן חטא כי לא זכר את חסדי ה' ולא היה לו בחינת ענוה ובחינת יראה, ואעפי"כ כאשר זוכר אח"כ בחינת מים שיורד ממקום גבוה למקום נמוך, וגם הוא משפיל את עצמו מבחינת גבהות וגדלות, ולבו נכנע בקרבו בבחינת מ"ה, אז אותה הבחינת מים שיש לו מטהרת אותו ומחזירו לתשובה שלמה ביראה גדולה לפני הבורא ב"ה, ונמחלו לו כל עונותיו, וזהו מטהר את הטמאים.

וזה מרומז בכתוב (בראשית א כו) נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וגו', פירוש מים נקרא דמות לבחינת ענוה כנ"ל מה מים יורד כו', וזהו פירוש הפסוק נעשה אד"ם, גימטריא מ"ה, בחינת ענוה. כדמותנו, ר"ל כמו המים שנקרא דמות כנ"ל.

ובחינה זו קדמה לבריאת העולם, כמאמר הכתוב (בראשית א ב) ורוח אלהים מרחפת על פני המים וגו', שבחינת מים היה קודם שנברא העולם, ר"ל שלכן נקרא העולם, בעבור בחינה זו של מים שהיה במחשבה הקדומה.

וזהו שאמר הכתוב (שמות יד טו) ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי וגו', ואיתא בזוה"ק (זח"ב נב:) בעתיקא תליא מילתא כו', פירוש עתיקא היא בחינת מחשבה קדומה, הוא

בחינת מ"ה, בחינת ענוה ויראה, בחינת מים שקדמה במחשבה קדומה. ר"ל מילתא זו תליא, כאשר יהיה לישראל בחינת מ"ה בחינת מים, ועי"ז יתהפך מדת הדין למדת הרחמים.

ומיד האיר ה' והשפיע לישראל בחינת מים, בחינת י"ם, בחינת מ"ה הנ"ל. וזהו שאמר הכתוב ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה, פירוש שהיה להם בחינת י"ם כאשר היו עדיין ביבשה, ועל ידי בחינה זו, ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, פירוש על ידי בחינה זו נתהפך מדת הדין למדת הרחמים, ונעשה להם נס שהלכו ביבשה בתוך הים.

וזהו שאמרו חז"ל (בר"ר ה ה) תנאי היה להקב"ה עם הים וכו'. תנאי מרמז לבחינה זו שיורד מגבוה לנמוך, הוא בחינת מ"ה בחינת ענוה, ונקרא תנאי, כי שורש המלה של תיבת ת"נאי הוא ת"נ, גימטריא עשר פעמים מ"ה, כי אין דבר שבקדושה פחות מעשרה (ברכות כא:).

וזהו שאמר הכתוב וישב הים לפנות בקר לאיתנו וגו', ואמרו ז"ל (שם) חזר לתנאי הראשון. (וקשה, וכי אימתי בטל את התנאי). פירוש, כאשר נתבקע הים היו המים עומדים ולא ירדו מגבוה לנמוך, כמאמר חז"ל (מדרש תהלים יח) המים התחתונים ירדו והמים העליונים עמדו, וא"כ בטלו המים העליונים בחינת תנאי, לירד ממקום גבוה למקום נמוך, ולזה וישב הים לפנות בוקר לאיתנו, היינו לתנאי הראשון להיות יורד מגבוה לנמוך, כמאמר הכתוב (ישעיה יא ט) כמים לים מכסים (בחינת ענוה בחינת מ"ה) בחימת י"ם בחינת מ"ה הנ"ל.

ובבחינה זו יצאו ישראל ממצרים, כמאמר הכתוב (שמות יב כט) וה' הכה כל בכור בארץ מצרים וגו', ר"ל שהכה בחינת בכור, בחינת גסות הרוח, והיה לישראל בחינת ענוה, ובזה יצאו ממצרים.

רק שאח"כ נפלו מעט מבחינה זו, ויחנו לפני פי החירות בין מגד"ול (שמות יד ב) לשון גדלות, ר"ל בחינת גסות. ובין הי"ם, מרמז לבחינת מ"ה בחינת י"ם הנ"ל, היינו שהיו ממוצעים, שלא היה להם בחינת י"ם בשלמות, ולכן לא יכלו לכנס בתוך הים כנ"ל. עד אשר האיר ה' עליהם בחינת מ"ה כנ"ל, ואז ויבקעו המים וגו', על שם הכתוב (ישעיה נח ח) אז יבקע כשחר אורך, ר"ל שהאיר עליהם אור ה' בחינת מדת הרחמים (ת"ז ת' כב סז.).

ולזה היתה עיקר בריאת העולם, כמאמר הכתוב (בראשית א א) בראשית ברא אלה"ים, אותיות א"ל הי"ם, ר"ל שהבריאה היתה בשביל בחינת י"ם כנ"ל.

ובחינה זו מרומז בתיבת (שמות יד ל) ויושע ה' ביום ההו"א וגו', ההו"א ר"ת של א"ת ה"שמים ו"את ה"ארץ הנאמר בבריאת העולם (בראשית א א). אמנם מכל מקום עדיין לא היה בחינה זו בשלמות, ולזה שר לא נאמר אלא ישיר לעתיד לבוא (סנהדרין צא:, תנחומא צו ז), כי אז יהיה הבחינת מ"ה בשלמות, ויהיה השירה בשלמות, ואז יהיה ואוהביו כצאת השמש בגבורתו וגו' (שופטים ה לא), בגבורתו גימטריא כתר, שבחינה זו תהיה לכתר, כדאיתא בזוה"ק (ח"ב דף קלב.) מאן דאמר שירתא דא זמין לעטרא למלכא משיחא וכו', שיהיה אז בחינת כמים לים מכסים כנ"ל:

והיה כאשר ירים משה וגו' (יז יא). נ"ל על דרך המוסר, רבות רעות צדיק ומכולם יצילנו ה' (תהלים לד כ). רבה רעה צדיק לא נאמר אלא רבות רעות צדיק, לשון רבים. כלל הדבר, שכל מי שרוצה לילך בדרכי ה' ולהתקרב לעבודתו יתברך שמו, העיקר הוא שיהיה לו בחינת ענוה ושפלות רוח. וסימן זה יהא מסור בידו, שאם יזכה אותו השי"ת שיסתכל בכל עת ורגע על חסרונות ושפלות שלו, אזי בוודאי חפץ ה' לקחת אותו לעבודתו ית"ש, כי השפלות הוא בחינה גדולה, כמ"ש (ישעיה נז טו) אשכון את דכא ושפל רוח להחיות רוח שפלים. קרוב ה' לנשברי לב וכו' (תהלים לד יט).

וזהו פירוש הפסוק רבות רעות צדיק. שמסתכל על רעות הרבה שיש לו, שלא קיים דבר אחד בשלמות, ושאין לו בחינת יראה בשלמות ובחינת אהבה בשלמות, וכן בשאר המדות, אם מסתכל על שפלות שלו, אזי ומכולם יצילנו ה', שבוודאי יהיה לו סייעתא דשמיא, כמאמר (שבת קד.) הבא לטהר מסייעין לו.

כעניין זה היה בדעתי לפרש מאמר חז"ל (פסחים קיח.) קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף. שלכאורה הוא תמוה, מפני מה הם קשים כל כך מזונות של אדם. אך נראה לי על פי הפסוק (שמות טז ד) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, דא משה, שהמן היה בזכות משה כדאיתא (זח"ג דף קב: - קג.). ועיקר בחינת משה היה ענוה, כמו שהעידה התורה עליו (במדבר יב ג) והאיש משה ענו מאד וכו', ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים (דברים לד י), כי בוודאי כל מי שיש לו בחינת ענוה בשלמות זוכה להשראת השכינה, ועל ידו באים השפעות וטובות בעולם, כמאמר חז"ל (סנהדרין יא.) ראוי היה הלל שתשרה עליו שכינה כמשה רבינו אלא שאין הדור זכאי לכך, וכמו שאיתא בספרי הצדיקים (צפנת פענח פ' תרומה עמ' של"ה מהדורת אור תורה) שאם הדור זכאי, גדול הדור זוכה להיות בשלמות יותר ויותר. והנה כמו כן אם הדור זכאי, אע"פ שאינם זוכים כל כך שעל ידם יהיו השפעות טובות בעולם, אך בזכות גדול הדור ועל ידו בא שפע חיים ברכה והצלחה בעולם, וכמ"ש (תהלים לו ז) אדם ובהמה תושיע

ה', פירוש כל מי שיש לו דעת כאדם הראשון, ומשים את עצמו כבהמה. תושיע ה', שעל ידו באו השפעות טובות וישועות בעולם.

ועפ"ז נראה לפרש המאמר הנ"ל קשים מזונותיו של אדם. ר"ל שיש לו דעת כאדם, אבל אינו משים עצמו כבהמה, להסתכל על שפלות שלו, אז בוודאי קשים מזונותיו כקריעת ים סוף.

ובזה נוכל לפרש הפסוק (שמות יד טו) דבר אל בני ישראל ויסעו. והקושיא מפורסמת בזוהר (זח"ב מח.) להיכן יסעו שהים קמייהו. אך נוכל לומר, שהוא"ו והיו"ד של מלת ויסעו הוא הפעולה לתיבה, ויסוד התיבה הוא סע"ו, בגימטריא עני"ו. כלומר שהקב"ה אמר למשה שיאמר לישראל שיכניסו את עצמם לבחינה יותר גדולה, לבחינת ענוה, ובזה יהיו זוכים לקריעת ים סוף.

גם ידוע שהיו"ד מורה על ענוה כמו שאיתא במדרש (שמו"ר מז ו) מהיכן זכה משה לקרני הוד, שבשעה שכתב את התורה נשתייר טיפת דיו בקולמוס והעבירו על ראשו, ומשם זכה לקרני הוד. ואיתא באור החיים (שמות לד כט) מהיכן נשתייר הטיפת דיו, כשכתב את הפסוק והאיש משה עניו מאד, לא רצה לכתוב על עצמו עניו מחמת שהיה מסתכל שלא הגיע לבחינת ענוה בשלמות, וכתב ענ"ו חסר יו"ד, ומזה נשתייר הטיפת דיו. נמצא היו"ד מורה על בחינת ענוה.

ועל פי זה נוכל לפרש הפסוק והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל. ואיתא בגמרא (ר"ה כט.) וכי ידיו של משה עושות מלחמה כו' אלא לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדים את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים. ונ"ל כי מלת יד"ו אותיות יו"ד, ר"ל כאשר ירים בחינת יו"ד, בחינת ענוה, ומשעבדים את לבם לאביהם שבשמים, היו מתגברים, ונשלח מן השמים חלישת כח בעמלק, שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

איתא במדרש, בפרשת בשלח (שמות יז יד) כתיב, מחה אמחה את זכר עמלק. ובפרשת תצא (דברים כה יט) כתיב תמחה את זכר עמלק. וקשה, למה שינה הכתוב בלשון. ותירץ, כאן קודם שנעשה מרכבה לשכינה, כאן אחר שנעשה מרכבה לשכינה עכ"ל. להבין כל זה. גם צריך להבין כפל הלשון מחה אמחה. גם צריך להבין הפסוק (שמות יג יז) ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא, שלכאורה אין לו באור.

הנה ידוע ענין עמלק, שהוא שורש גסות הרוח, שורש ומקור כל המדות רעות (ר"ח ש' היראה פ"ד אות כח), כי בזה הוא מסלק מעצמו השראת השכינה, כידוע שאין אני והוא יכולים לדור כאחת (סוטה ה.).

וענין יציאת מצרים, שהוציאנו הקדוש ב"ה ממצרים שהוא מלא כשפים ומלא קליפות (ע' מנחות פה. ורש"י שם ד"ה תבן), וישראל היו שם בבחינת קטנות הדעת, היינו שלא היה להם דעת להבין ולהשיג גדלות הבורא ית' איך שמלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מניה ומחיה את כלם וכו'. והוציאנו הקב"ה משם, מבחינה זו, לבחינת גדלות הדעת, ולהבין ולהשיג גדלות הבורא ית' איך שהוא ממלא כל עלמין וכולא קמיה כלא חשיב ממש (זח"א יא:) ולהיות כל איש מישראל שפל בעיניו נגדו ית'.

אך מכל זה יוכל לבא ח"ו לידי גסות הרוח, לאמר בעצמו כי השגתי השגה נפלאה, וקרוב אני לקדושה. ואם כה יאמר, יבא ח"ו להיפוך, ויקלקל הכל. ואמר **הרב מסדילקוב** כי שקר נקרא קרוב, כי אותיות שקר הם קרובות בא"ב, סמוכות זו לזו. ואמת נקרא רחוק, כי אותיותיו הם רחוקות בא"ב, כי האלף אות ראשונה בא"ב, והמ"ם הוא אמצעית, והתי"ו הוא אחרונה בא"ב, עד כאן דבריו ז"ל. על כן אם יאמר האדם בעצמו כי קרוב הוא לה' כנ"ל, בוודאי היא שקר, ויבא לידי גסות הרוח שורש כל המדות רעות, גם קר"וב הו"א בגימטריא ה' פעמים דין, ויסלק ח"ו מעצמו השראת השכינה כנ"ל.

על כן צריך ליזהר בזה מאוד, וידע האמת אתו כי לא השיג עדיין אפילו כטפה מן הים ועדיין רחוק הוא מה' ית' ואז ידבר אמת, ואז מרחוק ה' נראה לו (ע"פ ירמיה לא ב) ויוכל לשרות עליו קדושה.

על כן כשהוציאנו ה' ממצרים מבחינת קטנות הדעת כנ"ל, שלא הבינו כלום והיה כסוס כפרד כו' (תהלים לב ט) ואח"כ השיגו השגה נפלאה ובאו לקצת גסות, כי כסבורים היו כי קרובים הם לקדושה, קרוב גדול לה' ית'.

וזהו שאמר הכתוב, ויהי בשלח פרעה את העם, כי פרעה בגימטריא עמלק העם, וכשיצאו ישראל ממצרים עדיין לא יצאו מכל וכל, רק שלחו מהם מלת העם מפרעה, ועדיין נשאר מלת עמלק, היינו גסות. וזהו שאמר הכתוב בשלח פרעה את העם, היינו רק העם, ונשאר אצלם בחינת עמלק, היינו בחינת גסות, שסבורים היו כי קרוב הוא להקדושה, על כן ולא נחם אלהים כו' כי קרוב הוא, היינו העם לפי דעתם קרוב הוא להקדושה, וזהו היא בחינת עמלק בחינת גסות כנ"ל, וצריכים לזיכוך יותר וד"ל.

על כן צריך האדם להבין תמיד בעצמו ולהשיג האמת איך שלא השיג עדיין אפי' כטפה מן הים, והוא שפל ורחוק מה' וד"ל, ויאחוז באות דל"ת, כמה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קטז ו) דלתי ולי יהושיע, היינו שדבק את עצמו באות דל"ת רבתא מן אחד (רמב"ם הלכות תפילין פ"ב הלכה ו, ע' פע"ח ש' קר"ש פ"ט), שהוא מדת שפלות ואחדות

הבורא ית' וקבלת עול מלכות שמים, ושלא לדבק את עצמו באות רי"ש חלילה, שהוא ר' רבתא מן אל אח"ר (שמות לד יד, ע"ש במנחת שי, וע' בעה"ט ואתחנן ו ד), בחינת גסות. **וצריך** ליזהר בזה מאוד שלא יפול בעצת היצר הרע, כי זו היא עצת היצר הרע, כשרואה בישראל שום עבודת הבורא, בא עליו בערמה, ומגיס דעתו, באמרו אליו עכשיו השגת השגה נפלאה וקרוב אתה לקדושה ורחוק אתה מארציות.

וזהו שאמר הכתוב, ואמר פרעה הוא היצר הרע (לק"ת ריש פ' שמות, ע' זח"א פ:, ע' זח"ב סז:), לבני ישראל, נבכים הם מן הארציות, רק קרובים הם לה'. סגר עליהם המדבר, פירוש סגר, ס"ג ר' (היינו ס"ג הוא מלשון נסוג אחור, וסג אחור התג דדל"ת ונעשה ר', בחינת גסות ר' רבתא הנ"ל), על כן עליהם המדבר, היו צריכים להזדככות המדבר.

על כן צריך כל איש מישראל להלחם עם היצר הרע, ולעשות מן הרי"ש דל"ת, ולרומם קרן ישראל הוא התג מדל"ת שנקרא קרן ישראל.

וזהו שאמר הכתוב מלחמה לה' בעמלק מד"ר ד"ר, לעשות מלחמה עם היצר הרע ולעשות מן רי"ש דל"ת, וידבק עצמו בבחינת ד', ואז דלתי לי יהושיע כנ"ל.

וזה הוא בחינת חכמה, כ"ח מ"ה (זח"ד לד.), להיות בעיניו בחינת מ"ה באמת, ומחמת שגם בזה יתייעץ היצר הרע בערמה, ויבא לאדם ויאמר לו עכשיו השגת מדת מ"ה, ואז בזה יגיס רוחו, על כן אמר הכתוב (ירמיה ט כב) אל יתהלל חכם בחכמתו, היינו בבחינת חכמה כ"ח מ"ה שבו, כי יקלקל בזה הכל. כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי, וזה ידע האמת כי לא השכיל עדיין כלום כנ"ל, ואז יהיה נקרא תרומה לה' (ע' שמות ל יג), כי תרומה היא תרי ממאה (זח"ג קעט.), פירוש לעשות מן רי"ש שהוא מאתיים, ליתן עליו תרי למאה היינו דל"ת, ויעשה מן הרי"ש בעצמו דל"ת רבתא מן אחד כנ"ל.

והיינו שאמר הכתוב, תמחה את זכר עמלק בלשון נוכח, כי הקב"ה מזהיר לישראל למחות זכר עמלק, היינו בבחינת גסות מכל וכל, ולהיות על דרך שאמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ד) מאוד מאוד הוי שפל רוח. וזהו שאמר הכתוב (שמות יז טז) כי יד על כס יה, שאין ה' מלא (תנחומא תצא יא), כי עדיין מלחמה לה' בעמלק מד"ר ד"ר, לעשות מן ר' ד' כנ"ל.

וכשיעשו ישראל מלחמה זו בכל כח כוונתם, אז יהיה נעשה מרכבה לשכינה, והקב"ה יעזור אותם גם כן. וזהו שאמר הכתוב מחה אמחה בלשון מדבר בעדו, כי הקב"ה בעצמו ימחה אותם, ואז יתגדל ויתקדש שמיה רבא, ויהיה השם שלם ומברך לעלם ולעלמי עלמיא, אמן כן יהי רצון במהרה בימינו אמן סלה:

יתרו

וישמע יתרו כו' אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים (יח א). פירש רש"י, שמע קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. וקשה ממה דאיתא בגמרא (תנחומא תצא פ"ט) מאי דכתיב אשר קרך בדרך, שהקיר את בני ישראל כאדם שנכנס לאמבטי וכו'. וקשה לפי זה על פירוש רש"י שפירש שיתרו בא על שמועת מלחמת עמלק, אדרבא לפי הגמרא לא היה לו לבא, לפי שהקיר אותם ונפלו ממדרגתם.

ונראה לתרץ על פי מה שאמרתי על מה שאמרו חז"ל (יבמות כד:) אין מקבלים גרים לימות המשיח. כי לימות המשיח יהיה השראת הקדושה גדולה מאוד על ישראל ולא יוכלו אומות העולם לסבול גודל האור מחמת גודל החשכות שלהם, ודווקא בזמן הזה בזמן הגלות שאין השראת הקדושה כל כך יכולים האומות להתקרב ולהתגייר, אבל לימות המשיח לא יוכלו כנ"ל.

ולהבין כ"ז, הנה כתיב (שמות יח יג) ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב. אמרו חז"ל (שבת י.) מכאן שהדן דין אמת לאמתו כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, נאמר כאן מן הבקר עד הערב ונאמר במעשה בראשית (בראשית א ה) ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, עד כאן. והענין הוא, דאיתא (ע' מנורת המאור אות רכח) כל הדן דין אמת להציל עשוק מיד עשקו כו', וזאת הוא עבודת כל אדם לדין דין אמת לעצמו להציל כו', הן הם המחשבות זרות והתאוות רעות אשר לא לה' המה, בידוע שיש בהם נצוצות קדושות, וצריך הדיין להוציאם משם, ולהצילם מיד עשקו הוא הסטרא אחרא, ולהעלותם לקדושה, לקיים מאמר הכתוב (ויקרא ה כג) והשיב את הגזלה אשר גזל או את העשק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקד אתו דווקא, ולהחזירם לבעליו ממש, למקורם מקור הקדושה, ולהפך הערב שהוא דין (זח"ב סג.) לבוקר שהוא רחמים (זח"ג סד:, זח"א רג:).

וזהו שאמרו חז"ל כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, כי זהו עיקר מעשה בראשית להפך חשוכא לנהורא, ערב לבוקר, כמאמר חז"ל (שבת עז:) במעשה בראשית, ברישא חשוכא והדר נהורא.

וזהו שאמר הכתוב (בראשית א ה) ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, שצריך להיות ערב ובוקר בתמימות, פירוש מספר ערב חסר ממספר בוקר ל"ו, וצריך הדיין אמת להשלים ל"ו לערב ולעשות בוקר אור, שהוא רחמים. היינו שכשנופלים לו המחשבות זרות ותאוות רעות, צריך לשום לב ולהבין שיש אור בזה החשכות כמאמר הכתוב (תהלים קיב ד) זרח בחושך אור לישרים, פירוש הישרים רואים האור שבחושך, ומבינים הענין

שכל מה שברא הקב"ה לא ברא אלא לכבודו (אבות פ"ו מי"א) כמאמר הכתוב (דברים ו ה) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, ואמרו חז"ל (ברכות נד.) בשני יצריך, יצר הטוב ויצר הרע, והענין הוא כמו שכתוב בספרי הצדיקים (ע' מאור עינים ישמח לב על יומא לה: עמ' תקס"ה) מה שאמרו חז"ל (שבת קד., יומא לח:) הבא ליטהר מסייעין אותו, מה שנופל לאדם מחשבה רעה, זהו בכדי להפכה לקדושה, חשוכא לנהורא, להשיב את הגזילה לבעליו כנ"ל, וזהו העבודה בשני יצריך, גם ביצר הרע להפכו, וזהו מדת הישרים שרואים האור שבחושך זה היצר הרע (זח"א קלא.), ומעלים אותו ל"ו ית', ומשלימים במלת ל"ו את מלת ערב שהוא חושך, ונעשה בוקר שהוא אור.

וזשה"כ (ישעיה ו ב) שרפים עומדים ממעל ל"ו שש כנפים לאחד, פירוש זהו עבודת השרפים, ממעל ל"ו, להעלות ל"ו, ומחברים שש כנפים לאחד, פירוש מלת כנפים בגימטריא ר', שש ואחד הוא שבעה, סך הכל גימטריא או"ר, וזהו עבודת השרפים, שמעלים ל"ו (עם ערב) ונעשה או"ר (בוקר), ומהפכים חשוכא לנהורא.

וזה שאמרו חז"ל כל הדן דין אמת לאמתו כאלו נעשה כו'. פירוש זה קאי על כל אדם, שצריך שיהיה דיין לדון את עצמו להציל את העושק מיד עשקו, הוא האור הנצוצות הקדושים, מהעושקו הוא הסטרא אחרא, המחשבה או תאוה רעה שבאה לו, שיראה ויבין את האור שיש בהחושך ויעלה אותו ל"ו ית', בכדי להשלים עם ל"ו מלת ער"ב, להמתיק הדין, ויעשה בוק"ר רחמים, להפך חשוכא לנהורא. ובזה כאלו נעשה שותף במעשה בראשית, כי גם הוא הפך חשוכא לנהורא.

וכ"ז אינו כי אם בזמן שישראל הם בבחינת אלהים, בחינת קטנות המוחין (ע"ח שכ"ב פ"א), אז נופלים המחשבות הרעות והתאוות רעות לאדם, ומתדבק בהם אותיות ק"ר, כמאמר הכתוב (דברים כה יח) אשר קרך בדרך ואמרו ז"ל (תנחומא תצא פ"ט) שהקיר אותם, היינו שנתדבק בהם בחינת ק"ר, שהוא בחינת צפון שמשם בא הק"ר (זח"ב כד.), בחינת דין. אז צריכים בני ישראל להפ"ך הק' לג' (כי הם מתחלפים בחילוף אותיות), ויעשה מן קר גר.

וזה יהיה כשנזכה במהרה בימינו לימות המשיח, בזכות ג' אבותינו אברהם יצחק ויעקב, שהן הם הבית דין צדק, שעל ידם נגמר הדין (זח"ב קיח.), להפך הק' שהיא הקליפה, כמאמר הזוהר (זח"א השמטות רנג:) ק' זה כקוף בפני אדם, ובזכותם יתהפך הק' לאות ג', להיות ג' פעמים קדוש (ישעיה ו ג). ואז לא יצטרכו בני ישראל לעבודה הנ"ל, להפוך עוד הק"ר לג"ר, כי אז יהיה האור והקדושה גדולה כל כך עד שלא יכולה הקליפה הנ"ל להתקרב לישראל מרוב אורם וקדושתם.

וזהו שאין מקבלים גרים לימות המשיח כנ"ל, כי לא יוכלו האומות העולם להתקרב לבני ישראל כנ"ל, וגם ישראל לא יצטרכו להעבודה זו כנ"ל.

וגם בשעת יציאת מצרים כתיב (שמות יח א) כי הוציא ה' את בני ישראל כו'. פירוש, שהיה השם במלואו, בחינת גדלות המוחין (לק"ת פ' בשלח עה"פ אנוסה), ואז לא יכלה הקליפה להתקרב אל בני ישראל כנ"ל. ועל כן לא בא יתרו אז להתגייר, כי הבין שלא יוכל להתקרב מרוב אורה של השראת הקדושה על ישראל, עד ששמע מלחמת עמלק, אשר קר"ך בדרך, שהקיר אותם, פירוש כנ"ל שהטיל בהם אותיות ק"ר, אז הבין שיוכל להתקרב וישראל יקבלו אותו, כדי להפך הק"ר לג"ר, חשוכא לנהורא.

על כן כשראה את משה רבינו ע"ה עוסק בהעבודה הנ"ל, היינו ויעמד העם על משה, פירוש שעמד בחינת העם על משה, ומשה דן דין אמת כנ"ל להציל העשוק מיד עושקו, להפך חשוכא לנהורא כו', על כן אמר יתרו למשה רבנו ע"ה (שמות יח יט) היה אתה לעם מול האלהים, פירוש עכשיו שהוא בחינת אלהים, כמאמר הכתוב את כל אשר עשה אלהים למשה כו'. היה אתה לעם, פירוש תוכל למצוא בחינת עם גם בך, פירוש שום בחינת קטנה, ותהפכנה לנהורא, ותעלה ל"ו ית', ותתמלא כוונתך כנ"ל, ואין אתה צריך לכל העם.

וזשה"כ (שמות כ יח) ומשה נג"ש אל הערפל אשר שם האלהים. פירוש במקום שהיה שם בחינת אלהים, ומצא שם בחינה שהוא סוף המדרגה, והגיש אותה לבחינת אי"ן סו"ף גימטריא או"ר, ונעשה מן הכל ס"וף וא"ור גימטריא נג"ש.

על כן לא בא יתרו להתגייר אלא כששמע שהקיר עמלק את בני ישראל כנ"ל שהטיל בהם אותיות ק"ר, אבל קודם לכן לא היה יכול להתקרב כי היו ישראל בבחי' ג' פעמים קדוש. וזשה"כ (שמות כ יז) ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו, ולכאורה היה צריך לכתוב לבל תחטאו, ואותיות ת"י הוא למותר. אלא ת"י בגימטריא קדוש, על כן אמר משה רבינו ע"ה לבל ת"י תחטאו, פירוש תחטאו מלשון תחסרו, מלשון אני ובני שלמה חטאים (מל"א א כא). פירוש לבל תחסרו בחינת ת"י, בחינת קדוש, שהוא פסיקת זוהמתן.

וכן יהיה לעתיד לימות המשיח שנזכה במהרה בימינו בזכות שלשת האבות, ולא יקבלו גרים, אמן כן יהי רצון וד"ל. גם ת"י גימטריא ג"ר או"ר, ואז יהיה ה' אחד ושמו אחד (זכריה יד ט) במהרה בימינו אמן כן יהי רצון:

או י"ל וישמע יתרו וגו' (יח א). פירש רש"י, מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק וכו'. הנה ידוע מאמר חז"ל (תנחומא תצא ט) על פסוק (דברים כה יח)

אשר קרך בדרך וגו' שהקיר את ישראל, היינו שעל ידי מלחמת עמלק נשמע שנפלו ממדרגתן. ולפי זה קשה מה שפירש רש"י שיתרו שמע מלחמת עמלק, ועי"ז בא יתרו להתגייר ולהתדבק בישראל, אדרבא שעל ידי מלחמת עמלק נשמע שישראל נפלו ממדרגתן, ולמה בא.

ולתרץ זה, הנה אמרו רז"ל (יבמות כד:) אין מקבלים גרים לימות המשיח. והטעם, כי ענין קבלת גרים הוא בחינת ברור נצוצות, פירוש לברר הנצוצות שיש בתאוות הגשמיות, ולהפכם לבחינת קדושה, היינו שבכל התאוות והנאות שיש לאדם יעבוד בהם לה', ובזה הוא מברר הנצוצות מהגשמיות לבחינת קדושה. אמנם הצדיק שהוא בבחינת גדלות המוחין במדרגה העליונה, ואין לו שום תאוה להבלי עולם הזה, ואין לו מה לברר ולהפך, כי הוא כלו בקדושה, ואין לו בחינת קבלת גרים, בחינת בירור נצוצות ולזה אמרו רז"ל אין מקבלים גרים לימות המשיח, כי אז יהיו ישראל במדרגה העליונה, שלא יהיה להם שום בחינת תאוה זרה כנ"ל, ולא יקבלו גרים אז.

והנה בחינת עמלק הוא בחינת יצר הרע (ע' זח"ג רפא:), בחינת גסות הרוח, ועל ידי בחינה זו מסתלקת השכינה, כמאמר חז"ל (פסחים סו:) כל המתגאה אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, פירוש שבחינת חכמה בחינת קדושה מסתלקת ממנו.

ומרומז בפסוק (שמות יז טז) כי י"ד ע"ל כ"ס י"ה, כי מה שהיה בחינת שם אדנ"י במילואו, נחסר א"ן ונשאר רק אותיות י"ד. ומה שהיה בתחלה בחינת כס"א, נחסר אות א' ונשאר כ"ס. ומן שם הגדול ב"ה נשאר רק שני אותיות י"ה. והחסרון הנ"ל עולה גימטריא ס"ג, בחינת ג"ס, לרמז שעל ידי בחינת עמלק בחינת ג"ס הרוח, נסתלק ממנו בחינת הקדושה שעולה גימטריא ג"ס, כי יען שבחינת הקדושה הוא בחינת שמיני שבשמינית לתלמיד חכם (סוטה ה.), בחינת ס"ד, בחינת או"זן, בחינת שמועה היינו ששומע ומבין ומקבל בחי' קדושה ואינו משכחה, שלא נסתלקה ממנו, כי הבחינת שכחה הוא רק מצד הסטרא אחרא (ע"ח שט"ו פ"ו), מבחינת עמלק, אבל כשזוכה האדם למחות בחינת עמלק בחינת יצר הרע בחינת ג"ס הנ"ל, אזי אין לו בחינת שכחה.

וזהו שאמר הכתוב תמחה את זכר עמלק וגו' לא תשכח. היינו אם תמחה בחינת עמלק, בחינת ג"ס הנ"ל, אזי לא תשכח, שלא יהיה לך בחינת שכחה, כי אם בחינת הקדושה תשרה עליך ולא תסתלק ממך.

וזהו שאמרו ישראל נעשה ונשמע (שמות כד ז), פירוש שיהיה לנו בחינת שמועה, בחינת או"זן כנ"ל, על ידי מחיית בחינת עמלק.

והנה זהו בחינת מלחמת עמלק, שצריך האדם להלחם תמיד עם היצר הרע למחותו. רק מי שהוא צדיק גמור וכבר גרש היצר הרע מלבו לגמרי, שאין לו שום תאוה זרה בלתי לה' לבדו כנ"ל, זה אין לו בחינת מלחמת עמלק, שאין לו בחינת קבלת גרים כנ"ל.

לכן כשיצאו ישראל ממצרים, והיו במדרגה עליונה בחינת גדלות המוחין, ולא היה להם בחינת מלחמת עמלק הנ"ל, שלא קבלו גרים אחר קריעת ים סוף כנ"ל, לכן לא בא יתרו אז תיכף אחר קריעת י"ס להתגייר, כי אז לא היו ישראל מקבלים אותו כמו שאין מקבלים גרים לימות המשיח, רק אחר ששמע מלחמת עמלק, אשר קרך בדרך, שהקיר את ישראל, היינו שנפלו ממדרגתן הראשונה מחמת חלול שבת הגדולה (שבת קיח:), והוצרכו למלחמת עמלק, אז תיכף בא יתרו להתגייר, כי אז קבלו אותו כנ"ל:

ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה ושם האחד אליעזר כי אלהי אבי בעזרי וגו' (יח ג - ד). **הרב הק' מסדילקוב זללה"ה** דקדק בכאן דקדוק גדול (דגמ"א פ' יתרו עה"פ), שאצל גרשם נאמר לשון כי אמ"ר גר וגו', ואצל אליעזר נאמר סתם כי אלהי אבי בעזרי, ולא כתיב תיבת אמ"ר. והנה הרב הקדוש הנ"ל תירץ מה שתירץ ואינו מובן כל כך, וגם אני אפרש מה שנראה לעניות דעתי בעז"ה.

הנה כתיב (בראשית א א) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ וגו', וכתיב (קהלת ג יד) והאלהים עשה שיראו מלפניו וגו'. פירוש, מה שעשה אלהים, היינו שבחינת בריאת שמים וארץ עשה רק בכדי שייראו מלפניו, שיהיה לישראל בחינת יראה אמיתית לירא מפני ה', בב' בחינות יראה, היינו בחינת יראה פנימית ויראה חיצונית, דאית יראה ואית יראה (ת"ז הקדמה ה:) היינו יראה הנוגע למעשה בלבד להיות סור מרע ועשה טוב. ויראה פנימית הוא שיהיה דבוק ביראה ופחד לפני ה' תמיד אפילו שלא בשעת עשיית המצוה, רק שתמיד לא יסיח דעתו מלהסתכל בעין שכלו בבחינת רוממותו ית', איך אשר בידו נפש כל חי, והוא עליון על הכל, ומשגיח בעינא פקיחא תדיר על כל פרט ופרט.

ובחינות אלו נקראים הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו (דברים כט כח), היינו שבחינה א' הוא לנו ולבנינו, היינו מה שנוגע למעשה בלבד בפועל ממש בנגלה. ובחינה הב' הוא בחינת נסתר, שהוא דבוק במחשבתו ולבו לה' אלהינו שהוא עליון על הכל ומשגיח בעינא פקיחא על הכל.

ועל ידי בחינה זו ממשיך האדם על עצמו בחינת השגחה עלאה לטובה, ושתהיה תפלתו בכל אשר יתפלל לה' מקובלת לפניו ית'. וזה רמזו רז"ל במתק לשונם (אבות פ"ב מ"א) דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים וכו'.

פירוש, ד"ע, היינו כשתבין ותדע בחינת מה למעלה ממך, היינו שתהיה דבוק במוח ולב בבחינת התבוננות איך שהוא ית' עליון על הכל ולמעלה ממך, ועי"ז תמשיך בחינת עין רואה, היינו פקיחו דעיינין עלאין (זח"ג קל., רצג:). ואוזן שומעת, היינו שישמע תפלתך שתתפלל. וכל מעשיך בספר נכתבים, היינו שכל מעשיך יהיו בחינת ספ"ר, לשון ספ"יר וזך, ויהיו נכתבים ונחקקים בבחינת ספ"ר עליון גימטריא ש"ם (בחינת מלכות (ת"ז ת' מט פה:, ע' מא"א מע' הס' סי' כא)), ובחינה זו נקרא מש"ה, ומרומז בר"ת של הפסוק (תהלים לג יד) מ"מכון ש"בתו ה"שגיח ר"ת מש"ה, שעל ידי בחינת משה בחינת יראה פנימית הנ"ל ממשיך השגחה עליונה כנ"ל. ובחינת יראה חצונית נקרא בחינת ישראל עמו.

וזהו וישמע יתרו וגו' את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו. היינו, כששמע יתרו את כל הנפלאות, הבין שכל אשר עשה אלהים בחינת שמי"ם וארץ כנ"ל, היו בשביל בחינת מש"ה, בחינת יראה פנימית. ובשביל ישר"אל ע"מו, בחינת יראה חצונית הנ"ל.

ושני בחינות הנ"ל מרומזים בפסוק בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, היינו, אל"הים מרמז לבחינת יראה חצונית, יראה בהתגלות אברים שנוגע למעשה, בחינת עלמא דאתגליא (זח"א לט:). ור"ת של א"ת ה"שמים ו"את ה"ארץ, שעולה גימטריא טו"ב, מרמז לבחינת יראה פנימית, בחינת הנסתרות לה' אלהינו כנ"ל, בחינת מה רב טו"בך אשר צפנת ליראיך (תהלים לא כ), בחינת נסתרות, שהוא רק אצל הצדיקים גמורים. והצדיקים גמורים שיש להם בחינות אלו בשלמות, ממשיכים גם כן על כלל ישראל בחינת יראה חצונית עכ"פ, אבל יראה עלאה הנ"ל אינו יכול להמשיך אל אחרים.

וזהו שאמרו חז"ל (בר"ר ל ו) תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים. היינו התולדות של צדיקים הוא שמולידים וממשיכים לאחרים הוא רק בחינת מעשים טובים, היינו בחינת יראה הנוגע למעשה הנ"ל, בחינת נר מצוה בהתגלות אברים.

וזהו שאמר הכתוב אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה, רמז משה לבחינת יראה בהתגלות שהיה לו, שפעל והמשיך בחינה זו גם לאחרים, וזהו אמ"ר לשון אמירה לאחרים. וגר היי"תי, לשון מה"וה ומוליד לאחרים, שיתגייר ויהיה להם בחינת יראה במעשים טובים. אבל אליעזר שמרמז לבחינת יראה פנימית ונסתרות שהיה לו, לא המשיך לאחרים כנ"ל, לכן לא כתיב ביה לשון אמר, ולשון הייתי, שיהיה נשמע שהמשיך לאחרים, רק כתיב סתם כי אלהי אבי בעזרי, שנשאר בחינה זו רק לו לבדו, רק בכח אותה בחינה הגדולה המשיך לאחרים בחינה קטנה כנ"ל:

ויהי ממחרת וגו' (יח יג). פירש רש"י ממחרת יום הכפורים. ויש להבין למה סתמה התורה וכתבה סתם ממח"רת, שאינו ידוע איזה הוא.

ויש לפרש על דרך זה, הנה ג' בחינות יראה יש בעבודת ה' מדרגה על מדרגה. האחת, מי שהוא עדיין אדוק ודבוק בגשמיות ומתאוה לתענוגי עולם הזה הגשמיים, רק בעבור שמאמין בה' באמונה שלמה שכל הנהגת עולם הזה אינם במקרה כי אם בהשגחה פרטית על הכל, ואית דין ואית דיין, ויש עונש להעוברים על רצונו ית', ויש קבול שכר להמקיימים מצותיו ית', ועי"ז הוא סור מרע ועשה טוב, כדי להנצל מעונש ולקבל פרס בעולם הזה הגשמי. ובחינה זו אם שהוא על כל פנים אינו עובר על רצונו ית' לעשות עבירה בפועל ממש, וגם עושה מצות ומעשים טובים, אבל מדרגה ובחינה זו פחותה היא מאוד.

אמנם יש מדרגה שניה טובה הימנה, והוא מי שמבין שכל תענוגי עולם הזה ומעשיו הבל המה מעשה תעתועים שאין להם קיום, ועיקר בריאת עולם הזה לא היתה כי אם בשביל לתקן את עצמו בפרוזדור כדי שיכנס לטרקלין המלך, ושם הוא עיקר התענוג, כמאמר חז"ל (אבות פ"ד מי"ז) יפה שעה אחת בקורת רוח בעולם הבא מכל חיי עולם הזה, ועי"ז הוא ממאס באמת כל תענוגי עולם הזה והבליו ומעשיו, ואינו משתוקק כי אם לעבוד ה' בכל כחו, כדי שיזכה לכנס לטרקלין המלך ולחיי עולם הבא. ובחינה זו באמת גדולה הרבה יותר במעלה מן הראשונה, אבל עכ"פ גם זה נקרא עובד על מנת לקבל פרס בעולם הבא, ואין זו שלמות העבודה.

ועיקר העבודה הוא בבחינה השלישית, והוא שאינו מצפה לשום קבול פרס, אפילו פרס שבעולם הבא, כי אם כל תאותו וחמדתו הוא לדבק את עצמו במקור החיים, ולעשות רצונו יתברך, לייחד קב"ה ושכינתיה באהבה בתענוגים בכלות הנפש והשתוקקות לדבק בו ית' וליבטל אליו ולעשות רק רצונו, וכל מעשיו המה רק לעשות רצונו ית', אפילו בעסקו בדברים גשמיים כגון אכילה ושתיה וכדומה אין כוונתו להנאת עצמו כלל, כי אם להציל עשוק מיד עשקו ולהוציא הנצוצות הקדושים שיש באכילה ההיא או בשתיה ההיא שמחיה ומהוה אותו, כמאמר הכתוב (דה"א כט יא) כי כל בשמים ובארץ וגו' ותרגם אונקלוס כ"ל, דאחיד בשמיא וארעא, ר"ל כ"ל הוא בחינת חיות הרוחני הקדושה שנשתלשל משמים להחיות הארץ וכל אשר בה, בחי' הגשמיים, וכוונת אותו העובד לה' הכל הוא רק להעלות למעלה אותו חיות הרוחני מן המאכל ומשתה שאוכל, על ידי ברכתו שברך בכוונה, ועל ידי כוונת אכילתו, שהוא כדי לעבוד ה' בכח האכילה ההוא,

עי"ז יתעלה החיות האלהות שבו למקורו ויחזור לשרשו, ויציל העשוק שהוא בחינת הקדושה שעשוק בין הקליפות שנקרא עושק, ולהחזירו לשרשו.

וזהו שאמר הכתוב (שמות כד יא) ואל אצילי בני ישראל לא שלח י"דו, פירוש, בני ישראל שהיו בבחינת אצילי, מלשון הצ"לה, ר"ל שכוונתם תמיד להצ"יל עשוק מיד עושקו. לא שלח יד"ו, בחינת קבול פרס ושכר, כמאמר הכתוב (תהלים קמה טז) פותח את יד"ך וגו', פירוש אלו בני ישראל שהיו בבחינת הצ"לה כנ"ל ולא בבחינת שלח יד"ו בחינת קבול שכר, ויחזו וגו' ויאכלו וישתו וגו' (ר"ל אפילו באכילה ושתיה גם כן ויחזו את האלהים בחינת יראה (זח"ב צו.)), ועל ידי בחינה זו שהיה לישראל, בחינת הצלה, שהוציאו את חיות האלהות שבקליפות, נכרתו האלילים וכל הגוים נפלו לפניהם, כמאמר הכתוב (שמות יז יא) והיה כאשר יר"ים משה ידו וגבר ישראל, ר"ל שמשה הר"ים, לשון הרמה והפרשה, שהפריש בחינת י"ד הנ"ל, ועי"ז וגבר ישראל ונפל עמלק, וגם עי"ז נתהוו גרים ובאו לישראל.

וזהו וישמע יתרו את כל אשר וגו' (יח א), פירוש שיתרו שמע בחינת אלהות, ועי"ז נתגייר. ומפרש הכתוב על ידי מה שמע את בחינת אלהות כל כך עד שנתגייר, ופירש הכתוב, על ידי את כל אשר עשה, פירוש שזכה לתקן בחינת כ"ל, ועי"ז נתהוו גרים, ויתרו בא להתגייר.

וזהו ויהי ממח"רת, אותיות תרחם, גימטריא ג' פעמים יר"אה, מרמז על ג' בחינות ומדרגות של יראה הנ"ל, פירוש שעל ידי תר"חם ג' פעמים יר"אה וישב משה לשפוט את העם, ר"ל מה הוא ענין המשפט להציל עשוק מיד עשקו, להוציא הנצוצות הק' כנ"ל.

ואותה מדרגה הגבוה השיגו ישראל בשעת מתן תורה, וזהו שאמרו חז"ל (שבת פו:) שתורה ניתנה בשבת, כי מדרגת יראה כזו אי אפשר להשיג כי אם בשבת.

אמנם כשראו והשיגו ישראל בחינת מדרגה הגדולה הזאת, נתייראו מאוד שלא יפלו ממנה לגמרי, כי גדולה הוא מאוד, וע"ז אמרו למשה דבר אתה עמנו וגו' פן נמות (שמות כ טז - יז), פירוש, דבר אתה בכדי שיהיה מדרגה קטנה ממנה, בכדי שנוכל לעמוד בה, כי אם ידבר אלהים עמנו ונהיה במדרגה גדולה מתייראים אנחנו פן נמות, ר"ל שלא נפול ממנה לגמרי. וע"ז ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נס"ות וגו', פירוש נסו"ת גימטריא ששה פעמים אל"הים, בחינת יראה, ר"ל שיום השבת כלול בו ששה פעמים בחינת יראה, להאיר לכל יום ויום משאת ימי המעשה, ולזה נתנה התורה בשבת שיהיה בה מדרגה גדולה כזו כדי לחלק ולהאיר לכל אחד ואחד מימי המעשה, אבל בימי החול נסתם בחינת יראה זו כמאמר הכתוב (יחזקאל מו א) יהיה סגור ששת ימי

המעשה וביום השבת יפתח וגו'. ולבלתי תחטא"ו ר"ל לשון חטא וחסרון (מל"א א כא ע' רש"י), פירוש לבלתי תחטאו שלא תחסרו מאותה בחינה, כי אין מחסור ליראיו (תהלים לד י), ויהיו שלמים (במע"שה בד"בור במחשב"ה) בנפ"ש רו"ח ונשמ"ה בכל האותיות בלי שום פגם.

וידוע (ע' מא"א מע' הא' סי' נב) שאתוון זעירין הם בבחינת נפ"ש, ואותיות בינונים בבחינת רו"ח, ואותיות רב"רבין בבחינת נש"מה, ובכל אחד ואחד יש כ"ז אותיות פשוטים וכפולים (ע' זח"א קנט:). וזהו מרומז במלת אנכי ה' אלהיך (שמות כ ב), אנכי גימטריא ג' פעמים ז"ך, מרמז לג' בחי' אותיות הנ"ל, שיהיו בהזדככות זך ונקי לבלתי תחטאו ובלתי יחסרו לנצח אמן:

עתה שמע בקלי איעצך ויהי אלהים עמך (יח יט). יש לומר על דרך הפשוט, לפי שראה יתרו את גדולתו וחכמתו של משה רבינו ע"ה, היה קשה בעיניו לומר לו שמע בקולי איעצך, אני אתן לך עצה, כי בוודאי הבין שמשה רבינו ע"ה חכם יותר ממנו, על כן תיכף אחר שאמר לו שמע כו' אמר ויהי אלהים עמך, פירוש על דרך שאמר הכתוב (בראשית א כו) נעשה אדם כו' ואמרו חז"ל (בר"ר ח ח) הכתוב מלמד דרך ארץ ומדת ענוה, שיהא הגדול נמלך בקטן.

וזה שאמר יתרו למשה רבנו ע"ה, אל יקשה בעיניך שאני מיעץ אותך, כי גם אלהים נמלך במלאכים בנעשה אדם, אע"פ שלא היה צריך, וזש"א ויהי אלהים עמך כנ"ל:

אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי (יט ד). ולהבין מהו ואביא אתכם אלי, נקדים תחלה, הנה כתיב (בראשית א א) בראשית ברא אלהים וגו', ב' ראשית, פירוש בשביל ב' בחינות יראה ואהבה שהיו בראשית המחשבה, בעבורם ברא אלהים וגו', כמאמר חז"ל (אותיות דר"ע אות ב) בשביל היראה שנקראת ראשית.

ר"ל שיש ב' בחינות, יראה ואהבה, בחינה א' הוא בחינת יראת בושת, שהוא עיקר היראה, שהיא יראת הרוממות, שמתבונן תמיד בגדולתו ית' שמחיה את כולם ולית אתר פנוי מניה חוקר לב ובוחן כליות וכו', והעיקר שמבין ומאמין באמונה שלמה שהבורא ב"ה קיים לעד והוא עיקר חיות וקיום של כל דבר בכל רגע בלתי הפסק, ועי"ז בוודאי תפול עליו אימתה ופחד ובושה מפניו ית' מפני גדולת רוממותו ית', כמאמר הכתוב (שמות כ יז) בעבור תהיה יראתו על פניכם וגו', ר"ל שתהיה לכם בחינת יראה על הפנ"ים, כלומר בחינת בושה. וזהו שפירש"י על פסוק (שמות כ ג) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, ופירש רש"י כל זמן שאני קיים, פירוש שהבורא ב"ה נותן עצה על בחינת

יראה, היינו כשתסתכל על פני, ר"ל כל זמן שתסתכל על בחינת פנימ"יות של כל דבר, איך שאני קיים ומחיה את כלם וכו' כנ"ל, אזי בוודאי לא יהיה לך אלהים אחרים, בחינת יראה מפני אחרים, היינו יראה זולתו, כי אם מפני ה' לבדו.

וכשזוכה האדם לבא לבחינה זו של יראת בושת באמת, אזי יכול להגיע אחר כך לבחינה הב' שהוא בחינת אהבה, שהוא עיקר שלמות העבודה להשי"ת, כמאמר הכתוב (שמות כ ו) ועשה חסד לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי, ולהלן כתוב (דברים ז ט) ולשומרי מצוֹתו לאלף דור, שלהעובדים מיראה הוא רק לאלף דור, ולהעובדים מאהבה הוא שומר לאלפים (סוטה לא., רש"י דברים ז ט), כי אהבה הוא עיקר שלמות העבודה, היינו כשיש לו שני הבחינות, בחינה א' הוא היראה, והשני הוא האהבה.

ובשביל ב' בחינות אלו נברא העולם, ובחינות אלו נקראים בחי' ידות, יד ימין ויד שמאל, בחי' חסד וגבורה (ע' ת"ז ת' ס"ט קא:), כמאמר הכתוב (ישעיה מח יג) אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, ר"ל שהעולם נברא בשתי ידים, ביד שמאל נבראה ארץ, היינו בחינת גבורה, וביד ימין נברא שמים, בחינת חסד (ע' זח"ב לז.), (ונגד זה צריך להיות לאדם בחינת יראה ואהבה, והם מקיימים העולם, ובשבילם נברא).

וזהו שאמרו חז"ל (שבת קיט:) כל העונה אמן יהא שמיה רבא בכל כחו וכו'. פירוש רש"י, בכל כונתו. פירוש, מה שאמרה הגמרא בכל כחו זהו כוונתו, ר"ל יהא שמיה רבא פירושו שיהא שם י"ה רבא, שהוא מלשון רב וקודם במחשבה קדומה כנ"ל, גם מרמז שיהא י"ה שמרמז לבחי' יראה ואהבה (זח"ג קכג:) שיתגדלו ויתרוממו בחינות הנ"ל שיהיו בלתי לה' לבדו כנ"ל, ושני בחינות אלו שמרמזים לשתי ידות הנ"ל נקראים כ"ח מספר שני פעמים יד, וזהו הכונה של איש"ר שיהיה בכל כ"ח, היינו בשני הבחינות י"ד ימ"ין ושמ"אל, יר"אה ואה"בה אמיתיות.

וזשאה"כ (בראשית א ג) ויאמר אלהים יהי או"ר ויהי או"ר וגו'. מרמז לשני מיני אור הנ"ל, יראה ואהבה. וגם מרומז בפסוק (תהלים קלו ז) לעושה או"רים גדולים וגו' מרמז גם כן לשני מיני אור הנ"ל.

וזה שמכריזין בשמים בשעה שישראל עונין אמן יהא שמיה רבא, אשרי המלך שמקלסין אותו בבי"תו כך (ברכות ג.). ר"ל בב"ית בחינות הנ"ל, גם בב"יתו גימטריא ב' פעמים אור, ר"ל אשרי מי שמתפללין לפניו על הבי"ת, היינו על שני בחינות או"ר הנ"ל, עם ב' בחינות הנ"ל.

ולכל זה אי אפשר להגיע אלא על ידי בחינת אמת, שידבק את עצמו במדת אמת, היינו שיהיו פיו ולבו שוין לדבר אמת, ויתרחק מבחינת שקר שהוא בחינת עמלק, כמאמר

הכתוב (דברים כה יח) אשר ק"רך בדרך וגו' שהיה מכניס בישראל בחינת ק"ר, אותיות של שק"ר כידוע (ע' זח"א ב:), ולדבק את עצמו רק במדת אמת, בחינת וא"ו (זח"א רמא:) שהוא קו שוה שאינו נוטה לשום צד, כמו האמת שהוא שוה פיו כלבו.

וזהו מרומז בתורה במלת ברא"שית, ברא שי"ת, מרמז לאות וא"ו שהוא מספר שי"ת. ומרומז בנביאים (ישעיה ו ב) שש כנפים שש כנפים לאחד, מרמז גם כן שהיה להם בחינת ש"ש כנפ"ים, ר"ל כנפים הם בחינת התלבשות של בחינת ש"ש, בחינת וא"ו, בחינת אמת. ועי"ז לאחד, ר"ל שעל ידי בחינת התלבשות של בחינת אמת נתדבקו לאח"ד, בחינת אהבה גימטריא אחד. גם ר"ל לה' אחד.

וע"ז צעק הנביא ואמר (ישעיה ו ה) אוי לי כי נדמיתי כי איש טמא שפתים אנכי וגו', פירוש על ידי שראה שאי אפשר להגיע לבחינת התדבקות לה' אחד אלא על ידי בחינת אמת, אמר אוי לי כי נדמיתי, ר"ל שאני בבחינת דמיון ודמות, שאינו אמת רק משל. כי איש טמא שפתים אנכי, ר"ל שפי מדבר בבחינת דמות ומשל, ולא בבחינת אמת לאמתו, בחינת הזדככות הפה.

וש"ה (מלכים א ה יב) וידבר שלשת אלפים משל, ר"ל שלשת אלפים מרמז על שני הבחינות הנ"ל, היינו יראה שהוא בחינת לאלף דור, ואהבה שיש לו חסד לשני אלפים דור, ושתי הבחינות ביחד הם שלשת אלפים. וזה שאמר וידבר שלשת אלפים משל, ר"ל שבחינת שלשת אלפים, בחינת יראה ואהבה, הם בחינת משל אצלו ואינו בבחינת אמת.

ועיקר השגה לב' בחינות הנ"ל אי אפשר להשיג אלא על ידי בחינת אמת, ובזה תליא הגאולה, כמאמר (אמת ויציב) אמת ממצרים גאלתנו, ר"ל על ידי בחינת אמת היתה הגאולה ממצרים, היינו שעל ידי בחינת אמת שהתרחקו את עצמם מבחינת שקר, נתרחקו מבחי' יראה ואהבה שהיה להם מבחי' גשמיות, לירא מפני דברים גשמיים ולאהוב דברים גשמיים, נתרחקו מבחינה זו ודבקו את עצמם לירא ולאהוב את ה' באמת, כמאמר (אמת ויציב) את בכוריהם הרגת ובכורך ישראל גאלת, פירוש בכ"ור נוטל פי שנים (בכורות פ"ח מ"ט), היינו כמו שאומרים העולם שכל האותיות של בכור הם כפולים, היינו ב' הוא שני אלפין, כ' הוא שני יודין, ו' הוא שני גימלין, ר' שני קופין. ולדברינו מרמז לשני הבחינות הנ"ל, שהיו תחלה בבחינת גשמיות שנקרא בכוריהם, אותה בחינה הרגת, עד שהגיעו ישראל לבחינת בכורך ישראל, ר"ל שהיה להם בחינת בכו"ר, בחינת ישראל, בחינת קדושה מפני ה' לבדו באמת, ועי"ז גא"לת, היה בחינת גאולה.

ובחינת שבת בחינת נייחא לקב"ה (ע' זח"ב קכח.), הוא גם כן על ידי זה, כשיש לאדם שני הבחינות אלו באמת, אז הוא בחינת שבת, שנשלם רצון הבורא ב"ה במעשה בראשית, שבשבילם נבראו שמ"ים וא"רץ, מרמז לשני בחינות יראה ואהבה הנ"ל (ע' לעיל), ומרומז במלת שב"ת גימטריא שמ"ים וא"רץ י"ה, (ר"ל אהבה ויראה נקרא שמ"ים וארץ (ע' לעיל), וצריכים להיות רק לבחינת י"ה, בחינת קדושה, ואז הוא בחינת שב"ת בחינת נייחא לה').

וזהו שאמר הכתוב אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים וגו', פירוש ראי"תם קרי ביה ירא"תם, כי יר"אה הוא בחינת רא"יה, ר"ל שהיה לכם בחינת יראה לפני מצרים, בחינת גשמיות, ואני הרגתי אותה בחינת בכור כנ"ל. ואשא אתכם על כנפי נשר"ים, מרמז לבחינת אמת בחינת וא"ו, כי נשר"ים גימטריא שש מאות (בחינת וא"ו, ובבחינת קדושה כל אחד כלול מעשר ועשר ממאה (ע' פרדס שע"ל פ"ח), ונעשה מן וא"ו שש מאות) ר"ל שנשאתי אתכם לבחינת אמת, ועי"ז ואביא אתכם א"לי א"ל י"וד, בחינת קדושה (ע' זח"ב מב.), ובחינת שבת (ע' זח"ב מז.) בחינת נייחא.

וזשאה"כ (שמות יט ב) ויסעו מרפי"דים וגו' ויחן שם ישראל נגד ההר, ר"ל שנסעו מבחינת רפי"ון ידים (פסיקתא דרב כהנא פי"ב אות טו ד"ה בחודש השלישי), ובאו לבחינת וי"חן, בחינת נייחא, נגד ההר, הר סיני, בחינת קדושת התורה באמת. גם וי"חן ש"ם גימטריא ב' פעמים בהר, ר"ל שבאו לבחינת הר סיני:

ויוצא משה את העם וגו' ויתיצבו בתחתית ההר (יט יז). ואיתא בגמרא (שבת פח.) מלמד שכפה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם כו'. ואיתא עוד בגמרא (שבת קמו.) בשעה שעמדו ישראל על הר סיני פסקה זוהמתן. ולכאורה הדברים נראים כסותרין זה את זה, שתחלה משמע שעמדו ישראל תחת ההר, ואחר כך אמר שעמדו על הר סיני. גם קשה קושית התוספות (שבת פח. ד"ה כפה) למה הוצרך הקדוש ברוך הוא לכפות עליהם ההר כגיגית, הלא אמרו מקודם נעשה ונשמע. גם מה שאמרו חז"ל (שבת פח.) שקדמו עשיה לשמיעה, אינו מובן איך אפשר להקדים עשיה לשמיעה.

ולבאר כ"ז, נקדים לפרש מה שאיתא בגמרא (ירושלמי סוטה לז.) על פסוק (דברים לג ב) מימינו אש דת למו, שהתורה ניתנה אש שחורה על גבי אש לבנה. ואינו מובן לכאורה לפי פשטן של דברים.

ונוכל לומר בדרך זה, דהנה יש ב' בחינות במצות התורה, היינו מצות עשה ומצות לא תעשה, והנה קיום מצות עשה נמשך מבחינת אהבה, מחמת שאוהב את הבורא ברוך הוא עושה רצונו. ומצות לא תעשה נמשך מבחינת יראה, שירא לעבור על רצונו יתברך

(ת"ז ת' לו עח.). והנה בחינת אהבה הוא בחינת חסד (זח"ג רסב:), ובחינת יראה הוא בחינת גבורה (ת"ז הקדמה י:). והנה איתא בזוהר (זח"ב פד.) אורייתא מגבורה נפקת, ובמשלי כתיב (משלי לא כו) ותורת חסד, ונוכל לומר שזה קאי על מצות עשה שהוא בחינת חסד, ובזוהר קאי על מצות לא תעשה שהוא בחינת גבורה.

והנה בחינת קיום מצות עשה, הוא בחינת המשכת הקדושה, היינו כשמקיים מצוה אחת ממצות ה' ממשיך עליו קדושה עליונה. וכשעובר חס ושלום על מצות לא תעשה פוגם ח"ו בקדושה עליונה. וזה הכלל, שאין באפשרי לקיים שום מצוה ממצות ה' כדי להמשיך קדושה עליונה על גופו אם לא שנזהר מקודם שלא לעבור על רצונו יתברך במחשבה דבור ומעשה, והסברא נותנת כן שהאיך אפשר להמשיך עליו הקדושה עליונה בעוד שנפגם ח"ו בחינת הקדושה על ידו.

והנה בחינת שחורה הוא בחינת גבורה (ע' זח"א ריח:), ולבן הוא בחינת חסד (ת"ז ת' ע' קכז.), וזהו שהתורה נתנה אש שחורה, שמרמז על מצות לא תעשה, על גבי אש לבנה, שמרמז על מצות עשה, היינו שמקודם צריך ליזהר מלעבור על מצות לא תעשה במחשבה דבור ומעשה, ואחר כך יוכל לקיים מצות עשה להמשיך הקדושה העליונה.

והנה מצות עשה נקרא עשיה. ומצות לא תעשה נקרא שמיעה, ששומע ומקיים מצות ה', אבל אינו עושה כלל.

והנה מי שמקיים מצות עשה וממשיך על עצמו קדושה עליונה, זה הבחינת קדושה שממשיך עליו הוא יותר במעלה מהשראת הקדושה שהיתה שורה על הר סיני בשעת קבלת התורה, והסברא נותנת כן, שהשראת הקדושה שעל הר סיני היה עיקר המכוון בשביל ישראל עם קדוש שיקיימו מצות עשה וימשיכו עליהם קדושה עליונה, ומסתמא זה יותר במעלה מקדושת הר סיני, שהיה רק הכנה לקדושה זו. ומי שאינו מקיים מצות עשה ואינו עובר על לא תעשה, זה הבחינה הוא למטה מבחינת הר סיני, שעל הר סיני היה על כל פנים בחינת קדושה, וזה האדם אין עליו קדושה כלל, רק שאינו פוגם בהקדושה עליונה.

והנה כשישראל יצאו ממצרים מקום הטומאה, נכספה וכלתה נפשם לבחינת המשכת קדושה עליונה על גופם ונפשם על ידי קיום מצות עשה, להיות בבחינה גדולה ומעלה יותר מגדולת קדושת הר סיני, וזהו שקדמו עשיה שהוא מצות עשה, לשמיעה שהוא מצות לא תעשה.

וזהו אין באפשרי לקיים מצות ה' קודם שמטהר גופו ונפשו בשמירה כפולה ומכופלת מלעבור על מצות לא תעשה בדבור ומעשה, וצריך מתחלה להיות בבחינת למטה מהר סיני, ואחר כך יוכל לבא לבחינה שהוא למעלה מהר סיני.

וזהו, בשעה שישראל עמדו להיות בבחינת על הר סיני, היו יותר במעלה מהר סיני, שתיכף ומיד פסקה זוהמתן, אע"פ שאי אפשר בתחילה לבא תיכף להמשכת קדושה, אף על פי כן פסקה זוהמתן. אבל האמת היה, ויתיצבו בתחתית ההר, שכפה עליהם הר כגיגית, להיות מתחילה בבחינת למטה מהר סיני, להיות זהיר מתחילה מכל שס"ה לא תעשה במחשבה דבור ומעשה, ואחר כך יכול לקיים רמ"ח מצות עשה כדי להמשיך הקדושה העליונה.

ולפי זה ניחא מה שכפה עליהם ההר כגיגית, הלא אמרו נעשה ונשמע. אדרבא מחמת שאמרו נעשה ונשמע, ורצו להקדים עשיה שהוא בחינת מצות עשה, לשמיעה שהוא בחינת מצות לא תעשה, והיו רוצים להיות יותר במעלה מהר סיני, לכך כפה עליהם, היינו להיות מתחילה בבחינת למטה מהר סיני, ומזה יוכלו לבא לבחינת קיום מצות עשה, המשכת הקדושה עליונה, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

ועתה אם שמוע תשמעו בקלי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגלה מכל העמים כי לי כל הארץ (יט ה). ולכאורה, מאי רבותא אם ישמעו ישראל בקולו יהיו לו סגולה.

ונקדים קושית **דגל מחנה אפרים** בפסוקים (שמות יח ג - ד) ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה ושם האחד אליעזר כי אלהי אבי בעזרי. מדוע בשם גרשם נאמר כי אמר, ובשם השני לא נאמר כי אמר.

ולהבין זה, הנה איתא בזוהר הקדוש (זח"ג דף מא: - מב.) על פסוק (קהלת ו ז) כל עמל אדם לפיהו, בגין דלא נטר פומיה. ולהבין דבריו הקדושים, הנה נודע (זח"א רז., זח"ב קסא.) כי באורייתא ברא קב"ה עלמא ובאורייתא מתקיימא עלמא, ואורייתא הוא כ"ב אותיות התורה (ת"ז ת' נ"א פו:), כמו ששמעתי פירוש הפסוק (בראשית ב יט, ע' בעש"ט עה"ת עה"פ בשם הבעש"ט זי"ע) וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו, כי מאותיות השם של כל דבר ודבר נמשך כחו ושפעו וחיותו של הדבר ההוא, וזהו שמו ממש.

והנה עיקר הגורם שיוכל האדם לבא לבחינת אהבה ותשוקה ודבקות האמיתי בהש"י, הוא על ידי ששומר פיו ולשונו ומקדש את פיו לבל ידבר נגד רצונו ח"ו, ואז יכולין האותיות משמו להאיר בנשמה והנשמה ברוח והרוח בנפש, וממשיכין להאדם בחינת

חיות דקדושה. אמנם אם האדם אינו נזהר לשמור את פיו, אז אין כח בהאותיות משמו להאיר את נשמתו.

והתקון לזה הוא לשמור שבת כהלכתו, ואז הוא ממשיך בחינת חיות להאותיות משמו, משם העצם הו"יה ב"ה שהוא ממלא כל שמהן (ע' ת"ז הקדמה יז:) מקור החיות, כי שבת גימטריא כ"ז פעמים שם העצם ב"ה, ומזה נמשך בחינת חיות לכ"ז אותיות התורה עם אותיות מנצפ"ך, ואז יכולין האותיות משמו להאיר נפש רוח נשמה שלו.

ואפשר לומר שזהו ענין וביום השמיני ימול בשר ערלתו (ויקרא יב ג), ואיתא בזוהר הקדוש (רע"מ פ' תזריע דף מד.) הטעם שצריך דווקא שמונה ימים, כדי שיעבור עליו שבת אחת. כי מי"לה בגימטריא פ"ה, מרמז על ענין שאמרנו שצריך ליזהר מאוד בשמירת פיו ולשונו, וזהו שקורין השם בשעת מילה, להמשיך בחינת אור וחיות מאותיות של השם, ולכך צריך שיעבור עליו אות של שבת קודש, להמשיך בחינת חיות לבחינת כ"ז אותיות, כדי שנוכל להאיר את נשמתו בקריאת השם אח"כ בעת המילה המרמז על הפה.

ולכך אצל גרשם, שמל אותו משה רבנו ע"ה בעצמו, והמשיך בחינת חיות וקדושה עליו על ידי בחינת מילה המרמז על הפה, ולזה כתיב כי אמר, לשון המשכה. ואצל אליעזר שנתעצל משה רבינו ע"ה במילתו (ע' נדרים לא:) לא נאמר כי אמר.

והנה ענין קבלת התורה, היה שימשכו ישראל בחינת חיות וקדושה מכ"ב אותיות התורה. אמנם לא היה באפשרי לקבל אור וחיות מאותיות התורה עד שעמדו על הר סיני ופסקה זוהמתן (שבת קמו.), ואז היו ממשיכים שפע אור וחיות מאותיות התורה. ולכך עכו"ם שעוסק בתורה חייב מיתה (סנהדרין נט.), כי מחמת גודל זוהמתן אין בהם כח להמשיך בחינת חיות מאותיות התורה, ונעשה אצלו סם המות.

וזהו פירוש הפסוק ועתה, היינו במעמד הר סיני. אם שמוע, ותפסוק זוהמתכן. אז תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי, פירוש שתמיד תוכלו לעסוק בתורה להמשיך בחינת אור וחיות מאותיות התורה. והייתם לי סגלה (מכל העמים, כי גוי שעוסק בתורה חייב מיתה, כי לא היה במעמד הר סיני ולא פסקה זוהמתן. כי לי כל הארץ, וכל האומות שלי הם והם בעיני ולפני לכלום (רש"י עה"פ), שאינם יכולים להמשיך בחינת אור וחיות מאותיות התורה), יהי רצון שנזכה להמשיך בחינת אור וחיות מהתורה הקדושה:

וידבר אלהים וכו' לאמר אנכי ה' אלהיך וכו' לא יהיה לך אלהים אחרים על פני (כ ב - ג). ולכאורה תיבת לאמר אין לו הבנה. ב', למה כתיב בלשון אנכי ולא בלשון אני, כמו שכתוב כמה פעמים בתורה לשון אני ה' אלהיך. ג' ששני תיבות על פני המה מיותרים.

ורש"י פירש כל זמן שאני קיים, ולכאורה אין לו פירוש, הלא הבורא ברוך הוא קיים לעד ולעולמי עולמים שהוא היה הוה ויהיה.

ונוכל לבאר על דרך זה, דהנה כתיב (ויקרא כב לא) ושמרתם את מצותי ועשיתם אותם ודרשו רז"ל (סנהדרין צט:) ועשיתם אתם כתיב, פירוש שעל ידי הזדככות החומריות שהיה קודם מתן תורה, ואח"כ קבלו התורה, על ידי זה זכו ישראל עם קדוש שכל העולמות עליונים ותחתונים מתנהגים רק על ידי ישראל, ומשפיעים שפע בכל העולמות על ידי התעוררות תורה, ומצות, ומעשים טובים, היינו על ידי מצות צדקה שגומלים חסד, מעוררים מדת החסד על כנסת ישראל היינו שפע וחיות בכל הנבראים. ועל ידי שמשברים כל המדות רעות ותאות רעות, משברים ומכניעים הסטרא אחרא עד גמירא. והכלל שבחינת מלוכה בהתנהגות העולם תלוי בישראל מחמת התורה ומצות שקבלו ישראל עם קדוש.

וזהו רצה הקב"ה לזכות את ישראל (מכות פ"ג מט"ז), להיות המלוכה בידם להנהיג כל העולמות, לפיכך הרבה להם תורה ומצות שנאמר (ישעיה מב כא) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה, כדי ויאדיר, שהוא לשון מלוכה, פירוש כדי שהמלוכה יהיה בידם, ואז הוא ה' צלך, כמו שכתוב במדרש (מובא בעבודת הקודש ח"ב פט"ז) כמו שהצל הזה כשאתה שוחק הוא שוחק כנגדך וכשאתה בוכה הוא בוכה כנגדך, כך הוא הבורא עולמים ב"ה וב"ש, כמו שישראל עם קדוש רוצים הבורא ית"ש, עושה והבורא ב"ה כביכול מדומה לכנסת ישראל.

ועל בחינה זו מרמז תיבת אנכי, נוטריקון א"ני כ', אות כ' מרמז על הדמיון, פירוש אני כביכול מדומה לכנסת ישראל. וזהו וידבר אלהים וכו' לאמר להם אנכי, שאני כביכול מדומה להם, היינו כל מה שהם רוצים אני עושה, כשהם רוצים להשפיע חסד על ידי תורה ומעשים טובים אני משפיע להם חסד, וכשהם רוצים להשפיע בחינת גבורה על שונאי ישראל ולהשפיל ולהכניע הסטרא אחרא, אני משפיל ומכניע אותם.

וזה לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, פירוש, אז כשאני כביכול מדמה לך לא יהיה לך הקליפות שנקרא אלהים אחרים, היינו שמתבטלים לגמרי. וזהו כל זמן שאני קיים, פירוש כל זמן שבחינת א"ני כ' קיים, שאני כביכול מדומה לכנסת ישראל.

ועל פי דברינו אלה אפשר להבין למה בפסח צריך לאכול דווקא מצה, ובשבועות דווקא חמץ, ששתי הלחם באים דווקא מן החמץ (ויקרא כג יז). ואפשר לומר על דרך רמז, חמץ מרמז על מעשה בני אדם, היינו מה שבא על ידי אתערותא דלתתא, כמו שאיתא במדרש (תנחומא תזריע ה) ששאל רשע אחד לאחד מן החכמים על מצות מילה, האיך

יתכן שמעשה בני אדם יהיו נאים יותר ממעשה הבורא ברוך הוא, והביא לו החכם חטים וגלוסקאות ואמר לו ראה איזה מהם נאה יותר וכו', מזה ראיה שגלוסקאות שהוא חמץ הוא מעשה בני אדם, מרמז על אתערותא דלתתא על ידי תורה ומצות ומעשים טובים. ובחינת מצה מרמז על אתערותא דלעילא, ולכך בפסח שלא היה גאולת מצרים על ידי אתערותא דלתתא על ידי תורה ומצות ומעשים טובים, לכך צריך לאכול מצה, מרמז שלא היה אתערותא דלתתא על ידי מעשה בני אדם. אבל בחג השבועות שהיו בבחינת הזדככות החומריות, וקבלו אח"כ את התורה, ועי"ז יש כח בידם לפעול בעליונים ובתחתונים, לכך צריך דווקא חמץ שהוא מעשה בני אדם, שמרמז שהכל תלוי במעשיהם הטובים, הן להשפיע שפע בכל העולמות על ידי קיום התורה ומצות ומעשים טובים, והן להכניע הסטרא אחרא עד גמירא, על ידי שמשבר כל המדות רעות ותאוות רעות.

או נאמר עד"ז, כמו שאיתא בתוספות (קדושין לא. ד"ה גדול) שלכך גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, שהתגברות היצר הרע יותר במצווה מבאינו מצווה, לכך כשמקיים מצוה שמצווה ועומד עליה, שהתגברות הסטרא אחרא והקליפה גובר בזה מאוד, לכך הוא משפיל ומכניע הסטרא אחרא עד גמירא, וזה הוא רק על ידי קבלת התורה, לכך צריך דווקא חמץ, לרמז שעל ידי התורה משפיל ומכניע הסטרא אחרא שמרמז על בחינת חמץ (זח"ב מ.).

משפטים

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם וגו' (כא א). ותרגם אונקלוס, ואילין דיניא די תסדר קדמיהון. לפרש על דרך המוסר, הנה עיקר בריאת העולם היתה בראשית (בראשית א א), בשביל ישראל שנקראים ראשית (אותיות דר"ע אות ב), היינו שישראל עלה במחשבה תחלה (זח"ב קח:, ע' בר"ר א ד, ע' יונת אלם פ"א), במחשבה הקדומה שיברא העולם, שירחם ויחנן את ישראל עמו, ובגין דיתקרי רחום וכו' (ע' זח"ג רנז:, ע"ח ש"א ענף א'). **וזהו** שאמרו רז"ל (סנהדרין צט:) על פסוק (ויקרא כב לא) ועשיתם את"ם, אַתֶּ"ם כתיב, שישראל עושים רצונו של מקום. פירוש, שישראל במה ששומרים משפטי התורה ומצותיו, מתקנים בחינת רצון העליון ב"ה, בחינת מחשבה הקדומה, וממשיכים (עליהם) לעולם רחמים וחנינה ושפע קודש מבחינת מחשבה הקדומה, בחינת אל"ף (ע' זח"א כא.), אלופו של עולם, בחינת אותיות רוחנים, בחינת פנימיות.

וזהו שאמר הכתוב ואלה המשפטים אשר תש"ים לפנ"יהם, פירוש בהמשפטים האלה אשר תשמרו, תש"ים ותתקן בחינת לפני"הם, בחינת פני"מיות המחשבה הקדומה כנ"ל. ובשם המגיד זללה"ה (ע' מאור עינים פ' משפטים), פירוש שיתקן בחינת פנימיות, בחינת אותיות רוחנים, בחינת צרופים כמו שהיה מקודם שנשתלשלו.

אמנם זהו היינו בחינת משפטים ומצות מעשיות, הוא התחלת התקון, ועיקר התקון נעשה על ידי בחינת מחשבה, כאשר יש לו מחשבות קדושות ודבקות בה' בהכנעה ושפלות לפני גדולתו ית' אזי נכנע ונשבר הקליפה והיצר הרע, ונתגדל שמו יתברך, ונתקן בחינת רצון העליון ב"ה.

וכן דרך העבודה לה', בתחלה צריך לקדש את עצמו בבחינת משפטי ה' ומצותיו ית' במעשה בפועל ממש לשם ה', ולשבר כל התאוות זרות לבלי יכשל ח"ו בעבירה בפועל ממש, על ידי בחינת אמונה ב"ה שיענוש למי שיעבור על מצותיו, ובחינת בטחון בה' שישלם שכר טוב למקיים מצותיו, ועל ידי זה נכנע בחינת היצר הרע, בחינת אל אחר שבגופו של אדם, כמאמר חז"ל (שבת קה:) איזה אל אחר שבגופו של אדם הוי אומר זה היצר הרע. ואח"כ יכול להגיע לבחינת מחשבה קדושה, להיות דבוק במחשבתו ית' בגודל הכנעה ושפלות וענוה מפני גדולתו ית', ובזה נכנע ונשבר בחינת אל אחר שבו מכל וכל, ונתקן בחינת מחשבה הקדומה, בחינת רצון העליון, בחינת פנימיות.

וזהו שאמר הכתוב (שמות כג כד) לא תשתחוה לאלהיהם ולא תעבדם ולא תעשה כמעשיהם. פירוש, שתהיה נזהר בבחינת מעשה, שלא תכשל ח"ו בעבירה בפועל ממש ובתאות רעות, ובזה כי הר"ס תהר"סם, פירוש שבזה יהיה נשבר ונהרס בחינת אל אחר שבגופו, בבחינת מעשה. ואח"כ תוכל להגיע לבחינת מחשבה קדושה בהכנעה, ויהיה שבר תשבר מצבתיהם, פירוש שיהיה נשבר בחינת אל אחר בבחינת מחש"בה הנקרא מצבו"תיהם (ע' מא"א מע' במ' סי' פב, וע' אוהב ישראל פ' בא ד"ה ועפי"ז י"ל הפסוק ויקח את האבן).

וזהו מרומז בפסוק ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, ותרגם אונקלוס, ואילין דיניא די תסדר קדמיהון. פירוש, שתסדר תחלה המשפטים, ר"ל שבתחלת העבודה של ישראל יזהרו וישמרו תחלה בחינת משפטים ומצות מעשיות כנ"ל, (ועי"ז יזדככו הגופים ואברים של ישראל, ויוכלו להשיג ולהגיע לבחינת לפני"הם, בחינת מחשבה הקדומה) ואח"כ יוכלו להגיע לבחינת מעשה בשלימות כנ"ל.

וכן הזהיר להם הבורא ב"ה קודם קריבת הר סיני לקבל התורה, הזהיר להם (שמות יט טו) היו נכונים ליום השלישי, היינו שיכינו את עצמם בבחינת מעשה, לשבר ולהכניע

היצר הרע בחינת אל אחר בחינת מעשה תחלה, כדי שיוכלו להגיע אח"כ לבחינת קבלת התורה, בחינת מחשבה קדושה כנ"ל, ויוכלו אח"כ לעשות המצוה בשלמות.

וכן השיבו לו ישראל עם קדושו נע"שה ונש"מע (שמות כד ז), פירוש שכן נתנהג תמיד לתקן תחלה בחינת מע"שה ואח"כ בחינת נש"מע לשון הבנה בחינת מחשבה כנ"ל.

וזה שאמר יתרו (שמות יח יא) כי עתה ידעתי כי גדול וגו'. פירוש כי גדול ה', היינו הוי"ה ב"ה הוא בחינת פנימיות. מכל אלה"ים, הוא בחינת בריאת העולמות בהשתלשלות, כמאמר הכתוב בראשית ברא אלה"ים. כי בדבר אשר זדו עליהם, ותרגם אונקלוס, ארי בפתגמא דחשיבו מצראי למידן ית ישראל ביה דנינון, פירוש שמצרים נענשו אפילו במחשבה בעבור שישראל תקנו בחינת מחשבה הקדומה, בחינת ה' ובזה נכנע ונשבר בחינת מצרים במחשבה שלהם.

וכן נזהרו ישראל לעשות בכל שנה ושנה באדר, שמשמיעין על השקלים שיתנו ישראל מחצית השקל (שקלים א א), והוא בחינת מעשה הצדקה, ואין דבר שבקדושה פחות מעשרה (ברכות כא:), ואחר המעשה יגיע לבחינת קרבן, בחינת מחשבה (ע' מא"א מע' הק' סי' כא), ונעשה עוד עשרה, ונעשה עשרים גרה השקל שלם, ובכל שנה ושנה צריכים לעשות כמו שנעשה בהר סיני בקבלת התורה. וזה מרמז באמרם (שקלים פ"א מ"א) בא"דר משמיעים, ר"ל אד"ר גימטריא ה"ר, פירוש על ידי בחינת ה"ר אנו למדים לעשות כן בכל שנה ושנה.

וכן בפרטיות בכל מצוה ומצוה ולימוד התורה, צריכים לזכור בחינת הר סיני, לזכך את עצמו בבחינת מעשה תחלה, ואחר כך בבחינת מחשבה כנ"ל, ואח"כ לעשות המצות בשלמות.

ומרומז גם כן בואלה המשפטים אשר תשים לפני"הם, פירוש, תסדר להם שיזכרו לפני כל מצוה ולימוד התורה בחינת לפני"הם, מספר חצי של ש"קל (שהוא רט"ו), בחינת הכנה וקדושה בבחינת מעשה תחלה כמו שהיה בהר סיני, שתמיד יזכור בחינת הר סיני הנ"ל.

וזה רמזו חכמינו ז"ל במתק לשונם, באמרם (ביצה טו:) הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהם אד"ר שנאמר (תהלים צג ד) אד"יר במרום ה'. פירוש שהרוצה שיתקיימו מעשיו שבקדושה, יטע ויכניס בהם בחינת אד"ר, בחינת ה"ר סיני, לקדש את עצמו בבחינת מעשה תחלה, ואח"כ בבחינת חצי שקל יגיע לבחינת אדי"ר בי"וד, בחינת שקל שלם, בחינת מעשה ובחינת מחש"בה, שנאמר אד"יר במרום ה' כנ"ל, יהי רצון שנזכה לזה אמן:

או יאמר על זה הדרך, דהנה כתיב (קהלת ג יד) והאלהים עשה שיראו מלפניו, פירוש שעיקר בריאת העולם היתה בשביל היראה (אותיות דר"ע אות ב), וזהו עיקר עבודת האדם לקיים שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז ח), שיהיה בעיניו כאלו הוא עומד נגד ה' תמיד, בחי' אתה, שמדבר לה' בבחינת אתה בחינת נוכח. ואם יש לאדם בחינה זו, בחינת נוכח בחינת אתה, בוודאי הוא ירא מאוד לפניו ית', ומקבל על עצמו עול מלכות שמים בשלמות, ועל ידי זה תהיה תפלתו מקובלת לרצון לפניו ית', ויוכל להמשיך על ישראל טובה וברכה וחיים לכל הנבראים והיצורים והנעשים.

והכל על ידי בחינת אתה הנ"ל, וזהו (נחמיה ט ו) ואת"ה מחיה את כולם, פירוש, בחינת את"ה הנ"ל הוא מחיה את כולם, כל הנבראים והיצורים ונעשים כנ"ל. ולכן נקראת הבחינת יראה בשם אימ"ה, שהוא אם כל חי, היינו שעל ידי זה נמשך חיות לכל העולמות כנ"ל.

וזהו באחד באדר משמיעים על השקלים (שקלים פ"א מ"א), פירוש אין אדר אלא מלכות (ע' זכריה יא יג ובמצודת ציון שם), היינו בחינת קבלת עול מלכות שמים ביראה, שמייחד עליו עול מלכות שמים באמת. וזהו באחד באדר, פירוש בבחינה זו שהוא בבחינת אח"ד בא"דר, שמייחד על עצמו בחינת אד"ר בחינת מלכות. על ידי זה משמיעין על השקלים, פירוש שקלים מרמז לבחינת תפלה, כי שקל הוא לשון קבלה, והתפלה הוא בחינת בית קבול המשכת אלהות מלמעלה למטה כידוע (ע' פע"ח ריש ש' התפילה, ע' מאור עינים ישמח לב ברכות עמ' תק"ט), וזהו שעל ידי בחינת אחד באדר כנ"ל משמיעין וממשיכים כל המשכות טובות לישראל ולכל העולמות. על השקלים, היינו על (ידי) התפלות כנ"ל.

ועי"ז יש שמחה לפניו ית' במה שישראל ממשיכין כל טוב להעולמות, וזהו משנכנס אדר מרבין בשמחה (תענית כט.), פירוש שעל ידי שנכנס בחינת אד"ר, בחינת יראה, בחינת קבלת עול מלכות שמים כנ"ל, נתרבה שמחה לפניו ית' כנ"ל, ונמתקין כל הדינין על ידי בחינת אות א', ונשלם השם אד"ני, שהאות א' ממתיק בחינת דין כידוע (ע"ח שי"ח פ"ה).

וזה מרמז בתרגום אונקלוס, ואילין דיניא די תסדר קדמיהון. פירוש, בתיבת דיניא שנכתב אות א' אחר אותיות די"ן, וע"ז מזהיר הכתוב שתסדר אות א' קדמיהון, היינו לפני אותיות דין, ויהיה השם שלם כסדורו בהמתקת הדין כנ"ל.

אמנם העיקר לכל דבר, שירחיק האדם את עצמו מבחינת שקר, ולקרב את עצמו לבחינת אמת, כמאמר הכתוב (שמות כג ז) מדבר שקר תרחק. וזהו מרומז בפסוק אשר תשים

לפניהם וגו', תש"ים נוטריקון למפרע "מדבר "שקר "תרחק, ועל ידי בחינה זו נתקרב לבחינת אמת בחינת קדושה, בחינת אות י' (זח"ב מב.), ונעשה תש"ים, שהאות י' הוא בתוך התיבה, לרמז על בחינת הקדושה כנ"ל. וזהו ואלה, אלה הוא בחינת דין קשה (יבמות כא.), ואות וא"ו הוא המשכת הרחמים (זח"ב רכז:):

כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד ובשבעת וגו' (כא ב). ונוכל לרמז בזה דרך והילוך לעבודת ה' בדרך זה, דהנה עיקר עבודה הוא בבחינת אמת, היינו שכל אחד ואחד ידע בעצמו מיעוט ערכו השפל, ואפילו מי שבא ונתעלה לבחינת דרגא, ידע בעצמו באיזה דרגא עומד, ולא יתעלה במעלות אשר לא לו והמה למעלה מבחינתו, היינו מי שעדיין לא מאס בתאוות עולם הזה בתכלית המיאוס, ואין לו תשוקה לבורא עולם ב"ה בכלות הנפש ממש, ומחמת זה עדיין לא השיג כפי שורש מדרגת נשמתו, על כן אין לו לתפוס במדרגה שהוא למעלה ממנו, כמו שכתוב (שמות כ כג) ולא תעלה במעלות על מזבחי, היינו שלא תעלה במעלה ומדרגה שהוא גבוה ממעשיו אשר תופס בהם, כי יכול לבא ע"ז לבחינת נפילה, וזהו אשר לא תגלה ערותך וגו', היינו אשר לא יבא מזה לבחינת נפילה ובזיון, כי שקר אין לו רגלים (אותיות דר"ע בראשו), ובא לבחינת נפילה, על כן העיקר שיהיה העבדות שלו בבחינת אמת, שהוא דבר הקיים, היינו שכל אחד ואחד ידע המעמד שלו בעבדות ה' ובאיזה דרגא הוא עומד, וזהו בחינת אמת.

וזהו פירוש הפסוק, כי תקנה עב"ד עבר"י גימטריא נח"ש, היינו כי תרצה לתקן בחינת חטא הנחש. העצה היעוצה לזה, שש שנים יעבוד ובשביעית, מרמז ע"ז שיעבוד את הבורא עולם ב"ה בבחינת אמת, שאות וא"ו מרמז על בחינת אמת כמו שאיתא (זח"א רמא:), וזהו שש שנים יעבוד, היינו בבחינת שש שהוא אות וא"ו שמרמז על בחינת אמת, בזה יעבוד לבורא עולם ב"ה. ובשביעית, גם כן מרמז על בחינת אמת, שהוא מדה שביעית מי"ג מכילין דרחמי, היינו שיעבוד את הבורא עולם ב"ה בבחינת אמת שמרומז באות וא"ו שהוא שש והוא מדה שביעית, ובזה יכול לבנות ולתקן הכל, כי הוא דבר הקיים, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדני את אשתי ואת בני לא אצא חפשי והגישו אדניו אל האלהים והגישו אל הדלת וגו' ועבדו לעולם (כא ה - ו). וצריך להבין למה כתיב את אשתי בלא וא"ו הנוספת.

ונראה לומר בדרך המוסר, דהנה עיקר בחינת עבודה הוא בחינת אהבת השם במסירות נפש, ואפילו מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה וכו' (שה"ש ח ז). והכלל הוא, שלא יחשוב נגדו שום דבר מתאות עולם הזה נגד

אהבת השם ית'. רק באיזה בחינה יכול לבא לבחינת אהבה כזו, הוא רק על ידי בחינת הכנעה וענוה באמת, היינו אפילו כשיש לאדם בחינת אהבת השם כתקונו, אף על פי כן יהיה נחשב בעיניו תמיד שהוא עדיין רק בבחינת תחלה וראשית, ומחמת זה משתוקק תמיד יותר לבא לבחינת אהבת השם במסירות נפש ממש, ומזה בא בחינת גאולה.

וזה שאמר הכתוב הן גאלתי אתכם אחרית כראשית. פירוש, אפילו כשיהיה בבחינת אחרית, היינו בחינת שלמות בכל המדות, אעפי"כ יהיה נדמה בעיניו מחמת בחינת הכנעה שהי' רק בבחינת ראשית והתחלה, ומחמת זה נכספה וגם כלתה נפשו תמיד לבא למדרגה יותר גדולה מזו, ואז יהיה בחינת גאולה.

והנה כשהוא בבחינה זו, אז העבדות שלו הוא תמיד בלי הפסק ובזריזות בלא עצלות, דאפילו כשהוא בא לבחינת אהבת השם ית' בבחינת אחדות ושלמות ידמה עדיין בעיניו שהוא בהתחלה.

וזה מורה לנו התורה הקדושה, ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדוני את אשתי, היינו ששוה אצלו אהבת אדון העולם ואהבת עולם הזה. על כן עצה היעוצה לזה, והגישו אל האלהים, היינו כשרוצה לקרב את עצמו רק אל האלהים, והגישו אל הדלת, היינו שיקרב את עצמו אל בחינת הכנעה, דל"ת הוא לשון דלות ושפלות. ועבדו לעולם, היינו מחמת זה יהיה בחינת עבדות שלו לעו"לם בלי הפסק, גם בזריזות כי לעו"לם הוא גם לשון עלמות ובחרות שהוא בחינת זריזות, ועל ידי זה יבא בחינת גאולה לעולם כנ"ל, יהי רצון שנזכה לזה במהרה אמן:

וכי ימכר איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים (כא ז). וא"ל על פי דאיתא בזוהר הקדוש (זח"א קלט:) על פסוק (ויקרא כה יג) בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו, כשישתלם הז"את גימטריא הת"ח, תשובו איש אל אחוזתו, עד כאן. והלא כבר עבר הת"ח ולא שב איש אל אחוזתו.

אלא הענין הוא כמאמר הכתוב (בראשית ב כג) לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה זא"ת, ירושלים שהיא כללות ארץ ישראל (זח"א קיד.) נקראת זא"ת, ולוקחה מאיש העליון ודבוק בהקדושה, וכשישים כל אחד (מיושבי ארץ ישראל) אל לבו גודל קדושתה ולא יסיח דעתו מזה כלל, אז בוודאי יפול עליו אימה ופחד מהבורא ב"ה, ויעבוד אותו בכל לבבו באמת ובתמים, ואז בוודאי בשימו ללבו בחינת זאת הנ"ל ויעבוד כנ"ל, יקוים בשנת היובל הזאת וכו', פירוש בזכות הזא"ת תשובו איש כו'.

ואם ח"ו לאו, על זה אמר הכתוב וכי ימכר איש את בתו, בת"ו גימטריא זא"ת הוא ארץ ישראל, ימכור לא"מה שהוא ישמעאל בן האמה (בראשית כא י), פירוש כשלא ישים נגד

פניו ולבו בחינת זא"ת כנ"ל, אז יתמסר לישמעאל בן האמה. לא תצא כצאת העבדים, פירוש אינה מוציאה אפילו כמו שמוציאים העבדים, פירוש שאר הארצות שנקראים עבדים לארץ ישראל (ע' זח"ג רסה: - רסו.).

או יאמר עז"ה, וכי ימכר איש את בת"ו, היא ארץ ישראל, במה ימכור, מחמת לאמ"ה, פירוש ל"א מ"ה, שאין לו בחינת מ"ה, שפלות. לא תצא כצאת כו', פירוש שאין לו בחינת ענוה אפילו כמו שהיה לעבד אברהם שאמר (בראשית כד לד) עבד אברהם אנכי, ולא אמר רחימא דאברהם אנכי, מחמת שלא היה לו גסות:

או יאמר על זה הדרך, הנה אמרו ז"ל (פסחים נ:) לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. פירוש שלא לשמה, הוא כשעובד על מנת לקבל פרס הן בעולם הזה הן בעולם הבא נקרא שלא לשמה, כי אין זה שלמות הכונה. אמנם עכ"פ יעסוק בבחינה זו, כדי שעי"ז יגיע לבחינת לשמה, והבא לטהר מסייעין אותו (שבת קד.), רק באופן שהאדם יבין זה היטב שעדיין לא הגיע לשלמות העבודה, ויתפלל לה' שיעזור לו שיגיע לבחינת לשמה, שלמות העבודה.

וזהו שאמר הכתוב (תהלים לב ו) על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו. פירוש מצ"וא מרמז לבחינת שלא לשמה, כי אותיות מ"צ הם חלופי אותיות ראשונות של השם כידוע (ת"ז ת' כ"ט עג.), היינו כשמגיע החסד לבחינת מ"צ, גם כי בחינת מו"ץ הוא קליפה דחטה, היינו בחינת שלא לשמה. מתפלל שלא יגיע לשטף מים רבים, היינו שלא ישתקע ח"ו בבחינה זו שהוא בחינת לילה, בחינת לב"נה, בחינת ספ"יר, בחינת מספר בחינת גבול, כיון שהוא עובד על מנת לקבל פרס בעולם הזה, או בעולם הבא שהוא גם כן בחינת עובד על מנת לקבל פרס, בחינת גבול ומספר כידוע.

וזהו ותחת רגליו כמעשה לב"נת הס"פיר (שמות כד י), מרמז לבחינת שלא לשמה שנקרא לב"נת הס"פיר כנ"ל, שבחינה זו הוא תחת רגליו, היינו מדרגה פחותה ונמוכה. אבל בחינת לשמה נקרא וכעצם השמים לטהר, בחינה עלאה (בחינת טֹהר). היינו שהעם היו בבחינה קטנה עדיין, שהוא בחינת שלא לשמה, בחינת לבנת הספיר, רק שהיו יודעים מדרגתם הקטנה, והיו מצפים שיסייע אותם ה' שיגיעו לבחינת שלמות לשמה, בחינת עצם השמים לטהר כנ"ל, והיה להם בחינת אמ"ת גימטריא אהי"ה פעמים אהי"ה, שהיו מצפים שיהיו אח"כ במדרגה הגדולה כנ"ל, אבל ידעו האמת שעדיין לא השיגו השלמות כנ"ל.

וזהו שאמרו חז"ל (שבת י.) כל דיין שדן דין אמת לאמתו כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, נאמר כאן (שמות יח יג) ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב, ונאמר להלן (בראשית א ה) ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. פירוש, שהעם דנו דין אמת כנ"ל, שנאמר ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב, פירוש שרצו לקבל מן משה בחינת בקר, בחינת לשמה, על ידי בחינת ערב שלהם, שהיה להם בחינת ערב בחינת שלא לשמה כנ"ל, וליחד שני הבחינות שיהיו כמו שהיה כונת הבריאה מתחילה, שיהיה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, בחינת אחדות, שיהיה ב' הבחינות אחד, בבחינת אהי"ה פעמים אהי"ה בחינת אמת כנ"ל.

ונקרא דיין שדן דין אמת, כי בחינת שלא לשמה נקרא בחינת דין, עד שמגיע לבחינת לשמה בחינת אמ"ת, אזי נתוסף אות א' לאותיות דין, ונעשה ד"ינא באלף, בחינת אד"ני שהאלף ממתיק לבחינת דין כידוע (ע"ח שי"ח פ"ה), וגם מעיקרא נקרא בחינת אלהם בלא אות יו"ד, בחינת אותיות לאמ"ה, עד שמכניס בו אות יו"ד וממתיק הבחינת דין (ע' פרדס ש"כ פ"ט, וע' זח"ג רפג.).

וזהו מרומז בפסוק (שמות כא א) ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, ותרגם אונקלוס ואילין דיני"א די תסדר קדמיהון. פירוש שתשים ותסדר להם שיעשו מן ד"ין בלא אות אלף יהיה דינ"יא באות אלף ויגיע לבחינת לפניהם (בחינת קדמיהון) היינו לבחינה גדולה, שהוא למעלה מעלה היינו בחינת לשמה כנ"ל.

גם מרומז בפסוק וכי ימכור איש את בתו לא"מה. היינו לא"מה אותיות אלהם חסר יו"ד כנ"ל, היינו כשיהיה לאיש בחינת לא"מה בלי יו"ד כנ"ל, אזי ל"א ת"צא כ"צאת ה"עבדים, ר"ת גימטריא תנ"ה, מלואים של שם הקדוש הנכבד והנורא אהי"ה כידוע (ע"ח של"ד פ"ב מ"ת), היינו שעל ידי בחינת לא"מה ר"ת של ה"בא ל"טהר מ"סייעין א"ותו, היינו שעל ידי שמצפה ומתפלל לה' בעת מצ"וא כנ"ל, אזי ה' עוזר לו ומגיע לבחינת שם אה"יה במלואו בכל הג' מלואים גימטריא תנ"ה כנ"ל:

וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון וגו' ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש וגו' (כא כב - כג). הנה נוכל לפרש בכאן סדר עבודה לה' המרומז בפסוקים אלו, דהנה יש ב' בחינות יראה, יראה חצונית ויראה פנימית, היינו יראה באתגליא, ויראה באתכסיא, היינו במחשבה שהוא מתירא מפני גדולת הבורא ברוך הוא תמיד במחשבתו בלי הפסק, והוא באתכסיא, סתום במוחא ואינו ניכר לחוץ.

אמנם אי אפשר לבא לבחינת יראה פנימית, רק כאשר הקדים תחלה בחינת יראה חצונית, היינו באתגליא, בבחינת מעשה, שכל מעשיו המה לה', ומקדש ומטהר את כל

אבריו מלעסוק בשום מעשה זרה רק בלתי לה' לבדו, ושומר את פיו מכל מאכל שיש בו שום ספק איסור, ואפילו דברים המותרים לגמרי אינו אוכל למלאות תאוות נפשו רק לעבוד באותו כח האכילה את הבורא ברוך הוא, וכן שומר את פיו מלדבר שום דבור של איסור ח"ו ואפילו דברים בטלים, ואפילו דבורים ההכרחיים לצורך חיי גופו מדבר באימה וביראה לפני ה' יתברך, ובזה מזכך את גופו ופיו מדברים גשמיים ועל ידי זה גם המחשבה נעשית זכה וטהורה ונקיה, ויכולה להיות דבוקה בה' תמיד, ולהיות בבחינת יראה פנימית הנ"ל.

וממילא יהיה כל מעשיו ודבורו לה' לבדו, שיהיה מחשבתו ודבורו ומעשיו ביחד, ובזה עושה שלום בין קול ודבור ומחשבה ומעשה שיהיו דבקים ומחוברים יחד בלתי לה', וזהו נקרא בחינת של"ום באמת, כי עשה של"ום בין קול ודבור ומחשבה כנ"ל, וגם נקרא של"ום מחמת שהוא שלמות העבודה, כי זה בלא זה אינו כלום ואינו בחינת עבודה שלמה, אבל שניהם יחד הוא שלמות העבודה, שלזו היתה עיקר בריאת העולם להכניס בחינת קדושה במעשה גשמיות.

וכשיש לו ב' בחינות יראה הנ"ל, ועושה כל מעשיו הגשמיים במחשבה טהורה רק בלתי לה' לבדו, בזה הוא מחבר רישא דכל דרגין שהוא בחינת קדושה שבמחשבתו הטהורה, עם סופא דכל דרגין היינו מעשה הגשמיות, ואז נקרא בחינת א"ת, שמחבר בחינת א' שמרמז לאלופו של עולם, שהוא רישא דכל אותיות, רישא דכל דרגין, לת' שהוא סופא דכל אותיות, שמרמז לבחינת מעשה הגשמיות סופא דכל דרגין, ומכניס בהן בחינת אור וקדושה כמאמר הכתוב (תהלים קיב ד) זרח בחושך אור לישרים, כנזכר אצלינו בכמה מקומות.

אבל כשאינו מזכך ומטהר את גופו ופיו במעשה ודבור שיהיה לשם שמים, אז נעשה מחלוקת בין א' שמרמז לאלופו של עולם ובין ת' שהוא בחינת מעשה גשמיות, ועל ידי זה גם המחשבה ממילא אינה יכולה להיות זכה וטהורה.

וזה מרומז בפסוק וכי ינצו אנש"ים ונגפו אשה הרה וגו', פירוש אנש"ים אותיות א' נשים, כי בחינת יראה פנימית נקרא בחינת א', ובחינה חיצונית נקרא נשים. גם אנש"ים גימטריא א"ת. היינו כי ינצו אנשים, פירוש שיהיה מחלוקת בין אנשים, בין א' ובין נשים, בין א' לת'.

ונגפו אשה הר"ה, מרמז לבחינת מחשבה, שנקרא עובר במעי אמו, כי כמו שעובר במעי אמו הוא סתום כן מחשבה איהו מוחא סתום ואינו נראה, פירוש שעל ידי שעשה

מחלוקת בין א' לתי"ו נגף ורחק את אשה הרה הוא בחינת מחשבה, שאינה יכולה להיות זכה וברורה.

ועל ידי זה ויצאו ילדיה, היינו המעשים שהם הוולדות של המחשבה, יוצאים בבחינת חוץ כמאמר הזוהר הקדוש (ח"ב דף קיד.) ויצאו ילדיה בגלותא, ר"ל לבחינה חיצונית.

ולא יהיה אס"ן, גימטריא אל"ף במילואו, והוא מרמז לבחינת התחברות לקדושה, ר"ל שלא יהיה דבוק בבחינת קדושה בחינת אלופו של עולם, ועי"ז ענש יענש.

גם אפשר לפרש כפשוטו, ולא יהיה אסון, ותרגומו ולא יהא מותא. פירוש, שלא יהיה במחשבה דבור ומעשה שלו בחינת מסירות נפש לה' כראוי להיות, כי אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה כידוע מאמר חז"ל (ברכות סג:) על הפסוק (במדבר יט יד) זאת התורה וגו', עי"ז ענש יענש.

ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש וגו', ר"ל כשיש לו מסירות נפש במחשבה דבור ומעשה שלו באמת בהתלהבות ותשוקה גדולה לה', אעפ"י שכמדומה לו שבזה הוא מתיש כוחו, אבל האמת הוא ונתתה נפש תחת נפש, ר"ל שממשיך בזה נפש חדשה וכח יותר, כמאמר הכתוב (ישעיה מ לא) וקוי ה' יחליפו כח וגו' הן ברוחניות הן בגשמיות.

וזהו שאמר הכתוב (שמות כג כו) לא תהיה משכלה ועקרה כו'. ר"ל שלא יהיה בחינת שכול ולדות, בחינת הולדה שאינה כראוי קודם זמנם מבחינת מחשבה, היינו כנ"ל שלא יצאו הולדות בגלותא כנ"ל.

אבל כשהמחשבה הוא בבחינת יראה פנימית, בבחינת שלום כנ"ל, אז נקראת שק"ל בקוף, כי שק"ול דא נגד כלם, והוא בחינת שקל הקודש השלם. וכשיש לו בחינת יראה חיצונית לבד נקרא מחצית השקל.

(**וזהו** שאמר הכתוב (שמות ל יג) זה יתנו וגו' מחצית השקל בשקל הקודש עשרים גרה השקל, ר"ל בתחילה יהיה רק מחצית השקל, היינו יראה חיצונית, ואח"כ יוכל להגיע לבחינת שקל הקודש השלם, בחינת יראה פנימית כנ"ל).

וזהו שאמר הכתוב (שמות כד יב) ויאמר ה' אל משה עלי אלי ההרה והיה שם וגו'. פירוש עלה אלי הה"רה, לבחינת מחשבה שנקרא הר"ה כנ"ל. והיה שם, ר"ל שיהיה שם בחינת והי"ה, אותיות הו"יה ב"ה. ואתנה לך וגו' כתבת(י) להור"תם, ר"ל שצריך שיהיה בבחינת הור"תם, בחינת מחשבה קדושה, בחינת יראה פנימית כנ"ל.

ובחינת יראה פנימית זו נקראת בשם מ"י (בחינת בינה (זח"ב קיז.)), ובחינת יראה חיצונית היינו הנוגעת למעשה לבד כנ"ל, נקראת אלה, והוא מרמז לבחינת התחברות

לבחינת דעת, מחמת שהוא בבחינת מעשה גשמיות, ושניהם יחד נקראים בחינת דע"ת יו"ד, בחינת התחברות לבחינת יו"ד, בחינת קדושת (עשר ספירות).

וזהו מרומז בפסוק (שמות כא א) וא"לה המשפ"טים אשר תשים לפניהם וגו'. ר"ל שהזהיר ה' שיהיה בחינת אל"ה, בחינת מעשה גשמיות (בבחינת יראה חיצונית), מחובר לבחינת המשפ"טים, גימטריא דע"ת י' כנ"ל, שיהיה בחינת התחברות בחינת מחשבה ומעשה בלתי לה' בבחינת יראה פנימית כנ"ל.

ובחינה זו השיג משה רבנו ע"ה בשלמות, כמאמר הכתוב (שמות כד ב) ונגש משה לב"דו וגו', ר"ל לבדו הוא מרמז לבחינת יראה פנימית, יראה באתכסיא שאינה נראית לחוץ רק לו לב"דו, ומשה נגש לבחינה זו של לבד"ו בחינת יראה פנימית כנ"ל. והם לא יגשו, ר"ל שהאברים גשמיים לא יגשו, כדי שלא יכנס ח"ו בחי' גשמיים במחשבה. ה' יזכנו להגיע לשני בחינות יראה באמת כן יהי רצון אמת:

ונגש משה לבדו והם לא יגשו וגו' (כד ב). להבין זה, הנה כתיב (ישעיה מ כו) שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה. דהנה עיקר עבודת האדם הוא שיסתכל תמיד במקורו של כל דבר, וידע מי הוא המחיה הכל. וזהו ענין תרי"ג מצות הנקרא פקודא דמלכא (ע' זח"ג קכב:, ת"ז ת' ל' עד., ת' ע' קלא.), להמשיך על ידיהם אור קדוש לחיות העולמות, וזהו אשר קדשנו במצותיו וכו' כידוע (פע"ח ש' הברכות פ"ג). ותמיד יסתכל האדם בכל דבר ודבר לידע שורשו ומקור חיותו, שאין עוד מלבדו, כי הוא ית' ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין ומחיה את כולם בכל עת ורגע, ונשמותינו מופקדים בידו.

וכן בכל דבר שיראה מדברים גשמיים בטוב טעם או חן שבכל דבר, יבין שאין זה כי אם בחינת אלהות אשר בו המחיה ומהוה אותו, וזהו הטעם הרוחני שבו.

וכאשר יסתכל האדם כן בכל דבר ודבר לדבקו בשרשו בה' אלהים חיים, אזי יסור ממנו מסוה המסך המבדיל ממנו ויתאוה (תאוה) להבורא ברוך הוא, כי כשידע ויבין באמונה שלמה שה' הוא המחיה את כלם ולא ישכח כל זה, אזי יסור ממנו תאוות גשמיות, ויתאווה להדבק בקונו ית' בשורש וחיות של הכל.

וזהו שאמר הכתוב וראו מי ברא אל"ה, פירוש שידוע מאמר חז"ל (יבמות כא.) אלה קש"ה, פירוש שאל"ה מרמז על דברים גשמיים, ובתוכם גניז חיות אלהות כדאיתא בעץ חיים (ע' זוהר הרקיע פ' בראשית ל"ד ע"ב) שהעולם נברא בצירופי אותיות של אלפא ביתא, ואות א' הוא התחלת כל האותיות, ואות למ"ד הוא אמצע האותיות, והן הם הבחינת קדושה המחיה כל העולם וכל אשר בו. ואות ה"א מרמז על הגשמיות וחומר של כלם, כמאמר חז"ל (מנחות כט:) בה"א נברא העולם. וזהו מי ברא אל"ה, ר"ל אלה קשה.

וכשמסתכל האדם ומתבונן כנ"ל לדבקם בשרשם, ויודע שהעיקר שבכל דבר הוא בחינת אלהות המחיה ומהווה אותם, נעשה מן אות ה"א אות א', ונעשה מן מלת אל"ה אל"א בשני אלפין, גימטריא ל"ב. וזהו ל"ב טהור ברא לי וגו' (תהלים נא יב), ר"ל שיברא לו מן אל"ה להיות ל"ב כנ"ל.

וזהו ואם שלש אלה לא יעשה לה וגו' (שמות כא יא), פירוש ואם שלש אלה היינו השלש אותיות אל"ה יתקן. ומפרש הפסוק במה יתקן, בבחינת ל"א יעשה ל"ה, היינו מן אותיות ל"ה של אל"ה יעשה ל"א באות אלף, ויהיה אל"א גימטריא ל"ב כנ"ל.

אזי ויצאה חנם אי"ן כס"ף, גימטריא אר"ך, פירוש כשיהיה בחינת ויצאה חנ"ם לשון ח"ן, היינו שיצא ממנו בחינת חנם, שהוא בחינת מצות שלא לשמה. אזי אין כס"ף גימטריא אר"ך, היינו שלא יהיה בכסופא לעלמא שכולו אריך, שהוא העיקר.

וזהו שאמר הכתוב ואלה המשפטים וגו' (כא א). ותרגם אונקלוס, ואילין דיניא וגו' (פירוש וא"לה הוא בחינת דין, וצוה הקב"ה למשה שיסדר לפניהם בחינת דינים והמתקתם, שידעו להמתיק אותם באות א', ר"ל שיעשו מן אל"ה אל"א, ל"ב, ויחזרו מן בחינת ה' בחי' גשמיים, ויעשו בחינת א' לדבק את עצמם באלופו של עולם. ועוד נעשה מן ה' ד"ו (ת"ז ת' ס"ט קד., ע"ח ש' הכללים פי"א), בחינת ד"ו פרצופים, בחינת התחברות לקדושה.

וזהו ונגש משה לב"דו, ר"ל שהגיש משה בחי' ל"ב לאותיות ד"ו, כי מן ה' אחרונה של אלה עשה א' ונעשה ל"ב וגם ד"ו, וזהו לב"דו. ואיש לא יעלה עמך, ר"ל בחינת איש לא יהיה.

וזהו משנכנס אדר מרבין בשמחה (תענית כט.). ונ"ל על פי מה שכתוב (שמות יז טז) מלחמה לה' בעמלק מדר ד"ר, ונכתב אחד עם ד' רבתא, וגבי מלת אל אח"ר (שמות לד יד, ע"ש במנחת שי, וע' בעה"ט ואתחנן ו ד) נכתב ר' רבתא. וזהו המלחמה לה' בעמלק מדר דר, פירוש לעשות מן ר' רבתא ד' רבתא, המרמזת על בחינת אח"ד בחינת קדושה).

וכל זה נעשה על ידי בחינת א', כשעשה מן ה' א' כנ"ל, כשמחבר הכל לבחינת א' אלופו של עולם. וזהו משנכנס אד"ר, ר"ל שנכנס בלב בחינת אל"ף, אלופו של עולם כנ"ל, ונתגבר הד' על הר' רבתא, ואז מרבין בשמחה, שזהו עיקר השמחה:

ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו וגו' (שמות כד יא). להבין הפסוק, נקדים מה שאמרנו על מאמר חז"ל (אבות פ"ה מ"א) בעשרה מאמרות נברא העולם והלא במאמר אחד יכול להבראות אלא להפרע כו' וליתן שכר טוב כו'. וקשה, הלא זה כמו עלילה ח"ו להפרע מן הרשעים. ואם היה עיקר הכוונה ברבוי מאמרות בכדי ליתן שכר כו', הלא

היה יכול להרבות מאמרות עד אלף, לעשות מאמר על כל מין ומין בפני עצמו כגון שמים וארץ בהמות חיות, לכל אחד ואחד מאמר לבדו עד אלף או יותר, בכדי ליתן שכר כו'.
אלא הענין הוא כמאמר הכתוב (ישעיה מח יג) אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, שהעולם נברא בבחי' שתי ידות, ימין ושמאל, בכל יד ה' אצבעות, ב' פעמים ה' עשר, והן הם עשרה מאמרות בכלל ימין ושמאל.
וזה שאמרו חז"ל (תנחומא בשלח טו) כשישראל עושים רצונו של מקום מהפכים מדת הדין לרחמים. שהצדיקים בכל עשייתם אפילו בעניני גשמיות הם מכוונים לשם שמים, ובזה הם מהפכים מדת הדין לרחמים, החושך לאור. אבל הרשעים שאין עושים רצונו של מקום, שבכל עשיתם הם מכוונים רק לצרכם, ומוטבעים בהגשמיות בחשכות, על כן אפילו כשעושים שום מצוה כגון צדקה או תורה, יש להם פניות ומחשבות רעות לצורך עצמם, ובזה הם מהפכים האור לחושך, הרחמים לדין, ועושים מימין שמאל.
וזהו שאמר הכתוב (משלי כא כג) שומר פיו ולשונו שומר מצרת נפשו. שישמור כל אדם את פיו ולשונו מלדבר דברים בטלים וליצנות ולשון הרע, ולקיים מצות עשה (ויקרא יט יח) ואהבת לרעך כמוך, לאהוב כל אחד מישראל, והוא בחינת אחדות, כמאמר (מנחה דשבת) אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד, ובזה מדבק את עצמו בכלל ישראל, בה' אחד אלופו של עולם, בבחינת אות אל"ף במלואו, שפירושו אלופו של עולם.
ועוד אות א' הוא בחינת אחד ל"ף, ר"ת "פיו "לשון, פירוש שכשמשמר את פיו ולשונו מלדבר לשון הרע וליצנות כי אם לה', שמייחד פיו ולשונו רק לה' לבדו לספר תהלות ה' כמאמר הכתוב (תהלים קמה כא) תהלת ה' ידבר פי, ולקיים כל פה לך יודה וכל לשון לך תשבע (תפילת נשמת) ואז מתדבק באלף אלופו של עולם, זהו שאמר הכתוב (תהלים נא יז) אדנ"י שפתי תפתח ו"פי י"גיד ת"הלתך, פירוש אד"ני, אות א' ממתיק אותיות די"ן (ע"ח של"ח פ"ד מ"ת), ור"ת של ופ"י יג"יד תהל"תך הם אותיות תי"ו במילואו, ר"ל כשמקיים ופי יגיד תהלתך נתדבק גם באות תי"ו.
וזהו שאמר הכתוב (שמות כא ו) ורצע אדוניו את אזנו במר"צע, וכתב בספר אור החיים מרצ"ע בגימטריא ת' ע"כ. פירוש כשמדבק את עצמו באות תי"ו להיות ו"פי י"גיד ת"הלתך, ולשמור את פיו ולשונו מלדבר לשון הרע וליצנות, כי אם מקיים ואהבת לרעך כמוך בחינת אחדות, ומדבק לה' אחד, לאות א' אלופו של עולם. אז ועבדו לעולם, פירוש עבודתו מתקיימת לעולם.
וזהו שאמר הכתוב ואל"ה המשפטי"ם אש"ר תשי"ם לפניה"ם, ס"ת גימטריא ה' פעמים ד"י"ן עם האלפין הממתיקין את הדינים, כי כל הפרשה נאמרה בעניני דינים שבין איש

לרעהו, ומזהיר שיהיה כל אדם זהיר שלא לבקש שום דבר מחברו שלא כדין, רק להאמין שאין העולם הזה עולם קיים כי אם עולם עובר, הכנה לעולם הבא, ואין העיקר הטבע של עולם, כי אם העיקר לידע שיש שורש בהטבע למעלה, הוא הבורא ב"ה שברא הטבע והכל הוא בהשגחה פרטית מה' ית"ש, ואז בוודאי לא יבקש שום דבר מחברו שלא כדין, ובזה יקיים מצות ואהבת לרעך כמוך וידבק את עצמו במדת אחדות.

וזהו שאמר הכתוב ו"אלה המשפטים בוא"ו, כי אלה קשה דין (יבמות כא.) ובאות ו' שהוא בחינת אחדות נעשה רחמים.

וזה מאמר חז"ל (תנחומא משפטים ה) כשיש דין למטה אין דין למעלה, כנ"ל, שכשאין מבקש שום אדם דבר מחברו שלא כדין מחמת גודל אמונתו בהבורא ב"ה, ומחמת אחדותו בישראל, בחינת וא"ו, אז אין דין למעלה, כי נעשה מן דין רחמים. וזה שתרגם אונקלוס ואילין דיניא די תסדר קדמיהון, פירוש שיהיה דין למטה ולא יהיה דין למעלה כנ"ל.

וזהו שאמר הכתוב ואל אצילי בני ישראל לא ש"לח י"דו ויחזו א"ת האלהים ויאכלו וישתו. פירוש אצילי מלשון אצל, בחינת אחדות, שהיה להם אחדות. לא שלח ידו, פירוש לא נשלח בחינת י"ד להיות ח"ו פירוד, כי אם עשו מן דין רחמים. או יאמר של"ח יד"ו, בגימטריא נח"ש, כי נחש בחינת פירוד, לשון הרע, לא היה ביניהם.

ועי"ז ויחזו א"ת, שחיברו א' בת' בחינת אחדות כנ"ל. האלהים בגימטריא צ"א, בחינת יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה. ויאכלו וישתו, אפילו באכילה ושתיה היה כוונתם ליחד קודשא בריך הוא ושכינתיה וד"ל:

דרוש לפרשת שקלים

דרושים לפרשת שקלים תמצא בהתחלת פרשת כי תשא

תרומה

וידבר ה' כו' דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש וגו' (כה א - ב). להבין מאמר חז"ל (ברכות נה.) שאמר בצלאל למשה כלים שאני עושה להיכן אכניסם וכו'. וי"ל מה זו קושיא להיכן אכניסם, יהיו במקום שיתקנו אותם בבית האומנין עד שיבנה המשכן, ואח"כ יכניסם למשכן.

הנה התחלת העבודה לה' הוא בחינת אמונה, להאמין שיש אלהים ממעל שברא כל העולמות עליונים ותחתונים מאין ליש (מבחינת אין, בחינת אלף, אלופו של עולם, עד

בחינת יש, עולם הזה הגשמי) ואין קץ ואין סוף לגדולתו ית' ואין ערוך אליו, ובהתבוננו כל זה בגדולתו ית', אזי תפול עליו אימתה ופחד מפני פחד ה' ומהדר גאונו, ומשתוקק להדבק בו ית' באהבה עזה ועצומה (יהי רצון שנזכה לזה אף אפס קצהו) ומקדש ומייחד עצמו להבורא ברוך הוא ככלה המתקדשת ומתיחדת לחתן, אזי משדר החתן קישוטין להכלה, והוא בחי' יראה ואהבה, פירוש שעל ידי שאיש הישראלי מאמין בה' באמונה שלמה שהוא הבורא ית' וכו' ומיחד את עצמו לה' ונעשה כלה, אזי עי"ז משדר לו הבורא ברוך הוא בחינת קישוטין, היינו בחי' יראה ואהבה אמיתים.

אמנם להגיע לבחינת אמונה בשלמות, הוא על ידי הצדיקים שבדור, שמכניסים בדור בחינת אמונה שרצון יראיו יעשה (תהלים קמה יט), וכל אשר גוזר הצדיק ה' מקיים (ע' מו"ק טז:, ע' שבת נט:), ובראות האדם כל זה נצמח לו ונתקע בלבו בחינת אמונה שלמה להאמין בה' ובעבדיו. והנה זהו בחינת ראיה, שמגיעים לבחינת אמונה מצד הראות, בחינת מופת על ידי הצדיקים.

אמנם יש עוד בחינה אחרת, שמכניסים הצדיקים בכנסת ישראל בחינת אמונה על ידי בחינת שמיעה, שמשמיעים לעם ה' דיבורים קדושים היוצאים מלבן של הצדיקים ונכנסים בלבן של ישראל ובאזניהם, עד שנקבע בלבם האמונה כיתד תקוע בחוזק שלא תמוט לעולם, ויהיו מיוחדים ומקודשים לה' ככלה לחתן.

ואזי משדר החתן קישוטין לכלה, וכמאמר הכתוב (יחזקאל טז ז) ותרבי ותגדלי ותבואי בעדי עדיים, פירוש ותרבי ותגדלי בבחינת אמונה, ועי"ז ותבואי בעדי עדי"ים בחינת קישו"טין לכלה.

וכן היה ביציאת מצרים, בתחלה היה להם בחינת ראיית המופתים, כדי שיוקבע בלבם בחינת אמונה, ומחמת שאין לבחינה זו קיום חזק, לכן אמר ה' למשה דב"ר אל בני ישראל, פירוש שידבר להם דיבורים קדושים היוצאים מן הלב, כדי שיכנס בלב כל ישראל תוקף בחינת אמונה, שיוכלו להגיע לבחינת קשוטין, בחי' יראה ואהבה, שיוכלו לקבל התורה בקדושה וטהרה.

וזהו זה השער לה' צדיקים יבאו בו (תהלים קיח כ), (ונוכל לומר) קרי ביה יבי"או ביו"ד, פירוש שזה הש"ער, היינו בחינת אמונה שהוא התחלה ושער לכנס על ידו לבחינת יראה ואהבה ועבודת ה'. זה השע"ר צדיקים יבי"או ויכניסו בכנסת ישראל כנ"ל, על ידי ב' בחינות הנ"ל.

וזהו דאיתא בגמרא (יומא ט:) ריש לקיש כי הוה משתעי בהדי אינש בשוקא הוה יהבי ליה עסקא בלא סהדי. פירוש, כשהיה מדבר עם איש דבורים קדושים, הוה מכניס

בלבו ויהיב ליה בחינת עיסקא, בחינת עסק של אמת, בחינת אמונה בשלמות שהוא נקרא עיסקא אמיתי, כי עיסקא גשמי אין זה עסק גמור, כי מה יתרון לאדם בכל עמלו וגו' (קהלת א ג), אבל בחינת אמונה בה' זהו עסק אמיתי.

אמנם שריש לקיש לא היה מכניס בו רק בחינת עיסקא בלא סהדי, היינו בחינת אמונה בלא עדים, כי סה"די בלשון הקודש עד"ים, לשון עד"ים, בחינת ותבואי בעדי עדי"ים כנ"ל, בחינת קשוטין לכלה כנ"ל, כי הקישוטין המה בעצמם העדים על אהבת החתן לכלה, וכן כשמגיע לבחי' יראה ואהבה אמיתים, הוא סימן ועדות שהכנה שלו בבחינת אמונה הוא אמיתית, וריש לקיש הוה מכניס בו בחינת עיסקא, אבל עדיין לא הכניס בו בחינת עדות הנ"ל, שהקישוטין באו אח"כ מן השמים מהחתן כנ"ל.

וזהו מרומז בפסוק דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וגומר. פירוש ד"בר, היינו שתכניס דבורים קדושים בלב ישראל, שיגיעו לבחינת אמונה, שעי"ז ויקחו לי תרומה, פירוש שיתיחדו ויתקדשו לי ככלה, כמאמר הכתוב (שמות יט ה) והייתם לי סגולה וגו', ויהיו בבחינת תרו"מה, בחינת סור מרע. ומפרש הכתוב שכל זה אי אפשר להיות כי אם על ידי מאת כל אי"ש, היינו בחינת אמונה, שזהו כל איש על דרך מאמר הכתוב (קהלת יב יג) כי זה כל האדם, כי עיקר בריאת העולם היתה בשביל בחינת אמונה כדאיתא ברמב"ן (שמות יג טז).

ומסיים הכתוב, מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי. פירוש, על ידי בחינת כל איש, בחינת אמונה, ידבנו לבו להתקרב ולהתקדש ולהתייחד בלתי לה' לבדו ככלה, ועי"ז תקחו את תרומתי, ישיגו לבחינת תרומתי, תרומה עליונה, בחינת קישוטין הנ"ל, כן יהי רצון אמן:

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (כה ב). ופירש רש"י לי לשמי. וצריך להבין כפל הלשון ויקחו לי כו' תקחו את כו'.

ונקדים לבאר מאמר חז"ל (אלשיך הק') על פסוק (שמות כה ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוכו לא כתיב אלא בתוכם, מלמד שהקב"ה שוכן בתוך כל אחד ואחד מישראל. הנה ידוע, כי עיקר בריאת שמים וארץ היה בשביל בחינת אמת, כמרומז בס"ת של בראשי"ת בר"א אלקי"ם (בראשית א א, ע' בעה"ט), וס"ת של אשר בר"א אלהי"ם לעשו"ת (בראשית ב ג, ע' בעה"ט לע'), כי זאת העיקר בעבודת ה' שיהיה בבחינת אמת, כמו שאמר **הרב הצדיק מסדילקוב ז"ל** ביאור מה שאמרו חז"ל (עדיות פ"ח מ"ז) אין אליהו בא אלא לקרב את המרוחקין בזרוע ולרחק את המקורבין בזרוע, כי עיקר בחינת

ביאת אליהו יהיה לקרב את בחינת אמת אשר אותיותיו מרוחקין זה מזה, ראש תוך סוף, ולרחק את בחינת שקר, אשר אותיותיו מקורבין זה לזה, קוף ריש שין.

וזהו מרחוק ה' נראה לי (ירמיה לא ב), היינו על ידי בחינת אמת, שהוא מרחוק, שאותיותיו מרוחקין. ה' נראה לי, שאוכל לבא לבחינה שיהיה התגלות שכינתו ית' נראה אלי.

וזהו מדבר שקר תרחק (שמות כג ז), שצריך לראות שלא להיות בבחינת התקרבות האותיות היינו בחינת שקר ח"ו, רק להיות בבחינת תרחק, התרחקות האותיות, היינו אמת, שיהיה לו אהבת ה' ויראתו ית' בבחינת אמת, שלא על מנת לקבל פרס הן בעולם הזה והן בעולם הבא, כי אם עבודתו על מנת לקבל פרס אז אינו בבחינת אמת חותמו של הקב"ה (שבת נה.), כי הוא עובד ה' מחמת אהבתו את עצמו לקבל שכר.

והנה כבר אמרתי (סוף פ' וירא) על פסוק (בראשית כב יג) וירא והנה איל אחר וגו', דהנה עבדות הש"י הוא להאמין שמלא כל הארץ כבודו, וכל מה שברא הוא לכבודו, וכולם בחכמה (תהלים קד כד) ולקשר אפילו מדת הגשמיות בקדושה, ואז מן א"חר נעשה א"חד, שרואה בכל דבר אחדות הבורא יתברך שמו, והוא המתקות הגבורות המכונים בשם איל אחר ונאחז ומסתבך בקרן לעשות מהרי"ש בחינת דל"ת.

והנה א"חר נקרא שקר, ואחד הוא אמת, שהוא הבורא יתברך שמו הוא קיים ושמו קיים לעד ולנצח נצחים, וכל שהוא חוץ ח"ו אין לו קיום, והוא שקר אין לו רגלים (אותיות דר"ע בראשו), רק קושטא קאי (שבת קד.), וכיון שמקשר הגשמיות רק לרצון הבורא יתברך, אז הרי"ש נתהפך לדל"ת ונעשה מש"קר קו"דש, והו"או שבקודש הוא המשכת הקדושה והקיום, ונקרא קדוש. והנה זה נקרא תרומה, תרי ממאה (זח"ג קעט.), שמרי"ש נעשה דל"ת. והוא מרומם הגשמיות לבחינת קדושה, ומקבל א"ע בחינת עול מלכות שמים שהוא בחינת שם הקדוש אדנ"י (זח"ג יא.), וכל דבר שבקדושה הוא בחינת עשר (ברכות כא:, ספ"י פ"א מ"ג), ועשר פעמים שם הקדוש הנ"ל הוא מספר תרומה, וא' יותר הוא מרומז על אלופו של עולם ית"ש.

וזהו ועשו לי מקדש, שיעשו בחינת קוד"ש. ושכנתי בתו"כם, הוא בחינת א' אמת כו' שחותמו של הקב"ה אמת. וזהו ויקחו לי תרומה מא"ת אותיות אמ"ת, שיקחו תרומה ויהיו רחוקים מהשקר, רק לדבק לבחינת אחד אמת. וכל איש אשר ידבנו לבו יוכל לבא לזה, וזהו תקחו את תרומתי, יהי רצון שנזכה לזה אמן:

או יאמר על זה הדרך, ויקחו לי תרומה. דהנה איתא בגמרא (פסחים כב:) שמעון העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא (דברים ו יג)

פירש, עד שבא רבי עקיבא ודרש לרבות תלמידי חכמים. ולהבין זה, מפני מה לא דרש שמעון העמסוני בעצמו לרבות תלמידי חכמים.

ואפשר לפרש בדרך זה, דהנה עיקר בחינת תלמיד חכם הוא כשהוא תמיד דבוק רק למקור הקדושה וממאס תאוות עולם הזה ומופשט מכל מיני חומריות ובורח מן הכבוד ומשתוקק תמיד רק לדבקות הקדושה, והנה כשהוא בבחינה זו אז הבורא ברוך הוא משרה שכינתו בתוכו, ומפני תלמיד חכם כזה צריך לירא, שזהו ממש יראת קב"ה ושכינתיה. והנה רבי עקיבא היה אצלו בחינה זו בבחינת התגלות, כמו שאמר (ברכות סא:) מתי יבא לידי ואקיימנה, שהיה משתוקק תמיד לבחינת מסירות נפש בפועל ממש כמו שהיה לבסוף, ורבי עקיבא ידע שבוודאי יקיימנה למסירות נפש בפועל, ומחמת שהיה אצלו בחינה זו בבחינת התגלות, לכך דרש לרבות תלמידי חכמים. אבל שמעון העמסוני היה אצלו בחינה זו בבחינת הסתרה, שתמיד היה מסתיר את הבחינה זו, לכך לא רצה לגלות ולדרוש זה.

והנה תיבת תרומה אותיות תו"רה מ' (זח"ג קעט.), וזהו ויקחו לי תרומה מא"ת, היינו שתקחו הדרש רק מאתין שבתורה ולא כל אתין, היינו שלא לדרוש את ה' אלהיך תירא. אך כל איש אשר ידבנו לבו, להשתוקק תמיד לדבקות למקור הקדושה, תקחו את תרומתי, היינו זה יכול לדרוש גם את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים:

או יאמר על זה הדרך, דהנה יש מצות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (ויקרא יח ה), ואינו צריך למסור נפשו עליהם. ויש כמה מצות שצריך למסור נפשו עליהם ולא יעבור, כמו שאיתא החילוק בגמרא (סנהדרין עד.).

והנה תיבת את מרמז על התחברות למקור הקדושה על ידי השתוקקות בכלות הנפש ממש, כמאמר הכתוב (דברים ו ה) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך. וזהו ויקחו לי תרומה מא"ת, ולא כל א"ת, מרמז שצריך ליקח בחינת א"ת שהוא התחברות למקור הקדושה, אך לא כל א"ת, היינו שלא במסירות נפש. רק כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי, היינו במסירות נפש ממש:

ועשו לי מקדש ושכנתי כו' ככל אשר כו' וכן תעשו (כה ח - ט). ופירש רש"י ז"ל לדורות. ולכאורה אי אפשר לומר כן, שהלא בבית עולמים לא היה כן.

אך נוכל לומר שהתורה הקדושה מורה לנו דרך עבודה. דהנה עיקר עבודה הוא ובו תדבק (דברים י כ), ואיתא בגמרא (ע' סוטה יד., תנחומא וישלח י', ויק"ר כה ג, מכילתא שירה ג) וכי אפשר וכו' אלא הדבק במדותיו מה הוא רחום אף אתה רחום וכו'. והכלל שזה תליא בזה, כשהוא דבוק לבורא ית"ש אזי יכול להדבק במדותיו.

והדבר המביאו לידי דבקות בהבורא ית', הוא רק על ידי בחינת הכנעה וענוה ושפלות באמת, כמאמר הכתוב (תהלים קא ה) גבה עינים וכו' אותו לא אוכל, ואיתא בגמרא (סוטה ה.) אין אני והוא יכולים לדור וכו', אבל מי שהוא בבחינת שפלות באמת אז הוא דבוק לבורא ברוך הוא, כמאמר הכתוב (ישעיה נז טו) אני אשכון את דכא, וגורם על ידי הכנעה שהקב"ה משרה שכינתו עליו מדה כנגד מדה, שהבורא ית"ש כביכול מצמצם שכינתו בזה העולם הגשמי, וכמה גדולה מדת הכנעה זו לפני הבורא ב"ה שהן השמים ושמי השמים לא יכלכלוהו אעפי"כ מצמצם את עצמו על ידי כמה צמצומים להשרות שכינתו על האדם הגשמי, וזהו רק על ידי בחינת ענוה ושפלות באמת, מדה כנגד מדה.

והנה כשהבורא עולמים ב"ה צוה למשה רבינו ע"ה לבנות משכן כדי להשרות שכינתו על דברים גשמיים בעולם הגשמי, כמה היתה גדולה מדת הכנעה זו לפני בורא עולם ברוך הוא, וזהו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, וזה הוא הכנעה גדולה לפני, וכן תעשו גם כן אתם לדורות, להיות לכם תמיד ענוה ושפלות באמת כדי להיות דבוק בי, ותוכלו להדבק במדותי.

והנה עבודה זו ובו תדבק על ידי בחי' הכנעה כנ"ל, הוא בחינת ו', שאות וא"ו מורה על התחברות, וצריך האדם לעבוד את הבורא ב"ה בבחינת וא"ו הן במחשבה הן בדבור הן במעשה, היינו שצריך להיות דבוק תמיד בהבורא ב"ה אפילו במחשבתו וכל שכן בדבור ומעשה. ובחינת מחשבה נקרא מאות, ובחינת דבור נקרא עשירית, ובחינת מעשה נקרא יחידית (ע' ע"ח שי"ג פ"ה), וכשאדם מקדש ומטהר ג' לבושין אלו להיות דבוק בג' לבושין אלו לבורא ב"ה וב"ש, ועל ידי מה, על ידי בחינת הכנעה באמת כנ"ל, אזי יכול להדבק במדותיו מה הוא רחום אף אתה רחום.

וכשהבורא עולמים צוה למשה ע"ה לעשות משכן כדי להשרות שכינתו בתוך בני ישראל בעולם הזה הגשמי, כמה היתה גדולה מדת הכנעה כזה לפני הבורא ב"ה, ולא היה באפשרי המשכת בחינת הכנעה זו רק על ידי אתערותא דלתתא, היינו שבני ישראל שהתנדבו למלאכת המשכן והעושים את המשכן היו צריכים להיות דבוקים בהבורא ב"ה בבחינת מחשבה דבור ומעשה על ידי בחי' הכנעה ושפלות באמת יהי רצון שנזכה לזה, ואז מדה כנגד מדה שהבורא ב"ה צמצם שכינתו כביכול להשרות בין שני בדי ארון.

וזה כונת הזוהר הקדוש (זח"ב נט:) תביאמו (שמות טו יז) תביאם וא"ו, היינו שתביאם לאינון דאחידן בוא"ו. היינו על ידי דאחידן בוא"ו, מרמז על התחברות אל הבורא על ידי בחינת שפלות באמת, על ידי זה תוכל להביאם אח"כ בהר נחלתך, להשרות שכינתו עליהם כנ"ל.

ונראה שזה כוונת מה שכתוב בסידור האר"י ז"ל הישנים תב'יא'מו, פסיק בין כל ב' אותיות, שי"א פעמים מ"ו עולה תו"לע, וזהו בחינת הכנעה ואנכי תולעת (תהלים כב ז). וזה מורה גם כן, שקודם שתביאמו ותטעמו בהר נחלתך להשרות שכינתו עליהם, צריכים לבחינת י"א פעמים מ"ו, שהוא בחינת תו"לע, בחינת הכנעה.

ונוכל לרמז בפסוק עולת תמיד העשויה בהר סיני (במדבר כח ו), עולת הוא אותיות תולע, פירוש שצריך להיות תמיד בבחינת תולע, הוא הכנעה. העשויה בהר סיני, היינו כמו ההכנעה שעשה הבורא ב"ה כשהשרה שכינתו על הר סיני דווקא, נמוך שבהרים (ע' סוטה ה., זח"א רס:, בר"ר צט א).

ולזה מורה הפסוק ויקחו לי תרומה, תיבת תרומה מורה להתחבר אל הבורא ב"ה אפילו במחשבה, על ידי בחינת הכנעה, וכל שכן בדבור ומעשה, על דרך זה, ת"ר ו'מ'ה', פירוש שצריך להיות תמיד בבחינת וא"ו אפילו במאות הוא מחשבה, זהו ת"ר ו', על ידי מ"ה, היינו דבר הגורם לבחינת התחברות אפילו במאות שהוא בחינת מחשבה, הוא בחינת מ"ה שהוא בחינת הכנעה.

ועי"ז יכול להדבק בי"ג מדות, וזה מרומז בתיבת תרומה, שדין התרומה תרי ממאה (תרומות פ"ג מ"ד, זח"ג קעט.), ותרי ממאה ממנין תיבת תרומה עולה י"ג, וכשיהיה לכם זה הבחינה להיות דבוק להבורא ית"ש אפילו במחשבה, וכ"ש בדבור ומעשה, על ידי בחינת שפלות באמת, מחמת זה יכול להדבק במדותיו. וזה ויקחו לי תרומה, היינו כשתקחו לי בחינת תרומה כנ"ל, אזי ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.

והנה בחינה זו, ובו תדבק על ידי בחינת הכנעה, הוא בחינת חכמה, כ"ח מ"ה (זח"ג לד.), ובחינת חכמה מכונה בשם דרום, כמאמר חז"ל (ב"ב כה:) הרוצה להחכים ידרים. ולזה הבחינה מרומז המנורה, שהמנורה בדרום (שמות כו לה). ובהמנורה ששה קנים (ע' שמות כה לב), מרמז על בחינת וא"ו, התחברות אל הבורא ב"ה.

וזהו וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר (שמות כה מ), פירוש שתעשה המנורה בבחינת הכנעה, כמו שאתה רואה בהר בחינת הכנעה ממני, שהשריתי שכינתי על נמוך שבהרים (ע' סוטה ה., זח"א רס:, ע' בר"ר צט א).

וזהו כונת המדרש (תנחומא שמיני פ"ח) בשעה שראה משה המנורה נתקשה בה מאוד, מה עשה הקב"ה חקקה בכף ידו של משה ואמר לו וראה ועשה כתבנית אשר חקקתי בידך עכ"ל. ולפי פשוטו אינו מובן כלל.

אך נוכל לומר, שהמדרש מורה לנו דרך בעבדות הש"י כמ"ש שהמנורה מרומז על הכנעה. זהו שאמר שמשה נתקשה בה מאוד, פירוש האיך יכול לבא למדת הכנעה כזאת, ובפרט האיך יכול להיות מנהיג הדור בהכנעה כזה.

מה עשה הקב"ה וכו'. פירוש, שאמר הקב"ה צא ולמד ממני, ששני לוחות אבנים הורדתי בידך שכתוב בהם (שמות לב טז) והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות, וכמה צמצומים היו צריכים לזה שאתן על ידך הלוחות, הגם שמשה היה קדוש וטהור אף על פי כן נגד הש"י כמה אתה מוצא הכנעתו בדבר זה. וזהו וחקקה בכף ידו של משה, פירוש מה שחקק נתן בכף ידו של משה, והראה לו מדת הכנעתו, וכן תעשה אתה גם כן להיות לך מדת הכנעה ושפלות באמת, כדי שתבא לבחינת ובו תדבק, ומזה תוכל להדבק בי"ג מדות, ותתעורר י"ג מכילין דרחמי על כ"י, אמן כן יהי רצון:

לעמת המסגרת תהיין הטבעת (כה כז). הנה כתיב (ישעיה לג ו) הן יראת ה' היא אוצרו, אמרו רז"ל (ברכות לג:) מלמד שאין להקב"ה בעולמו אלא אוצר של יראת שמים. פירוש, כי לזאת היתה עיקר כוונת הבריאה בשביל היראה. ועיקר היראה הוא בחינת נקודה הנעלמה, נקודה פנימית שבלב ישראל, בבחינת יראת בושת, שמתבייש מגדולתו ית' ורוממותו. ואם שאין לו בחינת יראה הנ"ל, אזי הוא בוש בעצמו בלבו ודואג בקרבו על שאין לו בחינה זאת הראוי להיות בלב כל ישראל, (וזהו בחינת אוצר, שנקודה זו הוא טמון כאוצר בלב ישראל). וזהו בחינת אוצר אצל הקב"ה כאוצר זה שחביב על בעליו (ע' רש"י שמות יט ה), כן בחינת היראה הוא חביבה מאוד אצל הקב"ה.

והנה אמרנו שג' בחינות יראה יש בין אנשים. א', בחינת יראה תתאה מעונש גשמי. ב', בחינת יראה מעונש רוחני לחיי עולם הבא. ג', בחינת יראת בושת.

ולזה מרמז ג' פעמים תרומה הנאמר בפרשה זו, ומדבר בהם מלמעלה למטה. ויקחו ל"י תרומה, ר"ל ל' יו"ד הוא בחינת יראת בושת, שמרומז באות יו"ד, בחינת חכמה (זח"ב קכג:). תקחו את תרו"מתי, הוא בחינה ב', בחינת יראה מעונש עולם הבא. בחינה ג', וזאת התרומה אשר תקחו מאתם, פירוש שתקח מהם אותה בחינת יראה שהוא אודות זהב וכסף ונחושת, כי הוא בחינת יראה התחתונה, אם שהיא גם כן בחינה טובה, כי עכ"פ נראה שהוא מאמין בהשגחת הבורא, אבל מדרגה קטנה הוא מאוד לגבי האחרים הנ"ל.

ועל ידי יראות אלו נבנה המקדש, כמאמר הכתוב (שמות כה ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ואמרו חז"ל (אלשיך הק' עה"פ) מלמד שהשכינה שורה בתוך כל אחד ואחד מישראל, ר"ל על ידי היראה.

(**והנה** כל אלו הבחינות שאמרנו כאן הם אצל אנשים כערכנו, שצריכים להשתדל להגיע להם) אבל משה רבנו ע"ה השיג מדה גדולה מכל אלו, היינו שהגיע לבחינת יראה עד שנתבטל במציאות ולא ידע שהוא ירא והוא בחינת ביטול לגמרי. וזהו שאמר הכתוב (דברים לד ו) ויקבור אותו בגי ג"י גימטריא אח"ד, ר"ל שנתבטל במציאות לבחינת אחד. ולא ידע איש את קברתו, ר"ל שלא ידע מבחינת היראה שלו מגודל הביטול.

וכל בחינות היראה שמשיגין בששת ימי המעשה על ידי התבוננות בגדולתו ית', (וממשיכים מהמדות עליונות בחינת אור אלהי בכל יום מן המדה השייך לאותו יום), ובשבת מאיר עליו אור מקיף השומר אותו מכל צד שלא יגע בו זר המה הקליפות.

וזהו שאמר הכתוב לעו"מת המסגרת וגו'. פירוש, עו"מת גימטריא ששה פעמים אלהים, שמרמז על בחינת יראה (ת"ז ת' נו פט:). עו"מת מרמז על ששה פעמים יראה של כל ששת ימי המעשה. המס"גרת הוא בחינת אוצר שהוא סגור ומסוגר לבעלים, ר"ל מרמז ג"כ לבחינת יראה. תהיין הטבע"ת, ר"ל טב"עת הוא בחינת מקיף, כדאיתא (ע' משנ"ח מס' חתונה ומילה פ"א סעי' ה', סידור האריז"ל סדר ברכת חתנים) על טבעת הקידושין שהוא בחינת מקיף:

תצוה

ואתה תצוה את בני ישראל וגו' (כז כ). ולהבין למה לא כתיב ואתה צ"ו שהוא לשון אזהרה למשה שיצוה, אבל תצוה משמע שממילא יצוה ולא לשון אזהרה.

הנה אמרו רז"ל (ברכות נה.) יודע היה בצלאל לצרף אותיות שבהם נברא העולם. ויש לפרש, כי העולם כולו נברא בצירופי אותיות רוחנים, כידוע שבכל נברא ונעשה ובכל פרט ופרט יש בו צרופי אותיות שבהם נברא העולם כידוע (ע' ספ"י פ"ב מ"ד - מ"ה, ע' בהקדמת הסה"ק תויע"י). וכאשר מאמין האדם השלם באמונה שלמה שה' אחד ית' הוא מקור וראש לכלם ומחיה את כל פרט ופרט בכל הנבראים נאצלים ונעשים בכל עת ורגע בלי הפסק כלל. ומתבונן בזה שכל הצרופי אותיות שבכל העולמות ופרטיהם המה עולים לשרשם ומקורם המחיה אותם שהוא ה' אחד ית"ש, כמאמר הכתוב (קהלת ב יד) והחכם עיניו בראשו ר"ל מסתכל בראש ומקור של הכל, ועי"ז נופל עליו אימה ופחד מגדולתו ית' ומשתוקק באהבה עזה לדבק בשורש ומקור החיים של כלם בה' אחד באמת, זהו בחינת צירוף אותיות, שמצרף כל הצירופים ומעלה אותם לשרשם ומקורם ה' אחד ית"ש.

וזהו היתה בחינת המשכן, שעל ידי המשכן שרתה השכינה בתוך כל אחד ואחד מישראל, כמאמר הכתוב (שמות כה ח) ושכנתי בתוכם ואמרו חז"ל (אלשיך הק' עה"פ) מלמד שהשכינה שורה בתוך כל אחד ואחד מישראל. שהמשכן נעשה מהתרומה שנדבו בני ישראל כל אחד ואחד נדבת לבו, ואח"כ נאסף הכל ונעשה המשכן אחד, והוא בחינת צירוף אותיות, שנצטרפו הפרטים ונתעלו לבחינת קדושה לשרשם ומקורם ה' אחד, ועי"ז נמשך לכל אחד ואחד ממקור החיים והקדושה בחינת שפע ואור ה', שתהיה השכינה שורה בתוך כל אחד ואחד מישראל כנ"ל.

וזהו עיקר גדול בעבודה ומרומז בתיבת בראשי"ת (בראשית א א) בי"ת ראש"ש (ז"ח מדה"נ בראשית מאמר בחכמה יבנה בית), ר"ל בי"ת הוא שנ"ים, מרמז לבחינת התחלקות, שיהיה נצטרף ונתעלה לבחינת ראש, שורש ומקור כלם כנ"ל.

גם בראשי"ת מספר י"ג לחושבן זעיר דחנוך, מרמז גם כן לבחינה זו, שיהיה בחינת צירוף אותיות בחינת אח"ד גימטריא י"ג.

וזהו שאמר הכתוב (דברים לד ו) ויקבור אותו בג"י וגו'. ופירש המגיד זללה"ה (פ' תרומה עמ' קצא) שבחינת משה בחינת דעת (זח"ב רכא.), שורה בג"יא, במקום נמוך, בחינת ענוה כו'. ולפי דברינו נ"ל שבחינת משה בחינת דע"ת בחינת אמת (והתחברות המדות (זח"ב קכג.)), הוא בג"י, בחינת אחד, היינו במקום שיש בחינת צירוף האותיות בחינת אח"ד גימטריא ג"י, שמאמין באמונה שלמה שהכל עולה לשורש אחד כנ"ל, ושה' אחד מחיה את כולם, ועי"ז ממילא יש לו בחינת גי"א, בחינת מקום נמוך, בחינת ענוה, שם שורה בחינת משה, בחינת דעת התחברות ג' אבות (חסד גבורה תפארת (זח"ג קעט:), בחינת אהב"ה יראה ואמ"ת (זח"ג שב.) בלתי לה' לבדו. ועי"ז ממשיך עליו אור ה' מחמשים שערי קדושה ואור תורה.

וזהו מרומז בפסוק (דברים ז ז) לא מרבכם חשק ה' בכם כי אתם המעט כו'. ואמרו ז"ל (חולין פט:, תנחומא עקב ג) שאתם ממעיטין עצמיכם לפני וכו'. פירוש שעל ידי שיש לכם בחינת מיעוט בחינת ענוה, אתם ממשיכים על עצמכם בחינת חש"ק, ר"ת של חמשי"ם שע"רי קדו"שה. גם ר"ת של חו"לם שב"א קמ"ץ, מרמז לבחינת ג' אבות (חול"ם ת"ת, שבא גב"ורה, קמ"ץ חסד) (ת"ז ת' ס"ט קד.), היינו אהבה ויראה ואמת). היינו שעל ידי בחינת ענוה ובחינת ג' אבות כנ"ל, ממשיך על עצמו אור של נ' שערי קדושה כנ"ל ואור תורה.

וזהו היה בחינת המשכן, שהיה בחינת צירוף כנ"ל, ולכן השרה בתוכו בחינת ארו"ן, בחינת או"ר נ', ר"ל אור חמשים שערי קדושה, ובתוכו היה מונח התו"רה שנמשך על ידי בחינת חלם שב"א קמ"ץ, בחינת ג' אבות הנ"ל, שעולה גימטריא תו"רה.

וזהו שכתב בזוהר הקדוש (זח"ג רמו.) לא אדכר שמא דמשה בפרשתא דא כו' לפי שאמר ואם אין מחני כו'. ולכאורה אינו מובן שיהיה נענש עי"ז ח"ו, כי אדרבא שהוא מסר נפשו על ישראל, וזהו בחינה יקרה גדולה מאוד.

ולפי דברינו הנ"ל יפורש עז"ה, שמשה מרמז על בחינת דעת, שהוא כולל כל נשמות ישראל, ותמיד היה מצרף האותיות שבישראל כנ"ל. אבל עדיין היה בבחינת שם משה, אעפ"י שהיה בחינת כללות וצירוף אותיות בבחינת אחדות, אבל מכל מקום היה עדיין בבחינת שם, ונקרא בשם מש"ה. אבל כאשר מסר נפשו על ישראל, והעלה את צירוף האותיות של כל ישראל לבחינת פה העליון, עד שנכללו כולם במקורם (ונתבטלו במציאותם) בבחינת נשיקה, בחינת נ"שק, נ"ון ש"ערי ק"דושה, ולכן לא אדכר שמא דמשה, כי משה עדיין הוא בחינת שם בפני עצמו, אבל כשנתעלו ונתבטלו במקורם כנ"ל אזי לא שייך שם שום בחינת שם של משה, ולכן לא נזכר שום בחינת שם של משה.

וזהו שכתב אצל משה (דברים לד ה) וימת ש"ם משה וגו'. שֵׂ"ם בשין ימנית, כי שין ימנית מרמזת על בחינת ג' אבות דקדושה, בחינת חש"ק, בחינת חמשים שערי קדושה. אבל אצל עמלק כתיב (שמ"א טו ב) אשר שָׂם לו בדרך בעלתו ממצרים, כתיב שם בשין שמאלית, שמרמזת על בחינת ג' המדות בבחינת שמאל, בחינת סטרא אחרא (זח"א מז:).

וזה שאמר הכתוב (שמות כח כח) ולא יזח החושן מע"ל האפוד וגו'. פירוש מע"ל מרמז על בחינת אותיות הקדושים, שהקדושה הוא בחינת מע"ל. ואותיות של בחינת סטרא אחרא נקראים עמ"ל, בחינת ע"מלק. וזהו שאמר הכתוב (קהלת ו ז) כל ע"מל אדם לפיהו, ר"ל שיעלה האדם את בחינת ע"מל, אותיות שאינם בקדושה, יעלה לפיהו, ר"ל לבחינת פה העליון. ובחושן היו נחקקים האותיות כל אות בפני עצמו, בחינת התחלקות, וע"ז מזהיר הכתוב ולא יזח החו"שן, שהוא בחינת אותיות בבחינת התחלקות, שיהיה הבחינת מע"ל, בחינת קדושה כנ"ל, ושיהיו מחוברים לבחינת הא"פד גמטריא פ"ה ה"עליון, שיוכללו במקורם כנ"ל.

וזהו מרומז בכתוב ואתה תצ"וה וגו'. פירוש, וא"תה גימטריא בי"ת. תצ"וה, גימטריא רא"ש, ר"ל שיתעלה בחינת אותיות שנקראים בשם ב"ית (כדאיתא בספר יצירה (פ"ד מי"ב)) שהאותיות בצירופים נקראים בתי"ם, והם בבחינת בי"ת, בחינת שנים, בחינת

התחלקות כנ"ל, שיתעלו לבחינת תצ"וה, בחינת רא"ש ומקור, בחינת א"ת ב"ני יש"ראל, ר"ת אב"י גימטריא אח"ד, שיתעלו לבחינת ה' א"חד כנ"ל:

או יאמר על זה הדרך, הנה כתיב (בראשית א א) בראש"ית ברא כו', ואמרו חז"ל (מדרש הנעלם פ' בראשית מאמר התורה שנברא במ' יום) בשביל יראה שנקראת ראשית, כמו שכתוב (תהלים קיא י) ראשית חכמה יראת ה' כו' בשביל יראת ה' ברא אלהים את כו'. פירוש, שעיקר בריאת שמים וארץ בכדי שיהיה לאדם יראת ה' יראה עלאה יראת בושת, שיתבונן תמיד איך שהבורא ית' מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מניה והוא מושל בכל ומחיה את כלם בכל עת ובכל רגע, וכשיתבונן תמיד בכל עת בזה אזי בוודאי יפול עליו אימתה ופחד ויראה ובושה מפניו ית', ואח"כ יאהוב אותו ית' (בהתבוננו בחסדו הגדול) כו' וישתוקק לדבק בו ית' על ידי תורה ומצות. וכן תמיד ירגיל אדם את עצמו להתבונן בגדולתו ית' עד שיגיע למדת היראה יראת בושת, ומזה יגיע אח"כ למדת אהבה אמיתית להשתוקק לו ית' עד כלות הנפש, כי זהו עיקר העבודה, וזה תכלית ועיקר בריאת שמים וארץ, ברא"שית בשביל יראה שנקראת ראשית, כמאמר הכתוב (תהלים קיח כ) זה השער לה' צדיקים יבואו בו. ומיראה יגיע לבחינת אהבה.

וזהו שאיתא בתיקוני זוהר (הקדמה דף י.) ברא"שית אה"בה בחושבן זעיר, פירוש במספר קטן בראש"ית בגימטריא אה"בה, כי מבחינת יראה יגיע גם לבחינת אהבה.

וכ"ז יכולין להשיג על ידי קדושת שבת, על כן ברא"שית אותיות יר"א שב"ת (ת"ז ת' ט' כד:).

ואיתא בגמרא (ר"ה כא:) על פסוק (תהלים ח ו) ותחסרהו מעט כו', אמרו חז"ל חמשים שערי בינה נבראו וכולם נתנו למשה חסר אחד. ולכאורה קשה לישנא וכו"לם, אם חסר אחד אינו כולם, והיה צריך לומר ולא נתנו למשה כי אם מ"ט.

אלא הענין הוא (כי א"ם לבינה תקרא (משלי ב ג)) א"ם הוא בחינת יראה, לשון אימה ופחד. א"ב הוא בחינת אהבה כידוע (ע' ת"ז ת' י' כה:). שצריך להיות לכל אדם א"ב וא"ם רוחניים, היינו בחינת יראה ואהבה לה' כנ"ל, ושניהם ביחד א"ב וא"ם גימטריא חמשים, והן המה החמשים שערי בינה שנמסרו למשה, בחי' יראה ואהבה אמיתים, יראה ואהבה עילאה, מצד שהשיג בגדולת הבורא ית' ועי"ז היה ירא מפניו, ותמיד השתוקק לדבק בו ית' באהבה רבה וחפיצה ותשוקה נפלאה עד כלות הנפש ממש, וכל מה שנתדבק יותר במעלה ומדרגה השתוקק עוד יותר ויותר, ותמיד היה בעיניו חסר עוד אה"בה, שרצה עוד אהבה והתדבקות יותר.

וזה שאמרו ז"ל כו"לם נתנו למשה, פירוש א"ב וא"ם היינו י"ראה ואה"בה אמיתים, וע"ז חסר אח"ד גימטריא אה"בה, פירוש בעיניו היה חסר מגודל תשוקתו לו ית' כנ"ל.

וזה היה ענין המקדש והמשכן שאמר ה' (שמות כה ח) ועשו לי מקדש ושכנתי כו', כי מקדש הוא בחינת יראה, שעל ידי המקדש יגיעו בני ישראל לבחינת יראה, כמאמר הכתוב (ויקרא יט ל) ואת שבתותי תשמרו ומקדשי תיר"או, שהוא בחינת יראה בחינת הי"כל, (וכשיגיעו למדת היראה אמיתית אז יגיעו גם כן לבחינת אהבה כנ"ל), ואז יהיה וה' בהיכ"ל קדשו (חבקוק ב כ) בחינת אה"בה וי"אה, בחינת יחודא דתרין שמהן (זח"ב קעח.), כידוע ענין יחוד קוב"ה ושכינתיה.

וזה גם כן נרמז במלת בראשי"ת אותיות בי"ת רא"ש (ז"ח מדה"נ בראשית מאמר בחכמה יבנה בית), פירוש בי"ת בחינת מקדש, בחינת יראה כנ"ל. רא"ש הוא בחינת אהב"ה כנ"ל.

וזהו שאמר הכתוב וא"תה תצ"וה את בני ישראל ויקחו אליך שמן. פירוש, אחר שהזהיר השי"ת על עשיית המשכן, אמר שבזה את"ה תצ"וה, פירוש תהיה נמשך לבני ישראל בחינת בי"ת רא"ש, כי ואת"ה גימטריא בי"ת, תצ"וה גימטריא רא"ש, בחינת יראה ואהבה. ואז ויקחו אלי"ך שמ"ן, פירוש שיקחו אליך שם נ', היינו חמשים שערי בינה בחינת א"ב וא"ם כנ"ל בשלמות.

וזהו שאמר הכתוב (ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפ"וד (שמות כח ד), אפ"וד גימטריא צ"א, סוד וה' בהי"כל קדשו, יחודא דתרין שמהן, יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה כנ"ל).

וזהו שאמר הכתוב (שמות כח ח) וחשב אפד"תו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה זהב תכלת וגו'. פירוש, וח"שב לשון מחשבה, שיחשוב באפודתו, בבחינת אפ"וד, בחינת יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה. אשר עליו כמעשהו, פירוש במעשיו אשר יעשה מצו"ת ה' שיהיה לשם יחוד קב"ה כו' כנ"ל. ואז, ממנו יהי"ה, ימשך לו כל טוב ז"הב ת"כלת כו' אמן כן יהי רצון:

או יאמר על דרך זה, ואתה תצוה וגו' ויקחו אליך שמן זית זך וגו' (כז כ). להבין ענין מרדכי ואסתר שנהגו לדורות בכל שנה ושנה.

הנה כבר אמרנו שעיקר העבודה הוא שבכל ענינים גשמיים צריך האדם להסתכל ברוחני שבו, הוא הניצוץ הקדוש המחיה ומהוה אותו תמיד, הנמשך מבחינת יו"ד בחינת חכמה (זח"ב קכג:) הנסתר בכל נברא בכלל ובפרט, ולית אתר פנוי מניה. וכל זה נמשך ונשתלשל על ידי בחינת מלכות, שם אדנ"י ית"ש (זח"ג יא.). וזהו עיקר עבודת האדם

להעלות אותו הניצוץ הקדוש ולחברו למקורו ושרשו באלהים חיים מקור חיותו, על ידי שיתבונן בכל מעשיו וכל עניניו, שיש בהם חיות וכח אלהי, ויפחד ויבוש מפני חיות אלהי שבכל דבר, ויהיה בעיניו ממש כאלו עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.

וידוע שבחינת מלכות מכונה בשם אס"תר (ע' זח"ג קסט:, מא"א מע' הא' סי' קמד) מלשון

הסתרה, שהיא מוסתרת בכל נברא להחיותו. אמנם יש ב' בחינות אסת"ר, א', אס"תר בלא יו"ד. והב', אסתיר בי"וד, כמאמר הכתוב (דברים לא יח) הסתר אס"תיר פני וגו'. פירוש, כשהאלהות הוא בהתגלות קצת, והאדם מבין מיד ורואה בחינת קדושה שבכל דבר, ועובד ה' ביראה ואהבה בכל מעשיו אפילו בשעת עסקו במילי דעלמא ואכילה ושתיה, אזי נקראת בחינה זו אסת"יר ביו"ד. אבל כשאלהות מוסתרת ממנו (והוא בבחינת הסתר פנים) אזי נקרא אס"תר בלא יו"ד, כי אפילו היו"ד מוסתרת ממנו.

ובחינה זו נוהג לדורות בכל שנה ובכל אדם, היינו כשמתגברת עליו בחינת הסתרה, היינו שאינו מאיר עליו הארת אלהות, ואז נקרא התגברות עמלק, עצה היעוצה הוא שימשיך בחינת יו"ד לבחינת הסתרה הנקרא אסת"ר, היינו שימשיך בחינת חכמה, שיתבונן איך שבכל דבר יש בחינת י"וד, חכ"מת אלהות המחיה ומהוה כו' כנ"ל, ויהיה אסתי"ר עם יו"ד, ועי"ז יתמלא שם אד"ני במילואו שהוא גם כן בגימטריא אסת"יר.

וידוע שאותו חיות אלהי בחינת יו"ד הנ"ל שבכל נברא הוא משם א"ל, שהוא היה התחלת ההשתלשלות כידוע, וכשימשיך ויחבר אותו י"וד לשרשו לשם א"ל, ויהיה בחינת נייחא עלאה, בחינת שב"ת, שהוא גימטריא אסת"יר א"ל.

וז"ש דוד המלך ע"ה שנבא על הגלות ואמר (תהלים כב ב) אל"י אל"י למה עזבתני, פירוש שנסתלק שם א"ל עם בחינת יו"ד מן בחינת שבת, ונשאר אסתר בלא יו"ד, ונתגבר עמלק כמו שהיה בימי מרדכי ואס"תר.

והתיקון לזה להמתיק בחינת עמלק שהוא שורש הקליפות וגסות הרוח שנקרא ר"ם, הוא בחינת מ"ר דכ"י, כמאמר חז"ל (ע' חולין קלט:) מ"ר דכ"י, פירוש והתיקון הוא בחינת יו"ד המרמז על בחינת ענ"וה והכנעה, שהוא הקטנה שבאותיות, כשמתבונן האדם בבחינת חכמה שבו על בחינת יו"ד שבכל דבר, שהוא חיות אלהי המחיה ומהוה אותו כנ"ל, אזי יכנע לבבו בלב נשבר ונדכ"ה, ויהיה בבחינת ד"ך, וישכון עליו אור ה', כמאמר הכתוב (ישעיה נז טו) אני אשכון את דכא, פירוש שבבחינת יו"ד יעשה את עצמו ד"ך, ויכה עם היו"ד הד"ך, כזה, יו"ד פעמים ד"ך עולה גימטריא עמלק, להמתיק בחינת עמלק בחינת מ"ר, ונעשה מן מ"ר דכ"י, פירוש שהמתיק בחינת מ"ר בחינת דינים

וגזירות קשות הנמשך מן עמלק גימטריא מ"ר, המתיקם על ידי אותיות דכ"י, ר"ל י' פעמים ד"ך. ונתמלא שבת על ידי שנעשה אסתיר ביו"ד עם שם אל.

וזהו בראותם יחד תכ"לת מר"דכי (פיוט שושנת יעקב), ר"ל כשהיהודים ראו יחד תכלית המרד"כי, ר"ל כי בחינת מרדכי הוא תכלית הבריאה, שזהו היתה גם כן ראשית הבריאה שהוא היראה, כמאמר ברא"שית אותיות (ירא שב"ת (ת"ז ת' ט' כד:)) רא"ש בי"ת (ת"ז ת' ג' יח:), שצריך להיות בחינת רא"ש בבי"ת (ר"ל כנ"ל בחינת יראה) ועל ידי זה נעשה ליהודים אורה.

וזהו ואת"ה תצו"ה, גימטריא רא"ש בי"ת, ועי"ז נעשה שמן זית זך בחינת חכ"מה (ע' מנחות פה:, פרדס שכ"ג ערך חכמה) בחינת אור, בחינת שבת, ז"ך כ"ז פעמים הוי"ה ב"ה גימטריא שבת:

או יש לומר על זה הדרך, ואתה תצוה את בני ישראל וכו'. הנה אמרו ז"ל (בר"ר יב טו, רש"י בראשית א א) בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין ראה כו'. ולכאורה אין זה מובן, דאיתא (זח"ג רנז:, ע"ח ש"א פ"א) שעיקר בריאת העולם היתה בגין דיתקרי רחום בגין דיתקרי חנון, ולפי זה למה עלה במחשבה לברוא במדת הדין, והאיך יתקרי רחום וחנון.

אמנם הענין הוא, דעיקר העבודה הוא להפכא חשוכא לנהורא, ולהגביר מדת הרחמים על מדת הדין, וכמאמר חז"ל (ברכות פ"ט מ"ה) חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, וכיצד יהיה זה, היינו כשיסתכל ויתבונן היטב במדת הדין בשרשו, יראה שיש בו מדת החסד והרחמים בהעלם, כמו היצר הרע שעיקר בריאתו היה בשביל מדת הרחמים, שאלמלא היצר הרע לא היה שכר, ותענוג תמידי אינו תענוג, רק שהקב"ה חפץ חסד הוא וברא את היצר הרע כדי שיהיה שכר טוב לצדיקים על ידי שיתגברו עליו ויהפכו החושך לאור ויוציאו האור מתוך החושך, וכמאמר חז"ל (שבת עז:) מה טעם עיזי מסגא ברישא כברייתיו של עולם ברישא חשוכא והדר נהורא, שנבראו בחי' תאות גשמיות בעולם כדי שהצדיקים יהפכו אותם לבחי' קדושה ויהיה אור מתוך החושך.

וזהו שאמר הכתוב (דברים ד לט) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים, פירוש שתדע ותבין בחינת היום, בחינת בריאת העולם, שהוא ברישא חשוכא והדר נהורא. ובזה והשבות אל לבב"ך, לבחי' שני לבבות, היצר הרע והיצר טוב (ברכות שם). כי ה' הוא האלהים, פירוש שבבחי' ב' לבבות יש בהם בחינת ה' הוא האלהים, שיש בבחינת יצר הרע שהוא בחינת דין בחינת אלהים (זח"ג סה.) יש בו בחינת ה', בחינת חסד ורחמים (שם) כנ"ל.

וזה ענין מרדכי והמן, בחי' יצר טוב ויצר הרע שיש בכל אדם, וצריך האדם להגביר בחינת מרדכי על בחינת המן, וזה מרומז בפסוק (אסתר ג ב) כורעים ומשתחוים להמן כי כן צוה לו המלך, כאשר מבואר בשם **הרב הקדוש מבארדיטשוב**, ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה (שם בפסוק) כי המ"לך הוא מלשון נמלך, לשון עצה, היינו שזהו העצה, שמרדכי לא יכרע ולא ישתחוה, היינו שבחינת יצר הטוב לא יהיה נכנע ח"ו לפני המן בחינת יצר הרע.

ושמעתי מהרב הקדוש רבי הירש ליב זללה"ה, בחינת שמן זית הוא בחינת גולל אור מפני חושך וחושך מפני אור (ברכת המעריב ערבים) כי זית הוא בחינת מרירות, בחינת שכחה, וממנו יוצא שמן בחינת אור, עד כאן דבריו זללה"ה.

וזהו בחינת הדבק במדותיו (ע' שבת קלג:, סוטה יד., מכילתא שירה ג, תנחומא וישלח י), היינו שידבק האדם כל דבר לשרשו ומקורו שהוא בחינת מדת חסד ורחמים כנ"ל. ומרומז במלת ברא"שית אותיות רא"ש ב"ית (ת"ז ת' ג' יח:), פירוש שעיקר הבריאה היתה בשביל להסתכל בכל דבר בבחינת ראש ומקור שלו, שהוא בחינת בי"ת, בחינת רשות היחיד, בחינת קדושה, שאפילו היצר הרע גם כן בחינת שרשו ומקורו וראשו הוא בחינת בית בחינת קדושה שנקרא רשות היחיד כידוע (ע' זח"א השמטות רסד., זח"ג רמד.).

וזהו מרומז בפסוק ואת"ה תצו"ה, היינו ואת"ה גימטריא בי"ת, תצו"ה גימטריא רא"ש. לרמז, שיחברו ישראל בחינת רא"ש בי"ת כנ"ל, ועי"ז ויקחו אליך שמ"ן זי"ת, היינו שבזה יוציאו שמן בחינת אור, מן החושך בחינת זי"ת כנ"ל.

ועיקר הסגולה לבא לבחינה זו הוא על ידי ענוה בחינת מ"ה, ורמזו רז"ל באמרם (מנחות מג:) חייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות שנאמר (דברים י יב) מה ה' אלקיך שאל מעמך וגו' אל תקרי מה אלא מאה (ע"ש תוד"ה שואל), פירוש שחייב אדם לברך על בחינת מא"ה, ר"ת של מרדכי א"סתר ה"מן, היינו שאפילו על בחינת המ"ן בחינת יצר הרע יברך גם כן כנ"ל, ויגיע לבחינה זו על ידי מ"ה בחינת ענוה כנ"ל, (ויהיה נעשה מ"ה, מ"דת ה"רחמים).

גם מרומז בתיבת וא"תה בחינת זכור את יום השבת וגו' (שמות כ ח), ודרשו ז"ל (מכילתא יתרו) זכור את יום השבת מאחד בשבת, היינו שבכל וא"ו ימי החול יזכור לחברם לבחינת שבת. וזהו ו"אתה, וא"ו את"ה, לחבר בחינת וא"ו ימי החול לבחינת את"ה בחינת שבת כנ"ל, בחינת אתה הוא כ"ז אותיות, א"ת הוא כ"ב אותיות מא' עד תי"ו, וה"א הוא כנגד ה"א אותיות מנצפ"ך, וכלם נכללים בקדושת שבת גימטריא כ"ז

פעמים שם העצם יתברך שמו, שמקבלים קדושה עליונה, וזה פירוש (ישעיה נח יג) ודבר דבר, ולזה אפילו עם הארץ ירא לשקר בשבת (ירושלמי דמאי ד א) כי הכל רק באמת, שהוא ראש תוך סוף של כ"ז אותיות (ע' שבת קד. רש"י ד"ה אמת), והוא מדה שביעית בחינת שבת, יהי רצון שנזכה לזה:

או יאמר על דרך זה, ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד (כז כ). וי"ל למה לא התחיל הסדרה וידבר ה' אליו, נהי ששם של משה אי אפשר להזכיר בזה הסדרה כמו שאיתא (זח"ג רמו.), על כל פנים היה צריך להתחיל וידבר בלשון התחלה, כי לשון ואתה תצוה מורה כאילו הוא באמצע ענין, מחובר למה שלמעלה.

ונוכל לומר על דרך המוסר ועבודה, שבאמת הוא מחובר למה שלמעלה. דהנה יש שתי בחינות בעבדות הש"י, בחינה א', שאוכל ושותה ועושה שאר תאוות ונהנה מעולם הזה בשעת עשיית התאוה וממלא תאותו, רק שעיקר כונתו במה שנהנה שיהיה לו כח לעבוד את ה' בתורה ותפלה ושאר מצות. ואף על פי שיש לזה הבחינה גם כן התחברות אלהית, אעפי"כ אינו בשלמות, והוא מבחינת נחש שהטיל בה זוהמא (שבת קמו.). ובחינה ב', שאפילו בשעה שאוכל ושותה אינה נהנה כלל מהעולם הזה, רק מה שנהנה מעט מעולם הזה הוא לפי קיום הגוף להחיות את נפשו, במיעוט שינה במיעוט תענוג, ואפילו במיעוט זה ההכרח יש לו אימה ויראה והכנעה ובושה בשעת עשיית הדבר הגשמי הזה, והכלל שאינו נפרד ח"ו רגע אחד מהתחברות הבורא ב"ה.

וזה הבחינה ב' הוא בחינת המשכן, השראת השכינה, כמ"ש (שמות כה ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד ואחד (אלשיך הק' עה"פ), וכשהוא בבחינה ב' הוא ממשיך עליו אור וחיות בחינת השראת השכינה שהוא בחינת משכן. ובחינה א' נקרא חצר המשכן, שמזה הבחינה יכול לבא לפני ולפנים.

וזהו (שמות כז יט - כ) ולכל יתדות החצר נחושת ואתה תצוה, יתד הוא התחברות, וזהו ולכל יתדת החצר, אעפ"י שבבחינת חצר יש לו גם כן התחברות לבורא ב"ה, אעפי"כ נחושת הוא, היינו מבחינת נחש שהטיל בה זוהמא.

וצריך האדם השלם לילך דרגא בתר דרגא, על כן אמר הכתוב ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית ז"ך, שיהיה בחינת עבדות שלהם בבחינת כ"סף ז"הב, ר"ת ז"ך, לא בבחינת נחושת שהוא נחש כנ"ל. כתי"ת למאור, להמשיך אור וחיות בב' הבחינות הנ"ל, שתיבת כתי"ת הוא ת"ך ת"י הוא בית ראשון ובית שני, מרמז על ב' בחינות הנ"ל. להעלות נר תמיד להמשיך אור וחיות תמיד בלי הפסק אפילו רגע אחת, היינו אפילו

בשעת צרכי גשמיים ההכרחיים שאי אפשר זולתם, ומחמת זה יזכה להשראת השכינה אמן כן יהי רצון:

או יאמר על דרך עבודה, אחר שהזהירם השי"ת על מעשה המשכן, לעשות מקדש ומשכן לשכינה, כמאמר הכתוב (שמות כה ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. ע"כ הזהיר אותם לקדש עצמם להיות ראוים שתשכון בתוכם השכינה. וצריכים להיות תמים עם ה', ופועל צדק לעשות מעשים טובים, וכל מעשיו ודיבוריו יהיו בלתי לה' לבדו, כמאמר הכתוב (תהלים טו א) מי ישכון בהר קדשך הולך תמים ופועל צדק וגומר.

וזה הוא מרומז בפסוק ואתה תצו"ה, ר"ת של ה"ולך ת"מים ו"פועל צ"דק. ואח"כ ויקחו אליך שמן זית זך, פירוש, באור השמן זך תלכו תמיד, ולא תלכו בחושך בלי הסתכלות בבחינת אלקות, אדרבה תסתכלו תמיד בכל דבר במקורו מקור החיים שמחיה ומהוה אותם, ועל ידי זה יאיר עליכם שמן זית, היינו שאז יהיה בחינת נו"ן שערי בינה בשלמות (שערי אורה השער הה' המדה הששית), להעלות נר תמיד לפני ה' אמן כן יהי רצון:

ויקחו אליך וגו' (כז כ). ויש לדקדק, למה כתיב ויקחו אליך, והוה ליה למיכתב סתם ויקחו שמן וגו'. ולפרש כל זה על דרך המוסר, הנה עיקר בריאת העולם היתה בשביל היראה כידוע (אותיות דר"ע אות ב), אמנם השער הזה יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח וגו' (יחזקאל מו א), ולכן מזכירים בכל יום את השבת לקיים מצות עשה (שמות כ ח) זכור את יום השבת לקדשו, ואומרים היום יום א' בשבת יום ב' בשבת, כדי להמשיך בכל יום בחי' יראה מקדושת שבת. וזהו בר"אשית אותיות ירא שב"ת (ת"ז ת' ט' כד:), מרמז שבריאת העולם היתה בשביל להמשיך יראה מקדושת שבת כנ"ל.

אמנם כל זה הוא אחר החורבן, אבל בזמן שהיה בית המקדש קיים היה המשכת היראה בקדושה בעולם גם בימי החול, על ידי שנתעלו כל הארבע יסודות העולם אש מים רוח עפר, לבחינת קדושתה על ידי ל"ט מלאכות המשכן, גימטריא הו"יה אח"ד, ונתיחדו כלם לה' אח"ד בבחינת קדושה, ונעשה מזה בחינת מקיף קדושה להקיף ולהגן על ישראל מבחי' אחרים.

וזהו שאמר הכתוב (שמות כה ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתו"כם, בתוך מ"ם סתומה, שהוא בחינת מקיף הנ"ל. פירוש, כי כל מה שברא הקב"ה לא ברא אלא לכבודו (אבות פ"ו מי"ב), וברא ד' יסודות אש מים רוח עפר כדי שיעלה האדם אותם לה', היינו יסוד מים שהוא חסד (ת"ז ת' ס"ט קה.) מרמז לבחינת (ענוה) חסד שיורד מחסד עליון (שיורד ממקום גבוה למקום נמוך). ויסוד אש בחינת גבורה (שם), שצריך האדם להתגבר על

היצר הרע בחינת התגברות ימינא על שמאלא. ויסוד רו"ח בחינת ממוצע (ת"ת (שם)), בחינת רוח ממללא (ת"א בראשית ב ז) (שיהיה כל דבוריו לה' בתורה ותפלה) בלתי לה'. ויסוד עפר שהוא מאני דכולהו, כדאיתא בזוהר הקדוש (ת"ז ס"ט קד:), בחינת ענוה בשלמות, שהוא עיקר השראת הקדושה כנ"ל.

וכדאיתא בספר של המגיד זללה"ה (פ' בראשית עמ' טו) על מדרש (חולין קלט:) מצא ק"ן בראשו של אדם אמר מהו, אמר ואדמה על ראשו (שמואל ב, א ב). ופירש הוא זללה"ה, ק"ן מרמז לבחינת השראת הקדושה (בחינת קונה שמים וארץ (בראשית יד יט)), שאלו מה הוא, היינו במה זכה לזה. השיבו, בבחינת ואדמה על ראשו, היינו בבחינת עפר מאני דכולהו, בחינת ענוה כנ"ל.

כי עיקר השראת הקדושה אינו כי אם על ידי בחינת ענוה כנ"ל, ובזה יכולים להעלות כל היסודות לבחינת קדושה, ונעשה מן בחי' ד' יסודות בחינת מ"ם, בחינת מקיף כנ"ל, כי אין דבר שבקדושה פחות מעשרה (ברכות כא:).

וזהו שאמרו חז"ל (אבות פ"ה מ"א) בעשרה מאמרות נברא העולם כו'. היינו, שכל בחינת מאמר, ששורש התיבה הוא אותיות אמ"ר, לרמז לג' יסודות א"ש מי"ם רו"ח, ויסוד עפר הוא מאני דכולהו כנ"ל, יהיה נעשה מן כל אחד עשרה, היינו שתעלה לקדושה ויהיה בחינת עשרה כנ"ל, ויהיה ארבעה יסודות ארבעה פעמים עשר בחינת מ"ם סתומה בחינת מקיף כנ"ל, ונעשה בחינת ק"ן על ראשו.

ומרומז בפסוק (שמות כה ב) ויקחו לי תרומה וגו' לרמז להנ"ל, היינו, ל"י גימטריא מ"ם, לרמז לבחינת מקיף בחינת מ"ם סתומה הנ"ל, ויהיה בחינת תרו"מה גימטריא ק"ן רא"ש. מאת כל אי"ש אשר וגו', אי"ש גימטריא ר"ת של א"ש רו"ח מי"ם עפ"ר, היינו שבחינת ק"ן רא"ש הנ"ל יהיה נעשה מאת כל בחי' ארבעה יסודות הנ"ל כנ"ל, שהם נגד ארבע אותיות השם הגדול ב"ה.

ונגד בחי' אש מים רוח הנ"ל יש בישראל ג' בחינות כהן לוי ישראל (ע' ת"ז בסופו ת' ג' קמ.), וצריך להיות גם כן התחברות ואחדות בהם, (ומשה עשה המשכן בכל ל"ט מלאכות הנ"ל מדברים של הארבע יסודות הנ"ל, והעלם לבחינת ה' אחד, לבחינת קדושה כנ"ל, חבר וייחד גם בחי' ישראל באחדות גמור לה' אחד).

וזהו ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך וגו', פירוש שעל ידי בנין המקדש כנ"ל, ממילא תצוה לשון התחברות, את בני ישראל, ותייחד כל הבחינות של ויקחו אלי"ך, ר"ת של לו"י י"שראל כ"הן יתייחדו לבחינת א' שבראש התיבה, בחינת אחד כנ"ל:

להעלות נר תמיד וגו' (כז כ). ונוכל לומר על דרך המוסר, דהנה עיקר עבדות הוא בפנימיות הלב, ומאוד מאוד צריך ליזהר שלא יהיה עבודת האדם בהתגלות האברים יותר מן העבודה הפנימית שהוא בלב.

ונוכל לומר שזה מרומז בפסוק (דברים כה יג) לא יהיה לך בביתך אבן ואבן ג"דולה וקטנה, פירשו חז"ל גדולה מבחוץ קטנה מבפנים, היינו שלא יהיה העבודה שמבחוץ שהוא בהתגלות האברים יותר מן העבודה הפנימית. ונוכל לומר שזה כוונת הגמרא (ע' יבמות כא., ב"ב פח:) שאמרו שעונשן של מדות שאינן שוין מבחוץ כמבפנים קשה מאוד.

על כן צריך ליזהר מאוד מאוד שתמיד יהיה דבוק עבודה חיצונית שהיא בהתגלות האברים לעבודה פנימית שהיא בלב שהוא העיקר.

ונוכל לומר שזה כוונת תיקוני זוהר (ת' ג' יח:) ברא"שית רא"ש בי"ת, פירוש שזה הבחינה מכונה בשם רא"ש בי"ת, שעבודה שהוא במוח ובלב נקראת ראש, שהוא עיקר וראשית. והעבודה שהוא בהתגלות האברים נקרא בי"ת, שהוא כמו לבוש ובית להעבודה הפנימית. וצריך לראות שתמיד יהיה דבוק בחינת בי"ת לבחינת רא"ש.

וזה וא"תה גימטריא בי"ת, תצו"ה גימטריא רא"ש, פירוש שתצוה את בני ישראל שתמיד יהיה דבוק בחינת בי"ת לבחינת רא"ש. ויקחו אליך שמן זית זך להעלות נר תמי"ד, תיבת תמי"ד גימטריא חות"ם, פירוש לראות תמיד להעלות העבודה הפנימית שהוא חות"ם, לילך מדרגא לדרגא. אבל עבודה חיצונית שהוא בהתגלות האברים, אדרבה צריך להסתיר מאוד מאוד, רק מה שאי אפשר בשום אופן בלא זה, אמן כן יהי רצון:

דרושים לפרשת זכור

זכור את אשר עשה לך עמלק (דברים כה יז). לכאורה הוא שינוי בין הכתובים, שבזכירה זו כתיב מקודם הנעשה בו, היינו עש"ה ל"ך, ואח"כ העושה, ובזכירת מרים (דברים כד ט) כתיב מקודם העושה, היינו זכור את אשר עשה ה' אלהיך, ואח"כ הנעשה בו, היינו למרים.

ונוכל לומר על דרך זה, דהנה איתא בגמרא (שבת קיח:) שבחינת עמלק בא על ידי חילול שבת, כמו שדרשו, שסמך הכתוב (שמות טז כז) יצאו מן העם ללקוט לפרשת ויבא עמלק (שמות יז ח), מרמז שהיה על ידי חילול שבת. ועיקר חילול שבת שהיה בכאן היה בבחינת מחשבה, שחשבו על פרנסת חול, שלצורך שבת היה נגמר מאתמול, ועל שבת דרשו ז"ל (מכילתא יתרו עה"פ שמות כ ח) ועשית כל מלאכתך, כאלו כל

מלאכתך עשויה, ולא חסר כלל, וזה הוא בחינת עשירות שיש לו כל ולא חסר מאומה, אבל כשהוא מחשב מעשה חול מחמת שחסר לו הוא בבחינת עני ורש, שתמיד מחוסר משאלות לבו, ומכונה באות רי"ש לשון ר"ש.

וזהו זכור א"ת אש"ר, גימטריא שב"ת ר', פירוש שתזכור תמיד שבחינת א"ת אש"ר, היינו שעל ידי שהיו בשבת בבחינת ר"ש שהוא חילול שבת, זה עשה לך עמלק, פירוש זה היה הגורם למלחמת עמלק כנ"ל. ובזה מתורץ שבזכירה זו כתוב גם כן מקודם העושה את אשר עשה, ואחר כך הנעשה בו, היינו לך:

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך וגו' (דברים כה יז). ונוכל לומר על דרך זה, דהנה יש בחינת שבת הגדול ובחינת שבת הקטן, בחינת לוחות הראשונות ובחינת לוחות האחרונות, בלוחות הראשונות כתיב (שמות כ ח) זכור את יום השבת, מטעם כי ששת ימים עשה ה' וגומר, היינו מחמת שבורא עולמים ב"ה היה שובת ביום השבת, על כן צוה את בני ישראל לשבות בו. ובלוחות האחרונות כתיב (דברים ה יב) שמור את יום השבת וגו', והטעם הוא וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים, היינו מחמת שבמצרים היו בני ישראל שובתים ממלאכה יום אחד בשבוע, ומשה היה בוחר להם יום השבת (דעת זקנים מבעה"ת שמות ה ד, וע' שמו"ר ה טז), על כן צוה לעשות את יום השבת זכר ליציאת מצרים.

והחילוק בין ב' טעמים הנ"ל, לטעם א', צריך לשבות גם מדיבור בעלמא, ששבות בורא עולמים היה רק מבחינת דיבור כמו שכתוב (תהלים לג ו) בדבר ה' שמים נעשו, וכמו שכתוב ויאמר אלהים וגו' בכל פרטי מעשה בראשית, ובשבת קודש ששבת מכל מלאכתו היינו מבחינת אמירה ודיבור, על כן גם אנחנו צריכים לשבות אפילו מדיבור בעלמא, שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול (שבת קיג:), כמו שכתוב (ישעיה נח יג) ממצוא חפצך ודבר דבר. ולטעם ב' אינו צריך לשבות רק ממלאכה, שמה ששבתו במצרים לא היה רק ממלאכה מקושי השעבוד, ומטעם זה גם אנחנו שאנו עושין זכר ליציאת מצרים אין אנו צריכים לשבות רק ממלאכה.

והנה שבת מכונה בשם דירה נאה, כמ"ש (שמות לא טז) ושמרו בני ישראל את השבת לדרתם, ואיתא בזוהר (ת"ז ת' ו' כב:) לדרתם חסר כתיב, זכאה מאן דעביד דירה נאה בלביה.

והנה בחינת עמלק בא מחמת חילול שבת כמו שכתוב (שמות טז כז) יצאו מן העם וגו', היינו שמחמת שהיו מחשבין בשבת הרהורי חול זה היה גורם לבחינת עמלק (כנ"ל), אבל אם היו שומרים שבת כהלכתו מחמת זה היו גורמים ביטול הסטרא אחרא מכל

וכל, כמ"ש בגמרא (שבת קיח:) אלמלא שמרו שבת אחד כהלכתו וכו', ולא היה בחינת עמלק כלל וכלל.

וזהו זכור את אשר עשה לך עמלק, היינו שתזכור תמיד מה שכל אשר עשה לך עמלק הוא רק מחמת בדרך, הוא לשון דירה, היינו שהדירה שלך שהוא בחינת שבת היה בבחינת בצאתכם ממצרים, היינו ששמרו בני ישראל את השבת רק מחמת זכר ליציאת מצרים, ולא שמרו את השבת כהלכתו להיות נזהר אפילו מבחינת דיבור ומחשבה ממעשה חול, וזה היה גורם שיבא עמלק. וזהו אשר קרך בדרך, היינו זה שקרה אותך היה מחמת בדרך, היינו מחמת שבת, דירה שלך, לא היה כהוגן, אבל אם היו בני ישראל שומרין השבת כהלכתו היה בחינת ביטול הסטרא אחרא לגמרי מכל וכל, ולא היה בא בחינת עמלק:

להבין ענין פרשת זכור, לזכור עמלק בשבת דוקא (מגילה פ"ג מ"ד). וגם להבין ענין דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי (מגילה ז:). הנה ענין עמלק הוא בחינת כפירה בהשם, בחינת חסרון אמונה, ולזו נסמכה פרשה (שמות טז כז) יצאו מן העם ללקט ולא מצאו וגו' לפסוק (שמות יז ח) ויבא עמלק וגו', כי על ידי שלא האמינו בה' ובמשה עבדו אשר אמר להם (שמות טז כו) שבת לא יהיה בו וגו', נתגבר בחינת עמלק ובא עליהם למלחמה.

לכן תקנו חז"ל לזכור פרשת עמלק בשבת דוקא, שעל ידי שיזכרו בחינת עמלק יבואו להאמין בבחינת שבת כראוי, ועל ידי שיאמינו בשבת ימחה שמו של עמלק מכל וכל.

אמנם כתיב יצאו מן העם ללקוט וגו', שלא יצאו כל העדה רק קצת מן העם שלא היה להם בחינת אמונה בשלמות, והיו בבחינת עמלק בחינת המן, אלו יצאו ללקוט, ושאר העם שהאמינו בה' והיו בבחינת מרדכי לא יצאו כלל. ונמצא בעם ב' בחינות, בחינת ארור המן, היינו הכת שיצאו ללקוט, והכת השני שלא יצאו היו בבחינת ברוך מרדכי.

אמנם בשני הכתות יש מעלה לכל אחד, היינו שלכת של ברוך מרדכי יש מעלה גדולה, שהיה להם בחינת אמונה חזקה בה' שלא רצו לבחון כלל אם אמת הוא כדברי משה שאמר שבשבת לא יהיה מן, רק שהאמינו באמונה פשוטה בלב שלם שהאמת הוא כן, רק שאם בא יבא אחד מחוץ למחנה ויאמר שיש מן חוץ למחנה, היה נופלים מבחינת אמונה שלהם, ונסתפקו בדבר באשר שלא ראו בעיניהם אם כן הוא אם לאו.

אבל כת הב' של ארור המן שהיו מבחינת עמלק, ולא האמינו באמונה פשוטה בדברי משה רבנו ע"ה, ויצאו בעצמם לראות היאמנו דברי משה, וראו בעיניהם שאין בנמצא מן בשום מקום אפילו מחוץ למחנה, ניתוסף אמונה ונתחזקה בלבם שיום שבת קודש

הוא, וראיה גדולה מירידת המן, ואם אח"כ יבואו כל העולם לומר שהיה מן חוץ למחנה בוודאי היו נותנין נואש לדבריו, כי עיניהם ראו ולא זר ולא יאמינו לדבריהם, שיאמרו מזו ראיה גדולה לבחינת שבת. נמצא שעל ידי שהכניסו עצמם לבחינת ארור המן ניתוסף להם בחינת קדושה ואמונה, רק שלכתחלה אין להכניס את עצמו בדברים כאילו כי הוא סכנה כידוע, אבל על כל פנים לאחר המעשה יש מעלה בזה כנ"ל.

ולזה אמרו חז"ל (מגילה ז:) עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, רצה לומר שלא יהא חלוק בין שני הבחינות, ר"ל שבחינת ברוך מרדכי יגיע לתוקף האמונה כמו כת של ארור המן, שהגיעו לאחר המעשה. וכת של ארור המן יגיעו לבחינת אמונה פשוטה כמו הכת של ברוך מרדכי, שהיו מתחילתם באמונה שלמה בלתי ספק:

פורים

בלילה ההוא נדדה שנת המלך ויאמר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים וגו' (אסתר ו א). ואיתא בגמרא (מגילה טו:) שנת המלך, מלכו של עולם.

ואפשר לומר בזה האופן על דרך המוסר והילוך לעבודת השי"ת, דהנה עיקר השגחת הבורא ברוך הוא רק לנמוכי הרוח, כמאמר הכתוב (תהלים לד יט) קרוב ה' לנשברי לב, ועיקר בחינת ענוה בשלמות הוא כשאינו יודע כלל שהוא בבחינת ענוה ושפלות, אבל כשיודע בעצמו שהוא בבחינת שפלות זהו אינו ענוה בשלמות.

ובחינת ענוה מכונה באות יו"ד, שהוא קטנה שבאותיות (ע' ת"ז ת' ע' קכה.), ומכונה באות כ', על שם צדיקים מטין וכפוף ראשיהם. גם בחינת ענוה מכונה בשם מאה, והוא כענין מודי"ם גימטריא מאה וצריך לכרוע, כדאיתא בספרים הקדושים (סידור האר"י ז"ל).

גם כ"ף במילואו הוא גימטריא מאה, על דרך ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך (דברים י יב), אל תקרי מה אלא מאה (מנחות מג: ע' תוד"ה שואל). וזהו אדם כי יקריב מכ"ם (ויקרא א ב), גימטריא מאה, וזהו קרבן לה' כמאמר הכתוב (תהלים נא יט) זבחי אלהים רוח נשברה, ואז הוא מכונה בשם אדם כשהוא בבחינת ונחנו מ"ה (שמות טז ז), בגימטריא אד"ם.

והכלל הוא, שעיקר בחינת העבודה הוא בבחינת שפלות וענוה באמת, ואז הבורא ברוך הוא משרה שכינתו עליו כמאמר הכתוב (ישעיה נז טו) אשכון את דכא. רק אעפ"י שיש לו ענוה בשלמות, אעפ"כ צריך להיות בהתחזקות ביותר להתפלל לפני הבורא ברוך הוא, ולא לחשוב כי מי אנכי לגשת אל הקודש, רק אדרבה להתחזק יותר ויותר

מחמת האמונה שאתה שומע תפלת כל פה, רק ההתחזקות צריך להיות בגודל אימה ויראה ופחד.

וזהו ויקרא אל משה (ויקרא א א), פירוש שמשה היה בבחינת יראה והכנעה, וזהו מרומז בתיבת ויקרא, אותיות רי"ו מתיבת ויקרא גמטריא ירא"ה (לק"ת פ' וירא ד"ה וישכם אברהם), אות ק' מרמז על הכנעה כנ"ל, וא' זעירא מרמז גם כן על הכנעה. וזהו הפעולה שדבר ה' אליו, שנתייחד הדבור אליו (ע' ת"כ ורש"י עה"פ), ובזה מתורץ מה שכתוב ויקרא וידבר.

ובחינת ענוה באמת הוא בחינת חשק, כדאיתא בגמרא (חולין פט.) חושקני בכם כי אתם המעט שאתם ממעיטין עצמיכם לפני. ולהבין מהו ענין חשק, נוכל לומר על דרך זה, ששם הוי"ה ב"ה בניקוד צבאות הוא ח"לם ש"בא ק"מץ ר"ת חש"ק (ת"ז הקדמה י.), וזהו חשקתי בכם, פירוש שאני משרה קדושת שמי עליכם כשאתם ממעיטין עצמיכם לפני.

גם חש"ק מרמז על ג' הוי"ות בניקוד ג' נקודות אלו (אור נערב ח"ו פ"ה). וזהו ענין מגילה, שאות יו"ד מתיבת מגילה מרמז על ענוה, ואותיות מגל"ה גימטריא ג' פעמים הוי"ה ב"ה.

והכלל שצריך האדם לזכך החומר מכל וכל, ולפי ההזדככות כך הוא בחינת שפלות, ולפי השפלות כך הוא התגלות אלהות עליו. וזהו גם כן מרומז בתיבת מגילה, שאות יו"ד מרמז על ענוה, פירוש כפי ההכנעה כך הוא מגלה אלקותו עליו.

וזהו זאת התורה אדם (במדבר יט יד), פירוש שהתורה אינה מתקיימת אלא כשהוא בבחינת מ"ה גימטריא אד"ם, כדאיתא בגמרא (תענית ז.) שהתורה נמשלה למים, מה מים יורדת למקום הנמוך אף התורה אינה יורדת אלא לנמוכי רוח, וכשהוא לומד תורה בענוה שלמה, הבורא ברוך הוא משרה שכינתו עליו, קדושת שם הוי"ה ב"ה בניקוד ח'ש'ק, ומשתעשע עמו וחשק בו, ולזה מרמז תיבת תור"ה גימטריא חל"ם שב"א קמ"ץ.

ועתה נחזור לענינינו, שעיקר השגחת הבורא ברוך הוא הוא רק לנמוכי רוח, ומשגיח עליהם בעינא פקיחא, אבל כשהוא ח"ו בבחינת גסות הרוח הבורא ברוך הוא אינו משגיח עליו בעינא פקיחא, ונעשה ח"ו בחינת שינה. וזהו בלילה ההוא נדד"ה, גימטריא ג"ס, מחמת שהוא בחינת גסות הרוח לכך נעשה שנת המלך מלכו של עולם בחינת שינה, ומזה בא בחינת גבורה הנ"ל. ויאמר להביא ספר הזכרונות דברי הימי"ם, גימטריא מאה, היינו לבוא לבחינת ענוה בשלמות. ואזי, ויהיו נקראים לפני המלך, להשפיע מדת חסד על כללות, מחמת שבוודאי ישגיח עליהם בעינא פקיחא כמאמר הכתוב (תהלים לד יט) קרוב ה' לנשברי לב, ומשפיע השפעות טובות וברכות לכלליות, אמן כן יהי רצון:

כי תשא

כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם כו' (שמות ל יב). ואיתא במדרש (יל"ש כי תשא פ' תז) ר' יודא ברבי נחמן אמר, כשכתב משה התורה נשתייר בקולמוס קימעה והעבירו על ראשו ומשם נעשו קרני הוד, ע"כ. ופירש בספר אור החיים זה המדרש על פי מאמר חז"ל (שהש"ר א ט) מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוה עקב לסנדלה, דכתיב (תהלים קיא י) ראשית חכמה כו', ומצינו (במדבר יב ג) שהתורה העידה על משה שהיה ענו מאוד מכל האדם, וכשאמר לו ה' לכתוב הדברים מצינו שלא כתב עניו"ו בשלמות כי אם ענ"ו חסר יו"ד, ואף זה מן הענוה, ובשכר זה זכה לקרני הוד כו', וזהו הקימעה שנשתייר בקולמוס היינו יו"ד מן עניו"ו שלא כתבה.

ונ"ל גם כן על דרך זה, הנה כתיב (שמות לד ז) נוצר חסד לאלפים, ומצינו שהתורה נקראת חסד, כמאמר הכתוב (משלי לא כו) ותורת חסד על לשונה. עוד כתיב (ישעיה נא ד ע"פ מדרש ויק"ר יג ג) תורה חדשה מאתי תצא, פירוש שעיקר פנימיות אור חכמת התורה יתגלה לעתיד. ובזמן הזה כל יגיעותינו ועמלינו בתורה ומצות הוא רק הכנה שנוכל לקבל לעתיד האור הגדול שהוא עיקר פנימיות התורה. וזהו שאמר הכתוב נוצר חסד לאלפים, פירוש שהקב"ה נוצר ומשמר התורה שנקראת חסד כנ"ל לאלפים, היינו אלפים ימות המשיח (ע"ז ט.), שאז יתגלה פנימיות התורה והחכמה.

וצריך כל איש מישראל להבין זה וליגע את עצמו בכל מיני יגיעות בתורה ומצות כדי שיהיה כלי מוכן לעתיד לקבל אור החכמה התורה הפנימית, ולהתפלל על זה להקב"ה. וגם דוד המלך ע"ה התפלל (תהלים לג כ) נ"פשנו ח"כתה ל"ה', ר"ת כמו ר"ת של "נוצר "חסד לאלפים, פירוש שהתפלל לזכות לתורת חסד שהוא נצורה לעתיד כנ"ל.

וגם משה רבנו ע"ה בקש זאת מה' ית"ש, אעפ"י שהשיג התורה בשלמות ובאמיתית כמו שכתוב (במדבר יב ח) פה אל פה אדבר בו וגומר, ואף על פי כן כשראה שנשתייר קימעה בקולמוס, היינו היו"ד כפירושו של בעל ספר אור החיים, יו"ד הוא חכמה (זח"ג י:), פירוש עיקר פנים של תורה נשארת נצורה לאלפים לביאת המשיח במהרה בימינו. והעבירו על ראשו, שנסתכל בו והיה משתוקק מאוד להשיגה. אז תיכף בקש מהקב"ה (שמות לג יח) הראני נא את כבודך.

והשיב לו הקב"ה וראית את אחרי ופני לא יראו (שמות), פירוש שעדיין לא תוכל לקבל בעולם הזה האור הגדול ההוא שהוא פנימיות התורה רק לעתיד לבא במהרה בימינו, כמאמר חז"ל (נדרים ח:) עתיד הקב"ה להוציא חמה מנרתיקה צדיקים מתרפאים בה וכמ"ש (מלאכי ג כ) וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא וכו'. פירוש, מי שעסק

בעולם הזה בתורה ומצות לשמה, ונעשה כלי מוכן לקבל האור הגדול, זה הוא בחינת צדיק, ויקבל האור החמה הגדול, פירוש אור התורה הפנימית שהיה בעולם הזה בנרתק הגשמיות, ואז יתרפא בה, שישיג אותה לפי הכנתו עכשיו, ואם ח"ו לאו אז יהיה להפך רשעים נדונין בה.

וגם זהו שאמר בזוהר הקדוש (זח"ג רמט:) משכו יומין עלאין ליומין תתאין, פירוש שלעתיד נקרא יומין עלאין, ויתגדל אז שמ"יה שם יה רבא (פע"ח ש' הקדישים הקדמה), בחינת שס"ה ימי החמה, כי שמי עם י"ה שס"ה (זח"א כד.), ונמשכים ליומין תתאין וזכרי עם ו"ה רמ"ח (שם), ונתמלא תרי"ג.

וזה שצריך האדם לכוון כל זה, להכין את עצמו עכשיו במעשה המצות ביומין תתאין בכדי שיוכל לקבל אח"כ אור המצות מיומין עלאין, וזהו פירוש משכו, בחשבנא שס"ה עם אחד, כי ביומין עלאין יהיה ה' אחד ושמו אחד, שם שלם (ותרי"ג בשלמות).

וכמו כן גם ענין המשכן שעשה משה, ומקדש שעשה שלמה, גם כן לא היו בשלמות, עד לעתיד בביאת המשיח במהרה בימינו, ויבנה הבית בשלמות והשראת השכינה יהיה בשלמות, כמו שכתוב (חגי ב ט) גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון, שאז יהיה בחינת שבת בשלמות, כי המשכן נקרא שבת ונייחא כידוע (ע' זח"ב רמא.), ועכשיו אינו נייחא בשלמות.

וזהו שאמרו חז"ל (רש"י) על פסוק (שמות לא יג) אך את שבתותי תשמרו, אך, למעט שבת ממלאכת המשכן, ע"כ. פירוש תדעו כי עדיין מעט שב"ת ונייחא במלאכת המשכן והמקדש הזה, כי אם לעתיד המקדש שיבנה (משיח צדקנו) שנזכה במהרה בימינו אמן לראותו, אז יהיה בחינת שבת במקדש בשלמות.

ובצלאל וכל חכמי לב שעשו המשכן בוודאי ידעו כ"ז, וגם שלמה שעשה המקדש ראשון ידע כ"ז ותיקן אז שיר השירים אשר לשל"מה (שה"ש א א), אותיות לשלמ"ה ר"ת למע"ט ש"בת מ"מלאכת ה"משכן.

וזהו שאמר הכתוב כי תש"א, ר"ת א"ת ש"בתותי ת"שמרו. פירוש, שאמר הקב"ה למשה, הודיעם את בני ישראל בשעת עשיית המשכן, כי זה אינו אלא הכנה לבית האחרון לעתיד, שאז יתגלה עיקר בחינת פנימיות המשכן וחכמת פנימיות התורה ושלמות תרי"ג מצות, וזהו ר"ת של ת"שא א"ת ר"אש ב"ני ישר"אל גימטריא תרי"ג.

וזשאה"כ אח"כ (שמות ל יב - יג) ונתנו איש כפר נפשו לה' כו' זה יתנו כו' מחצית השקל בשקל הקדש עשרים גרה השקל כו'. פירוש שזהו כפר נפש, שיתעסקו ויעמלו בכל כחם בתורה ומצות (וגם ליתן נדבה למלאכת המשכן שיהיה בחינת ישראל ומשכן

אחד), ולהיות מוכן לקבל גודל האור לעתיד כנ"ל. וזהו שיתנו כו' מחצית כו', כי עשרים גרה השקל על כן יתנו מחצית השקל, ומחצית שהוא יו"ד נשאר, כי בחינת יו"ד שהוא בחינת חכמת פנימיות התורה והמקדש נשאר בקולמוס, שיתגלה לעתיד לבא כשיבא משיח צדקנו במהרה בימינו אמן, ואז יהיה בחינת שבת ונייחא בשלמות.

והנה ידוע מאמר חז"ל (ר"ה כא:) וכולם נתנו למשה חסר אחד שנאמר (תהלים ח ו) ותחסרהו מעט מאלהים. ואיתא בספרי הקודש (לקוטי תורה פ' וירא ד"ה וירא והנה שלשה אנשים) שלא השיג רק קי"ט צרופים משם אלהים כמנין מעט, וזהו ותחסרהו, שלא השיג רק כמנין מעט.

ואפשר לומר שזה פירוש הפסוק (משלי ל ה) כל אמרת אלהי צרופה, פירוש כשיהיה כל הצירופים בשלמות אז יהיה המגן בשלמות, וכמאמר הכתוב (תהלים פד יב) שמש ומגן ה' אלהים, ואז יהיה אור הלבנה כאור החמה, וזהו ענין הוצאת החמה מנרתיקה, שהנרתק יאיר כאור החמה.

וזהו שמע ישראל ה' אלהינו ה' א"חד (דברים ו ד), שעד עתה הוא גנוז בנרתק בכנוי גימטריא אלה"ים, ולעתיד לבוא נכתב בשם ה' ונקרא בשם ה' (פסחים נ.), ויהיה ה' אחד.

והנה כשיהיו הק"ך צירופים משם אלקים בשלמות נקרא אך, שהמאה הוא א', ו"ך, וכמספר שם הקדוש אהי"ה ית"ש. וזהו אך את שבתותי תשמרו, שיהיה מצפים על זה, כמו ואביו שמר (בראשית לז יא).

והנה השם הק' ית"ש במילוי יודי"ן בגימטריא חסד, ועכשיו הוא רק בחינת אחוריים גימטריא לפקודיהם, כמבואר בספרים, וזהו כי תשא לשון הגבהה וכו', שעד עכשיו הוא בחסרון, והוא בחינת פקד, וזהו לפקדיהם:

זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל וכו' עשרים גרה השקל (ל יג). ואיתא במדרש (במ"ר יב ג) כמין מטבע של אש הראה לו, ואמר לו כזה יתנו וכו'. ולכאורה אינו מובן למה הוצרך להראות לו כמין מטבע של אש, הלא אמר לו השיעור עשרים גרה השקל.

אך נוכל להבין על דרך עבודה, דהנה יש שני בחינות צדיקים, כמאמר הגמרא (סנהדרין ק., עוקצין פ"ג מי"ב) עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, היינו ב' בחינות צדיק, בחינה א' שעובד את הבורא ב"ה בבחינת אהבה הוא בחינת חסד (ת"ז הקדמה י:), וגורם בעבדות שלו להמשיך השפעות טובות על כללות ישראל. ויש צדיק שעובד את הבורא ב"ה בבחינת אימה ויראה ופחד, וזהו בחינת גבורה (שם), וגורם בעבודה שלו להמשיך דינים וגבורות על שונאי ישראל.

אך האדם השלם צריך לעבוד את הבורא ב"ה בשני הבחינות, ואז הוא בחינת שלמות האמיתי, והוא בחינת צדיק יסוד עולם, ועל זה מרמז שקל שלם, שק"ל בגימטריא צד"יק יס"וד עו"לם. ומחצית השקל מרמז על מי שעובד את הבורא ב"ה בבחינה אחת לבד.

וזה כוונת הגמרא, עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק, הן לצדיק בבחינת יראה והן לצדיק בבחינת אהב"ה, ש"י עולמות. אבל כשהוא צדיק בשלמות בב' בחינות הנ"ל יש לו שני פעמים ש"י עולמות.

רק כשהאדם נצרך לבחינת תשובה על חטאיו צריך להיות בהתגברות אימה ויראה ופחד והכנעה לפני מלך גדול ונורא, ומבחינה זו יוכל לבא לעבוד את הבורא ב"ה בבחינת אהבה, וזהו (קדושה מוסף) הן גאלתי אתכם אחרית, פירוש אפילו כשתהיו בסוף כל דרגין אג"אל אתכם בשביל מדות היראה ובושה והכנעה, וזהו ברא"שית (בראשית א א) יר"א בש"ת (ת"ז ת' ט' כד:), ואמר כראשית בכף הדמיון, שאפילו לא בא לשלמות היראה והבושה והכנעה רק בדרך דמיון אעפי"כ אגאל אתכם.

וזה הדרך מורה לנו התורה הקדושה, זה יתנו כל העבר על הפקדים, פקודי אורייתא. ונצרך הוא לבחינת תשובה, זהו דרך התנהגות שלו על זה האופן, מתחלה יהיה בבחינת מחצית השקל, בחינה א' משני הבחינות הנ"ל. ואינו יודע באיזה בחינה מב' בחינות הנ"ל, ואמר המדרש כמין מטבע של אש, כמאן דדחיל מאש, מרמז על בחינת יראה, פירוש מתחלה צריך להיות בהתגברות אימה ויראה. ואח"כ יוכל לבא לבחינת שלמות שהוא בחינת צדיק יסוד עולם, וזה עשרים גרה השקל, עשר"ים בגימטריא ב' פעמים ש"י, הש"קל בגימטריא צדיק יסוד עולם כנ"ל, מרמז על האדם השלם שעובד בשני הבחינות הנ"ל.

וזה מרמז התנא (שקלים פ"א מ"א) באחד באדר משמיעין על השקלים. שחודש אדר מרמז על בחינת תשובה, שי"ב חדשי השנה הם כנגד י"ב מדות הרחמים, ששם א"ל הוא מדה ראשונה הוא המקור והכללות לכל הי"ב מדות, נמצא חודש אדר שהוא חודש י"ב הוא כנגד מדה י"ב שהוא ונקה לשבים (שבועות לט.). וזה באחד באדר כו', שהוא מרמז על מי שנצרך לבחינת תשובה. עצה היעוצה לזה, שבתחלה צריך לעבוד את הבורא ב"ה בהתגברות אימה ויראה, וזהו משמיעים על השקלים, שיתן כל אחד ואחד מחצית השקל מטבע של אש, הוא בחינת התגברות היראה, ומזה יוכל לעבוד את הבורא ב"ה גם במדת אהבה שהוא בחינת חסד, ולהמשיך השפעות טובות שפע ברכה וחיים על כללות ישראל אמן כן יהי רצון:

ועשית כיור נחושת כו' (ל יח). ולכאורה קשה, למה נכתב פרשה זו בכי תשא, ולא נכתב בתרומה בענין מלאכת המשכן וכליו.

ונ"ל על פי דאיתא (חגיגה יד:) אמר רבי עקיבא לתלמידיו כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים. ואיתא בספרי קודש (ע' ת"ז ת' מ' פ:) פירושו, כי קודם שהגיעו למדרגה זו של אבני שיש היו צריכים למים מי מקוה לטהר את גופם, אבל כשיגיעו למדרגה זו לאבני שיש אז לא יצטרכו עוד למים מי טהרה. וזהו שאמר להם אל תאמרו מים מים, פירוש שאינכם צריכים לזה כנ"ל.

וזהו פירוש לענינינו, בשעת מלאכת המשכן לא היו צריכים למים מחמת שהיו אז במדרגה גדולה כידוע (זח"ב רלו., זח"ב רמ., זח"ג ד.), אבל פרשת תשא נאמרה אחר מעשה העגל כידוע (ע' ירושלמי שקלים פ"ב ה"ג), ואז היו צריכים למים, על כן נאמרה פרשת הכיור:

או יאמר בדרך זה, לפרש על דרך המוסר ועבודה, הענין של שמירת שבת, הוא להיות לו בחינת שב"ת אותיות תש"ב, היינו שישי"ב הכל לשרשו על ידי בחינת שבת תש"ב, בחינת ישוב הדעת, שיתבונן היטב בבחינת ישוב הדעת איך שכל נברא לא נברא אלא לכבודו ב"ה, ולבחינה זו היתה כוונת בריאת העולם כמרומז במלת בראשי"ת (בראשית א א), שיש בה אותיות שב"ת בחינת תש"ב כנ"ל, שעל ידי בחינת ישוב הדעת שלו ישוב הכל למקורו ושרשו היינו לברר מכל דבר הניצוץ הקדוש שיש בו ולהשיבו למקומו הראשון שמשם נחצב, שגם היצר הרע גופא נברא בשביל זה בכדי לאכפיה ולהכניעו ולהחזירו לבחינת קדושה.

וע"ז רמזו רז"ל במתק לשונם (אבות פ"ב מ"ד) אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו, היינו פירוש שלא תוכל לד"ין, היינו להמתיק הדינין, עד שיהיה לך בחינה זו, שתגיע למקומו, היינו שתסתכל במקומו ושרשו למעלה.

והנה באמת זו הוא עבודה קשה מאוד, לכן נתן לנו הקב"ה תורתו הקדושה שעל ידי עסק בתורה שיעסוק האדם בה ביגיעת נפש ובעמקות בכל כחו ולא רק משפה ולחוץ, כי אם ללמוד באימה ויראה ויגיעה גדולה, ואז יאיר בו המאור שבה ויחזירו למוטב, ויתפסק ממנו הזוהמא בחינת תאוות הגשמיות, כמו שהיה במעמד הר סיני בשעת מתן תורה שפסקה זוהמתן (שבת מו.) מבחינות גשמיות ונזדככו מאוד, שראו בכל נברא עיקרו ושרשו של כל דבר, והיה להם בחינת יראה אמיתית עד שעשו הערב רב אותה מעשה ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חו"רב (שמות לג ו), חו"רב גימטריא יראה, פירוש שנסתלק מהם אותה בחינת יראה האמיתית שהיה להם כנ"ל.

וכאשר פירשנו לעיל על הקושיא למה לא נכתבה פרשת הכיור בין שאר מלאכת המשכן, ותרצנו בזה, שעיקר בחינת העבודה הוא בחינת אמת, היינו שלפי פשוטו שיתרחק מדבר שקר וידבר אמת, ועוד זאת תהיה עבודתו שיסתכל בכל דבר באמתתו של דבר וקיומו, כי שקר אין לו רגלים ואין לו קיום והעמדה, והן המה כל בחי' תאות עולם הזה שאין להם קיום והעמדה לעולם רק לפי שעה וחלף ועבר כמעט רגע, אבל בחי' קדושה הוא דבר אמת וקים לעד, וכל מי אשר ירצה לדבק את עצמו לקדושה, ולהתפלל שתהיה תפלתו עושה יחודים למעלה, צריך בהתחלה לדבק את עצמו בבחינת ה' אלהיכם אמ"ת הנ"ל, ואח"כ אדנ"י שפתי תפתח לתפלה כנ"ל.

לכן בשעת עשיית המשכן וכליו היינו תיכף אחר מעמד הר סיני שהיתה פסיקת זוהמתן כנ"ל, לא היו צריכים לבחינת כיור מים עוד לרחיצה מטומאה, כיון שפסקה זוהמתן והיו דביקים בבחינת אמת, בחינת י"ש אמת וקים לעד כנ"ל. אבל אח"כ שעל ידי אותה מעשה נסתלק מהם בחינה הנ"ל כנ"ל, נצרכו לבחינת כיור שירחצו, ואמר הכתוב ורח"צו וגו' לרמז לבחינת י"ש גימטריא ורחצ"ו, היינו שידבקו את עצמן לבחי' י"ש הנ"ל בחינת אמת וקיים כנ"ל.

וזהו מרומז בפסוק (שמות לא יג) א"ך את שבתותי תשמרו, היינו תיבת א"ך מרמז לבחינת א"מת, כי א"ך פעמים א"ך גימטריא אמ"ת, והיינו שעל ידי בחינת אמ"ת הנ"ל תשמרו בחינת שב"ת הנ"ל בחינת תשב כנ"ל, שנזכה לזה כן יהי רצון אמן.

ולזה רמז רבי עקיבא לתלמידיו, כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים (חגיגה יד:), פירוש כשתגיעו לבחינת י"ש בחינת אמת, אזי לא תצטרכו עוד לבחינת מים לרחיצה, כיון שתהיו בבחינת פסיקת זוהמתן כנ"ל, כיון שאין שם דובר שקרים:

ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי בן חור וגו' ואמלא אתו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה וגו' לעשות בזהב וגו' ובחרשת אבן וגו' לעשות בכל מלאכה (שמות לא ב - ה). ויש לומר למה לא כתיב ואמלא אותו וגו' בחכמה ובתבונה ובדעת לעשות בכל מלאכה, וא"נ בחכמה וגו' פירושו בענין אחר. וגם ולעשות בכל מלאכה, הוה למיכתב ולעשות בכל מלאכה בוא"ו.

ולהבין כ"ז, נקדים תחלה להבין בכתובים (שמות לב טז) והמכתב מכתב וגו' חרות על הלוחות, אל תקרא חרות אלא חירות (עירובין נד.). ולכאורה קשה, והא כתיב (במדבר יט יד) אדם כי ימות באהל, אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה (ברכות סג:).

אלא הענין הוא, המיתה הוא בחינת ביטול לה', פירוש שאינו מתאוה לשום תאוה זרה גשמית, ובן חורין הוא מיצר הרע, שאין לו שום שליטה עליו להכניס בו שום מחשבה או תאוה זרה.

וכן היה מיד אחר נתינת התורה היו חירות מיצר הרע והיו נהנין מזיו השכינה כבגן עדן שאין שם לא אכילה וכו' אלא צדיקים יושבים ועטרותיהן בראשיהן (ברכות יז.).

וגם בעולם הזה מי שיש לו בחינת חירות כנ"ל עולה לבחינת כתר ועטרה, כמאמר האבן עזרא (במדבר ו ז ד"ה לאביו) על מלת נזיר, מלשון נזר ועטרה, שהנזיר אמיתי הוא זה שאין לו שום תאוה לגשמיות לבשר ויין כי אם בלתי לה', ואז הוא בבחינת נזיר בחינת נזר ועטרה, בבחינת מק"יף, לבלתי ישלוט עליו שום יצר הרע.

עד שעשו את העגל מס"כה, ואז בא היצר הרע לשלוט בהם בבחי' תאוות זרות, ונעשה להם בחינת מסך ומבדיל בין אביהם שבשמים, והיו נצרכים לעבודה גדולה ויגיעה רבה שיוכלו לעבוד את ה', ולבחינת תשובה ורוח נשברה.

ואמרו חז"ל (ע"ז ד:) לא היו ישראל ראויין לאותו מעשה אלא להראותן כח התשובה שקדמה לבריאת העולם (פסחים נד.), שאפילו על מעשה כזו מועלת התשובה.

אמנם יש ב' בחינות תשובה, א' תשובה תתאה סתם להיות סור מרע ועשה טוב, ותשובה עלאה להיות בבחינת מיתה וביטול ואין כנ"ל. וזהו שאמר משה רבנו ע"ה (שמות לב לב) ועתה אם תשא וגו' אין ועתה אלא תשובה (בר"ר כא ו), כמאמר הכתוב (דברים י יב) ועתה מה ה' אלהיך שואל מעמך וגו', פירוש אם צריכים לתשובה סתם הם יחזרו בתשובה. ואם אי"ן, ר"ל אם צריכים למעשה כו' בחינת תשובה של א"ין וביטול כנ"ל. מחני נא וגו' שכבר היה ניטל מהם בחינת כתריהם מראשיהם בחינת נזיר כנ"ל.

וצוה ה' על מעשה פר"ה שמטהר את הטמאים ומטמא את הטהורים (ת"ז ת' כא מח., יוצרות לפ' פרה), כי לפעמים מי שהוא עובד ה' נזדמן לו שום עבירה בכדי שיהיה לו עגמת נפש עבור זה ולב נשבר, בכדי שיחזור בתשובה שלמה ויעלה למדרגה עליונה, כמאמר חז"ל לא היו ישראל ראוין לאותו מעשה אלא כדי להראותן כח התשובה, אלא שאסור לעשות כן לכתחילה כי זה בכלל (יומא פ"ח מ"ט) אחטא ואשוב כו', וזהו מטמא הטהורים. ומטהר את הטמאים, כי תשובה באמת מטהר את הטמאים ומכפרת על העונות ופשעים.

על כן כל אדם בראותו בעצמו שהוא בבחינת מסכה בחינת מסך ומבדיל, היינו שאינו מאיר עליו כל כך בחינת אור אלהי שיתלהב לבו בתורה ותפלה ושישתוקק לה' כראוי, יתבונן בעצמו מאין בא לו זה, שבוודאי בא לו על ידי אכילה או שאר תאוה גשמיות,

אפילו שהיה בהיתר אבל לא היה בבחינת הסתפקות, לכן ישבר לבו בקרבו ע"ז וישוב לה' בכל לב ונפש, וישבר לבו בקרבו על בחינת המסכה שבא לו בפנמו באור העליון, ויתבטל בבחינת מיתה ואין כנ"ל, ואזי יתמלא בחינת הדין בחינת אלהים שהיה עליו מקודם, ומילוא של אלה"ים עולה רוח, ויהיה רו"ח אלה"ים.

וזהו שאמר הכתוב ראה קראתי בשם בצלאל, ואמרו ז"ל (ברכות נה.) בצ"ל א"ל היית, פירוש שהיה בבחינה זו כשבא עליו בחינת אלהים בחינת דין בחינת הסתר, כמו הצל שנעשה על ידי הדבר המפסיק בינו ובין השמש, בחינת מסך, רק שהיה מסתכל ומתבונן מאוד, וראה בבחינת אל שצריך לתשובה כנ"ל, וכן עשה תשובה ונתמלא בחינת אלהים ונעשה רו"ח אלהים, וזהו ואמלא אותו רו"ח אלה"ים, היינו שנתמלא כנ"ל, בחכמ"ה ובתבונה ובד"עת, בבחינת דעת והתחב"רות לעשות בזהב ובכסף ובנחושת, ר"ל אפילו כשעוסק בג' קווין אלו של גשמיות (ע' זח"ב קלח:, קמח:, ע' דגמ"א פ' עקב ד"ה ארץ), הוא נתמלא רוח אלהים כנ"ל.

וזהו וביום פקדי (שמות לב לד) ר"ל ביום הוא בחינת אור אלהי. פקד"י לשון חסרון, פירוש כשיהיה בחינת יו"ד בחינת אור אלקית אז יראה בעצמו בחינת חסרון, ויהיה לבו נשבר ונדכה על זה ויעשה תשובה. ואז ופקדתי, לשון אחסר מהם חטאתם, ואמחול להם בבחינת חסד לאברהם הנקרא מגן אברהם, ואמר **הרב הקדוש מבארדיטשוב** (קדושת לוי פ' בראשית עמ' יב) שלזה נקרא מגן אברהם מלשון מגן וחנם רק מצד חסדו יתברך, יהי רצון שנזכה לתשובה שלמה אמן כן יהי רצון:

ואתה דבר אל בני ישראל וגו' (לא יג). וי"ל במלת וא"תה שאין לו פירוש, ואם שכמה פעמים כתיב בתורה כן, כגון ואתה תצוה (שמות כז כ), או ואתה תדבר וגו' (שמות כח ג), אבל על כלם איתא בזוהר הקדוש (ח"ב דף קעט:) פירוש עליהם, ועל זה אין בו פירוש, שהיה צריך לכתוב גם כאן אחר מלת ואת"ה תד"בר באות ת', וכתיב רק דב"ר בלא ת' מקודם.

והנה להבין כ"ז, נפרש תחלה ענין המיעוט של א"ך שפירש רש"י למעט שבת ממלאכת המשכן (שמות לא יג), ולכאורה אין זה מיעוט אלא רבוי, שנתרבה לאסור בשבת גם מלאכת המשכן, שנאסר בו בשבת המלאכה כמו שאר מלאכות הדיוט. גם קשה שנכתב אצל המיעוט של אך גם רבוי במלת א"ת, כי כל אתין וגמין רבויין הן כידוע (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה).

והנה יתפרש זה בתחלה על דרך הפשט, דהנה יש ב' בחינות שמירת שבת, היינו במעשה ובמחשבה. אמנם החילוק בין שמירת שבת במעשה ובין שמירת שבת במחשבה הוא

כך, שבבחינת מעשה אסור בשבת המלאכה אפילו כשיש בהמעשה איזה מצוה גם כן אסור, אבל המחשבה מותרת במקום שיש איזה מצוה, כמו מחשיכין על התחום וכו' (שבת קנא.). ולזה נאמר כאן אצל מלאכת המשכן מיעוט ורבוי, היינו מיעוט אצל המעשה, למעט מלאכת המשכן שלא לעשותה בשבת. ונאמר רבוי של א"ת, לרבות מחשבה של צרכי מלאכת המשכן שמותרת בשבת, כיון שיש בו מצוה כנ"ל, זהו על דרך הפשט.

ולפרש על דרך המוסר, הנה גדולים נמוכי רוח לפני הקב"ה כמאמר הכתוב (ישעיה נז טו) את מי אשכון את דכא וגו', ולכן צריך האדם להתבונן תמיד איך שהוא רחוק מה' ומשוקע בתאוות גשמיות בחשכות גדול ופגם בעולמות עליונים על ידי מחשבה דבור ומעשה שלו אשר לא לה' המה, ויעיין בזה היטב הדק עד שיראה באמת גודל החשכות שלו, ויפול לבו בקרבו, שיהיה לו לב נשבר ונדכה באמת לפני ה', ויתחרט ע"ז מאוד, ויקבל על עצמו לשוב לה' באמת ולקשר לבו ומחשבתו בלתי לה' לבדו.

אמנם בהאיך אנפין יקום קדם מלכא אחר שנתוודע לו באמת גודל רחוקו מאור פני ה', ואם כן כיצד יתחיל לקרב לעבודתו ית'. לכן עצתו הוא שימשיך על עצמו י"ג מדות הרחמים, על ידי שיזכור איך שרחום וחנון הוא וברא עולמו בגין דיתקרי רחום וחנון וכו' (זח"ג רנז:) וימינו פשוטה לקבל שבים, לכן יעשה את עצמו כקטן שנולד, ויעזוב כל אשר עשה מקודם וידבק כל דיבור ומחשבה ומעשה שלו בלתי לה' לבדו בגודל תחנונים ותפלה לפני ה', וה' ברוב רחמיו יקבל תפלתו ותשובתו וימשיך עליו י"ג מדות הרחמים.

וזהו שאמר הכתוב (שמות לד ו) ויעבור ה' על פניו ויקרא וגו', פירוש על ידי בחינת ויעבור ה', היינו על ידי שהאדם מעביר על פניו בחינת ה', מדת הרחמים, (ומעביר על מדותיו הראשונים) כנ"ל, עי"ז ויקרא ה' ה' אל רחום וגו', שממשיך עליו ה' י"ג מדות הרחמים כנ"ל, וממשיך עליו בחינת קדושה ובחינת יראה לה' בחינת קדושת שבת.

וזה מרומז במיעוט וריבוי אצל שבת, היינו שבתחלה צריך האדם להיות בבחינת מיעוט, בחינת א"ך (ירשולמי ברכות פ"ט ה"ה), בחינת שפלות כנ"ל, ואח"כ יהיה בחינת ריבוי, בחינת א"ת, היינו בחינת התחזקות ברחמי ה' כנ"ל, ויהיה בבחינת ריבוי לקרב את עצמו לבחינת קדושה אעפ"י שאינו כדאי כנ"ל. ועל ידי ב' בחינות אלו של מיעוט וריבוי בחינת א"ך א"ת כנ"ל, יהיה בחינת שבתותי תשמ"רו, שימשיך על עצמו בחינת קדושת שבת כנ"ל.

וכ"ז מרומז בפסוק (שמות ל יב) כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם וגו', היינו תש"א ר"ת של א"ת ש"בתותי ת"שמרו, היינו שיהיה בחינת רבוי כנ"ל, אחר בחינת

לפקוד"יהם שמרמז לבחינת מיעוט (לשון לא נפקד ממנו איש (במדבר לא מט)) כנ"ל, שהיה בתחלה כנ"ל. ונתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אותם וגו' פירוש שיהיה בבחינת מסירת נפש לה', וכמאמר חז"ל (ברכות סג:) אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, וזהו עיקר של כל תרי"ג מצות, ומרומז בר"ת של ת"שא א"ת ר"אש ב"ני י"שראל גימטריא תרי"ג.

ומרומז כל הנ"ל בפסוק (תהלים נא יט) זבחי אלהי"ם רו"ח נשבר"ה ס"ת גימטריא ס"ג, שהוא מלשון נסוג אחור, מחמת בושה שמרמז לבחינת ענוה בחינת מיעוט הנ"ל. וס"ת של ל"ב נשב"ר ונדכ"ה גימטריא או"ר, מרמז לבחינת ריבוי שאח"כ כנ"ל, שמאיר עליו קדושת ה' וכמאמר הכתוב (תהלים קיב ד) זרח בחו"שך או"ר לישרים, שעל ידי בחינת החושך שבתחלה יהיה לו אח"כ בחינת אור הנ"ל (ועדיין קושיה של ואת"ה דב"ר אינו מתורץ לי), והוא בחינת אור מלמעלה למטה, והוא בחי' וא"ו התקשרות, ואות ה' הוא בחינת מיעוט, וזהו ואתה, ו' את ה', דבר אל וגו':

ויאמר ה' וגו' אך את שבתותי תשמרו וגו' (לא יג). ופירש רש"י, אכין ורקין מיעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן. להבין מהו לשון למע"ט, (שלכאורה הוא ריבוי ולא מיעוט).

הנה כתיב (שמות לא טז) ושמרו בני ישראל את השבת וגו' לדרת"ם וגו', ואיתא בגמרא (תיקו"ז דף כב:) לדר"תם חסר כתיב, לעשת לו דירה נאה בלבו. פירוש לעשות לשבת דירה נאה בלבו, בבחינת ל"ב שמרמז לתורה, שמסיימת באות למ"ד ומתחלת באות בי"ת, וכשלומד תורה בימות החול בקדושה כראוי בזה עושה דירה נאה לבחינת שבת, וכמאמר חז"ל (שבת קיח.) עשה שבתך חול, פירוש חול מכין לשבת (עירובין לח:), שבח"ול הוא עושה הכנה ודירה לבחינת שב"ת.

וע"ז אנו מתפללים (שמ"ע דשבת) וטהר לבנו לעבדך באמת והנחילנו כו' שבת קדשך, פירוש שיהיה לימוד התורה הוא בחינת ל"ב, בטהרה ובאמת, ונוכל להנחיל בחינת שבת קודש בדירה נאה וטהורה, ונזכה לבחינת מש"ה ששבת הוא חלקו, כמאמר (שמ"ע דשחרית דשבת) ישמח משה במתנת חלקו.

ולכל זה רמזו רז"ל במתק לשונם הזהב, אכין ורקין מיעוטין, למעט שבת כו'. פירוש, א"ך מרמז לעשרת הדברות שמתחלת באות א' ומסיימת באות ך', והם כללות התורה ומצותיה. ותיבת מע"ט מרמז לבחינת משה שנאמר בו (תהלים ח ו) ותחסרהו מע"ט מאלהים, כמאמר חז"ל (ר"ה כא:) חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולם נתנו למשה

חסר אחד שנאמר ותחסרהו וגו', עוד רמזו מע"ט מרמז לקי"ט צרופי אלהים שנתנו למשה כידוע (לקוטי תורה פ' וירא ד"ה וירא והנה שלשה אנשים).

וזהו שאמרו חז"ל אך וכו' למע"ט שב"ת וכו'. פירוש, על ידי א"ך היינו על ידי עשרת הדברות שהוא כללות התורה ומצותיה, זוכין לבחינת מע"ט, בחינת משה ובחינת שב"ת, פירוש שעל ידי לימוד התורה בטהרה זוכין לבחינת דירה נאה לשבת שהוא חלקו של משה, בחינת מעט, יהי רצון שנזכה לזה אמן:

לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי (לג כ). וקשה הא כתיב (שמות לג יא) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו כו'.

ונ"ל כי אין (הקב"ה) ה' אחד שורה אלא על אחד, בחינת אחדות, כשיש בחינת אחדות בין ישראל, וזהו שאמר הכתוב ודבר ה' אל משה פנים אל פנים, אימתי דבר, כאשר ידבר איש אל רעהו, פירוש כאשר יש אחדות בין ישראל ומדבר איש אל רעהו באמת וחיבה בלב ובפה אחד אז הקב"ה משרה שכינתו עלינו וגם עם משה רבינו ע"ה דבר פנים אל פנים. אבל כשגרם החטא, כי הפסוק לא תוכל כו' נאמר אחר מעשה העגל, אז נאמר לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם, פירוש שאר אדם מבני ישראל לא יוכל לראות מחמת שאין אחדות ביניהם, על כן גם אתה לא תוכל לראות את פני, כי אם וראית את אחרי:

פרשת פרה

דרושים לפרשת פרה תמצא בהתחלת פרשת חקת

ויקהל

ויקהל משה וגו' אלה הדברים וגו' (לה א). וקושית אור החיים בזה, הלא אלה הדברים מרמזים לט"ל מלאכות שאסור לעשות אותם בשבת, ואיך יתכן בזה הלשון לעשו"ת אותם, אדרבא הלא אסור לעשותן בשבת.

ואפשר לתרץ על דרך זה, כי מאמר הגמרא (שבת קיט:) על פסוק (ישעיה כו ב) ויבא גוי צדיק שומר אמונים, אל תקרא אמונים אלא אמנים, מאי אמ"ן אל מלך נאמן, וזהו אמונה בביאת משיח ואף על פי שיתמהמה וכו'. ובחינת חסד שבבריאת העולם כמאמר הכתוב (תהלים פט ג) כי אמרתי עולם חסד יבנה. ובחינת יראה שבבריאת העולם. כמאמר הכתוב (בראשית א א) בראשית ברא אלהים א"ת וגו', בבחינת א"ת, כי א' מרמז לבחינת חסד שברא עולמו בגין דיתקרי רחום וחנון (זח"ג רנז:), ואות ת' מרמז לבחינת יראה

(פרדס שכ"ז פכ"ה, ע' תולדות ריש פ' בראשית), כשמקבל עליו עול מלכות שמים ראוי לעשות לו חסד.

ועל דרך זה יבואר פלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע, חד אמר בניסן נברא העולם, וחד אמר בתשרי נברא העולם, בניסן נגאלו בניסן עתידים להגאל (ר"ה י:). שאלו ואלו דברי אלהים חיים, כי ניסן הוא בחינת חסד אביב אותיות כסדרן, ותשרי בחינת יראה אותיות למפרע (זח"ב קפו.), וכשהוא בבחינת יראה שמקבל עליו עול מלכות שמים אז הוא בחינת חסד כנ"ל.

וג' בחינות הנ"ל מרומזים באמ"ן, היינו אל מלך נאמן, כי א"ל בחינת חסד (ע' תהלים נב ג). ומלך בחינת יראה, שיקבל עליו עול מלכות שמים. ונאמן בחינת אמונת משיח. וצריך האדם להתאמץ לבא לג' בחינות הנ"ל על ידי אחר, היינו המברך, שהעונה אמן גדול יותר מן המברך (ברכות נג:), והטעם בזה, דבברכה הוא רק שם ומלכות, והוא א"ל מל"ך, אבל הבחינה ג' היינו אות נו"ן אין בברכה, אבל העונה אמן יכול לבוא לג' בחינות הנ"ל שיש בו.

וג' בחינות הנ"ל מרומזין בבחינת שבת, שי"ן בחינת אמונה הרמוז ליום שכולו שבת. ב"ת הם ב' בחינות חסד ויראה, שמחמת ב' טעמים היה הצווי של שמירת שבת, בחינת יציאת מצרים ובחינת בריאת העולם, שמרמזין לב' בחינות הנ"ל.

וג' סעודות שבת גם כן מרמזין לג' בחינות הנ"ל, וג' בחינות הנ"ל מרומזין בתיבת ט"ל, כי ט"ל גימטריא ג' פעמים אח"ד, נגד ג' בחינות הנ"ל, כי בריאת שמים וארץ הוא בחינת אחד, כי בראם אחד יחיד קדמון בחסד. וקבלת עול מלכות שמים הוא בחינת אח"ד, כי הוא ית' יחיד במלוכה. וביאת משיח הוא בחינת אחד כמאמר הכתוב (ישעיה ב יא) ונשגב ה' לבדו ביום ההוא.

וזהו כונת הכתוב אלה הדברים, כי אל"ה הדברי"ם גימטריא אמ"ן במילואו, היינו בחינת ט"ל שלשה פעמים אח"ד, שהם כנגד ג' בחינות הנ"ל. אשר צוה ה' לעשות אותם, כי ג' בחינות הנ"ל דייקא צוה ה' כנ"ל, וזהו לעשו"ת את"ם, א"ת מ"ם, היינו ג' בחינות הנ"ל, א' בחי' כנ"ל שהוא בחינת חס"ד. ות' הוא בחינת תשרי, יראה, שהוא קבלת עול מלכות שמים. מ' הוא בחינת משיח, בחינת אמונה הנ"ל. וזה דייקא צוה ה' לעשות.

וזהו גם כן ששת ימים תעשה מלאכה, מחמת שבימי החול צריך לבוא לבחינת אמן על ידי אחר, כי אחד מברך ואחר עונה אמ"ן, ג' בחינות הנ"ל. והנה מלאכה יש בו צירוף א"ל מכ"ה, הוא שם אדנ"י במספר, מורה על מלכותו יתברך שמו. וזהו ששת ימים תעשה מלאכתך, אבל בשבת קודש יהיה לכם שבת שבתון, כי בשבת נעשים ג' בחינות

הנ"ל על ידי כל אחד ואחד, כי בשבת כל אחד מישראל דבוק בג' בחינות הנ"ל ונעשים ממילא כנ"ל.

וזהו והמלאכה היתה די"ם והותר (שמות לו ז), שיהיה בחינת יתר"ון מבחינת מלאכה, שאין בה כי אם ב' בחינות הנ"ל, ונחסר ממנו הבחינה ג' היינו הנו"ן שמורה על בחינת אמונ"ה כנ"ל, אלא והותר, שבאו גם לבחינה ג'.

גם המשכן הנעשה בט"ל מלאכות שהוא גימטריא ג' פעמים אח"ד, מורה על ג' בחינות הנ"ל, יהי רצון שנשיג ג' בחינות הנ"ל באמת, אמן כן יהי רצון:

או יאמר על זה הדרך, דהנה עיקר בריאת העולם היתה בשביל היראה שנקראת ראשית (אותיות דר"ע אות ב), וכמאמר הכתוב (קהלת ג יד) והאלה"ים עשה שיראו מלפניו וגו', כי זה סוף כל דבר ותכלית הבריאה שיזדכך האדם ויהיה לו בחינת יראה אמיתית. ורצה הקב"ה לזכות את ישראל, שיזדככו לבחינת יראה, לפיכך הרבה להם תורה ומצות (מכות פ"ג מט"ז), כדי שעל ידי תורה ומצות יזדככו מזוהמתן מבחינת גשמיותן כמו שהיה בסיני (שבת קמו.).

וזהו ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכ"לת (במדבר טו לח), לרמז לבחינת תכ"לת, לשון הסתכ"לות, ולשון תכ"לית וסוף, היינו שיסתכל בתכלית עיקר הבריאה שהיתה בשביל היראה כנ"ל, ויתבונן בגודל רוממותו ית', ובשפלות מעשי האדם ופחיתת עבודת האדם לה', ועיני ה' משוטטות בכל הארץ בבחינת עין רואה ומסתכל תמיד בלי הפסק בכל מעשי האדם, ובזה יכנע מאוד בראותו דלות מעשיו במיעוט עבודתו לה' לפני גודל רוממותו ית' שמסתכל תמיד בע"ין רואה כנ"ל.

וזהו ענין ע' רבתי של שמ"ע וד' רבתי של אח"ד, שזהו עיקר יחודא דשמע ישראל שיהיה לו בחינת ד' רבתי ובחינת ע' רבתי היינו שיסתכל תמיד בדל"ות מעשיו ובבחינת עי"ן רואה, ועל ידי זה תפול עליו אימתה ופחד יראה אמיתית לפניו ית', וזהו בחינת דעת, בחינת ד"ע את אלהי אביך ועבדהו (דה"א כח ט), שיהיה לו בחינת דעת, בחינת ד"ע רבתי המרומזים בל"ט אתוון דיחודא דשמע ישראל.

ולזה רמזו רז"ל במתק לשונם (מנחות צט:) כל הקורא ק"ש שחרית וערבית כאילו קיים מצות לא ימוש וכו'. היינו כשיש להאדם בחינת יחודא דשמע ישראל בשני בחינות הנ"ל, היינו בחינת ערבית בחינת חשכות, שמרמז לבחינת ד' רבתי, בחינת דל"ת מעשיו, בחינת הכנעה כנ"ל. וגם יש לו בחינת יחודא בבחינת עי"ן רבתי, שמבין בחינת עין רואה כנ"ל, ואיש כזה בוודאי מקיים לא ימוש על ידי בחינת הכנעה ויראה שיש לו, בחינת דעת הנ"ל.

וזה מרומז גם כן בבחינת תפילין שמניחין בימי החול, תפילין של יד על יד כהה (ע' מנחות לז.), היינו שנכנע בעיניו וכהה על ידי התבוננו בבחינת דלת רבתא הנ"ל. ומניח תפילין על ראשו, מרמז לבחינת עי"ן רואה מלמעלה על ראשו של אדם כנ"ל. ועל ידי זה נמשך עליו בשבת קדושה עליונה בחינת דע"ת, ואין צריך אז לבחינת תפילין.

וכשיש לאדם בחינת דע"ת הנ"ל, נעשה לאדם בחינת מקיף בחינת מ"ם סתומה, בחינת רשות היחיד לשמרו מהחצונים.

וזה מרומז בפסוק ויקהל משה את כל עד"ת וגו' (לה א), היינו עד"ת אותיות דע"ת, לרמז לבחינת דעת הנ"ל, בחינת ד' רבתא ובחינת עין רבתא, כי כשעמדו ישראל על הר סיני פסקה זוהמתן (שבת קמו.), וכשחטאו ישראל ונסתלקו מהם בחינת דעת, כמאמר הכתוב (שמות לג ו) ויתנצלו בני ישראל את עדים, בחינת ע"ד, ונצטרכו אחר כך שנית להזדכך מזוהמתן להגיע לבחינת יראה, והיו צריכים לבחינת דע"ת הנ"ל, והמשיך משה רבינו ע"ה בחינת דע"ת הנ"ל על כל בני ישראל.

וזהו שאמר הכתוב אחר כך (לה ב) אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם, מרמז שעל ידי בחינת ל"ט מספר ה' אח"ד, בחינת אתוון דיחודא דשמע ישראל, בבחינת ד"ע רבתי הנ"ל, יעשה בחינת או"תם, או"ת מ' סתומה, בחינת היקף כנ"ל:

ששת ימים תעשה מלאכה וגו' לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת (לה ב - ג). לפרש על דרך המוסר, כתיב (קהלת יב יג) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור וגו', שעיקר כוונת בריאת העולם ותכלית כל הנבראים הוא בשביל היראה, ולבחינה זו חוקר ה' תמיד אם הוא בשלמות, כמאמר הכתוב (ירמיה יז י) אני ה' חוקר לב ובוחן כליות, פירוש שבחינת היראה יען שבשבילה נתקיימו כל הנבראים והוא חיות של כל הנבראים, שאלמלא היראה לא נבראו כל הנבראים ולא נתקיימו כידוע (ע' אותיות דר"ע אות ב, ברכות ו:), לכן נקראת בחינת יראה בבחינת לב, וזהו אני ה' חוקר ל"ב, היינו שחוקר אם יש בחינת לב בשלמות. ובוחן כלי"ות, מלשון (ע' תהלים פד ג) כלתה נפשי לה', היינו אם יש בחינת אהבה וכליון הנפש לה'.

ועל בחינה זו הוא עיקר בחינת השראת השכינה, בחינת בנין המקדש, כשיש בחינת יראה בלב ישראל אז שורה בתוכם השכינה, והוא בחינת בנין המקדש וכמאמר הכתוב (שמות כה ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, מלמד שהשכינה שורה בתוך כל אחד מישראל (אלשיך הק' עה"פ), היינו שזהו גופא בחינת בנין המקדש שיהיה בחינת יראה בלב ישראל ותשרה בהם השכינה כנ"ל.

וכשנסתלק ח"ו הבחינת יראה מישראל נסתלק ח"ו השכינה ובנין המקדש, ונתגברו הגוים, וזהו שאמר הכתוב (תהלים כב כט) כי לה' המלוכה ומושל בגוים, פירוש כי לה' עיקר המלוכה, היינו בחינת מלכות בחינת יראה (זח"ג קח.), ואם ח"ו לאו אזי ומושל בגוים, אז עושה הקב"ה מושל על ידי הגוים שמוכרחים להתיירא מפני הגוים שמתגברים, ואז על ידי זה יחזרו ישראל להתירא רק מפני ה', ויבא היראה בלב ישראל מפני ה' והדר גאונו, ונעשה בחינת פדות, ויפדו ישראל מבין הגוים ויבנה בית המקדש.
וזהו בחינת האפ"וד שהיה על לב אהרן תמיד (ע' שמות כח ל), לרמז שעל ידי גודל היראה ובחינת השראת הקדושה שהיה בלב אהרן, היה בחינת אפ"וד בחינת פד"ות.
וזהו עיקר עבודתינו, לטהר לבנו, שיהיה בחינת לב בחינת יראה בטהרה, שיהיה זך בלתי לה' לבדו, ולזה אנו מתפללים (ברכה אמצעית דתפילות שבת ויו"ט) וטהר לבנו לעבדך באמת, שיהיה הלב דבוק בבחינת אמ"ת אות מ"ם כי מ"ם הוא בחינת יראה שהוא מקפת את האדם כנזכר בפרשיות הקודמות (ע' לעיל בדרוש הקודם).
וזהו מרומז בפסוק ו"יקהל משה (לה א) גימטריא מלכ"ות, בחינת יראה. אשר צוה ה' לעשות או"תם, או"ת מ"ם, היינו שצוה ה' לעשות בחינת אות מ"ם, בחינת יראה בשלמות. ומרומז בפסוק ל"א ת"בערו א"ש ב"כל מושב"תיכם, ר"ת אותיות ל"ב אמ"ת, שיהיה הלב דבוק בבחינת אמת כנ"ל:
וימלא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת וכו' ולחשב מחשבת לעשת בזהב ובכסף ובנחושת (לה לא - לב). ולכאורה שני תיבות אלו רוח אלהים הוא מיותר ואין שייכות לכאן.
ונוכל לומר על דרך עבודה, דהנה עיקר עבדות ה' הוא בבחינת הכנעה וענוה וקדושה כמ"ש (שמות לג כ) כי לא יראני האד"ם וח"י, אד"ם ח"י בגימטריא ג"ס, הוא גסות רוח, פירוש כשיש לאד"ם ח"י גסות הרוח לא יוכל לראות את פני, כי אין אני והוא וכו' (סוטה ה.), וזהו כי לא יראני הא"דם אימתי וח"י כשהוא דבוק עם ח"י הוא גסות כנ"ל.
ובחינת ענוה נקרא צרי, בחינת צורה ובחינת רפואה, לשון (ירמיה ח כב) הצרי אין בגלעד, כי העיקר הוא בחינת ענוה כמ"ש (דברים ז ז) כי אתם המעט מכל העמים, שאתם ממעיטין עצמיכם לפני לכך חשקתי בכם (חולין פט.). וזה וייצר ה' אלהים וכו' עפר מן האדמה (בראשית ב ז), פירוש וייצר הוא בחינת צורה ורפואה, אימתי עפר מן האדמה, כשנדמה בעיניו שהוא רק עפר ואפר, אח"כ ויהי האדם לנפש חיה.
וזה ה"רופא ל"שבורי ל"ב (תהלים קמז ג) ר"ת בגימטריא ס"ה, שהוא ה"מעט מכל העמים (דברים ז ז), והוא בחינת ענוה, ואז הוא בחינת רפואה, וזהו הרופא וכו'.

והכלל, שעיקר העבודה הוא בחינת ענוה ושפלות, היינו אפילו הוא חכם ואדם גדול בחכמה ובתבונה ובדעת אף על פי כן יהיה נראה בעיניו כאלו הוא בבחינת ראשית והתחלה, ולכסוף ולהשתוקק מתי יגיע לבחינת חכמה ביתר שאת, ובוודאי יעזור לו הש"י לבא למדרגה יותר גדולה. אבל אם הוא גדול בבחינת חכמה, ואין לו שפלות, גורם שחכמתו מסתלקת, כמאמר הגמרא (פסחים סו:) אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו.
וזהו וימלא אותו רו"ח אלה"ים, בגימטריא צר"י, הוא בחינת צורה ורפואה, ואימתי כשהוא בבחינת ענוה ושפלות באמת, וזהו וימלא אותו בבחינת צר"י בחכמה ובתבונה ובדעת, פירוש על ידי בחינת רו"ח אלהים שגימטריא צר"י שהוא בחינת ענוה כנ"ל, בכדי שבחינת חב"ד יהיה קיום אצלו, שאם אין לו בחינת ענוה ושפלות באמת אין קיום לחב"ד אדרבה ח"ו מסתלקת כנ"ל. וזהו ולחשוב מחשבות, שתמיד יחשוב ויכסוף וישתוקק מתי יגיע לבחינה הנ"ל כאלו לא השיג עדיין כלל כנ"ל, ויהיה סיפוק בידו לעשות בזהב ובכסף פירוש בחינת יראה ואהבה (ע' זח"ב קמז.), ובנחושת, אפילו בשעה שעוסק בצרכי גשמיים שהוא בחינת נחש, יהיה כונתו ומחשבתו דבוקה להשי"ת, וכל זה הוא על ידי ענוה באמת, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:
ויבאו כל החכמים העשים את כל מלאכת הקדש איש איש ממלאכתו אשר המה עשים (לו ד). וי"ל שלפי הנראה הי"ל לכתוב ויבאו כל החכמים איש איש ממלאכתו אשר המה עושים את כל מלאכת הקודש. וגם מה דכתיב והמלאכה היתה די"ם י"ל שהי"ל לכתוב ד"י לשון יחיד, כי מלת די"ם מוסב על המלאכה. וגם להבין ענין דרשת חכמינו ז"ל (שבת ע.) אל"ה ה"דברים מכאן אזהרה על ט"ל מלאכות המשכן לשבת.
דהנה ידוע (פע"ח ש' חג המצות פ"א) שענין יציאת מצרים היתה בחינת גילוי דעת על ידי משה (שהוא בחינת דעת (ת\"ז ת' ס\"ט קא:)) וכמאמר הכתוב (ירמיה כג כד) היסתר איש במסתרים ואני לא אראנו וגו', אני הוא שהבחנתי בין טיפה של בכור לטיפה שאינו של בכור וכו' (ב"מ סא:), כי עיקר בכל העבדות ה' הוא בחינת דעת תחלה לידע את ה' כמאמר הכתוב (ד"ה א כח ט) דע את אלהי אביך ועבדהו, שצריך לידע ולהסתכל בכל הבחינות בבחינת ה' אח"ד גימטריא ט"ל.
ולכן רצה ה' לזכות את ישראל ולהכניסם בקדושה עליונה ולהשרות שכינתו בתוכנו בתוך כל אחד ואחד מישראל, והזהירם תחלת הכל על בחינת דעת בחינת ט"ל מלאכות המשכן לשמירת שבת, היינו שכל ששת ימי החול בעסקם במלאכתם לא יסיחו דעתם מבחינת דעת לידע בחינת ה' אח"ד, ועל ידי זה יוכלו להגיע לבחינת שבת, בחינת חלקו של משה (פע"ח ש' השבת פ"ח) שהוא בחינת דעת, וכמו שאמרנו למעלה (כי תשא ד"ה

ויאמר) על פסוק ותחסרהו מע"ט מאלה"ים וכו', ועל ידי כל זה יגיעו לבחינת משכן, בחינת השראת השכינה בתוך כל אחד ואחד מישראל.

וזה היה בחינת ציץ על מצח אהרן בין עיניו (שמות כח לח), שציץ מרמז על בחינת הסתכלות לשון מציץ מן החרכים (שה"ש ב ט), שהיה מסתכל עין בעין בבחינת קדושה עליונה, ועל ידי זה ונשא אהרן את עון הקדשים, שהיה ממשיך בחינת קדושה עליונה על כל ישראל.

כי העיקר של כל התחלת עבדות ה' צריך להיות בבחינת דעת הנ"ל, לידע ולחקוק בלבו שה' אח"ד יחיד ומיוחד ואין זולתו, ואפילו בעסקו צורך עצמו לא יסיח דעתו כלל מאותה בחינת דעת. וגם קודם כל התחלת המצוה יתבונן בדעתו על הנ"ל, ועל ידי זה יהיה עשיית המצוה בשלמות בבחי' קדושה. וגם אחר עשיית המצוה נשאר הרשימה חקוק בלבו כמאמר הכתוב (שה"ש ח ו) שימני כחותם על לבך וגו'.

וזהו שהזהיר הכתוב (שמות יב ב) החודש הזה לכם ראש חדשים, פירוש בחינת דעת שנתגלה בזה החודש יהיה לכם רא"ש והתחלה לכל המצות ועשיות כנ"ל.

וזהו היתה עבודת החכמים העושים את מלאכת המשכן, שעל ידי בחינת דעת שלהם המשיכו קדושה עליונה למשכן ולישראל, כי כל עסקם בעבודת הקודש היתה בבחינת דעת כנ"ל, לכן גם אחר שנסתלקו מעבודת המשכן לעסוק במלאכתם וצרכם נשאר בהם הרשימה מבחינת דעת כחותם חקוק על לוח לבם.

וזהו שאמר הכתוב ויבאו כל החכמים העושים את כל מלאכת הקודש, פירוש שהיו עושים מלאכת הקודש בבחינת דעת וקדושה. ועל ידי זה הגיעו לבחינת איש איש ממלאכתו אשר המה עושים, פירוש שנשאר בהם הרשימה שאפילו בשעת עסקם בצרכם ומלאכתם נשאר הרשימה להיות דבוק בה'.

אמנם בעבור שאמר הכתוב (חגיגה יג.) במופלא ממך אל תדרוש וגו', לכן אומר הכתוב והמלאכה היתה די"ם, ר"ל די"ם לשון רבים כי מוסב על עושי המלאכה, שהיו בבחינת דעת את ה', והסתכלו באותה בחינה לכל אחד לפי ערכו ולא יותר, בבחינת די"ם, די לכל אחד לפי ערכו.

ובעבור שהיה בחינת דעת שלהם בשלמות כנ"ל, מסיים הכתוב ואומר והו"תר, ר"ל שאותה בחינה נשאר ונתותר להם חקוק על לוח לבם כחותם כנ"ל, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

דרוש לפרשת שקלים

(מה שאמר הרב ז"ל בפרשת שקלים כשחל להיות בשבוע זו):

אלה הדברים וגו' לעשות אותם (לה א). וי"ל, הלא כאן הזהיר ה' את בני ישראל על שמירת שבת שלא לעשות שום מלאכה, וכמאמר חז"ל (שבת ע.) אלה הדברים מכאן שהזהיר על ט"ל מלאכות, ואם כן איך שייך כאן מאמר הכתוב לעשות אותם לשון עשיה, אדרבה היה לו לומר שלא לעשות וד"ל.

וי"ל על דרך זה, כתיב (קהלת יב יג) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם, ואמרו חז"ל (ברכות ו:) לא נברא העולם אלא לצוות לזה, כי עיקר בריאת שמים וארץ לא היה כי אם בשביל היראה כנאמר (אותיות דר"ע אות ב) בראשית בשביל היראה שנקראת ראשית, על כן צריך כל האדם להשתדל להשיג מדת היראה, יראה עילאה, ולהתבונן תמיד איך שהשם יתברך מחיה את כלם ומלא כל הארץ כבודו כמ"ש (ירמיה כג כד) אם יסתר איש כו', ולקיים שויתי ה' לנגדי תמיד כו' (תהלים טז ח), ויתבונן תמיד בגדולת הבורא ית' ולירא מפניו, ומזה יזכה למדת אהבה מאת הבורא יתברך, שכשיהיה לו מדת יראה אזי ישלח לו הבורא ית' מדת אהבה מתנת חנם, ואז יהיה נקרא תמים עם ב' המדות אהבה ויראה.

וזהו שאמר הכתוב (דברים יח יג) תמים תהיה עם ה' אלהיך, פירוש אימתי תהיה תמים, כשתהיה עם מדת אהבה שהוא בחינת שם הוי"ה (ע' זח"ג רסז:), ומדת יראה שהוא בחינת שם אלהים (זח"ב צו.).

וזהו שאמרו חז"ל (ברכות סא.) אדם הראשון דו פרצופים נברא, פירוש שאדם הראשון נברא בשביל שני מדות, מדת יראה הנרמזת באות דל"ת כמאמר הכתוב (תהלים קטז ו) דלותי ולי יהושיע, פירוש כשיש לאדם בחינת יראה כי הוא בעיניו בחינת ד"ל ועני ושפל נגד השי"ת ואין לו מצד עצמו כלום, כי זהו פירוש דל"ת דלית ליה מגרמיה כלום, שום כח וזכות, ותמיד מצפה לתשועת ה', וזהו שנאמר דלותי ולי יהושיע כו', כי דוד המלך ע"ה השיג בחינת יראה בחינת דל"ת.

ואות וא"ו מרמזת לבחינת התקשרות ואהבה, וזהו שאמרו חז"ל אדם הראשון ד"ו פרצופים כו', פירוש לשני המדות יראה ואהבה הנרמזים בשני אותיות ד"ו.

וזהו ויתן על פניו מס"וה (שמות לד לג), אותיות מ"ס הם אותיות ד"ו, ד' פעמים יו"ד הוא מ', ו' פעמים יו"ד הוא ס' (שמרומז בהם יראה ואהבה, שהם אותיות י"ה משם העצם ב"ה (זח"ג קכג:)) ואחר כך נעשה ו"ה וגם זה הוא בחי' מקדש (ומשכן להשראת השכינה) בחי' יראה כמאמר הכתוב (ויקרא יט ל) ומקדשי תיראו, פירוש שהזהירם השי"ת לבנות בחינת מקדש שהוא יראה עילאה, ואז ישרה השי"ת שכינתו ויתן להם בחינת אהבה מתנת חנם.

וזהו שאמר הכתוב (שמות ל יג) זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל כו' עשרים גרה השקל כו', כי השקל הקודש בשלמות הוא עשרים שהוא שני יודי"ן שרומזים לשני המדות יראה ואהבה, כי כל דבר שבקדושה אין פחות מעשרה (ברכות כא:), על כן כל מדה שבקדושה הוא יו"ד, וצוה הש"י שיתנו בני ישראל מחציתו שהוא יו"ד אחד, הוא מדת היראה, גם חצי מספר שקל גימטריא יראה ע"ה, ובזה יבנה ההיכל והאדנים בחינת מקדש.

וזהו שקל, שהוא שקול נגד העולם כולו, בחינת מקדש בחינת יראה בחינת מלכות, כי מלכות רומז לבחינת יראה, כי צריך האדם לשום אל לבו כמאן דקאים קדם מלכא.

וכשהיה בית המקדש קיים היה לישראל בחינת יראה מגדולת מלכותו ית', כמו שכתוב (ויקרא א א) וידבר כו' מאהל מועד. ועתה בעונותינו הרבים שאין לנו מקדש צריכים אנחנו לצפות לישועת ה' שיבנה בית המקדש, ולהתאנח על זה ולדאוג מפני דלותינו כנ"ל, ובזה אנו ממשיכים גם כן מדת היראה מפני מלכותו ית'.

וזהו כשרצה משה רבנו ע"ה להזהיר את בני ישראל על עשיית המקדש נאמר ויק"הל מש"ה, בגימטריא מלכ"ות, פירוש שהמשיך להם בחינת יראה כנ"ל, והזהיר להם לעשות או"תם, או"ת מ', פירוש מ' מרמז למל"כות ולבחי'נת יראה כנ"ל. וזהו שהזהיר לה משה רבנו ע"ה לעשות (פירוש להשלים בחינת) אות מ"ם במדת היראה ובנין בית המקדש, ושמירת שבת שהוא גם כן בחינת יראה, כמאמר בתיקוני זוהר (הקדמה ה:) בראש"ית ירא שבת:

ויקהל פקודי

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וגו' (לה א). אלה פקודי המשכן משכן העדות וגו' (לח כא.). פירש רש"י, המשכן משכן שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין וגו'.

ולהבין זה, הנה ידוע מאמר חז"ל (אותיות דר"ע אות ב) שעיקר בריאת העולם היתה בשביל היראה שנקראת ראשית. אמנם אי אפשר לבא ליראה אמיתית יראה עלאה עד שיהיה הזדככות האברים, ולכן נתנה התורה לישראל לצרף בהן הבריות (בר"ר מד א) פירוש שעל ידי התרי"ג מצות שבה יזדככו האברים ויגיעו לבחינת יראה אמיתית שבשבילה היתה עיקר כוונת הבריאה.

וכמאמר הכתוב (דברים י יב) מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה, והקשו בגמרא (ברכות לג:) וכי יראה מלתא זוטרתא. ותירצו, אין לגבי משה מלתא זוטרתא, ותירוץ הגמרא אינו מובן, כדאיתא בספרים (דרשות הר"ן דרוש עשירי, עקרים מ"ג פל"א).

ושמעתי בשם **המגיד הגדול זללה"ה** א"ין לג"בי משה וכו', ר"ל שהיה למשה בחינת אי"ן בחינת ענוה, ולכן היה לגבי משה יראה מלתא זוטרתא, מחמת שהיה לו בחינת ענוה.

אמנם מכל מקום אין זה תירוץ על קושיית הספרים, הלא אם היתה מלתא זוטרתא לגבי משה אבל לגבי דישראל לא היתה מלתא זוטרתא, כי לא היה להם בחינת ענוה כמו למשה.

ובספר הרב מפולנאה זללה"ה (שמעתי ממורי בסוף הספר) כתוב, שנמשך לישראל בחינת יראה על ידי משה, כמאמר הכתוב (שמות לד ל) ויראו מגשת אליו, ולכן היה גם לישראל בנקל להגיע לבחינת יראה אמיתית יראה עלאה.

ולבחינה זו היו צריכים דווקא בשעת בנין המשכן, שיהיה בחינת יראה בשלמות, ועי"ז יתגדל ויתקדש ותבנה ותכונן בחינת מלכות, שם אדני ב"ה (זח"ג יא., ע' זח"ג כא:), בחינת היכל ה' (ת"ז הקדמה ב:), (בחינת משכן (זח"ב רלה:)).

ולא היו יכולים להגיע לבחינת יראה הנ"ל עד שקבלו בתחלה התו"רה על ידי משה דווקא, כמאמר הכתוב (דברים לג ד) תו"רה צוה לנו מש"ה וגו' כדאיתא (מכות כג:) תו"רה היינו תרי"א מצות נתנה לנו על ידי מש"ה, ואנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו, שהם עיקר ומקור לכל המצות, פירוש כיון שלגבי משה שהיה לו בחינת אי"ן בחינת ענ"וה היה יראה אצלו מלתא זוטרתא, והיה יכול להמשיך גם לישראל בחינת יראה אמיתית כנ"ל, לכן נתנה התורה שהם תרי"א מצות גם כן על ידי משה לישראל, כדי שיגיעו על ידי התורה ומשה לבחינת יראה אמיתית.

וזהו שאמרו חז"ל (ת"ז הקדמה יב.) כל העוסק בתורה ט"ל תו"רה מחייהו, פירוש שעל ידי לימוד התורה לשמה נמשך לו ט"ל מן השמים, ונתחבר בחינת ט"ל לשם העצם ב"ה (שהוא בחינת תורה (ת"ז הקדמה ו.)) ונעשה מספר שם אד"ני, בחינת היכל ה', בחינת יראה אמיתית כנ"ל, ונשלם רצון הבורא ב"ה שהיה בר"אש ותחלת המחשבה של בריאת העולם, והוא היראה שנקראת רא"שית כנ"ל.

וזה מרומז בפסוק (שה"ש ה ב) פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי שראשי נמלא טל וגו', פירוש שאמר הקב"ה לכנסת ישראל, פתחי לי ותכנסי בבחינת היכל ה' שהוא היראה, על ידי א"חותי ר"עיתי יו"נתי ת"מתי, שר"ת תר"יא, מרמז לתרי"א מצות התור"ה, שעל ידיהם תכנסי לבחינת שראשי נמלא ט"ל, ר"ל שתכנסי לבחינת ראשית המחשבה

שהיתה שיתמלא שם העצם ב"ה עם בחינת ט"ל ותבנה ותכונן בחינת שם אדנ"י בחינת היכל ה' כנ"ל, בחינת משכן בחינת מלכות.

ולזה היה בבנין המשכן ט"ל מלאכות, לרמז על בחינת ט"ל הנ"ל שעל ידו נתמלא ונבנה בחינת מלכות בחינת משכן כנ"ל.

וזה מרומז בפסוק ו"יקהל מ"שה וגו' אלה הדברים אשר צוה ה' וגו', פירוש כדחז"ל (שבת ע.) אלה הדברים כאן הזהיר על ט"ל מלאכות שבת וכו', ר"ל שנבנה בחינת מלכות שמרומז בתיבת ויק"הל משה גימטריא מלכות, על ידי אל"ה הדב"רים, ר"ל על ידי בחינת ט"ל השמים, אשר צו"ה ר"ל אשר נתחבר (כי צו"ה הוא מלשון התחברות בלשון הגמרא) לשם העצם שם הו"יה ב"ה, ונתמלא ונבנה שם אד"ני בחינת מלכות כנ"ל בחינת היכל גימטריא אדנ"י.

ובחינה זו נתכונן ונתקיים על ידי משה דווקא, כמאמר הכתוב (שמות מ יח) ויקם משה את המשכן, כי משה היה ממשיך להם בחינת יראה כנ"ל. וזה שאמרו חז"ל (פסחים נ:) לעולם ילמוד אדם שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, לש"מה אותיות למ"שה, כי בחינת יראה אמיתית בחינת יראה עלאה נקראת מ"שה, על שם שמשה היה לו בחינת יראה אמיתית.

אמנם יש עוד שני בחינות קטנים, והם נקראים שלא לשמה רק על מנת לקבל פרס, בחינה א' הוא על מנת לקבל פרס בעולם הזה, כי הוא מתאוה לתענוגי עולם הזה הגשמיים ורוצה להשיגם, ולכן מתירא מפני ה' שלא להענישו ולהמניעו מתענוגי עולם הזה. ובחינה ב' היא על מנת לקבל פרס בעולם הבא, שאינו מתאוה לתענוגי עולם הזה הגשמיים מחמת שהוא עולם שאינו קיים, ולכן מתאוה לתענוגי עולם הבא שהוא עולם קיים יותר, ולכן אין תענוגי עולם הזה נחשבים אצלו, וירא לפני ה' על מנת לקבל פרס בעולם הבא. ואם שבוודאי אין זה שלמות העבודה לעבוד על מנת לקבל שום פרס אפילו של עולם הבא, מכל מקום על כל פנים מאמין הוא בה' בשכר ועונש, ומתוך זה הוא בא אח"כ לעבוד את ה' בבחינת לש"מה בחינת יראת מ"שה יראה אמיתית.

ושני בחינות אלו מרומזים באותיות י"ה, היינו בחינת יראה על מנת לקבל פרס בעולם הבא, מרומז באות י"וד שהוא מרמז לעולם הבא שבו נברא (מנחות כט:), ובחינה ב' על מנת לקבל פרס בעולם הזה, מרומז באות ה"א שהוא מרומז לעולם הזה שבו נברא (שם). ובחינה הגדולה בחינת יראה אמיתית שהוא בחינת ראשית שבשבילה נברא העולם, היא מרומזת באות א', שהוא בחינת רא"שית להאותיות, מרמז לבחינת שרא"שי הנ"ל, בחינת יראה אמיתית.

וזהו משרתיו שואלים וגו' אי"ה מקום כבודו וגו' (קדושת כתר), מרמז לג' בחינות הנ"ל שמרומזים באותיות אי"ה שהם מקום כבודו. וכאשר הבחית יראה נתלבשת באותיות י"ה, שהם בחי' שלא לשמה, אז נקרא ונהר יחרב ויבש (איוב יד יא), יחרב בבית ראשון ויבש בבית שני (ת"ז הקדמה יד.), שבחינת יראה ובחינת מלכות אינם בשלמות.

וזהו אלה פקודי המשכן משכן וגו' (לח כא), ופירש רש"י, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין וכו'. פירוש, רמז לשני בחינות יראה שלא לשמה הנ"ל, שנקראים ונהר יחרב ויבש, יחרב בבית ראשון כו', שאין בחינת היראה בשלמות.

וזהו שאמר הכתוב (דברים כד יג) השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש ושכב בשלמתו וגו', פירוש כבוא השמש, היינו כשיבא משיח צדקנו במהרה בימינו אמן בכלל ובפרט בכל אחד ואחד מישראל, אז השב תשיב לו, ר"ל שישיב שני בחינות יראה הנ"ל לשרשם. ואז ושכב בשלמ"תו, אותיות בשל"מות, ר"ל שתהיה בחינת יראה בשלמות, בחינת לשמה כנ"ל.

אמנם יש עוד בחינה א', היינו מי שיש לו בחינת יראה אמיתית בחינת יראת משה הנ"ל, ואינו מתאוה לשם קיבול פרס לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, כי אינו נחשב אצלו כלום נגד גדולתו ית', ומתירא מפני הדר גאונו ית' רק יראת בושת בלבד, רק שמתאוה שיהיה לו קצת תענוג עולם הזה, היינו שיהיה לו הרווחה לעבודת ה' כדי שיוכל לעבוד את ה' בדעה מיושבת כו'.

ויש עוד כונה פנימית מזה, שכוונתו הוא לכבודו י"ת בלבד (כגון שלא יהיו תלמידי חכמים מבוזים בין עמי הארץ וכדומה), ובחינה זו היא באמת בחינה יקרה ועבודה גדולה לה' כאשר הוא באמת לאמיתו, אבל מכל מקום הוא נקרא פסולת לגבי בחינת יראה אמיתית.

וזהו שאמר הכתוב (שמות לד א) פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים וגו', ר"ל פסל לך, הפסולת היינו בחינה הנ"ל הנקרא פסולת, תהיה ל"ך, ושני לוחות אבנים מרמז לב' בחינות שלא לשמה הנ"ל, כלם יהיו כראשונים, ר"ל שיהיה בבחינת ראש"ית בחינת יראה אמיתית הנ"ל, שהזכיר למשה שיעלה את כל הבחינות לבחינת ראש ומקור כולם, בחינת קדושה עליונה, אמן כן יהי רצון:

או יאמר על זה הדרך, אלה פקודי המשכן וגו' עבדת הלוים וגו' (שמות לח כא). שלכאורה לשון משכון הוא לשון תרגום, והתורה נתנה כולה בלשון הקודש (בר"ר יח ד), חוץ מאותן המקומות שנזכרו בספרים כגון יגר שהדותא (בראשית לא מז), ויש לכל אחד מהם טעם, כי עיקרה של תורה הוא לשון הקודש, כי בלשון הקודש נברא העולם

(בר"ר יח ד), ומשכון הוא לשון תרגום, ובלשון הקודש נקרא בשאר שמות כגון עבוט או ערבון.

דהנה כתיב (תהלים קד לא) יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו. פירוש לעל"ם הוא לשון העלם, ר"ל שבחינת כבוד ה' המחיה כל העולם הוא בהעלם בכל נברא להחיותו, וזהו עיקר עבודת האדם לראות ולהסתכל תמיד אותה בחינה הנעלמה שבכל נברא להחיותו מאין ליש, ולהעלותו למקורו ושרשו, ולהפך חשוכא לנהורא, וכאשר מקיים האדם כל זאת ותמיד הוא עובד בבחינה זו אז נשלם כונת הבורא ב"ה בבריאת העולם, ואז ישמח ה' במעשיו, שברא עלמא בגין דיתקרי רחום בגין דיתקרי חנון (ע' זח"ג רנז:).

וזהו בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין וכו' (רש"י בראשית א א, ע' בר"ר יב טו, פס"ר פ"מ), ר"ל שעיקר בחינת אלהות הוא במחשבה, בבחינת העלם, וראה שאין בחינת העלם מתקיים, כי לא כל אדם זוכה לראות תמיד בחינת העלם, שיתף עמו מדת החסד, וברא תשובה והקדים תשובה לעולם (פסחים נד., זח"ג סט:).

וזהו ה' ה' אל רחום וחנון וגו' (שמות לד ו) ודרשו רז"ל (ר"ה יז:) ה' קודם שיחטא האדם, ה' אחר שיחטא האדם, וע"ז נקראים ישראל ב"נים אתם לה' (דברים יד א), ב"ני בכורי ישראל וגו' (שמות יד כב), כי ב' פעמים שם העצם הו"יה ב"ה עולה גימטריא ב"ן, וכשמשלימים ישראל בבחינת תשובה אזי נשלם שני השמות קודם שיחטא ואחר שיחטא כנ"ל.

ונ"ל גם כן על דרך זה, על מה דאיתא בכוונות (ע"ח ש' מד פ"ז) גדול אדונינו ור"ב כ"ח גימטריא רל"ו שיעור קומה ע"כ. ונ"ל עד"ז רמז על פי (תהלים קיא ו) כח מעשיו הגיד לעמו, ואיתא (ת"ז הקדמה יג.) שמרמז לבחינת כ"ח אותיות דעובדא דבראשית, ולזה מרמז ור"ב כ"ח גימטריא רל"ו שיעור קו"מה, אותיות מקו"ה, שענין המקוה שמטהר את הטמאים, כלומר על ידי מה מטהר בוודאי אינו העיקר הטהרה על ידי מים הגשמים, כי אם עיקר הטהרה תלוי בלב, כמאמר הכתוב (ישעיה א טז) רחצו וגו' רוע מעלליכם והטהרו, כדאיתא ברמב"ם (הלכות מקוואות פי"א הל' יב) שענין המקוה הוא דרך משל לבחינת רוחניות, לטהר את לבו. ולזה צריכים לטהר את עצמו במקוה בערב שבת (פע"ח ש' השבת פ"ג) ובערב הרגל (ר"ה טז:), פירוש משל לרוחניות, שצריך לטהר מחשבות לבו הטרוד כל ימי המעשה בגשמיו"ת, ובערב שבת צריך לפנות מחשבתו מכל המחשבות ולכבס ולטהר את עצמו ליכנס לבחינת שבת בחינת קדושה, וזהו בחינת מקו"ה בחינת תשובה, והוא שיעור קומה, בחינת ור"ב כ"ח אותיות דעובדא דבראשית,

שנברא העולם בשביל דיתקרי רחום וחנון, וימחול לכל השבים ויהיה ה' קודם שיחטא ה' אחר שיחטא, וזה אי אפשר רק על ידי ישראל שנקראו בחינת ב"ן כנ"ל.

ובחינה זו מסוגלת גם כן בחודש ניסן שבו נברא העולם על פי חד מאן דאמר (ר"ה יא.), ונקרא חודש האבי"ב (שמות יג ד) נוטריקין א"ב י"ב, שהוא התגלות המדה ראשונה של הי"ג מדות, שנקרא א"ב של י"ב מדות, והוא מדת א"ל המרומז לבחינת חסד (זח"ג ל:) שבו נברא העולם, ועל זה נקרא ראשון לחדשי השנה (שמות יב ב), שהוא בבחינת א"ב בחינת א"ל, ראשון לי"ג מדות, ונקרא חודש לשון התחדשות, כמו אדם ששב בתשובה ונעשה כקטן שנולד בבחינת התחדשות.

וזהו ויק"הל משה, ר"ל שמשה הכניסם בבחינת ויק"הל בבחינת מקו"ה, בחינת קומ"ה, בחינת תשוב"ה, ונשלם בחינת מלכו"ת, ומרומז בויק"הל מש"ה גימטריא מלכו"ת, על ידי בחינת מק"וה. ויאמר אליהם אלה הדברים וגו', פירוש בחינת אלה הדברים, ר"ל בחינת גשמיים שנתגשם בהם האדם כל ששת ימי המעשה, על זה הזהיר הכתוב ואמר ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש, שיזהר מאותן המחשבות בגשמיות בבחינת מקו"ה כנ"ל, ועל ידי זה נעשה בחינת משכ"ן.

וזהו שאמר הכתוב אלה פקודי המש"כן משכ"ן העדות (לח כא), ופירש רש"י שנתמשכן שני פעמים על ידי עונותיהן. ר"ל שבתחלה בשעת מתן תורה היו בהזדככות רב מאוד עד שראו הקולות אנכי ולא יהיה וגו' בכל מקום (שמות כ טו, ע' ת"ז ת' כ"ד סד.), ר"ל שראו בחינת אלהית בכל נברא ממש, ואז היה בחינת משכן בשלמות, ואחר כך כשחטאו נסתלקה השכינה מהם ונחרב הבחינת משכן, ואחר כך כשעשו תשובה חזרה בחינת משכן, וזהו המשכ"ן משכ"ן שני פעמים.

משכן העדו"ת, כי בחינה השניה הוא יקרה מאוד, כי במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד (ברכות לח:), על כן יקרא בחינה השנית בחינת עדו"ת, מלשון תכשיט.

אשר פקד על פי משה, ר"ל שנעשה על ידי בחינת ענוה שהוא בחינת משה, כמאמר הכתוב (במדבר יב ג) והאיש משה ענו מאד, כי כמה היה מדת ענוותנתו של משה, שהיה ענ"ו חסר יו"ד, אותיות ע"ון, ר"ל שהיה נושא עו"ן לכל מי שחטא נגדו, ובזכותו גם הקב"ה היה נושא עו"ן לישראל, ומחל להם על אותו עו"ן, והחזיר להם בחינת משכן שנית שהוא גדול מהראשון, כמאמר הכתוב (חגי ב ט) גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון כנ"ל.

וזש"א עבדת הלוים וגו', כי בחינת תשוב"ה נקראת בחינת לו"י כדאיתא בזוהר (זח"ג דף קעח:) על ועבד הלו"י הו"א, לוי אשלים לשמאלא עד כאן. פירוש לו"י הוא בחינת גבורה, והוא אשלים לשמאלא, ר"ל שתקן בחינת שמאל בחינת חשוכא, והפך לנהורא, ועשה תשובה, וזכה לבחינת הו"א גימטריא י"ב, ר"ל שבעל תשובה זוכה שימחול לו ה' עונותיו על ידי בחי' א' של שם אל, וממילא נמשך כל שאר הי"ב מדות.

וזה היה בר"ח ניסן, שהוקם המשכן על ידי בחינת תשובה, ונעשה מן שהיה תחלה החרש היה לבם (שבת קמז:), ר"ל שלבם נעשה כחרש שאינו שומע ואינו מבין בחינת אלהות, מחמת התגשמות בהבלי עולם הזה, ואחר כך על ידי שעשו תשובה והוקם בחינת משכן נעשה החודש הזה לכם (שמות יב ב), ונתמלא האותיות דז"כ, שהיה מתחלפים להם בראשונה, ונתתקנו אח"כ האותיות דז"כ גימטריא א"ל כנ"ל:

אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פקד על פי משה עבודת הלוים ביד איתמר וכו' (לח כא). ופרש"י המשכן משכן ב' פעמים, רמז שנתמשכן ב' פעמים על עונותיהם של ישראל. ולכאורה תמוה, שהרי המשכן לא נתמשכן, רק המקדש בית ראשון ובית שני. ועוד קשה למה לא נמנה גם מה שנמסר ביד אלעזר.

ואפשר לפרש על דרך העבודה, וקודם נבאר מה שלכאורה קשה מה שאמרו (בר"ר א יד) על פסוק (שמות לח כב) ובצלאל עשה את כל אשר צוה ה', אשר צוה לא כתיב אלא כל אשר צוה, אפילו מה שלא אמר לו רבו הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני, כמה שצוה לעשות תחילה כלים ואח"כ משכן, אמר לו בצלאל מנהג העולם לעשות תחילה בית ואח"כ לשום כלים בתוכו, אמר לו משה בצל אל היית, בודאי כך צוה לי הקב"ה, וכן עשה המשכן תחילה ואח"כ כלים במשכן פנימי. וקשה למה באוהל המשכן עשה קודם מזבח החיצון ואח"כ האוהל.

ונוכל להבין זה על דרך העבודה, היינו בנין המשכן היה בכדי להשרות שכינתו בעולם הזה, ועל ידי שהתנדבו כל אחד ואחד ליתן על המשכן להשראת שכינתו, לכך השרה שכינתו בתוך כל אחד ואחד, ובתוך המשכן היה היכל וקדשי קדשים ובתוכם כלים, וזה היה פנימיות, וגם היה אוהל על המשכן ומזבח החיצון בתוכו וזה היה חיצוניות.

והאדם הוא גם כן משכן, ויש בו גם כן שני בחינות אלו, שיש צדיק שעובד את ה' ביראה ואהבה בלי הפסק רגע, וכוונתו רק לעשות נחת רוח ליוצרו, ואינו נחשב בעיניו כלל שום שכר ועונש הן בעולם הזה והן בעולם הבא, וזה הכוונה הוא בחשיבות יותר מהמצוה עצמה, שהמצוה עצמה היא פרט והכוונה הוא כלל, והיא כמו מקיף וראשית, ובחינה זו הוא עבודה פנימית מרמז על משכן הפנימי, והמצוה עצמה מרמז על הכלים.

ויש צדיק שעובד ה' בבחינת סור מרע ועשה טוב בשביל שכר ועונש, וגם זה הוא בחינת עבדות מצד האמונה שיש לו בהבורא ב"ה שיש שכר ועונש, ואף על פי כן היא עבודה חיצונית מחמת שעובד את ה' על מנת לקבל פרס, ובזה המצוה עצמה היא יותר חשובה מהכוונה, והמצוה היא כמו ראשית להכוונה, וזהו הבחינה מרומז נגד אוהל המשכן וכליו.

לכך בהמשכן הפנימי עשה קודם המשכן ואח"כ כליו, לרמז שכוונת המצוה שהיא בחינת משכן היא בחשיבות וראשית להמצוה עצמה שהיא מרמז להכלים, ובאוהל המשכן עשה מקודם הכלים ואח"כ האוהל, לרמז על הצדיק שאינו גמור שבו המצוה שמרמז על הכלים היא בחשיבות יותר וראשית להכוונה שהיא מרמז על אוהל המשכן.

ועתה נחזור לענייננו, שהבחינה א' מכונה בשם אדם, ונחנו מ"ה (שמות טז ז) גימטריא אדם, פירוש שאינו עושה רק בשביל רצון הבורא ית"ש. ובחינה ב' מכונה בשם אלהים, מרמז על הטבע, שרוצה בטבעו בטובה כטבע העולם כנ"ל.

ועתה מפני חטאינו גלינו מארצנו (מוסף דיו"ט) שהוא בחינת ב'. ונתרחקנו מעל אדמתנו, לשון אדם, שהיא בחינה א' כנ"ל, פירוש שב' הבחינות הן בגלות, אפילו בחינה הב' אינה בשלמות להיות סור מרע ועשה טוב במחשבה דבור ומעשה כראוי עכ"פ מחמת בחינת הב'. וכל זה הוא מחמת הצרות, כאשר כתב בסידור האר"י ז"ל (תיקון חצות) על פסוק (איכה ה א) זכור ה' מה היה לנו, מבחינת א' שהוא מכונה בשם מ"ה כנ"ל. היה לנו, פירוש נתהפך לצרוף לנו, שהוא בחינת ב' גימטריא אלהים כנ"ל. וזהו הביטה וראה את חרפתנו, לשון רבים, שב' הבחינות הנ"ל הם שלא כהוגן.

וב' בחינות אלו מרומז בר"ת אלה פקודי המשכן, גימטריא אלהים. משכן העדות ר"ת מה. וזהו פירש"י המשכן משכן שני פעמים, רמז שב' הבחינות הנ"ל נתמשכן בשביל עונותיהם של ישראל.

רק על ידי בחינת ענוה יכול לבא לב' בחינות הנ"ל שהוא בחינת בנין המשכן, שתיבת ענוה גימטריא מה אלהים. וזה היה עבודת הלוים שנושאים המשכן כדי להקים את המשכן שהוא בנינן לרמז לבא לב' בחינות הנ"ל, וזהו אשר פקד מלשון פקוד פקדתי (שמות ג טז). על פי משה, הוא בחינת ענוה כמאמר הכתוב (במדבר יב ג) והאיש משה ענו מאוד, היינו ב' הבחינות שמרומזים בתבת אלה פקודי המשכן, משכן העדות, נפקדו באדם על ידי בחינת משה וגו'.

עבודת הלוים שביד איתמר מרמז על ב' בחינות הנ"ל, פירוש על ידי בחינת ענוה נפקדו ונגאלו הב' בחינות ה"ל שמרומזים רק בעבודת איתמר מבחינת גלות כנ"ל, שביד אלעזר

לא היה רק הכלים, וביד איתמר היו קרשי המשכן הפנימי ויריעות האוהל, שהוא מרמז על ב' בחינות הנ"ל, וכאשר נזכה להקים את ב' בחינות הנ"ל שהוא בחינת המשכן, אז ובא לציון גואל אמן כן יהי רצון:

או יש לפרש זה על דרך המוסר, הנה ידוע מאמר חז"ל (במ"ר יג ו) רצה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים. ר"ל שתשרה שכינתו בישראל, וכמאמר הכתוב (שמות כה ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ודרשו רז"ל (אלשיך שמות כה ח) בתוך כל אחד ואחד מישראל. **ועיקר** משכן השכינה הוא רק על מי שיש לו בחינת ענוה, כמאמר הכתוב (ישעיה נז טו) את מי אשכון ואת דכא וגו' ואמר הכתוב (קהלת א ד) דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת, רמז שלמה המלך ע"ה, שבחינת הארץ, היינו מי שמשים עצמו כארץ ועפר בגודל הכנעה וענוה, בחינה זו לעולם עומדת, כך פירוש רש"י ז"ל, היינו שהוא קיום העולם, שבשבילה נברא העולם, שעל ידה תהיה משכן לה' בתחתונים.

וזהו עיקר הקרבן לה' מן הבהמה, שיהיה האדם חשוב אצל עצמו כבהמה בגודל הכנעה ושפלות, ויגביר את עצמו על בחינת גסות הרוח, ויזבח יצרו הרע של בחינת גסות הרוח על ידי בחינת בהמה שיש לו, ובזה מקרב עצמו לה' על ידי שזובח בחינת מדת הדין, כדאיתא בזוהר הקדוש (זח"א קצח.) על פסוק (תהלים נא יט) זבחי אלהים וגו', שזובח בחינת אלהים בחינת מדת הדין, היינו כשיש להאדם גסות הרוח מגביר על עצמו בחינת מדת הדין, שמדקדקין עמו מאוד, אבל כשמתבונן האדם בפחיתת ערכו ולבו נשבר בקרבו בגודל הכנעה, בזה מגביר מדת הרחמים על מדת הדין, וממשיך בחינת רב חסד על ידי שמתבונן שכל ההשפעה טובה וחיים שיש לו היא רק מה' שמשפיע לו ברוב חסדו אף על פי שאינו כדאי, ובחינה זו הוא קיום העולם, כי לכך נברא העולם.

ולזה רמזו רז"ל באמרם (ע' בר"ר יב טו) בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים שתף עמו מדת הרחמים כו'. היינו שעיקר קיום העולם כשישראל משתתפים מדת הרחמים, להגביר על מדת הדין, בבחינת זבחי אלהים וגו' כנ"ל, בחינת קרבן לה', בבחינת משכן השכינה כנ"ל, היינו שעל ידי בחינת קרבן הנ"ל נעשה משכן לשכינה בתוך ישראל.

ולכן היה במשכן מעשה ח"שב (שמות כו א), לרמז לבחינת תשובה הנ"ל, שמגיע לבחינת בינה בחינת חש"ב, ר"ת ח"משים ש"ערי ב"ינה. וכמאמר הכתוב (שמות כז יט) וכל יתדות החצר נח"שת, היינו שכל תוקף המשכן היה מבחינת נ"חשת היינו אות נ' מרמז לבחינת נ' שערי בינה כנ"ל, בחינת תשובה עלאה, ואותיות ח"ש"ת מרמז לבחי' ח"משים ש"ערי ת"בונה כנ"ל.

וזהו מרומז בפסוק א"ל"ה פ"קוד"י ה"משכ"ן (לח כא), ר"ת גימטריא אלה"ים, ס"ת גימטריא אדנ"י, היינו שמה שהיו בתחלה בחינת אלה"ים, ובחינת אדנ"י בחינת דינא דמלכותא (זח"ב קיח.) בחינת מדת הדין, נעשה על ידי בחינת תשובה בחינת הכנעה הנ"ל, ונעשה בחינת מ"שכ"ן ה"עדו"ת ר"ת גימטריא מ"ה ס"ת גימטריא ת"ן שהוא עשר פעמים מ"ה, לרמז לבחינת מ"ה מדת הרחמים כנ"ל.

גם ר"ת וס"ת של א"ל"ה פקוד"י ה"משכ"ן גימטריא מק"וה, שמטהר את הטמאים (יומא פ"ח מ"ט), היינו שבחינת מי"ם בחינת ענוה שיורד מגבוה לנמוך (תענית ז.), בחינה זו מטהר את הטמאים כנ"ל, וממשיך בחינת רב חסד כנ"ל:

אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על פי משה עבדת הלוים ביד איתמר וגומר (לח כא). הנה אמרו חז"ל (שבת סז:) ארבעים מלאכות חסר אחת וכו'. וקשה ולמה לא אמרו ל"ט מלאכות.

ונ"ל, הנה איתא בגמרא (שבת צו.) שגם המוציא מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים חייב, אלא שהמושיט חייב והזורק פטור שכן היה עבודת הלוים מושיטין הקרשים מזה לזה ולא זורקין, וכיון שהמושיט חייב וזורק פטור, לכן לא נמנה בכלל המלאכות.

וזהו שאמרו חז"ל בלשון ארבעים חסר אחת, ר"ל שלפי האמת יש ארבעים מלאכות, אלא שמלאכה אחת היא חסרה, לפי שאין חייבים בה בכל צד, כי הזורק פטור, וזהו חסר אחת ר"ל שמלאכה אחת מן הארבעים היא חסר.

וזהו אשר פקד על פי משה, ר"ל פקד הוא מלשון חסרון (מלשון לא נפקד ממנו איש (במדבר לא מט)), ר"ל שחסר מן ארבעים מלאכות הלוים, על ידי משה שצוה להושיט הקרשים ולא לזרוק, ועל ידי זה מנו חז"ל ארבעים חסר אחת כנ"ל:

אלה פקודי כו' (לח כא). הנה בהמשכת חסד הבורא ית"ש יש שני דרכים, אחד בשביל מעשיו הטובים לשעבר, והשני בשביל עתיד, שיעשה אח"כ מעשים טובים.

והנה ידוע הוא שהבורא ית"ש חפץ חסד הוא מקור החסד והרחמים, אך אי אפשר לקבל טובתו רק בעשיית כלי ובית קיבול לטובתו וחסדו, וכמו דאיתא באור החיים הקדוש ז"ל על פסוק (בראשית כא א) וה' פקד את שרה.

והנה המשכת חסדו יתברך נקרא בשמו שם העצם ית', והבית קיבול מכונה בשם אד"ני (ע' זח"ב קעח.), דהיא קצת על פי דין, גם שהוא משותף ברחמים גמורים הוא האלף בראש (מבו"ש ש"ה ח"א פ"ג), דאין מי יצדק לפניו בדין, מכל מקום מורה כבר על בחינת

בית קיבול. וזה מאמר הכתוב (תהלים סב יג) ולך ה' החסד וגו', כתיב בשם אדנ"י, היינו שאי אפשר לקבל החסד בלא שיתוף המדה ההיא, וכך היה רצונו בבריאת עולמו.

והנה כשאנו מברכים על טובתו וחסדו עמנו, הוא שעשה לנו חסד הזה למען נעשה רצונו ולשבחו ולפארו ולהמליכו, ושם מקור הרחמים הקדום מחובר לכלי העתידה להיות אח"כ, והנה זה מצורף באמן דברכות. וזה שאנו מתפללים יתגדל ויתקדש שמיה רבא, היינו שיתגדל ויתקדש שמו יתברך, זה הוא הכלי לגלוי אורו מחמת שאנו מצפים ע"ז ומבקשים ועינינו מיחלות ע"ז, לזה הכלי קדום ומחובר לאור העתיד להיות אח"כ, ומצורף באמן דקדיש:

ובצלאל בן אורי כו' (לח כב). ודרשו חז"ל (ברכות נה.) בצל אל, כי אפילו מה שלא אמר לו רבו הסכימה דעתו למה כו', כי משה צוה לעשות תחילה כלים ואח"כ משכן, אמר לו בצלאל כלים שאעשה להיכן אכניסם, אלא כך מנהג העולם לעשות תחילה בית ואח"כ משים כלים בתוכו, אמר לו משה בוודאי בצל אל היית, כי בוודאי כך צוה לי הקב"ה, וכן עשה המשכן תחילה ואח"כ עשה כלים ע"כ. וכן נאמר בהבאת המשכן וכליו למשה (שמות לט לג) נאמר תחלה את האהל ואת כל כליו קרסיו קרשיו בריחו ועמדיו ואדניו ואת מכסה וגו', ואח"כ את ארון העדת וגו' את השלחן וגו' את המנורה וגו' ואת מזבח וגו', עד כאן כלים הפנימים.

ואחר כך את מזבח הנחושת כו' ואת כל כליו את הכיור ואת כנו, ואחר כך את קלעי החצר כו'. וקשה לפי זה, שיפה הקשה בצלאל כלים שאעשה היכן אכניסם, והסכימה דעתו, וכן עשה כפי דעתו, תחלה המשכן שהוא היקף סביב ואח"כ עשה כלים להכניסם בתוך המשכן, אם כן גם בכלים החיצונים היה לו לעשות כן, תחלה קלעי החצר שהוא היקף ובית לכלים החיצונים שהם מזבח הנחושת והכיור, כמו המשכן הוא היקף ובית לכלים הפנימים, והוא עשה בהיפך לא כפי דעתו שהסכימה כו', כמו שנאמר בהבאה, תחלה מזבח הנחושת וכיור ואח"כ את קלעי החצר.

דהנה חז"ל (חגיגה יב.) רמו קראי אהדדי, כתיב (בראשית א א) בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, תחלה שמים ואח"כ ארץ. וכתיב (בראשית ב ד) ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים, הקדים ארץ לשמים.

ולהבין כ"ז, הנה עיקר ענין עבודת האדם להיות בחינת מרכבה לשכינה, שיהיה גופו מוכן לקבל שכינתו ית'. ולמד אותנו דוד המלך ע"ה ואמר (תהלים לד יג - טז) מי האיש החפץ כו' נצור לשונך כו' סור מרע ועשה טוב כו' עיני ה' אל צדיקים כו', שתחילת הכל צריך האדם לתקן את גופו וכל אבריו שלא יהיה בהם שום פגם, כמו לשמור פיו ולשונו

שלא לדבר דבורים אשר לא לה' המה, אפילו שאין בהם צד עבירה כי אם דברים בטלים גם כן לא ידבר בכדי שלא יפגום אותם, ולסור מכל שום צד רע. ואח"כ ועשה טוב, לקדש את עצמו במצות ה', ובזה יהיה גופו וכל אבריו מוכנים להיות כלי קודש שיוכלו לקבל בתוכם שכינתו ית' (להיות עיני ה' אל צדיקים), אבל אם לא יתקן את עצמו תחלה כנ"ל היכן יכנס האור ה'.

וזה שהקשה בצלאל, כלים שאעשה, הם בחי' אורות קדושים עליונים בחי' ארון ושלחן ומנורה כידוע (ע' זח"ג קצב.), היכן אכניסם אם לא יהיה תחלה כלי וגוף מוכן ומתוקן לקבל אותם בקדושה ובטהרה, וע"ז הסכימה דעתו.

אלא שלפי זה קשה מה דאיתא בזוהר (זח"א סז.) על שלפעמים כתיב לדוד מזמור ולפעמים כתיב מזמור לדוד. ומתרץ, כאן שבא אליו רוח הקודש קודם שפתח המזמור, וכאן אחר שהתחיל המזמור, ע"כ. ומזה נראה שיכול לבא רוח הקודש עד שלא הכין את עצמו בבחינת כלי, ומה זה שתמה בצלאל כלים שאעשה כו'.

אלא הענין הוא, כי מי שיש לו בחינת הכנעה ושפלות באמת, ומבין בדעתו איך שאפילו מה שיש לו קצת טובה דעה וחכמה או שאר טובה וגדולה הכל מאת הבורא ית' רק מתנת חנם וחסד ה', כמו שאמר יעקב אבינו ע"ה כשראה בעצמו קצת טובה וגדולה אמר (בראשית לב י) קטנתי מכל החסדים, כי הבין שהכל הוא רק חסד, כי הוא היה בעצמו נכנע ושפל וענו מאוד, על כן הבין שהכל הוא רק בחינת חסד חנם. וגם דוד המלך ע"ה היה בזה הבחינה, על כן בחינה זאת בעצמה נעשית כלי מוכן לקבל אור ה' ורוח קדשו, אע"פ שלא הכין את עצמו בכל שאר בחינותיו, וזהו שנאמר לדוד מזמור, שמקודם בא רוח הקודש לדוד ואח"כ הכין את עצמו כו'.

וגם בפסוק הזה נרמז א"לה פ"קודי ה"משכן מ"שכן ה"עדות (שמות לח כא) ר"ת גימטריא ענ"וה, פירוש, שמשה מחמת שהיה בו מדה זו בשלמות כידוע (במדבר יב ג), על כן אמר לעשות תחלה בחי' הכלים בחי' אורות, ובחינה זו בחינת ענ"וה תהיה כלי מוכן לקבל שכינתו ית'. רק שבצלאל השיב לו, וכי יש לכל אחד ואחד בחינה זו בשלמות, שיוכלו לקבל כנ"ל, אלא צריך להכין את עצמו בכל מדותיו ולעשות משכן ואהל תחלה ואח"כ לקבל האורות כנ"ל.

וזהו שאמר הכתוב (שמות לח כא) אשר פקד על פי מ"שה דווקא, אזי יעשו הכלים תחלה כנ"ל, לפי בחינת משה בחינת מ"ה יכולים לעשות הכלים תחלה כנ"ל. רק שהשיב לו בצלאל שאין כל אדם זוכה כנ"ל, ע"כ הסכימה דעתו כו'.

וזהו שפעם קדמה ארץ לשמים ופעם להיפך, שארץ הוא בחינת יראה תתאה ושמים בחינת אהבה (ע' ת"ז ת' נא פו: ע' פרדס ש"ח פכ"ג, ע' זח"ג רכז.), שתמיד צריכים להקדים בחינת יראה תתאה (היא איתערותא דלתתא), ויכין את עצמו גופו וכל אבריו ומדותיו כנ"ל, ואז תשרה עליו אהבה (איתערותא דלעילא). ולפעמים כשיש לאדם בחינת ענוה היא בעצמה נעשית בחינת משכן לבא עליו בחינת אהבה (איתערותא דלעילא) בחינת רוח הקודש אור ה', ואז קדמה שמים לארץ וד"ל.

וזהו שנאמר (תהלים עב יט) וימלא כבודו את כל הארץ אמ"ן ואמ"ן, שני אמנים, אמן דברכות ואמן דקדיש, כי אמן הוא בחינת ה' בהיכל קדשו (חבקוק ב כ) תרין שמהן (זח"ב קעח.), בחינת אהבה ויראה, להכניס ה' בשם אד"ני שזה מורה על בחינת יחוד אחדות האמת בחי' אות א' ואות ד' הכל מורה על בחינת אחדות הבורא ברוך הוא, להכניס אור העליון אור ה' בתחתונים בגופו ואבריו שיהיו בחינת מרכבה תמיד, ונעשה זה היחוד על ידי קדימת היראה תתאה שהוא בחינת אד"ני, ואח"כ נכנס בתוכו בחינת ה', אהבה, ונעשה יחוד שלם ה' בהיכל קדשו מלת אמן (דברכות. ולפעמים על ידי בחינת ענוה כנ"ל נכנס תחלה אהבה בחי' ה', וזהו אמן (דקדיש) השני (כידוע בכוונת אמן (פע"ח ש' כוונת אמן פ"ב)).

וזהו שאמר הכתוב אשר פקד על פי משה עבודת הלו"ים כו', הלו"ים בגימטריא צ"א, בחינת אמ"ן יחודא דתרין שמהן, פירוש שפקד על פי משה עבודת הלוים, שצוה ה' ית' על פי משה ענין עבודת ה' שהוא הלו"ים, פירוש ענין חבור, כמאמר הכתוב (בראשית כט לד) הפעם ילוה אישי, פירוש ענין התחברות שצוה ה' ית' לחבר תרין שמהן ולהכניס ה' בהיכל קדשו.

וזהו ענין עשיית המשכן, להכין את עצמו כל אחד ואחד מישראל בבחינת יראה תתאה, ועל ידי זה יבא וישכון בתוכם אור ה' בחינת אהבה בחינת הו"ה ויכנס בבחינת היכל קדשו, הוא שם א"ד כנ"ל.

אמנם כשיהיה האדם בעיניו שפל ונכנע, ויראה את עצמו שהוא תמיד בחיצוניות ועדיין לא השיג בעבודת ה' כלום, ועדיין הוא רחוק מה' וכאלו עומד בחוץ, וגם שהוא סור מרע לגמרי שאין שום פגם באבריו, אזי אף על פי שלא יכין את עצמו כל כך בשאר מדותיו אף על פי כן תשרה עליו אור ה' ויתחברו ויתיחדו תרין שמהן כנ"ל, ויתקדשו כל מדותיו אח"כ, לזה מרמז שעשה מזבח החיצון וכיור קודם הקלעים קלעי החצר, פירוש שבא אור העליון בחינת יראה ואהבה עלאה קודם שנעשה ההיכל היקף מבחוץ, בחינת יראה תתאה, ואחר שבא אור העליון אח"כ ודאי ממילא נעשה בחינת קלעי החצר בחינת

היקף מבחוץ, ונתיחד ה' בהיכל קדשו ביחודא שלים, וזהו עבודת הלו"ים בחינת חבור ויחוד קב"ה ושכינתיה.

וזהו שאמר הכתוב (דברים ד ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום, פירוש שידבק ה' בחינת אהבה, בבחינת אלהיכם בחינת יר"אה (זח"א לא:), ואז חיים כלכם היום, כן יהי רצון אמן:

דרוש לפרשת החדש

החודש הזה לכם ראש חדשים וגו' (שמות יב ב). ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וגו' (במדבר ז א), ודרשו רז"ל (במ"ר יב ח) ביום שהוקם המשכן היו ישראל ככלה הנכנסת לחופה. ויש לדקדק, היכן כתיב בקרא ישראל או חופה.

ולהבין כל זה, נקדים תחלה, דאיתא בזוהר הקדוש (זח"ב קנז:) בשלשה דברים נתקשה משה, במנורה שקלים החודש, ורשומים בשמו מ"ש"ה", שר"ת של מ"נורה ש"קלים ה"חודש הוא משה.

ולהבין זה הענין, למה נתקשה משה בשלשה דברים הללו דוקא, הנה איתא בזוה"ק (ח"ג דף מא:) כל עמל האדם לפיהו, בגין דלא נטר פיהו. פירוש, דהנה זה ודאי שצריך האדם לשמור את פיו ממאכלים שיש בהם צד איסור ח"ו, ומדבורים שיש בהם שום איסור כגון לשון הרע ורכילות וליצנות ודברים בטלים ח"ו, שמדבורים כאלו בוודאי אין צריך זירוז ואזהרה, אלא מזהיר הכתוב לשמור את פיו ולקדשו בתורה ותפילה כראוי, שלא יהיה תורתו רק בהרגל לשונו בלבד ולבו בל עמו, אלא מתחילה קודם שיתחיל בתורה ותפלה יתבונן תחלה היטב בגדולת הבורא שמלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה ותמיד רואה במעשיו במחשבתו ודיבורו, ויחשוב במחשבה דבור ומעשה שלו אשר חלפו ועברו אשר לא לה' המה, בהאיך אנפין יקום קדם מלכא לדבר בתורתו הק', וישבר לבו בקרבו ויכנע לפני הבורא ברוך הוא מאד וישוב בתשובה שלמה לפניו ית', ואח"כ יאיר לו השי"ת בחינת התחזקות, שיתחזק את עצמו ברחמי השי"ת על הבריות שרוצה בתשובה, ובזה יתחיל לשקול בדעתו מה ידבר לפני ה' באימה וביראה, גם ישקול בדעתו אם אמת הוא הבחינת תשובה שהוא בדעתו, ויתחיל לדבר בתורה ותפלה, ובחינת דיבור זה יהיה בחינת התחדשות בחינת הולדה, שנתיילד בחינה חדשה, ודיבור זה פועל בכל העולמות שיאיר אור ה' בהם, ונכנסין ללב כל השומע לפתוח לו פתח לתשובה.

וזהו בחינת שיר חדש שנעשה על ידי ל"ב נשבר, וכדאיתא **בספר רבי ייב"י** על פסוק (תהלים לג ג) שירו לה' שיר חדש היטיבו נגן בתרועה וגו', תרועה הוא מלשון תרועם

בשבט ברזל (תהלים ב ט) לשון שבירה יעוי"ש, פירוש שעל ידי בחינת לב נשבר נעשה אח"כ הדיבור בבחינת שיר חדש.

ובבחינת דבור זה יש בו כל הג' בחי'נות מ"ש"ה הנ"ל, היינו בתחילה מאיר לו השי"ת בחינת התחזקות כנ"ל, ונקרא בחינת מנורה. ואח"כ כששוקל בדעתו אם אמת הוא הבחינת תשובה, ושוקל מה לדבר לפניו ית', ונקרא בחינת שקלים. ואח"כ כשנעשה הדיבור בבחינת שיר חדש, נקרא בחינת החודש.

ובבחינה זו נתקשה משה, לשון היקש ודמיון, שנתדמה משה לבחינת הקדושה כביכול, להוליד שיר חדש על ידי בחינת דיבור הנ"ל בבחינת משה כנ"ל שיהיו דברים היוצאים מן ה"לב, פירוש שיוצאים מן בחינת ה"א ל"ב, שבתחילה היה בבחינת ה"א שמרמז לבחינת תשובה (ע' מנחות כט:, ע' זח"ג קכב.), לפתוח לו פתח לתשובה, ואח"כ היה בחינת לב נשבר ונדכה.

והדיבורים היוצאים מן בחינות אלו הם נכנסים ללב כל כנסת ישראל, ומעורר לבם לתשובה, וזהו שלפעמים נתעורר לב ישראל פתאום לתשובה, זה נעשה ונתעורר על ידי הצדיק שיוצאים דיבורים קדושים מפיו באימה ויראה, ודבורים אלו מתדבקים בניצוץ הקדוש שיש בכלל ישראל שדבוק בבורא עולם ב"ה כמאמר הכתוב (דברים ד ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם וגו', ועי"ז נתעורר הניצוץ הקדוש, ונתעורר לבם לתשובה פתאום, ונכספה גם כלתה נפשם של ישראל לה' כמאמר הכתוב (תהלים פד ג) נכספה וגם כלתה נפשי וגו', היינו שישראל העובדים ה' בבחינת כלות הנפש בחינת מ"ן לה', ונקראים בחינת כלה, מלשון כלות הנפש, ומה שהיה בתחילה בחינת נקודה בלבד, היינו שהיה בחינת ניצוץ הקדוש הנ"ל, נכנס לבחינת חופה גימטריא צ"ט, ונעשה מאה, שהוא בחי' קדושה (זח"ב קכז.), שהוא בחינת כלה לחופה.

וזהו מה ה' אלהיך שואל מעמך וגו' אל תקרי מה אלא מאה (מנחות מג:), ר"ל שעל ידי בחינת מ"ה בחינת ענוה (שמות טז ז) הנ"ל, שהיה בתחילה בחינת לב נשבר, ועי"ז יצאו אח"כ דברים מן הלב הנ"ל בבחינת כלות הנפש, יכנסו לחופה, שיהיה נעשה מבחינת נקודה לבד יעלה מדרגא לדרגא עד מאה בחי' קדושה. ומה שהיה בתחילה בחינת גסות הרוח, בחינת ג"ס, בחינת כולו ס"ג (תהלים נג ד), יתמלא עם בחינת הלב, ויהיה גימטריא מאה בחי' קדושה.

וזהו שאיתא בגמרא (שבת קמז:) רבי אלעזר בן ערך איקלע להתם, אימשיך בתרייהו, איעקר תלמודיה ובעי למקרי החדש הזה לכם, ואמר החר"ש הי"ה לב"ם. פירוש שקודם קריאתו בתורה היה לו בחינת התבוננות כנ"ל על כל המעשים והמחשבות שחלפו ועברו

מקודם כנ"ל, ונעשה בחינת חר"ש שאינו מדבר מחמת אימה ופחד לפני ה', ואח"כ היה הדיבור בבחינת החדש הזה לכם, שנעשה הדיבור בבחינת התחדשות כנ"ל, בחינת דברים היוצאים מן הלב כנ"ל.

ובחינה זו נעשה בר"ח נס"ן גימטריא ה"פ ל"ב, שמרמז לבחינת ה' ל"ב הנ"ל. וגרם זה מחמת שבו הוקם המשכן ושכן עליו הענן, ולא יכול משה לבא וגו' (שמות מ לה), וידע משה שלא יוכל לכנס מחמת קטנות שלו, שסירב בשליחתו של הקב"ה, ולכן נכתב בתורה ויקרא בא' זעירא (ויקרא א א), ובעבור זה נכנע משה מאוד, והיה לו לב נשבר, ועי"ז היה הדיבור יוצא מפיו בבחינת משה כנ"ל, בבחינת כלות הנפש, ונכנסו דבורים אלו שלו היוצאים מן הלב ללב כנסת ישראל, ונתעורר לבם לתשובה, ונעשו בחינת כלה בכלות הנפש לה', ומה שהיה והוקם בתחילה בחינת נקודה בלבד, נכנס לחופה, ונתעלה עד מאה לבחי' קדושה, והוקם המשכן.

וזש"א הכתוב ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וגו', ודרשו רז"ל ביום שהוקם המשכן נעשו ישראל ככלה הנכנסת לחופה. שדרשו את הפסוק שביום הזה נעשה בישראל בחינת כלות, בחינת כלות הנפש על ידי בחינת דבור של משה שהיה בג' בחינות הנ"ל מ"נורה ש"קלים ה"חדש ר"ת מש"ה כנ"ל, ועי"ז נתעורר לבם של ישראל לתשובה, ונכנסו לחופה, ונעשו בחינת מאה, בחינת כלה לחופה כנ"ל, והיו באים לבחינת קדושה, ועל ידי זה הוקם המשכן.

ועל ידי משה שהמשיך את האור ה' מלמעלה בבחינת ו"או בחינת שופר (פרדס שכ"ג פכ"א ע' שופר) שמעורר לבם לתשובה, ונעשה משה שפיר קאמרת, על כן כתיב ו"או בתבת כלות, שהוא"ו מרמז לבחינת המשכה מלמעלה לכל ישראל על ידי משה כנ"ל.

ובחינה זו מרמז בפסוק (ויקרא א ב) אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה וגו'. פירוש, אדם כי יקריב מכ"ם גימטריא מאה, היינו כאשר ירצה האדם להתקרב לבחינת מאה בחינת קדושה הנ"ל. יקריב מן הבהמה, כלומר שיהיה בתחילה כבהמה שאינו יכול לדבר מחמת גודל בושה והכנעה מפני גדולתו ית"ש, כמאמר הכתוב (תהלים לו ז) אדם ובהמה תושיע ה', פירוש שעיקר דעת האדם הוא להיות בתחילה כבחינת בהמה שאין לה כח הדבור מחמת פחד ה' כנ"ל, ואח"כ על ידי התשובה יהיה בחינת קרבן לה' לבחינת קדושה כנ"ל, ואז תושיע ה', יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

ויקרא

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד וגו' (א א). ויש לדקדק שהיה לו לכתוב ויקרא ה' אל משה וידבר אליו (שיכתב השם אחר ויקרא ולא אחר וידבר). ועוד יש לדקדק במה שסיים ספר שמות בפסוק (שמות מ לח) כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם. ויש לדקדק בזה באמרו בכל מסעיהם, ומשמע שבכל מסעיהם היינו בשעת נסיעה היה גם כן ענן ה' על המשכן וגו', והלא כתיב (שמות מ לו) ובהעלות הענן מעל המשכן יסעו בני ישראל וגו', שלא חנה הענן על המשכן אלא בשעת חניה בלבד ולא בשעת נסיעה.

ויש לישב כל הנ"ל על דרך המוסר, הנה כתיב (בראשית א טז) ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים וגו' המאור הגדול לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה וגו'. כי הנה שני מיני אורות יש בבחינת עבודה, בהתבוננות בגדולת הבורא ברוך הוא, א', להתבונן בבריאת העולם שנברא מאין ליש והבורא ב"ה מהוה ומחיה אותו בכל רגע ורגע וכו'. ובחינת אור השני הוא להתבונן ביציאת מצרים, איך שהבורא ב"ה משדד המערכה ומושל בכל וכו'.

והנה בחינה א' שהוא מבריאת העולם, היא נקראת שבת, והוא מאור גדול, ויען שבחינה זו הוא בחינה סתומה, שהוא סתום מעינים ולא נראה כל כך לעיני הכל, אשר על כן יש מינים ואפיקורסים בעולם הזה שאינם מאמינים בזה, מצד שטח עיניהם מראות אותו אור הגדול והקדוש, ונקראת בחינה זו סמ"ך, על שם שהוא בבחינת סתום כנ"ל (ע' פרדס שכ"ז פי"ח). ובחינת אור השנית של יציאת מצרים הוא המאור הקטן לממשלת הלילה, שנראה לכל, כמאמר הכתוב (שמות טו יד) שמעו עמים ירגזון וגו' תפול עליהם אימתה ופחד וגו', שהכל ראו אפילו הגוים ראו איך שבידו ית' לשדד המערכות, ובעבור שהוא מאור קטן לכן יש כח לכל אחד ואחד להסתכל בו, ונקרא בחינת עי"ן, שנראה לעין כל כמשל הירח, אם שהוא מאור קטן עיני הכל מסתכלים בו היטב, אבל השמש בעבור שהוא מאור גדול לכן אין העין יכול להסתכל בו היטב, כי אפשר שתסמא העינים המסתכלים בו היטב, וכן באור השבת על שהוא גדול מאוד על כן אין האומות והמינים יכולים להסתכל בו כי אם זכי הראות כל חד וחד לפום דרגא דיליה מסתכל בו, כי הוא סתום מעין כל, אבל האור הקטן בחינת פס"ח, יציאת מצרים, בעבור שהוא המאור הקטן על כן גם האומות הסתכלו ונפל עליהם אימתה ופחד.

ובחינת שב"ת נקרא מ"י, כמאמר הכתוב (ישעיה מ כו) שאו מרום עיניכם וראו מ"י ברא אלה, כי הוא בבחי' סתומה רק כנקודה שהוא יו"ד וסתום. אבל בחינה הב' נקרא מ"ה

באות ה"א, כי הוא בהתפשטות יותר כנ"ל. וזהו דאיתא בזוה"ק (זח"א א:) מקצה השמים לעילא מ"קצה השמים לתתא, מרמז לב' בחינות הנ"ל.

ובמשכן היה ב' בחינות הנ"ל, ומי שראה את המשכן נמשך עליו אור גדול אפילו בהיותו נתפרק בשעת נסיעה, וזהו שאמר הכתוב כי ענן ה' על המשכן יומם, מרמז על המאור הגדול שמאיר ביום אבל לאו כל אדם יכול להסתכל בו, וזהו בחינת בריאת העולם, בחינת שבת כנ"ל, והוא נקרא ענן שהוא בחינת כיסוי וסתום כנ"ל. ואש תהיה לילה בו, מרמז לבחינת פסח שהוא המאור הקטן ועיני הכל יכולים להסתכל בו, והוא בגלוי כאש שהוא בגלוי, בחינת עי"ן כנ"ל.

וב' בחינות אורות האלו היו לעיני כל בית ישראל, היינו שהכל הסתכלו תמיד בשני הבחינות הנ"ל, ובכח ההוא הלכו בכל מסעיהם במקום נחש שרף ועקרב במדבר, ולא הזיק להם שום דבר, כיון שהיה בהם קדושה גדולה ודביקות בה' על ידי בחינות הנ"ל. וזהו מרומז בתבת מסעיהם, כי בחינת שבת נקרא מ"י כנ"ל, וגם נקרא ס', ובחינה ב' בחינת פסח נקרא מ"ה, וגם נקרא עי"ן כנ"ל, ובשני הבחינות יש אותיות מסעי"הם.

וזהו ויקרא אל משה א' זעירא, פירוש קריאה הוא ענין המשכה ודביקות, שנמשך ונדבק אל משה בחינת אלף זעירא, שמרמז על בחינת שבת, שבאות א' היה התחלת הבריאה (ע' פרדס שכ"ז פ"ד), ובעבור שעל ידי בחינה זו נמשך בחינת הכנעה כמאמר חז"ל (סנהדרין לח.) יתוש קדמך במעשה בראשית, לכן אות א' היא קטנה. ואח"כ וידבר ה' אל משה, מרמז לבחינה הב' שהוא בהתגלות, בבחינת דיבור הנשמע לכל ונתגלה לעין כל, כמו שהיה בחינת פסח בקול גדול ולא בבחינת הכנעה כמעשה בראשית, רק בבחינת גדלות והתגלות, יהי רצון שיתגלה אור ה' לעיני כל, אמן כן יהי רצון:

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה וגו' ואם מן העוף עלה קרבנו וגו' (א ב - יד). וי"ל דהוה ליה למיכתב מן הבהמה או מן העוף עלה קרבנו, דלא לשתמע מן הבהמה דוקא ולא מן העוף. ואם תפרש הפסוק כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה, אז תקריב מן הבקר וגו', כדי דלא לישתמע חיה בכלל בהמה. רק שפיסוק הטעמים אינו מורה כן, כי האתנחתא נכתב תחת תיבת לה', ותיבת מן הבהמה נתפרש למטה, ומשמע כי ירצה אדם להקריב קרבן יקריב דוקא מן הבהמה, ואם כן הוה ליה ליכתב גם או מן העוף וד"ל.

ולהבין כ"ז, נקדים תחלה מאמר רבי יוחנן (ברכות כא.) הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו. ולכאורה אין זה מובן, וכי אפשר להתפלל כל היום, הא אדם בשר ודם הוא וגם צריך לעשות גופניות שלו.

ולהבין זה, הנה תכלית בריאת האדם להיות דבוק בה' אלהים חיים כמאמר הכתוב (דברים ד ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם וגו', אמנם מדרגות מדרגות יש, יש אשר כל היום עוסק בצרכיו ועסקיו ואם שעכ"פ הוא סור מרע לעשות ח"ו עבירה בפועל ממש, רק שאינו נזהר בדיבוריו ובמחשבותיו להיות נזהר מדברים בטלים, ושלא יסיח דעתו כלל מדביקות ה' בשפלות ומורא והכנעה מפני ה' לקיים שויתי ה' לנגדי תמיד בלי הפסק, רק כשנכנס לבית הכנסת שהוא מקום מיוחד לתפלה לה' אז משים לבו ומחשבתו לה' להיות נזהר בדבוריו שלא לדבר דברים בטלים כלל, ומכוין מחשבתו ולבו להתפלל וללמוד בכוונה שלמה לה' במורא ופחד מפני הדר גאונו ית', וזהו מדרגה הקטנה בעבודת ה'.

ומדרגה הב' גדולה מזו, שכאשר מתחיל לילך לבית הכנסת תיכף משים ללבו מורא ופחד לפני ה', לכוין לבו ומחשבתו טרם בואו לבית הכנסת, וזהו מדרגה גדולה מהראשונה.

ועל בחינה זו רמזו רז"ל (ברכות ח.) על פסוק (תהלים פז ב) אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב, שערים המצויינים בהלכה, כי בחינת הכנעה לבחינת קדושה נקרא בשם שער, שיוצא בו מן החושך בחינת גשמיות לבחינת אור בחינת קדושה, ומדרגה זו הב' נקרא שער המצוין בהלכ"ה, היינו בהלי"כה, בשעת הליכתו לבית הכנסת כנ"ל, ואוהב ה' שער זה מבחינת משכנות יעקב, היינו מבחינת מדרגה הא', שהוא במשכנות יעקב, היינו בבית הכנסת דוקא ולא קודם לכן, כי מדרגה זו הוא שמקדים את עצמו לכוין לבו ומחשבתו בשעת הליכה כנ"ל.

ומדרגה הג', הוא מי שנזהר כל היום בדיבוריו ומחשבתו לקיים שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז ח), אפילו בישבו בביתו ועוסק בעסקיו הגופניים דומה כאילו עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, ונזכר תמיד בבחינת תפלה שהוא צריך להתפלל לפני ה', ועי"ז הוא נזהר בכל מחשבתו ודיבוריו שלא יסיח דעתו מה' ח"ו, כי בהאיך אנפין יתפלל קדם מלכא, ומסתכל בשפלותו, והוא בבחינת מתפלל כל היום, היינו שנזכר כל היום בתפלה שצריך להתפלל לפני ה' כנ"ל. וגם הוא בבחינת תפל"ה, היינו בחינת דביקות, מלשון רוצה אשה בקב ותפלו"ת (סוטה כ.), היינו דביקות והתחברות האיש, שבמדרגה הג' הוא נזכר תמיד בפחיתת ערכו ובהאיך אנפין יקום להתפלל קדם מלכא, ועל בחינה זו אמר רבי יוחנן הלואי שיהיה אדם בבחינה זו שיהיה בבחינת תפלה ודביקות הנ"ל כל היום, שכל היום בשעת עסקיו בבחינת גשמיות בחינת בהמיות שהוא בבחינת נו"ן כפופה בחינת נפילה, ובזה הוא דבוק ונכנע ונשפל לפני ה', ובזה הוא בא ומתקרב לה' בעת התפלה בגודל הכנעה ושפלות, וה' מרחם עליו וסומך לכל הנופלים, ומקרבו

לבחינת קדושה בחינת נון פשוטה, ונשלם בחינת מאה, שני הנונין ביחד עולה מאה, ואז נשלם האדם, כי האדם נקרא עולם קטן (ת"ז ת' ע' קל:), והעולם נברא בעשרה מאמרות (אבות פ"ה מ"א), וכל אחד כלול מעשר נעשה מאה.

וזה מרומז בפסוק אדם כי יקריב מכ"ם, גימטריא מאה, היינו כשירצה האדם להתקרב לה' להיות בשלמות בבחינת מאה הנ"ל, בחינת קרבן, קר"ב נו"ן, שתקרב נו"ן פשוטה לנו"ן כפופה. אמר קרא מן הבהמה יקריב, פירוש שבשעת עסקיו בבחינת בהמיות יקיים שויתי ה' לנגדי תמיד, כאלו עומד לפני המלך שהמלך עומד בביתו ורואה כל עסקיו ודבוריו, ועי"ז יתקרב לה' בבחי' קרבן כנ"ל.

ואח"כ כשבא לבית הכנסת ומדבק את עצמו ברוחניות המחשבה בתורה ותפלה, זהו בחינת ואם מן העוף עלה קרבנו, בחינת עוף, בחינת ועוף יעופף על הארץ (בראשית א כ), ר"ל בחינת רוחניות, ובתחלה מדבר הכתוב בבחי' ומדרגות הקטנות כנ"ל.

ובאמת קודם חטא לאחר מתן תורה היו כל ישראל במדרגה הגדולה, שהיה המלך בבית כל אחד, ושכינה מדברת עמהם בכל מקום, ואחר החטא אמר הקב"ה למשה לך רד וגו' (שמות לב ז), וירדו לבחינה ומדרגה הקטנה, ולא היתה השכינה מדברת כי אם מתוך האהל מועד כמו שהאנשים היו במדרגה הב' דוקא בעת היותם בבית הכנסת כנ"ל, לכן נאמר ויקרא אל משה שהיתה מדברת רק מתוך אהל מועד דוקא, ולכן נאמר ויקרא באלף זעירא, שנתמעט בחינת אלף אלופו של עולם בחינת קדושה אצל כל אחד ואחד, ודבר הקב"ה עם משה מתוך האוהל מועד שיבנה במהרה בימינו אמן:

צריך להבין, למה בפרשת שעיר נשיא (ד כד), וחטאת יחיד (ד כט), כתוב בתורה בפירוש שחיטתן בצפון, ובפר העלם דבר של ציבור (ד טו), ובפר כהן משיח (ד ד) לא כתיב צפון, רק כתיב ושחט אותו לפני ה', אף שכל החטאות טעונין צפון (זבחים מח:).

אך נראה דעיקר בחינת קרבן לה' האמור בתורה, אדם כי יקריב מכם קרבן לה' (א ב), הוא בעבור שהחוטא גורם בחטאו לפסוק חיותו מהבורא ית"ש ממקור החיים וממקור הרחמים, כי אם לא חטא היה השי"ת חי החיים ומקור הרחמים משפיע לו שפעת רחמים בלי הפסק שיהיה דבוק חיותו בחי החיים ומקור הרחמים, כאשר שמעתי בשם המגיד זללה"ה (ע' מאור עינים בראשית עמ' כב) פירוש ויעש אדנים למשכן, שראה תמיד שישכון בתוכו אדנ"י, וכשחטאו נעדר מחי החיים.

והנה יש בחינות שונים בחטאים, יש בחינת חטא שהוא חטא קל ולא פגם רק באות ה"א אחרונה משמו ית"ש שהוא דרגא תתאה ממקור הרחמים, ותכף כשיעשה תשובה ויתבייש לא זז משם עד שמוחלין לו (יומא פו.). ויש חטא יותר חמור, שפוגם באות וא"ו

משמו ית' שהוא דרגא דלעילא מיניה, וצריכה תשובה ובושה יתירה שיאיר לו השי"ת החיים והרחמים. וחטא יותר חמור שהוא פוגם בה"א עילאה, וצריך תשובה חמורה. ויש חטא יותר חמור שהוא פוגם ביו"ד, וצריכה תשובה יותר חמורה.

והנה הארבעה חלוקי כפרה שהם זו למעלה מזו, הוא על זה האופן, כדאיתא ברמב"ם הלכות תשובה (פ"א ה"ד), היינו מצות עשה, ולא תעשה, כריתות ומיתות ב"ד, חילול השם ח"ו, הוא גם כן ענין זה, כי כשעבר על מצות עשה הוא פוגם בה"א תתאה (משנ"ח מס' התשובה פ"א אות ד), הלכך כשמתבייש לא זז משם עד שמוחלין לו, וכשעבר על מצות ל"ת הוא פוגם בוא"ו (שם), תשובה תולה ויום הכפורים מכפר. עבר אדם על כריתות ומיתות ב"ד, תשובה ויום הכפורים תולין, ויסורים ממרקין (שם). עבר אדם על חילול השם ח"ו, תשובה ויום הכפורים ויסורים תולים, ומיתה ממרקת (שם), וצריכה תשובה ומסירות נפש יתרה כדכתיב (ישעיה כב יד) אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון, פירוש מסירות נפש יתרה.

וזהו אדם כי יקריב מכם קרבן לה', היינו כשאדם רוצה להתקרב עצמו לחי החיים. קרבן לה', היינו יראה לקרב את עצמו ולתקן אותיות השם בכדי להשפיע על עצמו עוד רחמים ממקור הרחמים. אך התחלת התעוררות התשובה הוא הכנעה, ולכן כתיב ויקרא בא' זעירא, ופירש רש"י ז"ל ברוח קדשו על תיבת ויקרא, לכל דברות ואמירות ולכל צויים קדמה קריאה לשון חיבה לשון שמלאכי השרת משתמשין בו וכו', פירוש שבלתי אפשרי ומושג לאדם להתעורר בתשובה כי אם בזעירות והכנעה רבה כי פירוש תיבת ויקרא הוא לשון הכנה.

והנה איתא פלוגתא בגמרא (יומא פו:) רבי יהודה סבר מצוה לפרט החטא, כמשה שאמר (שמות לב לא) אנא חטא העם הזה עשו להם עגל מסכה. ורבי עקיבא סבר אין צריך לפרט החטא, כדוד שאמר (תהלים לב א) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה. והנה אלו ואלו דברי אלהים חיים, כי הנה יש אדם שבלתי אפשר לו להשיג זעירות והכנעה רק בפרוט החטא בפרטיות, היינו אם הוא תלמיד חכם ורובו זכיות ומעשים טובים, רק גאוה עצמה בו, אדם זה מצוה לפרט החטא בכדי להכניע עצמו בבושה יתירה, כי בלא זה לא יהיה לו כל כך בושה. אמנם אדם שאין לו מעלות טובות, זה האדם אין צריך לפרט החטא, כי בלאו הכי הוא מוכנע ומושפל בלבבו.

וזהו פירוש חטאת טעונה צפון, היינו להצפין את חטאיו שלא יוכלו המשטינים והמקטרגים לעורר עליו דין.

ולזה יבואר על נכון קושיא דלעיל, דהנשיא ומכל שכן היחיד שהם אינם במעלות ובמדות טובות כל כך, ובעצמם וטבעם אינם בגדלות כל כך, טוב להם לטעון צפון, להיות מכסים ומצפינים חטאתם. אבל אדם גדול כמו הכהן המשיח אשר יוצק על ראשו שמן המשחה, זו חכמה (פרדס שכ"ג ערך שמן), או ציבור שבכללם מלאים מצות כרימון, שרב מעלתם מאוד, בלתי אפשר להם להכניע א"ע בהכנעה יתירה אם לא בהפרט החטא, ואזי אפשר להשיג א"ע בבושה יתירה והכנעה רבה, ואזי הטוב להם לפרט החטא, ומכח זה יגיע להם הבושה והכנעה רבה, והכל הוא בצפון, כי יפעלו מכח זה המקום לבד שהמקטרגים יהיו נכסים וצפונים מלעורר דין עליהם, הלכך באמת גם המה טעונים צפון, אך מה שהכתוב לא כתב בפירוש הוא מטעם זה, מחמת שצריכים לפרט את החטא כדי להשיג הכנעה וימשיכו חיים ורחמים ממקור הרחמים, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון.

דרוש לפרשת זכור

(מה שאמר הרב זצ"ל בפרשת זכור שחל להיות בשבוע זו)

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאוהל מועד לאמר וגו' אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם (א א - ב).

ונ"ל על דרך המוסר, דהנה כתיב בתורה (שמות כ כא) בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך, והמכוון הוא על דרך זה, שבכל מקום שאדם קובע את עצמו שם לעבודתו ית' הן בתורה הן בתפלה נקרא משכן, היינו ששם הוא השראת שכינתו ית' מקור השפע והברכות. והנה איתא שבחינת השראת השכינה הוא רק על נמוכי הרוח, היינו מי שיש לו לב נשבר ונדכה, כמאמר הכתוב (ישעיה נז טו) אני אשכון ואת דכא וכו' וכדאיתא (ע' סוטה ה., זח"א רס:, ע' בר"ר צט א) שלכך השרה הקב"ה שכינתו על הר סיני לפי שהוא נמוך שבהרים, אבל מי שיש בו גסות הרוח ח"ו אין אני והוא יכולין וכו'.

והנה מי שמכין עצמו לעבודת הבורא ברוך הוא בתורה או בתפלה, אי אפשר לבא לבחינת השראת השכינה בזה המקום רק על ידי שפלות ושבירת לב באמת קודם עסקו בעבודתו ית', על ידי התבוננותו במעשיו הקודמים, איך שפגם בדיבור פה ודברים בטלים ובלשון הרע וליצנות, ואיך שפגם בבחינת אמונה, ופגם בבחינת גסות הרוח ר"ל, ואיך שפגם בבחינת בטחון, ובהתבוננותו בכל זה יעלה ויבא לבחי' שפלות באמת בגודל מרירות הלב ובושה והכנעה בהאיך אנפין יקום קדם מלכא, ואז הוא ממשיך בחינת השראת השכינה ונתקרב אל הקדושה בעבודה שבתורה או בתפלה שאחר התבוננות הנ"ל, כמו דאיתא (ברכות ל:) חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת קודם התפילה,

והמכוון הוא בשביל התבוננות הנ"ל, לבא להמשכת קדושה העליונה אור אין סוף ב"ה משם העצם ב"ה.

והנה בחינת לב נשבר הוא י"ו כמה דאיתא (ע' פע"ח ש' השופר פ"א, ועמק המלך ש' עולם התהו פכ"ה), ובחינת עבודה על דרך זה מרומז בפסוקים אלו, וזהו וי"קרא אל משה, היינו בחינת י"ו קרא אל משה, על ידי שפלות שהיה במשה שהוא בחינת י"ו שבירת תיבת ל"ב, מחמת זה זכה וגרם להמשיך קדושה בחינת הקריאה. וזהו ויקרא א' זעירא, מרמז על בחינת הכנעה שהיה במשה, שזה גרם לכ"ז להמשכת בחינת השראת השכינה בחי' אורות עילאין מאלופו של עולם ב"ה.

וזהו ויקרא אל משה, על ידי שמשה היה בחינת א' זעירא, בבחינת הכנעה, לכך זכה וגרם בחינת ויקרא, היינו המשכת אורות עילאין מאלופו של עולם שמרומז בתיבת ויקרא גימטריא אור אל"ף, שאות א' מן תיבת ויקרא הוא לכאן ולכאן.

וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר, יש בהן כ"ה אותיות, שעיקר שנתיחד הדיבור אליו הוא על ידי בחינת כ"ה גימטריא דכא.

וזהו פרוש הכתוב אדם כי יקריב מכם קרבן לה', היינו כשאדם רוצה לקרב את עצמו לקדושת השם על ידי המשכת השראת השכינה בתורה או בתפלה, מן הבהמה וכו' תקריבו את קרבנכם, היינו מקודם צריך להתחיל ולקרב לקדושת ה' את כל הבחי' הבהמיות אשר עשה עד עתה על ידי בחינת תשובה, בהתבוננות בשכלו גודל הפגמים שנעשה בעולמות העליונים על ידו ועל ידי מעשיו, ועי"ז ישבר לבו בקרבו בגודל אימה ופחד ויראה ובושה והכנעה לפני הבורא ב"ה, ואז יעבוד את הבורא ב"ה באהבה ויראה אמיתית, ועל ידי זה יתקרב כל בחי' הבהמיות שעשה מקודם לבחינת הקדושה העליונה, וגורם להמשכת אור ה' ממקור החיים מחי החיים ב"ה על ידי העבודה בתורה ותפלה באהבה ויראה אמיתית.

ונוכל לומר שעל זה מרמזים פרשת שקלים ופרשת זכור, היינו שבחינת שקלים רמז אל בחינת שיקול הדעת בהתבוננות כנ"ל, ומזה בא לבחינת זכור גימטריא או"ר כ"ו, היינו על ידי שיקול הדעת בהתבוננות הנזכר יבוא לבחינת המשכת אורות עליונים משם העצם ב"ה גימטריא כ"ו.

וזהו זכור את אשר עשה לך עמלק (דברים כה יז), היינו שתזכור תמיד מה שעשה לך עמלק, הוא היצר הרע (ע' זח"ג רפא:), בהתגברותו עליך להכשילך בעוונות ולבא מחמת זה לגודל מרירות הלב, ועל ידי זה יעלה ויבא לבחינת דר"ך, גימטר' ב"פ הוי"ה אלהי"ם, מרמז על המשכת אורות עליונים משם העצם ב"ה הן למעשים הקודמים שנעשו מעשה

בהמיות הן להעבודה הזאת אשר הוא עוסק בה, כמו שדרשו חז"ל (ר"ה יז:) ע"פ (שמות לד ו) ה' ה' וגו' אני ה' קודם שיחטא אני ה' אחר שיחטא ויעשה תשובה יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' וגו' ושחט אותו על ירך המזבח צפונה לפני ה' וגו' (א ב - יא). הנה עיקר בריאת העולם היתה בכדי להיות לו דירה בתחתונים (תנחומא נשא טז), בחינת השראת השכינה שהוא על נמוכי רוח בחינת ענוה ושפלות, וכמאמר הכתוב (דברים ז ז) לא מרבכם חשק ה' בכם כי אתם המעט מכל העמים, ודרשו רז"ל (חולין פט.) שאתם ממעיטים עצמיכם לפני, היינו בחינת ענוה, ולזה היה עיקר חשק ה' באבותינו כמאמר הכתוב (דברים י טו) רק באבותיך חשק ה', כי האבות היה להם בחינת ענוה באמת, שהבינו האמת האיך שכל הגדולה שנתן להם ה' היתה מתנת חנם בלבד, וכמאמר חז"ל (חולין פט.) אמר הקב"ה נתתי גדולה לאברהם אמר ואנכי עפר ואפר (בראשית יח כז), נתתי גדולה למשה אמר ונחנו מה (שמות טז ז), נתתי גדולה לדוד אמר ואנכי תולעת ולא איש (תהלים כב ז).

ולזה רמזו רז"ל באמרם (ע' מגילה לא.) כל מקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענותנותו. פירוש, שבכל מקום שאתה מוצא שהשרה הקב"ה שכינתו וגדולתו, אין זה אלא מקום שיש שם בחינת ענוה באמת כנ"ל, כמו האבות הנ"ל שהיה להם בחינת א"מ"ת, ר"ת א"פר מ"ה ת"ולעת, ועי"ז השיגו בחינת ח"ש"ק ר"ת של ח"משים ש"ערי ק"דושה.

וזהו עיקר בחינת קרבן, נוטריקון קרב נו"ן, שמקרב עצמו לבחינת נו"ן שערי קדושה, שזהו עיקר החשק של ה', ולכוונה זו היתה עיקר בריאת העולם, ומרומז בפסוק (בראשית א א) בר"א אלהי"ם א"ת, ס"ת אמ"ת, מרמז שעיקר בריאת העולם היתה בשביל בחינת א"מ"ת א"פר מ"ה ת"ולעת, כנגד אברהם משה דוד, בחינת חש"ק בחינת ענוה, לקרב עצמו לבחינת בינה (ת"ז הקדמה ה:), בחינת נ' שערי קדושה כנ"ל (זח"ג רנג:).

ובבחינות אלו נתקרבו משה ואהרן למשכן, היינו אצל אהרן נאמר (ויקרא טז ג) בזאת יבא אהרן וגו' בפר וגו', היינו בזאת מרמז לבחינת חשק, כי זאת גימטריא ח"שק. בפ"ר מרמז לבחינת אפר שאמר אברהם אבינו ע"ה, פירוש שבבחינות אלו בחינת ענוה באמת, בזאת יבא אהרן אל הקדש דווקא.

וגם אצל משה נאמר (שמות מ לה) ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד וגו', היינו שעל ידי גודל הכנעה ושפלות שהיה למשה ירא לגשת אל אהל מועד, לבחינת קדושה כזו שהיה שם השראת השכינה, ובעבור זאת נאמר תיכף ויקרא אל משה באלף זעירא, מרמז

שבשביל בחינת א' זעירא בחינת קטנות בחינת הכנעה שהיה למשה, עי"ז וידבר ה' אליו, שנתייחד אליו הדיבור.

ועל ידי שמירת שבת כראוי יכולים להשיג בחינת אמת הנ"ל, וזהו שאמרו רז"ל (שבת קיח:) אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין, כי על ידי שמירת שבת כראוי הגיעו לבחינת אמ"ת בחינת חש"ק הנ"ל בחינת בינה, בחינת חירות (זח"ג רעז.) בחינת גאולה וישועה, ולכן אחר קבלת התורה כל זמן ששמרו ישראל את השבת כראוי לא היתה יכולה שום אומה ולשון לשלוט בהם, עד שקלקלו בבחינת שבת ויצאו מן העם ללקוט (שמות טז כז), מיד ויבא עמלק (שמות יז ח) שבא להן בחינת גסות הרוח, בחינת עמלק בחינת אל אחר, וילחם בישראל וגו', כיון שקלקלו בבחינת שבת כנ"ל.

לכן מאד מאד צריך ליזהר שיהיה כל עבודתו לה' בסתר בלתי לה' לבדו בלי שום פניה של התפארות ח"ו והודאת בני אדם רק בלתי לה' באמת, וכן היתה עבודת משה רבינו ע"ה שהיתה כל עבודתו בסתר, ומרומז בפסוק ויקרא אל משה, פירוש שמשה חיבר בחינת ויקרא אל בחינת משה, ושני התיבות ויקרא משה ביחד עולה גימטריא בסת"ר. גם ויקרא אל משה אל"ף זעירא, שהיא בחינת יו"ד קטנה שבאותיות, וכשנחלף יו"ד במקום א' זעירא עולה כל הג' תיבות ויקר"א א"ל מש"ה גימטריא שב"ת, לרמז שהיה למשה בחינת בס"תר בחינת שבת בשלמות.

ואמר הכתוב אדם כי יקריב מכם קרבן לה', פירוש שעל ידי בחינת מכ"ם במ"ם סתומה שעולה ת"ר כידוע, גימטריא סת"ר, שיהיה כל עבודת האדם בסתר בבחינת ענוה בלי התפארות כלל וכלל, עי"ז יגיע לבחינת קרבן בחינת קרב נו"ן, להתקרב לבחינת בינה בחינת חש"ק הנ"ל.

ושחט אותו על ירך המזבח צפונה לפני ה', פירוש צפונה מרמז לבחינת יריכא שמאלא (ע' זח"א כו:), בחינת הוד (ת"ז ת' יט לח., ת' ל' עד.), היינו שעל ידי שיבטל מעצמו בחינת הודאת בני אדם, בזה יתקן בחינת הוד כנ"ל, יהי רצון שנזכה לזה אמן.

צו

צו את אהרן וכו' זאת תורת העולה וכו' (ו ב). ויש לדקדק בזה למה לא כתב בלשון דבר אל אהרן.

ויש לפרש על דרך זה, כי עיקר בריאת שמים וארץ היתה בשביל היראה (ז"ח בראשית ה:) שהוא בחינת דין (זח"ב צו., ע' זח"ב צב:), וזהו שעלה במחשבה לברוא העולם במדת הדין אלא שראה שלא יתקיים שיתף עמה מדת הרחמים (בר"ר יב טו, רש"י בראשית

א א), מדת חסד, שהוא בחינת אהבה (ת"ז הקדמה י:), על כן צריך להתאמץ שיהיה לאדם בטחון במדת חסד גם כן, כי בחינה א' מדת הדין היא בחינת יראה והכנעה למלך מלכי המלכים הקב"ה, היינו מתחילה יחשוב אדם כמה הוא מלוכלך בעוונות וחטאים ופשעים, ובילה כמה עתים ורגעים להבל ולריק, וכמה התגברות הדינים עליו, ומחמת זה יהיה לו בושה ולב נשבר ונדכה לפניו ית"ש, ואח"כ יגיע לבחינה ב', בחינת בטחון ואמונה שלמה בחסד אל הרוצה בתשובה, ובוודאי יקבל תשובתו, ומזה יהיה לו אהבה ותשוקה לעבודתו ולתורתו ית"ש ויהיה לו זריזות לעבודתו.

ושני הבחינות הנ"ל הן שני המפתחות (שבת לא.:), מפתח החיצון בחינת יראה הנ"ל, ומפתח הפנימי בחינת חסד הנ"ל, שצריך שיהיה לאדם ב' בחינות הנ"ל.

וזהו המתפלל יכנס שתי פתחים (ברכות ח.), הן ב' מפתחות הנ"ל, בחינת יראה, ובחינת חסד בחינת אהבה.

וכמו שאמרתי על מה דאיתא בגמרא (סוטה מד:) השח בין תפילה לתפילה עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה. מפני מה חוזר עליה ולא על עבירות אחרות. אלא ב' תפילין מרומזים לב' בחינות הנ"ל, היינו תפלה של יד מרמז לבחינה א' שהוא נגד הלב, שיהיה לו לב נשבר ונדכה כנ"ל. ותפלה של ראש, שהוא בחינה ב', בחינת חסד ורב חסד. והשח בין תפלה לתפלה, פירוש שאין לו בחינה ב' הנ"ל בחינת חסד, רק עבירה היא בידו, היינו שאין לו רק בחינה א', שיש לו רק הכנעה ובושה ולב נשבר ממדת הדין הנ"ל, ומחמת זה לא יהיה לו אהבה ותשוקה.

וזהו הירא מעבירות שבידו (סוטה פ"ח מ"ה), היינו שירא רק מעבירות שבידו, ואין לו בחינת חסד בחינת אהבה, על כן חוזר עליו מעורכי המלחמה.

וזהו וסמך ידו על ראש (ויקרא א ד), מרמז שצריך לסמוך תפילין של יד לתפילין של ראש, אז היא העולה, מרמז שהחוזר בתשובה פותחין לו פתח מלמעלה.

וכהו גדול וכהן הדיוט מרמזים גם כן על ב' בחינות הנ"ל, שכהן גדול משמש בשמונה בגדים (תוספתא מנחות א ו), מרמז על בחינת חסד שאות ח' הוא חסד. וכהן הדיוט משמש בארבעה בגדים (שם), מרמז על בחינת דין, שאות ד' מרמז על בחינת דין.

וזהו צו את אהרן ואת בניו, תיבת צו גימטריא א"ל אד"ני (פע"ח ש' עולם העשיה פ"ג), שהם ב' בחינות הנ"ל, שהמה באהרן כהן גדול, ובניו כהנים הדיוטים.

וזהו מרמז לנו רש"י בלשונו הקדוש, אין צו אלא זירוז מיד ולדורות. בחינת יד מרמז על תפלין של יד, שהוא בחינה א'. ולדורות, הוא לשון דירה (ת"ז ת' ו' כב:), מפתח הפנימי, שהוא מרמז על בחינה ב'.

כל זה מרמז שצריך לבא לב' הבחינות, שיהיה לו לב נשבר מעבירות שבידו, ואח"כ לבטוח בחסד השי"ת, בכדי לבא מזה לאהבה עליונה ותשוקה לעבודתו ית', יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

צו את אהרן וגו' (ו ב). פירש רש"י, אין צו אלא זירוז, ביותר צריך לזרז במקום שיש חסרון כיס.

הנה לפרש כל זה על דרך המוסר ועבודה לה', נקדים תחלה מאמר אבי זללה"ה על מאמר חז"ל (יבמות סא.) אתם קרוין אדם ואין אומות העולם קרוין אדם. פירוש, אומות העולם עוסקין רק בבחי' גשמיות, אכילה ושתיה ושאר תאוות גשמיות שאינו עיקר רק בחינת דמיון כקוף בפני אדם, נקראים בחינת ד"ם, לשון דמיון. אבל מי שקרוין אדם, שמדבקים כל הבחי' גשמיות לה', בחינת אל"ף, בחינת אלופו של עולם, ונתחבר אות א' לבחינת ד"ם, נעשה אד"ם, בחינת ואתם הדבקים בה' (דברים ד ד).

והנה כתיב (ויקרא יט כו) לא תאכלו על הדם, ודרשו רז"ל (ברכות י:) לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם. הענין הוא, כי כשיאכל קודם התפלה ויעסוק בבחי' תאות גשמיות, יתטמטם לבו מאוד ולא יוכל לדבק את עצמו לבחינת קדושה, ויהיה בחינת ד"ם כנ"ל. לכן עצתו הוא שיתפלל תחלה, וידבק עצמו לה', לבחינת אלף אלופו של עולם תחלה, ואח"כ יאכל אכילה הגשמיות בכוונה לה' לחזק גופו לעבודתו ית', ובזה יהיה נעשה מבחינת אכילה בחינת ד"ם, כסא ומכון לבחינת קדושה בחינת אלף, ויהיה אדם בשלמות.

וזהו שאמר הכתוב (יחזקאל א כו) ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה. היינו שבחינת אדם בשלמות הוא כאשר הקדושה הוא בחינת אלף הוא למעלה, ובתחלה על בחינת כס"א, בחינת ד"ם הוא אכילה גשמיות שנקרא כסא להקדושה כנ"ל.

והנה בחינת תפלה בחינת אלף הנ"ל נקרא בחינת כהן גדול, ובחינת אכילה בחינת כסא הנ"ל נקרא בחינת כהן הדיוט, וצריך להיות דבוק תמיד בחינת כהן גדול בחינת אלף לבחינת כהן הדיוט בחינת כסא הנ"ל בחינת ד"ם הנ"ל, ואם לאו נקרא כס בלא אלף, בחינת אין הכסא שלם ח"ו (תנחומא תצא יא).

גם כשהאכילה היא בכוונה לה' כנ"ל נקרא כי"ס מלא ביו"ד, שהוא נרתק וכסוי לבחינת קדושה, אבל כשאינה בשלמות נקרא כס חסר בלא יו"ד, ונקרא חסרון כיס.

ולזה רמז רש"י זללה"ה באמרו, ביותר צריך זירוז במקום שיש חסרון כיס, לרמז שיהיה בחינת כסא בשלמות, היינו שתהיה האכילה בכוונה לה' ובהתחברות לבחינת תפלה מקודם כנ"ל, ואז יתמלא בחינת כי"ס כנ"ל.

וזהו מרומז בפסוק צו את אהרן ואת בניו. פירוש צ"ו לשון התחברות, שיחבר בחינת אהרן בחינת כהן גדול בחינת אלף הנ"ל, לבחינת כהן הדיוט בחינת בניו של אהרן בחינת אכילה גשמיות כנ"ל.

לאמר זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה וגו'. פירוש עולה מרמז לבחינת תפלה שהוא כולה לה' (ויקרא א יג), כי בחינת אכילה בכוונה לה' נקרא בחינת שלמים שיש בה אכילה לכהנים ולבעלים (ויקרא ז לד), אבל התפילה שהיא כולה לה' נקרא בחינת עולה. ומזהיר הכתוב שתהיה בחינת עולה על מוקדה, היינו בבחינת הכנעה לשון קיד"ה והשתחויה, בחינת תפלה בהכנעה, ואח"כ תהיה בחינת שלמים, שהיא אכילה בכוונה לה' כנ"ל.

וזהו ראשית עריסותכם חלה תרימו לה' (במדבר טו כ). פירוש, שקודם עריסותכם בחינת אכילה, תהיה תחלה בחינת חל"ה ותפלה לה', לשון ויח"ל משה (שמות לב יא). גם חלה לשון יראה מלשון חי"לו מפניו כל הארץ (תהלים צו ט), שתהיה תפלה באימה ויראה לה' תחלה, ואח"כ יאכל עריסתו ופתו בכוונה לה', ויהיה כסא לה', יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

דבר אל בני ישראל לאמר המקריב את זבח שלמיו לה' יביא את קרבנו לה' מזבח שלמיו (ז כט). ונ"ל על דרך זה, דהנה יש שני בחינות עבדות ה', יש שעובד את הבורא ברוך הוא בהזדככות החומריות מכל וכל, וכלא ממש נחשב אצלו בחינת שכר ועונש, אפילו שכר עולם הבא ומכל שכן שכר עולם הזה, רק שכלתה נפשו לה' עד מאוד, וכמאמר הכתוב (תהלים עג כו) כלה שארי ולבבי צור לבבי וחלקי אלהים לעולם, וזה הוא בחינת כהן גדול, יחודא עילאה (ע' זח"ג פט:).

ויש שעובד את הבורא ב"ה בבחינת סור מרע ועשה טוב שלא בהזדככות החומריות מכל וכל, אדרבא יש לו כל התאוות שהן בהיתר, ונחשב אצלו בחינת שכר ועונש, רק שמאמין באמונה שלמה שהבורא ב"ה גומל טוב למי שישמור מצותיו ויעניש למי שיעבור על מצותיו, וזהו בחינת כהן הדיוט, יחודא תתאה (ע' זח"ג פט:).

ובחינת עבודת הבורא ב"ה מכונה באות אל"ף, מרמז על אחד יחיד ומיוחד על אלופו של עולם, שתמיד כוונתו בשעת עבודתו להבורא ב"ה, הן מי שעובד להבורא ב"ה בבחינה א', לכן הוא סור מרע ועשה טוב בכל רגע מחמת שתמיד נחקק בלבו אהבתו ית'. והן מי שעובד להבורא ב"ה בבחינה ב', לכך הוא סור מרע ועשה טוב בכל רגע מחמת שתמיד אמונת ה' בלבו.

והכלל, שתמיד צריך להיות מתחלה בבחינת כהן הדיוט שהוא מרמז על אחד לתתא, ומזה יוכל לבא לבחינת כהן גדול שהוא מרמז על אחד לעילא, וזהו קודשא בריך הוא אחד לעילא לא יתיב על כורסיא דיקריה עד דאתעבידת ברזא דאחד כגוונא דיליה למהוי אחד באחד (זח"ב קלה.), פירוש לבא מבחינת אחד לתתא לבחינת אחד לעילא והבן.
ולכך בחינת עבודה שהיא מכונה באות א' מכונה גם כן בשם כהן, שאותיות ה"נ"ך אין להם בן זוג, היינו ה' ביחידית נ' בעשירית ך' במאות, והמה רק בבחינת אחדות.
גם בחינת עבדות הנ"ל מכונה בשם עולה, שתיבת עולה בגימטריא אל"ף במילואו. וזהו צו את אהרן ואת בניו, בחי' כהן גדול וכהן הדיוט. לאמר זאת תורת, פירוש כך הוא התורה והחוקה בדרך עבודה להשי"ת. העו"לה היא העו"לה, פירוש לבא מבחינת אחד לתתא לבחינת אחד לעילא, כמאמר זוה"ק למהוי אחד באחד.
ואפשר לומר שזהו כוונת הזוהר על פסוק (ישעיה כז ה) או מי יחזיק במעוזי שלום יעשה לי יעשה שלום לי, ואיתא בזוה"ק (זח"ג קיח.) תרין שלמין איכא הכא, שלמא לעילא שלמא לתתא עכ"ל. דהנה בחינת עבדות מכונה בשם שלום, בחינת שלמות. ויש בחינת עבדות לעילא ובחינת עבדות לתתא, וזהו שלום לעילא שלום לתתא, על ידי ב' בחינות עבדות הנ"ל.
וזהו שלום שלום לרחוק ולקרוב (ישעיה נז יט), חד לצדיק גמור וחד לבעל תשובה (ברכות לד:), מרמז לב' בחינות הנ"ל, היינו צדיק גמור הוא בחינה ב', ובעל תשובה הוא בחינה א' (כאן חסר).

דרושים לשבת הגדול

וידבר ה' וגו' צו את אהרן וגו' זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה וגו' (ו א - ב). ומסיים בסוף הענין דקרבנות (ז לח) ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם לה' במדבר סיני. ויש לדקדק, שלכאורה הוה ליה למיכתב במדבר סיני קודם להקריב, ולכתוב את בני ישראל במדבר סיני להקריב וגו'. גם להבין ענין פסח מצרים שהיה מקחו מבעשור (פסחים פ"ט מ"ה).
הנה עיקר ענין יציאת מצרים שיצאו מהקליפות נו"ן שערי טומאה ונכנסו לנו"ן שערי קדושה. ומקור הקליפות הוא בחינת גסות הרוח (ר"ח ש' היראה פ"ד אות כח), ובמצרים היו בבחינת גסות הרוח, לכן ממה שהיו בתחלה בבחינת אדם בשלמות ומחמת גסות הרוח נסתלקה מהם בחינת הקדושה, כמאמר (סוטה ה.) אין אני והוא יכולין לדור וכו',

ונסתלקה בחינת א' מן אד"ם, שנסתלקה בחינת אלוף בחינת אלופו של עולם בחינת קדושה מן אדם, ונשאר אותיות ד"ם.

וזהו למכה מצרים בבכוריה"ם כי לעולם חסדו (תהלים קלו י), היינו שהכה ה' בחינת בכוריהם, בחינת גסות, כי בכור הוא בחינת גסות.

ושמעתי בשם אחד שפירש מאמר חז"ל (אבות פ"ה מ"א) בעשרה מאמרות נברא העולם כו' כדי כו'. ופירש על דרך מאמר חז"ל (סנהדרין לח.) יתוש קדמך במעשה בראשית, היינו שעל ידי שיזכור האדם שיתוש הוא קודם לפניו במעשה בראשית עי"ז לא יתגאה האדם, ואם היה נברא העולם במאמר אחד היו כל הנבראים בפעם אחת בהשוואה ולא היה קדימת היתוש, וכשנברא בעשרה מאמרות היה קדימת היתוש, ועל ידי זה יגיע שפלות לאדם ולא יתגאה ויהיה שכר טוב לצדיקים.

ולבחינה זו מרומז שפסח של מצרים היה מקחו מבעשור, לרמז לבחינת בעשרה מאמרות הנ"ל בחינת שפלות.

ולזאת, אם שבאמת במחשבה היה יעקב אבינו ע"ה הבכור ליצירה (בר"ר סג ח), ונולד עשו תחילה, כדי שלא יהיה ליעקב אבינו ע"ה בחינת התנשאות וגסות ח"ו.

אמנם גם בחינת שפלות ביותר גם כן אינו שלמות בעבודה, כי אם יושפל בעיניו ביותר לא יוכל להתקרב ולגשת אל הקודש לתורה ולתפלה מחמת רוב שפלותו, באמרו מי אני אשר אקום קדם מלכא להתפלל ולייחד בעולמות העליונים, ובעבור שפלותו יפול לבו בקרבו ח"ו ביותר, לכן צריכין גם כן למעט התנשאות לשם ה'.

ולכן קנה יעקב הבכורה מעשו (בראשית כה לג), כדי שיהיה לו מעט התנשאות וחיזוק הלב לעבודת ה' ית"ש. וברוב שפלותו אמר (בראשית לב י) קטונתי מכל החסדים ומכל האמת, ותיבת האמת נקוד בזקף קטן, פירוש שבחינת קטן זקוף למעלה, כי מאן דזעיר איהו רב (זח"א קכב.), וזהו בחינת שבת הגדול, שיזדקף למעלה, כדאיתא בזוה"ק (ע' זח"ב רד.).

כי עיקר התקרבות וכניסה לעבודתו לבחינת קדושה הוא על ידי בחינת ענוה, ולא יתהלל האדם את עצמו בשום טובה שיש לו כמאמר הכתוב (ירמיה ט כב) אל יתהלל חכם בחכמתו וגבור בגבורתו ועשיר בעשרו, כי באמת הקב"ה לא נתן לו הטובה והחכמה כדי שיתגאה בה, אדרבה אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו (פסחים סו:). אמנם העצה היעוצה לזה הוא, כאשר נתן לו ה' כל הטובה יסתכל בלב וחיות של הדבר, מי הוא המחיה ומהווה את הטובה, וכאשר מתבונן בלב של כל דבר ובחיותו ורואה ומבין

כי השי"ת הוא המחיה את כולם ונותן לב וחיות בתוך כל נברא וטובה אזי נכנע ונשפל לפני ה'.

וע"ז אנו מתפללים לה' (ברכה אמצעית דתפילות שבת ויו"ט) וטהר לבנו לעבדך באמת, היינו באמת מרמז לג' בחינות טובה הנ"ל היינו אות א' שהיא ראשונה לאותיות מרמזת לבחינת רוחניות, היינו לבחינת חכמה. ואות מ"ם שהיא אמצעית האותיות, מרמזת לבחינה האמצעית בחינת גבורה, שאינה כל כך רוחנית כמו חכמה. ואות תי"ו שהיא אחרונה לאותיות, מרמז לבחינת גשמיות בחינת עשירות. וזהו וטהר לב"נו, רצה לומר שיהא בחינת ל"ב של כל דבר טהור וזך, ונראה לעינינו ונבין היטב בחינת חיות ול"ב של בחי' אמת, ג' בחינות טובה הנ"ל, ועל ידי זה יהיה לנו בחינת ענוה כנ"ל.

ועל ג' בחינות ל"ב הנ"ל של ג' בחינות טובה הנ"ל מרמז הכתוב צו את אהרן וגו', צו גימטריא ג' פעמים ל"ב, שאמר הקב"ה למשה שיכניס באהרן ג' בחינות ל"ב הנ"ל. ואם שאהרן היה בשלמות השפלות וענוה, אמנם הקב"ה צוה למשה שיכניס בו עוד יותר, כדי שיוכל אהרן להמשיך גם על כל ישראל בחינת ל"ב הנ"ל, ועי"ז יהיה להם בחינת ענוה, ויקרבו את עצמם לבחינת קדושה בחינת א' אלופו של עולם, ותתקרב האות א' לאותיות ד"ם, ויהיה אד"ם בשלמות.

וזה שאמר הכתוב (ויקרא א ב) אדם כי יקריב וגו'. ר"ל שעיקר הקרבן הוא שיקריב האותיות אדם זה לזה כנ"ל.

וזהו שאמר הכתוב (ויקרא ז לז) ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם, ומפרש הכתוב במה יקריבו, ואמר במדבר סיני, היינו סי"ני עם הכולל גימטריא ענו"ה, פירוש בבחינת ענוה יקריב הקרבן של אותיות אד"ם כנ"ל.

ואמר הכתוב היא העולה על מוקדה, ר"ל מוקדה מלשון קידה והשתחויה והכנעה וענוה, פירוש שעיקר העולה והקרבן היא בחינת מוקדה בחינת ענוה.

וזהו ענין פסח מצרים שהיה מקחו מבעשור לחודש, ואיתא במדרש (פסיקתא דר"כ פ' ה אות יז) שלקחו טלה בעשור לחודש וקשרו אותו בכרעי המטה. פירוש, בעשור מרמז לבחינת יו"ד הקטנה שבאותיות, שמרמז לבחינת ענוה וקדושה, ובבחינת עשור בחינת יו"ד בחינת ענוה לקחו ה"טלה גימטריא ד"ם, פירוש מה שהיה במצרים בחינת ד"ם כנ"ל, קשרו אותו בחינת ד"ם לכרעי המטה, היינו לבחינת כריעה, בחינת ענוה, בחינת אלף הנ"ל, ונעשה אדם כנ"ל בחי' יו"ד, והיה כך קשור עד ליל חמישי בשבת כי העשור לחודש היה בשבת (שבת פז:, טור או"ח סי' תל אליבא דסדר עולם), וכל יום קבלו מבחינת יו"ד, ונעשה חמשה פעמים יו"ד עולה חמשים, ונכנסו לחמשים שערי קדושה.

ועיקר התחלת כניסה לקדושה היתה בחינת ענוה, כי על ידי בחינת ענוה יכולים להגיע לבחינת קדושה ודביקות בה' במחשבה דיבור ומעשה בקדושה, ולהיות בבחינת שבת הגדול בחינת מחשבה (זח"ג פט:) שלפני בחינת פס"ח פ"ה ס"ח (טעמי המצות פ' בא), כאשר שמעתי **מאבי זללה"ה שאמר בשם ר' ליבר זללה"ה** כנ"ל.

ולזה רמזו רז"ל (שבת קיח:) אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות כראוי מיד נגאלין, פירוש בחינת שבת במחשבה, ובחינת שבת בדיבור, שיהא בקדושה וטהרה כראוי, מיד יהיו נגאלין ונכנסין לבחינת קדושה, כן יהי רצון אמן:

הכהן המחטא אותה יאכלנה במקום קדש תאכל וגו' (ו יט). הנה עיקר תכלית המצות היא כדי לצרף בהן את הבריות (בר"ר מד א), פירוש כי הגוף הוא דבר גשמי בחינת חושך בלתי אור, והקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו רצה לזכך ולזכות את ישראל שיכנס ויאיר אור השם יתברך בגוף הגשמי, ושיהיה להם אור רוחני באהבה ויראה לה' ומחשבות קדושות, לפיכך הרבה להם תורה ומצות (מכות פ"ג מט"ז), כדי שעל ידי תורה ומצות יאיר בהם אור ה', ויבואו לבחינת עלמא דאתכסיא, לבחינת מחשבה קדושה באהבה ויראה בלתי לה' לבדו, כמאמר הכתוב (דברים כט כח) הנסתרות לה' אלהינו וגו' פירוש שהעיקר הוא שיהיה הנסתרות היינו המחשבות קדושות בלתי לה' לבדו.

ובחינת מחשבה כזו נקרא בחינת שבת, בחינת נייחא לה' (ע' זח"א מז:, ע' זח"ג קח.) שנעשה רצונו, וכמו ששמעתי **מאבי זללה"ה שאמר בשם ר' ליבר זללה"ה** על שבת שלפני הפסח שקורין אותו שבת הגדול (טור או"ח סי תל), פירוש שב"ת הוא המחשבה, פס"ח הוא הדבור שנקרא פ"ה ס"ח (טעמי המצות פ' בא), ובחינת שבת בחינת מחשבה שלפני הפסח הוא הדיבור, כשהוא בבחי' קדושה קורין אותו שבת הגדול, כי הוא העיקר כנ"ל.

גם יש לפרש על זה הדרך, דהנה יש ב' בחינות צדיקים באהבה לה', בחינה א' שאוהב את ה' מחמת רוב שפלותו, שרואה פחיתות עבודתו לה', ואף על פי כן הקב"ה מרחם עליו ועושה לו חסד ורחמים אף על פי שאינו כדאי, כמו שאנו משבחים אותו (ברוך שאמר) ברוך מרחם על הבריות, אף על פי שאינו כדאי, אמנם כ"ז הוא אהבתו לה' כאשר רואה חסדי השי"ת שעליו. אמנם יש עוד בחי' צדיקים שאוהבים את ה' מתוך יסורים (היינו כאשר אין להם משאלות לבם עדיין, ואף על פי כן הם אוהבים אותו ית') באהבה אמיתית אעפ"י שעדיין אין להם בחינת גאולה וישועה מיסורים שלהם.

ובחינה זו נקרא שבת שלפני הפסח, פירוש שבת מרמז לבחינת אהבה עילאה, פסח מרמז לבחינת גאולה. וזהו שבת שלפני הפסח, פירוש בחינת אהבה לה' שהוא מתוך

יסורים, שלפני הפסח בחינת גאולה, קורין לבחינה זו שבת הגדול, בחינת אהבה עילאה הגדולה במעלה מבחינה הראשונה.

ובחינה זו היה במצרים, שהיה שבת שלפני הפסח לפני הגאולה, והיה גדול משאר שבתות, כי שבת אחר אינו מאיר בימי השבוע רק עד יום ג' בשבת כדאיתא בגמרא (ע' שבת יט.), ושבת שבמצרים שלפני הפסח היה בעשור לחודש (שבת פז:, טור או"ח סי' תל אליבא דסדר עולם), והאיר בימי השבוע עד יום ד' שהוא ערב פסח, והיה לישראל אהבה לה' ושחטו את הפסח באהבה גדולה לה' כל עדת ישראל על ידי הארת שבת הגדול בחינת אהבה עילאה כנ"ל.

וזהו עיקר תכלית המכוון של כל המצות, שיאירו אור ה' בהגוף בבחי' אהבה ויראה במחשבתו כנ"ל.

אמנם זהו דוקא אחר שנתן לנו השי"ת את תורתו הקדושה בתרי"ג מצות, ומעוררים את לבבינו ומחשבותינו לבחינת אהבה כנ"ל, אבל אבותינו אברהם יצחק ויעקב שעדיין לא קבלו את התורה והמצוות זככו את גופם בשאר עבודות, כדאיתא בספרים (ע' זח"א קמא.) שאברהם אבינו ע"ה עבד לה' בחפירת באר מים חיים עבודת תפילין, ומה שנתקן על ידינו בעולמות עליונים על ידי תפלין שלנו בחינה זו תקן אברהם אבינו ע"ה בחפירת הבאר.

ובאמת חפירת הבאר הוא זרה ממצות ה', שאינה מהם, רק הוא בחי' תאוות עולם הזה, ולכן נקרא עבודה זרה, פירוש שהיא עבודה שאינה ממצות ה' ולכן נקראת זרה.

וזהו שיסד בעל אגדה מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו. פירוש, שמתחלה קודם מתן תורה היו אבותינו מזככים גופם על ידי עבודות אחרים לה' שנקראו זרים ממצות ה' כנ"ל, ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו, פירוש שקירב אותנו בקירוב גדול שיהיה הזיכוך על ידי מצות הקדושים ולא על ידי עבודות אחרים וזרים.

וזהו שרמזו רז"ל (סנהדרין נו:) אין צו אלא עבודה זרה, ואיתא בזוה"ק (ע' זח"ג דף כז.) ע"ז ברשותייהו קיימין בתאוון אחרנין וכו'. פירוש, עבודות שהם בבחי' רשות בבחי' תאוות אחרים, תאוות עולם הזה, ואינם בבחי' מצות ה', זהו שנקרא עבודה זרה, ומזהיר הכתוב על בחי' עבודות אלו שגם הם יהיו בבחינת קדושה.

וזהו שאמר הכתוב (הושע יג ד) אנכי ה' אלהיך מארץ מצרים ואלהים זולתי לא תדע, פירוש שיהיה לך בחינת אור ה' אהבה ויראה אפילו בעסקך בבחינת ארץ מצרים, בבחינת גשמיות, גם שם תראה בחינת אלהות, ותתבונן ממנה גדולת הבורא ב"ה.

ואימתי יהיה זה, כאשר אלהים זולתי לא תדע, פירוש שתדע שאין שום בחינת חיות אחר בלתי מה' שמלא כל הארץ כבודו ית'.

וזהו שאמר הכתוב הכהן המחטא אותה יאכלנה וגו'. ר"ל המחטא הוא לשון חסרון (רש"י בראשית לא לט), פירוש כשיחסר לכהן בחינת אותה אכילה גשמיות. רק במקום קדוש תאכל, שיאכל אותה בבחינת קדושה, שיתבונן בבחינת קדושה שיש בה חיות אלהית כנ"ל.

וזהו שאמרו חז"ל (יבמות צ.) הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, שעל ידי אכילת כהנים שאכלו במקום קדוש היינו בבחינת קדושה כנ"ל, האירו אור ה' בבעלים בבחינת אהבה לה', בבחינת תשובה, ועל ידי זה מתכפרים, שנזכה לזה אמן כן יהי רצון.

פסח - חג ראשון

ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי מקץ שלשים שנה וגו' (שמות יב מ). הנה איתא בזוה"ק (זח"ב קפג:) מצה הוא מיכלא דאסוותא, משל וכו' ליכל ברא דמלכא אסוותא דא ולבתר ליכול כל מה דבעי.

ולהבין זה, דהנה מצה נקראת לחם עוני (דברים טז ג), ועיקר לחם עוני הוא מצה פרוסה (פסחים קטו:), פירוש שמצה פרוסה הוא דוגמת עני שאין לו שלמות בעצמו, שרואה תמיד מיעוט עבודתו לה', ונכנע ונשבר לבו בקרבו בעבור זה, ובוש מאוד לגשת לקודש לתורה ותפלה לעשות יחוד בעולמות עליונים, מחמת שרואה בעצמו האיך שהוא משוקע בגשמיות ועדיין לא תיקן כלום את מדותיו, רק שאח"כ מתחזק ברוב רחמי וחסדי השי"ת שחפץ חסד הוא ורוצה בתשובת רשעים ואינו חפץ במיתתם כי אם בשוב וכו' (ע' תפילת נעילה, ע' יחזקאל לג יא), ובזה מתחזק מאוד ועומד להתפלל מתוך כובד ראש והכנעה, ועל ידי זה תפלתו נשמעת ומקובלת, וממשיך שפע וקדושה מלמעלה, וזה בחינת מצה פרוסה, בחינת לחם עוני שהיה לו בתחלה קודם התפלה בחינת הכנעה, וזהו היתה לו אסוותא ורפואה שיוכל אח"כ להמשיך שפע וברכה מלמעלה על ידי התפלה.

וזהו כוונת הזוהר הקדוש, בתחלה יאכל ברא דמלכא אסוותא דא, פירוש בחינת הכנעה הנ"ל, ואח"כ יאכל כל מה דבעי, ר"ל שיוכל להמשיך אח"כ על ידי תפלתו כל מה דבעי.

אבל כשאין לו בחינה זו של שפלות בחינת עני, בחינת דל, אז נקרא חולה, שאין יכול לפעול שום טובה.

ובחינה זו נקרא ד"ג, שנכתב תחלה אות ד' ואח"כ אות ג', פירוש שבחינת שפלות שיש לו בתחלה נקרא דל"ת לשון דל ועני, ואח"כ נקרא גימ"ל בחינת גומל דלים (ע' שבת קד.), שממשיך בחינת טוב בעולם.

וזהו שאמרו חז"ל (סנהדרין צח.) אין בן דוד בא עד שיבוקש דג לחולה ולא ימצא, פירוש הרע"מ שלא יהיה חולה, מרמז לדברינו, שעל ידי שיבוקש בחינת ד"ג, שיהיה אות דל"ת קודם לאות גימ"ל כנ"ל, ועל ידי זה לא יהיה חולה, כיון שיוכל להמשיך על ידי בחינה זו כל טוב כנ"ל.

וזהו בחינת ספירה אותיות פרוסה, לשון מצה פרוסה לחם עוני, וזהו שאמר הכתוב (ויקרא כג טו) וספרתם לכם וגו', פירוש שיהיה לכם בחינת פרוסה הנ"ל, ועי"ז יהיה לכם בחינת ספירה, שתהיו נמנים בכל שעה כצאן החביבה על בעלה (רש"י שמות ל טז).

ואמר הכתוב תספרו חמשים יום, ויש לדקדק הלא אין סופרים רק מ"ט יום. אלא מרמז לענינינו שיש שני בחינות נפילה ושפלות, האחד בחינת נפילה ממש, היינו שנשקע מאוד בתאוות גשמיות ממש (ואם שהוא יודע כ"ז) מכל מקום היא נפילה ממש ונקרא חושך. בחינה הב' על דרך הכתוב כי נפלתי קמתי (מיכה ז ח), היינו שתמיד הוא רואה את נגעיו ופחיתות ערכו ומיעוט עבודתו לה', ובעבור זה הוא נכנע מאוד מלפני הבורא ב"ה ושב בתשובה שלמה לפניו ית', וזהו בחינת ד"ג הנ"ל, היינו בחינת נפילה בתחלה בחינת נו"ן (ברכות ד:), ונו"ן הוא חמשים בחי' נפילה של אור בחינת נפלתי קמתי הנ"ל, וע"ז מזהיר הכתוב ואמר תספרו חמשים יום, ר"ל שיהיה לכם בחינת פרוסה, היינו בחינת נפילה של יום, היינו נפילה הנקראת נו"ן בחינת נפילה של אור, ועל ידי זה יוכל להיות אח"כ בחינת יציאת מצרים, בחינת יציאה מהקליפות לגמרי, בחינת גאולה.

אבל אם הוא אינו עושה כך, אלא עומד להתפלל ולהמשיך שפע קדושה בעולמות, ולהיות גומל דלים בלא שיהיה לו בתחלה בחינת ד"ל כנ"ל, אזי האותיות הם כסדר ג"ד, בתחילה גימל ואח"כ דלת, אזי אינו יכול להיות בחינת גאולה.

וזהו שאמר הכתוב ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים, פירוש מה שנתעכבו ישראל במצרים זמן רב כל כך, הוא מחמת שהיה בחינת שלשים שנה וארבע מאות שנה, פירוש שלשים מרמז על בחינת ג', וארבע מאות מרמז על בחינת ד', ר"ל מחמת שהיה בתחלה בחינת ג' ואח"כ ד' לכן לא היה יכול להיות בחינת גאולה. ומסיים הכתוב ויהי מקץ שלשים וגו', פירוש שהלכה לה אותה הבחינה ובא בחינת אות ד' קודם לאות ג', תכף יצאו ממצרים והיה בחינת גאולה, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

צריך להבין למה בפסח צריך דוקא מצה ובחג השבועות דוקא חמץ, כי שתי הלחם היה בא מחמץ דוקא (תוספתא קרבנות י ג).

ולהבין זה, נקדים לבאר מה דכתיב (ויקרא כג טז) תספרו חמשים יום, והלא כתיב (דברים טז ט) שבעה שבועות תספר לך, ואינו צריך לספור רק מ"ט יום.

אך יש לומר בדרך מוסר, דהנה בבחינת קדושה יש ב' בחינות עבדות, יש שעובד את ה' בבחינת עבדות בהתגלות על ידי תנועת האברים, רק שבחינה זו אינה בשלמות. ועיקר בחינת עבדות הוא באתכסיא, היינו להיות דבוק בפנימיות מחשבתו בהבורא ב"ה באהבה עזה ובתשוקה גדולה ולא בהתגלות האברים, אדרבה צריך להיות צרור וחתום בחינת עבדות שלו.

רק שכל בחינה מבחינות הנ"ל כלול משניהם, היינו מי שעובד את ה' בהתגלות האברים, מתחילה הוא טמון בלבו, רק שהוא מוציא ההתלהבות שהוא טמון בלבו מכח אל הפועל בהתגלות האברים, ולפעמים מראה את עצמו יותר ממה שיש בלבו, ממילא עיקר עבודה שלו בהתגלות איבריו רק שיש בו גם כן בחינת עבדות באתכסיא. ומי שעובד את השי"ת באתכסיא, נצרך גם כן לבחינת התגלות האברים עכ"פ לדבר בפה, שבלא זה אי אפשר, רק שעיקר ההתלהבות טמונה בלבו, ואינו מתגלה באברים רק מה שאי אפשר בלא זה.

וזהו גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום (שה"ש ד יב). פירוש ג"ל הוא לשון התגלות, מרמז על בחינת עבדות בהתגלות, ונעול מרמז על בחינת עבדות באתכסיא, שהוא נעול מכל אדם, וזהו גל נעול, ב' בחינות הנ"ל, מעין חתום, צריך להיות צרור וחתום, היינו שעיקר ההתלהבות צריך להיות טמונה בלבו רק מה שאי אפשר בלא זה, אמנם א"א לבא לבחינה זו רק בהזדככות החומריות מכל וכל תאוות גופניות.

ועתה נחזור לענינינו, שמצה מרמז על בחינת עבדות בהתגלות, שאותיות מ"צ הוא י"ה בחילוף א"ת ב"ש, מורה על תורה ותפלה, ואות ה"א מן מצה מרמז על בחינת התגלות שיש לפתחה של ה', וזהו מצה, פירוש שתורה ותפלה שלו הוא באתגליא. ותיבת חמץ מרמז על בחינת עבדות באתכסיא, שאות ח' הוא דבוק וא"ו לגוף האות, זה מורה שתורה ותפלה שלו הוא נעול צרור וחתום.

לכך בפסח שיצאו ישראל ממצרים מקום הטומאה, ולא היו בבחינת הזדככות החומריות, לא היו יכולים לבא לבחינת עבדות באתכסיא, ולזה אכלו מצה, מרמז על בחינת התגלות. ואח"כ כשספרו שבעה שבועות, בשעת קבלת התורה פסקה זוהמתן (שבת קמו.), ונזדככו מחומריות מכל וכל, אז היו באים לבחינת עבדות באתכסיא, וזהו

תספרו חמשים יום גימטריא חתום, פירוש שצריך לספור שבעה שבועות לבא לבחינת הזדככות החומריות, כדי שיוכל לבא לבחינת חמשים יום.

וזהו וברוח אפי"ך (שמות טו ח), בגמטריא אל"ף, זה בחינת עבדות באתכסיא, ומכונה באות אל"ף אותיות פל"א שהוא לשון מכוסה וטמיר, וזהו וברוח אפי"ך גימטריא אל"ף, זה בחינת עבדות באתכסיא. רק שאי אפשר שיהיה לגמרי באתכסיא, לכך מפרש התרגום ובמימר פומך, שעל כל פנים צריך להיות בהתגלות קצת היינו בדיבור פה. ואז הוא חכימו מיא, הוא בחינת חכמה. יהי רצון שנזכה לזה, אמן כן יהי רצון:

חכם מה הוא אומר מה העדות והחוקים וגו' ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן (הגש"פ). ולכאורה אינו מובן, והלא בהתורה כתיב תירוץ אחר, ואמרת לבנך עבדים היינו לפרעה במצרים (דברים ו כא).

ונ"ל על דרך מוסר, דזה הכלל, שכל תרי"ג מצות המה הכנה לבחינת יראה אמיתית, שעל ידי מעשה המצות יוכל לבא להזדככות החומריות מכל וכל, ולמאוס בתאות גשמיות, רק להשתוקק ולכסוף לבחינת קדושה.

רק שיש לפעמים שהבורא ב"ה משפיע עליו אורות עליונים מאור א"ס ב"ה בלי אתערותא דלתתא, אבל זאת הבחינה אינה עיקר העבודה, ועיקר העבודה היא מה שאדם עצמו מעורר את עצמו להשתוקק ולכסוף ולהתקרב לאור א"ס ב"ה בכלות הנפש, וזה שהבורא ב"ה משפיע עליו בחינת קדושה בלי אתערותא דיליה רק כדי לידע למה יהיה השתוקקותו, אבל עיקר העבודה היא אח"כ מה שמעורר בעצמו ומזכך החומר להתקרב לאור א"ס ב"ה.

וזהו וראית את אחורי ופני לא יראו (שמות לג כג), שזה שהבורא ב"ה משפיע עליו בחינת קדושה ואורות עליונים קודם שהוא מעורר את עצמו לתורה ומצות ומעשים טובים, הוא מכונה בשם פנים, פירוש שהוא קודם לאור שבא אח"כ, והאור שבא אח"כ מכונה בשם אחרית, וע"כ הוא מכונה בשם פנים, שהבחינת קדושה הוא קודם לאתערותא דלתתא, גם מזה בא לאתערותא דלתתא לעורר עצמו לעבודת ה', ומזה שמעורר עצמו נשפע עליו אורות עליונים מאור א"ס ב"ה ובחי' קדושה, כי הבא לטהר מסייעין לו (יומא לח:), על כן זה האור שנשפע עליו קודם שמעורר את עצמו לעבודת ה' מכונה בשם פנים, פירוש שהוא קודם לאור שבא אח"כ, והאור שבא אח"כ מכונה בשם אחרית, וזהו וראית את אחורי, לראות תמיד לבא לבחינת אחורי, היינו להתעורר מעצמו, ופני לא יראו, היינו לא יראו בקביעות לעמוד בבחינה זו שהוא בחינת פנים, רק לילך דרגא בתר דרגא להתעורר מעצמו עד כלות הנפש.

וזהו ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם ה' לפניך (שמות לג יט), פירוש שאשפיע לך האור הטוב משם העצם ב"ה מקודם בלי אתערותא דלתתא, כדי לידע למה להשתוקק ולהתעורר מעצמו לעבודת השי"ת על ידי תורה מצות ומעשים טובים, והבא לטהר מסייעין לו.

וזהו וחנותי את אשר אחון (שם), פירוש לזה שהשפעתי מקודם בחינת קדושה, ומחמת זה היה מעורר עצמו על ידי תורה ומצות, ונעשה בחינת כלי שיוכל לקבל אור א"ס ב"ה, לזה אני אחון ואסייע אותו.

וזהו בחינת ספירת העומר, הוא בחינת כלי, כמאמר הכתוב (שמות טז יח) וימודו בעומר, מרמז שצריך האדם לראות שיהיה בחינת כלי מוכן על ידי תורה ומצות ומעשים טובים כדי לקבל אור א"ס ב"ה.

והנה בפסח הוא העת והזמן שנתגלה אורות גדולים ויקרים בלי אתערותא דלתתא (ע' פע"ח ש' חג המצות פ"א, ש' ספירת העומר פ"א). וזהו שאלת חכם מה העדות והחוקים, פירוש למה לי התורה ומצות כדי לבא להזדככות המדות ולהיות על ידי זה כלי מוכן לקבל אורות עליונים מאור א"ס ב"ה, מאחר שרואה שבפסח נתגלו אורות בלי אתערותא דלתתא.

והתירוץ לזה, אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, פירוש שכלי מכונה בשם מן, לשון מנא, ודוקא בפסח יכול לומר אפיקו מן פירוש להוציא בחי' כלי, שא"צ בפסח לאתערותא דלתתא על ידי תורה ומצות ומעשים טובים להעשות כלי מוכן לקבל אור א"ס ב"ה, שבפסח נשפע אורות עליונים, אבל אחר הפסח נוטלים אלו האורות, ואין משפיעים אלו האורות עוד רק על ידי אתערותא דלתתא על ידי תורה ומצות ומעשים טובים להיות כלי מוכן לקבל אור וקדושה מאור א"ס ב"ה, השי"ת יזכנו לזה, ובזכות זה ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן:

חד גדיא דזבין אבא בתרי זוזי (הגש"פ). נודע כי מה שזכו ישראל לקבל את התורה היה על ידי גלות מצרים, כדאיתא במדרש (שבת פח:) שבקשו מלאכי השרת לקבל את התורה, והשיב להם הקב"ה כלום למצרים ירדתם כלום לפרעה נשתעבדתם, אמנם ישראל על ידי שעבוד מצרים זכו לקבל את התורה.

והנה גלות מצרים נמשך משתי סלעים מילת כתונת פסים שעשה יעקב ליוסף, כמה שאמרו חז"ל (שבת י:) לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים שבשביל שתי סלעים מילת שעשה יעקב ליוסף נתגלגל הדבר וירדו בניו למצרים.

והנה כללות כל התורה היא אנכי ולא יהיה לך (ז"ח פ' יתרו מא.), שבדיבור אחד נאמרו (מכילתא יתרו עה"פ שמות כ א, ת"ז ת' לב עו.), ולפי זה נמשך קבלת התורה לישראל על ידי שתי סלעים מילת שעשה יעקב ליוסף, כי עי"ז נתגלגל הדבר וירדו בניו למצרים, ועי"ז זכו לקבלת התורה.

וזהו חד גדיא, היינו גדיא הוא מלשון הגדה, שדיבר השי"ת דבור אחד אנכי ולא יהיה לך, שהוא כללות כל התורה. מאיזה בחינה זכו ישראל לזה, הוא דזבין אבא, הוא יעקב אבינו ע"ה. בתרי זוזי, על ידי שתי סלעים מילת שעשה ליוסף, וגרם שנתגלגל הדבר שירדו בניו למצרים, ועל ידי גלות מצרים נמשך קבלת התורה לישראל, שבכללותיה הוא אנכי ולא יהיה לך שבדיבור אחד נאמרו והבן.

דרושים לשבת חוה"מ פסח

שיר השירים אשר לשלמה וגו' (שה"ש א א). ואמרו רז"ל (שהש"ר א יב) מלך שהשלום שלו. וצריך להבין מהו הענין השיר דוקא למלך שהשלום שלו, ובשעת הבנין בית המקדש.

ומתחילה נקדים להבין מה היה דעת חירם מלך צור שעשה עצמו אלוה (זח"ג סא., ע' חולין פט.), ובדעתו היה כן באמת, ולכאורה קשה על חכם כמותו להטעות את עצמו כל כך, והלא אפילו טפש שבטפשים גם כן יכול להבין בעצמו איכות כחו בכל אבריו, שאם יפתח אחד מהם או יסתם אי אפשר להתקיים אפילו שעה אחת, וכדומה, והאיך טעה בעצמו כל כך לומר שהוא אלוה (ע' ב"ב עה.).

אמנם טעותו לא היה שהוא עצמו אלוה, רק טעותו היה לפי שראה בעצמו כל כך חכמה עושר וכבוד, אמר כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, ובעבור זה מעלה עליו הכתוב כאלו עשה את עצמו עבודה זרה.

וטעות זה נמצא בעונותינו הרבים בין האנשים, אשר אינם משיגים לידע האמת האיך שהקב"ה זן ומפרנס לכל ומחיה את כולם רק ברוב חסדו בלבד, כמאמר הכתוב (שמות לג יט) וחנותי את אשר אחון וכו' ואמרו חכמינו ז"ל (ברכות ז.) אף על פי שאינו כדאי, אבל מי שאינו מסתכל בכל זה לידע האמת, כסבור הוא בדעתו שכוחו ועוצם ידו עשה לו ריווח ופרנסה. וגם בין הלומדים ועוסקים בתורה יש הרבה שטועים בזה, כסבורים שבעבור טוב לימודם ועסקם במצות ומעשים טובים מגיע להם כל טוב בדין, וכל אשר ה' נותן להם בענין בני חיי ומזוני הכל בא להם מצד החיוב שחייב להם הבורא ב"ה עבור

עבודתם השלמה, ואינו מצד חסד ה' ב"ה, וזהו נקרא כוחי ועוצם ידי כמו שטעה חירם מלך צור, והעלה עליו הכתוב כאלו עשה עצמו אלוה.

וזהו נרמז בפסוק (שמות יג ז) ולא יראה לך חמ"ץ, ר"ת ח"ירם מ"לך צ"ור, פירוש שלא יראה לך אותו טעות שטעה חירם מלך צור.

רק שכל אדם ידע בעצמו פחיתות עבודתו לה', שכל מה שעבד בעבודת השם עדיין אינו מגיע אפילו לאחד מאלפים נגד טובת ה' וחסדיו המרובים שעושה עמו בכל עת ורגע, כי מי לנו גדול מיעקב אבינו ע"ה בחיר האבות (בר"ר עו א) שהיה מרכבה לשכינה (בר"ר מז ו), ועם כל זה כשראה חסדי השי"ת המרובים אמר קטנתי מכל החסדים (בראשית לב י), שהבין בעצמו האמת שכל הטוב שעשה ה' עמו הוא רק מצד חסדו ולא מצד החיוב, וזה הוא רק מגודל הכנעה ושפלות שהיה ליעקב אבינו ע"ה. וכן צריך כל אדם להבין זה בעצמו ולידע האמת אשר הוא עדיין רחוק מהקדושה, וכל טוב אשר ה' עושה עמו הוא רק מצד חסדו הגדול ולא מצד החיוב, הן במילי דעלמא, הן במילי דשמיא מה שיש לו שום השגה בתורה ועבודה הכל הוא ברוב חסדו ית' ומזה יהיה נכנע בלב נשבר ונדכה ויקוים בו מאמר הכתוב (תהלים נא יט) לב נשבר ונדכה וגו'.

ואגב נפרש מה דאיתא בכוונות על פסוק (תהלים לד יט) קרוב ה' לנשברי לב, ואיתא שם, לנשברי ל"ב, י"ו לעילא י"ו לתתא. פירוש אות י' הוא המשכת השפע קדושה מלמעלה למטה ברוחניות, ואות ו' הוא המשכת השפע מלמעלה למטה בגשמיות, היינו בענין פרנסה וחיים בריאות הגוף, וכאשר בא לו השפע מלמעלה הן ברוחניות הן בגשמיות צריך אדם להסתכל ולהתבונן בזה ולידע האמת שההשפעה היא מרוב חסדו ית'. וכן יבקש תמיד מהבורא ב"ה שיתן לו צרכיו רק ברוב חסדו ית' אע"פ שאינו כדאי, כמו שהבטיחנו ית' וחנותי את אשר אחון וגו', וכתיב ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך (שמות לג יט), פירוש שיהיה כל טו"בי דווקא על פניך, פירוש שכל ההשפעות שלי יהיו על פניך, שתדע שהוא מצד רוב טובי ולא מצד חיוב בעבור כוחך ועוצם ידך, רק וחנותי אעפ"י שאינו כדאי (ברכות ז.).

וזה נקרא י"ו לעילא, הוא ההמשכה מלעילא, וכאשר הוא מצפה ומבקש מה' ומשתוקק לו שימשיך לו השי"ת המשכה מלעילא זו הוא נקרא י"ו לתתא, ובזה מחבר י"ו לעילא עם י"ו לתתא ונעשה א.

וזה שאמר שלמה המלך ע"ה על בנין בית המקדש שיר השירים (שיה"ש א א), ואמרו חז"ל (שיהש"ר א יא) שיר על כל השירים, שיר שהוא קודש קדשים. אשר לשלמה, למלך שהשלום שלו וכו' (שיה"ש רבה א יב). פירוש, כי כל אחד מישראל הוא בחינת

מקדש על ידי בחינת ענוה כמו שנתבאר כמה פעמים, והיה בהם בחינת הכנעה וענוה, בחינת לב נשבר, בחינת י"ו לעילא י"ו לתתא, ודברו אמת בלבבם שכל הטוב שנשפעו להם הכל מצד חסדו ית', וכל הנדבות שנדבו לבנין בית המקדש ידעו שאינם נותנין משלהם כי אם משלו ית' כמאמר חז"ל (אבות פרק ג מ"ז) תן לו משלו שאתה ושלך שלו, שזה הוא עיקר כונת הצדקה שלא יסבור בדעתו שנותן מן יגיע כפו וכוחו ועוצם ידו, כי אם משלו, משל הקב"ה שנתן לו מרוב טובו וחסדו י"ת, ודור של שלמה המלך ע"ה היו באותו בחינת הכנעה וענוה, ונדבו נדבה לבנין בית המקדש באותה בחינה וכוונה הטובה לה', ועי"ז זכו להשראת השכינה, וע"ז שר שלמה המלך שיר למלך שהשלום ש"לו, כנ"ל שכולם ידעו האמת שנדבו משלו, משל הקב"ה, ולא מיגיע כפם ועוצם ידם. ה' יזכנו להשיג האמת בלבנו ולהבין כנ"ל כן יהי רצון אמן:

אל תראוני שאני שחרחורת ששזפתני השמש וגו' שמוני נוטרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי (שה"ש א ו). איתא באור החיים הקדוש (שמות לד יט) על מדרש (שמות רבה מז ו) טיפת דיו נשאר בקולמוס וממנו זכה משה לקרני הוד, פירש שמשה כתוב בתורה ענ"ו חסר יו"ד, מחמת שלא היה בעיניו בתכלית השלמות של ענוה, ולכן כתב ענ"ו חסר יו"ד, וממנו זכה לקרני הוד עכ"ד עיי"ש.

ואפשר לפרש על דרך זה, והאיש משה ענו מאוד מכל האדם אשר על פני וגו' (במדבר יב ג), פירוש שבעבור זה לא היה משה בעיני עצמו בתכלית שלמות הענוה, מחמת שהיה מנהיג כל האדם אשר על פני וגו', והיה צריך להתנהג בקצת התנשאות, לכן לא היה בעיניו בשלמות הענוה, ועל זה כתב ענ"ו חסר יו"ד.

ואיתא בזוה"ק (זח"ג קצא.) על פסוק (שה"ש א ה) שחורה אני ונאוה וגו', זהו בחינת יחוד שאין בו שום לבנונית, ע"כ. מרמז לבחינת ענוה, שאין בו שום לבנונית, ר"ל שאין רואה בעצמו שום מעלה וטובה.

ויש עוד בחינה גדולה יותר, והיא בחינת יו"ד פעמים יו"ד, היינו שאפילו בחינת ענוה שלו אינו רואה בעצמו, וזהו בחינת יו"ד פעמים יו"ד היינו ענוה שבענוה. וזהו מאמר חז"ל (מנחות מג:) אל תקרי מה אלא מאה, פירוש שעל ידי בחינת מ"ה בחינת ענוה, יהיה נעשה בחינת מאה, היינו ענוה שבענוה יו"ד פעמים יו"ד עולה מאה, ועי"ז ישפיע מאה ברכות בכל יום.

ובחינה זו של מאה היינו יו"ד פעמים יו"ד, היינו יו"ד שביו"ד, היה למשה רבנו ע"ה, שלא הכיר בעצמו הענוה כנ"ל.

וזהו גם כן מאמר שלמה ע"ה אל תראוני שאני שחרחורת וגו', היינו שחור שבשחור שאין בו שום לבנונית, היינו שאין בו בחינת ענוה, ולא עוד אלא שאין אני רואה בי מה שאין לי בחינת ענוה.

ואמר שכל זה הוא מחמת ששזפתני השמש, ר"ל שהארת השמש הארת התורה לא היה עלי כראוי, כי השמש זורחת על האדם בכמה גוונין, כמאמר חז"ל (ברכות ו:) עוף אחד יש בכרכי הים וכרום שמו, כיון שהחמה זורחת עליו נשתנה לכמה גוונין. היינו שעוף אחד יש בכרכי הים ששם מדור של בחי' כו', ולכן נשתנה מחמת הארת השמש, וכיון שעולה לאיזה מעלה על ידי הארת החמה נשתנה לבחינת התנשאות. אבל עיקר העבודה היא שכאשר זורחת עליו החמה היינו הארת התורה, שיקום בבחינת ענוה שלו כמקודם, כדאיתא בספר פנים יפות על פסוק (תהלים כד ג) מי יעלה בהר ה' וגו', פירש שיעלה באיזה מדרגה לטובה, ויקום על בחינת ענוה שלו.

וזה אמר שלמה המלך ע"ה, למה לא האירה השמש בי כראוי, כי בני אמי נחרו בי שמוני נוטרה את הכרמים וגו', היינו להיות שומר ומנהיג ישראל, לשמור בחינת כרמים שלהם, שתזרח עליהם השמש, היינו הארת התורה כראוי, ולא כעוף זה ששמו כרו"ם שהחמה זורחת עליו כנ"ל, לכן כרמי שלי היינו בחינת כרום שלי לא נטרתי, ולא עמדתי על בחינת ענוה, מחמת שהייתי צריך להתנהג בהתנשאות קצת כנ"ל, וזהו בחינת יו"ד שביו"ד הנ"ל, יהי רצון שנזכה למקצת מן המקצת מבחינה הנ"ל, אמן כן יהי רצון:

מי יתנך כאח לי יונק שדי אמי אמצאך בחוץ אשקך וגו' (שה"ש ח א). ונ"ל על פי מאמר הגמרא (נדה ל:) שהקב"ה מלמד את האדם כל התורה בעוד שהוא במעי אמו, וכיון שיצא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו ומשכח כל התורה שלמד כו'. וזה פירוש הפסוק מי יתנך כא"ח לי, שהקב"ה אומר לאדם הלוואי מי יתנך שתהיה לי כאח, א"ח בגימטריא ט', כלומר כמו שהיית לפני במדרגה בתשעה ירחי לידה. הלוואי אמצאך שתהיה במדרגה זו בחוץ, כלומר ביציאתך לאויר העולם תשיג ותגיע אל מדרגה זו. אז אשקך, כלומר אשפיע לך כל טוב:

שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך (שה"ש ח ו). יראה המכוון בזה על פי מאמרם ז"ל (שבת נה.) חותמו של הקב"ה אמת.

ויבואר על פי הפסוק (שה"ש ד יב) גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום, כי חותם נקרא דבר המגין לפני דברים המפסידים אותה, שלא יכנס בה שום טמא, ובכדי להרחיק הדברים המאוסים ומחשבות זרות ופניות צריך האדם להכיר ערכו ובחינת קטנותו ושפלותו, איך יערב לבו שהוא עובד ה' באמת, כי לבא למדת אמת לאו כל מוחא ולאו

כל אפין שוין רק כל אחד לפי בחינת ערכו, כי מדת אמת לית ביה תפיסה ולא השגה כמה דלית השגה בעצמותו ית' כי הוא ושמיה חד.

ואיתא בזוהר הק' (זח"ג ב.) וא"ו דשם הוי"ה מרמז על מדת אמת, רק אנו מתפללים (ברכה אמצעית דתפילות שבת ויו"ט) וטהר לבנו לעבדך באמת, שהשי"ת יטהר לבנו לעבדו באמת עכ"פ בדברים החיצונים, בכדי שעל ידי אחיזתו בהאמת שבדברים החיצונים יעייל קצת בעבודת הקודש עבודה פנימית, וכדי שיהיה הכנה להשרות עליו מדת האמת בעבודת הקודש כפי אחיזתו במדת האמת בדברים החיצונים.

רק כדי שלא יפול האדם בתרדימת העצלות בעבודת הקודש על ידי שיכיר את מיעוט ערכו ושפלותו בהאיך אנפין יקום קדם מלכא שהוא מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מניה ויודע במעשיו הרעים, אזי העצה להתחזק את עצמו בעבודת הקודש לקבל עליו עול מלכות שמים מכאן ולהבא שלא לשוב לדרכיו הרעים, ויהיה מוכן לשרתו בסור מרע ועשה טוב, אזי אפשר להאדם להתחזק את עצמו בעבותות האהבה לעבודתו ית"ש.

ועל בחינה זו נקרא שמו ית' אהי"ה בחינת לעתיד (ע' זח"ג יא.), ואיתא בתקונים אהי"ה פעמים אהי"ה גימטריא אמת, וגם איתא (ע"ח של"ד פ"ב מ"ת) שהשם אהי"ה בג' מילואים בההי"ן ביודי"ן באלפי"ן עם הכוללים הוא גימטריא חותם.

ובהיות שבלתי אפשרי לבא לזו המדרגה של אמת כלל, ולזה אמרה כנסת ישראל עכ"פ שימני כחותם, כדמיון חותם, היינו בדברים חיצונים ובמדרגות הקטנים עכ"פ נהיה נאחזים במדת אמת.

ובזה יש לרמז הפסוק (תהלים קיט קט) נפשי בכפי תמיד, נפשי הוא לשון השתוקקות, היינו שאני משתוקק עכ"פ בכף הדמיון של מלת כחותם, שחות"ם גימטריא תמיד, כי דבר המגין ושומר צריך להיות בתמידות.

אך אפילו לבא לבחינה זו בדמיון החותם בלתי יתכן אם לא בדעת, כמאמר חז"ל (ברכות לג.) גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות, כי הדעת היא כף המכריע לעבודתו ית', ולזה הוא מלת כחותם בגימטריא דעת, ואזי אם יקנה בעצמו עם הדעת קצת מדת אמת יזכה עי"ז שיקובל תפלתו ודבריו לא ישובו ריקם מאתו ית'.

ויראה לרמז בזה הפסוק (דברים לב א) האזינו השמים ואדברה, היינו לומר, אם יזכה עם הדעת למדת האמת, כי הב' תיבות האזינו השמים גימטריא דעת, אז ואדברה יהיו דברי נשמעים והבן.

שמיני

ויהי ביום השמיני קרא משה וגו' (ט א). פירוש רש"י יום שבו הוקם המשכן וכו'. ויש לדייק, שלכאורה נראה כהתחלה באמצע הענין, והו"ל לכתוב פרשה זו בפרשה של בנין המשכן.

ולהבין זה, נקדים תחלה להבין מה דאיתא בגמרא (מגילה י:) באותו יום היה שמחה להקב"ה כיום שנברא בו העולם, נאמר כאן (ויקרא ט א) ויהי ביום וגו' ונאמר לעיל (בראשית א ה) ויהי ערב ויהי בוקר וגו'. ולכאורה קשה, ל"ל ללמוד גזירה שוה זו מן ויהי דמעשה בראשית דוקא, וכי בשני המקומות הללו דוקא נאמר מלת ויהי, הלא בכמה מקומות נאמר ויהי, והיה יכול ללמוד גם ממקום אחר.

ולהבין כ"ז, הנה אמרו חז"ל (ברכות לג.) כל מי שיש בו דעה כאלו נבנה בית המקדש בימיו וכו'. והענין הוא, כי עיקר ענין המקדש היה להפך מדת הדין לרחמים, היינו שכאשר חטא האדם על ידי רוח שטות רוח הבהמיות שנכנס בו (כמאמר חז"ל (סוטה ג.) אין אדם חוטא עד שנכנס בו רוח שטות, היינו רוח הבהמה). ואח"כ חזר בו ונכנע לבבו מאוד ונשבר ונדכה, ונכנס מיד למקדש והביא קרבנו מן הבהמה מן הבקר מן הצאן גשמי, לרמז לבחינת רוח הבהמיות רוח שטות שהיה נכנס בו (ע' כלי יקר שמות ל א), והתודה על חטאו ועשה תשובה ומודה ועוזב, ועל ידי שנכנס למקדש שנאמר בו (שמות כה ח) ושכנתי בתוכם ודרשו חז"ל (אלשיך עה"פ), מלמד שהקב"ה השרה שכינתו בתוך כל אחד ואחד מישראל, ובכח הזה נכנס תיכף בבעל תשובה ההוא רוח קדושה, ונתהפך מדת הדין בחינת הבהמה הגשמי לבחינת אשה ריח ניחוח לה', בחינת מדת הרחמים.

כ"ז היה כשהיה בית המקדש בנוי, אבל אחר שגרמו עונותינו ואין לנו לא מקדש ולא קרבן, צדיקים מהפכים מדת הדין למדת הרחמים (בר"ר לג ג) על ידי בחינת דע"ה שיש בהם, היינו שהצדיק שיש בו דעה מתבונן תמיד בשכלו ודעתו בגדולת הבורא ב"ה איך שהוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין ומחיה ומהוה אותם מאין ליש בכל רגע ורגע בלי הפסק, ועל ידי זה נתמלא אימה ובושה ופחד מפני גדולתו ית', וממילא מתחרט על כל מעשיו אשר עשה אשר לא לה' היו, ומכל שכן אם עשה איזה חטא גדול מאד נשבר לבו בקרבו, ומודה ועוזב דרכיו המקולקלים, והולך בדרכי ה' בכל ענייו, ומדקדק במעשיו בכל פרטי ענייו שיהיו בלתי לה' לבדו, הן באכילתו שיאכל רק די ספוקו להחיות נפשו ולחזק גופו לעבודת הבורא ב"ה, וכן בכל אשר הוא עושה כגון משא ומתן או שאר דברים בכולם הוא מכוון בלתי לה', ובזה הוא מהפך בחי' הגשמיים בחינת

חושך לבחינת אור בחינת קדושה, מדת הדין למדת הרחמים, ובחינה זו נקרא דע"ת, בחינת התחברות חו"ג (ע"ח שכ"א פ"ב), התחברות בחינת דין בחי' גשמיים, לבחינת רחמים בחינת קדושה כנ"ל, והוא ממש כמו ענין הקרבן בבית המקדש הנ"ל שהפך בחינת גשמי לבחינת קדושה כנ"ל.

ובחינה זו נקרא בכו"ר שנוטל פי שנים (דברים כא יז, בכורות פ"ח מ"ט), היינו שמחבר שני הבחינות הנ"ל ביחד, בחי' חו"ג כנ"ל.

ולבחינה זו היתה עיקר כוונת בריאת העולם, כמאמר הכתוב (בראשית א א) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ וגו', פירוש שעיקר הבריאה היתה בשביל ראשית דעת (ע' משלי א ז), שיחבר בחינת שמי"ם ואר"ץ, בחינת גשמי לבחינת רוחני בחינת קדושה כנ"ל.

ובחינת דע"ת זו הנקרא בכו"ר כנ"ל, הוא בחינת שבת, נייחא עילאה (ע' זח"ג קח.), ומרומז בתיבת בכו"ר דע"ת עולה גימטריא שב"ת. גם שמי"ם ואר"ץ עם השורש שלהם שבהם נבראו, היינו אותיות י"ה של שם העצם ב"ה גימטריא שב"ת, כי בחינת קדושה נברא באות יו"ד של השם ב"ה, ובחי' גשמיות דברים המותרים נבראו באות ה' של השם ב"ה.

וזהו סמכוני באשישות (שה"ש ב ה), ואמרו רז"ל (ת"ז ת' יט לט:) תרי אישות, איש ואשה, ר"ל איש באות יו"ד ואשה באות ה', שצריך האדם לחבר אותם יחד, בחינת יו"ד שהיא בחינת קדושה לבחינת ה' שהיא בחינת גשמיות, ובחבורם יחד היינו שמי"ם ואר"ץ י"ה, עולה בחינת שב"ת, שנכלל בו בחינת דע"ת בכו"ר ראשית כנ"ל.

ולזה המקדש אינו דוחה שבת (יבמות ו.), כי מי שיש לו בחינת שבת בשלמות בהתכללות כל הבחינות הנ"ל, אינו צריך לבחינת המקדש כנ"ל. וכן מי שיש לו בחינת דע"ת בשלמות כנ"ל, כאלו נבנה המקדש בימיו (כנ"ל), היינו שיש בו בחינת מקדש כנ"ל, על ידי שמהפך חשוכא לנהורא כמו בקרבנות שבמקדש ממש כנ"ל.

וזהו שדרשו רז"ל הגזרה שוה מן בריאת העולם, היינו כי ויהי ביום השמ"יני מרמז לבחינת דעת שהוא שמינית במדות העליונות ממטה למעלה, שהוא למעלה מבחינת שבעת ימי בראשית אחר שעלו בבחינת אח"ד בחינת אחדות, וזהו ממש ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד (היינו שכל השבעת ימי בראשית עלו לבחינת אחד בחינת דעת) בחינת הפיכת חשוכא לנהורא, מדת הדין למדת הרחמים, בחינת גשמיות לבחינת קדושה.

ולכן אז קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל וגו', אעפ"י שזקני ישראל לא היו רשאים להקריב קרבנות על המזבח ממש, אבל מחמת הבחינת דע"ת שהיה להם בשלמות כנ"ל, והיה ממש כמו הקרבת הקרבן על המזבח, לכן גם הם היו כמו הכהנים.

וזהו מאמר חז"ל באותו היום היתה השמחה לפני המקום כיום שנברא בו העולם, היינו שהשמחה היתה שנשלם בו עיקר כוונת ורצון הבורא ב"ה בבריאת העולם, שהיו אז כל הבחינות הנ"ל בשלמות שבשבילם נבראו שמים וארץ כנ"ל.

ועל ידי בחינת שב"ת הנ"ל בהתכללות כל הבחינות הנ"ל, שנתקרבו ישראל לבחינת קדושה ונעשו חלק ה' ממש, נעשו חביבים לפני ה' כצאן החביבה על בעלה ומונה אותם תמיד, כדאיתא בגמרא (ע' רש"י במדבר א א, שמות ל טז).

וזהו שאמר הכתוב (ויקרא כג טו) וספרתם לכם ממחרת השבת, היינו שהכתוב מזהיר לישראל שיהיו נזהרים שיהיה להם בחינת מספר, היינו שיהיו מנוין בכל פעם כצאן החביבה על בעלה, ועל ידי מה יהיו חביבים, ע"ז אמר הכתוב ממחרת השב"ת, היינו על ידי שיהיה להם בחינת שב"ת בשלמות בהתכללות בחינת דע"ת וכל הבחינות הנ"ל, בתשובה שלמה כנ"ל.

לכן אנו מתפללים תיכף אחר ספירת העומר ואומרים לטהרנו מקליפו"תינו ומטומא"תינו. היינו שיש ב' בחינות חטאים, בחינה א', כשחוטא האדם, ואח"כ תיכף משים ללבו מה שפעל ועשה, ומבין גודל הפגם, ומתחרט מאוד ולבו נשבר בקרבו ע"ז, ומודה ועוזב ומתפלל לה' בלב שלם, ומעורר בחי' חסד ורחמים רבים מלמעלה, ונתכפר לו.

ועל בחינה זו אמר דוד המלך ע"ה (תהלים מ יג) כי אפפו עלי רעות עד אין מספר וגו' עצמו משערות ראשי ולבי עזבני, פירוש כך אמר דוד המלך ע"ה אעפ"י שאפפו עלי רעות היינו העבירות, עד שאין לי בחינת מספ"ר, היינו להיות בבחינת צאן החביבה על בעלה שמונה אותם כנ"ל, מ"מ בחינת לב"י עזבני, היינו לב"י מרמז לבחינת צור לבב"י וחלקי אלהים לעולם (תהלים עג כו), היינו בחינת חלק ה' שיש בקרבי, זהו עזבנ"י (מלשון עזוב תעזוב עמו (שמות כג ה), לשון עז"ר וסעד) והיה לי לעזר ולסעד להתחרט מיד ולהבין מה שפגמתי ולשוב בתשובה שלמה, לכן רצה ה' להצילני וגו'.

ובחינה הב', הוא כשהחוטא אינו רואה את נגעיו כלל, וזהו טומאה ממש, ולבחינה זו רמז דוד המלך ע"ה בפסוק (שם) השיגוני עונותי ולא יכולתי לראות, היינו שהחוטא אינו יכול לראות עונותיו, והוא טומאה ממש, ועל זה צריכים עזר משמים לצאת מטומאה זו.

וע"ז אנו מתפללים שיטהר אותנו ה' משני הבחינות הנ"ל, כדי שנשיג בחינת ספיר"ת העמ"ר, היינו על ידי בחינת עמ"ר גימטריא י' פעמים א"ל (פע"ח ש' ספירת העומר פ"ו), בחינת חסד אל (תהלים נב ג), שימשיך עלינו חסדו שנזכה לבחינת תשובה בשלמות, ועי"ז ממילא יהיה לנו בחינת ספיר"ה הנ"ל, כצאן החביבה על בעלה.

ומרומז בפסוק (תהלים קיט ה) אחל"י יכונו דרכי לשמור חקיך. היינו אחל"י גימטריא מ"ט, מרמז לבחינת ספירת העמר מ"ט יום, ועל ידי בחינת הספירה נזכה שיכונו דרכי לשמור חקי"ך, גימטריא חל"ק, היינו להיות נקרא חל"ק ה' ממש. גם חקיך מרמז לבחי' חסד גבורה ביחד, בחינת דעת הנ"ל, היינו חקי"ך שורש המלה הוא ח"ק, וכשנתחלף הק' לג' (שהם ממוצא א') נעשה ח"ג, ר"ת של ח"סד ג"בורה, מרמז לבחינת דע"ת הנ"ל, שנזכה לזה כן יהי רצון אמן:

או יאמר על דרך זה, הנה בספר אור החיים איתא, שהודיענו בזה, שגם היות שהיה הדבר קשה מאוד בעיני משה ליתן הכהונה לאהרן מה שהיה מקודם שלו, כמאמר הכתוב (שמות ד יד) הלא אהרן אחיך הלוי, ואעפ"כ טהור לב לא איחר הדבר רק תיכף בהיות הבוקר ובצרוף ההדרגות שהיה לאהרן ולבניו ובמעמד כל זקני ישראל שהוא היפוך הטבעיות שבאדם יעוי"ש בלשונו הזך והקדוש ז"ל.

והנה כ"ז היה מחמת שבעת ההוא קבל עונשו על שסירב בשליחותו של מקום ב"ה, על כן קיבל זה באהבה עצומה ובשמחה רבה. ודבר זה מבואר בדבריו ז"ל בעצמו בפרשת תצוה בפסוק (שמות כח א) ואתה הקרב אליך וגו', עיי"ש בלשונו.

ועל פי דבריו נראה לפרש עוד, ונקדים לפרש מאמר הגמרא (מגילה י:) אותו היום היתה שמחה לפני המקום כיום שנבראו וכו'. וקשה מפני מה דרשו ע"ז ויהי ביום, הלא כמה פעמים כתוב בתורה ויהי ביום.

וי"ל, דהנה כתיב (בראשית ב ד) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם וגו' ארץ ושמים, ודרז"ל (מנחות כט:) בה"א בראם. גם באברהם (בר"ר יב ט). והנה שתי בחינות אלו אחת הם, שהה"א מרמז על התשובה, כמו שדרשו רז"ל (מנחות כט:) שלכך נברא בה"א, שאם חזר בו אני פותח לו פתח, ותשובה קדמה לעולם כמ"ש בזוהר הקדוש (זח"ג סט:) וכי למגנא אתקרינא ארך אפים ורב חסד עד לא בראתי עלמא בראתי תשובה וכו'. **והרב המגיד המנוח הקדוש ז"ל מטשרנאביל** אמר, שלכך נקראת אימא (ע' ת"ז ת' מט פה:), שהוא האם שקודמת לולד. ומחמת התשובה נתעורר בחינת חסד כי חפץ חסד הוא (מיכה ז יח), ולכך נברא העולם בגין דיתקרי רחום בגין דיתקרי חנון, והכל הוא על ידי בחינת תשובה כמבואר בדברי הזוה"ק הנ"ל, ולזה בה"א בראם ובאברהם הכל אחד הוא.

ונוכל לומר שבהתחבר הה"א אל החי"ת שהיה מקודם, עולה מספרו י"ג, מרמז לי"ג מדות הרחמים שנתגלה על ידו, כמאמר הזוהר הקדוש הנ"ל.
וגם נוכל לפרש יותר, שבהיות התשובה מאהבה היא חשובה יותר, שזדונות נעשו לו כזכיות (יומא פו:), והה"א והחי"ת אח"ד הוא, ומספרם י"ג מדות הרחמים, וזה בה"א בראם ובאברהם, ולזה ארץ קדמה לשמים (בראשית ב ד, ע' בר"ר א טו) מקום שבעלי תשובה עומדים וכו' (ברכות לד:).
ובזה יש לפרש ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד (בראשית א ה), שמקודם נאמר ויקרא אלקים לאור יום ולחושך קרא לילה, ומבואר במדרש (בר"ר ג ח) לאור יום, אלו מעשיהם של צדיקים, ולחושך קרא לילה, אלו מעשיהם של רשעים. אבל כשנתגלה בחינת תשובה והוא יום אחד כמבואר לעיל, אז ערב קודם לבוקר.
והנה בחינת אות ה"א הזאת שהיתה בבריאת העולם היא נקראת שמחה, שהם אותיות חמשה, מרמז לאות ה"א (וגם מרומז בו שֵׁ"ם ח"ה) וזה היתה השמחה בגין דיתקרי רחום וכו'.
והנה משה רבנו ע"ה בעת קבלת עונשו בשמחה עצומה ובזריזות כדי לתקן את אשר חטא, זה נקרא יום השמיני, שמן שמיני שהוא חי"ת נעשה ה"א, על כן נקרא ה"שמיני, וזהו היתה שמחה לפני המקום כיום שנבראו בו שמים וארץ, ואז קרא וזימן לאהרן ולבניו, שהיא בחינת חסד (זח"א רנו:) דרגא דאברהם (זח"ג רלא.), שנתעורר בחינת חסד, וגם נתגלה הי"ג מדות שהם מכונים בשם תיקוני דיקנא קדישא (זח"ב קעז:) כזקן מלא רחמים (מכילתא שירה פ' ד), וזהו ולזקני ישראל, ומה שנאמר בלשון רבים, היא שנולד מדת הרחמים בכלל ישראל גם כן להדבק במדותיו ית'.
וזשאה"כ זה הדבר אשר צוה ה', צוה הוא לשון התחברות (ברכות ו:), היינו להדבק במדותיו שהם במספר ז"ה, כי המדה הא' שהיא אל הוא בחינת אלהותו יתברך שמו מקור לכל המדות, כמו שכתבנו כמה פעמים, ונשאר מספר ז"ה. ואז וירא אליכם כבוד ה', היא בחינת כבודו ותפארתו יתברך בחינת הדרת זקן.
והנה יש ב' בחינות, בחינה א' תשובה תתאה, חרטה על עונותיו, ותשובה זו היא בחינת ה"א, שהחוזר בתשובה פותחין לו פתח. והב' היא בחינת תשובה עילאה, עשר פעמים ה"א (ע' זח"ג קכג.).
וזהו וספרתם לכם ממחרת השבת, וגומר תספרו חמשים יום (ויקרא כג טו - טז), והלא אין סופרים אלא מ"ט יום. וי"ל דהנה שבת הוא בחינת תשובה (ע' זח"ג פט:), תשוב ה"א (זח"ג קכב.), וזהו אלו שמרו ישראל שתי שבתות כראוי וכו' (שבת קיח:), שהם מרמזים

לב' בחינות תשובה הנ"ל, מיד נגאלים. מחרת אותיות תרחם, שעל ידי תשובה נתעורר מדת רחום וחנון וגומר. והעומר מרמז לבחינת תשובה א', מחמת שהוא עשירית האיפה, בחי' עשירית מבחי' תשובה הב' כנ"ל. האיפה הוא מרמז לבחי' תשובה ב', שהיא לב נשבר ונדכה, שאיפה הוא לשון תמיהה, שמתמה על עצמו איך מלאו לבו לעבור על רצון הבורא ית"ש הלא אם יסתר איש וכו' (ירמיה כג כד). וזהו תספרו לשון הוספה, שיראה כל אחד בימי הספירה לבא לבחינת תשובה הב', בחי' עשירית, שהוא בחינת חמשים יום כנ"ל, שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

או יאמר על דרך זה, קרא משה לאהרן ולבניו וגומר. ונפרש מתחלה הפסוק (ויקרא כג טו) עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום. והנה הדקדוקין בזה הפסוק ידוע. **ולהבין** כל זה, הנה עיקר העבודה לה' הוא בחינת אמ"ת, להדבק את עצמו במדת אמת, כי בחינת אמת הוא חותמו של הקב"ה (שבת נה.) שהוא אמת אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון (תנבא"ר פכ"א, תפילת לעולם, עזרת אבותינו), בחי' ראש תוך סוף, כי כן הם אותיות אמ"ת א' הוא התחלת האותיות מ' הוא אמצע האותיות ת' הוא סוף האותיות של הא"ב (שבת נה., רש"י שם ד"ה חותמו), בחי' היה הוה ויהיה.

וגם צריך האדם להדבק את עצמו בבחינת חותמו של הקב"ה בחינת אמ"ת, להיות דובר אמת בלבבו (תהלים טו ב), שידע ויבין היטב בעצמו שפלותו ומיעוט עבודתו לה', ויוכנע ויושפל בעצמו בבחינת ענוה עי"ז, וימשיך על עצמו בחינת קדושה עליונה, ותתקבל תפלתו לרצון לפני ה'.

וזהו פירוש הפסוק (שמות יד טו) מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו. שלכאורה אין לזה פירוש כלל, מה הוא התמיה כל כך על משה שהתפלל, אדרבה כן הוא הנכון להתפלל בעת צרה, וכי מה הוה ליה למיעבד כי אם להתפלל.

ולפי דברינו הנ"ל יתפרש על נכון, שכך אמר לו הקב"ה למשה, מ"ה תצעק אלי, רמז לו שבעבור שהתפלל אלי בבחינת מ"ה, ובבחינת אמ"ת, שגם ר"ת של מ"ה ת"צעק א"לי הוא אמ"ת, פירוש בעבור שהתפללת אלי בבחינת מ"ה ובבחינת אמ"ת, לכן דבר אל בני ישראל ויסעו, כי נתקבל תפלתך, כמו שתרגם אונקלוס קבלית צלותך.

ובחינת אמ"ת, כיון שהיא מדה שביעית של הי"ג מדות (פע"ח ש' הסליחות פ"ח), לכן נקראת בחינת שב"ת, וזהו שאמרו חז"ל (ירושלמי דמאי פ"ד ה"א) אפילו ע"ה מתייירא לשקר בשבת וכו'. כי שב"ת הוא מדה שביעית הנקראת אמ"ת כנ"ל.

וזהו שהזהיר הקב"ה לישראל ואמר תספרו חמשים, שר"ת של תספרו חמשים עם תיבת יו"ם גימטריא חו"תמי, לרמז לבחינת אמת חותמו של הקב"ה.

ובדרך זה נפרש הפסוק (דברים ו יג) את ה' אלהיך תירא, ודרשו רז"ל (פסחים כב:) לרבות ת"ח. פירוש, א"ת מרמז לבחינת תחילה וסוף, היינו אות אל"ף הוא תחילה להאותיות ואות ת' הוא בחינת סוף כנ"ל, היינו בחינת מה לפנים מה לאחור (חגיגה פ"ב מ"א), בחינת היה ויהיה. וע"ז נאמר (חגיגה יג.) ובמכוסה ממך אל תחקור, היינו שלא לחקור מה לפנים ומה לאחור.

וזהו את ה' אלהיך תירא, פירוש שתתייירא מה' אלהיך לחקור בו בחינת א"ת, בחינת מה לפנים ומה לאחור. ודרשו רז"ל את לרבות תלמידי חכמים, היינו שתלמידי חכמים, הצדיקים הגדולים דאעלו ונפקו, להם ניתן רשות לחקור קצת כהרף עין בשביל תוספת קדושה ויראה.

ולכל זה הוא העיקר שיהיה לו בתחלה בחינת ענוה ובחינת אמת כנ"ל, בחינת ענ"ו שהוא שמיני שבשמינית (סוטה ה.) בשם ע"ב, כמבואר **בספר של הה"ג מלונץ ז"ל**.

וזהו ביום השמיני קרא משה, פירוש שעל ידי בחינת ענ"ו שנקרא שמיני כנ"ל, עי"ז הגיע משה לבחינה זו שיהיה לו כח זה לקרא לאהרן ולבניו, ובשבעת ימי המילואים תקן עד מד"ת אמ"ת, וביום השמיני הוא מדת נוצ"ר חס"ד בגימטריא חי"ת, והוא יום השמיני, וחותם של הקב"ה אמת, ושם העצם ית' ויתרומם עם השמ"יני בגימטריא אמת, וזהו ביום השמיני כמבואר, יהי רצון שנזכה לזה אמן:

קח לך עגל בן בקר וגו' והקרב לפני ה' וגומר (ט ב). ויש לדקדק שלכאורה היה יותר נכון שיכתוב ל"הקריב בלמד, והיה הפירוש כך, היינו קח בהמה להקריבה לפני ה', ולמה נאמר והקרב באות וא"ו. ולהלן (ט ג - ד) נאמר, קחו שעיר עזים וגו' לזבוח לפני ה' וגומר. קשה גם כן למה לא אמר להקריב.

ולהבין כל זה על דרך המוסר, הנה כתיב (ויקרא ז לז) זאת התורה לעלה למנחה וגומר, ודרשו רז"ל (מנחות קי.) כל העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת וכו'. והענין הוא, דהנה כתיב (תהלים לו ז) אדם ובהמה תושיע ה', שיש שני מיני בחינות קרבן כדאיתא בזוה"ק (זח"ג כו:), היינו שעיקר הקרבן הוא קרבן האדם, שהאדם בעצמו יקריב את עצמו לה' על ידי דבקות באור התורה בדחילו ורחימו ובקדושה גדולה בשלמות הדבקות, וזהו עיקר הקרבן לה'. אבל מי שאי אפשר לו להדבק את עצמו לאור התורה בדביקות גדול, מחמת המחשבות שמבלבלין אותו, ונדבק בדברים גשמיים ועל ידי זה בא לידי חטא ממש, וכאשר מתבונן בזה היטב איך שהוא נתרחק מאד מה' וירא לנפשו מאד, לכן עצתו הוא להביא קרבן בהמה פדיון נפשו לה', ויתודה על מעשיו הבהמיות שעשה,

ומתחרט ובוכה ומתפלל לה', וה' ברוב רחמיו וחסדיו מקבלו כי לא יחפץ במות המת כי אם בשובו מדרכיו וגו', ונתקבל קרבנו ומתכפר.

והנה בחינת קרבן בהמה זה היה בזמן שבית המקדש היה קיים, אבל אחר שעונותינו גרמו לנו, ואין לנו לא כהן ולא קרבן וכו' התורה והתשובה הוא במקום קרבן, ועל כל חטא יש תעניתים וסיגופים מיוחדים לפי החטא והפגם שעשה, והיא בחינת תשובה תתאה, בחינת קרבן בהמה. אבל מי שהוא בן תורה, איתא בספרים (תוצאות חיים אות עג ואות קנ) שלא יתענה, רק יכפול שיעורו בלימודו, היינו אם רגיל ללמוד דף אחד ילמוד שני דפים (ויק"ר כה א), היינו שידבק את עצמו באור תורה כנ"ל, והוא בחינת תשובה עילאה בחינת קרבן אדם כנ"ל.

ושמעתי מהמגיד זללה"ה (אמנם לא שמעתי היטב כל הענין) על ענין דדי בהמה ודדי אדם (ע' ע"ח שי"ג פ"א), פירוש שהתשובה נקרא בחינת ד"ד, כמו הד"ד שמשפיע חלב להיונק כך הבחינת תשובה משפיע שפע וברכה להשב בתשובה. ובזה יש ב' מיני תשובה, ב' מיני דדים, היינו בחינת תשובה תתאה הוא השב לה' תשובה גשמיות בסור מרע ועשה טוב, ועושה מן מה שהיה בתחלה בחינת אל אח"ר באות רי"ש, בחינת אל אח"ד באות ד', בחינת ד' רבתי של אחד (דברים ו ד), ושיעורו כמו ד' דלתין קטנים כידוע (משנ"ח מס' תיקון תפילין פ"ו סעיף ד, מג"א או"ח סי' לב סק"א), ונעשה ד' פעמים ד' בחינת דד, ובחינה זו נקרא בחינת דדי בהמה, שיונק מבחינת עשיה בלבד.

אבל בחינת תשובה עלאה, שהוא התשובה על ידי לימוד התורה בדבקות לה' בכפל שיעורים באהבה ויראה עלאה יראת בושת מפני גדולתו ית', בחינה זו מגיע למעלה מעלה, לבחינת אימא עילאה, בחינת בינה (ע' ת"ז ת' מט פה:), ויונק משם שפע רוחניות מבחינת דד"י אימא עילאה, בחינת דדי אדם. וזה נקרא קרבן אדם ממש, שיתקרב ברוחניות לבחינת בינה כנ"ל, ואין צריך עוד לבחי' סיגופים ותעניתים גשמיים.

וזה היה ענין שבעת ימי המלואים לאהרן ובניו שהקריבו קרבנות לה', ונאמר (ויקרא ח לד) כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות לכפר עליכם, ודרשו רז"ל (יומא ב.) לעשות זה מעשה פרה לכפר זה מעשה יום הכיפורים. פירוש, שבני אהרן היו צריכים להמשיך על בני ישראל שתי הבחינות הנ"ל, לעשות מעשה פרה, מרמז לבחינת תשובה תתאה, בחינת פרה, בחינת דדי בהמה, ועי"ז ימשיכו על בני ישראל שפע גשמיות ועושר וכבוד וחיים ופרנסה טובה. וגם להמשיך בחינת לכפר זה מעשה יום הכפורים, בחינת בינה (זח"ג קב., ת"ז מז"ח קמח.), בחינת תשובה עילאה על ידי תורה כנ"ל, בחינת דדי אדם כנ"ל, ויהיו לפני ה' תטהרו (ויקרא טז ל) מכל וכל בבחינה גדולה.

וע"ז הזהיר משה לאהרן ולבניו, ואמר להם קח לך עגל בן בקר וגומר, מרמז שימשיכו על בני ישראל בחינת קרבן בהמה, בחינת תשובה תתאה, בחינת דדי בהמה כנ"ל. ועוד בחינה השנית, והקרב לפני ה', היינו שאהרן יקרב את עצמו לה' בשם כל ישראל על ידי תורה לשמה, וימשיך עליהם תשובה עלאה בחינת יום הכפורים, בחינת לפני ה' תטהרו, בחינת דדי אדם.

ולזה לא כתיב להקריב בלמ"ד, כי אם היה כתיב להקריב היה משמע שזה הוא ענין אחד, שיקח העגל לחטאת להקריבו לפני ה', אבל עכשיו דכתיב והקרב שפיר מרומז שהוא ענין אחר, שאהרן יקרב את עצמו לה' כנ"ל.

אבל אח"כ שנאמר אזהרה לכל ישראל, נאמר ואל בני ישראל תדבר וגומר ואיל לשלמים לזבוח לפני ה', כתיב בלמד, שיקחו איל לשלמים לזבוח, כי תיבת לזבוח עולה למעלה על האיל, וגם לא נאמר בלשון הקרבה, כי לא היה שם בחינת קרבן אדם בחינת תשובה עלאה, רק קרבן בהמה בחינת תשובה תתאה, ולזה לא כתיב שם להקריב, בכדי לרמז למעלה לתיבת והקרב שזה הוא בחינת קרבן אדם שאהרן יקרב את עצמו לה' כנ"ל, ובכאן בכלל ישראל לא היה רק קרבן בהמה, כי לאו כל מוחא סביל לה.

והנה שני הבחינות הנ"ל שהמשיכו אהרן ובניו על בני ישראל נקראים בחינת ימינא שמאלא, היינו שהמשכה הגשמיות שעל ידי בחינת קרבן בהמה נקרא בחינת שמאל, כמאמר הכתוב (משלי ג טז) בשמאלה עושר וכבוד. והמשכה הרוחניות שהמשיכו על ידי בחינת דדי אדם, בחינת קרבן אדם, בחינת תשובה עלאה שממשיכים על ידה שפע וקדושה וחיים רוחנים מלמעלה, נקרא בחינת ימין, כמאמר הכתוב (שם) ארך ימים בימינה.

וזהו שאמר הכתוב (ויקרא ט כב) וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, ואיתא בזוהר הקדוש (זח"ב סז.) ידו כתיב חסר יו"ד, דבעי לארמא ימינא על שמאלא, היינו לארמא בחינת תשובה עילאה בחינת ימין, ויברכם שיהיה להם אותה בחינה.

ומרומז בברכת כהנים (במדבר ו כד - כו), היינו יברכך ה' וישמרך, בחינת אברהם (ז"ח פ' נשא נ., ע' סידור היעב"ץ ברכת כהנים) בחינת חסד (זח"א רלא.), להמשיך להם בחינת אהבה לה' (זח"ג רסג:). יאר ה' פניו אליך וגומר, בחינת יצחק (ז"ח שם), להמשיך להם בחי' פחד ויראה מפני ה' יראה עלאה יראת בושת (ע' זח"ג רל.). ישא ה' פניו אליך וגומר, בחינת יעקב (ז"ח שם), להמשיך להם בחינת שלום בכל מיני טובה (ע' זח"ג יב:).

ואח"כ וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים, היינו שבתחלה היה בעצמו בחינת תשובה עלאה בחינת תורה, ואח"כ בשביל ישראל ירד מאותה הבחינה הגדולה רק לעשות חטאת בחינת קרבן בהמה תשובה תתאה כנ"ל, כן יהי רצון אמן:

וישא אהרן את ידו אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים וגו' (ט כב). ואיתא בזוהר הקדוש (זח"ב סז.) ידו כתיב, דבעי לארמא ימינא על שמאלא.

ולהבין זה, הנה איתא בכוונות (ע' פע"ח ש' חג המצות פ"א ופ"ה, ש' ספירת העומר פ"א), ענין ספירת העומר הוא להמשיך מוחין עילאין, ויש בחינת קטנות א' ובחינת קטנות ב', בחינת גדלות א' ובחינת גדלות ב'.

ויש להבין זאת על דרך העבודה, דהנה כתיב (ישעיה נז טו) אשכון ואת דכא ושפל רוח וגומר, שאין השכינה שורה אלא על נמוכי הרוח, אבל מי שאין לו בחינת שפלות והוא בבחינת קומה זקופה, דוחק רגלי השכינה מעליו ח"ו (ברכות מג:), שאין זה בחינת קומה שלמה, שעיקר בחינת קומ"ה של האדם הוא להיות בבחינת שפלות, לידע ולהבין פחיתת עבודתו לה' ופחיתת ערכו ומיעוט כחו ומצפה ומקוה לתשועת ה' רק ברוב חסדיו אעפ"י שאינו כדאי לשום תשלום גמול.

ומי שהוא בבחינת שפלות כנ"ל, שיודע ערכו ופחיתת עבודתו ומקוה ומצפה לה' שיתן לו מתנת חנם כנ"ל, עושה מן אותיות מקו"ה אותיות קומה, אותיות דדין כאותיות דדין, והוא בבחינת קומה שלמה, בבחינת קדושה בשלמות שיש בה השראת השכינה.

אמנם לבחינת קומה זו אי אפשר לבא בפעם אחת רק מדרגה אחר מדרגה, היינו שבתחילה יהיה לו בחינת קטנות א', היינו בחינת קטנות הדעת, שאינו מבין פחיתת עבודתו לה' וכסבור שיוצא בזה ידי שמים בעבודתו, והוא בחי' קטנות א'. ואח"כ יחונן אותו ה' בבחינת גדלות א', בחינת גדלות הדעת, שמבין גדולת הבורא ב"ה ופחיתות עבודתו לה'. ועי"ז יבא אח"כ לבחינת קטנות ב', בחינת שפלות, שנשפל ונכנע לבו בקרבו על מיעוט עבודתו לה', ומתיירא לגשת אל הקודש לשום בחינת עבודה, עד שמתחזק ברוב רחמי ה' ועושה רשימה דגדלות ב', היינו במה שעושה צדקה וגמילות חסד ומרחם על הבריות, ומעורר וממשיך על ידי זה רחמים העליונים, כמאמר חז"ל (שבת קנא:) כל המרחם על הבריות וכו', וממשיך עליו בחינת מוחין דגדלות ב', בחינת גדלות הדעת בעבדות ה', כי עיקר בחינת עבדות ה' בשלמות הוא רק אחר בחינת קטנות ב', בחינת שפלות, בחינת גבורה, בחינת יין המרמז לגבורה (זח"ג מא.).

וזהו שאמר הכתוב (שה"ש א ב) כי טובים דודיך מיין וכו'. שטוב הוא בחינת דודים, בחינת עבדות ה', שהוא בא מיין, מבחינת גבורה, בחינת שפלות.

ומרומז בחינת קטנות ב' בפסוק כי טובים דודיך וגומר, ר"ת אותיות כד"ט, שהשם של בחינת קטנות ב' הוא אכדט"ם (פע"ח ש' ספירת העומר פ"א), היינו אותיות שלפני אותיות אלקים ונתחלפו רק אותיות אמצעיות כד"ט, כידוע ומבואר בספרים (פע"ח ש' חג המצות פ"א), ומרומז בר"ת כ"י ט"ובים ד"ודיך הנ"ל (לק"ת שיר השירים א':ב'), היינו מן בחינת יין, בחינת קטנות, בחינת גבורה, בחינת שמאל, בחינת יד כהה שאין לו כח מצד עצמו כנ"ל, מבחינה זו בא לבחינת לריח שמניך טובים, היינו לבחינת ריח של שמן המרמז לבחינת חסד ה' בחינת ימין (ז"ח כי תשא מד.).

ולזה היו צריכים אהרן ובניו הכהנים שבאו לכפר בעבודתם על כל ישראל לתקן א"ע תחילה בבחינת המוחין הנ"ל, עד שהגיעו לבחינת יין, בחינת קטנות ב', בחינת שמאל, ואח"כ באו לבחינת גדלות ב' בחינת שמ"ן המור, המרומז בפסוק ויהי ביום השמיני וגו' (ויקרא ט א) שמ"יני, אותיות שמ"ן יי"ן (שאות נון משמש לכאן ולכאן).

וזה שאמר הכתוב וישא אהרן את ידו אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת וגו', ואיתא בזוה"ק (כנ"ל) דבעי לארמא ימינא על שמאלא. פירוש שכן עשו אהרן ובניו, שהרימו בחינת ימינא בחינת שמן בחינת גדלות ב', על בחינת שמאלא בחינת קטנות ב', בחינת יי"ן. ומרומז נמי בקריאה של ידו שקורין ידיו במלואו, שהוא אותיות י"ד י"ו, היינו י"ו מרמז לבחינת לב נשבר כדאיתא בסידור לב נשבר י"ו לעילא י"ו לתתא, יד מרמז לבחינת י"ד י"ו, היינו יד שמאלא, בחינת שפלות כנ"ל. ועי"ז ויברכם, שהמשיך לישראל ברכה מן השמים על ידי בחינה זו, ולא היה צריך עוד להקרבת הקרבנות.

וזה שאמר הכתוב וירד מעשות החטאת וגו'. היינו שלא היה צריך עוד לעבודה הנ"ל, רק שהמשיך להם על ידי הברכה בחינת בשלו"ם גימטריא חשמ"ל, כדאיתא בכוונות (פע"ח ש' העמידה פ"כ) על המברך את עמו ישראל בשלו"ם גימטריא חשמ"ל, ומרומז בר"ת ח"טאת ע"ולה ש"למים ר"ת חשמ"ל, שפירושו ח"ש מ"ל (ע' חגיגה יג:, ע' ס' עבודת הקודש ח"ד פי"ט, מאמר מעין גנים לרמ"ע מפאנו ח"ג סדר של פסח) שותק מלדבר, היינו על ידי בחינת שפלות שלו דומה בעיניו שאין לו כח הדיבור לפני ה'.

וזה שאמר הכתוב (ויקרא יא ב) זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה וגו'. פירוש, מי שרוצה להכניס בעצמו בחינת חיות רוחני על ידי שיהיה נזהר מלאכול דברים האסורים ושמירת הפה מכל דבר אסור, יהיה על ידי מכל הבהמה, ר"ל שיהיה לו בחינת שפלות בהתבוננותו בבחינת בהמה, כמאמר (סנהדרין לח.) יתוש קדמך במעשה בראשית, וכמאמר הכתוב (תהלים לו ז) אדם ובהמה תושיע ה', היינו שיש לו בחינת דעת בחינת

אדם, על ידי התבוננותו בבחינת בהמה כנ"ל. אז תושיע ה', וימשיך לו בחינת קדושה ושפע חיים אמיתיים ברוחניות ובגשמיות, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

והוא גרה לא יגר (יא ז). ואיתא בספר אור החיים, תנאי הוא בדבר, כל זמן שהוא לא יגר, אבל לעתיד לבא יעלה גרה ויחזור להיות מותר. כמאמר חז"ל (ע' רבינו בחיי ויקרא יא ד) למה נקרא שמו חזיר, שעתיד לחזור להיות מותר.

ולהבין זה על דרך העבודה לה', דהנה ענין החזיר שמראה טלפיו שהוא כשר (בר"ר סה א). פירוש, שיש בני אדם שמראה את עצמו לבני אדם בחלקלקות לשונו איך שהוא אוהבם אבל לבו בל עמהם, והוא בחינת החזיר, שמראה בחיצוניות שלו לפנים שהוא טוב וכשר ומפריס פרסה, אבל גרה לא יגר, היינו בחינת פנימיות שלו בלב ונפש אינו כן, אלא הוא שונאו.

וזהו עיכוב הגאולה, שאין בן דוד בא עד שיטהר החזיר, היינו שיעלה גרה ויהיה פנימיות לבו כמו שמראה בטלפיו, והוא בחינת אמת, בחינ ת אות וא"ו, כדאיתא בזוה"ק בכמה מקומות (זח"א רמא: ועוד) שאות וא"ו הוא אות אמת.

וזה ידוע שכל בחינת קדושה אין פחות מעשרה (ברכות כא:), וכל פרט ופרט כלול מעשרה עד שעולה למאות ולאלפים כידוע (ע' ע"ח שי"ג פ"ה). וכן הוא אצל האדם שמדבק את עצמו בבחינת אמת בבחינת חיצוניות שלו, ונתדבק באות וא"ו, נעשה מן וא"ו עשירות, ועולה עד למאות ונעשה שש מאות. ובחינת פנימיות שלו שנתדבק בבחינת אמת בחינת אות וא"ו, עולה לאלפים.

ואפשר לזה רמז רשב"י ע"ה בזוה"ק (זח"א קיז.), עד שיגיע לבחינת שש מאות באלף הששי, היינו שיתדבק בבחינת אות וא"ו אות אמת, בחיצוניות ובפנימיות, והוא בחי' שיטהר החזיר, אז בודאי יהיה הגאולה במהרה בימינו אמן.

דרוש לפרשת פרה

(מה שאמר הרב זצ"ל כשחל להיות בשבת זו)

ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל (ט א). ונוכל לומר שהתורה הקדושה מורה לנו דרך עבודה, ומקודם נבאר ענין פרה אדומה שבאה לטהר טמאים ולטמא טהורים (ת"ז ת' כא מח.), ולבאר הכתוב (קהלת ז כג) אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, ואיתא בגמרא (יומא יד.) שזהו נאמר על פרה אדומה.

דהנה עיקר בחינת קדושה הוא בחינת ענוה ושפלות באמת, וכשיש לאדם ענוה ושפלות באמת יוכל לבא לכל ז' מדות הקדושים חג"ת נהי"מ, ומחמת זה שורה עליו אורות עליונים וקדושים מאור א"ס ב"ה היה הוה ויהיה, כמאמר הכתוב (ד"ה א כט י) ויברך

דוד, מלשון נכרעה ונברכה (ע' תהלים צה ו), בחינת כריעה, שהיה לו בחינת הכנעה, ואח"כ ויאמר דוד וגו' לך ה' הגדולה וגו', שבא לכל זיי"ן מדות הקדושים.

וכשעובד את הבורא ב"ה בז' מדות הקדושים אז יכול לבא לבחינת ענוה באמת, וענין בחינת ענוה באמת הוא שלא ידע כלל שהוא בבחינת ענוה, רק תמיד יחשוב את עצמו שעדיין לא עשה שום טוב בעולם הזה, ויהיה שפל באמת, בחינת יו"ד קטנה דלית בה חיוור כלל (ז"ח שה"ש סט: ד"ה שחורה אני), זה הוא בחינת ענוה אמיתית.

ואף על פי כן צריך להיות בבחינת התחזקות ביותר, שקרוב ה' לכל קוראיו באמת (תהלים קמה יח) אפילו לשפל כמוני, ולהאמין באמונה שלמה שהבורא ב"ה הוא אל רחום וחנון וגו' (שמות לד ו), וברא את כל העולמות בגין דיתקרי רחום בגין דיתקרי חנון (ע' זח"ג רנז:), כמאמר הכתוב (דה"ב יז ו) ויגבה לבו בדרכי ה'.

וכשיגיע האדם לבחינת ענוה, נעשה חפשי מתאוות עולם הזה. ובחינת ענוה נקרא יום השמיני, שהוא כללות לכל הז' מדות, שעל ידי ענוה באמת יוכל לבא לכל הז' מדות ולהמשיך עליו אור א"ס ב"ה היה הוה ויהיה.

וזה מרומז בתיבת שמיני, גימטריא קדוש וגימטריאר דרו"ר, שעל ידי בחינת ענוה ממשיך עליו בחינת קדושה ונעשה דרור מתאוות עולם הזה.

וזהו ביום השמיני, מחמת בחינת ענוה האמיתית שהיתה במשה, שלא ידע כלל שהוא בבחי' ענוה, שזהו עיקר ענוה האמיתית, לכך קרא לאהרן לזבוח זבחים לה', מחמת שהיה מוחלט בדעתו שהוא אינו ראוי לכך מחמת שאינו בבחינת ענוה, וזבחי אלהים רוח נשברה (תהלים נא יט), רק אהרן שהוא בבחינת ענוה באמת הוא ראוי לכך.

ואפשר לומר שזהו כוונת רש"י ז"ל (ויקרא ט ז) בצחות לשונו, שהיה אהרן בוש וירא לגשת אמר לו משה לאהרן למה אתה בוש לכך נבחרת. דהנה הסבה שנבחר אהרן לזבוח זבחים לה' הוא בחינת העבודה, ומשה נדחה מזה, זה היה מחמת כששלח הקב"ה אותו למצרים אמר לו משה (שמות ד יג) שלח נא ביד תשלח, ואמר לו הקדוש ברוך הוא (שם ד יד, ע' זבחים קב.) הלא אהרן אחיך הלוי וגו' הוא יהיה לך לפה, לכך נבחר אהרן ומשה נדחה. ולמה סירב משה בשליחותו של מקום, הוא מחמת שלא היה בחינת התחזקות רק שפלות לבד באמת, ואהרן היה בבחינת התחזקות באמת, לכך לא סירב. וזהו שאמר לו משה, למה אתה בוש, לכך נבחרת לעבודה מחמת שהיה לך בחינת התחזקות אז בשליחותו של מקום למצרים, ואם כן כיון שיש לך בחינת התחזקות למה אתה בוש.

ועל זה הדרך ירמז ענין פרה אדומה, שסופי תיבות של ל"ב נשב"ר ונדכ"ה הוא בר"ה, ואות ב' בחילוף אתוון באותיות בומ"ף תתחלף באות פ'. וגם אותיות ברה גימטריא אור,

מרמז שעל ידי לב נשבר ממשיך עליו אור א"ס ב"ה היה הוה ויהיה, ותיבת או"ר עם תבות היה הוה ויהיה בגימטריא פר"ה.

ונוכל לפרש שזהו כוונת תיקוני זוהר (זח"ב נ:) זה וזאת ידיעין אינין. דהנה בחינת ענוה נקרא בשם חש"ק, חושקני בכם שאתם ממעטין עצמיכם לפני (חולין פט.), וזה ביארנו במקום אחר (דרוש לפורים) באריכות מהו ענין חש"ק, וכאן אקצר, בחינת חש"ק מרמז על ג' פעמים שם העצם ב"ה בניקוד חולם שבא קמץ ר"ת חש"ק (אור נערב ח"ו פ"ה, ע' ת"ז הקדמה י.), פירוש כשיש לו בחינת ענוה באמת ממשיך על עצמו אור א"ס ב"ה משם העצם ב"ה על ידי השתלשלות ג' נקודות הנ"ל, וזאת הבחינה מכונה בשם זא"ת גמטריא חש"ק, ומכונה גם כן בשם ז"ה גימטריא י"ב, נגד י"ב אותיות שבג' שמות הוי' ב"ה הנ"ל, ותבת זאת מרמז ג"כ לבחינת פרה אדומה, כמאמר הכתוב (במדבר יט ב) זאת חקת התורה. ותיבת זה מרמז גם כן על חודש ניסן, כמאמר הכתוב (שמות יב ב) החודש הז"ה.

ועי"ל איך תיבת זה מרמז על חודש ניסן, זה גימטריא י"ב, נגד י"ב מדות הרחמים, ששם א"ל הוא התחלת הי"ג מדות הוא המקור והכולל לכל י"ב מדות (ע' פע"ח ש' הסליחות פ"ח), ונגד י"ב מדות הרחמים הם הי"ב חדשי השנה, וניסן הוא התחלת י"ב חדשי השנה, והוא התחלת התנוצצות אורות עליונים מאור א"ס ברוך הוא, מאורות י"ב מדות הרחמים היה הוה ויהיה ברוך הוא.

וזה כוונת התיקוני זוהר ז"ה וזא"ת, היא פרה אדומה וחודש כאמור לעיל שסמוכין זה לזה, ידיעין אינין.

ועכשיו נחזור לענין הראשון, שבתחילה צריך להיות בבחינת ענוה אמיתית, להחזיק את עצמו ח"ו בבחינת טמא אפילו הוא קדוש וטהור, ואח"כ צריך להתחזק ביותר כמאמר הכתוב (ד"ה ב יז ו) ויגבה לבו וכו'. וזהו ענין פרה, בתחילה מטמא טהורים, ואח"כ בבחינת התחזקות לטהר טמאים.

וזהו אמרתי אחכמה (קהלת ז כג). פירוש, בחינת ענוה נקרא חכמה, ח"כ מ"ה, וזהו אחכמה, היינו על ידי בחינת ענוה אבא לבחינת חכמה. רק על ידי איזה ענוה אפשר לבא לבחינת חכמה, כשהיא רחוקה ממני, היינו שאין אני משיג אצלי שום בחינת ענוה, מחמת שאני חושב בדעתי שאין לי שום מצות ומעשים טובים, והרי אני שפל באמת.

או עז"ה, אמרתי אחכמה, היינו על ידי בחינת ענוה אפשר לבא לבחינת חכמה. אמנם אעפ"י שהיא מדה טובה מאוד, שמזה יוכל לבא לבחינת חכמה, אך אעפ"כ צריך להתרחק ממנה ולהיות בבחינת התחזקות כמאמר הכתוב ויגבה לבו בדרכי ה', ולבטוח

בה' שהוא רחום וחנון וקרוב לקוראיו אפילו לשפל שבשפלים, שנזכה לזה אמן כן יהי רצון.

דרוש לפרשת החודש

(מה שדרש הרב זצ"ל כשחל בשבת זו)

בפירש"י, שמיני למלואים הוא ר"ח ניסן שהוקם המשכן בו ביום ונטל עשר עטרות השנויות בסדר עולם (ט א).

לפרש זה על דרך המוסר, גם לפרש הפסוק (שמות יב ב) החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה וגו'. נקדים תחלה מאמר חז"ל (מובא באלשי"ך הק' עה"פ) על פסוק (שמות כה ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, מלמד שהקב"ה השרה שכינתו בתוך כל אחד ואחד מישראל, ע"כ.

הענין הוא, שהאדם בעצמו צריך להיות בבחינת משכן לקבל בתוכו השראת השכינה, והבורא ב"ה וב"ש ברא את האדם גם כן בכל בחי' המשכן, וצוה הבורא ב"ה על בנין המשכן בכלל ובפרט על כל אחד ואחד מישראל.

ולהבין זה, הנה צוה השי"ת לעשות המשכן בשלשה מדריגות קדושות זו למעלה מזו, היינו חצר אהל מועד הוא העזר"ה, אהל מועד הוא ההי"כל, וקודש הקדשים, הן המה השלשה מדריגות קדושות זו למעלה מזו כמאמר הכתוב (קהלת ה ז) כי גבוה מעל גבוה שומר וגו'. וכן עשה הבורא ב"ה באדם גם כן ג' מדריגות זו למעלה מזו, היינו בחי' נפ"ש רו"ח נשמ"ה. ומשכן הנפש בכבד, (כמאמר הכתוב (דברים יב כג) כי הדם הוא הנפש), ומשכן הרוח הוא בלב, ומשכן הנשמה הוא במוח (ע"ח ש' א' ענף ג). על כן צריך האדם לתקן את עצמו, ולהכין את גופו להיות כלי קבול להשראת השכינה בכל השלשה בחינות הנ"ל.

ותחלה צריך לתקן בחינת הנפש, בחינת עשיה (ז"ח יתרו לד.), היינו שיהיה כל עשייתו ודבורו אשר יעשה וידבר בעניני עולם הזה ההכרחים, שיהיו בבחינת קדושה, היינו שיהיה בכוונה בלתי לה' לבדו, ומכל שכן שיזהר משום דבר עבירה ח"ו. ושישמור פיו ולשונו מלדבר דברים בטלים, ומכל שכן לשון הרע ולצנות ורכילות ח"ו, ומלאכול מאכלים שיהיה בהם שום ספק איסור ח"ו. ויקיים שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז ח), היינו שתמיד לא יסיח דעתו מזה איך שכל כחו שיש בו לדבר ולעשות וכל החיות שיש לו שהוא נמשך תמיד בלי הפסק רק ממקור החיים משכינתו ית', ויבין זה מאד, ולא יסיח דעתו מזה כלל בכל עסקיו, וממילא תפול עליו אימתה ופחד מגדולתו ית' מקור החיים, וישעבד כל כחו וחיותו בלתי לה' לבדו. ובזה יתקן בחינת הנפש שלו,

בחינת עשייה ודיבור, שהוא מכוון נגד בחינת חצר אהל מועד שבמשכן, ויקיים מאמר חז"ל (אבות פ"ד מט"ז) התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין, פירוש התקן עצמך ממש בפרוזדור, הוא בחינת עזרה בחינת נפש, ואח"כ תוכל ליכנס לבחינת טרקלין הוא בחינת אהל מועד, בחינת היכ"ל הקודש, בחינת אדנ"י, כמאמר הכתוב (תהלים נא יז) אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך (פירוש, אם שומר את פיו להגיד רק תהלת ה', אז תפתח בחינת אדנ"י בחינת היכ"ל גימטריא אדנ"י (זח"ב קעח.)).

ואח"כ יתקן בחינת הרוח, הוא בחינת הל"ב, היינו שכל עסקו במצות יהיה בלתי לה' לבדו בלי עירבוב שום מחשבה זרה ופניה לגרמיה ח"ו, ולא לשום גסות ח"ו, ויבקש ע"ז מה' וט"הר לבנו לעבדך באמת (ברכה אמצעית דשבת ויו"ט), היינו טה"ר גימטריא רו"ח, פירוש שיטהר בחינת רוח שלנו, שיהיה עבודתינו שאנחנו עובדים אותו במצותיו ית' שיהיה באמת בלי שום תערובות מחשבה פסולה ח"ו. וגם דוד המלך ע"ה בקש ע"ז מהשי"ת כמאמר הכתוב (תהלים נא יב) לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי וגו', לתקן בחינת ל"ב בחינת רוח, שמכוון נגד בחינת אהל מועד היא ההי"כל.

ואח"כ יתקן בחינת נשמה שמשכנה במוח, הוא המחשבה, לטהר ולדבק מחשבותיו בהבורא ב"ה ולא יסיח דעתו כלל מזה, ויקיים מאמר הכתוב (תהלים טז ח) שויתי ה' לנגדי תמיד, וידבק מחשבותיו במקור החיים, ובזה יתקן בחינת נשמה שמכוון נגד בחינת קודש הקדשים שבמשכן.

וכשיהיו כל הג' בחינות הנ"ל מתוקנים בקדושה ובטהרה, אזי יהיה בחינת משכן, ויוכל לשכון בתוכו שכינתו ית'.

אמנם לזה צריכים גם סייעתא דשמיא (כמאמר חז"ל (קידושין ל:) אלמלא ה' עוזרו לא יכול לו), ע"כ אל הרחום שברא את העולם בגין דיתקרי רחום בגין דיתקרי חנון (זח"ג רנז:, ע"ח ש"א ענף א), בכל שנה כשמגיע העת ויום שנברא בו העולם, ויום שבו הוקם המשכן, אז הקדוש ברוך הוא מחדש העולם להאיר אור אלהי על בריותיו על ישראל עם קדושו, והוא ר"ח ניסן, וכשמגיע בכל שנה ושנה עת ויום שהוקם בו המשכן אז נעשה בפרט כל אחד ואחד מישראל בחינת משכן בכל הג' בחינות הנ"ל, וה' משרה שכינתו בתוך כל אחד ואחד מישראל.

והארה זאת נעשה בכל שנה ושנה כשישראל עושים תשובה ומתחרטים על הרע שעשו מקודם, ומקבלים ע"ע לטהר ולקדש א"ע בכל בחינות הנ"ל, אזי ה' אל רחום בגין דיתקרי רחום מאיר עלינו ברוב חסדו את אור ה' אשר היה אז בעת ויום שהוקם המשכן.

וזהו שנקראים כל התחלת החדשים בשם ראש חודש, כי בכל חודש בהתחלתו נתחדש עלינו אור מדה א' מן א"ל רחו"ם וחנון וגו' (ע' לק"ת פ' ויצא), ולכן נקרא ההתחלה בחינת רא"ש. וראש חודש ניסן בכלל הוא ראש לכל החדשים של כל השנה, שהוא מקבל כל השפע של כל החדשים, כי בו הוקם המשכן, והוא מחלק לכל החדשים.

וזה שאמר הכתוב הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה. פירוש, שהוא יום שהוקם בו המשכן, על כן גם בכל שנה ושנה הוא החודש ניסן מתחדש ומקבל אור אלהי מרוב חסדו ית' ומחלק לכל שאר חדשים.

רק כל זה אינו כי אם על ידי תשובה מקודם, לתקן את עצמו בפרוזדור תחלה, הוא בחינת עזרה, בחינת נפ"ש שמשכנה בכבד כנ"ל. ואח"כ ליכנס לטרקלין, הוא היכ"ל הקודש בחינת רו"ח שמשכנה בל"ב. ואח"כ לתקן בחינת נשמה שמשכנה במו"ח בחינת מחשבה כנ"ל.

ולזה מרמז הכתוב באמרו החודש הזה לכ"ם, ר"ת של ל"ב כ"בד מו"ח, פירוש אימתי יהיה החודש הז"ה גימטריא י"ב, שיתחדש השפע כנ"ל לכל י"ב חדשי השנה, כשיהיה לכ"ם גם כן חדש, פירוש ג' בחינות הנ"ל ל"ב כב"ד מו"ח.

אמנם כל ענין ההתחדשות אינו נעשה כי אם על ידי בחינת ר"ב חס"ד, כמאמר הכתוב (תהלים קח ה) כי גדול מעל שמים חסדך, שהוא בחינת ר"ב חס"ד בחינת כהן גדול, כי כהן הדיוט מרמז לבחינת חס"ד (זח"א רנו:) וכהן גדול מרמז לבחינת רב חסד (ע' זח"ב סז:, ע' טעמי המצות פ' צו), וכהן גדול עבודתו היה בשמנ"ה בגדים (תוספתא מנחות א ו), בחינת שמ"ן, בחינת רב חסד (ע' זח"ג לד., לח:), ועל ידו דוקא יוכל לבא ולהתחדש אור אלהי כנ"ל.

וזהו שאמר הכתוב (ויקרא ט א) ויהי ביום השמי"ני, פירוש שבו נמשך בחינת כהן גדול שהיה שמינ"י בבגדים שמנ"ה. ואמרו חז"ל (סדר עולם רבה פ"ז) הוא ר"ח ניסן שבו הוקם המשכן, פירוש שמחמת שהיה שמיני למלואים כנ"ל על כן בו הוקם המשכן. ובכל שנה לדורות יהיה ראש לכל החדשים ויומשך בו שפע ואור ה' בחינת השכינה לשכון בתוכם, וגם כן יחלק שפע לכל ראשי חדשים, והוא יהיה ראשון לכל חדשי השנה.

על כן קודם אמירתנו בכל יום פרשת עולת התמיד אנחנו מתפללים יהי רצון כו' ותמ"חול כו' ותכפ"ר כו' ותס"לח כו' שיבנה בית המקדש במהרה בימינו. פירוש מחיל"ה כפר"ה סליח"ה נגד ג' בחינות הנ"ל, שיתוקנו ג' בחינות הנ"ל, ואז יבנה בית המקדש בחינת המשכן בתוכם כנ"ל.

ולזה ג"כ נקרא חודש ניסן חודש האבי"ב (שמות כג טו), כי בו רחם ה' עלינו כרחם א"ב על בנים, ובכל דור ודור ובכל שנה ושנה אנו מצפים לישועתו שירחם עלינו בבחינת א"ב, פירוש אות א' מרמז לבחינת נשמ"ה, ואות ב' מרמז לשני בחינות נפ"ש רו"ח, וירחם עלינו בבחינת א"ב להאיר לנו י"ב חדשים באור אלהי מן י"ב מדות אל רחום וחנון וגו' כנ"ל. ולזה נקרא חודש האבי"ב כנ"ל, כי בחודש הזה נמשך השפע בכללות לכולם.

אמנם הכל הוא על ידי התשובה תחלה, ואחר כך אל רחום וגו' יתן לנו מחי"לה כפר"ה סליח"ה, ויתוקנו כל הג' בחינות הנ"ל, ואז יבנה בית המקדש במהרה בימינו, כן יהי רצון אמן.

גם זהו שאמר הכתוב (ויקרא ט א) קרא משה לאהר"ן ולבני"ו ולזקנ"י ישראל, נגד ג' בחינות הנ"ל נפש רוח נשמה, פירוש אהר"ן בחינת נשמ"ה, בניו בחינת רו"ח, זקנ"י ישראל בחינת נפ"ש, שיהיו כל הג' בחינות נר"ן בשלמות, ובזה נזכה לביאת הגואל צדק במהרה בימינו אמן כן יהי רצון.

תזריע

וידבר וגו' אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה תטמא (יב ב). ויש לדקדק, שלכאורה תיבת תטמא הוא מיותר.

ולהבין זה על דרך המוסר, על פי דאיתא בזוה"ק (זח"א ד.) עמא די חשוכא מהפכין לנהורא כו'. דהנה עיקר שעשוע דקוב"ה בצדיקים שמהפכים מדת הדין למדת הרחמים, היינו שבכל בחי' דינים רואין ומסתכלין בחי' חסדי השם יתברך, שמאמינים בה' כי חפץ חסד הוא, ומה ששולח על אדם איזה צרה רחמנא ליצלן, הוא בחינת חסד, כדי שיפשפש במעשיו, בין כשיש לאדם איזה יסורים בגשמיות, או ברוחניות שרואה שאין עבודתו שלמה, הכל הוא לטובתו כדי להעלותו לתשובה עלאה יותר, כי גם בחינת דינין בחינת גבורה בחינת שמאל נכלל בו בחינת חסד, כדאיתא בזוה"ק (ח"ב דף קסז.) יהי אור דא ימינא ויהי אור דא שמאלא, שגם בחינת שמאל בחינת גבורה נקרא בחינת אור בחינת חסד, אלא שבחינת חסד שבו הוא מכוסה. ולכן בתיבת שמאל נכלל שם א"ל בחינת חסד.

וזהו רצון הבורא ברוך הוא, שיבין כל זה ושיאמין באמונה שלמה שהוא בחינת חסד, ובזה מעלה בחינת הדין ונתהפך לבחינת חסד, כדאיתא בזוה"ק (ח"ב דף סז.) על פסוק (ויקרא ט כב) וישא אהרן את ידו אל העם ויברכם וגו' ידו כתיב, דבעי לארמא ימינא על שמאלא, פירוש שצריך האדם להרים ולהגביר בחינת חסד בחינת ימין על בחינת

שמאלא בחינת דין, לומר שכל עיקר היסורים הוא בחינת חסד כנ"ל, ובזה נתהפך מצרה לחסד, כמאמר הכתוב (מל"א יח לו) ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא וגו' ענני וגו', דהנה מנחה הוא בחינת דין (זח"ב כא:) בחינת שמאלא, ואליהו הנביא הוא בחינת אתחלתא דגאולה, כמאמר הכתוב (מלאכי ג כג) הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא וגו', פירוש ויהי בעלות המנחה, היינו כשמעלין את המנחה בחינת דין למעלה לבחינת חסד כנ"ל, נתהפך בחינת דין מה שהיה בתחלה בחינת צרה בחינת אב"ל, נתהפך ונעשה ל"ב"א בחינת חס"ד, והוא בחינת גאולה שנגאל מהצרה.

וזה רמזו רז"ל באמרם (סנהדרין קו:) רחמנא לב"א בעי, פירוש רחמנא, היינו ה' המרחם וחפץ חסד, הוא רוצה בחינת לב"א, היינו שיהפכו ישראל מן אותיות אב"ל לאותיות לב"א כנ"ל.

וזהו ענין הנגע, כמאמר הכתוב (ויקרא יג ג) וראה הכהן את הנגע וגו' ושער בנגע הפך לבן וגו' וטמא אותו וגו'. פירוש, שער הוא בחינת דינין (ז"ח יתרו לא.), שעל ידי בחינת דין בא נגע, על ידי שהפך לבן, היינו שהיפך אותיות לבן ממה שהיו בתחלה בחינת חסד בחינת לב"ן (ת"ז ת' ע' קכז.), הפך אותם ונעשה אותיות נב"ל, לשון נבֵלה שאין לו חיות רוחני, בחינת קדושה וסיוע מלמעלה, לכן וטימא אותו, עד שמתקן כל זאת ומעלה בחינת דין לבחינת חסד כנ"ל ויטהר.

וזהו מאמר חז"ל (ר"ה יז:) על פסוק (שמות לד ו) ויעבור ה' על פניו ויקרא וגו' מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור וכולי. פירוש ויעב"ר גימטריא חס"ד גבור"ה (ע' ע"ח שכ"ה פ"א מ"ב), ומכאן למדו שהקב"ה נתעטף, היינו שנתעטף ונתלבש בחינת חסד בבחינת גבורה. ועל ידי שהאדם מבין ומאמין בזה ומעלה בחינת גבורה כנ"ל, ממשיך על עצמו י"ג מדות הרחמים, ונגאל מבחינת גבורה כנ"ל.

וכל זה הוא הן בבחינת גשמיות הן בבחינת רוחניות, כשנופל ממדרגתו מעבודתו בקודש ועלה ג"כ אותה בחינת גבורה כנ"ל.

וזהו מרומז בפסוק אשה כי תזריע וילדה זכר וגו'. ר"ל אש"ה מרמז לבחינת דין כידוע (זח"ג רנט:), היינו כשבא על האדם בחינת דין (בחינת נפילה מעבודתו בתורה ותפלה), ועל ידי זה מפשפש במעשיו ומעלה אותה בחינת דין לבחינת חסד, ועל ידי זה נמשך עליו קדושה עליונה בחינת זכ"ר גימטריא ברכ"ה בחינת חסד (זח"ג יד., ע' פרדס שכ"ג ערך ברכה).

ואח"כ וטמאה שבעת ימים וגו', היינו שאחר כל הנ"ל נופל ממדרגתו במדותיו בבחינת שבע מדות שלו שנקראים שבעת ימים כידוע (ע' פרדס שכ"ג ערך ימים, וע' צוואת הריב"ש אות פ"ז).

ועל זה אמר הכתוב כימי נדת דותה תטמא, פירוש על דרך מאמר חז"ל (נדה לא:) טומאת נדה היא כדי לחבבה על בעלה, פירוש שגם בחינת נפילה זו השניה בבחינת שבעת ימים בחינת שבע מדות, הוא גם כן כבחינת טומאת נדה כדי לחבבה על בעלה, וגם זהו הוא להעלותו למדרגה יותר גדולה כמאמר הכתוב (משלי כד טז) כי שבע יפול צדיק וקם, שבחינת נפילה הוא בשביל קימה ועליה למדרגה יותר גדולה, אמן כן יהי רצון:

ואם נקבה תלד וגו' (יב ה). ויש לדקדק בשינוי לשון הכתוב, שאצל זכר כתב הלידה קודם, ואצל נקבה כתב הלידה לבסוף, והוה ליה לכתוב ואם תלד נקבה.

ולהבין זה, גם להבין פירוש הכתוב (ויקרא יד לד) כי תבואו אל ארץ כנען אשר אני נתן לכם לאחוזה וגו'. הנה עיקר בחינת העבודה הוא בחינת דעת, התחברות חסד וגבורה (ע"ח שכ"א פ"ב), לחבר בחינת גשמיות לבחינת קדושה, ולתקן מדותיו הגשמיים ולהעלותם לבחינת קדושה, וכמאמר הכתוב (תהלים קלה ו) כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ, ויש לדקדק לכאורה מה חידוש משמיענו הכתוב בזה, שהבורא ברוך הוא שברא את השמים והארץ בוודאי יכול לעשות בהם כל אשר חפץ. אלא הכי פירושו, כל אשר חפץ ה', קאי על האדם אשר חפץ ומבקש לדבק עצמו בה', הוא עושה בשמים ובארץ, ר"ל מחבר בחינת ארץ, היינו בחינת גשמיות, לבחינת שמים, היינו בחינת רוחניות בחינת קדושה.

וזהו בחינת גר, שמכניס בחינת גשמיות תחת כנפי השכינה, ומרומז באותיות ג"ר ר"ת גשמיות רוחניות.

אמנם כאשר זוכה האדם שהשי"ת יהיה בעזרו להיות בבחינה זו של דעת בחינת ג"ר הנ"ל, צריך האדם לידע באמת שאין זה כחו ועוצם ידו רק עזר ה' בלבד.

וזהו שאמר דוד המלך ע"ה כאשר הגיע לבחינה זו אמר לפני ה' (תהלים קיט יט) גר אנכי בארץ אל תסתר ממני מצותיך, פירוש אני עתה בבחינת גר הנ"ל, אבל אני יודע שהוא רק מצד דבקות שלך, פירוש מצד רחמיך הרבים שאתה מדבק בחינת הקדושה לבחינה שלי, לכן אבקש אל תסתר ממני מצותיך, מלשון צוותא בחינת התחברות.

אבל כאשר סובר האדם ח"ו שכחו ועוצם ידו עשה לו בחינה זו, והוא בחינת גסות הרוח, אזי מסתלקת ממנו חכמתו ובחי' אהבה ויראה שיש לו, כמאמר חז"ל (פסחים סו:) אם

חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו שהוא בחינת בי"ת (ת"ז ת' ע' קכ:), כי בי"ת מרמז לשני בחינות יראה ואהבה הנ"ל.

אמנם יש ג' בחינות אהבה ויראה, א' הוא על מנת לקבל פרס בעולם הזה, אעפ"י שהיא בחינה גרועה מאוד מ"מ מדה טובה היא שהוא מאמין בשכר ועונש. ב' הוא בחינת אהבה ויראה על מנת לקבל פרס בעולם הבא דוקא. ג' היא אהבה ויראה אמיתית שלא על מנת לקבל פרס רק מגודל השתוקקות להבורא ברוך הוא בגודל בושה והכנעה אמיתית. וצריכים ליזהר מאוד כשיש לו אחת מן הג' בחינות הנ"ל שידע ויאמין שהוא בעצמו לא עשה שום פעולה ואין לו שום אחיזה בהם רק מחסד ה' שהופיע עליו הבורא ברוך הוא.

וזהו מרומז בפסוק אשה כי תזריע וילדה זכר (יב ב), פירוש תזריע גימטריא ג' פעמים אהב"ה ירא"ה, מרמז לג' בחינות הנ"ל. ועל זה אמר הכתוב אשה כי תזריע, פירוש אש"ה היינו כנסת ישראל (זח"א קצו:), כי תהיה לה ג' בחינות הנ"ל. וילדה זכר, ר"ל זכר גימטריא ברכה, היינו שימשיך בחינת ברכה (היינו בחינת ברכה וחסד ה' שהופיע עליו אהבה ויראה). ואחר כך וטמאה שבעת ימים, היינו שיכול להיות שיסתלק קצת בחינת קדושה בחינת אהבה ויראה שלו מחמת איזה פניה, שיסבור שכחו ועוצם ידו וכו'. אבל ואם נקבה תלד, שקדמה בחינת נקבה קודם הולדה, שיש לו בחינת גסות הרוח, זה אינו מוליד בחינת זכר בחינת ברכה, והטומאה היא גדולה ביותר, וטמאה שבועיים וגו'.

וזהו שאמר הכתוב (ויקרא יד לד) כי תבואו אל ארץ כנען וגו', ר"ל כי תגיעו לבחינת ארץ כנען שכולל ארץ שבעה עממין, מרמז לבחינת דעת שכולל כל השבעה מדות של אדם (ע' זח"ג קע.), גם אר"ץ כנע"ן גימטריא דע"ת עם שבעה המדות, ור"ל שתשיגו בחינת דעת הנ"ל אשר אני נותן לכם, רצה לומר שלפי האמת אני נתתי אותה לכם. לאחוזה, ר"ל שיהיה לכם בו אחוז"ה, היינו שתסברו בדעתכם שיש לכם שום כח ואחוזה בזה, אז ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם וגו', ר"ל שיהיה בחינת נגע בבחינת בי"ת, בחי' אהבה ויראה שלכם, שיסתלק הבחינת קדושה כנ"ל, על ידי בחינת אחוזת"כם, בחינת אחיזה שיש לכם בזה לפי דעתכם כנ"ל.

כי צריך אדם להאמין באמונה שלמה שמאת ה' היתה זאת, ואז יהיה מנג"ע ע"נג (ספר יצירה ב ז) וקדושה, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

או יאמר על דרך זה, דהנה ג' בחינות אהבה ויראה הנ"ל נקראים ענ"ג, ר"ת ע"דן נ"הר ג"ן (זח"א כו.). ובחינה עליונה מכולם שהיא בחינה ג', שהוא אהבה ויראה בלתי לה' לבדו בלי שום כוונה לגרמיה, מכונה בשם עד"ן שהוא לשון ראשית, כמאמר הכתוב (קהלת ד ג) אשר עד"ן לא היה, ובחינה זו היא ראשית וחשיבות לב' בחינות ראשונות. ובחינה

ב' מכונה בשם נה"ר, שהוא לשון נהורא עילאה, תענוג רוחני. ובחינה ג' מכונה בשם ג"ן, שהוא לשון גנות, שהוא מגונה נגד ב' בחינות הראשונות (כיון שהוא על מנת לקבל פרס גשמי).

ושבת מרמז על ג' בחינות אלו, כמאמר הכתוב (ישעיה נח יג) וקראת לשבת ענ"ג. וכל השומר שבת כהלכתו יכול לבא לג' בחינות אלו דרגא בתר דרגא. וזה כוונת הגמרא (שבת יב.) יכולה היא שתרחם, פירוש על ידי בחינת שבת יכול לבא לבחינת תרחם, גימטריא ג' פעמים יראה.

וכשאדם מתחיל לעורר עצמו בג' בחינות אלו, הבא לטהר מסייעין אותו (שבת קד.), כמו שכתוב בספרים (זח"א פו:) באתערותא דלתתא נתעורר אתערותא דלעילא.

וזהו כי תזריע, גימטריא ג' פעמים יראה אהבה, פירוש כשהתחיל רק לזרוע ולהתעורר ג' בחינות אלו. מיד וילדה זכר, ר"ל מסייעין אותו מן השמים לבא לבחינת הולדת זכר מכח אל הפועל, המרמז לג' בחינות הנ"ל, כי תבת זכ"ר במילואו כזה זיי"ן כ"ף רי"ש גימטריא ג' פעמים יראה אהבה. גם תיבת זכר גימטריא ברכה, מקור ההשפעה באתערותא דלעילא.

וחודש ניסן מרמז על בחינה ג', שאינו רוצה כלל בקבלת פרס, כי נסן חסר יוד בגימטריא כסף, והיו"ד מרמז על בחינת אהבה עליונה (ע' ת"ז ת' ע' קכא:), פירוש שנכספה וגם כלתה נפשי רק לאהבה עליונה, לכך נקרא ניסן החודש הזה (שמות יב ב), שבחינת ניסן זה הוא שכרו כדאיתא (אבות פ"ד מ"ב) שכר מצוה מצוה, המצוה שעושה זה הוא שכרו אצלו, שכל התענוגים כלא חשובים אצלו נגד התענוג הגדול והנפלא שיש לו בעת עשיית המצוה, אבל העובד על מנת לקבל פרס הן בעולם הזה הן בעולם הבא אפילו ביראה ואהבה אין השכר תיכף רק מצפה לתשלום גמול לעתיד, אבל בזה השכר הוא תיכף, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

או יאמר על דרך זה, גם להבין טעם הכפל של ימי טהרה אצל נקבה. דהנה איתא (פסחים נ:) לעולם יעסוק אדם בתורה אע"פ שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. והקשה בתוספות (ד"ה וכאן) מהא דאיתא (ברכות יז.) כל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא, ותירצו, כאן לקנתר, כאן על מנת להקרא רבי, ומזה יכול לבא להזדככות החומריות ללמוד תורה לשמה.

וביאור לימוד תורה לשמה הוא על דרך זה, כמו שאיתא בגמרא (ע' זח"ג נג:) למה נקרא שמה תורה, שמורה דרך, היינו שעיקר הלימוד יהיה על בחינה זו שלא לצפות לשום תשלום גמול לא בעולם הזה ולא בעולם הבא עבור לימודו, רק מחמת שהתורה מורה לו

דרך לעבודת ה' להיות סור מרע ועשה טוב שלא על מנת לקבל פרס, וכשהוא לומד בזה הכוונה התורה מביאו לידי כך להמתיק בחינת מדת הדין, שעל זה מרמז שם אלקים (זח"ג לט:) שהוא גימטריא הטבע (ע' גינת אגוז ח"א דף ה ע"ג, פרדס שי"ב פ"ב), ויהיה נכלל במדת הרחמים שעל זה מרמז שם הוי"ה ב"ה (ת"ז ת' כב סז.), היינו שיהיה נמאס בעיניו כל הדברים הטבעיים וכל הדברים הגשמיים כל שהוא רק להנאתו, ואפילו גמול בעולם הבא שהיא הנאה רוחנית, כדאיתא (ברכות יז.) צדיקים יושבים וכו' ונהנין מזיו השכינה, גם זה לא נחשב בעיניו כלל.

וכל כוונתו יהיה רק לעשות נחת רוח לבורא עולם ב"ה, אפילו בשעה שהוא מוכרח לעשות צרכיו ההכרחיים גם כן יהיה כוונתו רק למלאות רצונו ית' ולא למלאות תאוותו ח"ו, ובחינה זו היא בחי' אבות, אברהם מרמז על בחינת חסד (זח"א מז:), להיות סור מרע ועשה טוב בתורה ומצות, יצחק מרמז על בחינת גבורה (זח"ג לא.), ויעקב מרמז על בחינת תפארת (זח"א קנז:) התחברות חסד וגבורה (זח"ג לח:), היינו שאפילו בשעה שהוא עוסק בצרכי גשמיים שהוא בחינת גבורה, גם שם אינו מבקש רק שמו הקדוש הוי"ה ב"ה, ואינו דורש טובתו ותאותו והנאתו כלל וכלל.

ולבחינה זו אי אפשר לבא רק על ידי לימוד התורה לשמה, וזה מרומז בפסוק (משלי ג יז) דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, דהנה בחינה הנ"ל מכונה בשם דרך גימטריא ב"פ הוי"ה אלקים כמ"ש בספרים (ע' לק"ת לך לך עה"פ ויהי בימי אמרפל, מא"א מע' הד אות יד), מרמז על התכללות בחינת אלקים בבחינת הוי"ה ב"ה. גם בחינה הנ"ל מכונה בשם שלום, שבחינת שלום הוא בחינת התחברות ב' דרכים הפכיים, שהוא כמו התחברות חסד וגבורה. וזהו דרכיה דרכי נועם, היינו הדרך שהתורה מורה לנו הוא דרך נועם, שעל ידה נמתקו כל הבחי' גבורות כנ"ל, וכל נתיבותיה הוא בחינת שלום כנ"ל.

וזהו סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו (תהלים לד טו), היינו שצריך להיות כל כך סור מרע ועשה טוב עד שתבקש בחינת שלום, היינו בחינת התחברות חסד וגבורה, שאפילו כשיעסוק בגשמיות הוא בחינת גבורות, יהיה מעלה אותם וממתיק אותם.

וזהו רק באבותיך חשק ה' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם בכם וגו' (דברים י טו), דהנה בחינות הללו מרומזים בנקודות חולם שבא קמץ ר"ת חש"ק (ת"ז הקדמה י., ת"ז ת' סט קד.), שקמץ מרמז על בחינת חסד כמ"ש וקמץ הכהן (ויקרא ה יב, ת"ז הקדמה ה.), שבא מרמז על בחינת גבורה בחינת אש (ת"ז שם), חולם מרמז על בחינת תפארת (ת"ז ת/ סט קד.), התחברות חסד וגבורה (זח"ג לח:). ולבחינה זאת אי אפשר לבא רק על ידי לימוד התורה לשמ"ה, וזה מרומז בנקודות אלו חול"ם שב"א קמ"ץ גימטריא תור"ה.

ואף על פי כן מי שמכוון לתשלום גמול בעולם הזה או בעולם הבא יש הבדל בינו לבין עכו"ם, שעל כל פנים הוא מאמין באמונה שלמה שיש שכר ועונש והכל הוא בהשגחתו ית', אבל העכו"ם כל מעשיהם הם רק להנאת עצמם, ואינם מאמינים בשכר ועונש ובהשגחתו ית'.

וזהו רק באבותיך חשק ה', שחשק ה' הוא רק בבחינת אבות, שהיא בחינת חש"ק. ואף על פי כן ויבחר בזרעם אחריהם, היינו שהם בבחינת אחוריים, שבחינת חש"ק בחינת אבות הוא בחינת פנים, ובחינה ב' הוא בחינת אחוריים, ואעפ"כ בחר ה' בכם יותר מכל העמים, שעל כל פנים מאמינים בהשגחתו ית', ואומות העולם אינם מאמינים כלל.

והנה מי שעוסק בתורה ומצות ומעשים טובים ומכוין להנאת עצמו לתשלום גמול בעולם הזה, הוא בחינת נוקבא יולדת ומפלת, היינו שאינו דבר הקיים, כך מי שמכוין לתשלום גמול בעולם הזה וודאי אינו יכול להשיג משאלות לבו, שיכול להיות בזה בחינת נסיון. אבל מי שעוסק בתורה ומצות על מנת לקבל פרס בעולם הבא, אעפ"י שאינו דרך הנכון אעפ"כ הוא דבר הקיים, שבוודאי ישיג, שהבורא ברוך הוא בוודאי יתן לו חלקו בגן עדן, שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה (ב"ק לח:), על כן מכונה זה הבחינה בבחינת זכר.

וזהו אשה כי תזריע וילדה זכר, היינו שההולדה שלו יהיה בבחינת זכר על מנת לקבל פרס בעולם הבא, וטמאה שבעת ימים, שגם זה אעפ"י שכוונתו לקבל תענוג רוחני אעפ"כ אינה עיקר העבודה. והעיקר הוא שלשים יום ושלשת ימים תשב, היינו שעיקר הוא לבא מבחינה זו שלא לשמה לבחינה ג"ל, היינו גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך (תהלים קיט יח), שהיא בחינת תורה לשמה.

ואם נקבה תלד, היינו שההולדה תהיה בבחינת נוקבא, על מנת לקבל פרס בעולם הזה, וטמאה שבועיים, שזה מדרגה הפחותה יותר, על כן וששים יום וששת ימים וכו', היינו לראות לבא מקודם מבחינה זו לבחינת גל עיני וגו' על מנת לקבל פרס בעולם הבא, ואח"כ יבא מזה לבחינת ג"ל אמיתי, כמאמרם ז"ל (פסחים נ:) מתוך שלא לשמה וכו'.

לכך כתיב ואם נקבה תלד, ולא כתיב ואם תלד נקבה, דכשהוא בבחינת נוקבא אינו בוודאי שיהיה הולדה, היינו שישיג משאלות לבו, רק מזה יוכל לבא לבחינה גדולה מזו, עד שיזכה לבא לבחינה אמיתית שהוא לימוד התורה לשמה, שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

אדם כי יהיה בעור בשרו וכו' לנגע צרעת והובא אל אהרן הכהן וגו' (יג ב). הנה איתא בזוה"ק (זח"א כו:) לערב רב אתהפך להם ענג לנגע, **ושמעתי בשמו של הרב הקדוש**

מוהר"א הכהן ז"ל מ"ק קארעץ דזהו הפירוש בכתוב (ויקרא יג ה) והנה הנגע עמד בעיניו, שלא ניתהפך העין להיות הצרוף ענ"ג.

והנה לבאר זה, דאיתא במשנה דאבות (פ"ה מי"ט) עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של אברהם אבינו, עין רעה ורוח גבוה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע וכו'. ונוכל לומר שזהו הפירוש בכתוב (במדבר כב כב) ויתיצב מלאך ה' בדרך לשטן לו, ומבואר בזוהר הקדוש (זח"ג רז:) מלאכא דרחמי הוה, לשטן לו דייקא. והיינו שהיה רוצה להפך מדותיו מרעה לטובה, שיהיה לו נפש שפלה ועין טובה ורוח נמוכה וזהו שט"ן ש"פלה ט"ובה נ"מוכה. ואפשר לומר שלזה עמד בשלשה מקומות, ואפשר שרמזו זה בדבריהם ז"ל שאמרו (תנחומא בלק ח) סימני אבות הראהו, זהו סימני אבות, ג' מדות הנ"ל, ובזה השפיל דעתו באותה שעה שאפילו דעת בהמתו לא ידע (ברכות ז., תנחומא בלק י), וזהו המקור למדות טובות הללו רוח נמוכה, וכאשר יהיה בו מדות הללו לא יחפוץ בקללה ויהיה ראוי לברך אותם, כמ"ש לאברהם אבינו ע"ה והיה ברכה (בראשית יב ב), וכן הוא אומר (משלי כב ט) טוב עין הוא יבורך, קרי ביה יברך כמבואר בזוהר הקדוש (זח"ג סג:).

והנה עין טובה מרומז ומכונה בשם עין ימין, ועין רעה בשם עין שמאל. והנה בענ"ג העין הוא מימין, והוא עין טובה, והנון עם הג' המה נגררים ונסמכים אל העין מימין, הנון היא נפש שפלה, והג' נתחלף בר' בא"ת ב"ש והוא רוח נמוכה. ובנגע העין הוא משמאל, מרומז על עין רעה, והנון עם הגימל גם כן בהיפוך, מתלמידיו של בלעם הרשע.

ונוכל לרמוז זה בפסוק (ויקרא יב ב) אשה כי תזריע וגו'. כי ר"ת של ר"וח נ"מוכה נ"פש ש"פלה ע"ין ט"ובה היא גימטריא תרע"ט, והנה אות טי"ת היא בעצמה טוב ולכן נכלל בו מספר טוב, ולזה מספרם תזריע (ר"ל ז' י' של תזריע גימטריא טוב). ובזה וילדה זכר, היא ברכה, שעל ידי מדות הללו בבחינת אדם, בתו של אברהם אבינו אשה יראת ה', נולד בחינת ברכה, כמאמר הכתוב והיה ברכה, ואז היא פתיחא דברכאן, וההיפך מזה היא הנגע סגירא דטובא סגירא דנהורא כמבואר בזוה"ק (זח"ג מט:).

וזהו זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו (ויקרא יד ב), והנה זא"ת היא מיעוט, היינו שישפיל דעתו ברוח נמוכה ונפש שפלה. ומרומז ביום טהרתו שהוא מספר תרע"ח ועם הכולל הוא מספר תרע"ט, שהוא רוח נמוכה ונפש שפלה ועין טובה.

מצורע

(מה שאמר הרב זצ"ל כשחל להיות בשבת זו)

וידבר ה' אל משה לאמר זאת תהיה תורת המצרע ביום טהרתו והובא אל הכהן ויצא הכהן אל מחוץ למחנה וראה הכהן והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע (יד א - ג). להבין סדר אלה הפסוקים, וגם להבין ענין המאמר בהגדה מתחילה עובדי עבודת אלילים היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו וגו'. ויש לדקדק מהו לשון ועכשיו, והיה לו לומר ואחר כך קרבנו וגו', כי זהו היה מכבר כל ענין אבותינו ויציאת מצרים.

ולהבין כל זה, נקדים מה ששמעתי **מאדוני אבי ז"ל שאמר בשם הרב רבי ליפא ז"ל**, על מה שכתבו הפוסקים (טור או"ח סי תל) שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול מפני הנס שהיה בו. ואמר ז"ל, על פי מה שאמרו חז"ל (שבת קיג:) דיבור של חול אסור בשבת דכתיב (ישעיה נח יג) ממצוא חפצך ודבר דבר וכו', על כן צריך האדם לשמור את פיו ולשונו מלדבר דברי חול בשבת, ומכ"ש מדברים בטלים ודיבורים אשר לא לה' המה צריך ליזהר עוד יותר מבחול, וזהו נקרא בחינת פסח נוטריקון פ"ה ס"ח (ע' פע"ח ש' חג המצות פ"א, טעמי המצות פ' בא), פירוש ששומר את הפה מלשוח רק בשיחה קדושה כמו בדברי תורה וכיוצא בזה, וזהו בבחינת הדיבור. אבל יש עוד בחינה יותר גדולה והוא בחינת המחשבה, לשמור את המחשבה שתהיה תמיד דבוקה בה', ובחינה זאת נקראת שבת שלפני הפסח, פירוש בחינת המחשבה שלפני בחינת הדיבור פ"ה ס"ח, וקורין אותו בחינת שבת הגדול שהוא גדולה במעלה יותר מבחינת פסח בחינת הדיבור כנ"ל, ע"כ דבריו ז"ל.

וצריך להבין לפי זה, מהו מפני הנס וכו'. הנה עיקר הנס היה ויהרוג ה' כל בכור בארץ מצרים וגו' (שמות יג טו), המחשבה נקראת בכור כי היא ראשונה לכל דבור ומעשה, ועיקר העבודה לתקן המחשבה, כי אעפ"י שאדם מתפלל לפעמים בהתלהבות גדולה או עוסק בשאר מצות אבל המחשבה בל עמו כי אם מחשבה זרה, ובזה מפריד בין המחשבה ובין הדבור, לכן צריך כל אדם להשתדל וליגע את עצמו בעבודה זו לחבר ולקשר המחשבה והדבור לדבקם בה' כמאמר הכתוב (דברים ד ד) ואתם הדבקים בה' וגו'.

וזהו שאמר הכתוב הן גאלתי אתכם אחרית כראשית. פירוש שיהיה אחרית שהוא בחינת דבור ומעשה, כראשית שהיא בחינת מחשבה, להיות כאחד דביקים בה' (סוף מעשה ומחשבה תחלה דבוק זה בזה לה'). ולייחד תרין שמהן כחדא, שם הוי"ה ב"ה עם שם אדנ"י, כי שם אדנ"י מרמז לבחינת דבור כמאמר הכתוב (תהלים נא יז) אדנ"י שפתי תפתח וגו', ושם הוי"ה ב"ה מרמז לבחינת מחשבה (ע' זח"ב קיד:), ויתייחדו כאחד.

וזהו שאמר הכתוב (שמות יב ג) ויקחו להם איש ש"ה לבית אבות, ר"ל ש' של ש"ה שין שמאלית מתחלפת לאות ס' כידוע, כאילו כתב ס"ה גימטריא אדנ"י, וזהו ויקחו להם איש ס"ה, שם אדנ"י, בחינת דבור. לבית אבות, ר"ל שיחבר הדבור להמחשבה שנקרא בית אב, ולייחד תחילת המחשבה בסוף הדבור ומעשה לדבקם לה'.

ולקיחת השה הנ"ל היה מבעשור, ר"ל בחינת יו"ד, וכתב בספר חסידים (ע' סי' תקמט) שאות יו"ד מרמז לבחינת הודאה, מלשון יודו לה' חסדו (תהלים קז טו), פירוש שמודה לה' על כל חסדו וגדולתו ית' ועושה עמנו רק חסד בגין דיתקרי רחום וכו' (זח"ג רנז:), פירוש שאות יו"ד שהיא קטנה שבאותיות מרמז לבחינת הכנעה, ועוד שאות יו"ד במילואה גימטריא כ' שמרמזת ג"כ על הכנעה כידוע (ע' שערי גן עדן ש' האותיות אות כ' פ"א ד"א), כך האדם צריך להיות קטן ושפל בעיניו, וזהו שצוה השי"ת בעשר לחדש הזה ויקחו וגו', פירוש בעשר בבחינת אות יו"ד שמורה על בחינת הכנעה, בזה תקחו ש"ה בחינת דבור, לבית אבות לבחינת מחשבה, לדבקם יחד לה', ובזה תהיה הגאולה מארץ מצרים, בתיקון המחשבה.

וזהו שאמר הכתוב (שמות טו א) אז ישיר, שר לא נאמר כי אם ישיר (סנהדרין צא:), כי אז היה תיקון היו"ד בחינת המחשבה כנ"ל.

שבמצרים היה בחינת חמץ, ר"ל אותיות מ"ץ הם בחינת אותיות המחשבה, כי הם אותיות י"ה בחילוף א"ת ב"ש (ע' ת"ז ת' ס"ט קא.), ובארץ מצרים היה הפגם באלו אותיות מ"ץ בחינת המחשבה, וזה מרמז אות ח' שאצל אותיות מ"ץ, כי ח' אין לה שום פתח למעלה וגם להם לא היה פתח לתשובה, עד שהקב"ה בעצמו פתח להם פתח לתשובה ועשה מן אות ח' אות ה' שיש לו פתח מלמעלה, ונעשה מן אותיות חמץ מצה בה"א, פתח לתשובה ולתקן בחינת המחשבה.

והפתיחה היה על ידי שם אדנ"י, כמאמר הכתוב (תהלים נא יז) אדנ"י שפתי תפתח. וזהו שאמר הכתוב (שמות יג טו) ויהרג ה' כל בכור בארץ מצרים וגו', שהרג בכור בחינת מחשבה רעה. בארץ מצרים, היינו על ידי שם אדנ"י במילואו שעולה גם כן מספר אר"ץ מצרי"ם, שבשם אדנ"י פתח להם פתח לתשובה, והרג על ידי זה בחינת מחשבה רעה כנ"ל.

מבכור אדם עד בכור בהמה וגו', פירוש שיש ב' בחינות מחשבות רעות, א' יש מי שעובד ה' בבחינת אדם, אדמה לעליון (ישעיה יד יד), ובזה בא לו בחינת גסות, שסבר בדעתו שהגיע למדרגה גדולה וקרוב לקדושה מאוד, וזה נקרא בכור אדם. ובחינה ב'

בכור בהמה, שיש לו מחשבה רעה כבהמה למלאות תאותו, וכ"ז שהיה במצרים אפשר למצוא גם עכשיו.

וע"ז הזהירנו הכתוב זאת תהיה תורת המצורע, נוטריקון מ"צ ר"ע, פירוש שאותיות מ"ץ שהם בחינת המחשבה כנ"ל ר"ע אצלו, וצריך לתקן אותה על ידי בחינת ביום טהר"תו גימטריא עשרי"ם, בחינת כ' שמרמז על בחינת ענוה והכנעה, ויכיר את מקומו ומדרגתו, ויהיה חטאתו נגדו תמיד, ועל ידי זה יראה ויבוש מאת הבורא יתברך וישוב בלב שלם. וזהו והוב"א א"ל הכה"ן גימטריא ענוה, ויכנע לבבו בלב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה ויפתח לו פתח לתשובה ויתרפא.

וזהו שאמר הכתוב והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע. פירוש, במה נרפא נגע הצרעת, מן הצרוע, רצה לומר על ידי שראה בעצמו את הצרעת שלו וחסרונו ונשבר לבו וביקש מה' שימחול לו ויפתח לו פתח לתשובה.

וזהו שסידר בעל אגדה בלשון זה מתחילה ע"א היו אבותינו ועכשיו קרבנו וכו'. פירוש עכשיו, שעל ידי שאנו יודעים עכשיו את הפגם שלנו שהיינו עובדי עבודת אלילים, ומתבוששים מאוד מפני רוע מעלילינו, ומבקשים מה' בגודל הכנעה ובושה, על ידי זה הוא מרחם עלינו ומקרב אותנו ופותח לנו פתח לתשובה ועושה מאות ח' אות ה"א, ונעשה מן חמץ מצה, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון.

דרוש לפסח

זאת תהיה תורת המצרע ביום טהרתו והובא אל הכהן ויצא הכהן אל מחוץ למחנה וגו' והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע, ע"כ (יד ב - ג). וי"ל, דבתחילה כתיב והובא אל הכהן, ואחר כך כתיב ויצא הכהן. ועוד איך אפשר שיבא המצורע אל הכהן הלא המצורע משתלח חוץ לג' מחנות (פסחים סז. ע' רש"י ד"ה יכול יהו זבין). ועוד יש לדקדק, דהוה ליה לכתוב והנה נרפא הצרוע מן נגע הצרעת.

וקודם שנבא לביאור הפסוקים, נקדים מה דכתיב (שמות יב טו) אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם, ודרשו חז"ל (פסחים ה.) ביום הראשון היינו ערב פסח, ואך חלק, היינו משש שעות ולמעלה אז מתחיל זמן הבעור ואסור באכילה ובהנאה, ואז הוא זמן שחיטת הפסח. ויש לדקדק, שבכל התורה לא נמצא שום מצוה שתהיה נוהגת מחצי היום, כי כל המצות הן שבת הן יום הכפורים הוא מבערב.

אך בדרך רמז נוכל לומר שחמץ מרמז על מדות הרעות, וכן מצינו בלשון הגמרא החמיץ (ר"ה ג:), וכתב האר"י ז"ל (ע' לק"ת פ' שמות, וע' זח"א רכו:, זח"ב מ.) כי ענין איסור

חמץ שאיסורו ז' ימים, ואכילת מצה שנוהגת כל שבעה, היא סגולה לשבר ולהכניע ז' מדות הרעות ולבא לז' מדות הקדושות, וההפרש שבין חמץ ומצה הוא רק וא"ו, שבחמץ הוא"ו מדובק לגוף הדל"ת ובמצה יש הפסק בינה ובין הדלת (ע' זח"ג רנב.).

ואפשר לרמז, כי כשאדם רוצה לשוב מחטאיו ולקבל עליו עול תורה ומצות, צריך מקודם כל דבר לתקן את מעשיו הרעים אשר עשה מקודם, הן מה שעבר על לא תעשה והן מה שביטל מצוות עשה, ובלתי זה אי אפשר לו לעסוק בעבודת השם, כי העון עצמו מקטרג עליו ומבלבל אותו מעבודת השם יתברך.

ואפשר לומר שזה ענין ערב פסח בשעה ששית, שאז מתחיל זמן הביעור ז' מדות הרעות, וזמן ביעור לכל הוא, וכשאדם חוזר בתשובה שלמה לפניו ית' ומבער ומבטל בלבו כל מעשיו הרעים אז הוא עת רצון לפני הבורא ברוך הוא יותר מכל השנה, והבא לטהר מסייעין אותו (שבת קד.), ולזה בשעה ששית שאז נפסק ענין חמץ הרמוז ליצר הרע מתחיל ענין מצה שתלוי כרעיה דה"א, לרמז כי הרוצה ליעול בתשובה יעול ואז הוא עת רצון כמ"ש, ולזה מתחיל האיסור אחר שש, שהוא וא"ו, שאז נפסק כרעיה דה"א ונעשה מבחינת חמץ בחינת מצה, שהיא ביטול ז' מדות הרעות מכל וכל.

ויש ב' ענינים בחמץ הרמוז ליצר הרע, חמץ שלו, מה שחטא ופגם הוא בעצמו. וחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות, היינו שראה אדם עובר עבירה והיה בידו למחות ולא מיחה, הוא נתפס על ידו. וכל זה צריכים לבער בשעה ששית, ועל שניהם עוברים בבל יראה ובל ימצא.

וחמץ שלו, היינו מה שפגם בעצמו, אפשר לבער על ידי תשובה באמת בכל לבבו ובכל נפשו. אך חמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות, אף שהוא יעשה עליהם תשובה באמת, מכל מקום האדם שעבר העבירה עדיין לא עשה תשובה, ובמה יכופר עונו. אמנם אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו (ע"ז ג.), וכשהוא עושה תשובה לפני הבורא ברוך הוא בהכנעה גדולה מעומקא דליבא, אז השם יתברך מעורר מדת תשובה בעולם, וברוב רחמיו וחסדיו שולח במחשבתו של אותו האיש שעבר העבירה לשוב בתשובה שלמה לפניו יתברך כדי שלא יכשל בחטאו של אותו האיש.

ויש שני מיני חמץ שאין עוברים עליהם בבל יראה ובבל ימצא, חמץ של אחרים ושל גבוה (פסחים ה:). ויש לרמוז, כי חמץ של אחרים הוא מי שהוא ח"ו בבחינת אל אחר, שיצא מבחינת אחד, ואינו ח"ו בהשגחה שהבורא ית' הוא אחד יחיד ומיוחד. וחמץ של גבוה, מרמז לחמץ ועבירות של גסי הרוח, כרמוז בתבת גבוה. שאם ראה אדם מישראל אותם עוברים על מצות ה' והוא לא מיחה עליהם אינו נתפס בהם, כי לא היו שומעים

לדבריו. נמצא חמץ של אחרים הוא מחמת שיצא מגדר מאמין בהשגחה ר"ל, וחמץ של גבוה מחמת שהוא חכם בעיניו ולא יקבל תוכחה.

ובמה שאמרנו יתורץ קושית התוס' (פסחים דף ה: ד"ה אבל) שלגבי חלה צריכין אנו תרי מיעוטא על אחרים ושל גבוה, וכאן אנו ממעטים של אחרים ושל גבוה מחד מיעוטא, שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה. ולפי דברינו על דרך מוסר יתורץ שפיר, כיון דחד טעמא הוא, מחמת שלא יקבלו תוכחה שפיר נתמעטו מחד מיעוטא.

ועם כל האמור נחזור לענייננו, השם יתברך נקרא כהן. ובני אהרן, הן כהן גדול הן כהן הדיוט נקראים כהן, היינו שבחינת קדושה מכהן העליון ית' שוכן בתוכם, והוא יתברך נקרא כהן כדאיתא בגמרא (סנהדרין לט.) אלהיכם כהן הוא.

וזהו זאת תהיה תורת המצורע, היינו בעל עבירות, כמאמרם ז"ל (כריתות כו.) על שבעה דברים נגעים באים וכו'. ביום טהרתו, כשעשה תשובה בהכנעה גדולה. והובא אל הכהן, היינו שנתקרב לבחינת קדושה עליונה ית' על ידי תשובתו, כאמור שהשי"ת נקרא כהן.

ויצא הכהן אל מחוץ למחנה, היינו כשנכשל בעון של אחרים שלא מיחה בהם, ועשה תשובה בהכנעה גדולה, אז ויצא הכהן, היינו שהשי"ת ברוב רחמיו וחסדיו יוצא ומעורר בחינת תשובה, אל מחוץ למחנה אל הצרוע, היינו בעל עבירה שיתעורר הוא בחינת תשובה שלמה לפניו יתברך. וזהו והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע, כי על ידי שעשה תשובה בהכנעה גדולה שלח השי"ת במחשבתו של בעל העבירה לחזור בתשובה ונתרפא מצרעתו.

ולזה נרמזו ענין שתי צפרים חיות כמ"ש (ויקרא יד ד) ולקח שתי צפרים חיות, היינו לשני בחינות עבירות, אחת מה שפגם בעצמו ואחת מה שלא מיחה בחברו, ולזה ושלח על פני השדה מרמז על עבירות של אחרים שלא מיחה בהם, והיינו על פני השדה, שהוא על ידי עבירות של אחרים ולא מחמת עצמו.

השי"ת יזכינו לתשובה שלמה בהכנעה גדולה ולעורר בחינת תשובה על כל ישראל, אמן כן יהי רצון.

אחרי מות

דרוש לימי הספירה

וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימתו וגו' (טז א). להבין ענין מיתת בני אהרן. הנה ידוע מאמר חז"ל (זח"ג דף נו:) שלא היה בכל ישראל צדיקים

כמותם, והנה בשעת מתן תורה פסקה זוהמתן (שבת קמו.) וירדה משמים קדושה גדולה ויראה ופחד על כל, והדיבור אנכי מילא את כל העולם עד דלא הוה אתר פנוי מניה (ע' ת"ז ת' כב סד:), ועל כן היו אז ישראל בתכלית השלמות ביראת ה'.

אבל אחר כך כשחטאו קלקלו כל זאת, את שלמות היראה, ורצה הקב"ה להשפיע לישראל בחינת היראה בחינת הדין, על כן אמר הקב"ה למשה (ויקרא י ג) בקרובי אקדש.

אמנם לא היה יכול מדת הדין לשלוט בבני אהרן מחמת דביקותם לה', שהיה להם בחי' הכנעה ושפלות ולב נשבר ונדכה, ועי"ז השרה הקב"ה שכינתו עליהם, ככתוב (ישעיה נז טו) אשכון ואת דכא ושפל רוח וגו', ועל כן לא יכולה שום בחינת דין לשלוט בהם, לכן הוכרח שיבא להם שום מחשבה זרה דקה מן הדקה כדי שתוכל לשלוט בהם שום בחינת קטרוג, ואף על פי כן תיכף ומיד פשפשו ומצאו זאת הבחינת המחשבה, ועשו תשובה גדולה ומסרו נפשם לה' והעלו במסירות נפש והתקרבו לה' במסירות נפש עד שיצאה נשמתם, וזהו שאמר הכתוב בקרבתם לפני ה' וימותו, פירוש שנתקרבו לה' עד שמתו.

עוד נוכל לפרש שמרומז בפסוק זה יותר, על פי מה שאמרנו לעיל (פ' שמיני עה"פ וישא אהרן) על פסוק (תהלים נא יט) לב נשבר וגו', שהל"ב נשבר לשנים ונעשה י"ו לעילא י"ו לתתא כנ"ל, וזהו בחינת יו"ל י"ו ל"ב, מרמז לבחינת ל"ב שנשבר ונעשה י"ו לעילא י"ו לתתא, והבחינה זאת של יובל העלו נדב ואביהוא במס"נ לפני ה' עד שמתו.

וזהו מרומז בר"ת של ב"קרבתם ל"פני י"הוה ו"ימתו שהוא ראשי תיבות יו"בל. וזהו שאמר הכתוב (שמות כט מג) ונקדש בכבודי, פירוש בכבוד שלי, כבוד גימטריא ל"ב, ור"ל בבחינת לב נשבר שלו כמאמר הכתוב (תהלים עג כו) צור לבבי וחלקי וגו', ואיזהו לב של הקב"ה זהו לב נשבר שנאמר עליו (תהלים נא יט) אלקים לא תבזה, ועל ידי בחינת לב זה שהיה לבני אהרן נתקדש שם שמים וירדה בחינת יראה לבני ישראל.

וזהו שאמר הכתוב (שה"ש ח ו) שימני כחותם על לבך. פירוש, שמבקשת כנסת ישראל מהבורא יתברך שישים אותנו כחותם שרשומו שלו נשאר לעולם, כך יהיה בנו תמיד בחינת לב נשבר שהוא בחינת ל"ב של הקב"ה כנ"ל.

ועוד נ"ל שימני כחותם, פירוש כחותם של הקב"ה שהוא אמת (שבת נה.), פירוש שיהיה לנו בחינת אמת. כחותם על לבך, פירוש שמבקשת כנסת ישראל שלא נדבר שום שקר ח"ו ונהיה דוברי אמת בלבבינו, ועל ידי זה יושפע שפע רב וברכה לעולם ומרמז בפסוק (תהלים סח י) גש"ם נ"דבות ת"ניף א"לקים ר"ת גנת"א גימטריא חות"ם, פירוש על ידי בחינת חותם שהוא אמת יהיה גשם בחינת השפעה בעולם וגאולה קרובה, ויומשך

בחינת ט"נתא, כידוע (ע' ע"ח ש"ה) שהקדושה נשתלשלת על ידי ד' בחינות טעמים נקודות תגין אותיות, וזהו מרומז ג"כ בר"ת של הפסוק הנ"ל שהוא גנת"א, היינו אות ג' של גשם מרמזת על אות ט' כי ג' פעמים ג' עולה ט', ונעשה מן ג"נתא טנת"א, ר"ת ט"עמים נ"קודות ת"גין א"ותיות.

וזה בקש דוד המלך ע"ה גשם נדבות תניף וגו', שיניף ה' בחי' ט"נתא על ידי בחי' חותם הנ"ל, ויהיה גאולה קרובה במהרה בימינו, ויהיה אור החמה שבעתים כאור שבעת ימי בראשית (ישעיה ל כו), ואמרו חז"ל (שמו"ר טו כא) ז' פעמים ז' עולה מ"ט.

וזהו שאמר הכתוב (ויקרא כג טו) וספרתם לכם ממחרת השבת וגו' שבע שבתות וגו' תספרו חמשים יום וגו'. פירוש ספירה הוא מלשון ספ"יר וזך וטהור ויפה, ופירוש הכתוב כך הוא, אימתי יהיה שבע שבתות תמימות שיהיה אור החמה שבעתיים, ז' פעמים ז', כשתספרו חמשי"ם יו"ם גימטריא חותם, פירוש כשתטהרו ותזדככו בחינת חותם שעולה גימטריא חמש"ים י"ום, בחינת אמת הנ"ל, ובחינת ל"ב, כמאמר הכתוב שימני כחותם על לבך, ושזהו היה ענין מסירות נפש של נדב ואביהוא כנ"ל, והמשיכו בחינת יראה וכל טוב לישראל.

וזהו שאמר הכתוב בזאת יבא אהרן. פירוש, בבחינה זאת של בניו יבא אל הקודש, וימשך בזאת בחינת יראה ורב טוב אמן כן יהי רצון:

או יאמר על דרך זה, ולהבין כי בתחלה נאמר וידבר ה' אל משה ולא כתיב מה היה הדיבור, ואח"כ כתיב ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן וגו' בזאת יבא אהרן וגו'.

ולהבין זה, הנה איתא במשנה (אבות פ"ג מ"א) הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד וכו'. ונ"ל שהמכוון של הג' דברים אלו הוא על ימים שבין פסח לעצרת, על דרך זה, דהנה בפסח היה יציאת מצרים ממקום הטומאה, על כן צריך האדם לזכך גופו בימים אלו, וכמעשה ארץ מצרים לא יעשה, רק לקדש ולטהר עצמו מכל תאוות גשמיות בימים הללו, ולכסוף ולהשתוקק בכל לבבו ובכל נפשו במסירות נפש ממש, ולהכין את עצמו לקבלת התורה אנכי ולא יהיה לך, כמו בשעת מתן תורה שפסקה זוהמתן (שבת קמו.) והיו בהזדככות החומריות והיו משתוקקים לקבלת התורה במסירות נפש, כמו שאיתא (שבת פח:) שפרחה נשמתן, ולכך היה מייחד שמו יתברך עליהן אף על פי שהן חיים ואמר (שמות כ ב) אנכי ה' אלהיך, וזה היה מחמת מסירות נפש, וכך צריך כל אדם להכין את עצמו במסירות נפש בימי הספירה לקבלת התורה אנכי ה' אלקיך, שהבורא עולם ברוך הוא יהיה נקרא אלקיך, ולצאת מבחינת גלות מצרים בחינת גלות הדעת (פע"ח ש' חג המצות

פ"א), ולבא לבחינת שלמות הדעת וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים וגו' (דברים ד לט).

וזהו דע מאין באת, פירוש שהמכוון הוא שבאת מארץ מצרים מקום הטומאה מבחינת גלות הדעת. ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה, פירוש שאתה הולך לקבל את התורה שמקומה הוא רק אצל מי שנחשב בעיניו עפר ותולעת, כמו שכתוב (בראשית יח כז) ואנכי עפר ואפר, ואנכי תולעת (תהלים כב ז), ולקבל את התורה אי אפשר רק על ידי בחינת דעת אמיתית לדעת כי ה' הוא האלקים וגו' ולא יעשה כמעשה ארץ מצרים רק לזכך גופו מכל דברים גשמיים.

ואפשר לומר שזה כוונת הכתוב על דרך זה, דהנה בחינת דיבור האמור בפסוק וידבר ה' אל משה, הוא בחינת השראת השכינה, ובחינת השראת השכינה היא רק אצל מי שיש לו בחינת הכנעה ולב נשבר, ועל ידי מיתת שני בני אהרן בא משה רבנו עליו השלום לבחינת הכנעה ולב נשבר, כמו שפירש רש"י על פסוק (ויקרא י ג) בקרובי אקדש וגו' אמר לו משה לאהרן יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום והייתי סבור או בי או בך עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך, וזהו וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן, פירוש בחינת דבור הוא בחינת השראת השכינה היה אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה', פירוש שהיה רואה שמיתתם היה מחמת התקרבות והשתוקקות לה', ומחמת זה היה בא לבחינת הכנעה, לכך היה דבור ה' בהשראת השכינה אליו.

וזהו ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך וגו' בזא"ת, בבחינת הכנעה שנכתב לפני זה יבא אהרן אל הקודש.

וזה הכלל והעיקר שצריך האדם לצאת מבחינת גלות מצרים שהוא מקום טומאה, ולבא לבחינת גאולת מצרים, היינו לזכך גופו שלא יעשה כמעשה ארץ מצרים כדי שיוכל לבא לבחינת קבלת התורה במסירות נפש, שהבורא ברוך הוא ייחד שמו עליו להיות נקרא ה' אלקיך.

ונוכל לרמז זה בפסוק איש אמו ואביו תיראו (ויקרא יט ג), פירוש לראות תמיד לבא לבחינות אלו הנ"ל, כי גאולת מצרים נקרא א"ם שהיא שירה חדשה לשון נקבה (שהש"ר א לו), וקבלת התורה מכונה בשם זכר, וזהו איש אמו ואביו תיראו, פירוש לראות תמיד לבא לב' הבחינות אלו, היינו לבחינת גאולת מצרים שהיא בחינת א"ם, כדי שיוכל לבא לקבלת התורה שהיא בחינת א"ב.

גם בחינת קבלת התורה מכונה בשם זקן ושיבה, כמו שאיתא בגמרא (מכילתא יתרו פ' ה) שהקב"ה נדמה להם כזקן מלא רחמים, וזה י"ל פירוש הפסוק (ויקרא יט לב) מפני שיבה תקום והדרת פני זקן, פירוש שצריך לקום בזריזות יותר ויותר עד כלות הנפש לבא לבחינת שיבה. והדרת פני זקן, פירוש לחזור ולהדר עד מאוד לבא לבחינת זקן שהוא קבלת התורה במסירות נפש. ויראת מאלקיך, פירוש שיהיה לך בושה והכנעה מלפני מלך מלכי הקב"ה עד כלות הנפש, עד שייחד שמו עליך להיות נקרא אלקיך, ואז ויראת, הבחינת יראה שיהיה לך יהיה מאלקיך, השי"ת יזכנו לבא לבחי' זו בשלמות אמן כן יהי רצון:

כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה וגו' וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה וגו' (יח ג). ופירש רש"י, מגיד שמעשיהם של מצרים ושל כנעניים מקולקלים מכל האומות. ויש לדקדק, הלא מי שבא להזהיר, על הקלים הוא מזהיר או על החמורים הוא מזהיר, הלא בוודאי הוא מזהיר על הקלים, והחמורים ממילא המה מוזהרים, והאיך מוכיח רש"י מאזהרת הכתוב על מעשה ארץ מצרים וכנען שהם מקולקלים מכל האומות.

ולתרץ זאת, הנה שמעתי בשם המגיד זללה"ה, כתיב (משלי ב ד) אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה' וגומר. ופירש הוא זללה"ה כמט"מונים נוטריקון כמ"ט מוני"ם, ר"ל אם תבקש יראת ה' כמו שמבקשים אותה בעת שמונין מ"ט ימי הספירה, עכ"ד.

ונ"ל גם, אם תבקשנה ככסף, מרמז על חודש נסן (בלא יוד) גימטריא כסף. גם מרמז על פסח כמאמר הכתוב (ישעיה נב ג) חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו, דקאי על הפסח.

היינו שבחודש ניסן שהיה יציאת מצרים שיצאו ישראל מהקליפות ונכנסו בבחינת קדושה, ובכל שנה נתגלה מאותו האור ומאיר על ישראל עם קרובו בחי' קדושה ואור ה', ולזה צוה ה' לספור ספירת העומר בעת ההוא כמאמר הכתוב (כג טו - טז) וספרתם לכם וגו' תספרו חמשים יום, היינו וספרתם הוא לשון ספי"ר, היינו לזכך ולתקן כל הזו' מדות בשבעה שבועות ההם שהוא עת רצון בעת ההיא התגלות אורו ית', כדאיתא בספרי הצדיקים (עש"מ מ' אם כל חי ח"ג סי' כז) שבשעת יציאת מצרים היה בחינת תיקון הנפש, ומרומז בפסוק ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה וגו' (שמות יב מא), מספר נפ"ש, מרמז שבבחינת נפש יצאו ממצרים מהקליפות, וכן בכל שנה בפסח ניתקן בחינת הנפש, לכן צריך לתקן עוד כל הזו' מדות ולקדש אותם שיוכלו להגיע לבחינת קבלת התורה, בחינת שער החמשים של חמשים שערי קדושה.

וזהו שאמר הכתוב תספרו חמשים יום, ר"ל תספרו ותזכרו עצמיכם כדי שתגיעו לבחינת חמשים, ר"ל לשער החמשים, היינו שבכל יום תצפו לבחינת חמשים, ואז יהיו בבחינת קדושה בשלמות, בבחינת הכנעה וענוה לפני ה', שיבינו גדולת הבורא ברוך הוא ורוממותו יתברך.

והרבה יגיעות ורוב קדושה וזיכוך המדות צריכין לבחינה זו, וזה עיקר יציאת מצרים בשלמות, שעיקר קליפת מצרים וקליפת פרעה היא בחינת גסות הרוח שהיה לו כמ"ש מי ה' אשר אשמע בקולו (שמות ה ב), שבטח בחרטומים מאוד.

וגם הכנענים היו להם בחינה זו, וזה שאמרו חז"ל (ויק"ר יז ו) שהיו אמוריים מטמינים אוצרות של זהב בקירות בתיהם וכו', ולכאורה אינו מובן למה הטמינו בקירות בתיהם, הלא איפכא הוה להו למעבד כאשר ראו ישראל באים לארץ ישראל היה להם ליקח המטמוניות עמהם ולא שישארו המטמוניות לישראל בקירות בתיהם, אלא הפירוש כדאיתא בזוהר הקדוש (זח"ג דף נ.) שהיו בונים בגלוליהם וכו' רצה לומר שהיו מטמינים, פירוש שהיו בטוחים באותו הבנין שבנו להם ולא האמינו שיש בחינת קדושה למעלה, ולא פחדו מה', והיו סבורים שאי אפשר לישראל ליכנס לארץ ישראל מחמת כשפיהם.

וזה שפירש רש"י שהיו מקולקלים במעשיהם מכל האומות, רצה לומר בבחינה של גסות הרוח היו מקולקלים יותר. ועל זה מזהיר הכתוב שלא יעשו ישראל כמעשיהם לבטוח במעשיהם, רק שיבין שפלותו ומיעוט ערכו וכחו הן ברוחניות והן בגשמיות, ויצפה רק לתשועת ה' שה' יהיה בעזרו להנצל מיצר הרע ומכל שום בחינה שאינה טובה, וכמאמר חז"ל (סוכה נב:) אלמלא ה' עזרו לא יכול לו.

וזה עיקר שער החמשים היא בחינת ענוה ויראת ה' וגדולתו יתברך, וזה בחינת מקיף, שמאמין ומבין בגדולתו ית' מה שאין השכל יכול להשיגו ונשאר תמיד בבחינת מקיף למעלה מהשכל ודעת.

וזהו שאמר הכתוב (ויקרא יט כו) לא תנחשו ולא תעוננו לא תקיפו פאת ראשכם וגו'. פירוש לא תעוננו, מלשון מעון ולשון בית וחיזוק, היינו שלא תעשו לעצמיכם בחינת בית ומעון לבטוח במעשיכם הטובים או במעשה הכישוף ח"ו. כי לא תקיפו את פאת וגו', ר"ל כי על ידי זה לא תוכלו להמשיך בחינת הקדושה שהוא בחינת מקיף, בחינת ראשיכם, בחינת קדושה שנקרא ראש, בחינת שער החמשים הנ"ל. גם פירוש לא תקיפו פאת וגו', היינו שלא תשוו את הראש, כי הפאות הראש מרמז לבחינת המשכה מהמוח (ע"ח שי"ג פי"א), והזהרו שלא תמנעו ח"ו את בחינת המשכה הנ"ל.

ולכל זאת הוא מסוגל בעת הזאת מפסח עד עצרת בימי הספירה, שבכל שנה מתגלה אור ה' בימים ההם, והגם שאינו כמו שהיה בשעת יציאת מצרים ממש שאין האור מאיר כל כך כמו אז, והוא בבחינת מנחה כמו אור השמש שבין הערבים שעת מנחה שנוטה לשקוע ואינו מאיר כל כך כמו שמאיר בצהרים מכל מקום מאיר הוא, גם נקרא מנחה שהוא בחינת גבורה כדאיתא בסידור (בריש כוונת מנחה) מנחה משמאל כו'.

וזה מרומז בפסוק (ויקרא כג טז) והקרבתם מנחה חדשה לה' וגו'. פירוש, שאור של יציאת מצרים נקרא חדשה כידוע בחינת שירה חדשה (שהש"ר א לו), ואמר הכתוב שיקריבו בחי' חדשה, היינו בחינת יציאת מצרים, לה', היינו לבחינת הקדושה בחינת שער החמשים, בעת מנחה, רצה לומר בימי הספירה שאז מאיר אור ה' בחינת מנחה כנ"ל, ואז יתקנו את הז' מדות בשבעה שבועות כנ"ל.

וזה היתה בחינת בני אהרן שתקנו כל הז' מדות בקדושה גדולה, רק שהיו לפני ה', ר"ל שלא הגיעו עדיין לבחינת ה' בחינת שער הרחמים בשלמות, כי כך היה מדת הדין להתקדש וכו' (ויק"ר יב ב, רש"י ויקרא י ג). וזהו שאמר הכתוב אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימותו, ר"ת של ש"ני ב"ני א"הרן היא שב"א, מרמז לבחינת יראה (ת"ז ת' ס"ט קד.), שהגיעו לבחינת יראה אמיתית, רק שהיו בקרבתם לפני ה', רצה לומר שלא הגיעו לבחי' ה' כנ"ל. וימת"ו גימטריא אברהם יצחק, לרמז לבחינות אהבה ויראה (זח"ג רסג:, ת"ז ת' ע' קכה:) שהיה להם, רק לפני ה'.

וזהו שפירש רש"י (ויקרא י ב) שתויי יין נכנסו למקדש. פירוש שקידשו את כל הז' מדות שלהם, ואין דבר שבקדושה פחות מעשרה (ברכות כא:), נעשה מן שבעה שבעים גימטריא יי"ן, וזהו שתויי יין, היינו שהיו מלאים בבחי' שבעים כנ"ל. אלא שמה' היתה זאת להתקדש בקרוביו, לכן לא הגיעו לבחינת שער הנו"ן בשלמות, לכן נשרפו.

ולכן הזהיר השם יתברך לאהרן, ואל יבא בכל עת אל הקודש מבית לפרכת וגומר. פרכת עם בי"ת גימטריא שבת, היינו תבת פרכת עם אות ב' רק שהב' נכתבה כאן במילואה, לרמז לבחי' שהיה בבני אהרן, שקידשו כל הז' מדות בשלמות שנקרא בחינת שבת, בחינת נייחא לה' (ת"ז ת' ו כא.), רק שלא הגיעו עדיין בשלמות לבחינת שער הנו"ן שבת עילאה (זח"א ה: ע' מקדש מלך), ומזהיר הכתוב כאן לאהרן שלא יבא בבחינת שבת א' (שבת תתאה) לבדה עד שיגיע לבחינת שער החמשים (בחינת שבת עילאה) בשלמות בחינת יראה ובחינת הכנעה, שיוכנע מאוד ויצפה רק לתשועת ה' ברוב חסדו ולא מצד מעשיו.

וזהו שאמר הכתוב בזאת יבא אהרן אל הקודש, ר"ל בבחי' אהבה ויראה הנזכר בפרשה. ורחץ בשרו במים וגו', מים מרמז לבחינת חסד ה', ר"ל שיבטח רק בחסד ה'.
וזהו שרמזו חכמינו ז"ל (ויקרא רבה כד ט) בפירוש הכתוב (ויקרא יט ב) קדושים תהיו, יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושתי למעלה מקדושתכם. פירוש כשתהיו קדושים בהזדככות המדות תדעו שאין כמוני, רצה לומר שלא תבטחו במעשיכם, ושיש קדושה למעלה בבחינת מקיף ועדיין לא הגעתם אליו, ותצפו תמיד אליו.
וזהו שאמר הכתוב (ויקרא יט ג) איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו. פירוש אמו ואביו מרמז לבחי' אהבה ויראה, היינו כשיהיה לכם בחי' אהבה ויראה בשלמות, תשמרו את שבתותי, ב' שבתות, היינו שתצפו להגיע לבחינת שבת עילאה נייחא עילאה בחינת שער הנון בחינת מקיף כנ"ל, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון.

קדושים

דרוש לימי הספירה

וידבר ה' וגו' ואמרת אליהם קדשים תהיו וגו'. הנה אמרו חז"ל (אבות פ"ג מ"א) הסתכל בשלשה דברים וכו' דע מאין באת וכו'. הנה כל זה מרמז על ימים שבין פסח לעצרת, שהולכים ממדרגה למדרגה עד קבלת התורה, היינו שבשעת יציאת מצרים היתה התחלת התגלות הדעת, כמאמר חז"ל (ב"מ סא:) אני הוא שהבחנתי בין טיפה של בכור לטיפה שאינה של בכור, ר"ל שאז היתה התגלות הדעת שיבינו בני אדם שהשם יתברך הוא הבוחן כליות ומשגיח תמיד על מעשה בני אדם ומחשבותם ומושל בכל, ועל ידי זה יירא ויפחד ויבוש ממנו ית', ויטהר מחשבותיו ומדותיו לעבודת הבורא ברוך הוא, כן ישתדל כל ימי הספירה עד שיגיע למדרגה גדולה שהוא בחי' שפלות והכנעה שהוא בקבלת התורה, שהתורה נמשלה למים (תענית ז.) מה מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך וכו', ר"ל שאין התורה שורה אלא על מי שיש בו שפלות ונמוכת רוח.
וזהו דע מאין באת מטיפה סרוחה, שהוא קליפת מצרים, שיצא ממנו הדעת שיוכלו לידע את ה' איך שהוא בוחן כליות כנ"ל. ובאותו הדעת גם כן תלך למקום עפר רמה ותולעה, רצה לומר למעלה הגדולה ממנה, היינו לבחינת שפלות, שתוכל לקבל בחינת התורה כנ"ל.
ספה"ע

ודע לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, ר"ל שתזהר מאוד באותן הימים שהן לפני מ"י, ר"ל לפני יום החמשים שהוא יום קבלת התורה, כי אתה עתיד ליתן דין וחשבון עליהם, כי אז הוא העת וזמן להתקדש וליכנס לבחי' גדולה שהוא שפלות וענוה.

וזהו קדושים תהיו, מרמז לאותן הימים, ר"ל ה"י מן תהיו מרמז לבחינת יציאת מצרים, יציאת הדעת, שהיה בחמשה עשר בניסן. ואות ו' מן תהיו מרמז לבחינת קבלת התורה בחינת ענוה שהיה בששה בסיון. וכשתזהרו באותן שתי בחינות אז תהיו קדושים לה'.

גם מרומז בפסוק כי קדוש אני ה' אלהיכם וגו'. ר"ל הוי"ה מרמז לבחינת קבלת התורה בחינת חסד (ע' זח"ג רכג.), אלהיכם בחינת יראה וגבורה (ע' זח"ג סה.), מרמז לבחינת יציאת מצרים, מרמז לב' בחינות הנ"ל.

וזהו בחינת קטורת שהכניסו בני אהרן למקדש (ויקרא י א), ואמר רבי ישמעאל שתויי יין נכנסו למקדש וכו' (ויק"ר יב ה), פירוש יין מרמז לב' בחינות הנ"ל, היינו ב' יודי"ן מרמזים א' על בחינת יציאת מצרים, והשנייה מרמזת לבחינת קבלת התורה. והנו"ן מרמזת על בחינת חמשים ימי הספירה. ובני אהרן השיגו אותן הבחינות יי"ן בשלמות, ונכנסו למקדש באותן הבחינות, כמאמר לא אישתכחו כוותייהו בישראל (זח"ג נו:), והכניסו בחינת קטורת בשלמות הבחינות הנ"ל. רק שהשם יתברך רצה להמשיך בחינת יראה לעולם הזה על ידם כמאמר הכתוב (שמות כט מג) ונקדש בכבודי וגו' בקרובי אקדש (ויקרא י ג), לכן נכנס בהם שום בחינה שאינה שלמות, ותיכף ראו בעצמם עון הקלקול, ומסרו נפשם להשי"ת בגודל תשובה מיראה עילאה עד שיצאה נשמתם בנשיקה כדאיתא באור החיים (ויקרא טז א ד"ה או יאמר), ובזה המשיכו בחינת היראה בעולם.

וזהו אחרי מות שני בני אהרן, מרמז לשני בחינות הנ"ל, ר"ל שני בחינות הנ"ל נקראים בני אהרן, היינו שנתגלו אותן שני הבחינות בשלמות. בקרבתם לפני ה' (וימ"תו מרמז גם כן כנ"ל היינו י' מ' של וי"מתו מרמז לבחינת יציאת מצרים. ת' מרמז לבחינת קבלת התורה. וא"ו מרמז לבחינת דעת והתחברות (ע' זח"ב קכג., זח"ג רכ:) לשתי הבחינות הנ"ל). פירוש אחר, שהמשיכו נדב ואביהוא בחינת היראה על ידי שני הבחינות הנ"ל שהקריבו לה'.

אמר ה' למשה שיאמר לאהרן גם כן בזאת יבא אהרן וגומר, ר"ל בזאת הבחינת יראה שהמשיכו בניו יבא אל הקודש (להקטיר קטורת, שהוא גימטריא תרי"ג בחילוף ק' לד' באותיות א"ת ב"ש (במ"ר יג טז), ומרמז לתורה, היינו לבא לבחינת תורה בשתי הבחינות הנ"ל, גם מרמז לבחינת קשר שתי הבחינות הנ"ל), שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

או יאמר על פסוק קדשים תהיו כי קדוש אני וגו' (יט ב). הנה אמרו חז"ל (ויק"ר כד ט) יכול כמוני תלמוד לומר כי קדוש אני, קדושתי למעלה מקדושתכם.

ונ"ל לפרש זה על דרך העבודה, הנה עיקר בריאת העולם היתה בשביל היראה שנקראת ראשית (ז"ח ה:), וכמאמר הכתוב (קהלת ג יד) והאלהים עשה שיראו מלפניו, ולכן נקראת היראה בשם א"ם, כי על ידה נבראת העולם, ויראה הוא בחינת כנסת ישראל (זח"ג קצז. ע' פרדס שכ"ג ערך כנס"י, וע' זח"ג קח.), בחינת אותיות למפרע, כמאמר חז"ל (זח"ג ז:) ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים, היינו שהעולם נברא בכ"ב אותיות התורה כידוע (ע' זח"א רד.), ולכן כשהאותיות נשפעים מלמעלה למטה נשפעים האותיות כסדרן, והוא בחינת חסד בחינת אהבה (ע' זח"א נה:), ואח"כ על ידי התורה ומצות של בני ישראל ביראה ואהבה חוזרים האותיות למפרע למעלה בתיקון גדול, ומשתעשע בהם הקב"ה במעשה הצדיקים, והוא כביכול בחינת פרנסה למעלה, וזהו עיקר כוונת בריאת העולם, והאותיות בביאתם למטה וחזרתם למעלה נעשה מ"ד אותיות, בחינת ד"ם.

ולזה מרמז הכתוב (ויקרא יז י) ואיש איש מבית ישראל ומן הגר הגר בתוכם, פירוש ג"ר הוא בחינת ירא"ה מלשון לא תגורו מפני איש (דברים א יז), היינו מי שיהיה לו בחינת יראה בשלמות. ובזה יאכל כל ד"ם, פירוש שיעשה בחינת פרנסה ואכילה למעלה על ידי בחינת ד"ם, היינו המ"ד אותיות בביאה וחזרה כנ"ל, ונתתי פני בנפש ההוא, פירוש שאתן בחינת פנים בחינת חסד בחינת רצון העליון בנפש ההוא. והכרתי אותה מקרב עמה, פירוש והכר"תי מלשון הכרה, היינו שאהיה מכיר אותה להמשיך לה בחינת אותיות כתר, בחינת רצון העליון (פרדס שכ"ג ערך רצון).

וזהו גם כן בחינת את אימתי אשלח לפניך (שמות כג כז), היינו אימת"י מרמז לבחינת יראה ובחינת קדושה, היינו אותיות א"מ מרמז לבחינת יראה הנקראת א"ם כנ"ל, ואותיות ת"י מרמז לבחינת קדוש גימטריא ת"י, כי בחינת א"ם בקדושה נעשה עשר פעמים א"ם גימטריא ת"י. כי ב' מיני יראה הם, א' בחינת יראה חיצונית במעשה המצות בפועל ממש, ונקראת א"ם. ובחינה ב' בחינת יראה פנימיות במחשבות קדושות ונקראת ת"י בחינת קדוש כנ"ל. וע"ז הבטיחם הבורא ברוך הוא לשלוח לפני ישראל ב' בחינות היראה הנ"ל שמרומז בתיבת אימת"י.

וזהו גם כן מרומז בפסוק קדושי"ם תהיו, פירוש שהקב"ה הזהירם שיהיה להם בחי' קדושים, היינו ב' בחינות קדושה, ומפרש הפסוק ברמז מה הם השני בחינות קדושה, ואומר תה"יו, היינו שאותיות ת"י של תה"יו מרמז לבחינת יראה וקדושה פנימיות בחינת קדוש כנ"ל. ואותיות ה"ו של תהי"ו מרמז לבחינת יראה במעשה המצות בפועל ממש

כנ"ל, כי כן אותיות ו"ה שתי אותיות אחרונות של הוי"ה ב"ה מרמז לבחי' יראה תתאה (ע' זח"א כא., זח"ג קכג:).

ועל זה דרשו רבותינו ז"ל יכול כמוני, היינו כיון שהזהרתי לך על בחינת קדושה הנ"ל, תרצה להדבק רק בבחינת יראה עלאה יראה פנימיות בחינת קדוש הנ"ל, בחינת מחשבות ודביקות לה' בבחינת יראה ואהבה בלב בלבד ולא במעשה המצות בפועל ממש. תלמוד לומר כי קדוש אני, קדושתי למעלה מקדושתכם, היינו שצריכים אתם להתלבש בבחינת קדושה במעשה המצות בפועל ממש בתורה ומצות מעשיות, ובזה תמשיכו בחינת קדושה פנימיות כנ"ל.

וזהו שאמרו חז"ל (עי' יומא נג. תוס' ד"ה שהורו) פרועי ראש נכנסו למקדש. פירוש שהיה בחינת יראה ובחינת קדושה שלהם בבחינת פרועי ראש, בחינת התגלות בלי לבוש מעשה המצות בפועל ממש, ואינו נכון כן, רק צריך האדם שיתקדש את עצמו על ידי עסק התורה ומצות מעשיות דייקא וגם במחשבות קדושות, יהי רצון שנזכה לזה אמן:

או יאמר על דרך עבודה, ונקדים לבאר מה דאיתא בזוהר הקדוש (זח"ג פ:) על הפסוק קדושים תהיו, דייקא, ולכאורה אינו מובן כפשוטו.

ונ"ל בדרך זה, דהנה עיקר העבודה היא שצריך לראות תמיד להגביר כח הנשמה על הגוף הן בתורה ומצות ומעשים טובים, שלא לכוין להנאת עצמו כלל בעת עסקו בהם רק לעשות נחת רוח לבורא עולם ברוך הוא, והן בצרכי גשמיות ההכרחיים גם שם צריך להגביר כח הנשמה שלא לכוין ח"ו למלאות תאותו רק בכדי שיוכל בכח האכילה ההוא וכדו' מהנאת גופו לעבוד את ה'.

והנה ב' אותיות הראשונות משם העצם ב"ה מורה על בחינת קדושה בשעת תורה ותפילה, וב' אותיות אחרונות משם העצם ב"ה מורות על בחינת קדושה וטהרה בעת עסקו בצרכי גשמיים ההכרחיים שאי אפשר זולתם.

והנה תיבת תהי"ו גימטריא נשמ"ה הוי"ה, מרמז שצריך להגביר כח הנשמה שיהיה בבחי' קדושה וטהרה הן בשעת עסקו בתורה ותפלה שמרומז בב' אותיות הראשונות משם העצם ב"ה והן בשעת עסקו בצרכי גשמיים ההכרחיים שמרומז בב' אותיות אחרונות מהשם. וזהו שכתוב בזוהר הקדוש קדושים תהיו דייקא, היינו להיות דייקא בבחי' קדושה וטהרה בב' בחינות הנ"ל, ולא להיות מבחי' עובדי השי"ת רק בשעת תורה ותפלה אבל בשעת עסקו בצרכי עולם הזה ההכרחיים נשכח יראת ה' מלבם וממלאים תאוותם רק בשביל הנאת עצמם.

וזהו גם כן כוונת המדרש (ויק"ר כד ט) יכול כמוני, היינו יכול שלא תהיה עבודתכם אותי רק בבחינה שאינו שייך רק בי, כמו שאמרו בגמרא (ברכות ז.) מנין שהקב"ה מתפלל וכו', ולא תראו להגביר כח הנשמה רק בעת עסקיכם בתורה ותפלה אבל לא בעת עסקיכם בצרכי גשמיות ההכרחיים. לזה גמר אומר המדרש, ת"ל כי קדוש אני ה', היינו שבחינת קדוש שמרמז על בחינת קדושה רק בתורה ותפלה ומעשים טובים, כי תבת קדו"ש גימטריא נשמ"ה י"ה, זהו רק אני ה', היינו שאני ה' איני צריך קדושה רק בתורה ותפלה, שדברים גשמיים אינם שייכים בי. קדושתי למעלה מקדושתכם, היינו כשתרצו שתתעלה ותתנשא קדושתי, היא מקדושתכם, היינו שתראו לקדש עצמכם באלו הדברים השייכים בכם, היינו דברים גשמיים ההכרחיים גם הם צריך לעשותם רק בלתי לה' לבדו ולא להנאת עצמו ח"ו, ואז יהיה בגודל קדושה וטהרה על ידי התגברות כח הנשמה על הגוף, שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם וגו' (יט ב). ונראה לפרש על דרך עבודה לה', דהנה עיקר עבדות ה' הוא בבחינת המחשבה, היינו לקדש ולטהר ולהמליך מלכות בורא כל עולמים ית"ש במחשבה בלי הפסק אפילו רגע אחת, זה הוא עיקר עבדות ה'.

אך באמת קשה מאוד לבא להזדככות החומריות כל כך שתמיד תהיה מחשבתו דבוקה בבורא עולם ברוך הוא אפילו בשעה שעוסק בצרכי הגשמיים, לכך נתן לנו התורה ומצות מעשיות, שעל ידי שעוסק בתורה ומקיים מצוות מעשיות בהתגלות האברים נזדככו האברים מחומריותם, ואח"כ יוכל לבא מזה לבחינת עבדות ה' בבחית מחשבה, כמאמר הגמרא (מכות כג:) רצה הקב"ה לזכות את ישראל, היינו לזכך אותם שיוכלו לבא לבחינת עבדות ה' בבחינת מחשבה, לפיכך הרבה להם תורה ומצות להזדכך על ידי תורה ומצות מהחומריות כנ"ל.

ונ"ל שזהו כוונת המשנה (אבות פ"ג מ"ב) שנים שעוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם שנאמר (מלאכי ג טז) אז נדברו וכו' מנין שאפילו אחד וכו' שנאמר (איכה ג כח) ישב בדד וידום כי נטל עליו. שלכאורה אינו מובן ההוכחה מהפסוק, מהיכי מוכח שדווקא כשעוסק בתורה.

אך נוכל לומר שהמשנה מרמזת ב' בחינות עבדות ה' הנ"ל, היינו שנים שעוסקים בתורה, מרמז כשאדם עוסק בתורה ומצות מעשיות שהוא בחינת התגלות, ונזדכך החומריות שלו על ידי זה, ואחר כך עובד את הבורא ברוך הוא בבחינת מחשבה שהיא בחינת סתום, יהי רצון שנזכה לבחינה זו.

אך לפעמים מחמת שאין הפנאי גורם אי אפשר לקיים המצות מעשיות ולעסוק בתורה בהתגלות האברים על כן מוכרח לעבוד את הבורא ברוך הוא על כל פנים במחשבה לבד, היינו הגם שעוסק בעניני עולם הזה תהיה מחשבתו קשורה ודבוקה בבורא ברוך הוא בכלות הנפש ממש. וזהו ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה, פירוש שעובד את הבורא ברוך הוא בבחינה אחת, במחשבה לבד, אף על פי כן מקבל שכר על זה, שנאמר ישב בדד וידום וכו'.

וזהו קדושים תהיו לשון רבים, היינו שתקדשו עצמיכם בשתי קדושות הנ"ל, בחי' סתום וגליא. כי קדוש אני ה' אלהיכם, היינו כמו ששמי הקדוש סתום וגליא ששם הקדוש הוי"ה הוא סתום (זח"ג קמז.) ושם אלהים הוא בהתגלות (זח"א לט:).

וזהו איש אמו ואביו תיראו (יט ג), היינו שיהיה לכם בחינת יראה, הן בבחינת א"ב שהוא מרמז על המוח (ע' ת"ז ת' יח לה., ע' זח"ג רצ.) בחינת מחשבה כמאמר אליהו ז"ל (ת"ז הקדמה יז.) חכמה מוחא איהו מחשבה, בחינת סתום. והן בבחינת גליא, בחינת א"ם, שהוא מרמז על בחינת התגלות, בשניהם יהיה בחינת יראה, ואחר כך יהיה גם בחינת אהבה, אמן כן יהי רצון:

קדושים תהיו וגו' (יט ב). פירש רש"י, היו פרושים מעריות. ובמדרש (ויק"ר כד ט) קדושים תהיו יכול כמוני וכו'. וכבר פירשו בספרי הצדיקים זללה"ה המדרש הזה לפי דרכם.

ואפשר לומר על זה הדרך, דאיתא בגמרא (קידושין לא.) מה דכתיב ראש דברך אמת, ראש דברך ולא סוף דברך, אלא מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת, שבתחלה אמרו לכבוד עצמו הוא דורש, ובשעה שאמר הקב"ה (שמות כ יב) כבד את אביך וכו'.

ונראה הפירוש בזה, דהנה יש בתורה כלל ופרט, והכלל הוא ובו תדבק ויראת מאלקיך (ע' דברים י כ, ע' ויקרא יט יד), שיקיים שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז ח) כמו שיושב לפני המלך כמבואר בשלחן ערוך (או"ח סי' א) שיאמין שמלא כל הארץ כבודו ואם יסתר איש במסתרים וכו' (ירמיה כג כד), והוא מקבל שפע החיים והרצון מהבורא ברוך הוא כמאמר הכתוב (תהלים ל ו) חיים ברצונו, וכמו שדרשו רבותינו ז"ל (בר"ר יד ט) על כל נשימה ונשימה תהלל יה. ומבחינת יראה זו יבא לאהבה, שישבח את הבורא ברוך הוא שנתן לו דעת אדם ואינו נמשל כבהמה בשעה זו, וישתוקק שיהיה כן בתמידות.

והנה בחינת יראה ואהבה נקראו בחי' ידים (ע' ת"ז ת' י כה:) שבהם נבראו שמים וארץ (ע' חגיגה יב.), כמאמר הכתוב (בראשית א א) בראשית, ודרשו רז"ל (בר"ר ח ז ע' עבודת הקדש ח"ג פ"ה) בשביל הצדיקים שנקראו ראשית, ובשביל היראה שנקראת ראשית

(אותיות דר"ע אות ב), ובראשית הוא אהבה לחושבן זעיר דחנוך כמבואר בתקוני זוהר (הקדמה י:, וע' תס"ט קז.), שבהם נבראו שמים וארץ, וזהו מאמר הראשון (ר"ה לב.), והוא כולל כל מע"ב כמבואר בספרים (דגמ"א פ' בשלח ד"ה או יאמר ויבואו מרתה), וזה כלל גדול, שכאשר יגיע לבחינה זו הוא מקיים ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט יח, ע' ירושלמי פ"ט ה"ד), שכולם אחדות אחד, וכלל זה נקרא א"ם, שהיא העיקר שבשבילה נברא העולם ומלואה, וא"ם היא לשון עיקר כמו יש אם למקרא (פסחים פו:), וגם נקראת אם על שהיא קודם לעולם, כמו ששמעתי מהמגיד זללה"ה (ע' לעיל פ' שמיני ד"ה או יאמר) שלטעם זה נקראת תשובה בשם אימא (ע' ת"ז ת' מט פה:).

אך אי אפשר לבא לבחינת קדושה עד שיזכך גופו ואבריו על מצות התורה בסור מרע ועשה טוב, וזהו נקרא פרט וכלל, הפרט קודם לכלל. ויש בחינת כלל קודם לפרט, והוא כלל קטן קודם לכל, בחינת אמונה במציאות השי"ת, ובאמונת אמיתית התורה, ובאמונת שכר מצוה והפסד עבירה.

והנה כלל גדול נקרא אנכי, שהוא אני כ' (זח"ב צא. ע' מק"מ), שהוא שני פעמים עשר, היינו שהוא כולל שני המלכים אהבה ויראה משתמשים בכתר אחד (ע' חולין ס:), ועשרי"ם גימטריא כת"ר, שהוא בחי' אהבה ויראה, כי בחינת אח"ד הוא בחינת עשר, שכל דבר שבקדושה הוא בחינת יו"ד (ברכות כא:), והוא בחינת עשרה עשרה הכף בשקל הקודש (במדבר ז פו), שהוא בחינת קודש לה' (שמות טז כג), שהוא מאמר ראשון ומכוון כנגד אנכי (זח"ג יא: ע' פרדס ש"ב פ"ג, זח"ב צג:, דגמ"א פ' בשלח), ולזה היא מצוה באנפי נפשה ותכלית כל המצות:

כי איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו וגו' (ויקרא כ ט). ונוכל לומר על דרך מוסר ועבודה, דהנה אמרו חז"ל (מכות כג:) רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות וכו', וידוע קושיא זו, שאדרבה אם היו מועטין היו יכולים ליזהר יותר במצות.

ולהבין זה, הנה ידוע ענין קדוש פירושו מובדל, היינו מובדל ומופרש מגשמיות ותאות עולם הזה הגופניות, כמאמר חז"ל (תענית יא.) כל היושב בתענית נקרא קדוש, בעבור שהוא מובדל מתענוגי הגופניות.

וזהו מזהיר הכתוב קדושים תהיו (ויקרא יט ב), פירוש שתהיו מובדלים מתאות גופניות, להיות דבוק בקדושה עליונה (בקבלת עול מלכות שמים בלי הפסק) בדבקות בבחינת צדק מלכותא קדישא (ת"ז הקדמה יז:).

אמנם לבחינה זו, בחינת הזדככות מתאות גופניות, אי אפשר להגיע כי אם על ידי סיוע מן השמים, שמן השמים יסייעוהו. וזהו מאמרם ז"ל, רצה הקדוש ב"ה לזכות את ישראל, ר"ל שהשם רצה לסייעם לבחינת הזדככות וקדושה. לפיכך הרבה להם תורה ומצות, פירוש שעל ידי מעשה המצות ולימוד תורה הרבה, יזדכך גופם ויומשך עליהם בחינת קדושה. שנאמר (ישעיה מב כא) ה' חפץ למען צדקו, פירוש הקב"ה חפץ למען שיהיו דבקים בבחינת צדק"ו, בבחינת מלכותא קדישא, בחינת קדושה עליונה כנ"ל, לכן יגדיל תורה ויאדיר, פירוש שהגדיל להם התורה ברבוי מצות כדי ויאדיר, ואין אדיר אלא מלכות (גיטין נו:), פירוש שיהיו דבוקים בבחינת מלכות כנ"ל.

כי המצוה הוא כלי לבחינת קדושה, וכשעושה המצוה הוא ממשיך על עצמו עם הכלי בחינת אור הקדושה, וזהו נוסח ברכות המצות אשר קדשנו במצותיו, פירוש כי עיקר כוונת המצוה שצריך לכוין בעשיית המצוה כדי להמשיך על עצמו על ידי המצוה בחינת אור הקדושה, לכן מעשה המצוה בלי כוונה אינה כלום, כי מה מועיל הכלי אם אין בו אור. וגם הכוונה בלי מעשה גם כן אי אפשר שתחול אור בלתי הכלי, וכדאיתא ברמב"ן הקדוש (על שה"ש ב ז) שצריך לעשות כלי לאור.

וזהו מרומז בפסוק כי איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו וגו'. פירוש בחינת כלי הוא בחינת מצות נקרא א"ם, ובחינת אור הקדושה השוכן במעשי המצוה נקרא בחינת א"ב, בחינת משפיע. ומזהיר הכתוב, שכל איש אשר יקלל, היינו שיקלקל בבחינת א"ב לבד, היינו שיעשה המצוה בלתי כוונה הנ"ל, ויפגום בבחינת אור הקדושה בחינת אב. או איש אשר יקלקל בבחינת המעשה לבד שהוא בחינת א"ם, היינו שמכוין במוחו לבדו ענין המצות להמשיך על עצמו בחינת קדושה, אבל לא יעשה שום מעשה ולא יהיה בחינת כלי, הוא אשר מקלקל בבחינת א"ם בחינת כלי, ע"ז נאמר אביו ואמו קלל דמיו בו וגו', שהוא מקלקל בשניהם כי אין זה בלא זה כנ"ל.

וזה גם כן מזהיר הכתוב (ויקרא יח ג) כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וגו'. כי ידוע (במ"ר יג יט, שם כ כב, זח"ב ג:) שגם במצרים היו להם מצות, אלא שלא היו באותה כונה להמשיך על עצמם בזה קבלת הקדושה ועול מלכות שמים בשלמות, כי אם היו בכוונה זו של קבלת עול מלכות שמים מיד היו מעבירין מהם עול דרך ארץ (אבות פ"ג מ"ה) והיו בבחינת קדושה בחינת גאולה, אלא שהיו מעשה המצוה בחינת כלי בלתי אור הכוונה, ולזה מזהירם הכתוב שלא יעשו כן רק תמיד לחבר בחינת מעשה עם בחינת אור הכוונה להמשיך על עצמו בחינת קדושה ויהיו בחי' שלם והתחברות לשני הבחינות, ובזה יזדככו גופם ויהיו קדושים לה'.

וזהו סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו (תהלים לד טו), פירוש שבשעת עסקך בסור מרע ועשה טוב תבקש שלום בחינת התחברות (כי שלום הוא בחינת התחברות שני דברים), לחבר בחינת כלי בחינת מעשה המצוה בחינת א"ם, לבחינת כונה, בכדי להמשיך על עצמו בחינת קדושה בחינת צדק מלכותא קדישא בחינת א"ב, שיהיו שניהם ביחד והתחברות שלום, ועל ידי זה יזדככו הגופים להיותם קדושים ומובדלים מתאוות הגופניות להיות דבוק בבחינת קדושה עליונה כן יהי רצון אמן.

אמור

ויאמר ה' אל משה אמר אל הכהנים בני אהרן וגו'. הנה **הרב הקדוש מבארדיטשוב זללה"ה** (קדושת לוי פ' אמור ד"ה או יבואר) פירש הכתוב על דרך שפירש בעל אור החיים, שפירש מלת אמור מלשון מעלה יעו"ש. ר"ל שהקב"ה חשש שכשיאמר להם כי קדוש הוא לאלקיו, שלא יהיה להם בחינת גסות ח"ו עבור זה, לכן צוה השי"ת למשה אמור אל הכהנים בני אהרן, ר"ל בחינת מעלה שבחינת קדושה שבהם אינה מצד עצמם כי אם מצד אהרן אביהם שזיכה להם בחינת קדושה ולא מכחם, עד כאן.

וגם אני אפרש בעז"ה על זה הדרך בפשיטות יותר, היינו מחמת חשש הנ"ל צוה הבורא ברוך הוא למשה רבנו ע"ה שיזכרו בחינת בני אהרן תמיד, היינו בחינת נדב ואביהוא שהיו באמת קדושים כמאמר הכתוב (ויקרא י ג) בקרובי אקדש, כי היו בשלמות התקרבות לה', רק שמה' היתה זאת להתקיים בקרובי אקדש כידוע (ויק"ר יב ב, ע' אוה"ח הק' ויקרא טז א), לכן תיכף כשבא להם שום בחינה קטנה אשר אינה בשלמות לכן נשרפו, על כן כשיזכרו זאת שאר בני אהרן ויהיה נגד פניהם תמיד כ"ז, אזי יזהרו וישמרו את עצמם משום בחינת גסות, ויהיו בבחינת ענוה באמת, שהוא ראש לכל הבחינות הקדושות ונק' א' שהוא ראש לכל הבחינות, עד שהתורה נתנה על ידי זה למשה רבנו ע"ה בעבור שהיה בשלמות הענוה, שהתורה מעידה עליו (במדבר יב ג) והאיש משה ענו מאוד וגו' ואין השכינה שורה כי אם על נמוכי הרוח, כמאמר הכתוב (ישעיה נז טו) אשכון ואת דכא ושפל רוח וגו', ולא נתנה התורה לישראל גם כן רק בעבור בחינת ענוה, כמאמר הכתוב (דברים ז ז) לא מרובכם חשק ה' בכם ודרשו רז"ל (חולין פט:) שאתם ממעיטין עצמכם לפני, וזהו עיקר חשק ה' בחינת ענוה, ומרומז בפסוק (ויקרא טז ג) בזאת יבא אהרן וגו', זאת גימטריא חש"ק, פירש בבחינת ענוה שהיא עיקר חשק ה', באותה בחינה יבוא אהרן אל הקודש.

אמנם ביותר צריכים זירוז לבחינה זו הגדולים שבישראל, כי מי שהוא עדיין אינו בשלמות המדות זה בוודאי רואה את נגעיו ומדותיו המקולקלים ובמה יתגאה, לכן זה אין צריך זירוז כל כך, רק מי שהוא באמת סור מרע מחמת גודל יראה מה', ועושה טוב מגודל אהבתו לה' באמת, כמו שהיו הכהנים בשלמות המדות, עד שהקריבו קרבנות לה' לייחד עולמות עליונים ולהמשיך במעשיהם רב שפע וקדושה בעולמות התחתונים (זח"ב רנט:, ז"ח רות פב.), וא"כ במה ישפיל ויכניע לבבו כשהשיג גודל שלמות העבודה לה', וע"ז הזהיר הכתוב שאף על פי כן יהיה לו בחינת ענוה ולא יחזיק טובה לעצמו ח"ו כלל, באשר שידע שהכל בא לו מה' במתנת חנם אעפ"י שאינו כדאי.

וזה מרומז בכ"ה אתוון דשמע ישראל (דברים ד ה), ר"ל ה' אלקינו מרמז לבחינת יראה ואהבה שיש לאדם, המה מה' אחד, ר"ל שהשם אחד נותן אותם מתנת חנם למי שיש לו, ולא בא לו מכחו ועוצם ידו, ואפילו משה רבינו עליו השלום שהיה בכל ביתו נאמן (במדבר יב ז) היה לו גם כן אותה עצה, ועל ידה השיג גודל בחינת ענוה, באמרו שהכל מתנת חנם מאת ה', על ידי כ"ה אתוון דיחודא דשמע ישראל וגו'.

וזהו כל הנביאים לא נתנבאו אלא בכ"ה (ספרי מטות פ"א), מרמז שעל ידי כ"ה אתוון דיחודא דשמע ישראל הנ"ל, שהשיגו הנביאים גודל בחינת ענוה כנ"ל, על ידי בחינה זו נתנבאו, היינו שהשיגו בחינת נבואה, ואעפ"י שהיו בשלמות המדות אעפי"כ לא יוכלו להשיג בחינת נבואה אלא על ידי בחינת כ"ה בחינת ענוה הנ"ל.

לכן בעונותינו הרבים כאשר גרם החטא ונחרב הבית אין לנו עוד נביא ולא אתנו יודע עד מה (תהלים עד ט), ר"ל למה אין לנו עוד נביא, לפי שאין אתנו בחינת מ"ה, בחינת ענוה בשלמות כנ"ל.

גם נ"ל לפרש אין אתנו יודע ע"ד מ"ה, אותיות דמע"ה, פירוש שמחמת שפלותו ופחיתות ערכו בעיניו דומה כמו שדואג ובוכה על זה, וגם נקרא בעל דמע"ה לפי שתמיד היה מתפלל לפני ה' בדמעה באמת, וזהו כאשר גרם החטא אנו אומרים אין אתנו יודע ע"ד מ"ה ר"ל שאין לנו בחינת דמעה הנ"ל בחינת ענוה, כי אין השכינה שורה אלא על נמוכי הרוח.

ולכן בחינת ענוה הוא ראש לכל הבחינות, ונקרא אל"ף, ומרומז בכתוב בני אהרן גימטריא או"ר אל"ף שהוא בחינת ענוה, ר"ל שהבורא ברוך הוא הזהיר את הכהנים לשמור אותו או"ר אל"ף שהוא בחינת ענוה.

ונתן להם עצה הנ"ל, באמרו והכהן הגדול מאחיו ודרשו רז"ל (ע' יומא יח.) גדלוהו משל אחיו, אחי"ו גימטריא כ"ה, פירוש כהן הדיוט אשר יוכל למצוא בעצמו שום מדה

שאינה בשלמות ממילא יהיה בבחינת ענוה, אבל כהן גדול שהוא בתכלית השלמות בכל המדות איך יהיה לו בחינת ענוה, ע"ז אמר גדלוהו משל אחי"ו, רצה לומר על ידי בחינת כ"ה אתוון דיחודא דשמע ישראל, ר"ל שיתבונן שהכל הוא מה' אחד.

אמנם הכהנים ההדיוטים או שאר כל אדם שימצא בעצמו שום בחינה שאינה בשלמות, ויפול לבו בקרבו, ויאמר ח"ו בהסתת היצר, איך אקרב אל הקדש לעשות שום מצוה, שידוע (ע' טעמי המצות פ' בראשית) שעיקר המצוה לייחד יחודים בעולמות העליונים ולהמשיך וכו', ומי אני איש כמוני שאיני בשלמות המדות שאקרב לה' שאוכל לייחד יחודים בעולמות הנוראים העליונים, ועל ידי זה יוכל ח"ו ליפול בעצמו מאוד ולהמנע ממצות ה' ח"ו, על זה אמר הכתוב בדרך רמז לנפש לא יטמא בעמי"ו, ר"ל עמי"ו גימטריא ענ"ו, פירוש שלא יטמא ח"ו את הנפש על ידי גודל ענוה שיפול לבבו ביותר בהסתת היצר הרע וימנע ח"ו מעבודתו ית', רק שינחם את עצמו במה שאמר ה' (דברים יד א) בנים אתם לה' אלהיכם וגו', וכרחם אב על בנים כן ירחם ה' עלינו לקבל עבודתנו כמו שהם ובלבד שיהיה בכל לב ובכל נפש.

וזהו מרומז בכתוב כי אם לשארו הקרוב אליו, ר"ל שיזכור בחי' קרבות שהבטיחנו הבורא ברוך הוא, וקרא אותנו בנים, וגם בחינת אשה (ירמיה ב ב ע' במ"ר ב טו) ובחינת בת (שמו"ר נב ה) וכדומה, בחינת חבה, ועל ידי זה ידבק את עצמו לה' בגודל הכנעה וענוה ואהבה ויראה לה' שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

או יאמר בדרך זה, על דרך שאמר **הרב הקדוש מבארדיטשוב זללה"ה** (קדושת לוי עה"פ ד"ה או יבואר) על יתור לשון של תיבת בני אהרן, דהנה הבורא ברוך הוא צוה בכאן תוספות קדושה על הכהנים יותר מעל בני ישראל ומחמת זה היו יכולים ח"ו לבא לבחינת גסות הרוח, על כן הקדים השי"ת ואמר להם שבחי' קדושה זו הוא רק מחמת שאתם בני אהרן ולא מצד מעלתכם בעצמכם, וזהו אמור אל הכהנים בני אהרן היינו אמור להם שבחינה זו היא להם רק מצד שהם בני אהרן.

ועל אופן זה נוכל לומר גם כן שזהו כוונת הפסוק ביתור לשון, שלא יבואו ח"ו לבחינת גסות הרוח, ואמר להם הקב"ה שיזכרו מה שאירע לנדב ואביהוא על שלא היה להם בחינת הכנעה כראוי, כדאיתא (עירובין סג.) שהסיבה שלהם היתה מחמת שהורו הלכה בפני רבם ולא היה להם בחינת הכנעה כראוי.

וזה אמור אל הכהנים שיזכרו מה שאירע לנדב ואביהוא בני אהרן ולא יבואו לבחינת גסות הרוח.

ונ"ל עוד, דהנה בחינת כהן הוא בחינת חסד (זח"א רנו: סי' כד), היינו שהכהן שהולך לעבוד עבודה בבית המקדש ששם הוא השראת השכינה ממש, צריך להיות בבחינת הכנעה ולב נשבר, ולהבין שהכל הוא רק מצד חסדו ית' ולא מצד מעשיו הטובים, שאז יכול להמשיך בחינת השראת השכינה עליו כמאמר הכתוב (ישעיה נז טו) אשכון ואת דכא וגו', אבל כשהוא ח"ו בבחי' גסות אין אני והוא יכולין לדור (סוטה ה.), ולכך כהן גדול משמש בשמונה בגדים (תוספתא מנחות א ו), ששמונה פעמים בג"ד בגימטריא חס"ד, לרמז על האמור שכהן צריך להבין שהכל הוא מצד החסד ולהיות בבחינת לב נשבר.

וזה היה בחינת אהרן וזהו גם כן בחינת יובל, כמ"ש במ"א באריכות (פ' שמיני עה"פ וישא אהרן, ריש פ' אחרי), וכאן אקצר, היינו על דרך זה, כששובר בחינת לב נעשה ב' פעמים י"ו, וזהו יובל י"ו ל"ב, וי"ו פעמים י"ו גימטריא אהרן, מרמז שעיקר בחינת אהרן הוא לב נשבר.

וזהו כוונת הזוהר הקדוש (זח"ג קעה.) ציץ לכהנים ציצית לישראל. שבחינת מצות ציצית הוא ל"התעטף ב"ציצית ר"ת ל"ב, ויש שמנה חוטין באחת ובכולן ל"ב, מרמז שעיקר בחינת עבודה הוא בחינת ל"ב נשב"ר ונדכ"ה, שס"ת בר"ה, גימטריא אור, מרמז שעל ידי לב נשבר ונדכה נשפע עליו אור וחיות מחי החיים אין סוף ברוך הוא. אבל כשהוא ח"ו בבחינת גסות הרוח אז גורם הסתלקות אור החיים אור הקדוש.

וכמו שמצות ציצית מרמז על לב נשבר כמ"כ מרמזים ח' בגדי כהונה נגד שמנה חוטים של ציצית בפרט, ובכלל המה ל"ב חוטין, ונגד זה היא בחינת ציץ שמרמז גם כן שצריך להיות בבחינת לב נשבר, להתרחק מבחינת עזות מצח, וכמו שאמרו חז"ל (זבחים פח:) ציץ מכפר על עזות מצח. וזהו מרומז גם כן בבחינת אהרן, ששמונה פעמים ל"ב גימטריא אהרן.

והכלל הוא שהכהן שצריך לעבוד עבודת ה' ולזבוח זבחים לה' אי אפשר בשום אופן רק על ידי רוח נשברה, כמ"ש (תהלים נא יט) זבחי אלקים רוח נשברה, כמ"ש במ"א (ע' בדרוש לפ' פרה) על פי פירוש רש"י (ויקרא ט ז) שהיה אהרן בוש לגשת לעבודה ואמר לו משה למה אתה בוש לכך נבחרת, וכתבנו שפי' לכך נבחרת, מחמת שיש לך מדת הכנעה, ושם הארכנו וכאן אקצר.

עכ"פ עיקר עבודת הכהן היא בחינת הכנעה ולב נשבר, ואז נשפע עליו אור החיים מחי החיים, אבל כשהוא בבחינת גסות אז הוא הסתלקות הדעת אור החיים, וגורם ח"ו בחינת מיתה.

וזהו אמור אל הכהנים בני אהרן, פירוש שהם בני אהרן, וצריכים להיות בבחינת אהרן שהוא בחינת חסד בחינת לב נשבר בחינת חיים. אבל לנפש מת לא יטמא בעמיו, פירוש שלא יקרב את עצמו לבחינת מיתה שהוא גסות הרוח, רק לקרב את עצמו לבחינת חסד, וזהו ל"נפש ל"א י"טמא ב"עמיו ר"ת גימטריא חס"ד, היינו להבין ולהשכיל שהכל הוא בחינת חסד אל, שאז נשפע עליו אור וחיות מאור חי החיים אור אין סוף ב"ה, ואז הוא בבחינת ח"י, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

בפירוש רש"י, להזהיר גדולים על הקטנים (כא א). להבין כ"ז על דרך המוסר, הנה אמרו חז"ל (קידושין כג:) כהנים שלוחי דרחמנא נינהו. והנה ענין השלוח הוא להיות כמו השולח, כמאמר חז"ל (נדרים עב:) שלוחו של אדם כמותו, וכן הכהנים המה שלוחי דרחמנא להמשיך רב חסד ורחמים על ישראל, וְיקריבו קרבנות להקריב את בני ישראל לאביהם שבשמים על ידי רב חסד, לכן גם הכהנים צריכים להתלבש בשנים עשר בגדי כהונה היינו שמנה בגדים של כהן גדול וד' בגדי כהן הדיוט, שהבגדים מרמזים לבחי' י"ב מדות הרחמים (כי שם א"ל הוא הכולל כולם (ע' פע"ח ש' הסליחות פ"ח)) שהכהנים צריכים להתלבש בבחינת אהבה לישראל להיות אוהב שלום ורודף שלום ובזה ימשיכו מלמעלה גם כן בחי' חסד ואהבה.

לכן גם ישראל המתפלל צריך לקבל על עצמו מצות עשה (ויקרא יח יט) ואהבת לרעך כמוך (פע"ח ש' עולם העשיה פ"א). יען שתפלות במקום תמידין תקנום (ברכות כו:), כמו קרבן התמיד, והמתפלל צריך להיות כמו הכהן להתלבש גם כן בבחינת אהבה וחסד כמו הכהן הנ"ל.

אמנם אי אפשר להשיג בחינת ואהבת לרעך כמוך כי אם על ידי בחינת שפלות תחלה ולהתרחק מבחינת גאוה מאוד, כי גא"וה היא גימטריא ט"ו כמנין המלואים של שני אותיות ראשונות של השם ב"ה, ולכן על ידי גאוה פוגם ח"ו במלואים של שני אותיות של השם ב"ה (ש' היחודים ענף הג' פ"ז), ולכן צריך האדם ליזהר בזה מאוד שלא יפגום ח"ו למעלה במקום גבוה כזה.

וזהו שאמר הכתוב (תהלים צד יב) אשרי הגבר אשר תיסרנו י"ה, פירוש, אשרי הגבר אשר בחי' אותיות י"ה מייסרין אותו ומפחד לפגום בהם כנ"ל, ועל ידי זה הוא בא לבחי' ענוה והכנעה ולבחי' אהבה לכל אחד ואחד, ויוכל להמשיך בחי' גדולה בחי' חסד מלמעלה כנ"ל.

וזהו מרומז בפסוק (תהלים לד ד) גדלו לה' אתי, פירוש גדלו היינו המשיכו בחינת גדולה בחינת חסד על ידי בחינת את"י, ר"ת של א"שרי ת"יסרנו י"ה כנ"ל, שעל ידי

בחינת הכנעה בא לבחינת כה"ן כי במלת הכנעה יש מלת כהן, ונשאר אותיות ה"ע גם כן גימטריא כה"ן.

ויען שהכהנים צריכים לעסוק תמיד ולדבק את עצמם בבחינת חסד בחינת גדולה כנ"ל, מהראוי הוא שיתעסקו בקבורת מתים שהוא חסד של אמת (בר"ר צו ה), רק מגודל קדושתם צוה הקב"ה שלא יטמאו למתים, ולא יהיה להם בבחינה זו בחי' גדולה בחינת גדלות של חסד, ויהיה להם בבחינה זו בחינת קטנות (כי בחינת חסד נקרא בחינת גדלות, ומה שאינו בחינת חסד נקרא בחינת קטנות).

וזה שאמר הכתוב אמור אל הכהנים בני אהרן, פירוש שיהיה להם בחינת אהרן, אוהב שלום ורודף שלום (אבות פ"א מי"ב), ועל כל פנים בבחינה זו יהיה להם בחינת קטנות, היינו להזהיר הגדולי"ם היינו בעלי החסד על הקטנים, היינו שיהיה להם לפעמים בחינת קטנות גם כן כנ"ל, ולא יטמאו למתים.

ואמר הכתוב על ידי מה יוכלו להגיע לבחינת חסד ואהבה כזה, על ידי כי אם לשארו הקרוב אליו, פירוש על ידי בחינת לשאר"ו, שיהיה בעיניו כשיר"יים, נבזה בעיניו נמאס, ועי"ז יוכלו להגיע לבחינה גדולה הנ"ל בחינת חסד ואהבה לכל אחד ואחד, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

או יאמר על דרך זה, הנה כבר אמרתי לפרש דבר זה, דהנה אהרן הכהן הוא בחינת חסד כמאמר הכתוב (דברים לג ח) תומיך ואוריך לאיש חסידך. ומדה טובה וחסד נקראת גדולה, וכמאמר הכתוב (דה"א כט יא) לך ה' הגדולה, וכמאמר חז"ל (ע' סוטה יא., וע' תוס' שבת פח. ד"ה ירדו) גדולה מדה טובה יותר וכו'. והנה גמילות חסד שעושים עם המתים הוא חסד של אמת כמבואר (בראשית מז כט) ועשית עמדי חסד ואמת.

והנה כאשר אמר הקב"ה למשה להזהיר את הכהנים שלא יטמאו, צוה שיאמר להם מתחלה שיהיו דבוקים בקדושתו של אהרן שהוא בחינת חסד ולא יתפרד ממנו, אך מה שאינם גומלים חסד עם המתים הוא מחמת שכן צוה המקום ית', אבל רצונם מאוד לגמול חסד בזה. וזהו המכוון אמור אל הכהנים, שיהיו תמיד בבחינת בני אהרן איש החסד, ולא יטמאו למת מחמת אזהרה ולא מצדם, וזהו להזהיר גדולים על הקטנים.

וכעת אבאר יותר, דהנה עיקר ובו תדבק (דברים י כ), הוא הדבק במדותיו, כמו שדרשו רז"ל (שבת קלג:) מה הוא רחום וכו'. וזה שאמר הזוהר הקדוש (זח"ב קלה.) קוב"ה אחד לעילא לא יתיב על כורסייא דיקריה עד דאיתעבידת ברזא דאחד כגוונא דיליה וכו', היינו בחינת ובו תדבק, אחד באחד.

והנה עיקר חיבוק ודיבוק הזה הוא בשבת קודש, זכור ושמור בדבור אחד נאמרו (מכילתא פרשת בחודש השלישי פיסקא ז), זכור הוא דכורא ושמור הוא נוקבא (זח"א מח:), כי הקב"ה מקור החסד והוא הנותן רחמים לכל כמאמר הכתוב (דברים יג יח) ונתן לך רחמים, והעיקר היא בשבת שאז היה בדבור אחד, ונמשך הקדושה ההוא על כל ששת ימי המעשה, ובשבת נתנה התורה (שבת פו:), שאז עמדו על הר סיני וקבלו הסימנים ההמה גומלי חסדים רחמנים וביישנים (יבמות עט.), שעיקר הוא בחי' אבות כידוע, והראשון הוא אברהם יומא דכולהו דאקרי יומם יצוה ה' חסדו (תהלים מב ט) כמבואר בספרים (ע' זח"ג קצא:, פע"ח ש' ספירת העומר פ"ג), וזה בחינת שבת, שי"ן הוא בחינת אבות כידוע, וב"ת היא כנסת ישראל דבוק בבחי' שי"ן מדת האבות כמבואר בזוהר (זח"א כג:).

והנה כשהזהיר הקב"ה לכהנים שיהיה דבוקים בקדושתו של אהרן וכמבואר, רמז להם בשעת מעשה אשר לא יטמאו למת, יהיו זהירין שלא יטמאו לנפש, הוא בחינת שבת כי בו שבת וינפש (שמות לא יז), רק יהיו דבוקים בקדושת שבת שהוא אור שי"ן, וזהו שאר"ו אותיות או"ר ש'. והקרוב אליו, הוא שבת, קרוב לא' אות ב', קרוב לר' ש', וקרוב לש' ת', והיא שב"ת, והוא אותיות רא"ש, היינו בחי' אבות שהם הראש כמבואר:

או יאמר על דרך זה, הנה ידוע מאמר חז"ל (ע' שבת קלג:, סוטה יד., תנחומא וישלח י, ויק"ר כה ג, מכילתא שירה ג, ספרי עקב פיסקא יג), על הפסוק (דברים י כ) ובו תדבק, וכי אפשר להדבק בשכינה, אלא הדבק במדותיו מה הוא רחום אף אתה רחום וכו'. ולזה היה עיקר בריאת העולם בשביל החסד, שיעשה האדם תמיד חסד להדבק במדותיו כנ"ל, וגם יסתכל תמיד במדת החסד של הקב"ה שהכל הוא מצד חסדו ית', ולא יסיח מדעתו כלל חסד הש"י, כמאמר הכתוב (תהלים טז ח) שויתי ה' לנגדי תמיד.

ואף על פי שכתוב בראשית ברא אלהים, ואמרו חז"ל (בר"ר יב טו) שבתחלה עלה במחשבה לברא העולם במדת הדין וכו' והקדים מדת הרחמים ושתפה למדת הדין. ומכאן נראה שעיקר בריאת העולם היה במדת הדין.

אמנם גם מדת הדין היה בשביל החסד, כמאמר חז"ל (חגיגה ג.) טף למה באים כדי ליתן שכר טוב למביאיהם. פירוש טף בחינת קטנות, בחינת הדין, פירוש שם אלהים הוא מדת הדין (זח"א סד:), בחינת קטנות, ובאדם שלמטה הוא בחינת קטנות הדעת בחינת חשכות, שאינו רואה חסד השי"ת ונופלים לו במחשבתו פניות ומחשבות זרות בשעת עבודתו להשי"ת, לכך צריך האדם להפך אותו בחינת חושך לנהורא, ויהיה לו מזה לב נשבר כנ"ל, ומסתכל בחסדו ית' ויבטח בו ויתאמץ ויוסף כח לעבוד ה' בהכנעה

ושמחה, שישמח בחסדו ית', וזאת היא עיקר העבודה לשתף חשוכא בנהורא וכמאמר חז"ל (שבת עז:) כברייתו של עולם ברישא חשוכא והדר נהורא דכתיב (בראשית א ה) ויהי ערב ויהי בוקר, פירוש כי לזאת היתה עיקר בריאת העולם לבחינת עבודה זו לשתף חשוכא בנהורא ולהפך חשוכא לנהורא.

ולזה כוונו רז"ל באמרם ט"ף למה באים כדי וכו' (היינו בחינת קטנות בחינת חשכות למה באים, כדי ליתן שכר טוב למביאיהם, היינו להמשתפים אותו לבחינת גדלות בחינת נהורא הנ"ל).

ואמרו בתחלה עלה במחשבה לברא וכו'. פירוש שגם האדם צריך לשתף בחינת החסד למדת הדין, שהוא בחינת קטנות בחינת חשכות כנ"ל, בחינת הסתרת פנים שהיה לו מתחלה בעבודת הבורא ברוך הוא ית', לכן עכשיו יסתכל בחסדו ית' ולצפות לישועה ובזה ישתף מדת החסד למדת הדין.

וזהו שאמר הכתוב (ויקרא כא יז) אשר יהיה בו מו"ם לא יקרב להקריב וגו' מום גימטריא אלקים. פירוש כל כהן שיש בו מו"ם בחינת אלהים בחינת דין בחינת קטנות בחינת הסתר פנים כנ"ל, לא יקרב, פירוש זה הכהן לא יוכל להקריב לה', כי אינו בשלמות העבודה עד שידבק את עצמו במדת החסד כנ"ל.

וזהו גם כן שאמר הכתוב (ויקרא יח כד) אל תטמאו בכל אלה כי בכל אלה וגו'. ולכאורה יש לדקדק, למה לא כתב אל תטמאו באחת מכל אלה. ולפי מ"ש ניחא, כ"ל אל"ה גימטריא אלהים, פירוש שהזהירם שלא יהיה בהם בחינת אלהים בחינת דין בחינת קטנות והסתר פנים בחינת חשך כנ"ל, רק לשתף חשוכא לנהורא להסתכל בחסדו יתברך לקיים מאמר הכתוב (תהלים טז ח) שויתי ה' לנגדי תמיד, ולהיות גומל חסד עם אחרים בכדי להדבק במדותיו ית' כנ"ל מה הוא רחום אף אתה רחום ומה הוא ארך אפים וכו' וכן בכל י"ג מדות של רחמים, כדאיתא בזוה"ק (זח"ב קלה.) קוב"ה אחד לעילא לא יתיב על כורסייא דיקריה עד דאיתעבידת ברזא דאחד כגוונא דיליה, פירוש שאין השכינה שורה על האדם אלא אם כן שיהיה האדם גם כן דבוק בי"ג מדותיו ית' שנקרא רזא דאח"ד גימטריא י"ג, כגוונא דיליה שהוא מוכתר בי"ג מכילין דרחמי.

ובשבת משפיע הקב"ה חסדו ית' על ישראל בהארת פנים, שיוכלו להדבק במדותיו ויהפכו חשוכא לנהורא וישתתפו מדת החסד למדת הדין כנ"ל. וזהו שאמרו חז"ל (שבת קיט:) כל האומר ויכלו על הכוס בשבת כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, פירוש מלת ויכל"ו בגימטריא חסד, ומלת כו"ס גימטריא אלהים, רצה לומר האומר ויכלו שהוא מרמז לבחינת חסד, על הכוס שמרמז על בחינת אלהים, ומחבר ומשתף

בחינת חסד בחינת גדלות המוחין עם בחינת דין בחינת קטנות המוחין, בזה הוא מדבק את עצמו במדותיו ית' שבזה ברא את העולם ששיתף מדת הרחמים למדת הדין כנ"ל.
ולזה סדרו אנשי כנסת הגדולה בסדר תפלת מוסף של שבת וגם האוהבים דבריה גדולה בחרו אז וכו'. פירוש האוהבים דבריה של שבת המה מייחדים ומשתפים מדת חסד עם מדת הדין, שבחינת חסד נקראת גדולה כמאמר הכתוב (ד"ה א כט יא) לך ה' הגדולה וגו', ומלת בחרו גימטריא יראה שמרמז לבחינת דין כנ"ל, וזהו פירוש האוהבים דבריה של שבת, ופי' במה אוהבים, שמייחדים השני בחינות חסד ודין שנקראים גדול"ה בחר"ו, ועל ידי נעשה א"ז שמרמז גם כן על בחינת יחוד העליון, כמאמר הכתוב (ברכת יוצר אור) המלך המרומם לבדו מא"ז, כי זאת השפע והחסד משפיע עלינו הקדוש ברוך הוא בשבת ובזכותה.
וזהו שאמרו חז"ל (שבת יב.) הנכנס לבקר את החולה בשבת אומר יכולה היא שתרחם. פירוש יכול"ה עם הכולל גימטריא חסד, פירוש בחינת חסד היא שתרחם, ר"ל חסד הנמשך בשבת היא שתרחם על החולה.
וזהו שאמר הכתוב (ויקרא כג טו) וספרתם לכם ממחרת השבת וגו'. פירוש וספרתם הוא לשון ספיר, לשון זך ונקי, פירוש שתזככו לכם בחינת מחר"ת אותיות תרח"ם, שהוא בחינת חסד של שבת שמרחמת כנ"ל, כידוע (ע' פע"ח ש' ספירת העומר פ"ו) שזהו ענין ספירת העומר להניף בחינת ע"מר גימטריא עשר פעמים א"ל שהוא בחינת חס"ד כידוע (זח"ג לא.).
ולכן צריך האדם כשרואה בעצמו בחינת הקטנות והסתר פנים כנ"ל, צריך להתפלל ולהשתוקק לחסדו ית', וגם במעשה לגמול חסד עם אחרים בכדי להדבק במדותיו ית', ובזה ימשיך גם על עצמו בחינת חסד והארת פנים בעבודתו ית'.
וזה שפירש רש"י אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים, פירוש כיון שהזהיר הכתוב את הכהנים שלא יטמאו למת, וידוע (בר"ר צו ה) שהתעסקות במת הוא גמילות חסד של אמת, וקשה לכאורה הלא הכהן צריך לדבק את עצמו ביותר למדת החסד כנ"ל כי כל איש אשר בו מום לא יקרב שפירש' למעלה שמי שיש בו בחינת דין לא יוכל להקריב לה' כנ"ל, רק שתמיד ידבק את עצמו בבחינת חסד, וא"כ איך הזהיר הכתוב שלא יגמול חסד למת, וע"ז תירץ רש"י ז"ל להזהיר גדולים, בחינת חסד שנקראת בחינה גד"ולה כנ"ל, על הקטנים בחינת דין בחינת קטנות, פירוש שגם אזהרה זו לבלתי יגמול חסד עם המת שהוא בחינת דין בחינת קטנות הוא צורך החס"ד, בכדי להדבק במדותיו במעשה בראשית ששתף מדת הרחמים למדת הדין ברישא חשוכא והדר נהורא כנ"ל.

וזהו מרומז בפסוק ל"נפש ל"א י"טמא ב"עמיו ר"ת גימטריא חסד, פירוש שגם זה הוא צורך החסד, שיהיה בחינת נהורא בשלמות בהתכללות חסד וגבורה בחינת שותף חשוכא לנהורא, ושיהיה ברישא חשוכא והדר נהורא כנ"ל (ואז יהיה בחינת ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, פירוש שיתיחד בחינת חשוכא בחינת ערב עם בחינת יום בחינת נהורא, ויהיה בחינת אחדות בחינת התגברות חסד וגבורה שתוף מדת הדין למדת הרחמים כנ"ל), יהי רצון שנזכה לזה:

או יאמר על זה הדרך, דהנה עיקר עבדות ה' הוא בחי' אהבה ויראה עליונה, היינו לכסוף ולהשתוקק לה' בכלות הנפש ממש בלי שום כונה להנאת עצמו כלל הן בעולם הזה הן בעולם הבא, ולא להיות כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס לאהוב את ה' כדי לקבל שכר ולירא מפניו מחמת יראת עונש. ובחי' אהבה ויראה עליונה הוא בחי' אבות אברהם יצחק ויעקב, וצריך לראות בכלות הנפש ממש להיות תמיד דבוק בבחינת אבות, יהי רצון שנזכה לבחי' זו.

וזהו אמור אל הכהנים, שיהיה עיקר בחינת עבדות שלהם מחמת שהם בני אהרן, וצריך לדבק את עצמם בבחינת אבות בחינת חסד אהבה עליונה. ולנפש לא יטמא בעמיו, היינו לטמא את עצמו למת כדי שיהיה יראת עונש עליו, כי עבודה זו אינה עיקרית.

ולזה מרמז ל"ג בעומר היינו בחי' האבות מרומז באות למ"ד שהוא ג' פעמים עשרה, ועשרה מרמז על דבר שבקדושה שאין דבר שבקדושה פחות מעשרה (ברכות כא:) וג' פעמים עשרה הוא למ"ד, וצריך להמשיך בחינת למ"ד עשירית שהוא דבר שבקדושה, לבחי' אבות בזה העולם הגשמי, שע"ז מרמז אות ג' שאינו בחי' עשיריות, היינו להיות כלתה נפשו רק לדבק במקור החיים אור א"ס ב"ה בשבע מדות עליונות, שעל זה מרמז בחינת ספירת העומר, שצריך לספור שבעה שבועות ולא לכוון להנאת עצמו כלל לקבלת שכר או יראת עונש.

וזה כוונת רש"י ז"ל להזהיר גדולים על הקטנים, היינו שצריך לראות להמשיך אור זהיר צח ומצוחצח מבחינת גדלות בחי' האבות בחי' מדות קדושות עליונות, בזה העולם הגשמי שהוא בחינת קטנות, שכל מעשיו בזה העולם יהיו רק בהשתוקקות לדבק במדות קדושות עליונות, ועל ידי זה מעורר המשכת שבע מדות קדושות בזה העולם, שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו וגו' (כא י). ודרשו רז"ל (יומא יח.) אם אין לו גדלוהו משל אחיו. ולכאורה אינו מובן מה ענין אזהרה זו לכאן. גם להבין מאמר חז"ל

(גיטין ז.) בזמן שמצנפת בראש כהן גדול עטרה בראש כל אדם, ויש לדקדק הלא כל הכהנים היה להם מצנפת בראשם, ולמה הוזכר דוקא כהן גדול.

אך הנה הכהן הגדול שהיה מקריב קרבנות ומייחד יחודים בעולמות עליונים וממשיך שפע טובה ברוחניות ובגשמיות, בוודאי היו כל המדות שלו בשלמות הקדושה עד שנעשו כולם מוכנים לקבל בהם אור ה' כמו נר שמקבל בתוכו שמן, וכן היה מאיר בחינת שמן המשחה שהוא בחינת בינה (פרדס שכ"ג ערך שמן) בחינת יראה עילאה (פרדס שכ"ג ערך יראה) שהוא למעלה מהז' מדות עליונות, ולכן נקרא שמן מלשון שמיני, שהוא שמיני למדות (מלמטה למעלה), והיה מאיר בהז' מדות שהי' בחינת נר לקבל השמן.

ולזה היה משקל הבשמים הנתנים בשמן המשחה אלף שבע מאות וחמשים, כמנין ז' פעמים נ"ר, כדי שיאיר בכל ז' מדות שנקראים נ"ר.

וזה שהיה משמש בח' בגדים, פירוש שהיה משמש בבחי' הנ"ל שנקרא שמנה שהיא מקור המדות כנ"ל, בבחינת מקיף על המדות, ולזה מרמז המצנפת בחינת מקיף על הראש.

וכל גודל בחינת השראת השכינה היה לו דווקא על ידי בחינת ענוה, כמאמר חז"ל על המצנפת (זבחים פח:) יבא דבר שבגובה ויכפר על דבר שבגובה, בחינת גסות הרוח, פירוש על ידי שהיה לו בחינת ענוה המשיך על עצמו בחינת מצנפת בחינת מקיף בחינת השראת השכינה עילאה, ובזה המשיך השראת הקדושה בחינת עטרה בראש כל אדם.

וזשא"ה והכהן הגדול מאחיו, ודרשו רז"ל אם אין לו גדלוהו, כלומר אם בחינת אי"ן לו, היינו אם בחינת אי"ן בחינת ענוה יש לו, גדלוהו משל אחיו, ר"ל נעשה גדול מכל אחיו, מכל ישראל והכהנים שהם בחי' אחים ורעים להקב"ה, כמאמר חז"ל (שהש"ר ג כה) לא זז מחבבה עד שקראה בתי לא זז כו' עד שקראה אחותי לא זז כו' עד שקראה אמי, כי יש ג' בחינות, א' בחינת בת היינו בחינת יראה, ב' בחינת אהבה בחינת התחברות לקדושה, והוא בחינת אחו"תי מלשון אחי ורעי, ג' בחינת המשכה שפע וקדושה מלמעלה הוא בחינת אמ"י, וזהו ששאר הכהנים וישראלים שהיו בבחינת אחים, והכהן הגדול על ידי גודל בחינת ענוה שהיה לו היה בבחינת א"ם להמשיך להם כל טוב שפע וקדושה מלמעלה.

גם תיבת מאחי"ו גימטריא אדני, גימטריא היכל (ת"ז ת' יח לג:), היינו שהיה ממשיך להם שפע קדושה מלמעלה מבחינת שם אדני, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

כל איש אשר בו מום מזרע אהרן הכהן לא יגש להקריב וגו' (כא כא). ויש לדקדק, שלכאורה תיבות מזרע אהרן הכהן מיותר, כי בכאן היה מדבר לנוכח אל אהרן בעצמו כהתחלת הענין דבר אל אהרן וגו', והיה לו לומר איש מזרעך וגו'.

ולהבין דבר זה, הנה משה אמר לאהרן למה אתה בוש לכך נבחרת (רש"י ויקרא ט ז), פירוש, שלכן נבחר אהרן על שהיה לו גודל בושה והכנעה לפני ה', ולכן נבחר שיהא הוא המקריב קרבנות לישראל. אמנם בשעת הקרבתו את הקרבנות היה כוונתו שהשם יקבל מאתו הקרבנות לרצון מחמת חבתן של ישראל שהם בחינת בנים לה' ולא מחמת עצמו.

ולזה אמר ה' דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל וגו' (ויקרא כב ב), ר"ל וינזרו מלשון נזר ועטרה, היינו שבחינת עטרה שלהם בחינת הקדושה, ידעו שעיקר המשכת הקדושה הוא מקדשי בני ישראל, היינו מחמת קדושת בני ישראל, ולא יחללו את שם קדשי במה שיסברו אשר הם מקדישים, היינו שהמשכת הקדושה היא מצדם.

זהו כל איש אשר בו מום מזרע אהרן הכהן, היינו שיהיה חסרון שיחסר לו בחינת מזרע אהרן, שצריך שיהיה לכל אחד ואחד בחינת אהרן, בחינת בושה הנ"ל, ומי שיחסר לו אותה בחינת מום בו ולא יגש להקריב עד שיהיה לו בחינת בושה של אהרן בשלמות, אז יקובל הקרבתו לרצון לפני ה' אמן:

וידבר ה' אל משה לאמר שור או כשב או עז כי יולד וגו' (כב כז). הנה **בספר תולדות יעקב יוסף** (דף קב. דפוס קאריץ) כתב ענין ספירת העומר עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום (ויקרא כג טז), כי כשהיו ישראל בגלות מצרים היו בבחינת גלות הדעת, ולא היו יכולים לתקן בחינת חמשים שנה, כי כל אדם צריך לתקן בחינת חמשים שנה שמבן עשרים שנה ואילך, לראות שיעבוד את ה' בכל החמשים שנה שלא יחסר יום אחד, לכך נתעכבו ישראל אחר יציאת מצרים חמשים יום קודם קבלת התורה, עד כאן תוכן דבריו.

והנה בחמשים שנה הללו צריכים לתקן שני בחינות קטנות, היינו עד י"ג שנה קטנות ראשון, ועד בן עשרים הוא קטנות שני, ומה שפגם איש בשנים שבשני בחינות קטנות הנ"ל צריך לתקן בחמשים שנה הללו, ואף שאין עונשין בפחות מבן עשרים (שבת פט:), מ"מ אין בהירות לנפש להיות זך בלי תקון מה שפגם בשנים הללו בשני קטנות הנ"ל, וצריך לראות בנ' שנים אלו להעלות בחינת קטנות הנ"ל לבחינת גדלות שהם חמשים שנה, כמו שכתב המגיד זללה"ה טף למה באים כדי ליתן שכר למביאיהם (חגיגה ג.), פירוש כי לפעמים בא לאדם בחינת קטנות, והוא לכוונה כדי שיקבל שכר אח"כ על אותן שיביאם לבחינת גדלות, וזהו טף הוא בחינת קטנות ע"כ.

ובחינה זו נקראה כה"ן שהוא כ"ה נ', היינו שבתחלת כ"ה שנה מהחמשים היא גדלות ראשון לתקן קטנות ראשון, וכ"ה שנה השניים היינו עד תשלום החמשים שנה נקרא גדלות שני לתקן קטנות שני.

וזהו פירוש הכתוב אמור על הכהנים בני אהרן לנפש לא יטמא בעמיו, ופירש רש"י אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים. וזהו ענין שאמרנו, להזהיר גדולים היינו בשני גדלות, על הקטנים לתקן השני בחינות קטנות.

וזהו שאמר הכתוב אמור אל הכהנים, היינו שתאמר אל בחינת כה"ן, היינו שני הגדלות שנקרא כהן. ב"ני אה"רן גימטריא ב' פעמים קט"ן, היינו לתקן השני בחינות קטנות. וגמר אומר אף על פי שאין עונשין על שני הקטנות מכל מקום אין הזדככות ובהירות לנפש כשלא יתקן את שני הקטנות, וזהו לנפש, אפילו כשהיה בבחינת נפש היינו עד י"ג שנה שלא היה רק בבחינת נפש בלבד (ע"ח שמ"א פ"ב), לא יטמא בעמיו, לא ישרה רוח טומאת החומריות הנעשה על ידי מה שפגם בשני הקטנות, וצריך לתקנם כדי שיהיה הזדככות ובהירות אפילו כשהיה בבחינת נפש בלבד.

וזהו שור או כשב או עז כי יולד, כי מוחין דאבות נקראים בבחינות אלו (ע' רש"י במדבר כט יט), כי אברהם נקרא שור כמ"ש (בראשית יח ז) ואל הבקר רץ אברהם, יעקב נקרא כשב על שם והכשבים הפריד יעקב (בראשית ל מ), יצחק נקרא עז על שם והנה איל אחר נאחז (בראשית כב יג). וזהו שור או כשב או עז כי יולד, היינו כשתבא לבחי' אבות היינו מוחין דאבות, בחינת חמשים שנה, וזהו כי יול"ד גימטריא חמשים.

והיה שבעת ימים תחת אמו, היינו שצריך לתקן בחינת קטנות, ואז ירצה לקרבן אשה, כי כמו שיש באילן בחינת ערלה כך יש באדם בחינת ערלה היינו עד י"ג שנה, אף על פי דלא מיענש עלייהו אף על פי כן הבהירות אינו כל כך כשאינו מתקן הבחינת קטנות, וכשמתקן הבחינת קטנות נעשה מבחינת ער"לה בחינת יר"צה, כי ער"לה גימטריא ירצ"ה, השי"ת יזכינו לבא לבחינה זו אמן כן יהי רצון.

בהר

וידבר ה' וגו' דבר אל בני ישראל וגומר ושבתה הארץ שבת לה' שש שנים תזרע שדך וגו' (כה כה א - ג). ויש לדקדק למה הקדים הכתוב ושבתה הארץ קודם לשש שנים תזרע, איפכא הול"ל מתחילה שש שנים תזרע וגו' ואחר כך ושבתה הארץ וגו' שהיא השמיטה. ועוד יש להבין מ"ש רש"י (ויקרא כו א) הפרשיות הללו על הסדר נאמרו,

בתחלה הזהיר על השביעית ואם חמד ממון וכו' סופו למכור מטלטליו וכו' לא חזר בו סוף מוכר אחוזתו וכו'. ויש להבין, למה תלוים במצות שביעית דוקא.

ויש לפרש על פי מה דאיתא בזוהר הקדוש (זח"ג רכה:) על פסוק (תהלים לז ג) בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ וגומר, בטח בה' ועשה טוב כדי שיהיה לך משכן בארץ, עד כאן. פירוש על ידי בטחון דווקא יהיה לך קיום ומשכן בארץ, כי זה היה כוונת הבורא ברוך הוא שהכניסנו לארץ ישראל בכדי שתחול עליהם קדושת הארץ, ובמה היה לנו קיום ושייכות עם ארץ ישראל רק במדת הבטחון, כמאמר הכתוב (ויקרא כה יח) וישבתם על הארץ לבטח, פירוש אימתי וישבתם על הארץ רק כשיהיה לכם בחינת לבט"ח, פירוש מדת בטחון, ועל ידי הבטחון ואמונה בה' שאנחנו מאמינים בה' שהכל בא רק ברצונו ית' וכמאמר הכתוב (תהלים קמה טז) פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון, ר"ל שרק ברצונו ית' הוא משביע לכל חי, ואין אנחנו עושים כלום, ולכן אנחנו בטוחים בהשי"ת שתמיד יתן לנו שפע וקדושה ברצונו הטוב (אף על פי שאין אנו כדאי) ובזאת הבחינה יהיה לנו קיום בארץ ישראל הקדושה.

ובחינת הבטחון נקרא א', פירוש שעל ידי אמונה שמאמינים שה' הוא אחד הפשוט ואין בלתו, ממילא הוא מאמין שהכל בא מאתו ית', ואין לו לבטוח כי אם בה' אחד.

וזהו שאמר הכתוב כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם, פירוש שכאשר תבאו אל הארץ ותאמינו אשר אני נותן לכם ולא בכחכם ובעוצם ידכם עשיתם כל זאת, אזי ושבתה הארץ שבת לה', פירוש שיהיה לכם על ידי האמונה והבטחון שביתה וקיום בארץ, והשביתה תהיה לה' ר"ל בקדושה, כי קדושת הארץ תשכון בתוככם ויהיה הכל לה'.

ואחר כך מלמדנו הכתוב האיך להתנהג, ואמר שש שנים תזרע שדך, פירוש שש שנים גימטריא אלף, שהוא אות אל"ף במילואו, מרמז על בחינת בטחון שנקראת א', וגם א' מתחלף באות ו' כי לא באל"ף כמו לו בו' (ע' זח"א קכ:), על כן גם אות וא"ו מרמז על בחינת בטחון, ומרומז בבחינת שש, פירוש שבשעת הזריעה יהיה בחינת אות א' בחינת אות וא"ו בחינת אמונה ובטחון לנגד עיניך, ותזכור תמיד שה' נתן לכם כל הכח ותבטח בה' שהוא ישלח לך ברכה בהזריעה, וכן שש שנים תזמור כרמך וגו', ואם תעשה כן אזי בוודאי ואספת את תבואתה ובשנה השביעית וגו' שבת לה' וגו', פירוש אזי יהיה שבת לה' בחינת נייחא לה', הכל בקדושה כנ"ל.

אבל מי שאינו מאמין ובוטח בה' ואומר כחי ועוצם ידי וגו' (דברים ח יז), ממילא הוא חשוד על השביעית, ואי אפשר להיות שבת לה', ואזי ממילא סופו למכור מטלטליו ואחוזתו ולוה ברבית ואחר כך מוכר את עצמו כפירוש רש"י, שמחמת שאין לו מדת

הבטחון וכסבור שיעשה לו בעצמו בכחו ובעוצם ידו על כן בא לכל אלו כנ"ל. על כן יש לנו להאמין בה' אחד ולבטוח בו י"ת שיגאלנו במהר"ה בימינו כן יהי רצון.

וזה מרמז הכתוב בטח בה' וגו', בטח במלואו כזה בי"ת טי"ת חי"ת (מכאן ואילך העתק מגוף כתב יד ק' אדמו"ר זללה"ה), והנה המילואים של אותיות בטח הם ג' פעמים קדוש (היינו המילואים בלבד בלא אותיות השורש), היינו אותיות ת"י של בי"ת וכן אותיות י"ת של טי"ת ואותיות י"ת של חי"ת, מה שאין כן בכל האותיות, והשלשה קדושות הם בחי' אדם מחשבה דיבור מעשה, כי כאשר יש לו בטחון אז הוא נזהר ביותר שלא לעשות שום דבר נגד רצונו ית' ח"ו, וכן בדיבור, ומחשבתו פנויה להדבק ביוצר הכל וירא מאתו תמיד.

והנה מחשבה הוא בחינת נשמה (ז"ח לד.), ומשכנה במוח (ת"ז ת' כא נג., ע"ח ש"ד פ"א), ודיבור הוא בחינת רוח ממללא (ז"ח שם, ע' ת"א בראשית ב ז), משכנה בלב (ע"ח שם), ומצינו אמירה בלב, לך אמר לבי (תהלים כז ח). ומעשה הוא בחינת נפש (ז"ח שם), ומשכנה בכבד (ע"ח שם), תכבד העבודה (שמות ה ט).

ונוכל לומר דע"ז מרמז שלש סעודות של שבת, בלילה נגד חקל וכו' (זח"ב פח.:), הוא השדה בגלוי כמו שדרשו חז"ל (ירושלמי פאה פ"ו ה"ז), הוא נגד מעשה. וסעודת שחרית תיקון המחשבה סתימא (זח"ב פח.:). וסעודה שלישית הוא תיקון הדיבור, כי בחינות כח הדיבור בא באדם מקודם כשהוא עדיין בקטנות ואין לו עדיין בחינת המחשבה.

וזהו וספרתם לכם (ויקרא כא טו), היינו שתראו לזכך ולהאיר בחינת לכ"ם, היינו ל"ב כ"בד מ"וח. ממחרת השבת, היינו שלשה פעמים יראה במעשה ודיבור ומחשבה, שלשה פעמים יראה הוא עולה מספר מחר"ת, ונקרא שבת.

וזהו אשר אני נותן לכ"ם ושבתה וגו', שהוא בחינת שבת, שתקבל הארץ בחינת שבת, נייחא דארעא (זח"ג קח.):

או יאמר לתרץ קושיא הנ"ל. גם יש לדקדק בפסוק וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וגו' וצויתי את ברכתי וגו' (כה כ). ולכאורה אינו מובן מה שהוא בלשון קושיא שאינו דרך הכתוב.

ולהבין כל זה, צריך להבין מקודם ענין בריאת האדם שאין לו קיום רק על ידי אכילה ושתיה, שלכאורה אינו מובן למה ברא הקב"ה את האדם שיהיה מוכרח לדברים גשמיים דהיינו אכילה ושתיה, ובפרט כמעט שעי"ז עובר אדם כמה עבירות ואינו יכול לעבוד את הבורא ברוך הוא בתמידות כל כך בלי הפסק על ידי טרדת הפרנסה.

אך נוכל להבין כל זה על דרך העבודה, דהנה עיקר כוונת הבורא ית' באשר ברא בחינת אכילה היה רק בשביל בחינת ארץ ישראל, מחמת שפירות ארץ ישראל יש להם קדושה כל כך כשאדם אוכל מפירות ארץ ישראל שהם ז' המינים שנשתבחה בהן ארץ ישראל (דברים ח ח), ואוכל אותם בקדושת הגוף, מעורר ז' מדות העליונים ונקשר ונדבק לבחינת קדושה עילאה, ובא לבחינת ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים וגו' (דברים ד ד). ולבחינת אכילה זו צריכים לכסוף ולהשתוקק מאוד, שעיקר בריאת האכילה היה בשביל זה, כדי שעל ידי אכילה יהיה קשור ודבוק בבחינת קדושה ולעורר ז' מדות עליונים, אבל בלא בחינת אכילה מקדושת ז' המינים מפירות ארץ ישראל היה קשה מאוד לידבק בבחינת קדושה לעורר ז' מדות עליונים.

וזהו וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף, היינו כשלא נזרע ולא נאסף ולא יהיה לנו מפירות ארץ ישראל לאכול, באיזה בחינה נוכל לעורר בחי' ז' מדות עליונות הקדושות. ע"ז אמרה התורה וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית, כדי שיהיה לכם לאכול מפירות ארץ ישראל לידבק על ידם לבחינת קדושה עליונה.

העולה מכל מה שכתבנו, שבחינת אכילה הוא עבדות גדול לידבק על ידה לבחינת קדושה, על ידי פירות ארץ ישראל. ובחוץ לארץ בחינת שבת הוא בחינת ארץ ישראל, שעל ידי אכילת שבת יכול לדבק את עצמו לבחינת קדושה עליונה כמו על ידי אכילת פירות ארץ ישראל. ובחוץ לארץ יכול לדבק את עצמו לבחינת קדושה גם כן על ידי אכילה, על ידי שיזכור תמיד בחינת ארץ ישראל.

וזהו וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר, היינו לומר להם שיש שני בחינות עבדות ה', א' שצריך לעבוד את ה' בתורה ומצות ומעשים טובים. ב' שצריך לעבוד את ה' בבחינת גשמיות גם כן, היינו על ידי אכילה ושתיה. ושני בחינות עבדות הנ"ל מרומזים בתיבת ה"ר סי"ני, שתיבת סי"ני גימטריא ב' פעמים אדנ"י, שמורה על קבלת עול מלכות שמים.

וזהו כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם, ואכלתם מפירות הארץ, אני מזהיר אתכם שיהיה לכם בחינת ושבתה הארץ שבת לה', היינו שיהיה אצלכם אכילת פירות ארץ ישראל כמו אכילת שבת, היינו לדבק את עצמו על ידי אכילה לבחינת קדושה, ולעורר ז' מדות העליונות הקדושות על ידי ז' מינים שנשתבחה בהן ארץ ישראל, שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם וגו' בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו (כה ב - י). ונ"ל על דרך המוסר, דהנה עיקר בחינת קדושה הוא בחינת ענוה, שאז הוא בחינת השראת השכינה שהבורא ב"ה משרה שכינתו עליו, לכך הוא בחינת קדושה.

ובחינת ענוה מכונה בשם יובל, שעיקר בחינת ענוה הוא לב נשבר, וכששובר בחינת ל"ב לחצאין נעשה ב"פ י"ו, ולזה מרמז תיבת יובל י"ו ל"ב, שצריך לשבר בחינת ל"ב לבא לבחי' י"ו לעילא י"ו לתתא, ונעשה מזה א, כי א גם כן י"ו לעילא י"ו לתתא (ע"ח ש"ד פ"ה), ואות א' מרמז על אלופו של עולם.

וזה הכלל, שמי שיש לו בחינת ענוה בוודאי ממאס בדברים המותריים ומסתפק במעוטו, ונוכל לומר שזה פירוש כוונת האר"י ז"ל (ע' נחל אשכול להחיד"א עה"פ) לב חכם לימינו (קהלת י ב) פירוש לאותיות שקודם ל"ב הוא א"ך, ולב כסיל לשמאלו פירוש לאותיות שאחר לב הוא אותיות ג"ם עד כאן דבריו ז"ל. וא"ל בדרך זה, דהנה בחינת ענוה מכונה בשם אך שהוא מיעוט, כמאמר הגמרא (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה) אכין ורקין מעוטין הן, ובחינת גסות מכונה בשם ג"ם, שגם הוא ריבוי (שם).

וזה הכלל, שעל ידי בחינת ענוה יכול לבא לבחינת קדושה, ומחמת בחינת קדושה אינו ירא מהחצונים, ונעשה בחינת דרור לעילא עלמא דחירות, וזהו וקראתם דרור בארץ לכל יושביה יובל היא קודש תהיה לכם, פירוש וקראתם דרור, שתראו לבא לבחינת עלמא דחרות שהוא בחינת קדושה, שתיבת דר"ור גימטריא קד"וש. ומאיזה בחינה יכול לבא לבחינה זו, על ידי יובל הוא, כמ"ש למעלה יובל הוא י"ו ל"ב בחינת ל"ב נשבר, ואז קודש תהיה לכם, תהיו בבחינת קדושה הוא עלמא דחרות.

והנה בחינת ענוה מכונה בשם חש"ק, כמאמר הגמרא (חולין פט.) חושקני בכם שאתם ממעיטים עצמיכם לפני, נתתי גדולה לאברהם אמר ואנכי עפר ואפר (בראשית יח כז) נתתי גדולה לדוד אמר ואנכי תולעת ולא איש (תהלים כב ז).

וזה עולת תמיד (במדבר כח ו) עול"ת אותיות תול"ע (פע"ח ש' עולם העשיה פ"ד). תמיד, פירוש שתמיד צריכים להיות בבחינת תולע היא בחינת הכנעה. וצא ולמד מבחינת הכנעה שהיתה בהר סיני, וזה העשויה בהר סיני, שבהר סיני היה בחינת ענוה שהבורא ברוך הוא השרה שכינתו על הנמוך שבהרים (ע' סוטה ה., זח"א רס:, ע' בר"ר צט א).

וזה תביאמ"ו (שמות טו יז), וכתוב בסידורים ישנים ת"ב, י"א, מ"ו, פסיק בין כל ב' אותיות. ונ"ל שזהו הכוונה, י"א פעמים מ"ו גימטריא תול"ע הוא בחינת ענוה. וגם תביאמו הוא אותיות בא"מת י"ו, הוא מדת לב נשבר, פירוש כשיש לו בחינת י"ו בחינת שפלות באמת, אז תטעמו בהר נחלתך, פירוש מזה יוכל לבוא לבחינת נחלה שהוא בחינת קדושה.

ובחינת ענוה מכונה בשם זא"ת גימטריא חש"ק. גם בחינת ענוה הוא בחינת אבות כמאמר הכתוב (דברים י טו) רק באבותיך חשק ה', ובחינת חשק הוא בחינת ענוה כנ"ל.

וזהו בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו (ויקרא כה יג), ואיתא בזוהר הקדוש (זח"א קלט:), שזה מרמז על הגאולה שיהיה בשנת ת"ח. ולכאורה אינו מובן שכבר עבר שנת ת"ח ועדיין לא בא. אך נ"ל שהמכוון הוא על בחינת ענוה, שזאת מרמז על בחינת ענוה כנ"ל, ויובל גם כן מרמז על בחינת ענוה כנ"ל, וזהו בשנת היובל הזאת, פירוש כשיהיה לכם בחינת ענוה, אז תשובו איש אל אחוזתו, לבחינת קדושה, היינו כפי אחיזתו בקדושה ימשיך עליו קדושה מעלמא דחרות בחינת קדושה.

והנה בחינת ארץ ישראל הוא בחינת קדושה, ואינו יכול לבא לזה רק על ידי בחינת ענוה, וזה מרמז הפסוק כ"י גימטריא ל', תב"או אותיות אב"ות, פירוש שג' אבות כל אחד כלול מעשר, שאין דבר שבקדושה פחות מעשרה (ברכות כא:), וג' פעמים עשר הוא למ"ד, ותיבת נותן גימטריא תול"ע, וזה שאמר הכתוב כי תבואו אל הארץ, פירוש על ידי מה יכולים לבא אל הארץ הוא בחינת קדושה, על ידי בחינת כי תבואו, בחינת אבות בחינת ענוה.

ועוד מרמז התורה, אשר אני נותן לכם, נותן גימטריא תולע, פירוש שאני נותן לכם מתנה טובה כזו היא בחינת קדושה רק בתנאי שיהיה לכם בחינת נותן בחינת תולע, שיעזור לנו השי"ת שנזכה לבוא לבחינה זו שהוא עלמא דחירות, ובזכות זה יבא הגואל במהרה בימינו אמן:

ובכל ארץ אחזתכם גאלה תתנו לארץ וגו' כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם וגו' (כה כד - נה). להבין ענין כפל הלשון עבדים עבדי הם.

דהנה יש ב' בחינות עבד, אחד מי שעובד את המלך מרחוק אבל אינו רואה את פני המלך ממש, בחינת עבדים סתם. ויש בחינה גדולה מזו, שעובד את פני המלך ממש, וזהו בחינת עבד"י ה"ם, מלשון קורבות להמלך, שהיא באה אחר בחינת עבדים סתם בחינה הראשונה הנ"ל, היינו שבתחלה צריכים לזכך את כל האברים בבחינת עבדות לה' בחינת עבדים סתם, בחינה א' הנ"ל, ואח"כ יכולים להגיע לבחינת הב' בחינת עבדי הם, בחינת ענוה, שיהיה מרואי פני המלך על ידי בחינת ענוה, ומרומז בתיבת עבדי הם גימטריא ענוה.

וזהו בחינת יובל אותיות י"ו ל"ב, שמרמז לבחינת לב נשבר, והיינו כשנשבר בחינת ל"ב נעשה י"ו, מרמז לבחינת לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה (תהלים נא יט).

וזהו שנאמר אצל אזהרת שמיטה ויובל (ויקרא כה א) וידבר ה' וגו' בהר סיני לאמר וגו', ב"הר הוא ס"ת של ל"ב נשב"ר ונדכ"ה, מרמז לבחינת ענוה כנ"ל שעל ידי בחינת ענוה מגיעים לבחינת להיות מרואי פני המלך בחינת השראת השכינה.

וזהו שאמרו חז"ל (ספרי מטות פ"א) כל הנביאים לא נתנבאו אלא בכ"ה, ר"ל כ"ה הוא מלשן רוח נכאה (משלי טו יג), שאין לו כח וזכות מצד עצמו.
ובזה יתורץ מה שאמרו חז"ל (שם) הוסיף עליהם משה שנתנבא בכ"ה ובזה הדבר. ולכאורה קשה ממה נפשך, אם זה הדבר היא בחינה גדולה מכ"ה, יאמרו הוסיף עליהם משה שנתנבא בזה הדבר, ולמה מזכיר שנתנבא בכה. ואם זה הדבר הוא בחינה קטנה מן כ"ה או בשוה מה הוא ההוספה.
ולפי דרכנו ניחא, שעיקר הנבואה באה רק על ידי בחינת כ"ה, בחינת ענוה, רק שהוסיף עליהם משה שנתנבא בזה הדבר, ר"ל שהבין שגם בחינת כ"ה בחינת ענוה גם כן אינה באה מצד כחו וזכותו רק מצד חסד ה', ועוד שגם בחינת ענוה אינה בשלמות כדאיתא בספר אור החיים (שמות לד כט) על ענו חסר יוד.
אמנם לבחינת ענוה שהוא בחינת יובל הנ"ל בחינת גאולה תתנו לארץ אינה בנקל לבא ולהגיע אצלה, וכל אדם צריך להיות מתחלה בחינת עבדים סתם, ולא יסבור בדעתו שח"ו אינו נחשב לכלום לפני ה' מחמת שאינו בשלמות העבודה, וע"ז אמר הכתוב ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ, פירוש אר"ץ מרמז על בחינת עבדות לה' שהוא רצון הבורא ברוך הוא, כי ארץ הוא מלשון רצון (בר"ר ה ח), היינו שבכל בחינת ארץ בחינת רצון ה'. אחוזתכם, היינו שיהיה לכם בחינת אחוזה בשום רצון ועבדות ה'. גאולה תתנו לארץ, היינו שבכל בחינת רצון ועבדות ה' יש בחינת גאולה, בחינת שפע וקדושת ה', ויכולים להגיע אחר כך מדרגה אחר מדרגה עד שיזכו לבחינת קדושה עליונה אמן סלה.
ולעתיד לבא שיהיה אור הלבנה שבעתיים כאור החמה (ישעיה ל כו), ותרגום יונתן שבע פעמים, שבע פעמים שבע, מספר תלת מאה וארבעין ותלת, והוא בחינת יובל בשלמות.
ולבחינה זו רמז קהלת ואמר (קהלת ה ח) ויתרון ארץ בכל הוא, פירוש ארץ הוא מלשון רצון כנ"ל, ר"ל תכלית רצון ה' הוא שישתלם מספר אר"ץ עם מספר בכ"ל, שהוא עולה תלת מאה וארבעין ותלת, בחינת יובל בשלמות כנ"ל.
וזהו שאמר הכתוב ובכל ארץ, ר"ל כשיהיה בחינת בכל ארץ מספר שמ"ג, שהוא בחינת יובל בשלמות שיהיה לעתיד לבא, אזי יהיה בחינת גאולה תתנו לארץ בשלמות כנ"ל, שנזכה לזה במהרה בימינו אמן כן יהי רצון.

דרוש לפרשת בהר ובחקותי

וספרת לך שבע וגו' והיו לך ימי שבע וגו' אם בחקתי וגו' (כה ח, כו ג). ויש לדקדק, שלכאורה תיבת ימ"י מיותר הוא. גם יש להבין בפסוק (כו מב - מג) וזכרתי את בריתי

יעקב וגומר והארץ תעזב וגו', שלכאורה אין לו פירוש, שמשמע שמחמת וזכרתי את בריתי לכן והארץ תעזב וגו'.

ולהבין זה נקדים דהנה כתיב (תהלים קלג ג) כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם, וזה קאי על ירושלים עיר הקודש שנקראת לבנון על שם שמלבין עונותיהם של ישראל (יומא לט:), ונקראת לבא דעלמא (ע' זח"ג רכא:) כמשל האדם שעיקר חיותו תלוי בדם הנפש שבלב ומשם יתחלק החיות לכל האברים, כך ירושלים עיר הקודש הוא לבא דעלמא, ושם הוא עיקר החיות ושפע טוב, שכל החיות הן חיות רוחני הן חיות גשמי הוא בא תחלה לירושלים עיר הקודש לבחינת לב ואח"כ מתחלק בפרט לכל העולם, הן בחינת קדושה הן בחינת גשמיות, וכן בעולמות העליונים וד"ל.

והוא נקרא יובל עלמא דחירות, בחי' י"ו ל"ב, ר"ל בחינת לב ובתוכו י"ו, שמרמז על שני הבחינות הנ"ל, כי יו"ד מורה על בחינת קדושה (זח"ב מב.), וא"ו מורה על המשכת חיים תתאה (כמאמר (ע' ת"ז ת' נ' פו:), יו"ד לגבי ה"א וא"ו לגבי ה"א), וכשיש בבחינת ירושלים ב' המשכות הנ"ל נקרא בחינת יובל ל"ב י"ו.

ובחינה זו ממשיכין בכל יום על ידי שמע ישראל יחודא עילאה וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד יחודא תתאה, שהוא בחינת ירושלים, שהם מ"ט אתוון דיחודא כידוע (ת"ז הקדמה יד.). וזהו וספרת לך, ר"ל שתספור ועל ידי זה והיו לך ימי שבע וגו' תשע וארבעים שנה מרמז למ"ט אתוון דיחודא עילאה ותתאה ר"ל שכל הימים בכל יום ויום צריך האדם להמשיך מ"ט אתוון דיחודא בבחינת ירושלים, ונעשה בחינת יובל ל"ב י"ו, כי זהו עיקר עבודת האדם בכל יום ובכל שעה לבנות בחינת ירושלים כידוע (ע' זח"א קלד., ע' חסל"א מעין ראשון נהר כד, ע' ת"ז ת' ו' כב.:), שתהיה בחינת יובל.

וגם נקראת חקת כמאמר הכתוב (ישעיה מט טז) הן על כפים חקותיך וגו' דקאי על ירושלים, ופירש הכתוב הן על כפים, ר"ל כפים הם יד ימין ויד שמאל בחי' חסד וגבורה (ת"ז הקדמה יז., זח"ג קמב.), בחי' אברהם ויצחק (זח"ג לא.), היינו אהבה ויראה (ת"ז ת' י' כה:), שעל ידם נחקקה ונבראת ירושלים, ואז נקראת חקת ר"ת של "חקל "תפוחין "קדישין שהוא בחינת ירושלים כידוע (זח"א קמב: ע' פרדס שכ"ג ערך שדה).

וזהו פירוש הכתוב וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם וגו' והארץ תעזב מהם וגו', ר"ל על ידי שאזכור ברית אברהם ויצחק בחי' חסד וגבורה, עי"ז והארץ תעזב מלשון ישועה, כמו עזוב תעזוב (שמות כג ה), היינו על ידי חסד וגבורה נעשה הישועה לבחינת ירושלים בחינת ארץ שהיתה שממה בתחלה, וזהו ותרץ את שבתותיה וגו', ועל ידי בחי' חסד וגבורה תהיה עזובה ישועה.

וזה אם בחקתי תלכו, ר"ל שתמיד תלכו באותה בחינה לעשות בחינת חקת עם י"ו, שתהיה בתוכה בחינת י"ו ונעשה בחקותי (ואף על פי שבתורה נכתבה בחקתי בלא וא"ו, מכל מקום החולם מורה על אות וא"ו כידוע (ת"ז ת' ע' קכו: ע' פרדס שכ"ח פ"ב)). גם מרמז על ידי מה תעשה זאת, ע"ז אמר על ידי בחינת תלכו, גימטריא אברהם יצחק כנ"ל. **ואז** ממילא ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם ונתתי גשמיכם בעתם וגו', ופירש רש"י בלילי רביעית ובלילי שבתות וכו'. פירוש, גשם מרמז לבחינת אור שעל ידי הספירה הנ"ל, כמאמר הכתוב (ויקרא כה ח) שבע שנים שבע פעמים, פירוש שבע פעמים שבע פעמים שבע, על דרך הכתוב (ישעיה ל כו) והיה האור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים, ואיתא בתרגום יונתן (שם) שבעתים פירוש ז' פעמים, ז' פעמים ז', מספר תלת מאה וארבעין ותלת, עולה גימטריא גש"ם, וזהו בחינת ואור החמה וגו' כאור שבעת הימים, שמרמז על בחינת אור הנ"ל שבא על ידי יחודא דמ"ט אתוון כנ"ל, ויהיה אור חדש על ציון תאיר (ברכת יוצר אור), פירוש שיומשך אור חדש מבחי' חסד וגבורה כנ"ל, ויהיה בחינת י"ו בבחינת ל"ב, בבחינת ירושלים כנ"ל, (היינו שיהיה בבחינת ירושלים בחינת י"ו בחינת המשכה רוחניות מלמעלה על ידי יו"ד, והמשכה גשמיות למטה על ידי וא"ו).

וזהו בלילי רביעית ובלילי שבתות, כידוע שה"א אחרונה שבשם מרמז על ירושלים (זח"ג כט.), נקראת לפעמים רביעית (זח"ג רמו.), כי הוא אות רביעית שבשם העצם ב"ה, ונקראת לילי שבתות על שם שהוא בחינת שבת נייחא דעלמא (ע' זח"ג קח.).

ואז כשיתמלא בחינת ירושלים עם בחינת י"ו, אזי ורדפתם את אויבכם ונפלו לפניכם לחרב וגו', כי ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו (משלי טז ז), כי על ידי מעשה האדם הטובים נתהפך מאויב ונלקח ממנו אות וא"ו שמורה על המשכת החיים לאויב, ונעשה מן אויב אי"ב גימטריא י"ג גימטריא אהבה, וגם שיהיה בידך הוא"ו לבחינת חרב (ע' ת"ז ת' כא סא:) להרוג בשונאים של ישראל, שנזכה לזה אמן כן יהי רצון.

בחוקתי

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם וגו' והשיג לכם דיש וגו' (כו ג - ה). ויש לדקדק בכאן, א' אמרו ונתתי גשמיכם בעתם ולא אמר מטר, כמ"ש (דברים יא יד) ונתתי מטר ארצכם. וכן יש כתובים רבים בלשון מטר, וכאן שינה הכתוב לכתוב לשון גשמיכם. ב' מה זאת הברכה בגשם, הלא עיקר הברכה הוא ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו. ולדקדוק זה אפשר שכיון רש"י באמרו שהברכה הוא שיהיה

הגשם בעתו בשעה שאין דרך בני אדם לצאת כגון בלילי רביעית ובלילי שבתות ע"כ, וזהו הברכה שיהיה הגשם בעתו, אבל קשה לפי זה הל"ל גשמי"ם למה כתוב גשמיכ"ם. **ג'** אמרו ונתנה הארץ יבולה, ולפי מה שפירש רש"י לקמן (כו כ) מה שאתה מוביל לה ע"כ, וקשה וכי ברכה הוא זו שתתן הארץ כמה שמוביל לה. ד' והשיג לכם דיש את בציר ובציר ישיג את זרע וגו', פירש רש"י שהדיש יהיה מרובה ואתם עסוקים בו עד הבציר ובבציר תעסקו עד שעת הזרע ע"כ, ומה ברכה הוא זו שלא יהיה שום פנאי ומנוחה לעבודת הבורא ברוך הוא. ה' קשה קושיית הספרים (רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"א, רמב"ן שמות ו ב, רבינו בחיי הקדמה לפ' בחקותי, עקידה הקדמה לפ' בחקותי, עקרים מאמר ד פל"ט, של"ה ח"א בית אחרון) שכל אלו הברכות הם יעודים גשמיים ולמה לא נאמר שום יעוד רוחני.

ולתרץ כל זה נקדים מאמר חז"ל (אותיות דר"ע אות ב) על בראשית ברא (בראשית א א) בשביל היראה שנקראת ראשית, שזה היה עיקר בריאת העולם בכדי לירא מפניו יראת הרוממות יראת בושת וליבוש מפניו בהכנעה באמת בהתבוננותו גדולת הבורא ית' ובחסדו הגדול, ויראה ויבין בעצמו את החשכות שלו איך שהוא מלא עונות ורחוק מהשי"ת ובהאיך אנפין יקום קדם מלכא, וישבר לבו ויכנע מאוד ויהיה לו לב נשבר ונדכה, וישוב אל ה', ויעורר רחמים רבים ויבטח בה' שימחול לו, ומזה יגיע לו מדת אהבה ויאהב אותו ית', ולכן היראה נקראת ראשית, כי בתחלה צריך להתבונן במדת היראה ואזי יוכל להגיע אח"כ למדת האהבה, ובשביל שניהם יחד נברא העולם ומרומזים במלת בראשית כדאיתא בתיקוני זוהר (הקדמה י.) בראשית גימטריא אהבה בחושבן זעיר דחנוך.

ובזה מעורר מלמעלה בחי' חסד וגבורה הנקראים אבות כידוע (ע' זח"ג קעט:), וזשאחז"ל (תדבא"ר פכ"ה) תמיד יצפה האדם אימתי יגיעו מעשי למעשה אבותי וכו', פירוש הם חסד וגבורה הנקראים אבות, בחי' אהבה ויראה הנ"ל.

ואמר המגיד הגדול זללה"ה (מובא באור המאיר דרוש לר"ה) על בגלל אבות שעשו רצונך (מוסף דג' רגלים), פירוש האבות עשו רצון להבורא ברוך הוא שיברא העולם, עד כאן דבריו ז"ל. ונ"ל אבות הם בחי' אהבה ויראה, והם היו עושים רצון להבורא ברוך הוא על עיקר הבריאה, כדי שיתגלה בעולם בחי' אהבה ויראה כנ"ל.

אבל העיקר הוא להגיע תחלה לבחינת יראה באמת, אבל אם אינה כל כך באמת אי אפשר להגיע לבחינת אהבה אמיתית. וזהו שאמר הכתוב (ויקרא כו כג) והלכתם עמי קרי, אותיות ק"ר, שהם אותיות שק"ר, ולא נאמר גם אות שי"ן כי אות ש' יש בו קצת אמת

וקדושה (ע' פע"ח הקדמה לשער השבת פ"ב), ואם הבחינת יראה היא רק בבחינת קר שהיא בבחינת שקר לגמרי, אזי לא יכול להגיע לבחינת אהבה וקדושה שיהיה בחינת משכן שישכון בתוכו אור ה' בבחינת אהבה.

אמנם במה יוכל האדם לזכות לבחינה זאת באמת, על זה אמר רבי חנניא בן עקשיא רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות וכו' (מכות פ"ג מט"ז), פירוש לזכות מלשון זיכוך, שיהיו ישראל זך ונקי, לפיכך הרבה להם תורה ומצות, ועל ידם תיכף ומיד יזדככו, כמאמר הכתוב (משלי ל ה) כל אמרת אלוה צרופה, פירוש שהקב"ה מזכך ומצרף את ישראל על ידי אמרותיו שהם תורה ומצות, שעי"ז יגיע לבחינת יראה באמת ולבחינת אהבה באמת, ויהיו בבחינת משכן, וישכן בתוכם שכינתו ית' בחינת הקדושה.

וזהו שאמר הכתוב א"ם ב"חקתי ת"לכו ר"ת אב"ת, גם תיבת תלכו גימטריא אברהם יצחק, בחי' חו"ג, פירוש שתלכו תמיד במחשבה זו שתצפו לבחינת אבו"ת כמאמר חז"ל הנ"ל מתי יגיעו מעשי למעשה אבות, פירוש למדת אהבה ויראה כנ"ל. ובכדי להגיע למדרגה זו מלמדנו הכתוב ואמר ואת מצותי תשמרו וגו' פירוש שעל ידי מעשה המצות יזדככו ויגיעו לבחינת קדושה כנ"ל.

וכשתגיעו למדרגה זו, אזי ונתתי גשמיכם בעתם, פירוש גשמיכם מרמז לבחינת השפעה שלכם, מה שאתם משפיעים לאחרים כמאמר הכתוב (דברים י כ) ובו תדבק, ואמרו רז"ל (ע' שבת קלג:, סוטה יד., תנחומא וישלח י', ויק"ר כה ג, ע' מכילתא שירה פ' ג') הדבק במדותיו מה הוא רחום וכו', וזהו שאדם מרחם על אחרים ליתן צדקה לעניים נקרא גשמיכם, פירוש בחינת השפעה שלכם, שרוצה להשפיע לאחרים ממה שחננו הש"י, אבל הוא מבקש שיזמין לו הש"ת עניים מהוגנים ליתן להם צדקה, ואם הוא בבחי' יראה ואהבה באמת אזי מבטיחנו הש"ת ונתתי גשמיכם בעתם, ר"ל אזי אזמין לכם עניים מהוגנים שיהיה הצדקה שלכם בעתם, במקום הראוי והגון.

וזהו שפירש רש"י בלילי רביעית ובלילי שבתות, פירוש רביעית מרמז לבחינת דל"ת, בחינת דלים ועניים שהם לילי שבתות, מרמז שיהיו לומדי תורה שהם בחינת שבת (ע' ברכות מז., זח"ג כט.:), נייחא של תורה, היינו שהם לומדי תורה ועניים מהוגנים.

והנה כתיב (דברים יא יב) ארץ אשר עיני ה' אלהיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה וגו', על כן גדול מאד קדושת ארץ ישראל ופירותיה ותבואתה, וצריכים אנחנו לאכול מפירותיה בכוונה שלמה לה', ויתקדש גם האוכל על ידם. אבל כשאינו אוכל בכוונה טובה חס ושלום אזי מתדבק בהם חס ושלום בחינה שאינה שלה. ולזה הבטיחנו השי"ת

ואמר ונתנה הארץ יבולה, ופירש רש"י מה שאתה מוביל לה, היינו בחינת הקדושה, ולא יתדבק בה ובפירותיה ובאוכליה שום סטרא אחרא ח"ו רק בחינת קדושה.

ועץ השדה יתן פריו, פירוש ע"ץ הש"דה גימטריא דע"ת, היינו שיהיה אכילת פירותיה בדעת שלמה לה'.

ואמר הכתוב והשיג לכם דיש את בציר, פירוש על דרך הכתוב (דברים ו ה) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, ואמרו חז"ל (ברכות נד.) בשני יצריך, ביצר טוב וביצר הרע, פירוש שתעבוד את ה' ביצר הרע, כיצד, כשיסית אותך היצר הרע לשום עבירה או שום מ"ז אשר לא לה' הוא או שום פניה של גסות ח"ו, אזי תיכף יתן האדם אל לבו ויתבונן בזה איך שהוא רחוק מה' ועי"ז באים לו אלו המחשבות זרות והרהורים רעים, ובשביל זה ישבר לבו ויכנע וישוב אל ה', וידבק מחשבותיו רק לה', ויהפך חשוכא לנהורא, וזהו עיקר עבודה לה' שיהיה בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע, שיהפך בחינת היצר הרע בחינת עסקים גשמיים, להכניסם לקדושה להפך לנהורא, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

או יאמר על זה הדרך, ונקדים תחלה מה ששמעתי על בעשרה מאמרות נברא העולם וכו' להפרע מן הרשעים וכו' (אבות פ"ה מ"א), וקשה שלכאורה הוא כמו עלילה ח"ו, והלא יותר טוב היה לברוא העולם במאמר אחד בכדי להפרע עבור מאמר אחד וכו'.

ותירץ על פי מאמר חז"ל (סנהדרין לח.) אם יתגאה לבך אמור יתוש קדמך במעשה בראשית, ואם היה נברא העולם במאמר אחד לא היה קדימה ליתוש, ועל ידי זה שנברא בעשרה מאמרות הקדים היתוש כדי שיהיה על ידי זה בחינת ענוה ושפלות. אמנם אם יהיה האדם תמיד רק בבחינת שפלות לא יוכל לעבוד את ה' בשמחה, ובאמת צריכים מעט הגבהת הלב בדרכי ה', לכן צריך האדם שיהיה לו תחלה בחינת שפלות ואח"כ יגבה לבו מעט בעבודת ה'.

וזה שהקדימו חז"ל במתק לשונם לומר בתחלה להפרע מן הרשעים ואח"כ אמרו ליתן שכר טוב לצדיקים, פירוש שהאדם יראה בעיניו בעצמו תחלה בחינת רשעים בחינת שפלות, ואח"כ יהיה בעצמו בחינת ליתן שכר טוב לצדיקים, בחינת הגבהת הלב.

וזהו מרומז בפסוק ונתתי גשמיכם בעתם (כו ד) ר"ל גשם מרמז לבחינת גשמיות בחינת שפלות כנ"ל, היינו שבחינת גשם שלכם יהיה בעתם, היינו בהתחלת העבודה כנ"ל, והיא בחינת גשם שיורד מגבוה לנמוך מאוד ומשקה לכל העולם כולו, וזה שכתב רש"י ז"ל בלילי שבתות הוא כענין שחורה אני ונאוה (שה"ש א ה), ועל ידי זה ונתנה

הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו, היינו שתהיה העבודה בשלמות ותעשה פירות בכל העולמות, שנזכה לזה כן יהי רצון:

עוד יש לדקדק בפרשה זו, למה יעדה התורה שכר מצוה בהאי עלמא, הלא אמרו חז"ל (קידושין לט:) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

אך נ"ל זה על דרך המוסר, דזה הכלל שאי אפשר בשום אופן להשיג רוממות אל וגדולתו רק על ידי רוח נשברה, היינו שיהיה לו לב נשבר באמת והכנעה לפני מלך גדול ונורא, ומחמת בחינת הכנעה יוכל לבא לבחינת תשובה באמת, היינו לבחינת יראה ואהבה בחינת אבות (ע' זח"ג קעט:).

וזהו כל מקום שאתה מוצא גדולתו וכו' (מגילה לא.), שלכאורה קשה, שבתחלה אמר כל מקום משמע שכלל הוא בכל התורה כולה, ואחר כך אמר דבר זה כתוב בתורה וכו' משמע בדרך פרט רק בג' מקומות אלו. אך נ"ל שזהו הכוונה, שהגמרא מפרש היכן הוא המקום שיכולים להשיג משם גדולת הבורא ברוך הוא, ומפרש הגמרא שזה אי אתה מוצא רק על ידי בחינת ענוה, וזהו כל מקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה, פירוש אם תראה אדם שמשיג גדולת הבורא ית', שם אתה מוצא ענותנותו פירוש מסתמא היה בזה האדם בתחלה בחינת ענוה ושפלות באמת.

וזהו אם בחקתי בחינת תשובה מכונה בשם חוקה, כך שמעתי מהמגיד זללה"ה, היינו אם בחקתי תלכו, שתלכו תמיד בבחינת תשובה כדי לבא למדת אברה"ם יצח"ק בגימטריא תלכ"ו, ועל ידי מה על ידי בחינת ענוה, וגם ואת מצותי תשמרו, פירוש בשעה שתשמרו את מצותי ואעפי"כ ועשיתם אותם החוקות בחינת תשובה (מחמת שיש לו רוח נשברה).

אז ונתתי גשמיכם בעתם, פירוש בחינת השגת גדולת הבורא ברוך הוא מכונה בשם גש"ם, והרמז לזה שכתוב בפסוק (ישעיה ל כו) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתיים וגו', ומפרש התרגום יונתן תלת מאה וארבעין ותלת שהוא ז' פעמים, ז' פעמים ז', גימטריא גש"ם, ואור החמה הגנוז הוא גדולת הבורא ברוך הוא, וזהו ונתתי גשמיכם בעתם, פירוש שאתן לכם השגה בגדולת הבורא ית' בעת שתלכו בבחינת חוקת, וזהו בעתם היינו בעת הזאת שתלכו בבחינת תשובה השי"ת, יזכנו להשיג רוממותו ית' אמן כן יהי רצון.

עוד נ"ל מאמר חז"ל הנ"ל על אופן אחר, דאיתא בגמרא (פסחים נ:) לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אפילו שלא לשמה שמתוך וכו', ויש לדקדק הלא אמרו חז"ל (ברכות יז.) כל הלומד תורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא וכו'.

ולהבין כ"ז, דהנה ענין המצוה הוא לשון צוותא וחבור, היינו שעל ידי המצוה מחבר את עצמו לבחינת קדושה עליונה, וזהו עיקר כוונת ענין המצוה לחבר את עצמו לקדושה, וזהו ענין ופירוש לעשות המצוה לשמה, היינו לשמה של המצוה שפירוש של לשון מצוה הוא חבור כנ"ל. וזהו שאמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ב) שכר מצוה מצוה, פירוש שכר של המצוה שיהיה בבחינת מצוה וחבור לבחינת קדושה.

לכן צריך האדם לכוין זה בעת עסקו בתורה ומצות, להיות מחובר לקדושה ולא לכוונה אחרת, ואז יהיה בעת עשית המצוה מופשט מתענוגי עולם הזה ויהיה מחובר לקדושה דווקא.

וזהו אמרו רז"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, פירוש מה שאמרו שכר מצוה מצוה, היינו שיהיה בבחינת התחברות לקדושה, אין זה כי אם כאשר יהיה בעת עשית המצוה מופשט מהאי עלמא, אבל כשהוא עדיין בשעת המצוה בהאי עלמא ליכא שכר מצוה הנ"ל:

ואכלתם ישן נושן וישן מפני חדש תוציאו (כו י). ושמעתי בשם **הרב דק' קארץ זללה"ה** ע"ז האופן, אף שאין זה לשונו ממש רק בדמיון זה אמר, דהנה העיקר שצריך האדם לדבק את עצמו להבורא ברוך הוא שהוא קדמון לכל דבר אשר נברא, ראשון ואין ראשית לראשיתו היה הוה ויהיה שהוא מכונה בשם ישן נושן, שהוא עתיקא דעתיק, ולהתרחק את עצמו מסטרא אחרא שהוא היצר הרע המכונה בשם ישן מלך זקן וכסיל (קהלת ד יג, זח"א קעט.) נגד היצר טוב המכונה בשם חדש, שהיצר טוב נטבע באדם אחר י"ג שנה (שם), והיצר הרע משעה שנולד הוא לפתח חטאת רובץ (בראשית ד ז), לכך הוא מכונה בשם ישן.

וזהו פירוש הכתוב ואכלתם ישן נושן, היינו אכילה הוא מלשון דבקות, לראות לדבק את עצמו לבחינת ישן נושן שהוא עתיקא דעתיק. וישן הוא היצר הרע, מפני חדש שהוא היצר טוב, תוציאו אותו לגמרי, לבטל אותו עד גמירא.

ונוכל לומר על זה האופן, דהנה הבורא ית' הוא סתים וגלייא (זח"ב רכז:), פירוש מהותו ועצמותו הוא סתים ונעלם מעין כל חי, שהוא סתימה דכל סתימין לית מחשבה תפיסא ביה כלל וכלל (ת"ז הקדמה יז.), שאפילו מלאכים הקדושים שואלים זה לזה איה מקום כבודו (סדר קדושה), והוא ית' נגלה על ידי פעולותיו שעושה ומחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית ומנהיג ומשגיח בפרטי פרטים.

וצריך האדם לקשר ולדבק את עצמו בשני הבחינות הנ"ל, היינו להאמין שהבורא ית' מהותו ועצמותו הוא סתים ונעלם מעין כל חי, ולהאמין שהבורא ית' הוא מנהיג את העולם ומשגיח בפרטי פרטיים שהוא בחינת איתגלייא.

ונוכל לומר שזה כוונת הפסוק (ויקרא כה כב) וזרעתם את השנה השמינית, שלכאורה אינו מובן למה קרא אותה הכתוב שנה השמינית, הלא המנין היא לשנת השמטה, וכשכלה שמטה ראשונה מתחיל שמיטה שנייה, והיה צריך לקרותה שנה ראשונה לשמיטה שנייה.

אך נוכל לומר שלכך מכנה אותה התורה בשם שנה שמינית, שאגב מורה לנו התורה דרך עבודה, דהנה ב' בחינות הנ"ל נקראים אתה הוא, היינו את"ה הוא לנוכח בחינת אתגלייא, הו"א בחינת נסתר בחינת סתים, גם את"ה הו"א גימטריא חי"ת, וצריך להיות תמיד דבוק בבחינת חי"ת. וזהו וזרעתם את השנה השמינית, פירוש שתראו לזרוע תמיד בחינת שנה שמינית, שהוא בחינת חי"ת, שהוא גימטריא את"ה הו"א, שהוא ב' בחינות הנ"ל.

וזהו ואכלתם ישן נושן, פירוש להיות תמיד דבוק בבחינת ישן נושן שהוא סתימה דכל סתימין, היינו להאמין באמונה שלמה שמהותו ועצמותו הוא סתום ונעלם מעין כל חי. וישן מפני חדש תוציאו, פירוש וישן הקב"ה שהוא סתים, מפני חדש תוציאו, ר"ל מפני ההתחדשות שעושה בכל יום תוציאו אותו לבחינת אתגלייא, היינו להאמין שנגלה הוא על ידי פעולותיו שעושה בכל יום ומנהיג ומשגיח בפרטי פרטיים בכל המאורעות ובכל הסיבות שיש לאדם הן בכללות והן בפרטות שאין שום דבר נעשה בלתי השגחתו ית', ע"כ אין לאדם למהר לרוץ להשיג תאוות עולם הזה, שאין שום דבר נעשה בלתי השגחתו ית', יהי רצון שנזכה לזה ובזכות זה ובא לציון גואל אמן כן יהי רצון:

ואף גם זאת בהיותם בארץ וגו' ולא געלתים לכלתם (כו מד). ואיתא בזוהר הקדוש (זח"ג קטו:) לכלתם חסר כתיב, בגין כלה דיליה.

הנה שמעתי בשם **המגיד הגדול זללה"ה** פירש, ארץ שבעה עממין מרמז על שבעה מדות הרעות (ע' בעש"ט עה"ת פ' שמות יב - יג), והנה זה הכלל, שאין לאדם להתיאש את עצמו מפעולת התשובה אפילו ח"ו כשיפול לכל ז' מדות הרעות בנוקבא דתהומא רבא, כי זה הוא מפתויי היצר להכניס בלב האדם יאוש גמור ולהחליט בדעתו שאין ח"ו עזר ותרופה למכתו, אבל האמת הוא כשאדם יודע מזה שהוא בנוקבא דתהומא רבא היינו בזיי"ן מדות הרעות ומחמת זה יש לו לב נשבר ונדכה, ומחמת זה מתחזק את עצמו

בלימוד התורה, אז בוודאי אור התורה ושבירת לבו ימשיך אותו מתהומא רבא ויעלה אותו למקורו ושרשו למעלה מעלה.

וזה מרמז לנו התורה הקדושה, ואף גם זאת וגו' בארץ וגו', היינו אפילו ח"ו כשאדם נפל לארץ ז' עממין שהם ז' מדות הרעות (ע' בעש"ט עה"ת פ' שמות יב - יג), אעפ"כ לא מאסתים וגו' לכלתם, היינו שלא יהיה להם תקומה ח"ו, מפני מה, בגין כלה דיליה, תיבת כל"ה נוטריקין כ"פיפת ל"ימוד ה"תורה, שעי"ז יכול למשוך אותו מנוקבא דתהומא רבא ויעלה אותו למקורו אמן כן יהי רצון.

במדבר

וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחודש השני וגו' (א א). והקשה בספר אור החיים בסדר הפסוק, שבהודעת המקום כתב כלל תחלה ואח"כ הפרט, ובהודעת הזמן כתב הפרט תחלה ואח"כ הכלל, ותירץ שם יעוין שם.

וגם אני אענה חלקי בעז"ה מה שנראה לעניות דעתי בסדר הפסוק, הנה ידוע שעיקר ושורש העבודה היא האמונה, כמאמר הכתוב (חבקוק ב ד) וצדיק באמונתו יחיה, וגם בטחון כמאמר הכתוב (תהלים לז ג) בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה, הרי שזהו העיקר לבא תחלה למדת האמונה ובטחון.

אמנם מצודה פרוסה על כל חי, הוא בקשת הפרנסה לחם לאכול וכו' (בראשית כח כ), וזהו המצודה שבו ניצוד האדם ומבקש לחמו בתחבולות וערמומיות, וסובר שכוחו ועוצם ידו תעשה לו, ואינו בוטח ומאמין בה' שבוודאי יזמין לו פרנסתו וחיי נפשו, כי מאן דיהיב חיי יהיב מזוני (שגור בפי כל וע' תענית ח:), וכש"א הבעש"ט זללה"ה שמה שאמרו חז"ל (אבות פ"ג מט"ז) ומצודה פרוסה על כל החיים, פירוש פרוסה הוא לשון פר"ס בלשון הגמרא, כמחז"ל (ברכות לז:) בכדי אכילת פרס, פירוש לחם ופרנסה, וזהו מצודה של פרנסה הוא על כל חי, ומחמת זה שטרוד בבקשת פרנסתו בכל מוחו ולבו תמיד על כן אין לבו פנוי לעבודת ה' עכ"ד.

אבל כשהוא מסתכל תמיד בחסד ה', איך שהוא פותח את ידו ומשביע לכל חי רצון (תהלים קמה טז), ומאמין בה' באמונה שלמה ובוטח בו שבעבור חסדו הגדול יזמין לנו את פרנסתינו בלי התחכמות יתירות, ואז יוכל להיות לבו ודעתו פנוי לתורה ומצות, ואזי בלימוד התורה יאיר ה' עליו אור הקדוש, כי תורה א"ור (משלי ו כג), וילך ממדרגה למדרגה, עד שיזכה להיות בבחינת משכן שישכון בתוכו שכינתו ית' כמו שנתבאר לעיל כמה פעמים (פ' החודש, ריש פ' בחוקתי).

וזהו שאמרו רז"ל (מכילתא בשלח עה"פ ויאמר ה' כו' הנני ממטיר) לא נתנה תורה אלא לאוכלי מן, פירוש אוכלי מן היה להם בחינת אמונה ובטחון, כמאמר הכתוב (ירמיה ב ב) זכרתי לך חסד נעוריך וגו' לכתך אחרי במדבר וגו', וגם צידה לא עשו להם (שמות יב לט) כי האמינו בה' ובטחו בו, על כן ניתן להם המן, ושמלתם לא בלתה מעליהם, ולא היו טרודים בפרנסה, והיה לבם פנוי רק לעבודת השי"ת, וע"כ ניתן להם התורה.

ע"כ תמיד יתבונן האדם בחסד ה', ר"ל להבין איך שהכל אינו בא רק ברצון ה' ובחסדו ולא מכוחו של אדם, וכמאמר הכתוב (בראשית ב ו) וא"ד יעלה מן הארץ והשקה וגו', שהענן אינו בודאי כח אנושי כי אם רק חסד ה', ובענן שהוא בחינת חסד (ע' זח"ג קג.) הוא משקה את כל פני האדמה.

וזהו שאמר הקב"ה למשה רבנו ע"ה קודם קבלת התורה (שמות יט ט) הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך. פירוש, הנה אנכי בא אליך ומזהיר אותך על בחינת ע"ב הענ"ן, מרמז על בחינת חסד גימטריא ע"ב, וענן מרמז גם כן לבחינת חסד כנ"ל, ר"ל שיסתכל תמיד במדת החסד היינו שהכל הוא רק בחסדו ית' ולא מכוחו של אדם ועי"ז תגיע למדת האמונה והבטחון.

אלא שמשה רבנו ע"ה כבר הסיר מעליו בחינה זו שהוא נקרא מנעלים כנ"ל (ע' לקמן בסמוך), כשאמר לו הקב"ה (שמות ג ה) של נעליך. ע"כ תירץ הכתוב ואמר, בעבור ישמע העם בדברי עמך וגו', ר"ל שמה שאני מזהיר אותך הוא רק בעבור ישמע העם, שתלמוד את העם ע"ז כדי שיוכלו להגיע לבחינת תורה אור כנ"ל.

וכן עשו ישראל והתחזקו במדת האמונה והבטחון, וההתחלה היתה מחג המצות, היינו מיציאת מצרים, שיצאו באמונה, ואכלו עוגות מצות וטעמו בהם טעם מן (קדושין לח.), ואח"כ התחזקו עוד בבחינת הבטחון עד שהיה לבם פנוי מכל וכל רק לעבודת הש"י, וקבלו את התורה אור על הר סיני, עד שפסקה זוהמתן שנזדככו מכל סיג ופגם כידוע (שבת קמו.), ונעשו בחינת משכן ואהל מועד, והקב"ה השרה שכינתו בתוך כל אחד ואחד מישראל כמאמר חז"ל (ע' אלשיך הק') על פסוק (שמות כה ח) ושכנתי בתוכם וגו'.

ועיקר ההכנה צריכה להיות תחלה בבחינת אמונה ובטחון, ובו גנוז בחינת קדושה, ומרומז במלת בט"ח שהוא במלואו כזה בי"ת טי"ת חי"ת, מילואו של כל אות הוא י"ת גימטריא קדוש, משא"כ בשאר כל האותיות מהא"ב, וע"ז נקרא בחינת בטחון כיסוי, מפני שהוא כסוי ונרתק לבחי' הקדושה, ואי אפשר לבא לבחי' הקדושה עד שמגיע תחילה להכסוי שלה היא בחינת בטחון.

וזהו שהזהיר הכתוב לעבודת בני קהת באוהל מועד קודש הקדשים ונתנו עליו כסוי עור תחש וגו' ושמו בדיו וגו' ולא יבואו לראות כבלע וגו' (במדבר ד ו - כ), פירוש שהזהיר הכתוב להעוסקים בעבודת אוהל מועד קודש הקדשים, פירוש בהעוסקים ומשתדלים להיות בעצמם בחינת אוהל מועד, שילכו ממדרגה למדרגה, היינו שיגיע תחילה לבחינת כסוי העור היינו לבחינת הבטחון, ואח"כ ושמו בדיו, ר"ל מדרגות, שהמדרגות נקראים בשם בדים כמאמר הכתוב (שמות ל לד) בד בבד יהיה, ר"ל שילך ממדרגה למדרגה, תחלה לבחינת הבטחון ואחר כך ללמוד תורה, והתורה תאיר עליו אור הקדושה ויזדכך בתכלית הזיכוך, ואחר כך יהיה בחינת אוהל מועד כנ"ל, אבל לא יתפוס את המרובה תחילה לדלג לבחינה גדולה בלי הכנה מקודם.

וזהו שאמר הכתוב ולא יבואו לראות כבלע את הקודש, ופירש רש"י בלא הכיסוי והנרתק, ומתו, רק לילך ממדרגה למדרגה בד בבד כנ"ל.

אבל אחר כך כשמגיעים לבחינת התורה, והתורה אור מאיר בם בתוספות קדושה, אזי אין צריכים לבחינה זו של בטחון שהיא קטנה, וזה שאמר הקב"ה למשה רבינו עליו השלום קודם דיבורו בסנה של נעלי"ך וגו' (שמות ג ה), שבחינת בטחון נקרא מנעלים כמאמר הכתוב (שה"ש ז ב) מה יפו פעמיך בנעלים, מפני שהוא מדרגה תחתונה ואי אפשר לבא למדרגה עליונה קודם לה, אבל משה רבינו ע"ה שעלה למדרגה עליונה לבחינת תורה אור וכבר עבר זאת המדרגה, אמר לו הקב"ה של נעליך ר"ל אותו המדרגה קטנה בחינת נעליך, פירוש הסר הבחינה הקטנה הנ"ל, כי כבר עבר בחינה ומדרגה זו, וצריך אתה לעלות למדרגה עליונה.

ועתה נבוא לביאור סדר הכתוב, וידבר ה' אל משה במדבר סיני וגומר, פירוש שהיו ישראל בבחינת מדבר סיני, בחינת אמונה ובטחון, כמאמר הכתוב (ירמיה ב ב) לכתך אחרי במדבר, ועל ידי זה באו לבחינת אוהל מועד, פירוש שנעשו ישראל בעצמן בחינת אוהל מועד כנ"ל.

ומפרש הפסוק עוד יותר ואמר, באחד לחודש השני, פירוש מאין היה להם כח זה לבא לבחינת אוהל מועד, ואמר הכתוב באחד לחודש השני, פירוש מן המן שניתן להם בחודש השני (שבת פז:, רש"י שמות יז א), ועי"ז נתחזק בהם בחינת אמונה ובטחון שהאמינו בה' אחד ובטחו בו, וזה היה בחודש השני החיזוק הנ"ל בבחינת אחדות. ועי"ז הוקם המשכן בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים, ומרומז באמרו לצאתם מארץ מצרים, לפי שכל בחינה זו באו להם בהכנה מארץ מצרים, שיצאו באמונה כנ"ל והלכו בד בבד ממדרגה למדרגה עד שהגיעו להר סיני וקיבלו התורה ונעשו אז בחינת אוהל מועד,

שהשרה הקב"ה שכינתו בתוך כל אחד ואחד מישראל, יהי רצון שנזכה לזה, אמן כן יהי רצון:

ונסע אהל מועד מחנה הלוים בתוך המחנות כאשר יחנו כן יסעו איש על ידו לדגליהם (ב יז). ולכאורה תיבות איש על ידו המה מיותרים.

אך נ"ל שהתורה הקדושה מורה לנו דרך עבודה בזה, דהנה עיקר בחינת אוהל מועד הוא בשביל ושכנתי בתוכם (שמות כה ח) לשכון בתוך כל אחד ואחד מישראל, ועיקר הסיבה המביאה לזה להשרות שכינתו בתוכינו הוא בחינת ענוה, כמאמר הכתוב (ישעיה נז טו) אני אשכון ואת דכא וגו', היינו להבין ולהשכיל שהכל הוא מצד חסדו ית' חסד חנם ולא מצד מעשיו, רק הבורא ב"ה וב"ש זוכר חסדי אבות ועושה חסד חנם לבנים.

ובחינת ענוה זו הוא בחינת דעת, כמ"ש **בספר תולדות יעקב יוסף** (ריש פ' ויחי) מ"ש בכתבים (ע"ח שכ"א פ"ב) שבחינת דעת כולל חסד וגבורה, פירוש שצריך לדעת שמצד מעשיו הוא רק בחינת גבורה, וכל מה שהקב"ה עושה עמו הוא רק מצד חסדו יתברך שמו.

ועיקר הסיבה שמזה יבא לבחינת דעת הנ"ל הוא זה, כשאדם מאמין שהבורא ית"ש הוא מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה ומתבונן תמיד בגדולת הבורא ברוך הוא, ומחמת זה רואה תמיד שפלות ערכו, ומבין ומשכיל שמצד מעשיו הוא רק בחינת גבורה והכל הוא מצד חסד הבורא ברוך הוא.

ועל דרך זה נוכל לומר שזה מרמז לנו התורה הקדושה במה שלפעמים כתיב בתורה נשיא לבני גד אליסף בן דעואל (במדבר א יד), ולפעמים כתיב בן רעואל (במדבר ב יד). דהנה שבט גד מרמז לבחינת דעת הנ"ל, כי בחינת דעת כולל כל הז' מדות קדושות (פע"ח ש' חג הסוכות פ"ב), ותיבת ג"ד גימטריא ז', וגם ר"ת ג"ומל ד"לים (ע' שבת קד.), היינו לידע באמת שמצד מעשיו הוא רק בחינת דל והבורא ית"ש גומל עמו חסד חנם. ועוד אכתוב מזה לקמן בעז"ה איך שמרומז בחינת דעת הנ"ל בתיבת גד.

וזה הוא עיקר רצון הבורא ית"ש לדעת כי הכל הוא חסד האל, וזה מרמז לנו התורה אצל שבט גד שמרמז על בחינת דעת כנ"ל, דע"ו א"ל, פירוש שידע שהכל הוא חסד אל, ואז הוא רע"ו א"ל, פירוש אז הוא רצון ורעותא דיליה.

ונחזור לענינינו, שהעיקר הוא בחינת דעת, ודעת הוא לשון התחברות כידוע (בראשית ד כה), ולוי הוא גם כן לשון התחברות כמאמר הכתוב (בראשית כט לד) הפעם ילוה וגו', מרמז שזהו בחינת שבט לוי, שהיו יודעים שפלות ערכם, וכל הטובות שמשיגים הם רק מצד חסד חנם מאת הבורא ית"ש, ומחמת שהיו בבחינה זו היו בבחינת התקרבות

להשראת השכינה, והיו מקיפין את המשכן משלש רוחות, ומחמת שהיו בבחינת התקרבות השכינה היו באים לתוספות רוח דעת ויראת ה' בכל יום ויום, והם היו משפיעים בחינת דעת לכללות ישראל שהם ארבע דגלים.

וזהו מרומז בשבט ג"ד, פירוש שהלוים שהיו מקיפים את המשכן מג' רוחות היו משפיעים בחינת דעת לכללות ישראל שהם ד' דגלים.

וזהו ונסע אוהל מועד וגו' בתוך המחנות וגו', פירוש ששבט לוי שהם בחינת אוהל מועד, היה נוסע בתוך המחנות, שלא היו מתגאים ח"ו כלל וכלל על שום אחד מישראל להיות ח"ו דבר נפרד בפני עצמו, ויגדילו ח"ו ערכם נגד שום אחד מישראל מחמת שהם בבחינת המשפיעים דעת לישראל, אדרבה היו כוללים עצמם עם כללות ישראל על דרך הכתוב (מל"ב ד יג) בתוך עמי אנכי יושבת, אעפ"י שהם היו משפיעים בחינת דעת שהוא בחינת ענוה לכלל ישראל אעפ"כ לא היו מתגאים ח"ו בזה.

וזהו כוונת הכתוב כאשר יחנו, פירוש כאשר שהם היו מחנין ומשפיעים בחינת דעת שהוא בחינת ענוה לכללות ישראל, כן יסעו איש על ידו, תבת יד"ו הוא אותיות יו"ד, שמרמז על בחינת ענוה, נקודה קטנה דלית בה חיוור כלל (ז"ח שה"ש סט: ד"ה שחורה אני), פירוש שהלוים כשם שהיו משפיעים בחינת דעת שהוא בחינת ענוה לכללות ישראל, כך הם עצמם היו בבחינת דעת שהוא בחינת ענוה, ולא היה דעתם גסה מזה, יהי רצון שנזכה לבחינה זו בחינת דעת בחינת ענוה באמת אמן כן יהי רצון.

שבועות

ועתה אם שמוע וגו' והייתם לי סגולה מכל העמים וגו' (שמות יט ה). להבין הפסוק. גם להבין ענין שתי הלחם דעצרת שבאו חמץ (ויקרא כג יז).

הנה אמרו חז"ל בשעה שעמדו ישראל על הר סיני נסרכה חכמתם של אומות העולם ונתנה לישראל. כי קודם שנתנה התורה לישראל היה אור קדוש חכמה נתפשט בין האומות, ובשעת קבלת התורה קבץ ה' את כל האורות של חכמה מן האומות העולם ונתנם לישראל. וזהו פי' הכתוב והייתם לי סגולה מכל העמים, פירוש שאקבץ כל האורות בחינת חכמה מכל העמים ואתנם לכם. כי לי כל הארץ, וממילא מחויב שיהיה בחינת קדושה בכל דבר בחינת חכמה אפילו באומות העולם, ועתה אתנם לכם ותהיו לי סגולה.

ובזה מתורצת הקושיא של אור החיים (שמות כ א) שהקשה על וידבר אלהים וגו', למה הזכיר בנתינת התורה מדת הדין. ובזה מתורצת, כי היתה בחינת דין לאומות העולם, שניטל הבחינת חכמה והיתה להם סם המות.

ואפשר לומר על זה הדרך, מם וסמך שבלוחות בנס היו עומדין (שבת קד.). פירוש ס"מ היו תלויין, שלישראל היה מ"ס בחינת מסי"א בחינת רפואה, כמאמר הכתוב (משלי ג ח) רפאות תהי לשריך, ולאומות העולם היה בחינת ס"ם המות, שניטל מהם חכמתם כנ"ל.

ובחינה זו, חכמתם של אומות העולם, היתה בחינת חמץ, ובקריעת ים סוף גם כן נתעוררו כל העולם כמ"ש (שמות טו טו) אז נבהלו אלופי אדום, רק שזה היה התעוררות מישראל לאומות העולם, ונקרא בחינת מצה, אבל זה שהגיע האור מאומות העולם לישראל נקרא בחינת חמץ.

ועוד נ"ל טעם למה נקרא חמץ, על פי מאמר חז"ל (ע"ז ג.) גדול המצווה ועושה וכו', והטעם הוא, כי למי שמצווה בוודאי בא היצר הרע ביותר להסיתו שלא לעשות (ע"ש תוד"ה גדול), על כן תיכף אחר נתינת התורה שהיו מצווים על התורה ומצות בא היצר הרע להסית, על כן נצטוו ישראל להעלות לה' בחינת חמץ בחינת היצר הרע (זח"א רכו:) (לקיים בכל לבבך (דברים ו ה) בשני יצריך (ברכות פ"ט מ"ה)). וגם בוודאי קודם קבלת התורה היה בישראל בחינת קדושה גדולה, וכל דבר שבקדושה אין פחות מעשרה (ברכות כא:) על כן נקרא הקדושה בחינת יו"ד, וגם נקרא לחם.

וזהו שאמר הכתוב (ויקרא כג יז) ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתים שני עשרונים. פירוש שיהיה הלחם מונף למעלה, הלחם שהיה לכם בתחלה, בחינת הקדושה, יונף למעלה. ועוד שיהיה שני עשרונים, שיהיה לכם עוד בחינת עשרון אחד, בחינת לחם, בחינת קדושה, שינטל מאומות העולם. סלת תהיינה (סולת הוא בחינת מלכות בגימטריא). חמץ תאפנה, ר"ל שתניפו בחינת חמץ שהוא נלקחה מאומות העולם או מיצר הרע כנ"ל.

וזהו פירוש הגמרא (פסחים סח:) רב יוסף הוה עבדו ליה עגלא תלתא ביומא דעצרתא, אמר אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא. כי שתי הלחם הם בחינת יוסף, כי שני פעמים לח"ם גימטריא יוס"ף. ועבדו ליה עג"ל משולש, היינו שלשה פעמים עג"ל עולה מספר ש"ט, ועם א' של אור עולה ש"י, כמאמר (משלי ח כא) להנחיל אוהבי י"ש, ואמרו חז"ל (עוקצין פ"ג מי"ב) עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק ש"י עולמות, ואיתא בסידור (כוונת מנחה) או"ר מימין מנ"חה משמאל, ובין שניהם גימטריא י"ש, ולכן נקרא עג"ל משולש, כי מנ"חה גימטריא ק"ג גימטריא עג"ל שבשמאל, ויש כנגדו

בימין כפל היינו ר"ו, ואות א' הכוללם גימטריא ש"י, וכל זה האי יומא דקא גרים בשתי הלחם גימטריא יו"סף, שהן שני הקדושות הנ"ל, עי"ז נתעבד עגלא תלתא, בחינת ש"י עולמות, ואז נתרומם לישראל בחינת מלכות כמאמר הכתוב (שמות יט ו) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו', פירוש שיהיה לכם בחינת מלכות שמים שלמה באמת, שכל אחד ואחד מישראל יקבל על עצמו עול מלכות שמים לבל ישכח אפילו רגע וישים תמיד ללבו איך שמלא כל הארץ כבודו ויטהר את עצמו במחשבה דבור ומעשה.

וזהו שאמר הכתוב (במדבר ז א) וי"הי ביי"ום כלת משה וגו', ונקרא כלות, שני כלות, ר"ל שהתורה נתנה אחר מ"ט יום לספירת העומר, ואז נתנה בחינת הקדושה גם מאומות העולם כנ"ל, וזה מרומז בפסוק ויה"י ביום, ב' התיבות חסר המ"ם עולה מספר מ"ט, ואות מם עם תיבת כלות מרמז לבחינת מלכ"ות שמים, שנתרוממה ביומא דעצרתא על ידי שתי הכלות שהן שתי הלחם, כי כלה הוא בחינת חבה בחינת קדושה, וכאן היה שני בחינות קדושה כנ"ל, והן השני כלות של משה להקים את המשכן, ר"ל עי"ז הוקם המשכן, פירוש על ידי שישראל מקבלים עול מלכות שמים בשלמות יבנה בית המקדש במהרה בימינו אמן.

ויקריבו נשיאי ישראל ראשי וגו' (במדבר ז ב), כי ידוע (ע' לק"ת פ' ויצא) שהשנים עשר שבטים המה נגד י"ב אותיות של אדנ"י במילואו, כי בשעת מתן תורה נתמלא בחינת אדנ"י בחינת מלכות שמים ונתייחדה לישראל, ע"כ הקריבו הי"ב נשיאים אז קרבנות, כי אז נתמלאו האותיות.

וזה הוא הטעם שאומרים רות בשבועות, כי רו"ת כמנין מילואו של אדנ"י, ע"כ ממנה יצא דוד שהוא מלכות על ישראל, ובימיו נתמלאה המלוכה על ישראל בחינת מלכות שמים.

וזהו דאיתא במדרש (מכילתא יתרו פ"א) בשעת קבלת התורה נזדזעו כל אומות העולם ונתקבצו כולם אצל בלעם, והשיב להם ה' עוז לעמו יתן וגו' (תהלים כט יא). פירוש, שהרגישו שנסתלקה חכמתם מהם, כי נטלה מהם כל אור קדושה שהיה להם ונתנה לישראל, ובלעם הרגיש גם כן בדבר, ואמר שאין זה אלא לקבץ כולם לעם ה' שמקבלים התורה:

איתא בגמרא (פסחים סח:) רב יוסף ביומא דעצרתא עבדי ליה עגלא תלתא, אמר אי לאו האי יומא דקא גרם כמה יוסף איכא בשוקא. ודקדקו בזה המפרשים (ע' עיון יעקב) מאי האי לישנא דקאמר אי לאו האי יומא, דמשמע דיומא קא גרים, הל"ל אי לאו מתן תורה דקא גרים. עוד הקשו (ע' מג"א ריש סי' תצד), האיך אנו אומרים בשבועות זמן מתן תורתנו, הלא אנו קיי"ל (שבת פו:, ע"ש במג"א) בז' בסיון ניתנה התורה.

אך נוכל לומר על דרך מוסר ועבודה, דהנה איתא בגמרא (שבת פז.) משה הוסיף יום אחד מדעתו וכו'. ונ"ל עד"ז, דזה כלל גדול בתורה שכל אדם שעושה מצוה אחת ממצות ה' צריך לקבל עליו קודם עשייתה בחינת אהבה ויראת ה', ואחר אשר בא לבחינת אהבה ויראה אי אפשר להמשיך בחינת קדושה שתשרה שכינה במעשה ידיו רק על ידי בחינת ענוה, שיהיה שפל בעיניו וידע שבחינת אהבה ויראה שלו אינם בשלמות, וישתוקק מאוד לבא לבחינת אהבה ויראה אמיתית, שאין הקב"ה בוחר רק בנמוכי רוח כמ"ש (ישעיה נז טו) אני אשכון ואת דכא.

וזה מרומז בפסוק (שמות יט ט) לך אל העם וקדשתם היום ומחר וגו', הם שני בחינות אשר צריך האדם לעבודת הש"י, והם אהבה ויראה.

וזהו שאמרו חז"ל משה הוסיף יום אחד מדעתו, כי על ידי בחינת דעת שהיה בו הוסיף עוד יום אחד, היינו בחינת ענוה, שצריך האדם להבחין ולדעת שבחינת אהבה ויראה שלו אינם בשלמות, כמ"ש (במדבר יב ג) והאיש משה ענ"ו מאוד, ועי"ז זוכה האדם להשרות שכינה במעשה ידיו.

וכמו שאמר המגיד זללה"ה (פ' בראשית עמ' טו) על מה דאיתא בגמרא (חולין קלט:) שאלו, מצא קן צפור בראשו של אדם מהו, פירוש אם מצא איזה אדם ששכינתו ית' חופפת על ראשו, שהוא בחינת קן צפור, מהו העיקר והסיבה שהביאו לאותה מדרגה, אמר להם ואדמה על ראשו, פירוש שמחשבת אדמה שהוא עפר ואפר על ראשו, שמחזיק עצמו לאדמה מצד חומרו, וזהו עיקר הסיבה המביאו שיהיה קן לבחינת צפור, ותמיד מוסיף להחזיק את עצמו במדת ענוה עד שידמה בדעתו שאדמה הוא על ראשו, פירוש למעלה מראשו, באופן שאדמה יותר במעלה מבחינת ראשו, שהוא בחינת מ"ה מדרגת משה כידוע (ע"פ שמות טז ז), ודפח"ח.

וזהו והאיש משה ענו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה (במדבר יב ג), פירוש שהם בבחינת על פני האדמה, ומשה היה בבחינת אדמה על ראשו כנ"ל.

ונוכל לומר שזה מרומז בפסוק (תהלים סה ה) אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך. שכל אדם שרוצה להתקרב אל הקדושה תחילה צריך שידמה בעיניו שהוא בבחינת חשכות, ומזה יוכל לבא לבחינת אור, כמאמר הכתוב (בראשית א ב) והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך וגו' ואח"כ נאמר (שם ג) ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור.

וזהו להנחיל לכל צדיק ש"י עולמות (עוקצין פ"ג מי"ב), ואיתא (סידור האר"י ז"ל כוונת מנחה) שהוא ק"ג מימין ר"ז משמאל, פירוש ק"ג מרמז על בחינת מנח"ה שהוא גימטריא

ק"ג, ר"ז מרמז על בחינת או"ר שהוא גימטריא ר"ז, שמתחילה צריך שידמה בעיניו שהוא בבחינת חושך בחינת מנחה, ומזה יוכל לבא לבחינת המשכת אור וקדושה.

ונוכל לרמז זה בפסוק (יחזקאל א כו) ודמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה. פירוש, כשממשיך על עצמו בחינת קדושה אז הוא מכונה בשם כסא, רק שאינו יכול לבא להמשכת קדושה להיות מכונה בשם כסא רק על ידי בחינת ענוה, כמאמר הכתוב (ישעיה נז טו) אני אשכון ואת דכא וגו' שהוא מכונה בשם ארץ, כמאמר הכתוב והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך וגו', ודמות הכסא שהוא המשכת הקדושה כנ"ל דמות כמראה אדם, מרא"ה אד"ם גימטריא ארץ, הוא בחינת ענוה. עליו מלמעלה, כמאמר ואדמה על ראשו למעלה מראשו כנ"ל.

ועתה נחזור לענינינו, שצריך לקבל על עצמו קודם כל מצוה בחינת יראה ואהבה שהוא מצות עשה ומצות לא תעשה (ת"ז ת' לו עח.), וע"ז מרמז הכתוב לך וגו' וקדשתם היום ומחר, ומשה הוסיף יום אחד מרמז על בחינת ענוה שהיא העיקר כנ"ל, שהוא הגורם שבחי' יראה ואהבה יהיה קיים אצלו, שיוכל לפעול המשכת הקדושה כמאמר הכתוב (קהלת א ד) דור הולך ודור בא והארץ שהוא ענוה כנ"ל, לעולם עומדת.

וגם אפילו מצות ומעשים טובים שעשה על מנת לקבל פרס נתעלו על ידי בחינת ענוה, היינו כשעושה תשובה ויש לו לב נשבר מזה שעשה המצוה על מנת לקבל פרס. ומי שעושה המצוה על מנת לקבל פרס מכונה בשם עולם הזה, ומי שעושה שלא על מנת לקבל פרס מכונה בשם עולם הבא, וזהו יפה שעה אחת כשהוא בתשובה ומעשים טובים שהם בחינת עולם הזה, מכל חיי עולם הבא (אבות פ"ד מי"ז), שבמקום שבעלי תשובה עומדים וכו' (ברכות לד:).

וזהו בחינת רות שאמרה (רות ב יג) ואנכי לא אהיה כאחת שפחתך, שהיתה בבחינת הכנעה, ועל ידה נתעלה ונתקן הקרבנות שהקריב עגלון מלך מואב שעל ידי זה זכה ויצאה ממנו רות כמאמר חז"ל (ע' נזיר כג:), שהיה על מנת לקבל פרס, ועל ידי ענוה שלה נתעלו הקרבנות שלו. וזה שאמר הכתוב (מלכים א ב יט) וישם כסא לאם המלך, ואיתא בגמרא (ב"ב צא:) לאם המלוכה, לאם שהמלוכה יצאה ממנו זו רות, פירוש שבחינת כסא שהוא המשכת הקדושה כנ"ל הוא רק לאם המלך, כשהוא בבחינת א"ם מל"ך בגימטריא ענוה זהו בחינת רות. ולזה קורים מגילת רות בעצרת, שהוא גם כן בחינת ענוה, שהוא יום אחד שהוסיף מדעתו כנ"ל.

ולזה נקרא יום חמשים לספירה עצרת, כמאמר חז"ל (רש"י במדבר כט לו בשם המדרש) קשה עלי פרידתכם, שבחינת ענוה הוא בחינת קיום לבל יהיה פירוד ח"ו.

וזהו רב יוסף ביומא דעצרתא, פירוש ביום שהוא מכונה בשם עצרת. עבדו ליה עגלא תלתא, מרמז שביום הזה צריך לבא לבחינה שתמיד ידמה בעיניו שהוא רק בבחינת עג"ל גימטריא מנח"ה שהיא בחינת ענוה כנ"ל. ע"כ אמר אי לאו האי יומא דקא גרים, שהוא יום אחד שהוסיף משה מדעתו שהוא בחינת ענוה כנ"ל, השי"ת יזכנו לבא לבחינה זו באמת אמן כן יהי רצון:

או יאמר על דרך זה, ובתחלה נקדים לתרץ קושיית התוספות (שבת פח. ד"ה כפה) למה הוצרך הקב"ה לכפות עליהם הר כגיגית, הלא ישראל אמרו מקודם נעשה ונשמע.

והנראה בזה, דהנה אמרו חז"ל (שבת פז.) יום אחד הוסיף משה מדעתו והקב"ה הסכים על ידו. ולכאורה אינו מובן מפני מה הוסיף יום השלישי מדעתו מה שלא צוה אותו השי"ת.

אמנם יש לומר, על ידי גודל הענוה והשפלות האמיתית שהיה במשה רבנו ע"ה מחמת בושה לא היה רוצה לקבל את התורה תיכף אחר ב' ימים פרישות, והוסיף עוד יום אחד, כענין מלאכי השרת שלא קבלו את התורה אינם מזכירים את השם רק אחר ג' תיבות וישראל אחר שקיבלו את התורה נזדככו ומזכירים את השם אחר ב' תיבות (חולין צא:), אמנם קודם קבלת התורה רצה משה דווקא שיעשו ג' ימים פרישות והשי"ת הסכים על ידו.

ולפי זה יש לומר, שבאמת לא היה צריך השי"ת לכפות את ישראל לקבלת התורה כיון שאמרו נעשה ונשמע, אמנם מחמת גודל הבושה שהיה אז בישראל האיך יקבלו את התורה הקדושה ורצו לעשות עוד יותר פרישות, ולכן כפה אותם השי"ת שיקבלו את התורה הקדושה ביום השלישי דווקא.

והנה איתא במדרש (קה"ר ט כב) על ידי בחינת ענוה שהיה במשה שאמר מי אנכי בן עמרם שאקבל התורה, זכה ונתנה לו התורה במתנה וקראה הקב"ה על שמו תורת משה. והנה על ידי שנתנה לו התורה במתנה לא היה שוכח את התורה, כמבואר במדרש (תנחומא תשא טז) משה היה לומד ושוכח עד שנתנה לו התורה במתנה.

ולזה אפשר לומר שע"כ נקרא יום החמשים חג השבועות שהוא יום השלישי, זמן מתן תורתנו דווקא ולא זמן מתן תורתך, כי יום החמשים שהוסיף משה מדעתו היה על ידי בחינת ענוה ושפלות באמת ובושה גדולה האיך יקבלו התורה בלא הרבה פרישות, ועל ידי בחינת ענוה ובושה זו נתעכבה קבלת התורה עד יום השלישי, ועל ידי זה נתנה התורה לנו במתנה ונקראת על שמינו זמן מתן תורתנו.

והנה רב יוסף שהיה בבחינת ענוה באמת, כמו דאיתא (סוטה מט:) לא תתני ענוה דאיכא אנא, ולא היה מרגיש בעצמו שום מדה טובה, על כן אמר אי לאו האי יומא דקא גרים, פירוש שאי לאו האי יומא דקא גרים להראות לנו שבחינת ענוה היא מעלה גדולה, שעי"ז נתנה לנו התורה במתנה, ונקרא מתן תורתנו. כמה יוסף איכא בשוקא, כיון שלא היה מחזיק עצמו בשום מדה טובה כמ"ש לא תתני ענוה דאיכא אנא, יהי רצון שנזכה לבחינת ענוה ושפלות באמת אמן כן יהי רצון:

או יאמר בדרך זה, דהנה יש ב' בחינות צדיקים, יש צדיק שבכל יום נחשב בעיניו כאילו עומד על הר סיני ושומע אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה, ובכל יום מחמת חביבות התורה הם בעיניו כחדשים. ויש צדיק שאעפ"י שאינו בכל יום ויום בבחינה זו, עכ"פ בהגיע החג הקדוש זמן מתן תורתנו חג השבועות אז חוזר הדבר אצלו לענין ראשון ונחשב בעיניו כאלו היום קבל התורה מפי הגבורה בשמיעת אנכי ולא יהיה לך, ואז ערבים עליו דברי דודים ונעשה אצלו כחדשים.

והנה רב יוסף היה עניו כמ"ש בגמרא (סוטה מט:) לא תתני ענוה וכו', אעפ"י שהיה בכל יום בבחינה הנ"ל, אעפ"כ אמר אי לאו האי יומא דקא גרים, שמחמתו עכ"פ אני בא לבחינה הנ"ל, כמה יוסף איכא בשוקא.

או יאמר על דרך זה, דכלל הדבר שאי אפשר לבא לקבלת התורה רק על ידי הכנה, ועיקר ההכנה הוא על ידי בחינת ספירה, שסופר בכל יום ויום היום יום פלוני, יו"ם עם הכולל גימטריא א"ל הוי"ה כמ"ש בכתבים (פע"ח ש' ספירת העומר פ"ו), ועי"ז ממשיך עליו קדושה שיוכל לבא לקבלת התורה.

וזהו, אי לאו האי יומא דקא גרים וכו', יומא גימטריא א"ל הוי"ה, שהוא בחינת ספירה, לא היה אפשר לבא לקבלת התורה, וכמה יוסף איכא בשוקא:

איתא בגמרא (ע' מגילה לא.) כל מקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענוותנותו דבר זה כתוב בתורה וכו'. ולכאורה קשה, שבתחלה אמר כל מקום הוא כלל בכל התורה, ואחר כך פרט רק בשלשה מקומות אלו.

ונוכל לומר עד"ז, דהנה הבורא ברוך הוא השרה שכינתו על הר סיני שהוא נמוך שבהרים (ע' סוטה ה., זח"א רס:, ע' בר"ר צט א), שאין הבורא ברוך הוא משרה שכינתו שהוא גדולתו רק במקום שיש שם מקודם בחינת ענוה כמאמר הכתוב (ישעיה נז טו) אני אשכון ואת דכא. ועיקר הסיבה המביאה לידי בחינת ענוה הוא לימוד התורה נביאים כתובים, שהוא חוט המשולש ולא במהרה ינתק (קהלת ד יב), ואדרבה הוא מחזק

את האדם לבא לדבקות ה', היינו שבחינת ענוה קובע מקום אצלו ומזה יבא להשראת השכינה שהוא דבקות ה'.

וזהו כל מקום שאתה מוצא גדולתו, פירוש כשאתה מוצא גדולתו הוא השראת שכינתו ית' שהוא גדולתו של הבורא ברוך הוא, מסתמא היה שם בתחלה ענוותנותו, היינו בחינת ענוה ושפלות, וזהו שם אתה מוצא ענוותנותו. ודבר זה אינו יכול לבא רק על ידי תורה שבכתב ונביאים וכתובים, ולכך צריך ללמוד בליל שבועות תנ"ך, כדי שיקנה לעצמו בחינת ענוה, ומזה יבא לדביקות ה' שהוא בחינת השראת השכינה, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי (תהלים כג ו). ולכאורה אינו מובן לשון רדיפה. ונ"ל עד"ז, דהנה יש שתי בחינות בלימוד התורה, א' שלומד תורה לשמה לקיים מצות ה' שצונו ללמוד ולקיים בכדי לעשות נחת רוח ליוצר ובורא כל עולמים ב"ה. ב' שלומד בשביל שכר ועונש, היינו שאם יקיים מצות ה' יקבל שכר טוב ואם לא יקיים יהיה להיפך.

והנה עיקר בריאת העולם היה בשביל התורה (בר"ר א ו), היינו שילמוד בתורה בבחינת א', בגין דאיהו רב ושליט עיקרא ושרשא דכל עלמין (זח"א יא:). ואעפי"כ צריך גם כן לבחינה ב', היינו להאמין באמונה שלמה שיש שכר ועונש שאם אקיים יותן לי שכר טוב ואם לא להיפך ח"ו, רק שכוונתו בעבודתו לא יהיה בשביל זה רק לעשות רצון אבינו שבשמים.

והנה בחינה א' מכונה באות אל"ף, שכל כוונתו רק לעשות רצון אלופו של עולם. ובחינה ב' מכונה באות כ' שהוא כפוף, כך בחינה ב' הוא כפוף וטפל לבחינה א', שעיקר עבודתו צריך שיהיה בשביל בחינה א', ולהאמין גם כן שיש שכר ועונש, וזה מרומז בהלוחות שמתחיל באות א' א"נכי וסיים באות כ' לרע"ך.

אך בעת שהאדם הוא בבחינת מוחין עלאין אז יכול לעבוד את ה' בשני הבחינות הנ"ל, היינו על ידי בחינת התחזקות מעצמו, והבא ליטהר וכו' (שבת קד.), אבל לפעמים שהאדם הוא בבחינת נפילת המוחין, אז אינו יכול להיות בב' בחינות הנ"ל על ידי אתערותא דיליה.

וזה שאמר דוד המלך ע"ה, א"ך טוב וחסד ירדפוני, היינו שב' בחינות הנ"ל שמרומזים באותיות א"ך הם טוב וחסד, אך אני מבקש מהש"י כשאהיה בבחינת לילה בחינת נפילת המוחין ולא יהיה באפשרי שאתחזק את עצמי לעבוד את ה' בב' בחינות אלו, אז הם

ירדפוני. וזהו ירדפוני כל ימי חיי, כדאיתא (ברכות יב:) ימי חייך הימים כל ימי חייך להביא הלילות יה"ר שנזכה לזה אמן.

נשא

נשא את ראש בני גרשון גם הם וגומר למשפחתם (ד כב). הנה לכאורה יש לדקדק, למה שינה הכתוב בבני גרשון וכתב ג"ם ה"ם, שלא כתב כן בבני מררי (ד כט). ועכ"פ הול"ל בזה הלשון נשא גם את ראש בני גרשון, ומיותר תיבת ה"ם לכאורה.

אך נוכל לומר שהתורה מרמזת לנו בכאן דרך עבודה. ונקדים לבאר מה שיש עוד לדקדק במה שפירש רש"י על פסוק (במדבר ז א) ויהי ביום כלת משה, כל"ת כתיב חסר, מפני שביום הקמת המשכן היו ישראל ככלה הנכנסת לחופה, ע"כ. ולכאורה תמוה שהכתיב הוא גם כן כלות בוא"ו.

ונוכל לומר בד"ז, דהנה יש שני בחינות עבדות, האחד מי שמשתוקק ונכספה וגם כלתה נפשו לאהוב את הש"י במסירות נפש ממש ובכל לבו ובכל מאודו, היינו שאין חפץ כלל בהנאת עצמו רק לעשות רצונך אלקי חפצתי, ואינו חפץ בשום דבר מהנאת גשמי רק לעשות רצון בורא כל עולמים ב"ה בכלות הנפש ממש, ואינו חפץ כלל בקבלת פרס לא בשמים ולא בארץ כמאמר הכתוב (תהלים עג כה כו) מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ כלה שארי ולבבי צור לבבי וחלקי אלקים לעולם, והכלל שאינו נחשב בעיניו כלל שום הנאת עצמו היינו בני חיי ומזוני וכדומה מהנאת גופניות, ותשוקתו וחמדתו כל הימים הוא רק לאהוב את ה' לקשר ולייחד כל השבע מדות קדושות למקור הקדושה לחי החיים אין סוף ב"ה, כמאמר הכתוב (דה"א כט יא) לך ה' הגדולה והגבורה וגו', וכמו שציונו הבורא ית' (דברים ו ה) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך, ופירש באור החיים (שם) שהוא כנגד בני חיי ומזוני. וזה הבחינה מכונה בשם כלה, שמיוחד ומקושר רק למקור הקדושה אור אין סוף ב"ה שמאיר לכל הנאצלים והנבראים ויצורים ונעשים ומחיה ומהווה אותם, ומופרד לגמרי מכל וכל מבחינת חשכות שהוא כל דבר שהוא חוץ ממנו ית"ש.

וזאת הבחינה השיג אברהם אבינו ע"ה, וזהו מאמר הכתוב (בראשית יז כו) בעצם היום הזה נימול אברהם וגו', היינו בעצם היום הזה כשהסיר מעליו בחינת ערלה שהוא כנגד ערלת הלב, שהוא כיסוי והסתרה מלקבל השפעת אור הקדושה, אז בא לבחינת נמ"ל, היינו לאהבה את ה' בכל ל"ב נ"פש מ"אוד ר"ת נמ"ל.

ויש עוד בחינת עבדות, לפעמים כשנסתלק אור א"ס ב"ה אור הקדושה ממנו בבחינת והחיות רצוא ושוב (יחזקאל א יד, ע' לקוטי תורה יחזקאל), ונשאר בחינת רשימה אצלו מאור הקדושה, ומרשימה זו מעורר את עצמו ונכספה וגם כלתה נפשו לבא לבחינה זו, ולבו בוער בקרבו כלהבת אש מחמת הצמאון שצמאה נפשו לה', כמאמר הכתוב (תהלים סג ב) צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים, היינו שצמאה נפשו אל ה' כשהוא בארץ ציה ועיף, היינו בחינת הסתלקות הקדושה, ומחמת זה אוחז ברשימה זו בתוקף ועוז ומחזק את עצמו בגודל התחזקות בלי שום רפיון ועצלות כלל חלילה, כמאמר הכתוב (שה"ש ג ד) אחזתיו ולא ארפנו, לבא לבחינת כוסף אמיתי בחינת תשוקה וחמדה רק לאהבה את ה' הנכבד והנורא, להיות מיוחד ומקושר למקור הקדושה, ולהיות מובדל ומופרד מבחינת חשכות.

ומחמת התחזקותו ברשימה הזאת בעת שנסתלקה ממנו האור הקדוש מסייעים אותו שיוכל לבא להתשוקה והחמדה לאהבת השם כמאז ומקדם כמו שהיתה קודם הסתלקות האור הקדוש מעליו, כמאמר הכתוב (ויקרא כו מד) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם, היינו אפילו בעת נפילה לארץ ז' עממין שהוא ז' מדות הרעות (ע' בעש"ט עה"ת פ' שמות יב - יג), אעפ"כ לא מאסתים ולא געלתים מלסייע אותם לכלותם, היינו לבא לבחינת כלה, להיות מיוחד ומקושר רק למקור הקדושה על ידי האחיזה שאוחז ברשימה הנשאר אצלו.

וגם זה העבדות שאוחז בהרשימה הנשאר אצלו ומחזק את עצמו לבא לתשוקה אמיתית על ידי קיום המצות כגון מצות ציצית ותפלין ושאר מצות גם זה הוא מכונה בשם כל"ה, שעדיין הוא מיוחד ומקושר להרשימה ואינו רוצה ליפרד ולפרוש מהרשימה הזאת, אדרבה הוא מחזק את עצמו בכל מיני התחזקות על ידי קיום המצות ומעשים טובים לבא מבחינת רשימה זאת לבחינת שלמות הקדושה, והבורא ברוך הוא מקבל תענוג מההתחזקות הזה גם כן.

וזה היא עיקר כוונת הבורא ברוך הוא בבחינת סילוק אורו אור הק' ממנו, כדי שיתחזק את עצמו במסירות נפש ממש לבא לבחינת אור הקדושה, ויתוסף לו מהבורא ברוך הוא אור הקדושה בכפלי כפליים על ידי בחינת והחיות רצוא ושוב.

וזה בזמן שישראל עושין רצונו של מקום ב"ה אז נעשה משמאל ימין (מכילתא שירה ה), היינו שבחינת התשוקה שמשתוקק רק לה' לבדו בכלות הנפש ולא לדבר אחר הוא בחינת ימין, וכשנסתלק ממנו בחינת תשוקה זו הוא בחינת שמאל. וכשישראל עושין

רצונו של מקום ב"ה, היינו שמתחזקים לבחינת מסירות נפש נגד התגברות היצר הרע, לבא לבחינת אור הקדושה הוא תשוקתו ומגמתו, אז נכלל שמאלא בימינא.

ובזה נתיישב מה שיש לדקדק על המשנה (אבות פ"ה מ"א) בעשרה מאמרות נברא העולם, והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא להפרע מן הרשעים וכו' וליתן שכר טוב לצדיקים וכו'. ולכאורה תמוה, וכי חס ושלום בעלילה בא לברוא העולם ביו"ד מאמרות כדי וכו'. ועוד תמוה, אם כיון לזה למה לא ברא כל דבר ודבר במאמר בפני עצמו, היינו שמים במאמר לבד וארץ במאמר לבד וכן כולם עד אין שיעור.

אך יש לתרץ, דהנה נודע (ע"ח של"ט פי"א סי' ו) שיש בחינת יד ימין ובחינת יד שמאל, ה' אצבעות שביד ימין מרמז על חמשה חסדים, וחמשה אצבעות שביד שמאל מרמז על חמשה גבורות, ועיקר בריאת העולם היתה לאכללא ה' גבורות שביד שמאל בחמשה חסדים שביד ימין. וע"ז מרמז בעשרה מאמרות, ה' חסדים וה' גבורות, ולכך ברא את העולם שיהי' ה' חסדים וה' גבורות, כדי ליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, שיהיו מיוחדין בתכלית היחוד, שיומתקו הגבורות בהחסדים, ועי"ז מקיימין העולם, ועל ידי מה נמתקו הגבורות על ידי התקשרות והתחזקות בהרשימה הנשאר כנ"ל.

ולהפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, היינו שלא די שלא נמתקו הגבורות על ידם, עוד גורמים ח"ו שעל ידם יתהפכו החסדים לבחינת גבורות ח"ו, היינו שהתורה ומצות ומעשים טובים שעושים שהוא בחי' חסדים, מכוונים גם כן להנאת עצמם להתגדל בהם, ואפילו מי שיצא מבחינת גסות הרוח עכ"פ הוא מצפה לקבל פרס, ועי"ז גורמים שיתהפכו לגבורות ר"ל שהוא בחינת ביטול העולם.

ונחזור לענינינו, שבחינת ימין מרמז על בחינת התשוקה, וזהו עבודת בני קהת בכתף ישאו (במדבר ז ט), למעלה מהגוף סמוך להראש מאוד, שהם קרובין להראש וראשון אלופו של עולם ב"ה. ובני גרשון נושאים בחינה ב' לזה, שבני קהת נושאים דברים הפנימיים, ועבודת בני גרשון הוא בחינה שניה, והם בבחינת טפל לבחינה עליונה, וזה נקרא ג"ם מלשון טפל, שהם בחינת ג"ם, ינשאו גם כן לבחינה עליונה, כי גם זה חשוב לפני המקום ב"ה. וזהו כלות בוא"ו, היינו שני כלות כלה עליונה וכו' כמבואר, שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

או יאמר עד"ז, ולכאורה יש לדקדק למה מנאה התורה עבודת בני קהת קודם עבודת בני גרשון, ולא מנה כסדר תולדותיהן בני לוי גרשון קהת ומררי.

אך נוכל לומר שהתורה הקדושה מרמזת לנו דרך העבודה לה', כי הנה עיקר בחינת משכן הוא ושכנתי בתוכם (שמות כה ח) בתוך כל אחד ואחד מישראל (אלשיך הק' עה"פ), להיות אוהל שכן באדם (תהלים עח ס).

ולהמשיך בחינת השראת השכינה באדם אי אפשר רק על ידי שלשה בחינות אלו, בתחילה צריך לעבוד את הבורא ברוך הוא על כל פנים על מנת לקבל פרס, היינו להאמין באמונה שלמה שהבורא ית' גומל טוב למי שישמור מצותיו ויעניש למי שיעבור על מצותיו, ובחינה זו עדיין אינה בשלמות הלב.

ועיקר הוא כמי שנכנס בפרוזדור כדי שיכנס לטרקלין ולא שישאר בפרוזדור, כמו כן הוא בעבודת הבורא ברוך הוא, העיקר הוא שיבא מבחינה זו לבחינת אהבת ה' בכל לב ונפש, היינו שיהיה עבודתו בשלמות הלב, היינו שלא יהיה נחשב אצלו כלל תאוות והנאת עצמו הן בעולם הזה הן בעולם הבא, ועיקר עבודתו יהיה רק לה' לבדו בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו בתשוקה וחמדה גדולה, ויהיה נכספה וגם כלתה נפשו לעבודת השי"ת לבד, מחמת שמאמין שהוא מקור כל הנאצלים והנבראים והיצורים והנעשים, והוא עקרא ושרשא דכל עלמין ולית אתר פנוי מניה, וכל מה שהוא יוסיף בהתבוננות גדולת הבורא ית' יהיה לו תשוקה וחמדה יותר ויותר עד כלות הנפש.

ומחמת שמתבונן תמיד בגדולת הבורא ית' יבא לבחינת ענוה ושפלות עצמו וערכו, ואז ימשיך השראת השכינה, כמאמר (ישעיה נז טו) אני אשכון ואת דכא.

ונ"ל שזהו יורה לנו הכתוב בני לוי גרשון קהת ומררי, עד"ז, דהנה כשיש לו בחינת ענוה שהיא גורמת השראת השכינה אז הוא מקיים ובו תדבק (דברים י כ), התחברות להבורא ברוך הוא, ובחינה זו היינו השראת השכינה מכונה בשם לוי שהוא לשון התחברות כמאמר הכתוב (בראשית כט לד) הפעם ילוה וגו', רק שאינו יכול לבא לבחינה זו רק על ידי ג' בחינות הנ"ל.

וזה יורה לנו הכתוב, בני לוי, פירוש לבא לבחינת התחברות אי אפשר רק על ידי ג' בחינות הנ"ל המכונים בשם גרשון וקהת ומררי, ר"ל בחינה א' מכונה בשם גרשו"ן, כי הוא עובד על מנת לקבל פרס, וכל זמן שהוא בבחינה זו הוא בבחיננת גר בארץ נכריה, שצריך לילך ממדרגה זו למדרגה גדולה הימנה.

ובחינה ב' מכונה בשם קהת, מחמת ג' טעמים, א' שהוא לשון אסיפה כמאמר הכתוב (בראשית מט י) ולו יקהת עמים, מרמז על הבורא ית' שהוא מקור ושורש כל הנאצלים ויצורים נבראים ונעשים וכולם מקבלים חיות מאתו ית"ש והכל פונים אל השורש ושם הוא אסיפת כל הנבראים עליונים ותחתונים, וזהו עיקר עבדות שלו. טעם ב', קה"ת הוא

גימטריא או"ר רחמי"ם, היינו שמשתוקק ונכספה וכלתה נפשו רק להשפעת אור הרוחני א"ס ב"ה מקור הרחמים, ואינו נחשב בעיניו כלל הנאת עצמו הן בעולם הזה הן בעולם הבא. טעם ג', מחמת שבני קהת יחנו על ירך המשכן תימנה (במדבר ג כט), ודרום הוא בחינת אהבה כידוע (זח"א קנג.).

בחינה ג' מכונה בשם מרר"י, על מרירות לבו תמיד, ונשבר ונדכה ונכנע לבו בקרבו תמיד בחשבו גדולת הבורא ית' ושפלות ערכו.

ולכך מנאה התורה עבודת בני קהת קודם עבודת בני גרשון, כי בחינת בני קהת קדומה במעלה על בחינת בני גרשון.

ונחזור לענינינו, כשנבא בעז"ה לבחי' עבודת פנימיות אלו אזי נתעלה ונתנשא גם כן בחינה א' שעובד על מנת לקבל פרס שהיה שלא לשמה. וזהו נשא את ראש בני גרשון פירוש שצריך לראות שתבא לבחינה ב' שהוא דבקות הבורא ית', כדי שיתעלה ויתנשא גם בחינה א' שהיא מכונה בשם גרשון.

ונוכל לומר שזה מרומז בפסוק (תהלים קלה ו) כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ, פירוש כל מי שחפצו ורצונו רק בה' לבד ולא חפץ בהנאת עצמו כלל. עשה בשמים, פירוש כל עשיות שלו הוא בבחינת שמים, שמשתוקק לרם על כל רמים היושב בשמים. אז ובארץ, פירוש אח"כ בא לבחינת ארץ שהיא בחינת ענוה.

או יאמר עד"ז, מי שהוא חפץ רק בה' כנ"ל. עושה בשמים, פירוש שעושה ומשפיע שפע לעולמות עליונים. ובארץ, פירוש שמשפיע ומוריד שפע לארץ לכללות ישראל, אמן כן יהי רצון:

צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש וגו' (ה ב), כה תברכו את בני ישראל אמור להם וגו' (ו כג). להבין על דרך המוסר ענין שילוח הטמאים משלשה מחנות בשלשה חלוקים, היינו המצורע משולח חוץ לשלש מחנות, מחנה שכינה מחנה לויה מחנה ישראל, הזב משולח חוץ לשני מחנות ונשאר במחנה ישראל, הטמא לנפש משתלח חוץ למחנה שכינה לבד ונשאר בשני מחנות (פסחים סז.:, ע' רש"י במדבר ה ב).

ולהבין כ"ז על דרך המוסר, הנה ענין השלשה מחנות שייך בכל אחד ואחד מישראל בפרט, היינו מחנה שכינה עניינו הוא תוך הקלעים, ששם היו נתונים כל הכלים המקודשים קודש הקדשים. ודוגמתו בכל אחד ואחד מישראל בחינת המחשבה כשהוא בקדושה וטהרה דבוקה באהבה ויראה לה' ואינו מסיח דעתו כלל מהתבוננותו בגדולת הבורא ברוך הוא וב"ש שמקיים מאמר הכתוב (תהלים טז ח) שויתי ה' לנגדי תמיד,

ופונה מחשבתו מכל עסקי הבלי עולם הזה כאלו כל מלאכתו עשויה מגודל בטחונו בה' בחסדו ית' באמת בכל לבו, ומחשבתו ומסתריו ורעיוניו המה דביקים בלתי לה' לבדו, הנה זה הוא בבחינת מחנה שכינה, בחינת קדשי קדשים.

וממילא ה' משגיח עליו תמיד להחיותו ברוחניות ובגשמיות, כמאמר הכתוב (ירמיה כג כד) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה', פירוש היסתר איש במסתרים שלו, היינו שהמחשבות שלו שנקראו מסתרים, שהוא מקדש אותם ומדבקם לה'. ואני לא אראנו, פירוש וכי לא אשגיח עליו להחיותו. הנה זה הוא בבחינת מחנה שכינה, שהוא טהור לגמרי.

ועוד יש בחינת חיצוניות יותר, היינו מחנה לויה שהיא חניית הלוים סביב לקלעים מבחוץ, היינו מי שהוא אינו בבחינת דביקות במחשבתו כל כך כנ"ל, והוא בחינת טמא לנפש (שאין נפשו דבוקה בהשתוקקות גדול לה' כנ"ל), רק שעכ"פ הוא סור מרע ועשה טוב, ונזהר במצות לא תעשה ועוסק בתורה ומעשים טובים, רק שאינו בדבקות כל כך, זהו בבחינת מחנה לויה, ומשתלח ממחנה שכינה לבד.

ועוד יש בחינה אחרת, שהיא בחינה חיצונית ומקיף לזה, והוא בחינת מחנה ישראל, שהוא סביב חניית הלוים עד סוף הדגלים, היא בחינה חצוניות יותר, היינו אדם שאינו עוסק בתורה ומעשים טובים והוא בחינת זב, שזב הוא היינו שזב ממנו אותו דבר שעל ידו נוטל מאור עיניו וכחו כידוע (רמב"ם דעות ד יט), וכן הוא זה שבטל מדברי תורה שהוא מאור עיניו של אדם וכחו. גם ז"ב הוא אותיות ב"ז, כלומר שבחי' תורה ומעשים טובים אינו חשוב אצלו כל כך להיות משתוקק אליהם וכמו בזויים המה אצלו ח"ו, שאינו חשוב אצלו להיות משתוקק ועוסק בהם, והוא בחינת טומאת ז"ב, ומשולח משתי מחנות ממחנה שכינה ומחנה לויה, רק מחמת שהוא סור מרע ואינו עושה עבירה נשאר בכל מחנה ישראל.

אבל מי שהוא עושה עבירות ח"ו, והוא בחינת מצורע שנגעים באין עליו בעון לשון הרע (ערכין טו:), וכדומה מי שהוא בעל עבירה, נקרא טמא ומצורע, שהוא משתלח אפילו מחנה ישראל, שבשעת העבירה ח"ו אינו בכלל ישראל, עד שתוהא ומתחרט על העבירה שעשה ושב ורפא לו ונכנס למחנה ישראל.

והנה בחינות אלו היו בכלל ישראל, היינו הכהנים נכנסו לכל השלשה מחנות בדבקות גדול לה' אחד, וזהו מרומז באותיות כה"ן שהן אותיות יחידים שאין להם זווג לעשר, היינו אות ה' אין לו זווג ביחידות, אות נ' אין לו זווג בעשיריות להיות מאה, אות ך' פשוטה אין לו זווג במאות, וכ"ז מרמז לבחינת דבקות בה' אחד. ושאר ישראל היו בכלל

במחנה ישראל, היינו שכולם היו באותה בחי' סור מרע, אבל שני הבחינות הראשונים לא נמצאו בכולם.

וע"ז אמר הקב"ה למשה ולאהרן ובניו כה תברכו את בני ישראל, פירוש שתברכו ותמשיכו על כל ישראל שני הבחינות הראשונים המרומזים באותיות כ"ה, שהם בחינות הראשונים, בחינת מחנה שכינה הנ"ל ובחינת מחנה לויה הנ"ל.

ונאמר וישלחו מן המחנה וגומר, פירוש, שבתחלה לא היה השלשה מחנות, לכן אמר להם הקב"ה וישלחו מן המחנה, היינו שהזהירם הקב"ה שיקדשו בעצמם שלשה מחנות קדושות, היינו שלשה בחינות הנ"ל. ומעיד הכתוב ואמר כן עשו בני ישראל, היינו שקדשו עצמם כנ"ל.

ולעתיד לבא ינחיל הקב"ה לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות (שלשה מאות ועשר עולמות) (עוקצין פ"ג מט"ז), כלומר שיהיה כל אחד ואחד מישראל המשתוקק עכשיו לאותם הבחינות הנ"ל ומשתדל להשיגם, ינחילו הקב"ה לעתיד להיות בכל השלשה מחנות הנ"ל, שלשה פעמים מח"נה גימטריא ש"ט ועם ה' אחד השוכן בתוכם עולה שלש מאות ועשר עולמות, יהי רצון שנזכה לזה במהרה אמן סלה:

כף אחת עשרה זהב מלאה קטורת (ז יד). ונ"ל על דרך עבודה, דהנה עיקר העבדות הוא לראות תמיד לאכללא שמאלא בימינא (זח"ג קעח.), היינו שיומתקו הגבורות בהחסדים (זח"ג קמב.). והסיבה לזה הוא בחינת יראה, כשיש לו גודל אימה ויראה לפני בורא כל עולמים ב"ה אז נעשה מבחינת יראה יראה, בחינת הסתכלות עינא פקיחא (זח"ג קל.), שהוא בחינת רחמים גמורים, וע"כ מכונה בחינת יראה בשם עי"ן, שמבחינת יראה נמשך בחינת עינא פקיחא.

והנה יש ב' בחינות יראה, יראה תתאה ויראה עילאה, ומקודם צריך להיות בבחינת יראה תתאה, ומזה יכול לבא לבחינת יראה עילאה, ועי"ז נכלל שמאלא בימינא ונעשה הכל בחינת ימין, ונמתקו כל הטבעיות שהוא בחי' גבורות בשרשם, כי שם קודם השתלשלות העולמות אין שם בחי' גבורות רק רחמים גמורים.

וזהו כף אחת, כף הוא לשון יד, היינו על ידי איזה בחינה נעשה יד אחת, היינו ששמאל נעשה גם כן ימין, ואז הוא בחינת יד אחת, גמר אומר עשרה זהב, היינו על ידי עשרה פעמים זהב גימטריא ב' פעמים מספר עי"ן, מרמז על ב' בחינות יראה הנ"ל, כי יראה מכונה בשם עין. ועל ידי ב' בחינות יראה הנ"ל מלאה קטורת, מלאה אותיות אלהי"ם גימטריא הטב"ע כדאיתא (ע' גינת אגוז ח"א דף ה ע"ג, פרדס שי"ב פ"ב), מרמז על בחי' דינים, קטורת הוא לשון התקשרות (ל' ארמי ע' רש"י ז"ל בראשית כה א מבר"ר סא ד

וע' מת"כ שם, פרדס שכ"ג ערך קטורת), היינו על ידי ב' בחינות יראה הנ"ל יכול לקשר ולדבק כל הבחי' גבורות לשורשם ולמקורם, ועי"ז נמתקו הגבורות בהחסדים, וממשיך בחינת שפע וברכה על כללות ישראל אמן כן יהי רצון.

בהעלותך

וידבר ה' וגו' דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלתך וגו' (ח ב). וי"ל מהו כפל הלשון דבר ואמרת, כמו שדקדק האור החיים. גם יש להבין פירוש רש"י על פסוק (ח ג) ויעש כן אהרן, להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, ע"כ. שלכאורה אין זה שבח לאהרן מה שלא שינה מצווי הבורא ית'.

ויתבאר כ"ז, בהקדם לבאר מה דאיתא במדרש (במ"ר טו ו) למה נסמכה פרשת מנורה לפרשת נשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך שלך גדול משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות ערב ובוקר וכו'. ודבריהם צריכים ביאור, מה זה נחמה לחליש' דעתו של אהרן כמ"ש באור החיים. גם למה לא הניח דעתו בכל הקרבנות שהוא מקריב, וגם בהקטרת הקטורת, גם בהקרבת קרבנות מחנוכת הנשיאים בעצמם למה לא הניח דעתו, והלא הוא היה המקריב ולא זולתו, ולמה לא ריצה אותו רק במנורה.

ונ"ל עז"ה, דהנה בבחינת עבדות הבורא ית' בתורה ומצות ומעשים טובים צריך להיות מתחילה קודם כל דבר בחינת הכנה, היינו שראשית דבר יתחיל לחשוב במחשבתו לקיים המצוה או לעסוק בתורה ותפלה, ובאתערותא דלתתא איתער אתערותא דלעילא ויסייעו אותו מן השמים להוציא מחשבתו מכח אל הפועל לקיימה בבחינת מעשה, וזאת ההכנה יקרה וחביבה היא מאוד לפני המקום ב"ה, שעל ידי אמצעות ההכנה ממשיך אור הקדושה מאור אין סוף ב"ה על ידי מעשה המצות ומעשים טובים ונתקרב למקור הקדושה.

והנה חנוכת הנשיאים היה בחינת ראשית והתחלת עבודה כדי להמשיך על ידה בחינת קדושה בחינת השראת השכינה במשכן על ידי הקרבנות שהקריבו, וע"כ לא הניח דעתו של אהרן בכל הקרבנות שהיה מקריב וגורם להמשכת קדושה עליונה, מחמת שזה הוא לא מחמת הכנתו רק על ידי הכנת אחרים שעשו מזבח. ואמר לו הקב"ה שלך גדול משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות, ובזה הניח דעתו, כי מתחילת ההכנה עד גמר המעשה היה הכל מחמתו שלא היה כלל מעשה אחרים בהמנורה רק שנעשית מאליה (במ"ר טו ד, תנחומא שמיני ח).

והנה צריך להבין למה המנורה לבדה דייקא נעשית מאליה, ולא שאר הכלים. הוא עד"ז, דהנה בחינת אהבה עליונה אינה בידי אדם רק בידי שמים, היינו שמעצמו אינו יכול לבא לבחינת אהבה עילאה בהשתוקקות עד כלות הנפש, רק שהבורא ית"ש משפיע לו אהבה עילאה, ודבר הגורם להשפעת אהבה עילאה הוא על ידי הכנת יראה, היינו על ידי שמזכך החומריות מכל דבר גשמי מחמת היראה ופחד שיש לו מהבורא ית' שהוא מנהיג ומשגיח בפרטי פרטיות כמאמר הכתוב (ירמיה כג כד) אם יסתר איש במסתרים וגו', ועוד כתיב (תהלים טז ח) שויתי ה' לנגדי תמיד, ועי"ז נעשה כלי מוכן לקבל השפעת אהבה עליונה, וכמו שכתוב בחובות הלבבות (ש' אהבת ה' פ"ד) שבגוף הגשמי אי אפשר בשום אופן לבא לאהבה עילאה, רק על ידי בחינת יראה שרואה תמיד לזכך החומריות מכל וכל שיהיה, כמו בחינת רוחניות על ידי הכנת קיום מצות ומעשים טובים, אז נשפע עליו בחינת אהבה עילאה, והוא יכול לקבל אז ההשפעה זו.

אך ורק להיות מיוחד ומקושר לבחינת אהבה כזה אי אפשר רק על ידי אהבת ישראל, היינו לאהוב כל אחד ואחד מישראל אפילו למי שהוא כלא חשוב מחמת שהוא דבוק תמיד בגשמיות, אף על פי כן צריך לאהוב אותו אהבה גמורה, לפי שמן הסתם בוודאי יש בו ניצוצות קדושות גם כן, אז יוכל להתייחד ולהתקשר את עצמו לאהבה עליונה.

והנה המנורה מרמז על אהבה עילאה, שהוא בחינת חסד קו ימין, שהמנורה בדרום (שמות כו לה, ב"ב כה:), שהוא בחינת ימין (בר"ר נב ד), לכך המנורה נעשית מאליה, מרמז על אהבה עילאה שהיא באה רק מאליה בידי שמים.

והנה אהרן הכהן היה מיוחד ומקושר לאהבה עילאה שמרומז לבחינת מנורה, מחמת שהיה אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, לכך היה צריך הוא להדליק את הנרות שבמנורה.

וזהו דבר אל אהרן ואמרת אליו, היינו שדבר זה שתדבר אל אהרן שהוא ידליק את הנרות. ואמרת אליו, היינו שהבחינת מנורה שמרמז על אהבה עילאה שייך רק אליו ולא לזולתו, מחמת שהוא אוהב את הבריות.

וגמר אומר הכתוב ויעש כן אהרן, היינו שאהרן עשה כן תמיד לאחוז בבחינת אהבת ישראל אפילו למי שהוא כלא חשוב כדי שיוכל להיות מיוחד ומקושר לבחינת אהבה עילאה בתמידות בלי הפסק, וזהו שפירש רש"י להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, ושמעתי בשם גדול אחד היינו ששינה ועשה מתבת ל"א צירוף א"ל, היינו אפילו למי שהוא בבחינת לא, שהוא כלא חשוב מחמת תאוות החומריות שלו, אעפי"כ גם אותו

אהב אהבה אמיתית מחמת שבוודאי יש בו בחינת א"ל בחי' ניצוצות קדושות שהוא חסד א"ל.

וזהו שסיים הכתוב אל מול פני המנורה העלה נרותיה, היינו אפילו לאותם שמעשיהם הם מול פני המנורה, היינו היפוך מעשה המנורה שמרמז על בחינת חסד, אעפ"כ גם שם היה מחפש והעלה נרותיה שהם ניצוצות קדושות אור אין סוף ב"ה שמאיר בהם.

וזהו וזה מעשה המנורה, היינו שהפסוק מפרש לנו מהו בחינת המנורה. מקשה זהב, היינו שכל דבר הוא היקש ושוה אצלו. עד ירכה עד פרחה מקשה הוא, היינו ששוה אצלו בבחינת אהבה אמיתית כל אדם בעולם מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין, שנזכה לבחינה זו אמן כן יהי רצון:

או יאמר לתרץ קושיות הנ"ל על זה הדרך, ובהקדם נבאר תחלה ענין המנורה בדרום (שמות כו לה, ב"ב כה:) בחינת ימין (בר"ר נב ד), ושולחן בצפון (שמות כו לה, ב"ב כה:) בחינת שמאל (זח"א קמז.).

הנה ידוע שכל השפעות נשפע על ידי התורה הקדושה, ובתורה יש בחינת ימין ובחינת שמאל, רמ"ח מצות עשה ושס"ה מצות לא תעשה כידוע (זח"ג קעד.), וכן הוא ענין השפעתה בחינת ימין ובחינת שמאל כמאמר הכתוב (משלי ג טז) אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד, היינו ההשפעה מבחינת ימין של התורה היא אורך ימים רוחנים ושפע קדושה, והשפעה מבחינת שמאל של התורה עושר וכבוד וחיים ופרנסה גופני.

אמנם עיקר ההשפעה הוא ביום השבת דביה ברכתא דכלא (זח"ב פח:), ובו נתנה התורה (שבת פו:) וכל ההשפעות, וכמאמר הכתוב (תהלים קלט טז) ימים יצרו ולא אחד בהם, כתיב ל"א באלף וקרי ל"ו בוא"ו (תהלים קלט טז), פירוש שמרמז לבחינת שבת שדבוק לבחינת אל"ף אלופו של עולם, ועל ידי זה נעשה ל"ו בוא"ו, שנמשך שפע קדושה רוחני ומזון הגופני בוא"ו ימי החול, היינו בשלשה ימים שלפני השבת ושלשה ימים שלאחר השבת כדאיתא בספרי הקודש (פע"ח ש' השבת פ"א).

וזהו ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים וארון ברית ה' נוסע לפניהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה וגו' (במדבר י לג). פירוש הר ה' היינו התורה שנתנה בשבת (שבת פו:), ונשפע לישראל שפע קדושה מבחינת התורה על ידי בחינת שבת לשלשה ימים שלאחר השבת. ועוד המשיכו עליהם שפע חיים רוחנים לשלשה ימים מבחינת שבת הנוסע לפניהם, היינו משבת הבא, היינו שארון ברית ה' הוא התורה ושבת, נוסע לפניהם לתור להם מנוחה, ולהמשיך עליהם שפע.

ועיקר גלוי הרצון רעוא דרעוין היא במנחה של שבת (זח"ב פח:), וע"ז מרמז הכתוב בנסעם מן המחנ"ה, אותיות מנחה.

וזהו מרומז גם כן באות נו"ן הפוכה שלפני ויהי בנסוע הארון ואחר ויהי בנסוע וגו' (שם לד), כי הארון הוא מרמז לבחינת תורה ושבת כנ"ל, והמשכת השפע של שבת אינו שוה, היינו שקודם השבת נמשך בזה הסדר נפש רוח נשמה וזה מרמז תיבת נו"ן במילואה היינו אות נ' מרמז לבחינת נפ"ש, אות וא"ו מרמז לבחינה האמצעית היינו בחינת רו"ח, והנו"ן פשוטה מרמז לבחינת נשמה. והמשכת השפע שלאחר השבת הוא בזה הסדר, נשמה רוח נפש, הפוכה מסדר הראשון שקודם השבת, ולזה הנונין הפוכין.

והנה כ"ז בהיות המשכן על מכונו, ובהיכל קודש הקדשים היה הארון שבו התורה והלוחות, ומשם יצא שפע, וחיים רוחניים וגופניים נמשך על ידי המנורה והשלחן, והיה המנורה בימין כי מנורה מרמז לבחינת חכמה בחינת חיים רוחניים, להבין ולהשכיל בתורה ובגדולת הבורא ב"ה, והוא חכמ"ה כ"ח מ"ה (זח"ג רלה:), שמבין גדולת הבורא ב"ה ומבין שפלותו של עצמו איך שהוא כלא חשיב ונעשה בחינת מ"ה אנו מ"ה חיינו (תנדבא"ר פכ"א, תפילת לעולם יהא אדם), ונכנע ונשפל לפני גדולת הבורא ב"ה, וממשיך עליו בחי' קדושה עליונה. והעלאת הנרות היה מנר המערבי (תמיד ו א) שסמוך לקודש הקדשים (ע' רש"י מנחות צח: ד"ה מדכתיב), מרמז לבחינת שבת, ומשם בא אור לכל שאר ששה נרות, לששת ימי החול כנ"ל.

ועל ידי השלחן עם לחם הפנים שבצפון נמשך שפע ומזון גופני מבחינת שמאל שבתורה, גם כן על ידי שבת, שהיו סודרין הלחם הפנים בשבת (מנחות יא ו) דביה ברכתא דכלא (זח"ב פח:).

וכל זה נעשה על ידי אהרן, וממילא כאשר העלה את הנרות של המנורה והמשיך שפע רוחני וחיים רוחנים על כלל ישראל, ממילא נתוסף לו קדושה על קדושתו וחיים טובים וארוכים רוחנים. וזה היה פיוסו, כשחלשה דעתו של אהרן אחר שראה שלא היה בחנוכה עם הנשיאים, אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך שלך גדול משלהם (רש"י במדבר ח ב, תנחומא בהעלותך ה). פירוש חייך, היינו חיים רוחניים שאתה ממשיך על עצמך בהעלות הנרות, גדול משלהם על ידי הקרבת הקרבנות של הנשיאים.

וזהו שאמר הקב"ה למשה דבר אל אהרן ואמרת אליו, פירוש תפייסו, ואמרת שהעלאת הנרות יהיה פעולה גדולה אלי"ו, היינו לעצמו כנ"ל.

ואחר כ"ז מעיד עליו הכתוב ואמר ויעש כן אהרן, להגיד שבחו של אהרן של"א שינה. מרמז שהמשיך השפע קדושה מבחינת תורה ושבת בבחינת ל"א באלף בדבקות באלופו

של עולם כנ"ל, ובזה שנה הל"א באלף ונעשה ל"ו בוא"ו, שהמשיך כל שפע וחיים רוחנים לכל ששת ימי החול על ידי המנורה, ומזון גופני על ידי לחם הפנים על השלחן כנ"ל.
וזהו מרומז במלת ויעש כ"ן, גימטריא שבעים, שהמשיך בחינת קדושה לכל יום מימי השבוע, ואין דבר שבקדושה פחות מעשרה (ברכות כא:), ונעשה מן שבעה ימי שבתא שבעים גימטריא כ"ן, שנזכה לזה במהרה בימינו כן יהי רצון אמן:
אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות וגו' ויעש כן אהרן וגו' (ח ב - ג). ולכאורה הקושיא מפורסמת, דהול"ל ששת הנרות ולא שבעת הנרות.
ויתבאר זאת, בהקדם לנו פירוש הפסוק בפרשה הקודמת (במדבר ז פט) ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול מדבר וגו' מבין שני הכרובים וידבר אליו, ולשום לב אל תוכן הכוונה מפני מה היה הדיבור יוצא מבין שני הכרובים דווקא.
והענין הוא על פי שידוע שעיקר בחי' השראת השכינה הוא על נשברי לב ונמוכי רוח כמאמר הכתוב (תהלים לד יט) קרוב ה' לנשברי לב ואת דכאי רוח יושיע, וכתיב (ישעיה נז טו) מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח. וזה היה מדרגת משה רבנו ע"ה שזכה לקבל את התורה ונקראת על שמו כמאמר הכתוב (מלאכי ג כב) זכרו תורת משה עבדי, מפני שהיה בתכלית הענוה כמאמר הכתוב (במדבר יב ג) והאיש משה ענו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה, ומבואר באור החיים (שמות לד כט) על מה שתיבת ענו חסר יוד מרמז לנו הכתוב שהיה מדרגת ענוה אצלו כל כך עד שהיה בדעתו שלא השיג למעלתה בשלמות, והיה לו לב נשבר ונדכה מאוד עבור זה שלא היה לו ענוה בשלמות לפי ערכו. ומדת ענוה היא בחי' חכמה שהוא יוד קטנה כהאי נקודה דלית ביה חיוור שחורה אני ונאוה (ז"ח שה"ש סט: ד"ה שחורה אני). ובחי' משה רבנו ע"ה שהיה לו ענוה שבענוה כנ"ל והוא שני יודין נקראת מעשר מן המעשר.
וכל דברינו הנאמרים ומבוארים רמז לנו הכתוב, וישמע את הקול מבין שני הכרובים, כרובים היא בחי' אנפי זוטרא כתרגום של כרובים כרביא (סוכה ה:), וזהו שני כרובים דייקא בחי' ענו וענוה שבענוה, מעשר מן המעשר כנ"ל.
אמנם אף שיזכה האדם למעלת ענוה ויהיה לו לב נשבר ונדכה, מ"מ צריך האיש הלז להתחזק מאוד בעבודת הבורא ברוך הוא אף שמכיר פחיתת ערכו מ"מ יהיה לבו נכון ובטוח בחסדו ית"ש כי חפץ חסד הוא וחפץ בתשובתן של רשעים.
וכשיהיה לאדם שני בחי' ענוה הנ"ל שהם שני יודין, יש לו כח להתעורר שפע ברכות בכל העולמות וזהו פותח את ידיך (תהלים קמה טז) אל תקרי ידיך אלא יודיך (ת"ז הקדמה ח:) שהם שני יודין מעשר מן המעשר, ועי"ז הוא משביע לכל ח"י רצון כנ"ל.

וזהו כולם בחכמה עשית (תהלים קד כד) שעל ידי ענוה שבענוה שהוא בחי' חכמה יש קיום ועשיה לכל הנבראים.

וזהו ג"כ בחי' המנורה, ששבעת הנרות הם שבעת ימי הבנין ז' מדות קדושות, וכשאדם מקשר אותם למדת ענוה בחי' חכמה אז יש אור וחיות לכל המדות.

ובזה נבא לביאור הפסוקים שהתחלנו בביאורם, בהעלותך את הנרות הם שבעה מדות הקדושות. תראה לקשר אותם אל בחינת ענוה שהוא פנימיות וחיות שלהם, וזהו אל מול פני המנורה, בחי' פנימיות של המנורה, גם ר"ת של א"ל מ"ול פ"ני ה"מנורה י"אירו גימט' ענ"יו, מרמז לקשר אותם לבחי' ענוה. ונבאר עוד, שעיקר בחי' המנורה שהיה בבית המקדש, שעל ידי שבעת הנרות נמשך קדושה לכנסת ישראל ולשבעה מדות קדושות שלהן. ולזה גמר אומר הכתוב ויעש כן אהרן, כ"ן הוא לשון דוגמא, שעל ידי קדושתו של אהרן שהיה מקשר שבעה מדות קדושות לבחי' ענוה כן המשיך אור וקדושה לכנסת ישראל ולשבעה מדות הקדושות.

ולזה העיר רש"י ז"ל בפירושו להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, להגיד הוא לשון המשכה כמו ששמעתי **מהרב הגאון דק"ק אפטא זצוק"ל נבג"מ**, וזהו להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, מחמת שלא שינה במעשה המנורה והיה מקשר ז' מדות קדושות לבחי' ענוה, ע"כ המשיך אור וקדושה לכללות ישראל ולמדותיהן.

והענין הזה יש לרמוז בפ' (ד) וזה מעשה המנורה מקשה זהב. והוא על פי הדברים הנאמרים באמת לעיל, שבחי' המנורה הוא לקשר השבעה מדות קדושות בבחי' ענוה, בחי' חכמה, בחי' יוד דלית בה שום התחברות אותיות רק נקודה אחת, וזהו מקשה זהב חתיכה אחת מרומז על בחי' יוד. כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה את המנורה, שכפי גודל מעלת משה רבינו ע"ה כן היה מדת הענוה שלו, וזהו כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה את המנורה, ודוק היטב והבן:

ויען יהושע וגו' אדוני משה כלאם (יא כח). פירש רש"י תנם לבית הכלא, לפי שהיו מתנבאים משה מת ויהושע מכניס. הענין הוא, כי צריך כל אדם לתקן קומתו להיות מרכבה לשכינה, להיות שם הוי"ה שורה בכל בחי' שבעה מדותיו שהם נגד ז' ימי הבנין, ואז הוא למעלה ממדרגת המלאכים, ומרומז זה כי זיין פעמים שם העצם ב"ה גימטריא ב"פ מלאך.

וכשאדם בא למדרגת אדם השלם ואעפ"כ הוא שפל בעיניו נבזה בעיניו נמאס ומחזיק עצמו שעדיין לא הגיע למדרגה הזאת בשלמות להיות גבוה ממדרגת המלאכים, אז הוא בבחי' מלאך ואינו בא לבחי' מיתה כלל כמו מלאך, כמ"ש בגמרא (קה"ר א לב) אין

אדם מת וחצי תאוותו בידו, פירוש אדם השלם אינו בא לבחי' מיתה רק כשחצי תאוותו בידו, היינו כשמוחזק בדעתו שעדיין לא בא לבחי' שלמות תאוותו ותשוקתו להשלים כל אבריו שיהיה מרכבה לו ית' להיות גבוה ממדרגת המלאכים, וזה היה מדרגת משה רבנו ע"ה שאמר ונחנו מה (שמות טז ז) שלא הגיע לבחי' שלמות.

ויהושע בהיות שהיה יודע בבחי' משה רבנו ע"ה שתקן כל ז' מדותיו בשלמות אמיתית להיות מרכבה לשכינה, והיה למעלה ממדרגת המלאכים, ואף על פי כן היה מוחלט בדעתו שלא בא לשלמות תאוותו ותשוקתו, והוא רק בבחי' מלאך שאין זה עדיין בחי' שלמות, ע"כ לא יתכן לכנות לו בחי' מיתה, לזה אמר אדוני משה כלא"ם, אותיות מלא"ך, היינו שאתה חשוב בעיניך רק בבחי' מלאך, בחי' חצי תאוותו לא בבחי' שלמות, וא"כ האיך אמרו עליך משה מת כנ"ל, לזה אמר תנם לבית הכלא כפירוש רש"י ז"ל, לפי שהיו מתנבאים עליו בחי' מיתה שזה בלתי אפשרי.

שלח

שלח לך אנשים וגו' (יג ב). פירש רש"י, לך לדעתך וכו'. וצריך להבין מה הוא לדעתך. וגם להבין הפסוק (יג יח) החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב וגו', ויש להבין מהו השינוי שכתב החזק הוא הרפה ולא אמר אם רפה כמו שנאמר המעט הוא אם רב וגו' אם רעה וגו' אם במבצרים, אצל כולם נאמר לשון אם וכאן נאמר רק באות ה"א.

ולהבין כ"ז, נקדים תחלה להבין בפסוק (במדבר יד יז) ועתה יגדל נא כח אדנ"י וגו', ולכאורה מהראוי היה לומר כח הוי"ה, כיון שצריך לעורר מדת הרחמים ולא מדת הדין. **אך** הענין הוא על פי מאמר חז"ל על בהבראם (בראשית ב ד) בה"א בראם (מנחות כט:), שהעולם נברא באות ה', פירוש שעיקר בריאת העולם היתה בשביל לתקן החמשה מדות גדולה גבורה תפארת וכו' ולארמא ימינא על שמאלא כדאיתא בזוה"ק (ח"ב דף סז.), היינו להפך החמשה מדות גשמיים לבחי' ה' מדות דקדושה, היינו שחמשה מדות גשמיים נקראים יד עם חמשה אצבעות של שמאלא, וצריך לארמא ימינא בחי' יד ימין בחי' ה' מדות דקדושה שיתגברו על בחי' גשמיות כידוע.

וזהו שאמרו חז"ל (מנחות כט:) למה נברא העולם באות ה"א לומר שאם חטא האדם אני אפתח לו פתח וכו', פירוש שאם ישוב האדם בתשובה יהיה נעשה מן אות חית שהוא מרמז על חטא, אות ה"א בחי' ד"ו כזה ה, בחי' עשר בחי' יוד שנעשה מן ה' מדות גשמיים ה' מדות דקדושה ונעשה עשר בחי' יו"ד, ונעשה מן שתי ידות יד שמאל יד ימין שני פעמים י"ד גימטריא כ"ח.

וזה מרומז בפסוק (בראשית א א) בראשית ברא אלהים את ה"שמים ואת ה"ארץ, פירוש ה' שמים מרמז לבחי' ה' מדות רוחניים, ה' ארץ מרמז לבחי' ה' מדות גשמיים ארציים, לארמא ימינא על שמאלא כנ"ל, בחי' ב' ידות כנ"ל.

וזהו בחי' כ"ח דעובדא דבראשית (ת"ז ת' סט צט:), היינו שעל ידי מעשה בני אדם שמרימים ימינא על שמאלא בחי' ב' ידות כנ"ל, כביכול מוסיפין כח לפמליא של מעלה שמהפכים דינא לרחמי.

וזהו (יד יז) ועתה יגדל נא כח אדנ"י דייקא, פירוש שיתגדל כ"ח בפמליא של מעלה על ידי בחי' אדנ"י בחי' דינ"א שנתהפך לרחמים כנ"ל. וזהו מרומז בפסוק (תהלים סח לה) ת"נו עו"ז ל"אלהים, ר"ת ת"ל"ע גימטריא ת"ק, כי על ידי שנעשה מן ה' מדות גשמיים ה' מדות דקדושה וכל דבר שבקדושה אין פחות מעשרה נעשה מן ה' חמשים ומן חמשים נעשה ת"ק בחי' תל"ע הנ"ל, בחי' ת"נו ע"וז ל"אלהים, בחי' הוספת כח לפמליא של מעלה בחי' ע"ל"ת תמיד העשויה בהר סיני.

וכ"ז מרומז בפרשה שלח לך האנשים, פירש"י לך לדעתך, פי' שתשלח אנשים שיהיה לך לדעתך היינו שיהיה בהם בחי' דעת להכניס החמשה מדות גשמיים לבחי' קדושה ויהיה נעשה מהם בחי' ל"ך גימטריא חמשים, כי הקדושה אין פחות מעשרה ומן ה' נעשה ל"ך.

וכן הזהיר להם משה ואמר עלו זה בנגב, פירוש שתעלו החמשה מדות גשמיים לבחי' דרום בחי' ימינא בחי' נגב, שיהיה נעשה מן אותיות ג"ב היינו ה', יהיה נעשה אות נו"ן מן נג"ב, בחינת חמשים כנ"ל, ובזה יהיה בכם כח ועליתם את ההר זה ארץ ישראל, על ידי בחי' ה"חזק הוא ה"רפה, פי' שיהיה נעשה מן בחי' ה"רפה היינו ה' מדות גשמיים בחינת רפה, יהיה נעשה ה"חזק בחינת ה' מדות דקדושה שהוא בחינת חזק.

אמנם לכל זה צריכים להשיג תחלה בחינת ענוה, לזה אמר יהושע בן נון טובה הארץ מאד מאד (יד ז), לרמז שטובה הוא להשיג לכל הבחי' דקדושה על ידי בחי' מאד מאד הוי שפל רוח (אבות ד ד) בחינת ענוה, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

ועתה יגדל נא כח אדני וגו' (יד יז). להבין ענין הזכירו בכאן שם אדנ"י דווקא, ולכאורה ה"ל להזכיר בתפלתו שם הוי"ה שהרי הוא כדי להמשיך רחמים על ישראל בתפלתו, ולמה הזכיר שם אדני בחי' דין.

אמנם הענין הוא, ישראל עם קדושו המה מתקנים ומעלים בחי' מלכותו ית' על ידי מעשיהם ושמירת המצות שמקדשים את עצמם במעשה דיבור ומחשבה בקבלת עול מלכות שמים בשלמות באהבה ויראה, ועי"ז נכנעים ונשפלים כל מלכות עובדי עבודה

זרה ונתגדל ונתעלה בחי' מלכותו ית', כמאחז"ל (ע' אבות פ"ג מ"ה) כל המקבל עליו עול מלכות שמים מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, כי כל מלכות זר נכנע ונשפל לפני בחי' מלכותו ית' על ידי מעשיהם של ישראל.

ובפרט על ידי שמירת שבת כראוי נתגדל מלכותו יתברך, כמאמרם (תפילת העמידה דמעריב ושחרית דשבת) ישמחו במלכותך שומרי שבת וכו', שבשבת נתמלאה בחי' מלכות שם אדנ"י במילואה גימטריא תרע"א, ועם שם א"ל (פע"ח ש' ק"ש פ"ג) עולה גימטריא שב"ת.

וזה היה ענין השנים עשר נשיאים, נגד שנים עשר אותיות של שם אדנ"י במילואה. ובהם היה ארבעה דגלים נגד ארבעה אותיות העיקרים, היינו דגל מחנה יהודה נגד אות א' ונכלל בו שני שבטים נגד אותיות מילואה היינו למד פא, וכן דגל מחנה ראובן והחונים עליו נגד אות דל"ת במילואו, ודגל מחנה אפרים נגד אות נו"ן מהשם וכו' כדאיתא.

ומשה רבינו ע"ה רצה והשתדל בהעלאת ובהתגדל מלכותו ית', שיכנסו ישראל לארץ ישראל בקדושה ובטהרה בקבלת עול מלכות שמים בשלמות כדי שיתגדל מלכותו ית', ובחר נשיאי ישראל איש אחד לשבט שיכנסו לארץ ישראל כנ"ל. אמנם אחר שקלקלו המרגלים בקבלת עול מלכות שמים, ונשארו רק יהושע בן נון למטה אפרים וכלב בן יפונה למטה יהודה שהם מכוונים נגד אותיות נ"א מהשם היינו יהושע למטה אפרים נגד אות נו"ן כנ"ל וכלב בן יפונה למטה יהודה נגד אות אל"ף כנ"ל ושאר האותיות לא נתקנו, לכן התפלל משה רבנו ע"ה ועתה יגדל נ"א וגו' פי' שיתגדל מלכותו יתברך על ידי שני אותיות נ"א כי הנשיאים שהמה מכוונים נגדם תקנו אותם בקבלת עול מלכות שמים בשלמות בהכנסתם לארץ ישראל וד"ל, וכן יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

או יאמר וע"תה יגדל נא וגו' (יד יז) עד"ז, שלכאורה י"ל על תיבת נא שנראה כמיותר (גם לכאורה אינו מובן כי משה היה רוצה לעורר מדת החסד למה התפלל בשם אדנ"י המורה על מדת גבורה ולא התפלל בשם הוי"ה ב"ה המורה על מדת חסד ורחמים).

אך נ"ל עד"ז, דהנה עיקר בחי' חסד ורחמים אינו שורה רק על מי שמקבל עליו עול מלכות שמים בשלמות, היינו שמאמין באמונה שלמה שהבורא ית' הוא מנהיג ומשגיח בפרטי פרטיות ועל כל תנועה ותנועה מן כל אבר ואבר, ומתבונן בדעתו שלולי הבורא ית' מקור החיים ב"ה היה נותן לו חיות וכח באותו אבר לא היה יכול להתנועע באותו אבר כלל, ומזה יביט תמונת ה' בכל רגע ורגע ומקיים שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז ח), ומחמת זה יפול עליו גודל אימה ופחד ויראה ובושה והכנעה לפני הבורא עולם ב"ה, יהי רצון שנזכה לבחי' יראה כזו.

וכשהוא מקבל עליו עול מלכות שמים בגודל אימה ופחד ויראה כנ"ל אז בא לבחי' ביטול במציאות לגמרי, רק הבורא ברוך הוא משפיע עליו רוב רחמיו וחסדיו ממקור החסד והרחמים ונותן לו חיות בבחי' ואתה מחיה את כולם (נחמיה ט ו) שיוכל להיות בבחי' קיום בעולם הזה, ומי יתן ונזכה לטעום מבחי' יראה כזו ונוכל לקבל השפעת חסד ורחמים ממקור הרחמים, מי"ב מכילין דרחמי ששם א"ל הוא מקור לכל המדות כמ"ש כמה פעמים (פ' בראשית עה"פ ויברא אלהים את התנינים).

והנה שם אדנ"י מרמז על בחי' קבלת עול מלכות שמים בשלמות, ויש בשם הזה י"ב אותיות במילואו, מרמז על י"ב שבטים כשהם מקבלים עליהם עול מלכות שמים בשלמות שהוא שם אדנ"י במילואו אז יכולים להמשיך עליהם י"ב מכילין דרחמי רחום וחנון וכו'.

והנה בחינת ישראל אשר בך אתפאר (ישעיה מט ג) היה בהם בחינת ד' דגלים, והמה מרומזים נגד ד' אותיות של שם אדנ"י, ושנים עשר שבטים מכוונים נגד י"ב אותיות מילואו של השם אדנ"י, מרמז שצריכים ישראל עם קדושו להמליך אותו עליהם ועול מלכותו יקבלו תמיד בגודל אימה ויראה ופחד שמרומז בד' אותיות של שם אדנ"י ובמילואו הם י"ב אותיות בלי שום הפסק בכל עת ובכל שעה כמאמר הכתוב (ירמיה כג כד) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו וגו'.

וזה היה עיקר כוונת משה רבנו ע"ה בשליחות המרגלים שנים עשר אנשים לארץ ישראל, כדי שיקבלו שם הי"ב אנשים עול מלכות שמים בשלמות שמרומז בי"ב אותיות מילואים של שם אדנ"י כאמור למעלה, לפי שבחי' ארץ ישראל מסוגלת לקבלת עול מלכות שמים בשלמות באמת לאמתו לפי ששם הוא השראת השכינה, בכדי להשפיע אח"כ בחי' קדושה זו לכללות ישראל, ועי"ז יתמשך להם חסד ורחמים מי"ב מכילין דרחמי.

אכן כאשר מאסו המרגלים בבחינת ארץ ישראל מאסו בבחינת קבלת עול מלכות שמים ר"ל, אז נפסק השפעת הצנור ממקור החסד והרחמים לכללות ישראל.

אכן משה רבנו ע"ה כל חפצו ורצונו היה להחזיר עטרה ליושנה להמשיך השפעת הצנור ממקור החסד והרחמים לכללות ישראל, על כן היה מוכרח ונצרך לבחי' המשכת קבלת עול מלכות שמים בשלמות על כללות ישראל מתחילה, ואז יוכלו לקבל אחר כך השראת השכינה בחי' חסד ורחמים עליהם. והתחלת הבנין של המשכת קבלת עול מלכות שמים על כללות ישראל לא היה באפשרי כי אם על ידי דגל מחנה אפרים ועל ידי דגל מחנה יהודה, כי יהושע משבט אפרים וכלב משבט יהודה לא מאסו בבחינת קבלת עול מלכות שמים, אדרבה קיבלו עליהם עול מלכות שמים בשלמות בזה שלא

נטו אחר עצת מרגלים, על כן היה בקשת משה רבנו ע"ה מבורא עולמים ב"ה שיתגדל ויתנשא שם אדנ"י במילואו על ידי קבלת עול מלכות שמים בשלמות על כללות ישראל על ידי זכות יהושע וכלב שקבלו עליהם עול מלכותו באמת ובתמים בארץ הק', ויושפע בחי' זו בכללות ישראל כדי שישרה עליהם שכינתו שהוא בחי' המשכת שפע החסד והרחמים ממקורו בלי הפסק על כ"י.

וזהו כוונת הכתוב ועתה יגדל נא כח אדנ"י, היינו שעל ידי בחי' נ"א שהוא מרמז על דגל מחנה יהודה שהוא כנגד אות א' משם אדנ"י ועל דגל מחנה אפרים שהוא דגל שלישי כנגד אות נו"ן מן שם אדנ"י, לפי שהנו"ן אות שלישי משם אדנ"י, על ידי בחי' נ"א שהם שתי אותיות משם אדנ"י שהם מכוונים נגד ב' דגלים יהודה ואפרים יתגדל ויתנשא ויתקדש שם כח אדנ"י בחי' המשכת קבלת עול מלכות שמים בשני דגלים האחרים ג"כ כמו ביהודה ואפרים, ויתמלא השם. ואז יהיה הוי"ה ארך אפים וגו', היינו שיהיה השראת חסד ורחמים ממקור החסד והרחמים כאמור למעלה, לפי שאין מקור החסד שורה רק על מי שמקבל עליו עול מלכות שמים בשלמות, יהי רצון שנזכה במהרה לקבלת עול מלכות שמים שלמה על ידי בחי' ארץ ישראל כן יהי רצון.

קרח

ויקח קרח בן יצהר וגו' (טז א). פירש רש"י, לקח את עצמו לצד אחד וכו' ד"א וכו' מה עשה עמד וכנס ר"נ ראשי סנהדראות וכו' והלבישן טליתות שכולן תכלת וכו' זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה ע"כ.

ולהבין זה, הנה כתיב (קהלת ג יד) והאלהים עשה שיראו מלפניו וגו', פירוש שעיקר בריאת העולם היתה בשביל עבודת האדם שתהיה לה' ביראה אמיתית, וכמאמר בראשית בשביל היראה הנקראת ראשית (אותיות דר"ע אות ב), ואלמלא חטא האדם שגרם למסך ומבדיל בוודאי היתה בחי' יראה אמיתית לכל אדם בלי שום הכנה ויגיעה כלל, אמנם כאשר גרם החטא נעשה מסך מבדיל המסתיר בחי' הקדושה והיראה אמיתית מן האדם. אמנם ה' ברוב רחמיו קדשנו במצותיו ונתן לנו תורתו הקדושה ומצותיו הקדושים להאיר לנו עינינו ולהכין לבבינו אל ה' שתוכל לשרות עלינו בחי' הקדושה ויראה אמיתית על ידי זיכוך רמ"ח אברים ושס"ה גידים שיזדככו על ידי תורה ומצות תחילה (היינו רמ"ח מ"ע ושס"ה ל"ת שהן בחי' אברין דמלכא) כי בלא זאת אי אפשר (לבא לבחי' יראה הוא בחי' נפש רוח נשמה).

ואם אמור יאמר האדם, א"כ שכל כוונת הבורא ברוך הוא רק לבא לבחי' יראה דווקא, לכן אדבק את עצמי רק במדת יראה לבד, ולמה לי שאר תורה ומצות. וע"ז אמר הכתוב (דברים כד ו) לא יחבול רחים ורכב כי נפש הוא חובל, ר"ל שמרמז על עצת היצר הרע זו שאמרנו, כי מצינו שבחי' יראה נקרא בחי' ריח כמאמר הכתוב (ישעיה יא ג) והריחו ביראת ה', ובחי' אהבה נקרא רכב כי הוא רוכב על בחי' יראה.

וזהו שרמז הכתוב לא יחבול רחים ורכב, רמז לב' בחינות אלו, שלא יקח אותם בבחי' חבלה וגזילה, ר"ל בלי הכנה של תורה ומצות כנ"ל. כי נפש הוא חובל, ר"ל שהוא כמו שרוצה לגזול נפש רוחני ואין בידו ללקחו (רק על ידי לקיחת הגוף הגשמי) כמו כן אי אפשר ליקח ב' בחינות אלו (שהוא בחי' נפש רוח נשמה לבחי' תורה ומצות) בלי הכנה כנ"ל (על ידי רמ"ח מצות עשה והוא בחי' אברין וכו').

ולזה רמזו רז"ל באמרם (ע"ז ג.) מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, כי שבת מרמז לבחי' יראה כידוע (ת"ז ת' ט כד:), ומי שטרח בעצמו לעשות כלי מוכן ומקודש קודם שבת על ידי תורה ומצות הוא יאכל בשבת, ר"ל תשרה עליו בחי' יראה.

וזה שאמר הכתוב (בראשית ב ב) ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה, ויכל הוא לשון תכלית, ר"ל תכלית כוונת הבורא ברוך הוא במלאכתו אשר עשה הוא בשביל בחי' ביום השביעי, היינו להגיע לבחי' שבת בחי' יראה אמיתית כנ"ל.

וגם מרומז בפסוק (תהלים קלט טז) ימים יוצרו ולא אחד בהם, פי' שתכלית כל הימים שנוצרו הוא רק בשביל אחד בהם, והוא יום השבת בחי' יראה כנ"ל (תנדבא"ר א), והתחלת הבחינה הוא בר"ח של מולד הלבנה המרמז לבחי' יראה כידוע, וזהו שתקנו אנשי כנה"ג בסדר התפילה (מוסף לשבת ר"ח) אתה יצרת עולמך מקדם כלית מלאכתך וגו' וראשי חדשים להם קבעת וגו', פי' שעיקר יצירת העולם היתה בשביל יום השביעי ור"ח המרמזים לבחי' יראה.

וכ"ז מרומז בל"ב חוטין של ציצית ובהם חוט של תכלת, שהל"ב חוטין מרמזין על בחי' התורה ותרי"ג מצותיה שהיא ל"ב ליבא דעלמא, (וכתיב (ירמיה יז י) אני ה' חוקר לב, ורחמנא ליבא בעי (סנהדרין קו:) שלא תהיה בשעת עבודה הכוונה בלב רק מצד יראת עצמותו ית' יראה פנימיות יראה עילאה, כי אית יראה ואית יראה (ת"ז הקדמה ה:), יראה תתאה ויראה עילאה, יראה תתאה נקרא בחי' אדנ"י בחי' דלת ושער לבא ליראה עילאה, ונקרא בחי' חית מלשון חִיתה ופחד, כי יראה תתאה היא בחי' יראה חיצונית מיסורים וכל צרה שלא תבא שהוא דבר בפני עצמו, אבל יראה עילאה היא מצד עצמותו ית' הוא בחי' חית אימא עילאה בחי' בינה דרגא תמינאה מתתא לעילא, ולכן אמר דוד

המלך ע"ה (תהלים טז ח) שויתי ה' לנגדי תמיד, היינו מצד יראת עצמותו ית' מצד זה כי מימיני בל אמוט.

ונוכל לרמז זה בפ' ציצית (במדבר טו לט) וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה', שמצות ציצית שקולה נגד כל המצות (נדרים כה.), פירוש שיש להסתכל בכל מצוה ומצוה מתרי"ג מצות על בחי' מצות ציצית שהוא ח' על ד', היינו ח' חוטין על ד' כנפות הוא יראה תתאה עם יראה עילאה, והבחינה הזאת נקרא בחינת עיינין והסתכלות בכל מצוה ובמה הוה בלב הוא ל"ב נתיבות החכמה והוא בחי' אלף י"ו לעילא י"ו לתתא גימטריא ל"ב, וזהו עבודה בשלמות נקרא בחי' אחד. ופסוקי היראה נמי מורין על יראת עצמותו ית"ש ולא משום יראת זולתו וזהו (דברים יג ה) אחרי ה' אלהיכם תלכו ואותו תיראו וגו' וכן את ה' אלהיך תירא (שם ו יג), כולם לדבר אחד נתכוונו, ופירושם, אפילו אתם הולכים אחרי ה' אלהיכם אפילו הכי אותי תיראו מצד עצמותו ית' ולא משום יראת העונש.

ויש לרמז הג' בחינות של אחד הם ג' בחינות משה ואהרן ובניו, משה הוא בחינת א' בחי' החכמה (איוב לג לג), ואהרן הוא בחינת ח' בחינת בינה (כנ"ל) ולזה הוא משמש בשמונה בגדים, ובניו הם בבחי' ד' ולזה הם משמשים בד' בגדים.

אבל קרח רצה ליקח הג' בחינות של אחד לצד עצמו ולא מצד עצמותו ית' להתדבק מצד השם בעצמו כמ"ש (דברים ד ד) ואתם הדבקים בה', ולזה אמר משה לקרח אתה וכל עדתך הנועדים בבחינת על ה', כלומר מצד זולתו ולא מצד עצמותו ית'.

ועל חטא זה שעיר ר"ח מכפר, ולזה נאמר בו לה' חטאת (במדבר כח טו), דנודע (זח"ג רמח.:, ע' פע"ח ש' ר"ח פ"א) שהוא מכפר בסוד מיעוט הירח שהוא הסתרת אור מלחזות בנועם ה' ולדבק בדבקות עצמותו ית' בעצמו.

וע"ז מרומז באגדת דרבב"ח (ב"ב עד.) תא ואחוי לך בלועי דקרח וכו' ומהדר להו מתלתין יומין לתלתין יומין וכו', ר"ל מר"ח לר"ח, כי ר"ל בלועי דקרח שעבדות קרח להבורא ברוך הוא לא היתה מן המובחר רק בלועי בעבודתו הנאת עצמו, ולזה מהדר מר"ח לר"ח שאזי השעיר מכפר על החטא שעבד עבודה שאינו נק' לה' כנ"ל.

ועל בחינת עבדות מן המובחר נאמר (במדבר יח כו) והרמות ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר, וזה נרמז בתפלת מוסף דר"ח זכרון לכולם יהיו ותשועת נפשם מיד שונא, היינו שיזכו לעבדות ה' על דרגא פנימאה שהוא יראה עילאה מצד עצמותו ית' ולא יראה תתאה מצד יסורים או שונא, רק נזכה להיות מעובדי ה' באמת בלא שפתי מרמה) שיהיה הכנה לבחי' חוט של תכלת בחי' יראה כנ"ל.

וזה היה טעות של קרח, ומרומז בפסוק ויקח קרח נוטריקון ק"דושת ר"אש ח"דש, היינו שלקח בחי' ר"ח בחי' יראה בלי הכנה של תורה ומצות. ופירש"י שלקח עצמו לצד אחד, ר"ל לבחי' שבת הנקרא אחד בהם כנ"ל.

וזהו שרמז למשה רבנו ע"ה בטליתות שכולה תכלת (במ"ר יח ג), ר"ל כולה בחינת יראה בלי קבלת עול תורה ומצות. ולמד ק"ו מה טלית וכו' חוט אחד של תכלת פוטרו וכו', כיון לטעות הנ"ל, ואמר אם שעיקר היגיעה של תורה ומצות הוא רק בשביל היראה א"כ אדבק ואעבוד לה' בבחינת יראה לבד, ובזה טעה כי אי אפשר להגיע לאמיתית היראה כי אם דווקא על ידי תורה ומצות כנ"ל, והוא רצה להיות כהן גדול ולא היה גופו מזדכך בהכנה כמו אהרן הכהן, ובאמת מי שצריך ליכנס לפני ולפנים לעולמות עליונים כל כך צריך הכנה גדולה מאוד בקדושה ובטהרה יתירה, יהי רצון שנזכה להזדככות שעל ידי תורה ומצות אמן כן יהי רצון:

או יאמר ויקח קרח (טז א). איתא במדרש (סנהדרין קט:) מה לקח לקח מקח רע לעצמו. ומה ראה קרח לשטות זה והלא פיקח היה וכו' לקח ר"נ ראשי סנהדראות והלבישן טליתות שכולן תכלת וכו' (במד"ר יח ח). ולכאורה יש לדקדק בלשון המדרש, מהו הלשון מקח רע. ומהו הוא הסיבה דווקא מחמת הטליתות.

ונראה לבאר על פי מה שנקדים לבאר מה דאמרינן בברכות דק"ש המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית כאמור (תהלים קלו ז) לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו, וצריך להבין מהו הראיה מן הפסוק הזה שבכל יום הוא מחדש אורם, והא קיי"ל דעושה לשעבר משמע.

ונראה לבאר על פי מוסר ודרך לעבודת הבורא ברוך הוא, דהנה ידוע (איכ"ר א לג) שישראל מוסיפין כח וגבורה בפמליא של מעלה כמאמר הכתוב (תהלים סח לה) תנו עוז לאלהים וגו', ובמה הן מוסיפין כח הנ"ל הוא באמונה, כשאדם מאמין באמונה שלמה שהכל תלוי ברצונו ית' ופועל כרצונו בכל העולמות ועם כל הנאצלים והנבראים והיצורים והנעשים ולשדד כל המערכות כולם הכל כרצונו, וכשאדם ידמה זאת תמיד ברעיוניו בלי הפסק ובלי היסח הדעת כלל יבא לו פחד ויראה עליונה ומתפחד ומתירא מפניו בגין דאיהו רב ושליט עיקרא ושרשא דכל עלמין והוא אסחר לכל עלמין והוא בגו כל עלמין ולית אתר פנוי מיניה, וזאת היראה הוא רצונו ית' וכוונת הבריאה זאת היתה כמאמר הכתוב (קהלת ג יד) והאלהים עשה שייראו מלפניו, וכשאדם בבחי' היראה כזו הגם שהעולם נברא בשם אלהים שהוא הטבע (פרדס שי"ב פ"ב) אעפ"כ כשאדם מאמין באמונה שלמה שהוא אדון כל ומשגיח ע"כ בפרוטרוט ופועל הכל ברצונו וירא ומתפחד

מאת השי"ת יראת הרוממות אזי הוא למעלה מן הטבע ויכול להשפיע אורות חדשים בעולמות עליונים ותחתונים כי הוא למעלה מן הטבע.

וזה ג"כ כוונת הכתוב (במדבר טז ל) ואם בריאה יברא ה', פי' כי בריא"ה אותיות בירא"ה, היינו כשהאדם הוא בחי' יראת הרוממות כנ"ל אז הוא למעלה מן הטבע וגורם בזה שיברא ה' בכל העולמות אורות חדשים.

ומפני זה נאמר בבריאת העולם (בראשית א טז) ויעש אלהים את שני המאורות, לשון נקבה, כי אז היתה בבחי' נוקבא, וכאן כתיב לעושה אורים כי עתה הוא בחי' דכר למעלה מהטבע.

וזהו ג"כ כוונת מאמרם ז"ל (שבת קנו.) שאמר הקב"ה לאברהם צא מאיצטגנינות שלך אברם אינו מוליד אבל אברהם מוליד, היינו כדבר האמור למעלה, צא מן בחי' הטבע כי ניתוסף לך ה"א בשמך ובחי' ה"א היא למעלה מהטבע כנודע (עי' זח"ג י:), ובבחי' זו תוכל להוליד.

אך אי אפשר לבא לזו הבחי' שיהיה למעלה מהטבע כי אם שיהיה בבחי' יראה עילאה ובבחינת אמת שכל כוונתו לא יהיה להנאת עצמו רק לה' לבדו שעל ידי זה יתגדל ויתקדש שם שמים, וזאת הבחי' הוא בבחי' חי"ת, כנודע שעולם הזה הוא בבחי' זיי"ן כמאמר הכתוב (שמות לא יז) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וגו', וזאת הוא בחי' זיין ימים כידוע ז' ימי הבנין, ובחי' עולם הבא הוא בחינת חי"ת כי עולם הב"א בגימטריא ח'.

וזה כוונת מצות ציצית שמונה חוטין כנודע, לרמז על בחי' הנ"ל. וזהו מרמז מצות תכלת בציצית, היינו שאמרו חז"ל (סוטה יז.) תכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד, היינו שבבחי' חי"ת יבוא לבחי' יראה עילאה המרומז בכסא הכבוד, ולכן האדם שהוא בבחי' יראה עילאה בחי' חי"ת הוא למעלה מן הטבע שהוא בחי' זיי"ן כי ח' הוא במספר יותר מזיין.

וזהו ג"כ כוונת השבח המלך המרומם לבדו מא"ז (ברכת יוצר אור), פירוש כשאדם מכוין בכל מעשיו להגדיל ולהמליך את השם הנכבד והנורא לבדו אז הוא בבחי' חי"ת גימטריא א"ז, לרמז על הבחי' הנ"ל. וגם לרמז על אותו האיש שהוא בבחי' חי"ת הוא ראוי למלוך.

ולזה בא מאמר המדרש ואמר וקרח שפיקח היה מה וכו', היינו שהיה יודע שבעולם הזה שהוא בבחי' זיי"ן ראוי שימלוך משה רבנו ע"ה מחמת שהוא היה בבחי' חי"ת ואהרן הכהן יהיה בחי' כהן גדול, והוא היה רוצה ג"כ לעשות דבר שהוא למעלה מן הטבע

היינו שתפס בחי' חי"ת הנ"ל, אך שלא היתה כוונתו באמת בשביל שיתגדל ויתקדש שם הנכבד והנורא רק היה דורש לכבוד עצמו, וזה הוא מדת שקר, ונרמז בשמו קר"ח אותיות ק"ר והחליף אות שי"ן באות חי"ת, היינו שרצה לתפוס בחי' חי"ת באופן שק"ר ולפי שלא היתה כוונתו באמת נתהפך לרע לו, וזהו כוונת המדרש שלקח מק"ח ר"ע גימטריא חי"ת במילואו, מחמת שכוונתו היה רק לעצמו ולא שיתקדש שם שמים לכך נתהפך לרע לו.

ובאופן זה ראיתי פירוש הפסוק (טז ה) בוקר ויודע ה' את אשר לו **בספר פנים יפות**, היינו שיודיע ה' מי שכוונתו היתה רק לו להנאת עצמו כנ"ל. ואת הקדוש, היינו מי שכוונתו בשביל שיתגדל ויתקדש שמו ית' ודפח"ח. השי"ת יזכנו להיות מהעובדים באהבה ויראה אמיתית בשלמות אמן כן יהי רצון:

בוקר וידע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר בו יקריב אליו (טז ה). קודם שנבאר זה הפסוק מוכרחים אנו לפרש פסוק הקודם לזה (טז א) ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי, שלכאורה לישנא דוי"קח ק"רח אינו מובן מה לקח, הגם שדרשו רז"ל (במדב"ר יח ח) שלקח טלית שכולה תכלת, אך קשה האיך רמיזא זאת באורייתא. ואונקלוס תרגם ואתפלג, וזה ג"כ אינו מובן שתיבת ויקח יהיה פירושו ואתפלג.

אך נוכל לומר עד"ז, דהנה צריך להבין מפני מה נשתנה תכלת למצות ציצית מכל שאר הצבעונים, דהנה אמרו רז"ל (סוטה יז.) שתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד, ולהבין הרמז מה שרמזו רז"ל בג' דמיונות אלו בד"ז, דהנה יש ג' לבושין מחשבה דבור ומעשה, וצריך האדם לקדש ולטהר ג' לבושין אלו, היינו שיהיה תמיד מחשבתו דבוקה בהבורא ברוך הוא וכל דבוריו ומעשיו יהיו רק בתורה ומצות ומעשים טובים לעשות בזה נחת רוח ליוצרו ובוראו, וזהו שרמזו רז"ל בג' דמיונות הנ"ל שבחי' תכלת מרמז עליהם שצריך האדם לקדש ולטהר ג' לבושין הנ",ל ועל ידי הכנף פתיל תכלת שעושה ורואה אותם תמיד יוכל לבא לבחי' קדושה עליונה בג' לבושין הנ"ל, ובזה כלול כל התורה והמצות כמאמר הכתוב (במדבר יט יד) זאת התורה אדם, פירוש זאת כלל כל התורה הוא בחינת אדם, מרמז על ג' בחי' מחשבה דבור ומעשה, לפי שאותיות אל"ף במילואו הוא אותיות פלא לשון מכוסה, לרמז על המחשבה שהיא מכוסה.

ובחינת התקשרות ג' לבושין אלו למקורם אי אפשר רק על ידי פתיל תכלת שעושה בהכנף לבד, כמאמר הכתוב (במדבר טו לט) וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה', אבל בטלית שכולה תכלת אי אפשר לבא לבחי' קדושה עליונה בג' לבושין הנ"ל, לפי שבבחי' תורה אינו רשאי להוסיף ולא לגרוע כמאמר הכתוב (דברים ד ב) לא תוסיפו

ולא תגרעו וגו', וקרח היה רוצה להמשיך בחי' קדושה עליונה בג' לבושין הנ"ל על ידי טלית שכולה תכלת וזה אינו באפשרי כלל.

וזה מרומז בפ' ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי, יצהר קהת לוי גימט' תכלת ו', אות וא"ו מרמז על בחינת מחשבה כנודע (ע' זח"ג כט:), וג' שמות אלו יצהר קהת לוי מרמז על ג' לבושין אלו הנ"ל, פירוש שקרח היה רוצה להמשיך בחי' קדושה עליונה בג' לבושין הנ"ל על ידי טלית שכולה תכלת, וזהו אינו באפשרי, ולא די שלא בא לבחי' התקשרות עי"ז אלא שעוד היה נפרד מבחי' קדושה עי"ז.

וזהו שתרגם אונקלוס ואתפלג, עי"ז היה בחי' התחלקות מבחי' קדושה עליונה, רק שהתורה כתבה על שם סופה, דהנה כל הבחי' חטאים שיש לאדם סוף כל סוף נעשה מהם בחי' זכיות על ידי יסורים וגלגולים רבים עד אין חקר עכ"פ מוכרחים להעשות זכיות כמ"ש המגיד זללה"ה (ע' קדושת לוי פ' ואתחנן) על הפסוק (דברים ז יב) והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה, עקב לשון סוף כמו שהעקב הוא בסוף הגוף, היינו שסוף הדבר שתהיו מוכרחים לשמוע את המשפטים האלה.

וזה כוונת הפסוק ויקח, היינו שסוף הדבר יהיה בחי' קיחה בחי' התקשרות, אעפ"י שלעת עתה היא בחי' ואתפלג אבל לבסוף יהיה בחי' דבקות, וזהו בוקר ויודע ה' את אשר לו, היינו בחי' בוקר הוא ימות המשיח בחי' בוקר אור, אז יהיה ויודע ה' את אשר לו, בחי' קדושה עליונה בבחי' מחשבה, ואת הקדוש והקריב אליו בבחי' דיבור, ואת אשר יבחר בו יקריב אליו בבחי' מעשה, שאז יצרפו ויזדככו כל הבחי' חטא ועון ויעשו מהם זכיות אעפ"י שכעת הם בחי' התרחקות ג' לבושין אלו על ידי מעשה קרח, אבל לימות המשיח יתקרבו כולם לבחי' קדושה עליונה יהי רצון שנזכה במהרה לבחינה זו אמן כן יהי רצון:

או יאמר עד"ז, דהנה עיקר העבודה הוא בחי' קבלת עול מלכות שמים בשלמות שהיא בחי' יראה אמיתית, היינו לקבל עליו עול מלכותו ית' בגודל אימה ויראה מפחד ה' ומהדר גאונו בכל עת ובכל רגע כמאמר הכתוב (תהלים טז ח) שויתי ה' לנגדי תמיד, ואמר (ירמיה כג כד) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו וגו', כי זה כל האדם שיהיה תמיד יראת ה' על פניו כמאמר הכתוב (קהלת יב יג) סוף דבר וגו' את האלהים ירא וגו' כי זה כל האדם.

ועיקר הבחינה הגורמת שיהיה דבוק תמיד בבחינת יראה כזו והבחינת יראה יהיה קיום אצלו, הוא רק על ידי בחינת הכנעה אמיתית, היינו שיתבונן תמיד בשכלו שזה הבחינת יראה הוא רק חסד ה' שמשפיע לו בחינת יראה זו ולא מצד מעשיו הטובים זכה לכ"ז, ואז

כשהוא בבחינת הכנעה זו ממשיך עליו השראת זיו שכינתו ית' כמאמר הכתוב (ישעיה נז טו) אני אשכון ואת דכא, ומחמת זה הוא דבוק תמיד לבחי' יראה מבורא עולם ב"ה על ידי ההמשכות וקבלת עול מלכות שמים עליו שהוא השראת זיו שכינתו ית'.

אבל כשיש לו בחינת גסות הרוח ח"ו, היינו שסובר בדעתו שמצד מעשיו זכה לבחינת יראה כזו, אז גורם בחינת הסתלקות הקדושה ר"ל כמ"ש (סוטה ה.) אין אני והוא וכו', ונפרד מבחינת יראה שהוא בחינת קבלת עול מלכות שמים בשלמות שמרומז בשם אדנ"י ית'.

ואיתא בכתבי האר"י ז"ל ששם אדנ"י מרמז על שרי אלפים ושרי מאות ושרי חמשים ושרי עשרות, אות א' הוא כנגד שרי אלפים, אות ד' נתחלף באות ק' בא"ת ב"ש מרמז על שרי מאות, נו"ן מרמז על שרי חמשים, יוד מרמז על שרי עשרות, וכך איתא בכתבים. והנה אות א' שהיא כנגד שרי אלפים, מרמז על מה שצריך להתבונן תמיד ולידע שהבחינת קבלת עול מלכות שמים שם אדני ית' שהוא בחי' יראה עילאה הוא רק חסד מבורא עולם ב"ה שהוא אלופו של עולם, ועל זה מרמז אות א' בחי' שרי אלפים, וכשאין לו התבוננות זה שהוא רק חסד ה' אז גורם בחי' הסתלקות אות א' משם אדנ"י ונשאר רק בחינת דין ר"ל ג' אותיות אחרונות משם הנ"ל.

והכלל שעיקר העבדות הוא לידע בידיעה אמיתית שזה שהוא דבוק לבורא עולם עד שנקרא אלהינו הוא רק מאתו ית' שהוא משפיע לו בחי' יראה זו, וזה מרומז בפסוק (דברים ו ד) שמע ישראל, היינו שזה שהשם נקרא אלהינו הוא רק ה' אחד משפיע עלינו יראה, שזהו רק בידי שמים, ומ"ש בגמרא (ברכות לג:) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (המכוון הוא חסר):

דבר אל בני ישראל וקח מאתם מטה מטה וגו' שנים עשר מטות וגו' (יז יז). להבין ענין המטות, הנה ידוע (זח"ג רנז:) שעיקר בריאת העולם היתה בגין דיתקרי רחום וכו', היינו שישתלשלו לעולם הזה הי"ג מכילין דרחמי. ובמה ישתלשלו הי"ג מכילין דרחמי אין זה כי אם על ידי ישראל, על ידי שמדבקים את עצמם במדותיו כמאמר הכתוב (דברים י כ) ובו תדבק, ודרז"ל (שבת קלג:, ע' תנחומא וישלח י) מה הוא רחום כו', שעי"ז ממשיכים ישראל י"ג מכילין דרחמי לעולם הזה, וזה בראשי"ת (בראשית א א) בשביל ישראל שנקראו ראשית (אותיות דר"ע אות ב), ואיתא בתיקוני זוהר (הקדמה דף י.) בראשית י"ג לחושבן זעיר דחנוך, היינו בשביל ישראל שממשיכים י"ג מכילין דרחמי לעולם הזה כנ"ל, על ידי זה נברא העולם.

והתחלת המשכת הרחמים בכלל היה על ידי אבות העולם אברהם יצחק ויעקב, ואח"כ בפרטיות על ידי שנים עשר שבטים, בשנים עשר ראשי חדשים שנתחדשו בבחי' לבנה בחינת כנסת ישראל ומאירה מאור החמה כידוע (ע' פע"ח ש' ר"ח פ"א - פ"ב, ע' זח"א קפא.), וממשיכים שנים עשר מדות הרחמים (כי מדות הרחמים הם שנים עשר ושם אל הוא כללי (ע' פרדס ש"א פ"ז)).

לכן אחר שהמגפה נעצרה לפי שעה, רצה הקב"ה שיתבטל מכל וכל, על כן צוה הקב"ה שימשיכו ישראל השנים עשר מדות הרחמים על ידי שנים עשר מטות כנ"ל וד"ל, שנזכה לזה אמן כן יהי רצון.

חקת

וידבר ה' וגו' זאת חקת התורה וגו' (יט ב). להבין למה נאמרה פרשת פרה אחר מחלוקת קרח, שמחלוקת קרח היתה זמן רב אחר הקמת המשכן, ומעשה פרה היתה ביום הקמת המשכן כידוע. גם למה נסמכה מיתת מרים למעשה פרה. גם להבין ענין החטא של משה רבינו ע"ה איך שטעה כל כך להכות הסלע ולא לדבר אליו.

הנה ידוע שעיקר בריאת העולם היתה בבחינת חסד בגין דיתקרי רחום וכו' (זח"ג רנז:), וכמאמר הכתוב (תהלים פט ג) עולם חסד יבנה, ועד לא ברא עלמא ברא תשובה (זח"ג סט:), ומחויבים אנחנו להאמין בזה באמונה שלמה, ועל ידי זה כי הוא רחום וחנון ורוצה בתשובה ומקבל שבים נתחזק לשוב בתשובה שלמה לה', היינו לעזוב את בחי' מעשים ודיבורים שהמה לא לה', ולקבל עליו לקדש עצמו מהיום והלאה בכל האברים ובפרט את הפה לשמרו שלא לדבר דיבורים אשר לא לה' המה, ומלאכול כל מאכל שיש בו ספק איסור, ולסתום את פיו מכל בחי' אשר לא לה' הוא כמאמר (שבת קד.) פה סתום פה פתוח, פירוש כשיש לאדם פה סתום מלהשתמש בו לדברים אשר לא לה' המה אז יהיה לו פתח פתוח שיפתחו לו מן השמים השפעה שפע רב טוב וקדושה, וכל צרופי אותיות שיצאו מפיו הטהור ימשיכו כל הטובות וישועות קדושות כמאמר הכתוב (משלי ל ה) אמרת אלוה צרופה וגו', ר"ל שעל ידי צרופי אותיות היוצאים מפה טהור ממשיכים בחי' אלקות בחינת קדושה כנ"ל מבחינת פה פתוח בחינת חכמה שבו נקודת פתח (ע"ח ש"ח פ"א).

אבל אם חס ושלום יש לו תחילה פה פתוח לכל דברים גשמיים אשר לא לה' המה, אז ח"ו נעשה פה סתום מהמשכת בחי' קדושה מלמעלה.

רק עכ"פ לא יתיאש האדם החוטא ח"ו כי אם יאמין באמונה שלמה שהבורא ברוך הוא רוצה בתשובה וכו' כי רחום וחנון הוא, ואדרבה יאמין שאפילו בחינת נפילה שיש לו בעבודתו ית' הוא גם כן בחינת חסד כדי להעלותו וכו' כדי שיוכנע לבבו מאוד ויושפל בבחינת שפלות וענוה להיות בבחינת תול"ע לפני השי"ת, ועי"ז ישוב אל ה' בלב שלם ובוודאי יקבלו.

ועז"ה נוכל להוסיף קצת פירוש במה שפירשנו (פ' תרומה עה"פ ועשו לי מקדש) ברמז הפסוק (שמות טו יז) תביאמו ותטעמו בהר נחלתך וגו' ואיתא בכוונות (סידור האר"י ז"ל ישן) תביא"מו אותיות ת"ב י"א מ"ו והוא תיקון הפגם ע"כ. ואמרתי פירושו, ת"ב הוא לשון תשובה, י"א מ"ו ר"ל י"א פעמים מ"ו גימטריא תולע, מרמז על בחי' תול"עת היינו שפלות וענוה, פירוש שעל ידי בחינת שפלות וענוה בחינת תו"לע שהוא י"א פעמים מ"ו יוכל לעשות תשובה שלמה בחינת ת"ב של תביאמו. וגם עתה נוכל לפרש על דרך זה, י"א פעמים מ"ו גימטריא סת"ום, מרמז כשיהיה לו בחינת פה סתום כנ"ל אזי יוכל להגיע לבחינת ת"ב בחינת תשובה, ולבחינת פה פתוח כנ"ל.

ומרומז בפסוק (שם) מ"כון ל"שבתך פ"עלת י"ה ראשי תיבות גימטריא שני פעמים פ', מרמז לשני בחי' פה פה סתום פה פתוח כנ"ל, רצה לומר שעל ידי בחינת פה סתום בחינת תשובה בוודאי יקבלו ה' ית' ברוב רחמיו ויפתח לו בחינת פה פתוח הנ"ל.

ומכל שכן הצדיקים גמורים ששומרים פיהם ולשונם בקדושה וטהרה ולפעמים נופלים ממדרגתם ואינם יכולים ליזהר כל כך, יאמינו בה' שבחי' חסד הוא להעלותם לתשובה עילאה יותר, ויחזרו בתשובה על הנפילה, ואז בוודאי ימשיכו שפע רב על ידי צרופי אותיות שיצאו מפיהם ויתחזקו מאד בזה האמונה והבטחון בחסדי ה' כנ"ל.

וזשא"ה (במדבר כ ח) ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו, רצה לומר סלע גימטריא שני פעמים פ', היינו שעל ידי דיבור בלבד שיהיה בבחי' פה סתום פה פתוח יתן מימיו בחינת מים בחינת חסד (זח"ג רנה.) ורב טוב.

אמנם מחמת שמה' היתה זאת כי השעה היתה צריכה לכך, ואמר משה שמעו נא המֹרים, ותיכף שם אל לבו איך שפגם בבחי' פה סתום במה שאמר שמעו נא המרים לישראל עם קדוש, ונפל לבו של משה רבינו ע"ה בקרבו בגודל אימה ופחד על הפגם שעשה בבחינת פה סתום, ובגודל ענותנותו אמר שבוודאי לא יוכל להמשיך בחי' מים על ידי פה סתום שלו כיון שכבר פגם בו כנ"ל, לכן הכה הסלע. וע"ז הוכיחו הקב"ה היה לך להקדישני ולהאמין בי שאני מקבל שבים, כי אתה תיכף ומיד אחר הפגם חזרת בתשובה

בלב נשבר ונדכה ותיכף קבלתי התשובה, והיה לך להתחזק במדת חסד שבוודאי נתקן הפגם ותוכל להמשיך בחי' מים על ידי הפה שלך.

והנה עיקר התחזקות בתשובה הוא בחינת חסדי אבות כמאמר (דברים ט כז) זכור לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב, בחי' אמ"ר א"ש מ"ים ר"וח בחי' חסד גבורה תפארת (ת"ז ת' סט קה.), ובכח התשובה נתהפך בחינת גבורה לבחינת חסד כמאמר שהזדונות נעשו לו כזכיות (יומא פו:).

וכ"ז מרומז בפרשת פרה אדומה המרמזת לבחינת תשובה, וזהו שאמר הכתוב זאת חקת התורה אשר צוה ה' וגו', חקת מרמזת לג' אבות כי הק' מתחלפת לג' שהם ממוצא אחד, ונעשה חג"ת נוטריקון בחי' ג' אבות הנ"ל. אשר צוה ה' לאמ"ר, ר"ת א"ש מי"ם ר"וח מרמז ג"כ לג' אבות הנ"ל, ר"ל שעל ידי בחי' חסדי אבות המרומז בתיבת חקת ובתיבת לאמר יתחזקו ישראל ויקחו אליך פרה אדומה בחינת תשובה שמרומז בפרה, שהפ' מרמזת לאות ב' שהם ממוצא אחד, ונעשה בר"ה ס"ת של ל"ב נשב"ר ונדכ"ה, גם ברה גימטריא או"ר מרמז לבחי' אור של תשובה שבא על ידי לב נשבר ונדכה בחי' שפלות כמאמר הכתוב (תהלים קטז ו) דלותי ולי יהושיע, ר"ל על ידי דלותי בחינת דלות ושפלות בחינת ענוה נעשה לו בחי' יהו"שיע.

גם תיבת פרה שמרמז לבחי' תשובה - לב נשבר ונדכה גימטריא מנצפ"ך עם ה' אותיות, ויש ב' בחינות מנצפך, סתום ופתוח, היינו שמנצפך שבאמצע האותיות שהוא מקודם למנצפך שבסוף האותיות נקרא פתוח, לרמז שבתחילה צריך להיות הפה פתוח לדבר בתורה הקדושה ובמצותיו ית', ואח"כ יהיה מנצפ"ך שבסוף האותיות, היינו לאחר הדיבור יהיה בבחי' סתום בחי' כיסוי לדיבור מלשון ציפוי למזבח, וזהו מנצפך צופים אמרום (שבת קד.), מרמז לבחי' ציפוי הנ"ל.

גם בתיבת אדומה רמז ג"כ בחי' תשובה שעל ידי בחי' ג' אבות הנ"ל, כי אדומה נכתבה בתורה אדמה חסר ו', והוא אותיות א"מ ד"ה, ר"ל שעל ידי א"ם בחי' תשובה, כי בינה בחינת תשובה (זח"ג קכב.) נקראת אימא עילאה (ת"ז ת' כא מה:), נעשה ד"ה - היינו מן ד' בחינת דלותי נעשה בחינת ולי י"הושיע, בחינת ה' בחינת תשובה עילאה.

וגמר אומר הכתוב על ידי מה יהיה החיזוק לתשובה, על ידי תמימה אשר אין בה מום וגו' כדאיתא בזוהר הקדוש (רע"מ חקת דף קפ:) תמימה זה אברהם, אשר אין בה מום זה יצחק, אשר לא עלה עליה עול זה יעקב, ר"ל החיזוק יהיה על ידי בחי' ג' אבות הנ"ל.

וזהו בחינת פר"ה הוא התשובה מעשיה בחוץ (זבחים כ:), ר"ל שהתשובה נעשית על ידי מעשה חוץ בחי' חיצונים. והוא מטהר את הטמאים ומטמא את הטהורים, היינו

מי שחטא על ידי בחינת שכחה, ששכח בגדולת השי"ת, לזה התשובה מטהרת אותו מטומאתו. אבל מי שחוטא על מנת לשוב בכוונה ולא בבחי' שכחה, אזי אין מספיקין בידו לעשות תשובה (יומא פ"ח מ"ט), וזהו שמטמא את הטהורים, כי נשאר טמא ח"ו.
ואמר הכתוב ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת וגומר, ר"ל שיקחו לחוטא מעפר, מבחינת עפר בחינת שפלות וענוה, שהוא שורף את החטא. ונתן עליו מים חיים אל כל"י, ר"ת כהנים לוים ישראלים, מרמז לבחי' ג' אבות הנ"ל (ת"ז ת' סט קד.), שעל ידם נעשה התשובה כנ"ל.
וזהו שאמר הכתוב (במדבר יח לב) ואת קדשי בני ישראל לא תחללו, היינו כי ר"ת של ק"דשי ב"ני י"שראל גימטריא הוי"ה אלהי"ם, היינו שעל ידי בחי' תשובה וקדושה נתהפך ממדת הדין בחינת אלהים למדת הרחמים בחינת הוי"ה, וע"ז הזהיר הקב"ה שלא יחללו בני ישראל את הבחינת קדשי בני ישראל, בחינת תשובה (כמרומז בפרשת פרה כנ"ל. ולכן נאמרה פרשת פרה אחר מעשה קרח, שחלל בבחינת תשובה ובחינת לב נשבר ונדכה בחינת בר"ה בחינת שפלות, והיה לו גסות הרוח, לכן הזהיר הקב"ה אח"כ לישראל במעשה פרה מעשה התשובה כנ"ל).
ונסמכה מיתת מרים לפרשת פרה לומר מה פרה מכפרת וכו' (מו"ק כח.), פירוש מיתת הצדיקים, היינו מה שהצדיקים נופלים לפעמים ממדרגתם, הוא בחינת חסד גם כן כנ"ל כדי להעלותם לתשובה עילאה, שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:
עוד נוכל לומר פירוש הכתוב בענין אחר, על פי הכתוב (ישעיה מט ג) ישראל אשר בך אתפאר, כי נודע (ע' פדר"א פ"מ, רבינו בחיי בראשית לב כט) שבחינת ישראל הוא במעלה יתירה מבחינת יעקב, וחטא העגל היה עיקר הפגם בבחי' ישראל כנודע (שמות לב ד), ולזה הוצרכו לתקן פגם הזה במה שיהיו נקראים בשם ישראל, ולבא לבחי' אבות כי בי חש"ק (תהלים צא יד), וכמרומז בתבת חש"ק חולם שבא קמץ המרומז לשלשה אבות כנודע (ת"ז ת' ה כ:), ולזה הוצרכו התיקון לבא לבחינת אבות ועיקר בחינת ישראל הוא זרח בחושך אור לישרים (תהלים קיב ד) היינו שאפילו במקום חושך יש שם בהירות השכינה כמאמר הכתוב (ירמיה כג כד) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו וגו', ולזה מרמז שם ישראל גימטריא או"ר חו"שך, לרמז שאפילו במקום חושך השם אור להם לפי שמלא כל הארץ כבודו, וזה עיקר התיקון.
וזה כוונת הכתוב וידבר ה' אל משה לאמר זאת חקת התורה, היינו שאמר לו הקב"ה למשה, כשתרצה לתקן את ישראל שיוכלו לבא לבחי' אבות המרומז בתבת חש"ק כאמור למעלה, ותבת חש"ק גימטריא זא"ת, לזה תראו שיתקנו בחי' ישראל, וזהו ויקחו אליך

פירוש אליך גימטריא ישראל, כי כף כפופה עולה לפי חשבון מנצפך ת"ק, היינו שיתקנו ויתחזקו בחי' ישראל במה שידעו שה' הוא מלא כל הארץ כבודו, שאפי' במקום חושך ה' אור להם, שעל זה מרמז תיבת ישראל גימטריא אור חושך כנ"ל, ובזה יוכלו לבא לבחינת אבות המרומז בפ' (תהלים צא יד) כי בי חש"ק כאמור למעלה.

או יאמר פירוש הפסוק עד"ז, כי זאת נודע שבחי' ישראל היא בחי' עליונה כמאמר הכתוב (ישעיה מט ג) ישראל אשר בך אתפאר, פירוש אימת הם בבחינת ישראל - כשהם בבחינת אשר בך אתפאר, במעשים הטובים.

ובשעה שעמדו ישראל על הר סיני היו מכונים בשם ישראל (שמות יט ב) כי אז פסקה זוהמתן והשיגו השגות גדולות, ובאו לבחי' אבות הקדושים היינו לחמשים שערי קדושה שזה בחי' אבות כמאמר הכתוב (דברים י טו) רק באבותיך חש"ק ר"ת ח"משים ש"ערי ק"דושה. וכשחטאו בעגל נפלו מבחינה זו ונפגם השם ישראל כמאמר הכתוב (שמות לב לא) אנא חטא העם הזה וגו'. ולתקן זאת צריך מתחילה לתקן השם ישראל, והיינו שצריך לידע כי ה' מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מניה, ועי"ז יבא לבחי' ישראל.

ולזה מכוין הפסוק זאת חקת התורה, כשתחפוץ לבא לבחי' אבות שהם בבחי' חש"ק חמשים שערי קדושה גימט' זאת, יכול להיות עז"ה, היינו ויקחו אליך, תראה לתקן בחי' ישר"אל בגימטריא אלי"ך כנ"ל, ויהי רצון שנזכה להיות במהרה בבחינת ישראל אשר בך אתפאר כן יהי רצון אמן:

זאת חוקת התורה אשר צוה וגו' ויקחו אליך פרה וגו' (יט ב). ונוכל לומר בדרך מוסר על דרך שאמר המגיד זללה"ה (ע' לעיל פ' שמיני) שפרה אדומה מרמזת על בחינת תשובה, כי בחינת תשובה מכונה בשם א"ם (זח"ג יז.), שהיא קודמת לולד, כך התשובה היא קודמת לעולם, וכמו שאיתא (זוהר ח"א דף קלד:) עד לא בראת עלמא בראת תשובה, ועל פרה אדומה אמרו (במדבר רבה יט ח) תבוא אמו וכו', על כן מרמזת פרה אדומה על בחינת תשובה עכ"ד.

וגם יש לומר, כי א"ם הוא מלשון עיקר כמו שאיתא (פסחים פו:) יש אם למקרא, כי עיקר בריאת העולם היה בשביל בחי' תשובה, כי התחלת התורה (בראשית א א) בראשית ברא אלהים וגו', כי עיקר בריאת שמים וארץ היה בשביל בחינת ראשית בחינת תשובה, כי כשאדם עושה תשובה הוא בבחינת ראשית והתחלה, כקטן שנולד דמי, כמו שכתוב (תהלים ב ז) אני היום ילדתיך.

והנה עיקר בחינת תשובה הוא להיות בבחינת לב נשבר, להיות חטאיו נגדו תמיד, ולזכור כל מה שפגם בעונותיו ולהתחרט עליהם. אמנם אעפ"כ צריך להיות בבחינת

התחזקות ולבטוח בבורא עולמים ברוך שמו שהוא רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ונושא עון, שבוודאי ימחול לו, כי לא למגנא איתקרי רחום וחנון (זח"ג סט:), וצריך להתחזק את עצמו בעבודתו ית' ולא להיות בזה בבחינת שפלות.

ואפשר לרמז שזה הוא ענין שאמרו חז"ל (סוטה מד:) השח בין תפלה לתפלה עבירה היא בידו, וחוזר עליה מעורכי המלחמה. כי תפלה מלשון התחברות, כמו שאיתא בקב ותפלות (סוטה כ.). ותפלה של יד מרמז על בחינת ענוה ושפלות שהוא כנגד הלב (ע' ברכות יג:), מרמז על בחינת לב נשבר. ושל ראש מרמז על בחינת התחזקות בעבודת השי"ת כמו שכתוב (משלי יט יא) שכל אדם האריך אפו, שמחמת שכלו הוא מחזק את עצמו שהוא ארך אפים, ועי"ז יעורר מדת ארך אפים למעלה, ואז יבטח בה' שהוא ארך אפים. וזה הוא השח בין תפלה לתפלה, היינו המפסיק בין התחברות תפלה של יד הרומזת לבחינת שפלות, לתפלה של ראש הרומזת לבחינת התחזקות, עבירה היא בידו, היינו שאין לו שום התחזקות באמת מחמת העבירות שבידו, וחוזר עליה מעורכי המלחמה, כי גם במערכי המלחמה נאמר (דברים כ ח) איש הירא וגו', ואמרו חז"ל (סוטה מד.) הירא מעבירות שבידו, כי אעפ"י שבאמת הוא בבחינת שפלות מעבירות שבידו צריך לבטוח בה' שהוא ארך אפים ולהיות בבחינת התחזקות.

אבל מי שלא חטא כלל אינו רשאי להיות בבחינת התחזקות לבטוח בה' שהוא ארך אפים, כי אם יהיה בבחינת התחזקות שהוא רחום וחנון ובקל חס ושלום יוכל ליכשל באיזה עון, וזה צריך להיות רק בבחינת שפלות ויראת ה'.

וזה הוא ענין פרה אדומה לטהר טמאים (פסדר"כ ד א), היינו מי שהוא טמא ח"ו אז צריך לטהר את עצמו להיות בבחינת התחזקות לבטוח בה' שהוא רחום וחנון ובוודאי ימחול לו. אמנם בטהורים אם יהיה בבחי' התחזקות הזאת אזי ח"ו יוכל להכשל באיזה עון, וזה הוא לטמא טהורים (שם).

והנה בספר **תולדות יעקב יוסף** (ריש פ' שמיני) איתא בשם **עוללות אפרים** (מאמר רא) כי מחטא העגל נשאר רשימה לדורות, עריות גזל לשון הרע ראשי תיבות עגל. ואפשר לומר שהתקון לזה הוא ל"ימוד תורה ע"בודה ג"מילות חסדים ראשי תיבות עג"ל.

והנה עתה בעונותינו הרבים אשר חרב בית המקדש ואין לנו בחינת עבודה, על כן בחינת תענית הוא במקום עבודה, שהוא ענוי נפש שלא לאכול רק הצריך לקיום נפשו בלבד, ולהרחיק את עצמו ממותרות, ולכוף כאגמון ראשו, ואז הוא בחינת צום.

והנה ע' של עבודה הוא נגד ע' של עריות, וענוי נפש שהוא קדש עצמך במותר לך (יבמות כ.), הוא עיין תחת עיין של עבודה, ובבחינה זו יבוא לבחינת כי עין בעין יראו בשוב

ה' ציון (ישעיה נב ח). ונגד ג' של גזל התקון הוא גמילות חסדים בממון. ונגד הלמ"ד של לשון הרע התקון הוא לימוד הלכה המכונה בשם קול. ואז נשלם צום קול ממון, גימטריא זא"ת.

ופרה אדומה מכפרת על חטא העגל, כמאמרם (במ"ר יט ח) תבוא עמו ותקנח את בנה. וזה הוא זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר, כי תיקון חטא בעגל הוא בחינת זאת כנ"ל. **ופרה** אדומה ג"כ מרמזת על בחינת תשובה, וזה הוא זאת חקת גימטריא ראשית ה', ראשית היא בחינת תשובה שבשביל זה היה עיקר בריאת שמים וארץ (ע' לעיל), ה' מרמזת ג"כ על בחינת תשובה כמאמר חז"ל (ע' שהש"ר ה ג) ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם. וזה רמזה התורה, כי פרה אדומה מורה על בחינת תשובה, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

או יאמר, זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר וגו' ויקחו אליך פרה אדומה תמימה וגו' (יט ב). הנה הקשה המגיד זללה"ה, למה נקראת זאת המצוה חקה הלא יש טעם כמאמר חז"ל (במדבר רבה יט ח) תבא אמו ותקנח מעשה בנה. והשיב הוא זללה"ה, שהתשובה על העון בעצמו הוא בחינת חקה בלא טעם, כי שורת הדין נותן מי שחטא ימות, רק שהוא יתברך מלא רחמים וחפץ חסד הוא והקדים התשובה, וזה היה עיקר בריאת העולם בגין דיתקרי רחום בגין דיתקרי חנון (זח"ג רנז:), וזה הוא בחינת חוקה. ועבור זה נקראת תשובה אימא עילאה בכתבי האר"י ז"ל (פע"ח ש' ק"ש פי"ב), כי כמו שהאם היא סבה להולדת הולד וקודמת במציאות, כך בחינת התשובה היא סבה לקיום העולם, והיא בחי' קודמת להעולם כידוע.

ואפשר להסביר ענין זה דפרה אדומה, על פי מה שראיתי **בספר של הצדיק הרב מפולנאה ז"ל** (תולדות יעקב יוסף ריש פ' שמיני) שהענין חטא העגל שאמרו חז"ל (סנהדרין קב.) שאין לך פקודה ופקודה שלא יהיה בה מחטא העגל כמאמר הכתוב (שמות לב לד) וביום פקדי ופקדתי, וכתב שם שעג"ל ר"ת ע"ריות ג"זל ל"שון הרע כמאמרם ז"ל (ב"ב קסה.) רובם בגזל ומיעוטן בעריות וכולם בלשון הרע, וזהו מרומז בחטא העגל כאמור למעלה.

והתיקון לחטא עגל היינו לשלשה עבירות הם שלשה בחי' אחרים כנגדן אשר בהם יתוקן חטא העגל הנ"ל שהוא ע"בודה ג"מילות חסדים ל"ימוד תורה ראשי תיבות גם כן עג"ל, היינו שבתורה ועבודה וגמילות חסדים יכולים לתקן בחי' חטא ע"גל שמרמזים על שלשה חטאים הנ"ל כמאמרם ז"ל (אבות פ"א מ"ב) על שלשה דברים העולם עומד

על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. ועוד אמרו מפני מה הלמ"ד גבוה מכל האותיות לרמז כי גדול הלימוד שמביאה לידי מעשה.

נמצינו למדין שבשלשה בחינות הללו היינו בעבודה גמילות חסדים לימוד התורה יכולים לתקן בחינת חטא עגל, היינו עריות גזל לשון הרע.

וכל זה היה יכול להיות בזמן שבית המקדש היה קיים היה יכול להיות בשלמות תיקון העגל, כי בחינת עבודה הוא בקרבנות והיה יכול להיות כסדר עבודה גמילות חסדים לימוד התורה. ועכשיו בעונותינו הרבים שאין לנו מקדש, עיקר העבודה הוא הלימוד כמאמר חז"ל (תנחומא צו יד) כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה וכו', רק שאי אפשר להיות התיקון בשלמות עד שיקדים העבודה קודם הגמילות חסדים והלימוד התורה, אך יכול להיות כסדר הזה גמילות חסדים לימוד התורה ואחר כך יכול להיות הבחינת עבודה, שיהיה חשוב כאלו הקריב קרבנות.

ועיקר גמילות חסדים הוא להשתתף בצערו של חבירו כמו בצערו ממש, וזהו בחינת אחד א"ח דל"ת, היינו להיות אחיו של דל, וכמו ששמעתי **מהרב הק' אב"ד דק"ק בארדיטשוב שאמר בשם המגיד ממעזריטש ז"ל** שאחת משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן הוא גזירה שוה, היינו בחינת השתוות שירגיש בצערו של חבירו כמו בצערו ממש בשוה (ע' קדושת לוי פ' כי תשא), וזאת הוא בחינת אחדות ממש וגמור, וזהו עיקר גמילות חסדים אשר בזה יוכל לתקן בחינת עגל כאמור למעלה.

וזה כונת הפסוק זאת חקת התורה, היינו שחק"ת בגמטריא אח"ד, כי כמו שאות א' הוא אחד ביחידות כך אות ק' הוא אחד במאות, והתי"ו הוא ד' במאות, לרמז על האמור למעלה שעיקר התיקון הוא בחינת אחדות גמור עם בני ישראל, וזה עיקר גמילות חסדים. ואח"כ התורה, היינו לימוד התורה. ואח"כ אשר צוה ה' לאמר, זהו מעשה קרבנות, בחינת עבודה. ובזה יתוקן חטא העגל כאמור למעלה:

דבר אל בני ישראל ויקחו אליך וגו' (יט ב). ויש לדקדק, הלא הדיבור היה אל משה ואל אהרן, והוה ליה למכתב דברו בלשון רבים. גם לכתוב אליכם לשון רבים לא לשון יחיד. גם להבין תיבת לאמר.

ולפרש זה על דרך המוסר, הנה ידוע מאמר חז"ל (אבות פ"ו מי"ב) כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו, ואמרו רז"ל (ברכות לה.) אסור להנות מהעולם הזה בלא ברכה, כי בכל דבר נברא יש חיות רוחני קדושה בחי' אותיות רוחניים צרופי אותיות אשר בו נברא והוא המקיימם ומהוה אותם תמיד לכבודו לצורך גבוה, לכן כאשר בא להנות מאיזה דבר נברא יברך תחילה כדי שיזכור בהחיות הרוחני אשר בו, ושלא נברא

אלא לכבודו שיהיה נעשה בו צורך קדושה, כגון אם הוא דבר מאכל יאכל אותו לצורך גבוה היינו שעל ידי אכילה זו יתחזק גופו ושכלו לעבודת הבורא ברוך הוא לתורה ותפלה, וכן בכל דבר הנאה מאיזה דבר נברא בוודאי יש בו צורך גבוה וצריכים לכוון בהנאתו להעלותו לקדושה, וכל זה ישים אל לבו בשעת הברכה עובר להנאתו, ולא יסיח דעתו מכל זה כל משך זמן אכילתו והנאתו לכוון בלתי לה' ולא למלאות תאוותו ולמלא כריסו כדי שלא יבא ח"ו לבחי' פן תאכל ושבעת ורם לבבך ושכחת וגו' (דברים ח יב).

ויען שרצה הקב"ה לזכות את ישראל ושיהיה להם כח לקדש עצמם באכילה ושתיה ושאר הנאות כנ"ל, לפיכך הזהיר לנו לקדש כל דבר ולהכניס בו בחי' קדושה, כגון בתבואה לעשות בהם תחילה מצות תרומות ומעשרות, וחלה לכהנים, וללוים ולעניים, וכן בשאר כל דברים לעשות בהם איזה מצוה בכדי שיתפוס בהם בחי' קדושה. וגם בזמן הזה שבעונותינו הרבים בטלו תרומות ומעשרות ינתן מהמאכל בתחילה צדקה לעניים בכדי שיעשה בו מצוה ויכנס בו בחי' קדושה, וגם קודם האכילה לברך עליו, ובזה יוכל אחר כך לאכלו בקדושה שלא יטמטם את לבו ח"ו לבא לבחי' ורם לבבך ושכחת וגו', ויהיה התורה והמצות חקוקים על לוח לבו לבלתי ישכחם אפילו רגע.

וזהו סמיכות פרשת חקת אחר ענין תרומות ומעשרות, כי אחר שהזהיר ה' לקדש התבואה בתרומות ומעשרות לכהנים ולוים כדי להכניס בהתבואה בחי' קדושה כנ"ל, אמר הכתוב וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר, פירוש כל ענין התרומות ומעשרות אשר דבר ה' ליתן למשה ולאהרן היינו לכהנים ולוים הוא בשביל לא"מר אותיות ל"א ר"ם, פירוש שלא יבא לבחינת ר"ם לבבך ושכחת וגו' כנ"ל. גם שלא יבא לבחינת מ"ר, בחינת תמורה, מלשון (ויקרא כז י) המר ימיר לשון חילוף, שלא יחליף ולא ימיר בחינת קדושה לבחינת גשמיות ח"ו, וזהו מרומז במלת לא"מר אותיות ל"א מ"ר כנ"ל, כי על ידי שאוכל המאכל בתאוה גשמיות ובא לבחינת רם לבבך, ממיר ומחליף תענוג רוחני ונצחי בתענוג גשמי עובר כנ"ל.

ומסיים הכתוב ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה ע"ל וגו', פירוש פרה אדומה שמעשיה בחוץ (זבחים כ:), מרמז לבחינת אכילה שמעשיה רשות בבחי' חוץ, כי מצות מעשיות נקראים בחי' קרבן פנימי שמעשיה בפנים בבחי' פנימי, ובחי' מאכל ומשתה שהוא רשות נקראים בחינת פרה אדומה שמעשיה בחוץ בבחינת רשות, וע"ז אמר הכתוב כאשר תקח אותה בחי' לאכילה תדקדק שלא יהיה בו מום, היינו שלא יהיה בהמאכל שום חשש איסור ח"ו.

אשר לא עלה עליה ע"ל, פירוש מלת ע"ל הוא ר"ת של עי"ן ל"ב, על פי מאמר חז"ל (ירושלמי ברכות א ה) עינא לבא תרי סרסורי עבירה נינהו, פירוש שעל ידי שיקדש את עצמו באכילה ושתיה כנ"ל לא יתקלקל בחי' עי"ן ל"ב, ויהיה בקדושה ובטהרה כנ"ל, שנזכה לזה כן יהי רצון אמן:

או יאמר דבר אל בני ישראל וגו' ויקחו אליך פרה אדומה וגומר (יט ב), הנה איתא בגמרא (יומא יד.) על פסוק (קהלת ז כג) אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, שפסוק זה אמר שלמה על פרה אדומה שמטהרת את הטמאים.

להבין זה, (גם לשון אמר"תי אחכ"מה), הנה נודע שעיקר השראת הקדושה היא על בחי' ענוה ונשברי לב כמאמר הכתוב (ישעיה נז טו) אשכון ואת דכא ושפל רוח, היינו שתמיד יבין האדם בדעתו מיעוט עבודתו לה', ואדרבה שהוא משוקע בתאות חומריות עולם הזה ואעפי"כ ה' נותן לו חיי ומזוני בבחי' חסד חנם דווקא, כאשר שמעתי בשם **המגיד הגדול ז"ל** שפירש מג"ן אבר"הם (תפילת העמידה) לשון מג"ן בחי' חנם, היינו שהקב"ה הוא נותן לעולם בחינת חסד חנם, וזהו בחי' מגן היינו חנם, ובחי' אברהם היינו בחי' חסד (מיכה ז כ), וזהו היתה בחינת אברהם שהיה מבין בדעתו תמיד איך שהקב"ה עושה עמו חסד חנם בחינת מגן אברהם.

וזה שאמר הכתוב (בראשית טו א) אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד, פירוש שהקב"ה אמר לו אל תירא אברם, בעבור שאנכי בחינת מגן לך בחינת חנם כנ"ל, לכן שכרך הרבה על ידי בחינה זו של מא"ד, בחינת מ"ה, בחינת מאד מאד הוי שפל רוח (אבות פ"ד מ"ד), כי בעבור זה תשרה עליך תמיד בחי' הקדושה ולא תירא.

וגם בחינה זו נולד מבחינת ענוה, שמחמת גודל שפלותו בעיניו נמאס, לכן כשהוא מסתכל ומעיין בחברו תמיד הוא רואה בחברו מעלות יתירות שאין רואה בעצמו, וכמו שאמר **המגיד הגדול זללה"ה** על פסוק (במדבר יב ג) והאיש משה ענו מאד מכל האדם וגו', פירוש שמשה היה רואה בכל האדם מעלות יתירות טובות יותר מבעצמו.

וזהו בחינת פרה אדומה שמטהרת הטמאים וכו', היינו שתיבת פר"ה מרמז לבחי' בה"מה, ותיבת אד"מה מרמז לבחי' אד"ם, על דרך המוסר אדם ובהמה תושיע ה' (תהלים לו ז), היינו שהאדם יהיה חשוב אצלו כבהמה. עוד מרמז מלת פר"ה לבחי' ב"רה, שהפ"א נחלפת לבי"ת לפעמים כידוע, ונעשה בר"ה ס"ת של ל"ב נשב"ר ונדכ"ה, לרמז לבחי' ענוה ונשברי לב הנ"ל (ותיבת אדמ"ה מרמז לבחינת אד"ם, בחינת מא"ד מאד הוי שפל רוח), גם פר"ה אדומ"ה גימטריא מג"ן אבר"הם, לרמז לבחי' חסד חנם כנ"ל. ואמר הכתוב ויקחו אליך בחינה זו המרומז בפרה אדומה כנ"ל.

ובחינה זו היא מטהרת הטמאים, היינו שדן אחרים תמיד לכף זכות, שתמיד רואה בהם מעלות טובות יותר מבעצמו כנ"ל, אעפ"י שבאמת המה טמאים ורשעים רק הוא מגודל ענותנותו הוא מטהר אותם הטמאים. ואת עצמו שהוא טהור תמיד הוא מטמא ומפשפש במעשיו ורואה שעדיין לא הגיע לבחי' קדושה בשלמות.

וזהו שאמר הכתוב זאת חקת התורה, פירוש על ידי בחינה זו תהיה התורה אצלך בבחינת חק"ה חקו"קה בלב ומתקיימת, רק על ידי בחי' א"שר צ"וה ה' ל"אמר ר"ת גימטריא ענ"וה, שהוא בחי' פר"ה אדומ"ה כנ"ל שמטהרת הטמאים כו' כנ"ל, כי אין התורה ובחי' קדושה מתקיימת על בחי' גס"ות הרוח, בחינת ג"ס, כמרומז בפסוק (שמות לג כ) כי לא יראני האד"ם וח"י, פירוש כי מי שהוא בבחי' אד"ם ח"י גימטריא ג"ס זה אינו יכול לראות בחי' קדושה שלי, ואין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו (ברכות סג:) היינו שמסלק מעצמו בחי' אד"ם ח"י בחי' ג"ס.

וזהו שאמר שלמה המלך ע"ה (קהלת ז כג) אמרתי אחכמה, לקנות בחינת חכמה. והבנתי שעיקר החכמה הוא להבין בחינת והיא רחוקה ממני, שעדיין לא השגתי בחי' הקדושה בשלמות כנ"ל. ובבחי' זו יכול האדם להשיג בחי' קדושה וחקת התורה כנ"ל. וכן שמעתי **מאדמו"ר המגיד ז"ל** אמרתי אחכמה וגו' רק באופן אחר, יהי רצון שנזכה לקצת מן המקצת כן יהי רצון אמן:

על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון (כא כז). איתא בגמרא (ב"ב עח:) אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מ"ד על כן יאמרו המושלים וגומר, המושלים אלו המושלים ביצרם, בואו חשבון בואו ונחשוב חשבונו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, אם אתה עושה כן תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא, ע"כ. ולכאורה יש לדקדק לפי הדרש של רבי שמואל בר נחמני, האיך תלוי זה בכבישת סיחון.

ונראה בתחילה לפרש הכתוב (במדבר יט ב) זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול. דהנה איתא בפרקי אבות (פ"ד מט"ו) רבי ינאי אומר אין בידינו לא משלות הרשעים ואף לא מיסורי הצדיקים. ופירוש הרע"ב, אין בידינו, כלומר שאין הדבר ידוע לנו מפני מה דרך רשעים צלחה והצדיקים מדוכאים ביסורים וכבקשת משה רבנו ע"ה (שמות לג יג) הודיעני נא את דרכיך, מפני מה רשע וטוב לו צדיק ורע לו (ברכות ז.).

וצל"ד מפני מה הדבר נוהג כן. אך נראה דבאמת אם היה העולם בשלמות, היה העולם נוהג כן כסדר הנכון רשע ורע לו צדיק וטוב לו, אך מחמת שהעולם אינו בשלמות

לכך העולם נוהג שלא כסדר. ומפני מה אין העולם בשלמות, מחמת חטא נחש ועגל אין להעולם הזדככות בשלמות שיוכל כל אחד לבא לדבקות הבורא ברוך הוא כמאמר הכתוב (דברים ד ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם וגו', כי חטא נחש ועגל שמורה לכל הדורות וכמובא **בספר תולדות יעקב יוסף** (ריש פ' שמיני) כי אותיות עג"ל מרמז על ע"ריות ג"זל ל"שון הרע, ומחמת זה לא היו בשלמות.

וע"ז מרמז בחינת פרה אדומה שהיא באה על חטא העגל (במ"ר יט ח) שהיא מטהרת את הטמאים ומטמאת את הטהורים (יומא יד., פסדר"כ ד א), היינו כמבואר למעלה מחמת חטא נחש ועגל, ולכך העולם נוהג שלא כסדר שמטהרת את הטמאים היינו רשע וטוב לו ומטמאת את הטהורים היינו צדיק ורע לו.

ועפ"ז נוכל לרמז בפ' זאת חקת התורה, זאת הוא לשון מיעוט, וחקת הוא לישנא דמזוני כד"א (משלי לא טו) ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה, כלומר אם תרצה לידע טעם הדבר מפני מה נחסר ונתמעט מזונות של לומדי תורה, היינו צדיק ורע לו, ע"ז גמר אומר ויקחו אליך פרה אדומה, פירוש תוכל להבין זאת מבחינת פרה אדומה שהיא באה על חטא העגל ומטהרת את הטמאים וכו' מחמת חטא נחש ועגל אין העולם כסדר הנכון, אבל באמת אם היו העולם זוכים להזדככות בשלמות בוודאי היה העולם כסדר הנכון.

אך התיקון לזה שיוכל כל אחד לבא להזדככות בשלמות, הוא שיעסוק בתורה ועבודה וגמילות חסדים ולהפך אותיות עגל לטוב, היינו ע"בודה ג"ח ל"ימוד התורה.

ועד"ז נוכל לפרש הכתוב (מלכים א יח לו) ויהי כעלות המנחה ויקרב אליהו ויאמר ענני וגו', כי מנחה גימטריא עגל, כלומר אחר שנעשה ונתקן בחינת עגל הרע ונתהפך לטוב בעבודה ג"ח לימוד תורה, אז ויקרב אליהו ויאמר ענני.

ועתה נבוא לביאור הכתוב על כן יאמרו המושלים, היינו העושים משל לטוב, שתכף כשנכנס בו היצר הרע לפתות אותו בדברים הנרמזים באותיות עג"ל היינו עריות גזל לה"ר עושים מזה משל לטוב עבודה ג"ח לימוד תורה, ומהפכים האותיות לקדושה - היינו שעושים מן ע' עבודה ומן ג' גמילות חסדים ומן ל' לימוד התורה, מזה יכול לבא לחשבון טוב הפסד מצוה כנגד שכרה וכו'.

וכ"ז דוקא אחר כבישת סיחון, שקודם שנכנסו לקצת ארץ ישראל לא היו ישראל במדרגה זו, אך אחר שנכנסו לקצת ארץ ישראל זכו למדרגה זו, כי אז באו לבחינת יראה בשלמות כמאמר הכתוב (דברים ב כה) היום הזה אחל תת פחדך ויראתך על פני וגו' והבן, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון.

בלק

וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמרי ויגר מואב מפני העם מאד כי רב הוא וגו' (כב ב - ג). הנה כבר עמדנו בזה שלכאורה נראה כתרתי דסתרי אהדדי, שבתחילה אמר שסיבת יראת מואב מפני בני ישראל מחמת את כל אשר עשה ישראל וגומר, היינו שנצחו מלחמת סיחון ועוג שלא כדרך הטבע, וכפירוש רש"י, ואחר כך אמר כי רב הוא תולה סיבת יראת מואב מחמת ריבוי העם.

אך נראה, דהנה כתיב (קהלת יב יג) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם, כי תכלית הבריאה היה רק בשביל היראה כמ"ש (קהלת ג יד) והאלהים עשה שייראו מלפניו, ואמרו חז"ל (ברכות ו:) שכל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה, כי הבורא ברוך הוא מסר התנהגות העולם בחי' חסד ורחמים אל היראה, שמי שיש לו יראה אמיתית בשלמות הוא מושל ביראת אלהים וכמ"ש חז"ל (מו"ק טז:) ע"פ (שמואל ב כג ג) צדיק מושל ביראת אלהים מי מושל בי צדיק, שהקב"ה גוזר וצדיק מבטל.

או יאמר כי הבורא ברוך הוא נקרא כ"ל, כי הוא מקור כל הנבראים וחיות של כל הנבראים כמ"ש (נחמיה ט ו) ואתה מחיה את כולם, וכמו שמסרו לנו אנשי כנסת הגדולה על חיינו המסורים בידך. וזה פירוש הפסוק (תהלים קג יט) ומלכותו בכל משלה, שמי שיש לו יראה אמיתית יש לו ממשלה בכל ומשפיעים שפע חיים וברכה לעולם כמ"ש (תהלים קלג ג) כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם. ועפי"ז בחי' יראה נקראת אבן שתיה שממנה הושתת העולם (יומא נד:), שהוא נקודה של עולם, וירושלים וארץ ישראל סמוך לה כי שם הוא משכן היראה, וזהו מאמר הגמרא (כתובות קי:) כל הדר בארץ ישראל וכו'.

והנה קודם שכבשו ישראל ארץ סיחון ועוג לא היו המואבים מתפחדים מפני בני ישראל, מחמת אזהרת הקב"ה אל תצר את מואב (דברים ב ט), אף שהיו בני ישראל נראים לפניהם מזוינים, עם כל זה לא עלתה להם שום ריעותא מזה, ומזה הבינו שאין להם לירא מפניהם, וזה היה להם בזכות לוט שהלך עם אברהם כמ"ש (בראשית יב ד) וילך אתו לוט. אך אחר שכבשו ארץ סיחון ועוג ונכנסו לקצת ארץ ישראל, שאז באו ליראה בשלמות כמ"ש (דברים ב כה) היום הזה אחל תת פחדך ויראתך וגו' וכמו שדברנו מזה במקום אחר, אז נכנסה היראה והפחד בלבבם של המואבים, כי מחמת זה יכולים בני ישראל גם כן לשלוט עליהם וכמו שביארנו למעלה על פסוק ומלכותו בכל משלה.

ועתה נבא לביאור הפסוק, וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי, היינו שכבשו ארץ סיחון ועוג ונכנסו לקצת ארץ ישראל ובאו ליראה בשלמות, אז ויגר מואב מפני העם מאוד, כי מחמת זה יהיו יכולים גם כן לשלוט עליהם, וזהו כי רב הוא - שבאו לבחינת רב בחינת יראה בשלמות, שמי שיש לו יראה אמיתית יש לו ממשלה בכל והוא בבחינת רב וכאמור, ובמה יוכל האדם לבוא לבחי' יראה על ידי בושה, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

או יאמר וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמרי ויגר מואב מפני העם מאד וגו' (כב ב). דהנה לכאורה יש לדקדק בפסוק זה, כי לאו רישא סיפא ולאו סיפא רישא, בתחילה אמר שהפחד של בלק היה מחמת שראה מה שעשו ישראל לשני המלכים הגדולים, ואחר כך אמר שהפחד היה מחמת שעם בני ישראל רבים המה, מה לי אם רבים או מועטין מאחר שנצחו לשני המלכים הגדולים האלו ראוי לו לפחוד.

ונ"ל ענין זה, במה שנבאר מקודם פירוש הפסוק (שה"ש ח ח) אחות לנו קטנה ושדים אין לה, הנה בהשקפה הראשונה לא ידענו המכוון בפסוק זה.

ונ"ל על פי הפסוק (בראשית ב ד) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, ואמרו רז"ל (זוהר ח"א דף פו:) אל תקרי בהבראם אלא באברהם, כי נודע שעיקר בריאת שמים וארץ היה בכ"ב אותיות התורה וכמאמר הכתוב (תהלים לג ו) בדבר ה' שמים נעשו, וכמאמר הכתוב (משלי ח ל) ואהיה אצלו אמון א"ת אמון אלא אומן (זוהר ח"ב דף קסא.), כמאמר הזוהר הקדוש (שם) באורייתא ברא קוב"ה עלמא ובאורייתא מתנהג עלמא, היינו בכ"ב אותיות התורה שהם נכללים בה' מוצאות הפה, וזהו בה"א בראם היינו בכ"ב אותיות התורה היוצאים מה' מוצאות הפה, ברא עלמא.

וזהו עיקר לראות שיהיה דיבורו של אדם ופיו תמיד בקדושה, שלא לחלל ח"ו פיו במאכלים יתרים ודיבורים בדברים בטלים, ושלא לדבר שקר ח"ו כמאמר הזוהר הקדוש (ח"ג דף מב.) על פסוק (קהלת ו ז) כל עמל אדם לפיהו, בגין דלא נטר ליה.

וזהו כוונת הפסוק (משלי יב יט) שפת אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר, כוונת לשון עבר לא נאמר אלא תכון לשון עתיד (זח"ב קפח:), מחמת שזה עתיד להיות כשנהיה שרוים על אדמתינו אי"ה יהיה הדיבור בשלמות בבחי' אמת, אבל לא עכשיו כשאנחנו בגלות, כי כאן לשון שקר מתגברת.

ולזה כיוונו חז"ל (ברכות ו.) אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת, כי זאת ידוע שבתי כנסיות יש בהם מבחינת קדושת א"י כמאמר חז"ל (מגילה כט.) עתידין כל בתי כנסיות שילכו לארץ ישראל, מחמת שיש בהם מבחי' קדושת ארץ ישראל, ולעתיד

יתקבצו לשורשם ולזה ילכו לא"י, ומחמת זה אין תפלתו של אדם נשמעת בחוצה לארץ אלא בבית הכנסת, שמחמת קדושתה יכול להיות הדיבור בשלמות כמו בארץ ישראל.
אך העיקר הוא שלא להפריד ח"ו דבוריו ופיו ומחשבתו מהקדושה כי זה הוא עיקר שלימות האדם להיות מחשבתו דבוקה בה' תמיד כמאמר הכתוב (בראשית ב ז) ויהי האדם לנפש חיה ות"א לרוח ממללא, והוא לשון הקודש, היינו לדבר אמת ושלא לדבר שקר כל עיקר, שלא להוציא ח"ו הכ"ב אותיות חוץ לקדושה, ולזה אותיות אמת כלליות של הכ"ב אותיות ראש תוך סוף.
ולזה כיוון הכתוב (ירמיה ה כב) האותי לא תיראו, היינו שצריך לירא ולפחוד מהאותיות הקדושות שלא להפרידם ח"ו מבחינת הקדושה, וזהו בחינת רוח הקודש. וזהו שאנו מבקשים מהשי"ת (תהלים נא יג) א"ל ת"שליכנו מ"לפניך ר"ת אמת, ורוח קדשך א"ל ת"קח מ"מנו ג"כ ר"ת אמת, היינו שבבחי' אמת יכולין לבא לבחי' רוח הקודש.
וזהו גם כן מה שאנו מתפללים (תפיל עמידה דשבת) וטהר לבנו לעבדך באמת, טהר גימטריא רו"ח, היינו לרמז על דבר האמור למעלה שעל ידי בחי' אמת יכולים לבא לבחי' רוח הקודש רוח ממללא, בחי' אבות הקדושים. וזאת ידוע (זח"א כה:) שאות שי"ן מרמז לבחי' אבות, שי"ן דתלת ראשין מרמז על תלת אבהן, ולזה ב' של יעקב הוא שין בא"ת ב"ש, ק' של יצחק הוא ד' בא"ת ב"ש, מ' של אברהם הוא י' בא"ת ב"ש, לרמז על שם שד"י הוא שם השפעה כמאמר הכתוב (בראשית מג יד) ואל שדי יתן לכם רחמים, מלשון שדים המשפיעים חלב לתינוק.
וזהו פירוש הפסוק אחות לנו קטנה וגו', פירוש עכשיו שאנחנו בגלות המר הדבקות להבורא ברוך הוא הוא קטן למאד, אחות לשון דבקות והתחברות, והוא עתה בבחי' קטנה מחמת התגברות השקר, ולזה ושדים אין לה שאין אנחנו יכולים להשפיע עלינו, אכן אי"ה כשנזכה להיות על אדמתנו בארץ ישראל יהיה הדיבור בשלמות בלשון הקודש, ואז יהיה גם כן בחי' שדים בחי' השפעה בחי' רוח ממללא, כי שם יוכלו לבא לבחי' אבות כנ"ל, ולזה ושדי"ם גימטריא שי"ן במילואו ושי"ן מרמז לתלת אבהן כנ"ל.
וזאת נודע כי ארץ סיחון ועוג הוא מעבר לירדן ירחו, וירחו הוא לשון ירח, וירח הוא בחינת דיבור, כי כמו שהירח לית לה מגרמה כלום רק שהיא מקבלת אורה מאור השמש המאיר לתוכה כך הדיבור צריך להיות דבוק במחשבה שלא להפריד הדיבור מהמחשבה כנ"ל. ולזה כשבאו ישראל לארץ סיחון ועוג התחיל להתנוצץ אור קדושת ארץ ישראל עליהם, והתחילו לתקן הדיבור שיהיה בשלמות, כי עיקר בחי' לשון הקודש הוא בבחי' ארץ הקדושה, ובזה הם יכולים לכבוש ולשלוט על כל העולם.

וזהו וירא בלק את כל אשר עשה ישראל לאמורי, היינו שכבשו ארץ סיחון ועוג ששם יכולין לתקן בחי' הדיבור, ויוכלו לכבוש את כל העולם, ואפשר שע"ז מרמז תיבת לאמורי היינו בחי' אמירה ודיבור לרמז על הנ"ל. וזהו ויגר מואב מפני העם מאוד כי רב הוא, היינו בבחי' ר"ב הו"א גימטריא רו"ח, לרמז שהיה להם השפעת רוח הקודש ולשון הקדש ועל ידי זה יוכלו לכבוש ולשלוט בכל העולם, ומפני זה היה ירא מפניהם, השי"ת יזכנו להיות דבקים במחשבה ודבור להבורא ב"ה אמן כן יהי רצון:

מה טבו אהליך יעקב וגומר (כד ה). הנה עיקר בריאת העולם היתה בגין דיתקרי רחום וכו' (זח"ג רנז:), ובכל דבר יש חסד השי"ת, וזה עיקר עבודת האדם להסתכל תמיד בכ"מ שיש בחי' אור וקדושה ובחינת חיים, ואפילו בבחינת נפילת האדם בבחי' גשמיות יש חסד השי"ת, להעלותו לבחי' תשובה, וזהו ואתם הדבקים בה' וגו' (דברים ד ד), ר"ל שתמיד יהיה האדם דבוק באותה בחי' לראות ולהסתכל בבחי' חיות של הבורא ברוך הוא שבכל דבר.

וזהו נקרא בחינת עין טובה שהיה לאברהם אבינו ע"ה כמאמר חז"ל (אבות פ"ה מי"ט) עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה. ועל ידי מה יכולים להגיע לבחי' עין טובה, על ידי נפש שפלה ורוח נמוכה, פירוש שבתחילה צריך האדם להרגיל את עצמו בבחי' נפש שפלה היינו למעט בתענוגי עולם הזה להסתפק עצמו במיעוט שהוא רק ההכרח לחיות נפשו לעבודת השי"ת, ושלא לרדוף אחר מותרות התענוגים, ואז ממילא יהיה לו רוח נמוכה בחי' שפלות כמאמר הכתוב (דברים ח יב-יד) ואכלת ושבעת ורם לבבך וגו' ר"ל שעל ידי מותרות אכילה ושתיה ושאר תענוגי עולם הזה בא לו בחי' גסות, וכמו שהיה בלעם רודף אחר הכבוד ושאר תענוגים בבחי' נפש רחבה, ועל ידי זה היה לו רוח גבוה ועין רעה, אבל אברהם אבינו ע"ה שהיה לו בחי' נפש שפלה שלא היה רודף אחר הכבוד ותענוגי עולם הזה, על ידי זה תיקן בחי' נפש, והיה לו רוח נמוכה בחי' רוח, ועין טובה בחי' נשמה.

וזהו שאמר הכתוב (משלי כ כז) נר ה' נשמת אדם וגו', ר"ל שעל ידי נ"ר היינו נפ"ש רו"ח של ה' שמתקנים מגיעים לבחי' נשמת אדם בחי' נשמה.

(**ועתה** נבא אל הביאור למה שמצינו בתחילה אמר הקב"ה לבלעם לא תלך עמהם (במדבר כב יב), ואחר כך כששלח בלק שרים רבים ונכבדים מאלה אמר (שם כב כ) אם לקרוא לך באו האנשים קום לך אתם, האיך שייך שינוי רצון ח"ו אצל הבורא ברוך הוא. **אך** נראה דהנה רצון הבורא ברוך הוא היה שבלעם גם כן יברך את ישראל, וכמו שמצינו בפ' שבירך את ישראל, אך שלא היה יכול להיות קיום בברכתו לחול על ישראל מחמת

שהיה משוקע מאוד בסטרא אחרא ומדות רעות שלו עין רעה ונפש רחבה ורוח גבוה, ומחמת זה לא היה באפשר שיברך את ישראל, רק אח"כ כשהיה לו בושה לפני שרי בלק כמ"ש אל האתון לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך (שם כב כט) והיה לו בושה גדולה, באותה שעה כמו שפירש רש"י ז"ל, ומחמת אותה הבושה נסתלק ממנו קצת המדות רעות שלו עד שהיה יכול להיות קיום בברכתו שיברך את ישראל.

וזה פירוש הכתוב (שם כב לא) ויגל ה' את עיני בלעם וירא מלאך ה' וגו', שלכאורה תמוה האיך אפשר שטמא כזה יוכל להסתכל בפני מלאך. אך על ידי בושה הגדולה שהיה לו באותה שעה נסתלק ממנו קצת המדות רעות שלו והיה יכול להסתכל בפני המלאך. וזה פירוש הפסוק ויגל ה' את עיני בלעם, ויגל הוא לשון הסרה כמו ויגל יעקב את האבן (בראשית כט י), פירוש שסר ממנו קצת המדות רעות שלו עין רעה, ומחמת זה היה יכול להסתכל בפני המלאך ולהיות קיום בברכתו.

ועתה נבא לביאור, בתחילה כששלח בלק שרים שלא היו מכובדים כל כך, והיה גלוי וידוע לפני הקב"ה שלא יהיה לו בושה כל כך בפניהם שיסתלק ממנו קצת המדות רעות שלו ולהיות קיום בברכתו, לא נתן לו רשות להלוך עמהם, רק אחר כך כששלח בלק שרים רבים ונכבדים מאלה והיה גלוי לפני השי"ת שיהיה לו בושה גדולה לפניהם, אז אמר לו אם לקרוא לך באו האנשים קום לך אתם ואך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה, ועוד אמר לו (שם כג טז) שוב אל בלק וכה תדבר, כי עתה יכול להיות קיום בברכתו לחול על ישראל כנ"ל).

וזהו שכאשר רצה ה' לברך את ישראל על ידי בלעם אמר לו השי"ת אם לקרוא לך באו האנשים קום לך אתם ואך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה, פירוש שיעשה קצת תיקון לבחינותיו הרעים שהם עין רעה וכו' כדי שיוכל לשרות עליו רוח קדוש בחי' קדושה. והוא לא עשה כן רק הלך כמו שהיה, וזהו שאמר הכתוב (שם כב כב) ויחר אף אלהים כי הולך הוא, ר"ל הולך כמו שהוא בלי שום שינוי לטובה, ולכן ויתיצב מלאך ה' לשטן לו. וכן אמר לו (שם כב לב) אנכי יצאתי לשטן וגו', שט"ן ר"ת שפילה טובה נמוכה, מרמז לשלשה בחי' טובים הנ"ל שרמז לו המלאך שיתקן כנ"ל.

וכן הזהיר לו עוד פעם שנית ואמר לו (שם כב לה) לך עם האנשים ואפס את הדבר וגו', ולכאורה מלת ואפס אין לו פירוש. ולפי דרכינו ניחא, שמלת אפס הוא מלשון מיעוט, ר"ל שיסור מעליו הג' בחינות רעים שיש בו, שיכול לשרות עליו בחי' קדושה.

ועכ"ז הוא עמד ברשעתו, רק מחמת אהבת ה' את עמו השרה עליו רוח הקודש כדי שיברכם, ולכן וישא עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו וגו' (שם כד ב), ופירש רש"י

שאין פתחיהן מכוונין זה כנגד זה וכו', פירוש שראה בלעם שיש לישראל אותה בחי' טובה של עין טובה עד שאין פתחיהן מכוונין זה כנגד זה, פירוש שאין להם בחי' התנגדות שהוא בחינת עין רעה, אלא אדרבה כולם רואים זה את זה בבחינת עין טובה, לכן וישא משלו ויאמר מה טובו אוהליך יעקב וגו', ר"ל שבחי' נ"ר היינו נפש שפלה ורוח נמוכה הוא בחי' אוהל לבחי' עין טובה בחי' נשמה שהוא בחי' ישרא"ל גימטריא אור חושך, שבעין טובה רואין בחי' אור גם במקום חושך.

וכן אמר בלעם לבלק לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים (שם כד יד), פירוש מה שיעשה העם הזה לעמך הוא בעבור שיהיה להם בחי' אחרית הימים, פירוש שישראל מה שעושים בעולם הזה כל כוונתם הוא לאחרית הימים שמתקנים את עצמם ליכנס לטרקלין ולא שיהיה להם תענוג בעולם הזה רק העיקר הוא לזכות לחיי עולם הבא.

וזהו אראנו ולא עתה (שם כד יז), ר"ל שאני רואה שהם עושים שלא לקבל שכר עתה כמאמר חז"ל (עירובין כב.) היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם. אשורנו ולא קרוב, פירוש שהוא בעיניו לא קרוב, שאינו מצפה לקבל שכר תיכף רק לעולם הבא, יהי רצון שנזכה לבחי' שלשה המדות הטובים בחי' נפש רוח נשמה בשלמות כן יהי רצון:

יזל מים מדליו וגו' וירם מאגג מלכו ותנשא מלכותו (כד ז). ות"א ותתנטל מלכותיה. וי"ל למה לא מתרגם ותתרומם מלכותיה.

להבין זה, הנה ידוע מאמר חז"ל (פסחים סו:) כל המתנאה אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, פירוש שהשכינה מסתלקת ממנו כמאחז"ל (סוטה ה.) אין אני והוא יכולים לדור בעולם, כי עיקר השראת השכינה הוא ואת דכא ושפל רוח, ועיקר קבלת עול מלכות שמים הוא על ידי בחי' ענוה ולב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה (תהלים נא יט), ואז אין לו בחי' שכחה.

כי על ידי השראת השכינה ית' בחי' מלכותו נשפע על ישראל כל טוב וברכה ושפע וחיים כמו שאמר המגיד ז"ל (מאור עינים תהלים) על מאמר חז"ל (שבת קנו.) אין מזל לישראל, פירוש בחינת אי"ן בחי' ענוה הוא המזל לישראל, היינו כשישראל המה בבחינת אי"ן בחינת ענוה אז אותה בחינת אי"ן הוא מיזל וממשיך ומשפיע על ישראל כל טוב שפע וברכה וחיים, כי על ידי שמקבלים עליהם על ידי ענוה בחי' קבלת עול מלכות שמים בשלמות ודבקים לקדושה, ממילא בא להם כל טוב ונסתמו ונסתלקו מהם כל המקטריגים.

וזהו שאמר הכתוב (בראשית לב כד) ויאבק איש עמו עד עלות השחר, פירוש על דרך דאיתא בזוהר הקדוש (ח"ג דף קצא.) על פסוק (שה"ש א ה) שחורה אני ונאוה, יו"ד דלית ביה חיורא כלל, פי' היא בחי' ענוה שאין רואה בעצמו שום לובן ומעלה מרוב שפלותו בקרבו, וזהו ויאבק איש עמו עד עלות השח"ר, פירוש שהיה לו מלחמות ומקטרגים עד שהגיע לבחי' ומעלת היו"ד היינו בחי' הש"חר שנקרא שח"ר כנ"ל, בחי' ענוה בשלמות והשראת השכינה, אז נסתלקו כל המקטריגים ונמשך לו מזל ושפע וברכה.

וזהו פירוש הפסוק יזל מים מדליו וגו' פירוש יזל הוא בחינת מזל של ישראל, הוא מדליו בחינת ד"ל בחינת ענוה בחינת שחורה דלית ביה חיורא כלל, ועי"ז וזרעו במים רבים, נמשך לו שפע רב וחיים וכו'.

וירם מאגג מלכו, פירוש אבל אם נתרומם לבו בקרבו בבחינת אגג מלכו, בחינת עמלק, בחינת גאוה וגסות הרוח, אז יתנשא מלכותו, ות"א ותתנטל מלכותיה, פירוש שיתנטל בחינת מלכותו ית' בחינת השראת השכינה מעליו, ונסתלק ח"ו בחי' מז"ל. אבל הישראל היו בשלמות הענוה בחינת שחורה בחינת יו"ד, ונסתלקו המקטריגים ונהפך קללתו לברכה עד עולם כן יהי רצון אמן.

פנחס

וידבר ה' אל משה לאמר פינחס בן אלעזר וגו' בקנאו את קנאתי וגו' הנני נותן לו את בריתי שלום (כה יא). ודקדק האור החיים, למה כתב הסיבה שהוא בקנאו את קנאתי באמצע ב' פרטי המסובב שהם השיב את חמתי וגו' ולא כליתי וגו', שהיה לו לומר בקנאו את קנאתי בתוכם השיב את חמתי וגו' ולא כליתי וגו', או על זה הדרך השיב את חמתי וגו' ולא כליתי וגו' בקנאו את קנאתי וגו'.

ונ"ל על זה הדרך, דהנה עיקר בחינ תקדושה והשראת השכינה הוא על ידי בחינת ענוה, כמאמר הכתוב (דברים י טו) רק באבותיך חשק ה' וגו', פירוש על ידי בחינת ר"ק שהיה באבותיך, בחינת מיעוט וענוה שהיה באבות, על ידי זה חשק בהם, כמאמר הכתוב (דברים ז ז) לא מרובכם חשק ה' בכם כי אתם המעט ודרשו רז"ל (חולין פט.) על ידי שממעיטין עצמיכם לפני וכו'.

וזהו עיקר היחוד והנחת רוח, שעל ידי זה הם ניכרים, ועל ידי זה הוא ממשיך ברכה וקדושה שעושים צינור לקדושה, כי ברכה הוא לשון בריכה, וזה נקרא יחוד ברכה וקדושה (זח"ג רטז:), כי בחינת ענוה היא בחינת יו"ד, ויו"ד הוא בחינת יחוד, ואח"כ כשממשיך ברכה וקדושה נקרא יחוד ברכה קדושה. אבל בלא היחוד הנ"ל נקרא ק"ב

חרובין, מחמת שהוא בלא יו"ד בחינת ענוה ויחוד, על ידי זה נקרא קב חרובין כמ"ש בזוהר הקדוש (שם). כי מי שיש לו בחי' גסות כתיב (תהלים קא ה) אותו לא אוכל, אין אני והוא יכולים לדור, שהיא היפוך הבחינת יחוד הנ"ל.

והנה פנחס, אפילו קודם שזכה שתעצר המגפה על ידו היה לו גם כן בחינת ענוה, ולכן כתיב וירא פינחס מלא ביו"ד, פירוש שהיה לו בחינת ענוה, בחינת יו"ד קטנה שבאותיות. ואח"כ ויקח רמח בידו, היינו בחי' היחוד רמ"ח תיבות דקריאת שמע, וגם רמ"ח גימטריא אברהם, מרמז ג"כ על בחי' ענוה שאמר (בראשית יח כז) ואנכי עפר ואפר.

ויבא אחר איש ישראל, פירוש שלא היה לו בחינת גסות בחינת קדומה, רק בחינת אח"ר בחינת ענוה, אל הקבה פירוש שבא לבחי' יחוד ברכה קדושה ר"ת גימטריא ה"קבה, ועי"ז זכה שנעצר המגפה על ידו ולכך וידקר את שניהם.

ואף אחר שזכה שתעשה על ידו פעולה גדולה כזו, ולכאורה היה יכול לבא מזה לבחינת גסות, אעפ"כ אדרבה בא לבחינת ענוה יתירה מקודם, וזה פינחס בן אלעזר ביו"ד בחי' ענוה יתירה, השיב את חמתי מעל בני ישראל, ר"ל שהשיב מעליהם בחינת חימה גימטריא ג"ס, מלהיות על בני ישראל בחי' גסות, אעפ"י שנעשה על ידו פעולה גדולה היינו בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי, אעפ"כ היה לו ענוה, לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

עוד נראה ליישב קושיית אור החיים הנ"ל, על פי הגמרא (שבועות ט., חולין ס:) מפני מה נשתנה שעיר של ראש חדש שנאמר בו חטאת לה' (במדבר כח טו), אמר הקב"ה הביאו עלי כפרה על שמיעטתי את הירח, וזהו חטאת לה'. וכבר הקשו המפרשים (תורת העולה לרמ"א מובא בגליון הע"י דחולין) מהו הלשון הביאו עלי כפרה, ועי"ש בדבריהם. גם דברי הזוהר הקדוש שאמר (ח"ג דף עט:) הביאו עלי כפרה בגין דיתבסם מה דעלוי כד"א (ישעיה ו ב) שרפים עומדים ממעל לו עכ"ל, וכפשוטו אין לו פי' כלל.

אכן אען ואומר גם אנכי מה שיש לרמז בזה על פי מוסר, ונבאר מקודם הפסוק (תהלים קמה טז) פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון, הנה זהו כלל גדול בעבודת השי"ת, שצריך כל איש ישראל להאמין באמונה שלמה שהבורא ברוך הוא אחד יחיד ומיוחד בתכלית היחוד שאין כמוהו בשום פנים והוא לבדו אלהינו היה הוה ויהיה מנהיג ובורא לכל הברואים ומשגיח עליהם בפרטי פרטות והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, וכשבא לבחי' אמונה זו אין לחפוץ ולהשתוקק לשום דבר בעולם רק יהיה כל חפצו ומגמתו והשתוקקותו למלאות רצון הבורא ית' ולא לחפוץ יותר מרצון הבורא ית"ש, כי

צריך להאמין אם רצון הבורא ית"ש לתת לו זה הדבר בוודאי הוא יתן לו בלתי מניעה ואם אין בזה רצון הבורא למה ייגע את עצמו להבל ולריק ללא יועיל.

וזה כוונת חז"ל שאמרו (אבות פ"ד מ"א) איזהו עשיר השמח בחלקו, היינו שישמח ברצון הבורא ולא יחפוץ יותר וכמאמר הזוה"ק (ח"ג דף רכו.) ומשביע לכל חי רצון, מיכלא דמסכני דאינון שבעין מרצון הבורא ית"ש ולא מגו מכלי ומשתי סגי עכ"ל, וזהו כלל גדול שלא להשתוקק רק לרצון הבורא ית' ולא להתאות לשום תאוות עולם הזה יתירה, כי זאת נודע שטבע הטוב להטיב וכמאמר חז"ל (פסחים קיב.) יותר ממה שהעגל רוצה לינק הפרה רוצה להניק, וזה הוא עיקר בריאת העולם בגין דיתקרי רחום וכו' (זח"ג רנז:), וצריך האדם לתלות העדר הדבר וחסרונו בעצמו של המקבל כמאמר ז"ל (קידושין פב.) הרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי, וכדאמרינן בתפילת ראש השנה (חזרת הש"ץ דעמידה) הטוב והמטיב לרעים ולטובים, כי בוודאי טבע הטוב להטיב לכל כאשר היה כוונת בריאת העולם רק כשבא ההשפעה אל המקבל היא נשתנה לפי ערך הכלים אשר הוכנו לקבל ההשפעה, וזהו הרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי.

וזהו העיקר שיהיה רצונו כרצון הבורא ית"ש ולא יחפוץ יותר מרצונו ח"ו, ומי שח"ו משתוקק יותר מרצון הבורא ית"ש זאת הבחי' נקראת ע"לי, כי הוא רוצה שיהיה כביכול ממעל לרצונו ית"ש, וזהו שכתוב בעדת קרח בהצותם על ה' (במדבר כו ט), הנועדים על ה' (שם כז ג), כי רצון הבורא גזרה שלא יהיה בהם בחינת כהונה, והם רצו שיהיה בהם בחינת כהונה, וזהו על ה', ממעל לרצונו כביכול.

ולזה הירח בשעה שקטרגה על החמה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, ורצתה להרבות אורה שלא כרצונו ית"ש, ומפני זה נתמעט אורה, ולזה צוה הקב"ה להביא שעיר לתקן הדבר הזה ולרמז שאין לחפוץ יותר ממה שגזר השי"ת, ולזה שעיר גימטריא שר"ף, לרמז כי ההשתוקקות יותר מרצון הבורא ב"ה אין ממש וקיום בדבר הזה כי כלה ונשרפה.

וזה מרומז בזוה"ק בגין דיתבסם מה דעלוי, היינו שבזה השעיר מתקן מה שחפץ יותר מרצון הבורא ית"ש, וזהו בחי' ע"לי כנ"ל. כד"א שרפים עומדים ממ"על לו, היינו שהרצון שהוא כביכול ממעל לרצונו ית' הוא נשרף כנ"ל.

ועיקר בחינת תקון והתחדשות הלבנה נמסרה לישראל, כי ישראל מונין ללבנה, וקידוש החודש תלוי בב"ד כשאומרים מקודש החודש כמו שדרז"ל (שמות רבה טו ב) על הפסוק (שמות יב ב) החודש הזה לכם.

והענין הוא כך, כי כל איש ישראל צריך להרחיק את עצמו מהטבעיות ומתאוות הגופנים כנ"ל, אך להשתוקק בכל לבו ונפשו רק לרצון הבורא ב"ה ולידע שברצונו ית' תלוי הכל וברצונו ית' הוא מנהיג כל העולמות עליונים ותחתונים כמאמר הכתוב (תהלים ל ח) ה' ברצונך העמדתה להררי עוז, ולזה אנו מונין ללבנה, לידע כמו שהלבנה מחמת שרצתה יותר מרצון הבורא ית"ש ועי"ז נתמעט אורה, על כן אנו בני ישראל צריכים ליזהר מתאוות המותרות ולהתרחק מטבעיות, רק תשוקתנו יהיה לקבל עלינו רצונו ית"ש בשמחה, כי בידו ית"ש לשדד המערכות ולפעול הכל כרצונו ית"ש.

וזהו שאנו אומרים בברכת קידוש הלבנה, וללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה וכו', היינו שאנו מייחלים ומצפים שיהיה העטרה והתפארת לישראל כמו הלבנה שהיא כעת במיעוט אור ועתידה להתחדש באור גדול במהרה בימינו.

והעיקר הוא להתרחק ולברוח מהטבעיות וגופניות ומאומות העולם בתכלית הריחוק, כי המה משוקעים מאד רק בטבעיות ובתאוות גופנים, ולזה המה מונים לשמש כי השמש מרמז לטבעיות, כי כמו שנבראת באורה כן הוא עתה כמאז ולא נתמעט ולא נתרבה אורה כלל, וכדאיתא **בספר קדושת לוי** על חנוכה (ע' כללות ימים טובים) שמש ידע מבואו (תהלים קד יט) פירוש כי היא בבחינת חק אחד כאשר גזר לה הש"י בעת בריאתה כן היא גם עתה, אבל הלבנה אינה כן כי פעמים באה בארוכה פעמים באה בקצרה (ר"ה כד:), (והאומות העולם הם בבחינת טבעיות, ולכן הם מונים לשמש שהוא ג"כ בחי' טבעיות, אבל אנחנו עמו בית ישראל צריכים להתרחק מהם בתכלית הריחוק כמאמר הכתוב (ויקרא יח ג) ובחוקותיהם לא תלכו, כי התחברות עמהם גורם ח"ו ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם), ולכן צריכים להתרחק מהם בתכלית הריחוק, אך לראות לגשת אל הקודש להשתוקק לרצונו ית' ולדבק בעשר קדושות הרמוזים במשנה (כלים א ו) קדושת ארץ ישראל קדושת הר הבית וההיכל כמאמר הכתוב (מלכים א ח מח) והתפללו אליך דרך ארצם וגו'.

וזהו כוונת הפסוק (במדבר כה ז) וירא פינחס בן אלעזר וגו' ויקח רמ"ח בידו, היינו שיצא מחוץ לדרך הטבע ודבק את עצמו בעשר קדושות הנ"ל, ולזה פינחס מלא ביוד לרמז על עשר קדושות הנ"ל.

ולזה כיוונו רז"ל (זוהר ח"ב דף קצ.) פינחס זה אליהו, כי פינחס אליהו גימטריא עשר פעמים שם העצם ית"ש, לרמז שיצא מן הטבע (רמב"ן שמות ו ב), ומסר נפשו על קדושת שמו ית' ולא פחד ולא זע מכל כ"ד אלף שהיה בשבטו של שמעון וחבטן בקרקע, לרמז

לנו שצריך להתרחק מבחינת שמש שהוא בחי' טבעיות, וזה שאמר (במדבר כה ד) קח את כל ראשי העם והוקע אותם לה' נגד השמש, היינו שיהיו מתנגדים נגד בחינת שמש היינו להתרחק מהטבעיות מכל וכל.

וזהו כונת הפסוק וידבר וגו' פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל, היינו שהראה להם שצריך להתרחק מבחינת חמה שהוא בחינת טבעיות כאמור למעלה, מחמת בקנאו את קנאתי בתוכם, ולא נתיירא כלל, ומחמת זה שב חרון אף ה' מישראל ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי, לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום, יהי רצון שנזכה לבחינת הסתפקות ולקבל עלינו לעשות רצון הבורא ית' בשמחה אמן כן יהי רצון:

עוד נוכל לומר שהתורה מרמזה לנו בכאן דרך מוסר והלוך לעבודת הבורא ברוך הוא, וקודם לזה נבאר הפסוק (מלאכי ג כג) הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני וגו' והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם. ולכאורה יש לדקדק למה לא כתיב לשון אשלח את אליהו.

אך נ"ל על דרך זה, דהנה עיקר עבדות השי"ת הוא לדעת כי ה' הוא האלהים כמאמר הכתוב (דברים ד לט) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים וגו', היינו להבין ולהשכיל תמיד אפילו בעת התגברות הדינים יחשוב שבוודאי הוא חסד מאת הבורא ית"ש כדי להחזיר אותו בתשובה, ויהיה לו לב נשבר ונדכה, ומזה ההתבוננות יתהפך מדת הדין למדת הרחמים, מחמת שמוחלט בדעתו שמדת הדין הזה הוא מדת הרחמים וחסדי הבורא ית' ובזה ממתיק הדינים ונעשה בחי' חסדים ורחמים, וזהו הבחי' אשר צדיקים מהפכים מדת הדין למדת הרחמים (ע' בר"ר לג ג) כנ"ל.

וגם צריך להבין תמיד, אפילו בעת התגברות החסדים ורחמים עליו, יחשוב שיכול להיות שיש בזה בחינת גבורה כמאמר הכתוב (דברים ז י) ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו, לכן צריך להיות לבו של אדם תמיד נכנע ונשבר בקרבו מגודל אימה ופחד ויראה מבורא עולם ית"ש, וכמה צריך האדם להתבייש ולהכלם מבורא עולם ית"ש בעת השפעת רחמיו וחסדיו עליו והוא לא שוה זאת, וזהו עיקר עבדות ה' בבחי' דעת התחברות חסד וגבורה.

אך הסיבה להשגת בחינת דעת כזה אי אפשר בלתי עזר הבורא ית"ש. והסיבה שישיג עזר אלקי ממעל היא על ידי שיקדש ויטהר את עצמו בבחינת סור מרע מבחינת לא תעשה, ובבחינת ועשה טוב במצות עשה.

ונוכל לרמז זה בפסוק (תהלים ק ג) דעו כי ה' הוא אלהים הוא עשנו ולא אנחנו עמו וצאן מרעיתו וגו', פירוש דע"ו לשון דעת והתחברות, היינו לדעת שבחינת חסד כלול

מבחינת גבורה ובחי' גבורה כלול מבחינת חסד. והסיבה המביאה לידי בחינת דעת הוא בחינת עש"נו, שהוא בעצמו עשה ועזר לנו ע"ז שנוכל להשיג את עבדות ה' בבחינת דעת. והסיבה המביאה להשיג עזר מבורא עולמים ב"ה וב"ש הוא מחמת ול"א אנחנו עמו, כתיב ל"א באלף ונקרא ל"ו בוא"ו, מרמזים על בחינת מצות עשה ומצות לא תעשה, היינו שעל ידי שאנחנו עמו ישראל עם קדושו מקדשים ומטהרים עצמם בבחינת סור מרע ועשה טוב.

ובחינה זו מכונה בשם שלום, מחמת שעושה שלום בין שני מדות הפכיים חסד וגבורה, ומחבר אותם להיות אחדות גמור. ועיקר היסוד מתיבת שלום הוא אותיות ש"לו לשון שלוה, מרמז על בחינת דעת והתחברות חסד וגבורה, לפי שג' פעמים שם הוי"ה ושם אלהים גימטריא של"ו.

וזהו בחינת האבות, אברהם אוהבי (ישעיה מא ח) הוא בחינת חסד, ופחד יצחק (בראשית לא מב) הוא בחינת גבורה, ויעקב הוא בחינת תפארת התחברות חסד וגבורה (זח"ג כח.) שהוא בחינת דעת (ת"ז ת' כא מט:).

וזהו כוונת הפסוק (מלכים ב ב יא) ויעל אליהו בסערה השמימה, היינו אפילו כשהיה בבחינת רוח סערה, היינו בלבול בחינת דעת שהוא בחינת גבורה, מזה הבחינת גבורה בעצמה היה לו עלייה על ידי התבוננות, שהבין שוודאי כלול בזה בחינת חסד כנ"ל.

וזהו הנה אנכי שולח לכם, היינו שתיבת שולח מרמז על בחינת דעת התחברות חסד וגבורה, שאותיות של"ו מתבת שולח גימטריא ג' פעמים שני שמות הוי"ה אלהים כנ"ל, ואות ח' מרמזת שמחשבה קדומה היה קודם שבעת ימי הבנין בשביל בחינת עבדות זו לחבר חסד וגבורה שהוא בחינת אש ומים (ת"ז ת' סט קד:), כמאמר הכתוב (בראשית א א) בראשית ברא אלהים את השמים, היינו בתחילה עלה במחשבה בחינת השמים התחברות אש ומים (חגיגה יב.) התחברות חסד וגבורה, ואח"כ ברא שבעת ימי הבנין. ועוד נוכל לרמז בפסוק זה שראשי תיבות א"ת ה"שמים ו"את ה"ארץ היא השם של בחינת דעת כנודע (מקדש מלך על זח"א קסח:, ס' השמות לרמ"ז, וע' מא"א מע' הט' סי' ה, וע' זח"א רנא.), וזהו מרומז באות ח' מחשבתו הקדומה ושבעת ימי הבנין.

וזה כוונת הפסוק הנה אנכי שולח לכם, פירוש אני שולח לכם בחינת שול"ח שהוא מרמז על בחינת דעת כאמור למעלה. את אליהו, פירוש עם אליהו. והשיב לב אבות על בנים, היינו מזה הבחינה יהיה התקשרות לב אבות, הוא בחינת אבות אברהם יצחק יעקב, לבנים כאמור למעלה.

ועוד נוכל לומר שזה מרומז במה שדרשו רז"ל בפסוק (במדבר כה ו) והמה בוכים פתח אוהל מועד, ודרשו רז"ל (סנהדרין פב.) שנתעלמה ממנו הלכה, דהנה כבר ביארנו הפסוק דעו כי ה' וגו' שמרמז על בחינת דעת, וכלל המזמור מרמז גם כן על בחינה זו לפי שכלל המזמור הוא על קרבן תודה, וקרבן תודה בא מן חמץ ומצה (ויקרא ז יב - יג) מרמז על חסד וגבורה כנודע, והתחלת המזמור הוא ה"ריעו ל"ה' כ"ל ה"ארץ ר"ת הלכה (לקוטי תורה עה"פ), וזהו שנתעלמה ממנו הלכה, היינו שנתעלם ממנו אשר המזמור הריעו לה' כל הארץ מרמז על בחינת התחברות חסד וגבורה שהוא בחינת דעת, היינו שצריך להבין שבבחינת גבורה יש בוודאי בחינת חסד, ומחמת זה נתהפך מדת הדין למדת הרחמים כנ"ל, ובא פינחס והזכיר אותו והמשיך בחינת חסד ונעצר המגפה.

וזהו כוונת הכתוב פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, היינו שדבק את עצמו לבחינת אה"רן הכ"הן גימטריא של"ו ג' פעמים הוי"ה אלהים התחברות חסד וגבורה, ומחמת זה השיב את חמתי מעל בני ישראל, היינו שהמשיך בחינת חסד ונתהפך מדת הדין למדת הרחמים, ולכן אמר הנני נותן לו את בריתי שלום, על ידי שדבק וקשר את עצמו לבחינת שלום שהוא בחינת אבות בחינת דעת כדבר האמור למעלה, ויהי רצון שנזכה במהרה לבחינה זו לגרום המשכת חסד על כללות ישראל ויתהפך מדת הדין למדת הרחמים אמן כן יהי רצון:

עוד יש לדקדק, שלכאורה הו"ל למכתב להיפך בקנאו את קנאתי השיב את חמתי וגו'. להבין על דרך המוסר, הנה איתא (סוכה כט.) ישראל מונין ללבנה ואומות העולם מונין לחמה, הענין הוא, לבנה היא בחינת מיעוט שמעטה את עצמה (חולין ס:), וגם ישראל ממעיטים את עצמם לפני המקום כמאמר הכתוב (דברים ז ז) כי אתם המעט מכל העמים, ודרשו רז"ל (חולין פט.) שאתם ממעיטין עצמיכם לפני, היינו שיש להם בחינת הכנעה שורש כל המדות טובות, ואברהם אבינו ע"ה תפס בזאת המדה ואמר ואנכי עפר ואפר (בראשית יח כז), וגם משה רבינו ע"ה אמר ונחנו מה (שמות טז ז), ודוד המלך ע"ה אמר ואנכי תולעת ולא איש (תהלים כב ז), כי בחינת הכנעה ושבירת הרוח הוא חביב מאוד לפני הקב"ה כמאמר הכתוב (תהלים נא יט) זבחי אלהים רוח נשברה וגו' והוא בחינת תשובה בחינת ה"א (מנחות כט:), וצדיקים גמורים בחינת יו"ד קטנה (שם), וזהו שפת אמת תכון לעד (משלי יב יט), שישראל נקראים בחינת אמ"ת (זח"ב קפח:), ובדרך רמז מלת אמ"ת ר"ת של א"פר מ"ה ת"ולעת, לרמז לאותה בחינה שתפסו בו אבותינו כנ"ל.

ופינחס שהיה צדיק גמור בחינת יו"ד לכן נעשו לו אז עשרה ניסים בחינת יו"ד, ובזה המשיך על ישראל בחינת קדושה בחינת תשובה, ונעשו בחינת ה"א, בחינת רוח נשברה בגודל הכנעה ומיעוט, בחינת לבנה ונסתלק מהם בחינת גסות בחינת חמה, וזהו פינחס וגומר השיב את חמתי מעל בני ישראל, פירוש שהשיב מהם הבחינת חמה בחינת גסות הרוח, והכניס להם בחינת לבנה כנ"ל:

בפירוש רש"י, לפי שהיו השבטים מבזין אותו הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו וכו' ויחסו אחר אהרן. וי"ל הלא גם השבטים היו יודעים שהוא בן אהרן אלא שהיו מסתכלים גם בצד של אמו שהיה בן פוטיאל, ובמה נתרץ מאמר השבטים.

ולהבין זה, הנה אמרו חז"ל (אבות פ"ד מכ"א) הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם, והענין הוא שבחינת קנאה הוא רא"ש והתחלה לכל העברות, שהוא בחינת עין רעה, שבעבור שעינו רעה בשל אחרים ומתקנא בהם הוא בא לשאר עברות ממילא. ובחינה זו היתה התחלת הרע בעולם על ידי קין שנתקנא בתאומתו של הבל (פדר"א פכ"א), ועי"ז בא לידי שפיכת דמים, ומזה היתה התחלת התפשטות קנא דמסאבותא בעולם כדאיתא בזוה"ק (ח"א דף נד.), ולזה נקרא קי"ן בחינת קנאה בחינת קנא דמסאבותא.

וזהו היתה בחינת יתרו שנקרא קי"ני שנפרד מקין (שופטים ד יא) שהיה לו בחינת קנאה, ונקרא יתרו כיון שהיה מתקנא ומתאוה לבחינת יתר"ו בחינת מותרות תענוגי עולם הזה, ונקרא פוטיאל שבבחינת קנאה פיטם עגלים לע"ז, היינו ע"ז שבגופו של אדם זה היצר הרע שנקרא אל אחר (ע' שבת קה:), היינו שעל ידי קנאה נתגבר ונתפטם היצר הרע שלו.

אמנם יש בחינת קנאה בקדושה כמו ותקנא רחל באחותה (בראשית ל א), שהוא בחינת קנאת סופרים תרבה חכמה (ב"ב כא.), שנתקנאה רחל במצות ומעשים טובים של לאה (בר"ר עא ו), והפכה את בחינת קנאה של בחינת גשמיות שהוא בחינת קנא דמסאבותא בחינת פטום לאל זר הוא התגברות היצר הרע כנ"ל, ונתדבקה בבחינת קנאה דקדושה, ונתבטל בחינת א"ל ז"ר היצר הרע ונעשה בחינת רח"ל גימטריא א"ל ז"ר, ונולד מבחי' רח"ל בחי' יוסף דקדושה, בחי' תוספות קדושה, שנתהפך מבחינת ק"נאה לבחינת יוס"ף גימטריא קנא"ה.

ולכן לא נתנה התורה לישראל בעולם עד שנתגייר יתרו ולא קודם לכן, כיון שהיה התגברות בחינת יתרו בחינת קנאה בחינת פוטיאל הנ"ל בחינת קנא דמסאבותא, לזה לא נתנה התורה עד שנתגייר יתרו ונעשה בחינת ג"ר, היינו שהבין שכל התאות ותענוגי

עולם הזה הם רק בחינת גר לגור מעט ולא להשתקע, היינו שאינו דבר קיים שיהא ראוי להתאות ולהתקנאות לדבר זה ואין ראוי לקנאות כי אם לבחינת דבר קיים בחינת מעשים טובים בחינת קדושה שהוא דבר קיום לעד ולעולמי עולמים, ואז בבחינת גר זה נתהפך ונתבטל בחינת א"ל ז"ר הנ"ל, ואח"כ נתנה התורה בעולם לישראל.

לכן מה מאד צריך האדם להזהר בבחינת קנאה שתהיה רק לשם שמים, וכאשר ראו השבטים גודל הקנאה של פינחס שמסר נפשו ע"ז, כסברו השבטים שאפשר ח"ו לא היה הקנאה בשלמות הקדושה רק בבחינת פוטיאל בחינת פיטום עגלים לע"ז כנ"ל, וע"ז מעיד הכתוב ואמר אלעז"ר ב"ן אהר"ן גימטריא יתר"ו לרמז שתקן בחינת יתר"ו.

וזהו שאמר הכתוב (שמות ו כה) ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה, ולכאורה מלת לו הראשון הוא מיותר, אלא לפי"ז יתפרש שאלעזר לקח ל"ו פירוש שתקן בעצמו בחינת פוטיאל עד שהיה בשלמות הקדושה, והוא בחינת בקנאו את קנאתי בתוכם בחינת קנאה רק לה' בלבד ולא היה ח"ו שום תערובת רע רק כולו טוב, והוא בחינת כהן דקדושה שמה שהיה בתחלה בחינת כהן מדין נעשה אח"כ כהן דקדושה.

והנה קין היה מסטרא דנחש שנתקנא באדם וחוה, ומתאוה למותרות שרואה באחר יותר מבעצמו, והיפך מזה בחינת אהרן הכהן וראך ושמח בלבו (שמות ד יד), שלא קינא על גדולת אחיו, ובעבור זה זכה ללבוש חשן על לבו כמבואר ברש"י זה (שם), והנה חשן היפך נחש (וכן צריך כל האדם להשתדל בזה להפכא חשוכא בחינת נחש בחינת סטרא אחרא לנהורא היינו שיהיה כל תאותו וקנאתו בחינת קנאת סופרים לשם ה' שנזכה לזה כן יהי רצון):

עוד יש לפרש ענין פירוש רש"י הנ"ל ע"ז הדרך, ויתבאר גם כן ענין בנות צלפחד. הנה נודע שעיקר שלמות של כל הנבראים של דומם צומח חי מדבר הוא המדבר, ועיקר שלמות ותכלית של כל אברי האדם הוא בחינת הדבור בקדושה לשם יחוד קב"ה ושכינתיה, היינו לאחר שמתקן כל האברים ומקדשם אזי יוכל על ידי הדבור להיות בחינת יחוד שלם, אבל אם אינו מתקן האברים אינו יכול להיות תיקון על ידי הדיבור.

ועיקר תיקון של פגמי האברים הוא על ידי תשובה בלב נשבר ונדכה דווקא, וכדאיתא **בספר רב ייבי** ע"פ (תהלים לג ג) הטיבו נגן בתרועה וגו', פירוש תרועה מלשון תרועם בשבט ברזל (תהלים ב ט) שפירושו שבירה, ור"ל הטיבו נגן - פירוש שתתקנו עצמכם, על ידי בתרו"עה פירוש בשבירה, היינו תשובה בלב נשבר.

לכן יתבונן האדם תמיד במעשיו ובדבוריו ומחשבותיו שעברו אשר לא לה' המה, וכן החליף עולם קיים בעולם עובר וכמאמר הכתוב (תהלים קמד ד) ימינו כצל עובר,

ופירש"י כצל עוף הפורח שעובר ואינו קיים, ובהתבוננותו בזה באמת בוודאי יפחד ויבוש במעשיו נגד הבורא ב"ה וישבר לבו בקרבו.

וזה היתה בחינת צלפ"חד נוטריקון צ"ל פח"ד, שעל ידי התבוננו בבחינת צל עובר כנ"ל נתמלא פחד. וזשא"ה (במדבר כז ג) אבינו מת במדבר וגו', על דרך שאמרו חז"ל (שבת פח:) על פסוק (שה"ש ה ו) נפשי יצאה בדברו, שפרחה נשמתן על כל דבור ודבור בחינת התפשטות הגשמיות, וכן צלפחד מת בשעת מדבר, שהיה מקושר בבחי' דבור שלו לה' בבחינת יחודא שלים עד שהיה לו התפשטות הגשמיות.

והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קרח וגו', ר"ל שלא היה כקרח שביקש כהונה גדולה שהוא מדרגה גדולה מאוד, בלי תיקון אבריו תחלה בבחינת תשובה בלב נשבר כנ"ל, אבל צלפחד בחטאו מת, ר"ל שבזכרו תמיד בחטאיו ופגמיו בהאברים היה לו בחינת לב נשבר ונדכה כמיתה ממש מחמת פחד ה' בלבד.

ובנים לא היו לו, ר"ל שלא עשה תשובה בשביל להוליד בנים, היינו קיבול פרס בעולם הזה או בעולם הבא שנקרא בחינת בנים.

וכן פנחס קודם שהגיע לבחינת כהונה גדולה תיקן תחלה את כל רמ"ח אבריו על ידי בחינת תשובה, וזהו שאמר הכתוב (במדבר כה ז) ויקח רמ"ח בידו, היינו שתקן רמ"ח אבריו תחלה, ואח"כ ויבא אחר איש ישראל אל הק"בה, גימטריא יב"ק מספר שני שמות הוי"ה אלהים, שמרמז לבחינת שלמות הדבור שנתקשר לבחינת קדושה, כי פ"ה עם הכולל גימטריא אלהים, ונתקשר לבחינת קדושה שהוא שם העצם ב"ה, ונעשה יחוד הוי"ה אלהים גימטריא יב"ק, וכשנעשה היחוד שלם מיד ותעצר המגפה מעל בני ישראל, שנתבטל הרע שנעשה על ידי הארמית.

וזהו שמעיד עליו הכתוב באמרו פנחס בן אלעזר בן אהרן וגו', ופירש רש"י לפי שהיו השבטים מבזין אותו, פירוש שפנחס ידע שעל ידי המעשה שלו יבוזה בין השבטים ולא יגיע לו שום התפארות ואעפ"כ מסר נפשו לעשות למען שמו בלבד. לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן, פירוש שזכה לבחינת אהרן כהן גדול בחינת דרועא ימינא בחינת אברהם (זח"ג קמה:, זח"ג ריח:).

ובחינה זו שעל ידי תשובה נקרא ה"א (מנחות כט:) קודם ליו"ד, תשובה קודם לבחינת קדושה (זח"ב מב.), וזהו שמרמז הכתוב בשבטים "החנוכי" "הפלאי" (במדבר כו ה) שנסמנו השבטים בה"א קודם ליו"ד, שזכו לבחינה הנ"ל, יהי רצון שנזכה לזה במהרה אמן כן יהי רצון.

מטות מסעי

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' וגו' לא יחל דברו וגו' (ל ב - ג) ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם (לג ב). לפרש זה על דרך העבודה לה', הנה כתיב (משלי כא כג) שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו, הענין הוא כששומר את פיו להיות כל דבורו לה' בקדושה וטהרה זוכה להשיג בחינת יראה אמיתית, אית יראה ואית יראה (ת"ז הקדמה ה:), אית יראה חיצוניות והוא בחינת יראה הנוגע למעשה לבחינת מעשה גשמיות להיות סור מרע ועשה טוב בפועל ממש, ואית יראה פנימיות בבחינת מחשבה להיות דבוק במחשבתו לה' באהבה ויראה לה' באמת.

וזהו בחינת בית ראשון ובית שני, כי בית הוא בחינת היקף, בחינת רשות היחיד שהוא ברשות יחידו של עולם שלא לצאת מרצונו ח"ו, ובחינת בית ראשון מרמז לבחינת יראה פנימיות בבחינת מחשבה, שהמחשבה שלו היא בבחינת בית והיקף לבלתי צאת חוצה מבחינת הקדושה מבחינת רשות היחיד יחידו של עולם.

ושני הבתים אלו בירושלי"ם עיר הקודש בחינת יר"א של"ם (ע' בר"ר נו י), בחינת ירא"ה בשל"מות ששם היה מקום קדושה שהיו כ"ב אותיות התורה בבחינת קדושה כמאמר הכתוב (בראשית כח יא) וישכ"ב במקום ההוא וגו' וישכ"ב אותיות י"ש כ"ב (ת"ז ת' ע' קלב:), פירוש שיש שם כ"ב אותיות התורה בקדושה, בחינת פ"ה (ת"ז הקדמה יז.), בחינת יראה בשלמות, בחינת מלכות שמים שעל ידי קדושת הפה, שהיא מוצאות הפה בכ"ב אותיות בבחינת יראה, עי"ז היה השראת הקדושה ונפיצת הקליפות והשונאים, ומשם נמשך שפע וקדושה ומלכות לכל הארץ כמאמר הכתוב (תהלים כד א) לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה וגו', תב"ל גימטריא שני פעמים ירא"ה, מרמז שעל ידי תבל בחינת שני פעמים יראה פנימיות וחיצוניות כנ"ל עי"ז יושבי בה, ר"ל נמשך חיזוק לכל יושבי הארץ.

וזהו מרומז בפסוק (במדבר י לה) ויהי בנסוע הארון וגו' שיש בהפרשה פ"ה אותיות, ונאמר בה קומה ה' ויפוצו אויביך וגו', שמרמז שעל ידי שמירת הפה כנ"ל והשגת היראה אמיתית בחינת שכינה בחינת ארון (זח"א לד.), עי"ז יפוצו אויבי ה' המה הקליפות והחיצונים.

וזהו שאמרו חז"ל (יבמות סד.) אין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות מישראל שנאמר (במדבר י לו) שובה ה' רבבות אלפי ישראל וגו'. פירוש כ"ב אלפים מרמז לכ"ב אותיות התורה בחינת פה כנ"ל.

וזהו שאמרו חז"ל (ברכות לא.) כל מקום שגזר אדם הראשון שם נעשה ישוב, פירוש שאדם הראשון היה בשלמות בחינת היראה, והיה יכול לגזור על המקום, היינו שהוציא הקליפות והחיצונים מהמקום שגזר והיה יכול להיות אח"כ ישוב, רק אחר שגרם החטא וחזרו הקליפות למקומם ונעשה שממה ומדבר, עד שעמדו ישראל על הר סיני ופסקה זוהמתן (שבת קמו.) הלכו במדבר ויפוצו האויבים המה הקליפות ונעשה בכל מסעיהם בחינת ישוב.

וזהו שאמר הכתוב אלה מסעי בני ישראל וגו', אל"ה מסע"י גימטריא ירא"ה, מרמז שעל ידי בחינת היראה היו המסעות האלה. ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם, פירוש שעל ידי מוצאיהם שהוציאו הקליפות מהמדבר, על ידי מוצאיהם קראו אח"כ שמות לכל מקום כפי הצירוף אותיות שמצאו שם, כדאיתא באדם הראשון ויקרא שמות לכל הבהמות והחיות (בראשית ב כ), וידוע פירושו שקרא לכל אחד כפי הצירוף אשר בו נברא (ע' טעמי המצות פ' עקב, ע' בעש"ט עה"ת פ' בראשית סי' קלו), וכן קראו ישראל ומשה שמות המסעות כפי צירוף אותיות שמצאו ע"ל פ"י ה' גימטריא ירא"ה, כלומר על ידי יראה כנ"ל.

וכן כשנכנסו ישראל בבחינת קדושה בארץ ישראל, נתקדשה ארץ ישראל בגודל קדושה על ידי ישראל שהיה להם שמירת המלכות פ"ה כנ"ל.

והנביאים שהתנבאו בארץ ישראל המקום היה מסייעם כידוע (זח"א קמט.), לכן לא התנבאו אלא בכ"ה (ספרי מטות א), פירוש כ"ה הוא לשון דמיון, שהיה דומה הקדושה למה שהיה מקודם על ידי ישראל, כי הנביא לא חדש שום דבר באותו המקום שהמקום היה מקודש מקודם. הוסיף עליהם משה והתנבא בזה הדבר (שם) מרמז לבחינת התחדשות כי זה הדבר משמע זה הדבר אשר נעשה עתה בשעה הזאת, היינו שבאותה שעה הוציא הקליפות מהמדבר ונתקדש המקום מסעי בני ישראל, והתנבא בגודל הקדושה, וכח הזה לא היה אלא במשה.

וזהו וידבר משה אל ראשי המטות לאמר זה הדבר וגו', פירוש שראשי המטות כפי בחינת היראה שהיתה להם על ידי קדושה הפה כן השיג השררות שלו, מי שהיה בו יותר יראה היה שר גדול שר מאה ושר אלף, הכל לפי ערך היראה שהיתה לו כמאמר חז"ל (כתובות יז.) על פסוק (דברים יז טו) שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך, פירוש שתהיה עליך בחינת אימה ויראה שיהיה להמלך לפני ה' כך יהיה שררתו עליך. ומשה המשיך להם אותה הבחינה על ידי זה הדבר, פירוש בבחינת התחדשות שחדש בהוצאת הקליפות כנ"ל. והזהיר להם על לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה, פירוש

שהזהיר להם שעל ידי שמירת הפה ישיגו לבחינת היראה ושררות, שנזכה לזה במהרה בימינו כן יהי רצון אמן.

מסעי

אלה מסעי בני ישראל וגו' ביד משה ואהרן וגומר (לג א). הנה ידוע שעיקר בריאת העולם היתה בראשית בשביל היראה שנקראת ראשית (אותיות דר"ע אות ב) על שם שהוא שער הראשון שבו נכנסים תחילה, ואחר כך כשמגיעים ונכנסים לבחינת יראה אמיתית אז יכולין לכנס גם כן לבחינת אהבה, וזהו היתה כונת המ"ב מסעות שנסעו בני ישראל ממצרים לארץ ישראל, שנסעו ממדרגה למדרגה שיגיעו לבחינת ארץ ישראל בחינת יראה אמיתית, והיו צריכים למ"ב מסעות המרומזים לשם מ"ב שירד עם יעקב למצרים ובו עלו ממצרים כידוע (זח"ב ד: ובהגהות מהרח"ו ובמק"מ, יל"ר פ' שמות סי' ז, ז"ח פ' תבא ס.).

ולזה רמז ה' למשה רבינו ע"ה באמרו (שמות ג יד) אהי"ה אשר אהי"ה, ר"ל שב' שמות אהי"ה עולה גימטריא מ"ב ומרמזים ג"כ לשני הבחי' יראה ואהבה (שצריך לצפות תמיד לבחינת אלו, וזהו משמעות המלה אהי"ה שמצפה להיות בשום בחינת קדושה של יראה ואהבה אמיתית), ותחילת הכל צריכים לדבק א"ע בבחינת אמת, ואח"כ יוכלו לעלות באלה מסעי של בחינת יראה ואהבה על ידי שם מ"ב.

וזהו מרומז בתפלת רבי נחוניא שהיא אנא בכח וכו', היינו אות א' בתחלתו של מלת אנא, מ"ם אותיות באמצע, ואות ת' בסופו בתיבת תעלומות אותיות אמת.

וזהו שתקנו אנשי כנסת הגדולה בסדר התפלה, ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה, פירוש לבנ"י בניה"ם הוא מלשון בנין, ר"ל שמביא גואל שיבנה בחינת מלכות, על ידי למען שמ"ו באהב"ה ר"ל כשישראל משתדלין להגיע לבחינת יראה ואהבה באמת, היינו למען שמו דווקא ולא לשום קיבול פרס.

וכ"ז מרומז כאן בפ' אל"ה מס"ע גימטריא יראה, ר"ל שהמסעות היו לבחינת יראה. מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן, פירוש שכל המסעות היו ביד משה ואהרן המרמז לבחי' אמת ובחי' יראה ואהבה, כי משה שושבינא דמלכא (זח"ג כ.) בחינת אהבה (ע' זח"ג יא:, ע' ת"ז ת' יג כט:), ואהרן שושבינא דמטרוניתא (זח"ג כ.) בחינת יראה (זח"ג קח.), וכמאמר (ת"כ ורש"י ויקרא ט ז) שהיה אהרן ירא ובוש לגשת, שהיה לו בחינת יראת בושת יראה פנימית כידוע (ע' ת"ז הקדמה ה:, ר"ח ש' היראה פ"ג).

גם תיבת בי"ד מרמז לאות מ', כי יו"ד פעמים ד' עולה מ"ם, ועוד שאות מ' הוא אות י"ד שבא"ב, והוא אמצע של כ"ז אותיות. ומשה מרמז לאות א' של אמת, כי הוא בחינת אהבה כנ"ל, ואהבה היא בחינת א' בחינת ראשון ליראה מלמעלה למטה. ואהרן מרמז לאות ת' של אמת, כי הוא בחינת יראה שהוא סופא דכל דרגין (ח"ב קכז.) כמו אות ת' שהיא אחרונה שבאותיות. ועל ידי בחינות אלו שהן אמת עלו בני ישראל ממדרגה למדרגה במ"ב מסעות עד שהגיעו לבחינת ארץ ישראל בחינת יראה אמיתית, שיוכלו להגיע אחר כך לבחינת אהבה אמיתית, שנזכה לזה כן יהי רצון:

או יאמר אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים וגו' ואלה מסעיהם למוצאיהם וגו' (לג א - ב). הנה ידוע (ז"ח פ' תבא ס.) שמ"ב מסעות שנסעו ישראל הוא נגד שם מ"ב. ולהבין ענין שם מ"ב על דרך המוסר. גם להבין לשון הפסוק שאמר בתחלה מסעיהם ואח"כ למוצאיהם, שלכאורה ה"ל לכתוב בתחילה מוצאיהם ואח"כ היה בחינת מסעיהם.

הנה עיקר העבודה הוא דע את אלהי אביך ועבדהו (ד"ה א כח ט), היינו שצריך האדם לעבוד את ה' בבחינת דע"ת, בחינת התחברות חסד וגבורה (ע"ח שכ"א פ"ב), בחינת יראה ואהבה, בחינת אם אב, היינו בחינת יראה נקראת א"ם לשון אימא, וגם שהוא אמה של העולם, שבשבילה נברא העולם כידוע (אותיות דר"ע אות ב), ובחינת אהבה נקרא א"ב מלשון תא"ב ומשתוקק לה'. והנה שני מלות אלו היינו א"ם א"ב נעשה מצירוף שלשה אותיות שהם א"מ"ב, לרמז שעל ידי שהוא מתבונן בגדולתו ואחדותו ית"ש ואיך שהוא גומל טוב למי שישמור מצותיו ויעניש למי שיעבור על מצותיו ומאמין בזה מאוד, נופל עליו אימה ופחד ומדבק את עצמו לג' אותיות הנ"ל א"מ"ב, כשהם במילואם כזה אל"ף מ"ם בי"ת היינו שנדבק בבחינת אלף אלופו של עולם (ונעשה האלף במילואה) על ידי מ"ם שנתחבר לאלף ונעשה א"ם, ועל ידי בחינת בי"ת שנתחבר לאלף ונעשה א"ב כנ"ל, שאין ליראה רק מאלף וכן עיקר האהבה יהיה לאלף כענין ובו תדבק (דברים י כ), והוא אל"ף מ"ם בי"ת בגימטריא בנ"י ישרא"ל, והוא בחינת ישראל אשר בך אתפאר (ישעיה מט ג) שהוא מלשון פארות ענפים שהם אהבה ויראה כידוע (ע' זח"ב קטו:).

והוא בחינת וה' בהיכל קדשו (חבקוק ב כ), כי בוודאי אי אפשר להגיע לבחינת אהבה בלתי אם יש לו בחינת יראה תחלה ואח"כ שוכן בחינת אהבה בחינת ה', בבחינת יראה בחינת אדנ"י, בחינת וה' בהיכל קדשו.

והנה ישראל בשעת יציאתם ממצרים היה להם אז אור גדול מאוד בבחינת דקדושה רבה בחינת א"ם א"ב בשלמות, וגם בשעת קריעת ים סוף היה האור גדול מאוד, ומה שלא

הבינו כל כך במצרים הבינו אח"כ בשעת קריעת ים סוף, היינו שבשעת מכת בכורות אעפ"י שמשה אמר (שמות יב כט) וה' הכה כל בכור, משמע אבל לא איש אחר רק הבכורים בלבד, מ"מ האנשים לא ידעו להבחין בין טיפה של בכור לטיפה שאינה של בכור, כמאמר הכתוב (במדבר טו מא) אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם וגו' ודרשו רז"ל (ב"מ סא:) אני הוא שהבחנתי במצרים בין טיפה של בכור לטיפה שאינו של בכור אני הוא שמבחין בין תכלת לקלא אילן וכו', פירוש כי הקב"ה בעצמו מבחין בין טיפה וכו' אבל האנשים לא ידעו, וכאשר ראו שמתים הרבה יותר ממה שהכירו בהם שהם בכורים, לכן אמרו כולנו מתים (שמות יב לג) כי סברו בדעתם שהוא גזרה על כולם, וכך אמרו המצרים וגם ישראל גם כן, יען שלא הבינו ולא ידעו כל זאת, וסברו גם כן שכל המצרים ימותו ולא ישאר מהם כלום, אבל אח"כ על הים כתיב (שמות יד ל) וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים, היינו שראו שלא מתו כולם במצרים ונשאר עוד סך רב שרדפו אחריהם וימותו בים, אז וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים (שמות יד לא) פירוש שאז ראו והבינו את גדולת הבורא ב"ה שבמצרים, שלא מתו כולם כי אם הבכורים דוקא ולא יותר, ואף על פי שהאנשים לא ידעו מי הוא הבכור אבל הבורא ב"ה הוא המבחין כנ"ל.

ואח"כ כשישראל נכנסו במדבר נסתלקה מהם גודל האור והקדושה ויראה ואהבה שהיה להם בשעת יציאת מצרים, ורק רשימו נשאר, והיה אז מסעי בני ישראל שנסעו והלכו עד שיגיעו לבחי' הראשונה שהיה להם בשעת יציאתם ממצרים.

וזהו מרומז בפסוק א"לה מ"סעי ב"ני י"שראל, ר"ת אמב"י, לרמז על ג' אותיות הנ"ל של בחינת א"ם א"ב, ונוסף עוד אות יו"ד שיהיה בחינת אמ"י אב"י היינו לרמז שמסעיהם היה ליסע לבחי' א"ם א"ב הנ"ל, א"שר י"צאו מ"ארץ מ"צרים ר"ת גימטריא צ"א, בחינת ב' שמות בחינת וה' בהיכל קדשו כנ"ל, גם ב' תיבות בנ"י ישרא"ל גימטריא אל"ף מ"ם בי"ת במילואם, לרמז לבחינת התדבקות לבחי' אלף אלופו של עולם על ידי אותיות מ"ב שנתמלאו כנ"ל.

וכל מסעיהם היו מ"ב כדי לבא לבחינת מ"ב הנ"ל, לבחינה שהיה להם בשעת יציאתם ממצרים, וזהו ואלה מסעיהם למוצאיהם, פירוש שמסעיהם היה להגיע לבחינת מוצאיהם, לבחינת א"ם וא"ב שהיה להם בשעת מוצאיהם ממצרים כנ"ל, יהי רצון שנזכה לזה במהרה בימינו כן יהי רצון אמן:

ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' וגו' (לג ג). ונ"ל שהתורה מרמזה לנו בזה דרך העבודה, דהנה עיקר בחינת ארץ ישראל הוא כדי לבא לבחינת יראת הרוממות

מהבורא עולמים מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ולקבל עליו עול מלכות שמים בשלמות באשר מושל בעליונים ובתחתונים כרצונו ית', מחמת ששם בארץ ישראל הוא עיקר השראת השכינה והתגלות מלוכת הבורא ב"ה לכך יכול להשיג שם בחינת קבלת עול מלכות שמים בשלמות בגודל אימה ופחד ויראה ובושה והכנעה, ולזה היה עיקר נסיעתם במדבר ארץ ציה וששממה נחש שרף ועקרב, כדי להתבונן ולראות בעין שכלו שיש בחינת פחד ויראה מדברים גשמיים, אבל אין זה עיקר היראה כי אין הנחש ממית וכו' (ר"ה ג ח) רק שזה נברא בעולם רק בשביל משל ודוגמא בעלמא, והעיקר הוא לבא לבחינת ארץ ישראל שהוא בחינת קבלת עול מלכות שמים בשלמות באימה ויראה אמיתית, ולראות להתחזק תמיד בהתחזקות יותר ויותר שיתגדל ויתקדש מלכותו ושמו הגדול והקדוש והנורא.

(**ואין** לירא משום דבר בלתי מהשם הנכבד והנורא לבדו, כמו שאנו מתפללים בכל יום תמיד (תפילת העמידה) ומלוך עלינו אתה ה' לבדך בחסד וברחמים, היינו שיעזור לנו ע"ז בבחינת חסד ורחמים אף שאין אנו כדאים לזה תעזור לנו שתמלוך עלינו אתה לבדך, היינו שנקבל עלינו רק עול מלכותך בורא עולמים ית"ש לבד, ולירא מפניו ולאהבה אותו אהבה שלמה, ואין לירא ולאהוב שום דבר זולתו לפי שאי אפשר לעשות קטנה או גדולה בלתי השגחתו ורצונו ית"ש. ונוכל לומר שזהו מרומז בפסוק (תהלים כב כט) כי לה' המלוכה ומושל בגוים, היינו שעיקר הבחינת מלכות הוא לה' בלבד והמלוכה שהיא בגוים הוא רק משל אבל העיקר הוא הנמשל)

היינו לראות תמיד שיתגדל ויתקדש מלכות הבורא ב"ה שמכונה בשם אדנ"י ב"ה (זח"ג יא.), ותתמלא השם הזה בכל מילואי אותיותיו שזה מרמז על גדולת מלכותו ית"ש.

ונוכל לומר שזהו מרומז בפסוק (במדבר לה ה) ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה ואת פאת נגב אלפים באמה ואת פאת ים אלפים באמה ואת פאת צפון אלפים באמה והעיר בתוך, דהנה מלכות הבורא ב"ה שמכונה בשם אדנ"י נקרא בשם עיר (ע' זח"ב רכד., מא"א מע' הע' סי' ל), וגדולת מלכותו שמרומז במילואי אותיותיו של שם הזה נקרא מחוץ לעיר כנודע. וזהו ומדותם מחוץ לעיר, היינו שתראו לשקול ולמדוד ולפלס כל מעשיכם הן במעשה הן בדבור הן במחשבה, כדי שיתגדל כח אדנ"י, היינו שתתמלא אותיות של השם שמכונה בשם מחוץ לעיר, היינו את פאת קדמה מרמז על אות א' משם הנ"ל, ויתמלא האות א' במילואו עם ב' אותיות, וזהו אלפים באמה - מרמז על ב' אותיות מילואו, ואת פאת נגב אלפים באמה - מרמז על ב' אותיות מילואו של אות ד' משם הזה, ואת פאת ים אלפים באמה - מרמז על ב' אותיות מילואו של אות

נ' מהשם הזה, ואת פאת צפון אלפים באמה - מרמז על ב' אותיות מילואו של אות יוד מהשם הנ"ל.

וע"ז מרמז תחום שבת שהוא אלפים אמה לכל רוח, הוא בחינת קבלת עול מלכותו ית"ש שהוא אל אדון על כל המעשים, ותיבת שב"ת גימטריא שם א"ל ושם אדנ"י במילואו כדאיתא בכתבים (פע"ח ש' השבת פי"ט), וזהו תחום שבת אלפים אמה, היינו שבחינת שבת הוא בחינת מדרגת הדרך ההולך בית אל הוא עבודת הבורא ב"ה, להשתדל שיגדל נא כח אדנ"י במילואי אותיותיו של כל אות ואות תוספות ב' אותיות שנקרא אלפים אמה כנ"ל.

ועתה נחזור לענינינו, שעיקר יציאת בני ישראל ממצרים לבא לארץ ישראל ומסעיהם במדבר היה רק כדי שיצאו מבחינת יראה תתאה יראה גשמיות ולבא לבחינת יראה עילאה יראת הרוממות מפני מלך מלכי המלכים הקב"ה על ידי קבלת עול מלכותו ית"ש בשלמות, וזהו מרומז בפסוק אלה מסעי בני ישראל, היינו שעיקר מסעי בני ישראל היה בשביל בחינת אל"ה מסע"י שהוא גימטריא ירא"ה כנ"ל.

וזהו ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם ע"ל פ"י ה' גימטריא ירא"ה, היינו לקבל עול מלכותו הקדושה והטהורה בגודל אימה ויראה ופחד ובושה והכנעה ורתת וזיע רק מפני הבורא ית"ש לבדו כאמור למעלה, יהי רצון שנזכה ליראה כזו במהרה אמן כן יהי רצון.

דברים

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל וגו' (א א). וי"ל שלכאורה אינו מובן שקול של איש אחד יהיה נשמע לכל ישראל ביחד. ושמעתי **מחמי זלה"ה** על פסוק בעבר הירדן (א א) שמרומז בו מאמר חז"ל (זוהר ח"ג דף רלב.) מלמד שהשכינה מדברת מתוך גרונו של משה, ומרומז בעבר הירדן היינו שהאותיות שהם אחרי אותיות ירדן הם אותיות שכי"נה היינו אחר אות יו"ד ממלת ירדן הוא כ', אחר הרי"ש הוא שין, אחר הד' ה', אחר הנ' נון אחרת, וזהו הרמז שמשה דבר עם בחינת שכינה שנקרא עבר הירדן כנ"ל עכ"ד ז"ל.

והנה בחינת שבת הוא הנקודה הפנימית של כל ימי השבוע, היינו שבו בשבת הוא השראת השכינה להשפיע לכל ימי החול. וכן ארץ ישראל הוא הנקודה הפנימית של כל העולם, ובחינת ירושלים ובית המקדש וקודש הקדשים הוא הנקודה הפנימית לארץ ישראל שבו השראת השכינה להשפיע קדושה (לכל העולם. וישראל המה הנקודה הפנימית של כל האומות, ובעבור אלו הנקודות היתה עיקר בריאת העולם כמאמר

(אותיות דר"ע אות ב) בראשית (בראשית א א) בשביל ישראל שנקראו ראשית, שישראל ישמרו את השבת ויקבלו השראת השכינה, ולכן נאסרו ט"ל מלאכות המשכן בשבת כי עיקר בנין המשכן הוא בשביל השראת השכינה ובשבת ממילא בלא בנין המשכן יש בו השראת השכינה, ומזה הפסוק דרשו רז"ל (שבת ע.) איסור הט"ל מלאכות בשבת מפסוק אלה הדברים כידוע (שבת ע.).

והנה שאר הנביאים היו צריכים לקדושת ארץ ישראל דווקא שבו השראת השכינה (זח"א קמט.) אבל משה התנבא בעבר הירדן שאינו כמו ארץ ישראל והיה בו בחינת השראת השכינה על ידי בחינת שבת לבד, וזהו מרומז בפסוק אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן, היינו בכח אל"ה הדברי"ם פירוש בכח בחי' שבת המרומז באל"ה הדברי"ם כנ"ל, בכח זה דבר משה אל כל ישראל ביחד ונשמע קולו לכולם, על ידי השראת השכינה שהיה בו בעבר הירדן, היינו אעפ"י שעדיין לא היה בארץ ישראל כמו שאר הנביאים מ"מ היה בו השראת השכינה מחמת בחינת שבת שנזכה לבחינת קדושת שבת כן יהי רצון אמן:

בעבר הירדן במדבר וגו' (א א). ויש לדקדק שלכאורה אין זה סימן, כי להעומד בחוץ לארץ משמע לו שעבר הירדן הוא בארץ כנען, ומלת במדבר אינו מהסימן כי אם התחלת התוכחה.

ולתרץ זה, הנה ידוע מאמר חז"ל שעיקר בריאת העולם היה בשביל ישראל (אותיות דר"ע אות ב) שיוציאו האור מתוך החשך ויהפכו חשוכא לנהורא (ע' זח"א ד.), ע"כ כשבאים שום דינים על ישראל יסתכל בהטוב ההוא הגנוז בתוכו ויברך על הרעה כשם שמברך על הטובה הנגלית (ברכות נד.) כי גם ז"ו לטובה רק שהטוב נסתר ונעלם, ואמר **הרב הקדוש ר' חיים מקראסני זצ"ל** על גם זו לטובה פירוש, שידוע ששם הוי"ה הוא רחמים (זח"ג סה.), והשם כו"זו שהם אותיות שאחר אותיות הוי"ה בא"ב הם דין (טעמי המצות פ' עקב, ע' פע"ח ש' הסליחות פ"ז) רק שהחסד גנוז בתוכו בהסתר, ואותיות כ"ו של השם כו"זו החסד שבהם הם יותר נגלים כי הם גימטריא הוי"ה, ואותיות ז"ו הם יותר דין והחסד נסתר בתוכו ביותר, ולכן אמר נחום איש גם זו גם זו לטובה (תענית כא.), פירוש גם אותיות ז"ו שהם מורים ביותר על בחינת דין מכל האותיות אעפי"כ גם כן הם לטובה, שבוודאי החסד גנוז בתוכו.

ולזה מרמז הכתוב בעבר הירדן, פירוש מלשון רידוי ומכה בחינת דין, ופירוש בעב"ר הירדן להעביר הבחינת דין, ודבר משה רבינו ע"ה עם ישראל אודות האלו השמות של דינים כשבאים על ישראל בשום צרה ח"ו שיסתכ' בהטוב הגנוז בהצרה ההיא ויהפכו

הצר"ה לרצ"ה וממר"ה לרמ"ה, כמו שהראה השי"ת למשה רבינו ע"ה אצל מי מרה כמאמר הכתוב (שמות טו כה) ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים, ונעשה מן מר"ה רמ"ה, כי בוודאי בכל צרה הטוב והחסד גנוז בהסתר בתוכו רק שהקליפה החיצונה מסתירה, כמו המוץ של החטה מסתיר החטה וצריכים להסירה מן החטה, כן גם הקליפה ומוץ שעל החסד צריכים להסירה על ידי תשובה ולב נשבר וצו"ם ומהפכים מו"ץ לצו"ם, ועי"ז נעשה ונתהפך מן צר"ה לרצ"ה ומהפכים חשוכא לנהורא.

וגם הכתוב מרמז לזה בענין הצום דכתיב (זכריה ח יט) צום הרביעי וצום החמישי צום השביעי וצום העשירי וגו' ומספר כולם גימט' כ"ו, כשם הוי"ה ב"ה שהוא רחמים, כי בוודאי החסד גנוז בתוכם רק שהישראל צריכים להוציאם משם כנ"ל ולהפך מצו"ם לקו"ל קול יעקב, כי מספרם שוה צ"ו"ם ק"ו"ל שהגימטריא של כל אחד ק"ל"ו.

וזהו שאמר הכתוב (איכה ב א) השליך משמים ארץ תפארת ישראל, כי ארץ הוא מלשון רצון כמאמר חז"ל (בר"ר ה ח) למה נקראת שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה, ר"ל הקב"ה השליך משמים רצונו של היפוך צירוף אתוון, בשביל תפארת ישראל, וכ"ז בכדי שישראל יהפכו אותו לרחמים ויהפכו חשוכא לנהורא כנ"ל.

וזה מרומז בפסוק אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל, פירוש אלה הדברים גימטריא ט"ל כדרשת רז"ל (שבת ע.) מכאן לט"ל מלאכות המשכן, ולענינינו נפרש אל"ה גימטריא כמספר השם כוז"ו שם של דין כנ"ל, גם ס"ת של אל"ה הדברי"ם אש"ר הוא תיבת מ"ר"ה, וס"ת של דב"ר משה"ה א"ל כ"ל ישרא"ל גימטריא צר"ה, ועל אלו הדברים דבר משה עם ישראל ולמד אותם שיהפכו את כל הנ"ל לרחמים, כשבאה ח"ו מר"ה או צר"ה ידעו שבוודאי יש חסד ורחמים נעלם וגנוז בתוכה רק שעונותינו מסתירים אותו כמוץ לתבואה, על כן יעשו תשובה בלב נשבר ונדכה ויקראו צו"ם ויהפך מו"ץ לצו"ם, והשם ברחמיו יענה אותם ויהפך ממר"ה לרמ"ה ומצר"ה לרצ"ה ומצו"ם לקו"ל קול מבשר מבשר ואומר ישועות ונחמות במהרה בימינו אמן כן יהי רצון:

או יאמר אלה הדברים אשר דבר משה וגו' ראה נתתי לפניכם את הארץ וגו' (א א - ח). ודרשו רז"ל (שבת ע.) אלה הדברים, הזהיר על ט"ל מלאכות של שבת וכו'.

ולהבין זה, הנה כתיב (תהלים קלה ו) כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ וגו' ולכאורה מה חידוש משמיענו בזה לפי גדולתו ית"ש, ופירשתיו על דרך מי האיש החפץ חיים וגו' (תהלים לד יג), כי פירוש כל אשר חפץ ה' פירושו כמו מי האיש החפץ חיים, כי השם הוא עיקר ומקור החיים, וזהו פירושו - כל איש אשר חפץ להתדבק עצמו רק בה' חי החיים ומשים כל מגמותיו ותאוותיו ועשיותיו רק לה' בלבד ולא לתענוגי עולם הזה

והבליו, האיש הזה בוודאי עשה בשמים ובארץ, היינו שמחבר ומייחד יחודים וממשיך שפע וקדושה וברכה משמ"ים ממעל להארץ לעולם הזה בחינת ארץ מתחת ומחברם, וזהו עיקר בריאת האדם.

וזהו שאמרו חז"ל (חגיגה יב.) אדם הראשון היה מארץ עד לרקיע וכו', רמז לבחינה הנ"ל שהיה ממשיך שפע משמים לארץ ומחברם, וכמאמר הכתוב (ד"ה א כט יא) כי כל בשמים ובארץ, ותרגומו דאחיד בשמיא ובארעא, והוא בחינת צדיק כידוע (זח"א קצא:), וזה ג"כ מרמז אות צדיק כזה צ יו"ד נו"ן, שמחבר בחינת יו"ד בחינת קדושה לבחי' נו"ן בחינת נפילים בארץ (ע' בראשית ו ד), ומביא אור לחושך ומהפך חשוכא לנהורא.

ובעבור בחינה והשגה זו נתנה לישראל ארץ ישראל שבה השרה הקב"ה את שכינתו בחינת מקדש וירושלים, ולזה נקרא ארץ ישרא"ל גימטריא אור חושך לרמז על בחינת חיבור אור לחושך כנ"ל. וזהו שאמר הכתוב ראה נתתי לפניכם את הא"רץ, אותיות ר"א"ה צ' - פירוש תראה ותשגיח ותסתכל באות צדיק שמרמז על בחינת יחוד יו"ד בנו"ן כנ"ל.

אמנם כ"ז היה בזמן שבית המקדש היה קיים וארץ ישראל על מכונו ושם צוה ה' את הברכה והשרה שכינתו ית', לכן היו יכולים להגיע לבחי' השגה זו. אבל בעו"ה בזמן הזה שאין ארץ ישראל בשלמות, ואין אנו יכולים להשיג כנ"ל רק על ידי שמירת שבת כהלכ' ולזהר מן ט"ל מלאכות האסורים ולקיים כל המצות התלוים בה בקדושה וטהרה.

וזהו מרומז בפסוק אלה הדברים אשר דבר משה וגו' בעבר הירדן וגו', פירוש על שלא היו עדיין בארץ ישראל והיו צריכים להשיג בחי' הנ"ל, לכן הזהיר אותם על ט"ל מלאכות בשבת ולשמרו כדת כדי שעל ידו יוכלו להשיג בחי' הנ"ל, יהי רצון שנזכה לזה גם עתה אמן כן יהי רצון:

איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וגו' הבו לכם וגו' ואשימם בראשיכם (א יב - יג). וכתב רש"י ז"ל, אשמם חסר יו"ד, למד שאשמותיהם של ישראל תלויות בראשי דייניהם וכו' ע"כ. ולכאורה הדברים תמוהין, שבכל הספרי תורה כתיב מלא. ויש לפרש גם כן מדוע כתיב לשון ואשימם ולא כתיב לשון ואתנם כמ"ש אח"כ (פסוק טו) ואתן אותם ראשים וגו'.

ואפשר לומר בדרך רמז, כי נודע שמי שנתמנה על הצבור צריך להיות בבחי' ענוה ושפלות באמת, ולהיות ממעט בכבוד עצמו ולהרבות בכבוד שמים להוכיח את העם על פניהם, ואז הוא מכונה בשם יו"ד קטנה שבאותיות, המרמזת על בחי' ענוה ושפלות.

אמנם מי שנתמנה על הצבור ואינו בבחינת ענוה כלל, מרבה בכבוד עצמו ומתגאה על הציבור שלא לשם שמים, ואז הוא מכונה בשם חסר יו"ד, ואז אשמות העם תלוי בראשו. **ולזה** יש לומר כוונת רש"י ז"ל, דלזה כתב התורה לשון ואשימם, לרמז כשהממונה נתמנה על הצבור והוא בבחינת ענוה בבחינת יו"ד קטנה, אז הוא ואשימם בראשיכם. אבל כשהממונה אינו בבחינת ענוה כלל, אז הוא בבחינת ואשמם בראשיכם חסר יו"ד קטנה, שאשמותיהן של ישראל תלויות בראשיהן וכו' כמו שכתב רש"י ז"ל כנ"ל.

והנה משה רבינו ע"ה התורה העידה עליו והאיש משה ענו מאוד (במדבר יב ג), וכתיב באור החיים ז"ל שהיה בבחינת ענוה ושפלות באמת עד שלא החזיק את עצמו שהוא בבחינת ענוה ושפלות כלל מחמת שהיה שפל בעיניו באמת (ע' שמות לד כט). ושמעתי בשם **הרב הקדוש מפולנאה ז"ל** שלכך כתב משה רבינו ע"ה בתורה ענ"ו חסר יו"ד כיון שלא החזיק את עצמו לעניו כלל. ואפשר לומר שזהו שאמר משה רבינו ע"ה איכה אשא לבדי וגו', היינו איכה אשא לבד יו"ד, היינו בחינת יו"ד קטנה המרמזת לבחינת ענוה, פירוש כיון שאין אני בבחינת ענוה איך אוכל לשאת טרחכם ומשאכם ולהיות ממונה על הצבור, הבו לכם אנשים חכמים וגו' ואשימם בראשיכם, כשיהיה בבחינת יו"ד אז יהיה ואשימם וכו', יהי רצון שנזכה לזה לבחינת שפלות באמת, אמן כן יהי רצון.

ואתחנן

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר וגו' (ג כג). ודרשו רז"ל (דברים רבה יא י) שהתפלל משה תקט"ו תפלות כמנין ואתחנן. וי"ל למה התפלל כל כך הרבה. וגם להבין מלת לאמר שלכאורה אין לו פירוש במקרא.

הנה ידוע מאמר חז"ל על בראשית (אותיות דר"ע אות ב) בשביל היראה שנקראת ראשית, ודקדקו חז"ל באמרם היראה שנקראת ראשית דייקא בשבילה נברא העולם ולא בשביל יראה אחרת.

ולהבין זה, כי אית יראה ואית יראה (ת"ז הקדמה ה:) אית יראה תתאה והוא יראת העונש, שמתירא מן הדין והעונש ומחמת זה עובד ה', הנה הגם שעובד ה' מיראה עכ"פ אעפי"כ יראה פחותה הוא מאוד ונקראת יראה אחרית, כי הוא סוף המדרגות. אבל אית יראה עילאה והיא יראת הרוממות, שמתבונן ומעמיק את עצמו בגדולת ה' תמיד איך שכל העולם קמיה כלא חשיב, ובעבור זה נופלת עליו אימה ופחד ויראה ורעד ובושת לעמוד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ומשוה את ה' לנגדו תמיד כמאמר הכתוב (תהלים טז ח) שויתי ה' לנגדי תמיד, עד שנתבטל במציאות ולבו נשבר ונדכה בהכנעה

ועוה מחמת שאינו תופס מקום כלל נגד רוממותו ית', ויראה זו הוא מעולה ונקראת יראה ראשי"ת, שהוא ראש כל המדרגות. ועל יראה זו רמז שלמה המלך ע"ה בחכמתו באמרו (ע' איוב כח כח) הן יראת ה' וגו', שכן בארמי קורין לאחת הן (שבת לא:), כי יראה זו נקראת אח"ת מטעם הנ"ל.

ושתי היראות הנ"ל נרמזו בתפילין, כי מלת תפלה הוא לשון התחברות מלשון נפתלתי כידוע (רש"י עה"פ בראשית ל ח), ונקראת תפלה של יד, ר"ל האדם מחבר את עצמו לעבודת הבורא ב"ה מחמת הי"ד, ר"ל בחינת דין כמאמר הכתוב (שמות יג טז) על ידכה, ודרשו רז"ל (מנחות לז.) יד כה"ה, שמרמז על בחינת דין כידוע (זח"ג נד:), ומחמת אימת הדין מחבר האדם את עצמו לעבודת הבורא ב"ה. אבל תפילין של ראש מרמזת על בחינת חיבור מחמת רא"ש, ר"ל מחמת יראה הנקראת רא"ש כנ"ל. ויראה זו יכולים להשיג אותה בארץ ישראל דווקא כמו שמרומז במלת יש"ראל ל"י רא"ש (לק"ת תהלים סי' קי) ר"ל היראה הנקראת ראש, אבל בחוצה לארץ אין משיגים כי אם יראה חיצונית וע"כ נקרא חוצ"ה לארץ, על שם חיצונית היראה.

וע"ז היה משתוקק משה רבינו ע"ה ליכנס לארץ ישראל בכדי להשיג שלמות היראה על ידי מצות התלויות בארץ (סוטה יד.), והתפלל תקט"ו תפילות בכדי שיעלה מתפלה לתפלה, כי תפלה הוא מלשון חיבור כנ"ל, ועלה מתפלה של יד לתפלה של ראש עד מדרגות גבוהות מאוד, עד שבוודאי השיג שלמות היראה ובושת והכנעה יתירה עד שנתבטל במציאות נגד רוממותו ית' ולא תפס מקום כלל בעיניו עד שאמר ונחנו מ"ה (שמות טז ז) וכמו שמעיד עליו הכתוב (במדבר יב ג) והאיש משה ענו מאוד, רק שהא בהא תליא שמחמת רוב ענותנותו כסבור היה שעדיין לא הגיע לשלמות היראה וע"כ השתוקק משה ליכנס לארץ ישראל ולהשיג שלמות היראה כנ"ל.

וזהו שרמז משה רבינו ע"ה ואמר ואתחנן אל ה', ר"ל שחיבר את עצמו בכמה תפלות וחיבורים ועלה מדרגות הרבה כנ"ל (עד שהגיע מבחי' י"ד לבחינת רא"ש היינו מיראה תתאה לבחינת יראה עילאה, וזהו תקט"ו תפלות שהמספר של י"ד רא"ש עולה תקט"ו). בעת ההוא לאמ"ר, ר"ל בשביל לאמ"ר גימטריא יראה"ה ה"ן, להשיג אותה מדרגה הנקראת יראה"ה ה"ן שהיא בארץ ישראל דווקא כנ"ל.

ומזה נבא לביאור הכתוב (דברים ד ט) רק השמר לך ושמור נפשך מאוד וגו' וידוע מאמר חז"ל (ירושלמי סוטה ה ה) כל אכין ורקין מעוטין, וצ"ל ר"ק הנאמר כאן מה אתא למעט. ולפי מה שאמרנו ניחא, שהזהִרנו הכתוב ר"ק השמר, רצה לומר שנשמר את בחינת ר"ק בחינת מיעוט, פירוש בחינת הכנעה וענוה הבאה מחמת יראת בושת הנ"ל שבאה לו

מצד התבוננותו בגדולת הבורא ית"ש כנ"ל. וכפל הכתוב באזהרה ושמור נפשך מא"ד גימטריא מ"ה, כמו שאמר משה רבינו ע"ה ונחנו מ"ה (ועל דרך שאמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ד) מאוד מאוד הוי שפל רוח, כי מאד נקרא בחינת הכנעה ושפלות).

ואמר הכתוב פן תשכח את הדברים וגו', כמאמר חז"ל (פסחים סו:) כל המתייהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, כי השכחה אין לה שליטה אלא במקום הס"א ולא במקום הקדושה, כמאמר הכתוב (זכרונות דר"ה) אין שכחה לפני כסא כבודך, וע"ז אמרו חז"ל (סוטה ה.) תלמיד חכם מותר להיות לו גאוה שמיני שבשמינית דווקא מספר ח' פעמים ח' ס"ד, אבל אם חסר ממנו אחד נשאר ג"ס, ומיד כל המתייהר חכמתו מסתלקת ממנו ומשתכחת, על כן הזהיר הכתוב ביותר על בחינת ענוה ואמר לשמור בחינת ר"ק ומא"ד כנ"ל ועי"ז לא ישלוט בו בחינת שכחה, ואמר פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך, שני לבבות, ר"ל שני פעמים ל"ב עולה גימטריא ס"ד, ר"ל שלא תסורו ממספר ס"ד הנזכר בגמרא שמיני שבשמינית, כדי שלא ישאר ג"ס שעל ידי בחינת ג"ס שולט השכחה ח"ו.

גם נוכל לפרש עז"ה, על פי מאמר הכתוב (דברים ח יב) פן תאכל ושבעת וגו', ורם לבבך ושכחת וגו', שעל ידי אכילה מרובה ותענוגי עולם הזה הגשמי נתרומם הלב וגוברת השכחה. ולכן אמרו חז"ל (אבות פ"ו מ"ד) כך הוא דרכה של תורה פת במלח תאכל וגו'. ועוד אמרו חז"ל (אבות פ"ו מ"ו) במ"ח דברים התורה נקנית, ומהם במיעוט דרך ארץ במיעוט תענוג במיעוט שינה במעוט שיחה, ועל אלה המיעוטים רמז הכתוב ר"ק השמר לך ר"ל, שתשמור אזהרת חז"ל בענין מיעוט, היינו מיעוט דרך ארץ מיעוט תענוג וכו' וכנ"ל.

ועתה נתבאר היטב עוד פסוק אחד שנאמר (דברים ה ה) אנכי עומד בין ה' וביניכם כי יראתם מפני האש וגומר, ר"ל שהוכיחם משה רבינו ע"ה ואמר להם מה גרם לכם שהוצרכתם שיהיה אנכי עומד בין ה' וביניכם, מחמת כי יראתם מפני האש, ר"ל שיראה שלכם היתה פחותה שהיתה רק מאימת הא"ש שמרמז על בחינת הדין (זח"ג כז.), ולא עליתם בה"ר - פירוש שלא עליתם במעלות של בה"ר שמרמז על בחי' הכנעה וענוה כמאחז"ל (סוטה ה.) למה נתנה תורה על הר סיני מפני שנמוך מכל ההרים, גם מרומז בס"ת של ל"ב נשב"ר ונדכ"ה (תהלים נא יט) אותיות בה"ר, וזה רמז להם משה רבינו ע"ה באמרו ולא עליתם בהר, פירוש שלא הייתם במעלה זו של בה"ר, וגם לא במעלות לאמ"ר שמרמז על בחינת יראה"ה ה"ן כנ"ל, גם מרומז במלת לאמ"ר אותיות ל"א ר"ם, ר"ל

שלא יהיה בבחינת רם כי אם בבחינת ענוה ויראת הרוממות, שנזכה לזה באמת אמן כן יהי רצון:

עוד נוכל לפרש בזה על דרך המוסר למה מספר תקט"ו תפלות התפלל משה רבינו ע"ה הנה ידוע מאמר חז"ל (פסחים נ:) לעולם ילמוד אדם אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, היינו שלא לשמה פירוש שלא לקנטר ח"ו ולא לשם גדלות ח"ו, אלא פי' שלומד על מנת לקבל פרס כל אחד לפי מדרגתו, שמי שהוא עדיין בגשמיות לומד על מנת לקבל פרס בעולם הזה הגשמי, ומי שנזדכך יותר לומד על מנת לקבל פרס בעולם הבא, ובכוונה זו רשאי ללמוד, שמתוך בחינה זו יגיע וישיג לבחינת לשמה ממש, בחינת יראה פנימיות יראת בושת.

ושני הבחינות הנ"ל נקראים בשם שמים וארץ, היינו בחינת א' שלא לשמה נקרא בחינת ארץ, ובחינת לשמה נקרא בשם שמים בחינה גדולה. ובשביל אלו ב' בחינות נברא העולם כמאמר (זוהר ח"א דף ל.) ב"ראשית ב' ראשי"ת, ר"ל בשביל ב' בחינות ראשית, היינו שני בחינות יראה הנ"ל, ברא אלהים את השמים ואת הארץ, היינו שני בחי' הנ"ל בעצמם נקראו שמים וארץ ובשבילם נברא העולם.

ובחינה הא' נקרא תפלה של יד שהוא בחינת יד בחינת מקבל, היינו שכונתו לקבל פרס, ובחינת השני' נקרא תפלה של ראש בחינת חכמה, שמבין בחכמתו שאין זהו עיקר הכוונה ומכוין לשמה ממש ולא לקבל פרס.

ובחינה הראשונה הוא בחינת גלות, פירוש שהיראה הוא בבחינת גלות בחינת לבוש שנתלבש בכוונת קיבול פרס, ובחינה השניה הוא בחינת גאולה שנגלה כבוד ה' שכל כוונתו אינו כי אם לשמה, וזהו שאמר הכתוב (ישעיה מ ה) והיה ביום ההוא ונגלה כבוד ה' וגו', ר"ל שיהיה בחינת היראה בשלמות.

והוא בחינת מ"ם פתוחה מ"ם סתומה, בחינת משיח א' משיח ב', היינו משיח ראשון הוא בחינת א' שאינה בשלמות, ואח"כ יהיה בחינת משיח שני בחינת יראה בשלמות, ומרומז בפסוק (ישעיה מ ב) כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה, פירוש מיד ה' מרמז לשני ממי"ן, כי יד ה' גימטריא מ', ומ' שבראש התיבה, מרמז לשני ממי"ן מם פתוחה מם סתומה בחינת משיח ראשון משיח שני, כי אפילו בחינה ראשונה הוא גם כן בחינת משיח בחינת גאולה נגד מה שהיה מקודם שלא למד אפילו שלא לשמה, היינו שהיה לו חסרון אמונה אבל כשלומד עכ"פ שלא לשמה היינו על מנת לקבל פרס הוא מצד אמונה שיש קיבול פרס, לכן נקרא גם בחינה זו בחי' משיח בחינת גאולה. ושני הבחינות יחד נקרא ב"כל בחינת ב"ן, כי שניהם המה בחינת קדושה בחינת שם העצם יתברך גימטריא

ך"ו ושני השמות גימטריא ב"ן גימטריא ב"כל, וזהו בכל חטאתיה, ר"ל שבגלות היו חסרים בחינות בכ"ל, היינו חטאתיה מלשון חסרון שהיו חסרים שתי הבחינות קדושה בגלות, ועל זה אמר (ישעיה מ א) נחמו נחמו, שני נחמות נגד שני הבחינות משיח הנ"ל שתקבל מה' בחינת מי"ד ה' בחינת שני ממי"ן הנ"ל, שני בחינות משיח הנ"ל.

ושני הבחי' הנ"ל נקראים בשם יעקב וישראל, בחינה הראשונה נקראת בחינת יעקב שאינו כל כך בשלמות, ובחינה השלמה הוא בחינת ישראל.

וזהו ואתחנן אל ה', ודרשו רז"ל תקט"ו תפלות התפלל משה כמנין ואתחנן, ומרמז לענינינו באמרו ואתחנן אל ה', פירוש שמשה התפלל תקט"ו תפלות כמנין ואתחנן וקרבם אל בחינת הוי"ה שהוא מספר כ"ו ונעשה גימטריא ישראל, ונעשה בחינה הגדולה בשלמות שנקרא ישראל, בחינת יראה בושת לשמה ממש, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

עוד יש לפרש שהתפלל משה תקט"ו תפלות כמנין ואתחנן להבין זה, גם להבין הפסוק (ישעיה מ ב) כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה, ויל"ד וכי אפשר ליקח כפלים עונש על החטא שכנגד גדולתו ית'.

ולתרץ זה נקדים מה דאיתא (רע"מ פנחס דף רנב.) רומי רבתא רומי זעירתא הם מחשכין עיינין, ושמעתי פירוש רומי רבתא הוא בחינת גאוה, רומי זעירתא הוא בחינת ענוה, שמרגיש האדם בעצמו כסבור שהגיע לתכלית בחינת הענוה, עד כאן מה ששמעתי.

ונוכל לפרש עוד עד"ז, שיש ב' בחינות רעות המחשכין העינין מבחינת תשובה, בחינת א' הוא בחינת גסות ממש, שסבור שהגיע לתכלית השלמות בתורה ומצות וא"כ אין צריך עוד לבחינת תשובה לפי דעתו, והוא עצת היצר הרע המטעה אותו, וזהו בחינת רומי רבתא לשון הר"מה והפרשה, שהוא מופרש מה' על ידי רבתא בחינת גדלות וגסות.

בחינה ב' הוא מי שרואה את נגעיו באמת בכל פרטי אבריו איך שפגם בראיה ושמיעה ודבור ומחשבה ומעשה על ידי מעשיו הרעים ונתרחק מאד מאור פני מלך חיים, ובעבור זה נתמרמר לבו מאד בקרבו ומייאש בלבו לאמר ח"ו אין לי תקנה על כל מעשי הרעים ומי אני לגשת לקודש בבחינת עבודה לה' ולעשות שום מצוה או להתפלל כדי לעשות בחינת יחוד קוב"ה ושכינתיה הלא טמא אני ורחוק וכו', וכל זה הוא מרוב שפלותו באמת, אמנם גם זה הוא בחי' רומי זעירתא לשון הרמה ומופרש מה' מחמת זעירתא מחמת בחינת ענוה, שהוא גם כן עצת היצר הרע כדי להחשיך עינין מבחינת תשובה על ידי שפלותו, אבל לא בזה בחר ה' שיתייאש האדם מבחינת תשובה, כי אדרבה זהו היתה עיקר בריאת העולם בגין דיתקרי רחום וכו' וכמאמר חז"ל (זוהר ח"א דף קלד:)

עד לא ברא עלמא ברא תשובה, וחפץ ה' בתשובת רשעים וידו פשוטה לקבל שבים, כל מיני תשובה, הן תשובה מבחינת גאוה פשוטה שהוא בחינת רומי רבתא הנ"ל, כאשר שב אל ה' בכל לבו מיד מקבלו, ונקראת תשובה עילאה בעבור שהוא בחינת תשובה על בחינת רומי רבתא, וגם התשובה על הבחינה השנית הנקראת רומי זעירתא הנ"ל, היינו שברוב שפלותו יאמין בה' שהוא רחום וחנון ובודאי יקבל תשובתו בלבו הנשבר והנדכה, ותשובה זו נקראת תשובה תתאה.

וזהו ה"א עילאה ה"א תתאה (זוהר ח"א דף צו.), כי אות ה"א מרמז על בחינת תשובה כמאמר חז"ל ה"א פתח לו פתח ברגל השמאלית (ע' מנחות כט:), ושני צורות יש לה"א היינו ד"י ד"ו (ת"ז ת' סט קד., טעמי המצות פ' ואתחנן), וצורה היותר מעולה היינו צורת ד"י, שנשאר פתח גדול לתשובה, וזהו י"ד פשוטה לקבל שבים, לרמז על אות ה"א שהוא צורת ד"י כנ"ל.

ולכן צריך האדם ליזהר מאוד שלא ילכד ח"ו בעצת היצר הרע בב' בחינות הנ"ל, כי ע"ז הזהירנו הכתוב ומרמז לנו בפסוק (דברים ד ט) רק השמר לך ושמור נפשך מאוד וגו', פירוש שתשמור בחינת רק כמאמר חז"ל (ירושלמי סוטה ה ה) אכין ורקין מיעוטין, ר"ל לשמור בחינת המיעוט הנ"ל שיהיה לך, היינו כשיהיה לך בחינת שפלות גדול בראותך גודל הפגמים שפגמת בעולמות העליונים ותפול לבך מאוד בקרבך תראה שלא תתייאש ח"ו כנ"ל רק אדרבה חזק ואמץ ותאמין בה' שחפץ חסד הוא ומקבל שבים כנ"ל. ושמור נפשך מא"וד, ר"ל על דרך שאמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ד) מאד מאד הוי שפל רוח וכו', ר"ל מאוד מרמז על בחינת גסות בחינת רומי רבתא, וצריכים ליזהר ממנה.

ועל שני בחינות אלו צעק ירמיהו הנביא (איכה ה כא) השיבנו ה' וגו' שני פעמים, היינו א' על למה לנצח תשכחנו, ר"ל על בחינת השכחה בה' מרוב גאוה, בחינת רומי רבתא, וע"ז התפלל השיבנו. ופעם ב' צעק על בחינת כי אם מאוס מאסתנו, ר"ל על בחינת רוב שפלות עד שלבו נשבר ונמאס חייו מרוב חטאיו כנ"ל עד בחינת יאוש, וע"ז התפלל ואמר שנית השיבנו.

וע"ז אמר הנביא (ישעיה מ א) נחמו נחמו שתי פעמים, לרמז על ב' בחינות הנ"ל. כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה וגו', ר"ל שעשתה תשובה בכפליים, היינו על שתי הבחינות הנ"ל.

ומרומז בפסוק (ישעיה מט ג) ישראל אשר בך אתפאר וגו', ר"ל ישרא"ל בגימטריא אור חושך (לרמז על שני בחינות הנ"ל), שרואה אור מתוך החושך שלו, שהיה לו בחינת חושך ברוב שפלותו כנ"ל, ובעבור שנתחזק באמונה שמאמין שתשובה הוא הראש

ועיקר לכל כמאמר הכתוב (בראשית ב ד) בהבראם, ואמרו רז"ל (מנחות כט:) בה' בראם, ר"ל בבחינת ה"א בחינת תשובה בחינת י"ד פשוטה כנ"ל בבחינה זו נברא העולם, ובחינה זו נקראת רא"ש לבריאת העולם, וגם נקראת י"ד כנ"ל.

ולזה התפלל משה תקט"ו תפלות לרמז על בחינת תשובה שנקראת רא"ש י"ד גימטריא תקט"ו, שהשיג בחי' תשובה בשלמות, שנזכה לבחינת תשובה באמת אמן כן יהי רצון: **עוד** יש להבין מה המכוון בזה שהתפלל משה תקט"ו תפלות, ואח"ז אמר לו ה' אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה (ג כג - כו). ואפשר לומר על דרך רמז, שיש ב' בחינות בעבודת השי"ת בחינה א' בעובדין דאיתגליא במצות ומעשים טובים, לשעבד את עצמו להיות עבד נאמן לבורא עולמים ב"ה בתורה ותפלה ובתפילין וצדקה וכדומה במצות מעשיות, לקיים מצות רמ"ח מצות עשה, ולהיות בבחינת יראת ה' שלא לעבור על מצותיו ח"ו ושס"ה מצות לא תעשה. ובחינה ב' הוא עבודת ה' באיתכסיא, והוא עבודה שבמוח ולב, שלא יזיז רגע אחת מבחינת יראת ה' במוחו ולבבו, ולהיות בבחינת שפלות לקיים שויתי ה' לנגדי תמיד וכמו שאמרו חז"ל (ברכות מג:) כל המהלך בקומה זקופה כאלו דוחק רגלי השכינה שנאמר (ישעיה ו ג) מלא כל הארץ כבודו.

ועפי"ז אפשר להבין מדוע נזכר ב' פעמים תשובה בפסוק (איכה ה כא) השיבנו ה' אליך ונשובה, כשאדם מתבונן בשכלו לפני מי הוא עומד ולפני מי הוא עתיד ליתן דין וחשבון, והוא החשבון אשר יחשוב כל מה שחטא ופגם נגד רצון בורא כל עולמים ב"ה, ונגד זה יחשוב הטובות נסים ונפלאות שעושה עמו הבורא ב"ה בכל עת ורגע עד אין סוף, וזוכר כל חטאיו ועונותיו ופשעיו ומתחרט עליהם ועושה תשובה שלמה בעובדין דאתגליא להיות בבחינת סור מרע ועשה טוב, בודאי תשובה כזו מקובלת לפניו ית"ש, וצריך כל איש ישראל להאמין בזה אשר בזאת יכופר עונו, כי עיקר בריאת העולם היתה בשביל בחינת תשובה וכמו ששמעתי מהמגיד זללה"ה שבחינת תשובה נקראת א"ם (זח"ג יז.) כי היא אם העולם שבשביל זה היתה בריאת העולם. אמנם כשיעשה תשובה עד"ז יוכל לבא לבחינת גסות הרוח ח"ו, בחשבו שהוא מנוקה מכל עון, וילכד בגסות הרוח מחמת שבטוח שנתכפרו עונותיו והוא נקי וזך מפשעיו, וצריך תשובה על זה גם כן, שיהיה נכנע מאד ושפל בעיניו ויבין שבחינת תשובה ששב הוא רק מחסד השי"ת עליו מתנת חנם, ולזה היא בחינת תשובה השיבנו השנית.

וזהו הרמז בפסוק (ישעיה מ א) נחמו נחמו עמי, שבחינת נחמו הוא ענין ששב מדרכו הרעה ומתנחם עליו כענין וינחם ה' וגו' (בראשית ו ו, שמות לב יד), ואז נרצה עונו, וזהו כי לקחה מיד ה' כפליים בכל חטאתיה וגו', היינו שזכו לשני בחינות תשובה המרומזים

ביד ה' - הפתוחה לקבל שבים, וגם כי יד ה' הוא מספר ארבעים והוא בחי' שני כפי"ן, מרמז על ב' כפיפות כפיפת יצרו וכפיפת נפשו ורוחו, והכל מיד ה'. וצריך לעשות תשובה על דרך השני בבחינת שפלות במוח ולב, ולידע ולהאמין בבחינת תשובה זו אשר גם היא אינה רק מצד חסד עליון ומתנת חנם מבורא עולמים ב"ה אשר היה בעזרתו לעשות בחי' תשובה בעובדין דאיתגליא ואינו מצד עצמו כלל, ולהיות בבחינת יראת ה' במוח ולב להאמין מה שכתוב (ירמיה כג כד) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו וגו', ולזה נזכר גם כן ב' פעמים בחינת תשובה בפסוק הנ"ל.

וב' בחינות הללו נקראים תפלה של יד ותפלה של ראש, עבדות ה' באתגליא נקרא תפלה של יד, בחינת יד לאחוז בו באתגליא, ועבדות ה' באתכסיא נקרא תפלה של ראש עבודה שבמוח.

והנה עיקר השתוקקות משה רבינו ע"ה ליכנס לארץ ישראל היה רק לקיים מצות התלויות בארץ (סוטה יד.), והענין הוא כי משה רבינו ע"ה לא החזיק את עצמו לבחינת ענוה ושפלות כלל כמו שכתוב באור החיים ז"ל (שמות לד כט) שלכך כתיב ענו חסר יוד (במדבר יב ג) המרמזת על בחינת ענוה ושפלות, והיה משתוקק לקיים רמ"ח מצות עשה ושס"ה לא תעשה באתגליא ובאתכסיא במוח ולב בבחינת שפלות באמת, ובארץ ישראל יראתו ית' יותר גדולה לקיים מצות ה' על דרך הנ"ל, בעובדין דאתכסיא הוא בבחינת הנסתרות לה' לדבק את עצמו במוח ולב לשם העצם ב"ה כמו שכתוב (תיקו"ז הקדמה י:) שמ"י עם י"ה שס"ה וזכרי עם ו"ה רמ"ח, ובחינת של ארץ ישראל שהוא מורה יותר על שלמות השם העצם יותר באפשרי לקיים עבודת ה' באתכסיא.

וזהו ואתחנ"ן גימטריא תקט"ו, מנין י"ד רא"ש, שבקשתו היה לקיים מצות ה' בב' בחינות הנ"ל באתגליא ובאתכסיא המכונים בשם י"ד רא"ש התלוים בבחינת ארץ ישראל. וזהו אמר לו ה' לדבק את עצמו במוח ולב לשם העצם ב"ה בבחינת הנסתרות לה' וגו', יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

אנכי עומד בין ה' וביניכם וגו' כי יראתם מפני האש ולא עליתם בהר לאמר אנכי ה' אלהיך וגו' (ה ה). ויש לדקדק שלכאורה תיבת לאמר אינו מובן, עיין רש"י.

אכן יש לומר על דרך זה, שכל עיקר מהתורה ומעשה המצות הוא להמשיך על עצמו בחינת השראת שכינתו ית', והנה לבא לבחינת השראת השכינה הוא על ידי בחינת הכנעה ושפלות באמת, ולידע שכל בחינת מחשבה ודבור ומעשה שלו הכל נמשך מחי החיים ב"ה כמאמר הכתוב (נחמיה ט ו) ואתה מחיה את כולם, ואז כשהוא בבחינת ענוה אמיתית אז הוא גורם להמשיך עליו שפע בחינת קדושה עליונה השראת השכינה

כמאמר חז"ל (מגילה לא.) כל מקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענותנותו (כי סימן הוא לאדם שהמשיך עליו השראת שכינתו ית' שהוא גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו) מסתמא הגיע אותו האדם לבחינת ענוה אמיתית מקודם כמאמר הכתוב (ישעיה נז טו) אני אשכון ואת דכא, וכמאמר הכתוב (תהלים נא יט) זבחי אלהים רוח נשברה ל"ב נשב"ר ונדכ"ה, סופי תיבות בר"ה בגימטריא אור, ובגימטריא אי"ן סו"ף, פירוש שעל ידי בחינת ענוה ושפלות באמת יכול להמשיך עליו אור אין סוף ב"ה.

ובחינת ענוה הוא בחינת כ"ף כפופה, הוא מרמז על בחינת כתר, פירוש שאינו יכול להמשיך על עצמו בחינת השראת השכינה אור אין סוף ב"ה בחי' כ"תר רק על ידי בחינת כ' כפופה בחינת ענוה כמאמר הכתוב (תהלים קמה יד) סומך ה' לכל הנופלים וזוקף לכל הכפופים, דהיינו מי שהוא בבחינת כפופה.

וזה פירוש הפסוק כי יראתם מפני האש, פירוש אע"פ שהיה לכם בחינת יראה עכ"ז ולא עליתם בה"ר, הוא ס"ת של ל"ב נשב"ר ונדכ"ה שהוא בחינת ענוה, ר"ל אף על פי כן לא היה לכם בחינת ענוה אמיתית, לאמר אנ"כי אותיות א"ני כ', שיהיה אפשר לומר עליכם שבאתם לבחי' ענוה אמיתית הנרמזת באות כ' כפופה, שאז ה' אלהיך שהייתם גורמים שייחד השי"ת שמו עליכם ולהמשיך עליכם בחינת השראת שכינתו ית', ה' יזכנו לבא לבחינה זו במהרה אמן כן יהי רצון:

שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וגו' (ו ד - ה), ושמעתי מי שהקשה, כי ידוע מה שכתוב בזוהר הקדוש (זח"ב עט:) למה אמר אלהיך ולא אלהינו, מפני שעדיין היו בני ישראל במדבר בארץ ציה וששממון ולא נכנסו עדיין לארץ, והדר במדבר דומה כמי שאין לו אלוה, וא"כ קשה למה אמר כאן אלהינו.

ולהבין זה, נקדים הפסוק (דברים ו כד) ויצונו ה' אלהינו לעשות את כל החוקים האלה וגו' לחיתנו כהיום הזה וצדקה תהיה לנו וגו', ולכאורה הוא שפת יתר, כי למה אמר עוד וצדקה תהיה לנו. אבל האמת כן הוא, דהנה כתיב (מלאכי ג יח) ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים ללא עבדו, ואמרינן בגמרא (חגיגה ט:) היינו צדיק היינו עובד, היינו רשע היינו לא עבדו, אלא אינו דומה מי ששונה פרקו מאה פעמים למי ששונה פרקו מאה פעמים ואחד. וקשה ממה נפשך, וכי מפני פעם אחת קורא אותו לא עבדו, ואם מחמת שהשכחה יכול להתגבר ולכן קורא אותו לא עבדו מפני שדומה כאלו לא עשה כלום, אבל מ"מ אינו בבחינת רשע, א"כ בפשיטות הול"ל כי יש חילוק בין רשע ובין לא עבדו כי זה הוא סור מרע וזה אינו סור מרע, אלא ע"כ מדלא מתרץ

הכי צ"ל מפני שאינו עושה טוב הוא בבחינת רשע, א"כ אינו מתרץ כלום, אלא ע"כ כיון ששונה פרקו מאה פעמים הוי עושה טוב, וא"כ מפני מה קורא אותו לא עבדו.

ולתרץ כ"ז נבאר פסוק (ירמיה יז י) אני ה' חוקר לב ובוחן כליות, רחמנא ליבא בעי (זח"ג רפא.) כידוע מה שכתוב בזוהר הקדוש (תיקו"ז הקדמה ה:) אית יראה ואית יראה, כי יש נקודה פנימית של יראה כמאמר (ברכות לג:) אין לו להקב"ה בעולמו אלא אוצר של יראת שמים בלבד, ויש יראה תתאה שהיא יראת העונש, ומחמת זה הוא סור מרע ועשה טוב, בסוד לך ה' הגדולה והגבורה וכו' (דה"א כט יא), וזאת הבחינה הוא בחינת התפשטות המוחין שבא בבחי' מחשבה והתבוננות שכלו, אבל הבחינת פנימיות הוא פשוט בתכלית הפשיטות, בחינת ענוה שהוא מוכנע לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.

והנה יש מי שהוא משוקע בגשמיות מחמת חטא אדם, ואינו יכול לבא לבחינה הזאת כמו שנבאר, כי הנה ידוע (חגיגה יב.) שאדם הראשון היה גבוה מן הארץ עד לשמים ואח"כ מחמת החטא השפילו הקב"ה עד מאה אמה (ב"ב עה.). ולבאר זה, כי הנה ידוע שאפילו בבחינת יראה עליונה יש ב' בחינות, יש בחינה שהיא עליונה מכולם, היינו שהוא מכיר רוממות מלך מלכי המלכים הקב"ה ועל ידי זה הוא מתירא מפניו כמאן דקאים קמי מלכא, והוא בחינת נקודה פנימית של יראה. ויש עוד בחינה שהוא תחתונה קצת, והוא על שהוא מכיר חטאיו, ועל ידי זה הוא מתבונן בבחינת התפשטות המוחין איך יכול לדבר לפני המלך כי כל מלאכי מעלה מצפין על דבור אחד שיוצא מהאדם בקדושה וטהרה כמאמר (תהלים כב ד) יושב תהלות וגו', והוא מתיישב בעצמו כיון שהוא אינו מוטהר והוא מלוכלך בכתמי עוונות האיך יכול להתפלל לפניו ית', וזהו בחינה ב' בהאיך אנפין יקום קדם מלכא, וזאת הבחינה היא בחינת תשובה. והבחינה עליונה הוא בחינת יראת שמים, כי שמים הוא אש ומים (חגיגה יב.) שהם שני הפכיים, והאיך יכולין להיות אחד, אבל מפני שהוא בחינה עליונה יכול להתבטל וליכלל אחד באחד, וזאת הבחינה היא בחינת מלאכים כי הם אין להם חטאים רק המה באימה ויראה לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, כמאמר (ברכת יוצר אור) וכולם פותחים את פיהם בקדושה ובטהרה, אבל בחינה תחתונה הוא בחינת יראת חטא.

והנה בחינת נקודה פנימית היא בחינת המלאכים, וזהו עיקר תכלית הבריאה כמ"ש האור החיים (בראשית א א) עיקר תכלית הבריאה הוא שבחינת ארץ יוכלל בבחינת שמים, ועל ידי זאת הבחינה יוכלל ארץ בשמים כי האדם הוא מן הארץ והוא בבחינת המלאכים שהם בשמים, וזהו אדם הראשון היה גבוה מן הארץ עד לשמים - שהוא בחינת נקודה פנימית.

וכיון שחטא השפילו הקב"ה עד מאה אמה, לבאר זה, כי הנה מאה הוא בהיפוך אתוון הא"ם, כי א"ם הוא בחי' תשובה (זח"ג יז.) וכמאמר (משלי ב ג) אם לבינה תקרא, וכמאמר (תהלים סח יד) אם תשכבון בין שפתים א"ם קרי (ת"ז ת' יח לד.), וכמו שאמר המגיד זללה"ה מפני מה בחינת התשובה הוא בחינת א"ם כי היא קדומה לעולם (פסחים נד.), ועל ידה נברא העולם כי על פי התורה בעצמה לא היה נברא העולם וכמאמר הזוה"ק (ח"ג דף סט:) אמרה אורייתא קמי קב"ה אדם דזמינת למברא זמין הוא למחטי קמך.

והנה ביארתי במקום אחר על פסוק (במדבר כג ט) הן עם לבדד ישכון, כי יש ג' בחינות, יש בחינה תחתונה מכולם שהוא מלובש בששת ימי המעשה. ויש עוד בחינה עליונה, בחינת התשובה, שהוא בחינת כסא הכבוד. ויש עוד בחינה שהוא למעלה מכסא הכבוד, והוא בחינת שב"ת בחינת בושת, וזהו לאל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו (ברכת יוצר אור דשבת), היינו למעלה מכסא הכבוד, ועל זה אנו מתפללים והנחילנו ליום שכולו שבת (ברכהמ"ז הרחמן), כי עכשיו אין לנו זאת הבחינה רק יום אחד היינו בשבת קודש, וזהו וידעת היום (ע' דברים ד לט) שתדע בחינת יום דכליל כל שיתא יומין, וע"ז אנו מתפללים שנזכה ליום שכלו שבת.

והנה כשהיה בית המקדש על מכונו היה להם זאת הבחינה בתמידות, ועל זה התפלל משה שיכנס לארץ כנען, וזהו אעברה נא ואראה ההר הטוב הזה והלבנון (דברים ג כה), שהוא בחינת לובן העליון, וזהו ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן (שמות כה ט), כי תבנית הוא לשון הבנה.

ועל ידי זה יתפרש מאמר הגמרא (חגיגה ט:) אינו דומה מי ששונה פרקו מאה פעמים שהוא בחינת התשובה אותיות הא"ם כנ"ל, לשונה פרקו מאה פעמים ואחד, שהיא נקודה פנימית ולכן נקרא בחינת תשובה לא עבדו, כי הוא בחינת הכנעה קודם העבודה.

והנה מפני שהאדם הוא משוקע בגשמיות אינו יכול לבא לזאת בחינה הפנימית רק על ידי עסקו בתורה ותרי"ג מצות, אז יכול לבא לבחינה הזאת, וזהו ויצונו וגו' לשמור וגו' לחיותנו שהיא בחינה פנימית.

והנה הבחי' אדם השלם חפצים מאד בבחינת צדקה, כי על ידי צדקה הוא מקים מעפר דל בחינת השכינה שהיא מכונה בשם כנסת ישראל, ועל ידי זה היא מתפארת עמו בסוד חזי ברא במאי אתינא לקמך (זח"ג יג.) וזהו וצדקה תהיה לנו וגו'.

והנה אעפ"י שאין בית המקדש על מכונו ואין אנו יכולים להיות בבחינה פנימית, מכל מקום ברגע אחת צריכים אנו להיות בבחינת זאת דהיינו בפסוק שמע ישראל, וצריך

למסור נפשו בפסוק זה, לכן אעפ"י שהיה משה במדבר אמר מכל מקום ה' אלהינו בפסוק הזה.

ובזה יבואר הקושיא בפסוק (ישעיה מ א) נחמו נחמו וגו' כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה, וקשה וכי כך הוא המדה, והא אדרבה הוא מוחל וסולח. אבל עי"ז יבואר, כי כתוב בספרי המקובלים (ע' ע"ח שכ"ו פ"ג) כי בחינת התשובה הוא בחינת אהי"ה בחינת א"ך, ובחינת הפנימיות היא אשר אהי"ה (שמות ג יד) הוא בחינת כפלים, וזהו כפלים בכל חטאתיה - פירוש מה שהיה בתחלה בחינת כל חטאתיה שהוא בחינת התשובה, במקום זה תהיה בבחינת כפלים - בחינת פנימיות, ודו"ק.

עקב

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה וגו' (ז יב). וי"ל למה לא כתיב אם תשמעו כמו שכתוב אם שמוע תשמעו לקול ה' אלהיך וגו' (שמות טו כו) אלא כתיב עקב תשמעון ובנו"ן, דמשמע שממילא יהיה כך. ועוד יש לדקדק מה חידוש משמיענו הכתוב והיה עקב תשמעון וגו' ובעבור זה ושמר ה' וגומר, וכי סליק אדעתא שאם נשמור את כל התורה כראוי שלא ישמור ה' לנו את הברית חלילה, שהוצרך הכתוב להשמיענו ולהבטיחנו ע"ז.

ונראה לי על פי מה **ששמעתי בשם המגיד הגדול זלה"ה** (מובא באור המאיר בתחילת הדרוש לר"ה) שאמר עד אשר לא תחשך השמש (קהלת יב ב) זה חמשה עשר באב, כי תח"שך אותיות ת"ש כ"ח ובט"ו באב תש כח השמש כדאיתא בש"ס (תענית לא.), הי"רח וכוכ"בים זה ראש השנה והושענא רבא. וגם **הרב הק' מבארדיטשוב זללה"ה** אמר (קדו"ל ליקוטים עמ' תעז) שט"ו באב הוא התחלת השנה הבאה בתשובה, על דרך שאמרו חז"ל (סוטה ב.) ארבעים יום קודם יצירת הולד מכריזין כו', כי בכ"ה באלול נברא העולם, ומט"ו באב עד כ"ה באלול יש מ' יום, עד כאן דבריו לענינינו.

והנה בוודאי החכם עיניו בראשו וכל ימיו בתשובה ומעשים טובים ואינו ממתין עד ר"ה שהוא יום הדין דווקא שיעשה אז תשובה מאימת הדין, אלא תשובתו הוא מיראת השם יראת בושת יראת הרוממות, והוא כל השנה כולה, והוא תשובה מעולה. אבל מי שאינו חכם ואינו משיג גדולתו ית"ש לעבדו ביראת הרוממות תמיד, רק כשרואה יום הדין ממשמש ובא והגיע ט"ו באב אז תש כחו מאימת הדין ועושה תשובה בודאי, וממילא כי אריה שאג מי לא ייירא - כי בט"ו באב ארבעים יום קודם מכריזין כנ"ל, ותשובה זו באמת פחותה היא כידוע, שבאה מיראה תתאה כנ"ל, והוי אמינא שאינה מקובלת

כלל, וע"ז הבטיחנו הכתוב ואמר והיה עקב תשמעון, ר"ל עק"ב הוא מלשון סוף, אפילו כשהתשובה הוא בסוף השנה מצד אימת יום הדין, ומחמת זה תשמעון, ומן הדין הוא תשובה פחותה מאד, אעפי"כ ושמר ה' אלהיך לך את הברית וגו'.

ומרומז ג"כ במלת ע"ק"ב במילואו כזה עי"ן קו"ף בי"ת גימטריא תחש"ך, שמרמז על ט"ו באב כמאמר **המגיד הגדול זללה"ה** הנ"ל.

וגם בכלל שנותיו של אדם ג"כ כך, העושה תשובה בימי בחרותו כשהוא בכל כחו ויצרו מתגבר עליו ומחמת התבוננותו בגדולת הבורא ב"ה, הוא מפריש את עצמו מן החטא ועושה תשובה ומעשים טובים תשובה זו חשובה היא ביותר כמאחז"ל (ע"ז יט. עה"פ תהלים א א) אשרי האיש מי שעושה תשובה כשהוא איש, אבל מי שכל ימי בחרותו ושחרותו טח עיניו מראות ולבו סתום מלהבין ולהתבונן בגדולתו ית"ש ועסק רק בעניני גופו ובמילי דעלמא, רק כשנתקרבו ימי זקנותו ויום המיתה ויום הדין ממשמש לבוא, וגם תש כחו כח היצר הרע וכח המתאוה, אז נופל עליו אימת הדין ועושה תשובה, והיא תשובה פחותה כנ"ל ונקראת עק"ב ר"ל סוף ימיו, ואז ממילא תשמעון כי תש כח היצר הרע, ואף על פי כן ושמר ה' אלהיך לך את הברית וגו'.

וגם נ"ל עד"ז, שבשבת צריך האדם לשמור את עצמו במעשה בדבור ובמחשבה, ועל שנים הזהירנו הכתוב בפירוש על המעשה נאמר (שמות כ י) לא תעשה מלאכה, ועל הדיבור נאמר (ישעיה נח יג) ודבר דבר, ודרשו רז"ל (שבת קיג:) שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול, ואלו השנים הם ביד כל אדם הרשות נתונה לשמור את ידו מלעשות ופיו מלדבר ונקרא הנגלות לנו ולבנינו (דברים כט כח), אבל מחשבה בלב ומוח שהם נקראים נסתרות, אינם ביד האדם רק לה' אלהינו, והוא נותן זאת במתנה להזוכה, ולזה רמזו רז"ל באמרם (שבת י:) אמר הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ודקדקו בלשונם לומר בבית גנזי ע"ד הנזכר הנסתרות לה' אלהינו, והוא בבחינת המחשבה, שתהיה שבת שמה, פירוש שתהיה המחשבה ג"כ בקדושת שבת, וזה הבחינה היא בבית גנ"זי דוקא, ואני נותנה במתנה טובה לכל הזוכה.

ע"כ צריך האדם לקדש את עצמו בקדושת שבת במעשה ובדבור תחלה, ויבקש מה' שיהיה בעזרו ויתן לו המתנה טובה שיהיה גם מחשבות לבו ומוחו קדושים בקדושת שבת לה', וכשיעשה האדם ע"ז הדרך אזי יעשה צירוף של שם הוי"ה אותיות והי"ה על זה האופן, כי תחלה יקדש את הקו"ל שמרומז באות וא"ו (זח"ג רנז.), ואחר כך יקדש את הדבור שמרומז באות ה"א נגד ה' מוצאות הפה והוא ה"א אחרונה, ואח"כ נתקדש

מחשבות מוחו שמרומז באות יוד שמרמז למחשבה וחכמה (זח"ב קכג., ת"ז ת' יט מא:), ונתקדש מחשבות לבו שמרומז באות ה' ראשונה בחינת בינה לבא (ת"ז הקדמה יז.).

ולזה מרמז הכתוב באמרו והיה עקב תשמעון, ר"ל כשיהיה הצירוף כנ"ל של והי"ה על ידי עק"ב, ר"ל שבת שנקרא עק"ב מלשון סוף כי שבת נקרא סוף מעשה במחשבה תחלה (פיוט לכה דודי) כי הוא סוף ז' ימי בראשית, כמאמר הכתוב (שמות לא יז) כי ששת ימים עשה וגו' וביום השביעי שבת וינפש. ועוד עק"ב במילואו עי"ן קו"ף בי"ת גימטריא שבת כ"ו, ר"ל שבת עם מספר שם הוי"ה בשלמות.

וכשיזכו ישראל לזה יקוים בהם הכתוב (ישעיה נו ב) שומר שבת מחל"לו, אל תקרי מחללו אלא מחל לו (שבת קיח:), ולא יהיה שום מחיצה מפסקת ומעכבת לעבודת הבורא ב"ה, ואז תשמעון ממילא ובקל בלי שום יגיעה, ושמרתם ועשיתם וגומר, ואז בזכות השבת ש' ב"ת שמרמז לג' אבות (זח"א כג:) ושמר ה' וגו' את הברית וגו' לאבותיך (כמאמר חז"ל (שבת שם) אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות כראוי מיד היו נגאלין).

ומזה נבוא לביאור הגמרא דאיתא (ברכות לג:) מה ה' אלהיך שואל מעמך וגו' (דברים י יב) אטו יראה מלתא זוטרתא היא, אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא ע"כ. וקשה הלא הוא מדבר עם ישראל ולגבי ישראל לאו מלתא זוטרתא היא והקושיא במקומה עומדת.

ולפי דרכינו ניחא, שאמרו חז"ל (שבת פח.) בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע ירדו מלאכי השרת ועשו לכל אחד מישראל שני כתרים ע"כ, והכתרים היו יראה ואהבה לה' לבדו שאז פסקה זוהמתן ונתבטל היצר הרע לגמרי כידוע (שבת קמו.) וכשחטאו ישראל בעגל ויתנצלו את עדים מהר חורב (שמות לג ו) וניטל מהם הכתרים הנ"ל, והתקנה לזה ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו (עמידה דשחרית דשבת), פי' שבשבת מחזירין להם על ידי משה עבד נאמן הכתרים הללו כדאיתא בסידור (האר"י ז"ל).

וזהו שהקשה המקשן אטו יראה מילתא זוטרתא היא, הלא כבר ניטלו מהם הכתרים שהם היראה ואהבה לה' וצריכים עכשיו ליגיעה רבה להגיע ליראה ואהבה אמיתים, וע"ז יפה תירץ לו התרצן אין לגבי משה מלתא זוטרתא היא, ר"ל שבקל יכולים להשיג אותה בחינת יראה על ידי שמירת שבת כראוי, ועל ידי שמירת שבת כראוי יחזיר להם משה עבד נאמן הכתרים שהן יראה ואהבה אמיתים כנ"ל.

עוד נל"פ הכתוב על ענין אהבה ושלום שבין אדם לחבירו, כי אהבה נקרא סוף כמאמר הכתוב (במדבר כא יד) את והב בסופה, היינו וה"ב הוא בחי' אהבה כדאיתא בגמרא (קידושין ל:), וגם והב גימטריא אהבה, וגם שלום נקראת סוף שהוא בסוף כל ברכות כהנים (במדבר ו כו), וזהו מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט יח) שהוא כלל

גדול בתורה (ירושלמי נדרים ט ד), והעצה לזה לשום תמיד ללבו כי כולנו בני אב אחד נחנו בני אברהם יצחק ויעקב ואחים אנחנו, ועי"ז יגיע לו אהבה ושלום לכל אדם כאחיו.
ולזה מרמז הכתוב והיה עקב תשמעון, ר"ל תשמעון בחינת עק"ב, בחינת אהבה הנקראת עק"ב ס"וף כנ"ל, ועי"ז ושמרתם ועשיתם אותם וגו', ובזכות שזכרתם את האבות שעי"ז הגעתם לבחינת אהבה ושלום, ע"כ ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך, ויבוא משיח צדקנו במהרה בימינו אמן כן יהי רצון:
או יאמר והיה עקב וגו' ושמר ה' אלהיך לך וגו' אשר נשבע לאבותיך וגו', לפרש על דרך המוסר, הנה עיקר שלמות המשכת שפע קדושה זכה וברורה הוא על ידי תשובה בלב נשבר דוקא, והענין הוא כי המשכת השפע שממשיך הצדיק על ידי תורה ומצות לשמה יוכל להיות ח"ו איזה התנשאות וגסות הרוח ח"ו, אבל המשכת השפע ואור קדושה שממשיך בעל תשובה בגודל הכנעה ושפלות ולב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה (תהלים נא יט), ומתקן כל מדותיו אשר פגם באהבה ויראה אשר לא לה', או שאר המדות כגון התפארות וניצוח והודיה שיש לאדם והשתמש בהם בבחינת עולם הזה לא לה', ואח"כ כשמשים לבו לכ"ז איך שפגם במדות העליונות ובזה לבו נשבר בקרבו ושב לה' בכל לבו ומדותיו להחזירם ולהשתמש בהם לה', ומעלה בזה כל המדות לה', וזהו בחינת תשובה תשוב ה' (זח"ג קכב.), שמשיב בחינת ה' בחינת עולם הזה שנברא באות ה"א (מנחות כט:), ומעלה לה' לבחינת עולם הבא בחינת יו"ד שנברא ביו"ד (שם), וממשיך שפע אור ה' לעולם הזה שפע זכה וברורה בלי שום סיג ותערובת גסות הרוח מגודל שבירת לב ונמוכ' רוח שיש לו.
ועל בחינה זו צווחו חז"ל ואמרו בעצה שוב יום אחד לפני מיתתך (שבת קנג.), היינו שישבר את לבו על ידי זכירתו יום המיתה וסופו של אדם ותכליתו, ובזה ישים אל לבו לתקן כל מדותיו כנ"ל, ואמרו (אבות פ"ד מט"ז) התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין, היינו שעל ידי התשובה הנ"ל יתקן בחינת עולם הזה שנקרא פרוזדור ויכניס אותו לעולם הבא שנקרא טרקלין בחי' יו"ד כנ"ל, וממשיך בחינת שפע חיים מבחינת ה' עלאה בחינת אלהים חיים (פרדס שכ"ג ערך אלהים חיים זח"א רכז:).
וזהו מרומז בפסוק והיה עקב תשמעון וגומר, פירוש עקב מרמז לבחינת תשובה הנ"ל שבא על ידי זכירת סוף ותכלית של האדם, בחינת עק"ב לשון סוף, גם עקב במילואו גימטריא תשוב"ה ה"י - היינו שעל ידי זכירת העק"ב וסופו של האדם יגיע לבחי' תשובה ה"י שישוב ה' לגבי יו"ד, ועי"ז ושמר ה' אלהיך וגו' היינו ושמ"ר הוא לשון מְשַׁמֶּרֶ"ת, שמסנן ומזכך השפע ואור שנשפע מלמעלה שיהיה בלי שמרים, היינו בלי שום תערובת

גסות הרוח כנ"ל. ויהיה האור אשר נשבע לאבותיך, היינו שיהיה כמו האור שנשפע לאבותינו, כי האות בי"ת של נשבע נתחלף באות פ"א ונעשה אשר נשפע לאבותיך.

עוד נוכל לפרש בזה הדרך, דהנה כתיב (שמות כ י) ששת ימים תעבוד וגו', פירוש שכל ששת ימי החול תהיה כל עבודתך ותשוקתך שתקבל בחינת שבת, וכן יתקן מעשיו כל ימי חייו בעולם הזה שיקבל אור ה' לעולם הבא ליום שכולו שבת, היינו על ידי שישמור מצות ה' ותורתו בעולם הזה, ועל ידי בחינת מצו"ה שהוא אותיות הוי"ה ב"ה, היינו שהאותיות מ"צ מן מצו"ה המה בחילוף א"ת ב"ש י"ה, אותיות ראשונות מהשם הוי"ה ב"ה, ואותיות אחרונות ממצו"ה היינו ו"ה המה ככתבן בהשם ב"ה, ועל ידי שמירת המצוה כנ"ל יזכה לאור שם הוי"ה ב"ה ככתבו בלא חילוף ויהיה אז שבת הוי"ה במילואו בלי חילוף.

וזה מרומז בפסוק והיה עק"ב במילואו עי"ן קו"ף בי"ת גימטריא שבת הוי"ה, ותרגום אונקלוס מתרגם ויהי חלף דתקבלון, פירוש כשתקבלו הבחינת חילוף שהוא אותיות מצוה שהוא בחינת חילוף כנ"ל, עי"ז יהיה אח"כ ושמר ה' וגו' שתזכו לעתיד לבא ליום שכולו שבת לאור ה' שיהיה השם במילואו וככתבו, שנזכה לזה במהרה כן יהי רצון אמן:

או יאמר והיה עקב תשמעון את המשפטים וגו' ושמר ה' אלהיך לך את הברית וגו', והקשה האור החיים ז"ל הלא ירושת הארץ היתה אפילו לא יקיימו ישראל את התורה ח"ו וכאמור בפסוק (דברים ט ה) לא בצדקתך וגו'. וגם מהו הלשון והיה עקב הול"ל והיה אם שמוע.

ונראה דהנה בסוף פרשת ואתחנן כתיב (דברים ז ט) וידעת כי וגו' שומר הברית וגו' לאוהביו ולשומרי מצותיו לאלף דור ומשלם לשנאיו וגו' לא יאחר וגו' היום לעשותם, והנה אמרו חז"ל פירושו (סוטה לא.) כי מה שנאמר כאן לאלף דור, ולהלן אומר (דברים ה י) לאלפים לאוהבי, כי לעושים מאהבה הוא לאלפים ולעושים מיראה הוא לאלף. ויש לדקדק מדוע שביק קרא בכאן להודיע שכר העושים מאהבה במאמר לאוהביו.

ונ"ל כי ענין אלף דור ואלפים דור הוא באופן זה, דור הוא מלשון דירה, והנה אלופו של עולם ית"ש דר בעליונים ובתחתונים, והנה יש מי שזוכה רק בדירה העליונה אחר הסתלקות מן העולם הזה, ואינו זוכה לשתי שולחנות, ויש שזוכה לשתי שולחנות וזהו בחי' לאלפים.

אך הנה הצדיק העובד את שמו ית' באהבה גמורה וזוכה לשתי שולחנות, אך מחמת יראתו הפנימית, שהוא מכיר בגדולתו של הקב"ה, והוא בעצמו נבזה בעיניו נמאס כי רואה בעצמו שאינו יוצא ידי חובתו, והוא נאנח ע"ז תמיד ולבו נשבר ונדכה בקרבו אינו

מקבל שום תענוג בעולם הזה, גם אם יש לו כל תענוגי עולם הזה בני חיי ומזוני עושר וכבוד מכל מקום לבו נאנח בקרבו על ענין עולם הבא כמאמר רבי יוחנן בן זכאי (ברכות כח:) איני יודע לאיזה דרך מוליכים אותי, והנה כל זכותו וצדקתו עומדת לו לעולם הבא כי לא קיבל שום שכר בעולם הזה כי כל ימיו היו ביגון ואנחה הגם שהיה לו כל טוב, ולזה כתיב לאלף דור אפילו לאוהביו כנ"ל.

משא"כ בשונאיו שהשי"ת משלם להם התשלום גמול מחמת לא יאחר, היינו שאינם משגיחים על תכליתם ואחריתם רק במה שלפניהם, על כן מקבלים תענוג מזה.

ולזה גמר אומר היום לעשותם ודרשו רז"ל (עירובין כב.) היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם, לא בעולם הזה, היינו שלא יקבלו שום תענוג מכל תענוגי עולם הזה שיש להם, וע"ז אמר והיה עקב תשמעון, עקב מלשון סוף, שהוא סוף פרשה עליונה וכמבואר, אז תזכה לנחלת שלשת עממין הקיני והקניזי והקדמוני, היינו לשתי שולחנות, שזה תלוי דווקא באהבת השי"ת וכמבואר באור החיים שם:

או יאמר והיה עקב תשמעון את המשפטים וגו' ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד וגו'. יל"ד מה חידש הפסוק בפרשה זו, הלא כבר כתוב זה בפרשה הקודמת (דברים ז ט) וידעת וגו' האל הנאמן שומר הברית והחסד לאוהביו ולשומרי מצותיו לאלף דור. וגם הדקדוק שלעיל כתוב לאלף דור וכאן לא כתיב רק ושמר לך משמע לך לבד.

אך נו"ל, דהנה כתיב (דברים יא יב) ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה, מרשי"ת חסר א' כתיב, כלומר מ'תשרי אתוון דדין כאתוון דדין, ומרמז בזה אשר בתשרי נחסר ונסתלק בחינת א'.

ולהבין הענין, נקדים מה שאמרו חז"ל במס' ר"ה (י:) בתשרי נולדו האבות ובתשרי מתו האבות, והקושיא מפורסמת הלא בפסח נולד יצחק (שם), ומה גם שאמרו חז"ל (שם יא.) שהקב"ה ממלא שנותיהן של צדיקים מיום ליום, ומסתמא מת ג"כ בפסח, ובע"כ צ"ל שמה שאמרו בתשרי נולדו האבות קאי רק על אברהם ויעקב כפירוש רש"י שם, וממילא בתשרי מתו האבות קאי ג"כ רק על אברהם ויעקב. וא"כ נוכל לרמז בתשרי מת"ו אבות, כלומר שבתשרי תמ"ו זכות אבות אברהם ויעקב בחינת חסד ורחמים, ונשאר רק פחד יצחק בחינת גבורה, ולזה מרמז חסרון הא' והבן.

ולכן קודם בוא יום הדין הגדול והנורא צריך האדם הישראלי להעלות על לבו ולפשפש במעשיו על כמה זמנים ושעות עתים ורגעים אשר לא עשה בהם ולא כלום לעבודתו ית"ש, הגם שמחויב להיות יראת ה' על פניו תמיד כמ"ש (תהלים טז ח) שויתי ה' לנגדי תמיד, אך עכ"פ בסוף השנה בוודאי צריך זהירות יותר ויותר לזכור את בוראו טרם בוא

עת משפט, כי בהאיך אנפין יקום קדם מלכא אשר לא יצדק לפניו כל חי, ובוודאי צריך לתקן בסוף השנה כדי שיוכל להמתיק הדינים ולעורר עלינו זכות אבות אברהם ויעקב בחינת חסד ורחמים.

וזה נוכל לרמוז בפסוק והיה עקב תשמעון, עק"ב הוא לשון סוף, כלומר אם בסוף השנה תשמעון עכ"פ את המשפטים וגו', ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך, פירוש שתוכל לעורר בראש השנה זכות אבות אברהם ויעקב בחינת חסד ורחמים, הגם שלא יפה כוחו כמו עובד את ה' בכל השנה שמגין בזכותו לאלף דור, עכ"פ לא הורע כוחו מלעורר על עצמו חסד ורחמים, וזהו ושמר ה' אלהיך ל"ך עכ"פ, ואפקה הכתוב בלשון עקב שצריך ליזהר מדברים שאדם דש בעקביו וכפירוש רש"י.

והנה איתא **בספר אור המאיר** (דרוש לר"ה) **בשם המגיד הגדול זללה"ה** שאמר על פסוק (קהלת יב א-ב) וזכור את בוראך וגו' עד אשר לא תחשך השמש והירח והכוכבים, שמרומז בזה ג' זמנים לשבי פשע, תחשך השמש מרמז על מי שמקדים לשוב בתשובה שלמה מחמשה עשר באב ואילך שמאז תש כח השמש (תענית לא.) כי תחשך אותיות ת"ש כ"ח. והירח זה ר"ח אלול. והכוכבים זה הושענא רבא עיי"ש. והנה מוקדם בפסוק מוקדם במעלה, וזה נוכל לרמוז ג"כ במלת ע"ק"ב, כי עי"ן קו"ף בי"ת במילואו גימטריא ת"ש כ"ח, היינו שצריך להקדים לזכור את בוראו מט"ו באב ואילך שמאז תש כח השמש.

וכעין זה נוכל לרמז בפסוק (דברים י יב) ועתה ישראל מ"ה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד וגו' בכל לבבך ובכל נפשך לשמור את מצות ה' וגו', ולכאורה אין לו ביאור שפתח הכתוב בלשון מה ומסיים וכולל דברים רבים ליראה ולאהבה לעבוד ולשמור. אך נוכל לרמוז במלת מ"ה על ט"ו באב שמאז יש מ"ה ימים עד ראש השנה, וזשא"ה ועתה ישראל מ"ה - בט"ו באב שהוא מ"ה ימים עד ראש השנה אז עכ"פ ה' אלהיך שואל מעמך ליראה ולאהבה וגו', כדי שנוכל לעורר עלינו בראש השנה זכות אבות בחינת חסד ורחמים כנ"ל, אמן כן יהי רצון:

כי תאמר בלבבך רבים הגוים וגו' לא תירא מהם וגו' לכל העמים אשר אתה ירא מפניהם וגו' (ז יז - יט). ויש לדקדק, שבתחלה אמר לא תירא מהם, משמע שאין צריכים לירא מהם, ואח"כ אמר אשר אתה ירא מפניהם, משמע שיש איזה פחד מפניהם. עוד י"ל שבתחלה אמר לשון מה"ם ואח"כ אמר לשון מפני"הם.

ולהבין כ"ז, הנה כל השבעים אומות מקבלים שפע על ידי ישראל (ע' שערי אורה הש' החמישי הספריה הששית), וכשישראל פוגם באיזה מדה אזי תיכף יונק מזה אותה אומה המכוון נגד אותה מדה מהשבעה מדות ומקבל חיות פנימיות מזה, לכן מאוד

צריכים ישראל ליזהר בזה, כי מלבד גודל העונש של הפגם הנעשה בהמדה העליונה למעלה ואף גם זאת שמוסיף כח פנימיות להעמים.

ועל זה הזהיר הכתוב כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני, פירוש כי משמש בלשון אשר, פירוש כשתאמר בלבבך ותבין איך שרבים הגוים האלה ממני, היינו שרבוי וגדלות וחיות הגוים האלה אינם כי אם ממני, היינו שקבול חיות פנימיות שלהם הוא רק מפגם ישראל כנ"ל, ועי"ז תהיה נזהר מאד בפגם המדות כנ"ל, אז לא תירא מהם, כי אם לא יקבלו כח וחיות על ידי הפגם המדות של ישראל מאין יהיה להם כח ויאבדו, כמ"ש עשה ה' אלהיך לפרעה ולכל מצרים וגו' כן יעשה ה' אלהיך לכל העמים אשר אתה ירא מפניה"ם, פירוש שכן יעשה לכל העמים אשר אתה ירא מבחינת לפניה"ם, בחינת פנימיות שלהם, שלא יקבלו החיות פנימיות על ידי פגם המדות של ישראל, וכלם יאבדו וישראל ישכון לבטח בארצם במהרה בימינו אמן כן יהי רצון אמן:

למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי וגו' (ח ג). ויש לדקדק בתיבת לבדו, שלכאורה הוא"ו מיותר והו"ל למיכתב לא על הלחם לב"ד יחיה האדם וגו' מהו לבדו.

ולתרץ זה, נקדים תחלה מה שפירש רש"י בפרשת ואתחנן על פסוק (דברים ז ט) ולשומרי מצותיו לאלף דור, ופירש רש"י, ולהלן הוא אומר לאלפים, כאן שהוא סמוך אצל ולשומרי מצותיו העושין מיראה הוא אומר לאלף דור ולהלן שהוא סמוך אצל לאוהביו העושין מאהבה ששכרם הוא יותר גדול הוא אומר לאלפים עכ"ל. והנה איתא בספרים הק' (ע' ס' הישר לר"ת שער ב) שמי שעובד השי"ת מאהבה שרוצה שיתמלא רצונו ית', זהו הוא רוצה שכל הנבראים יעבדו את ה' רק כדי שיתמלא רצונו ית"ש, ע"כ. נמצא לפי"ז אהבה נקרא בחינת כלל, שכולל כל הנבראים גם כן לעבודת השי"ת, אבל בחינת יראה הוא בחינת פרט, כי מי שהוא עובד את ה' מיראה הוא אינו חושש רק שיעבוד הוא בעצמו לה' מצד יראתו שמתיירא ממנו ית', אבל אינו חושש לאחרים שיעבדו אותו ית'.

אמנם אי אפשר לבוא לבחינת אהבה בלתי קדימת היראה תחלה כידוע (זח"א ז:), ומי שיש לו בחינת אהבה בוודאי שיש לו גם כן בחינת יראה, נמצא אהבה כולל שני הבחינות גם בחינת יראה ונקרא כלל.

ושני הבחינות אלו מקיפים את האדם כחומה (שלא יצא מתוכם מרשות היחיד יחידו של עולם) שלא יחטא, וכל בחינה נקרא בחינת אל"ף, וע"ז רמזו רז"ל (עירובין מב.) שני אלפים תחו"ם שבת, אותיות חומ"ת, ר"ל שני אלפים היינו שני הבחינות הנ"ל הם בחינת חומת להקיפו לבלי יצא מרשות היחיד כנ"ל.

וזהו שאמר הכתוב (במדבר לה ד) ומגרשי הערים אשר תתנו ללוים מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב וגו', מקיר מרמז לבחינת יראה כי קי"ר הוא מלשון אדו"ן בגמרא (ע"ז יא:), היינו שבתחלה יעשו לוים בחינת מקי"ר שהוא בחי' יראה שהוא אלף א' שצריכים לבוא בתחלה כנ"ל, ואח"כ אמר הכתוב ומדותם מחוץ לעיר וגו' אלפים באמה, ר"ל שאח"כ יבאו לבחי' אהבה שכולל שני הבחי' ונקרא שני אלפים.

וזש"א ישעיה הנביא לנחם את ישראל (ישעיה מט טז) הן על כפים חקותיך חומותיך נגדי תמיד וגו', כ"ף ר"ת כ"לל פ"רט, לרמז על שני בחינות הנ"ל שנקראים בחי' חומה, גם מרמז לבחי' כפי"ם ר"ל יד ימין יד שמאל שהם אהבה ויראה, שזהו שלמות העבודה שידבק את עצמו לה' בבחינת אהבה הנ"ל ולהדבק גם אחרים לה'.

וזהו שאמר הכתוב (דברים ד ד) ואתם הדבקים בה' וגו', שלכאורה הו"ל למימר ואתם דבקים בה', ואות ה' של הדבקים הוא מיותר לכאורה. אלא הדבקים בה"א הוא מלשון הדבק ר"ל שידבק גם אחרים לה' למלאות רצונו ית' כדרך העובד מאהבה.

וזהו שאמר הכתוב (שמות לא טז) ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם, פירוש מתחלה צריך לשמור את השבת בבחינת יראה בעצמו, ואחר כך כשמגיעים לבחינת אהבה אז לעשות את השבת לדרתם, ר"ל יעשו לכל הדור בחינת שבת שכולם יעבדו את ה' למלאות רצונו ית'.

ולפי"ז אתי שפיר מה דאיתא בגמרא (פסחים כב:) שמעון העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא (דברים ו יג) פירש עד שבא רבי עקיבא ודרש את ה' וגו' לרבות תלמידי חכמים ע"כ. ולכאורה קשה מה דרש על א"ת של ואהבת את ה' אלהיך (דברים ו ה), וכי מה אהבה יש עוד שידמה לאהבת ה'. ולפי דברינו ניחא, א"ת לרבות כל הנבראים להכניס בהם אהבת ה' כמאמר (יומא פו.) שיהיה שם ה' מתאהב על ידך וכמו שפירשנו.

וזה שאמר הכתוב והיה עקב תשמעון וגו', ושמעתי פירושו, שמי שיש לו בחינת שמיעה רוחני יכול להכניס בחי' רוחניות אפילו בבחי' עק"ב עכ"ל. ולפי דרכינו יפורש, שמרמז לבחינת אהבה הנ"ל, שיכניס בחינת העבודה לה' גם לאחרים אפילו בבחינת עק"ב.

ובחינת זו נקראת בשם לחם, כי מי שעובד את ה' באהבה רבה ומשתוקק לו ית' בוודאי הוא אצלו חיות ממש כלחם שהוא חיות גופני כן העבודה הוא חיות רוחני, ולזה מרמז הכתוב כי לא על הלחם לב"דו יחיה האדם וגו', פירוש לא על בחינת לחם כזה שיהיה רק לב"דו ולעצמו בלבד אבל לא לאחרים, כי לא על בחינת עבודה כזו יחיה האדם באמת, כי אין זה שלמות העבודה כנ"ל. כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, ר"ל רק כאשר

יגיע לבחי' זאת שירצה שכל מוצא פי ה' יעבדו אותו ית' וימלאו רצונו ית', אז יחיה האדם, שתהיה עבודה כזו חיות ממש אצלו להחיותו בחיים רוחניים, שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחשת (ח ט). ונראה לבאר זה על פי מה דאיתא בספרים הקדושים (שערי קדושה ח"ג ש"א) שיש בכל דבר נברא ארבע יסודות, ומקורם משמו ית', והוא המקיים אותם ועושה שלום ביניהם מים עם אש ועפר עם רוח, והם הרמוזים בארבע עולמות שברא הקב"ה, ותכלית כל הנאצלים ונבראים וכו' הם בשביל מלכותו ית' מלכותך מלכות כל עולמים (תהלים קמה יג), וכל מה שברא הקב"ה לא בראו אלא לכבודו (אבות ו יב), כי כל אחד מד' יסודות כלול מד' כידוע (שע"ק שם) י"ו לעילא י"ו לתתא, וזהו א (ע' טעמי המצות פ' עקב) ראשית הבריאה, והמבין בחכמה שכל ארבע יסודותיו הם תלוים בשמו ית' מה מאד ראוי שתפול עליו אימה ופחד מלהשתמש בהם נגד רצונו ית'.

וארבע יסודות הנ"ל המה מלובשים בגוף, במחשבה והרהור קול ודבור (לקוטי תורה בראשית עה"פ וישלחהו) ומוח ולב וכו' (ע' זח"ג רלג: - רלד.) והן בהנהגת המדות כמבואר בספרים הק' (שערי קדושה ח"א ש"א - ש"ב). והנה ע"ז נאמר (דברים י כ) ובו תדבק, הכוונה שידבק תמיד ארבע יסודות הנ"ל למקורם ובשלמותם לקבל עליו עול מלכות שמים, ואז אעפ"י שאינו עושה אז שום מצוה, שלא נזדמן לידו, צדיק באמונתו יחיה (חבקוק ב ד) בעבור יראתו על פניו, וזהו דלותי לך עיני (ע' ישעיה לח יד).

והנה הד' אותיות משמו הנכבד והנורא הם החיות של הארבע עולמות, ויש להם ארבע מילואים כנודע (ע"ח של"ד פ"ב), והם מקור הברכה בגוף הברכה כידוע (פע"ח ש' הברכות פ"א), וגמטריא של הד' מילואים הוא רל"ב והוא ר"ת של ר"חמנא ל"בא ב"עי כידוע.

ונוכל לרמז זה בבלה"ה ורח"ל שתי יסודות, וזלפה ולאה שתי יסודות, והחכם יבין שכל ז' מדותיו יהיו בשלמות.

וזהו אשר אבניה, הבונים (ספ"י ד יב) הם בחינת ב"ר"ז"ל, ראשי תיבות ב"להה ר"חל ז"לפה ל"אה (טעמי המצות פ' תזריע). וגם בתיבת מהררי"ה יש לנו רמז נכון, ודי בזה, יהי רצון שאזכה לקיים כל זה אמן כן יהי רצון:

ענין מזוזה והי"ה מבפנים שד"י מבחוץ (זח"ג רנח., רסו., שו"ע יו"ד סי' רפ"ח סעי' טו). פירוש והיה לשון עתיד, רצה לומר שתמיד יצפה וישתוקק שיהיה בשום בחי' פנימיות.

אבל בחצוניות היינו במילי דעלמא יהיה בבחינת שדי לשון די בחינת הסתפקות, שנזכה לזה כן יהי רצון אמן.

ראה

ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וגו' את הברכה אשר תשמעו וגו' והקללה אם לא וגו' (יא כו - כח). ויל"ד שאמר בתחלה ראה לשון יחיד ומסיים לפניכם לשון רבים, והו"ל למימר ראו לשון רבים. עוד אמרו אצל הברכה אש"ר ואצל הקללה נאמר א"ם לא תשמעו. גם לפרש מלת אנ"כי. גם לפרש מה שדרשו רז"ל (שבת קיט.) עשר בשביל שתתעשר, ובמדרש איתא עשר בשביל שתתחסר נוסחא אחרינא בשביל שלא תתחסר (תנחומא ראה יח).

הנה שמעתי מאבי זללה"ה פירוש על ראה אנכי, היינו בשביל דבור אנכי (שמות כ ב) ששמעו מפי הגבורה יהא הקיבול שכר בעולם הזה, היינו היום, ע"כ מאבי זלה"ה.

והנה על ידי בחינת ענוה, כשהאדם משפיל את עצמו בבחי' אנכי עפר ואפר (בראשית יח כז) עד שאינו תופס מקום אצלו כלל, על ידי זה גם הקב"ה כביכול מצמצם את עצמו להשפיע כל טוב בעולם הזה, וגם אפילו אם ח"ו נגזרה איזה עונש על האדם בעבור חטאיו גם כן משלם לו בעולם הזה כדי להורישו לעולם הבא, כי יפה שעה אחת קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה (אבות פ"ד מי"ז), ובוודאי מה טוב שיקבל עונשו בעולם הזה ויהיה נקי בעולם הבא.

אמנם צריך להבין מאי מעליותא בקיבול שכר בעולם הזה על דבור אנכי, הלא מה טוב לקבל השכר בעולם הבא עולם הקיים ולא בעולם העובר. רק הענין הוא שצריכים דעה מיושבת לעבודת הבורא ב"ה, וצריך עכ"פ איזה קיבול שכר בעולם הזה כדי שיהיה לו דעה מיושבת לעבודת הבורא ב"ה.

וע"ז רמזו חז"ל באמרם עשר בשביל שתתעשר, שלכאורה הוא פלא לעשר על מנת לקבל פרס. רק שזהו רשאי שירצה האדם לקבל פרס שיתעשר בכדי שיהיה לו ריוח והרחבת הלב לעבודת הבורא ב"ה. ובמדרש איתא עשר בשביל שלא תתחסר, היינו שלא יחסר לו הפרנסה ולא יוכל לעבוד את הבורא ית"ש ח"ו. ונ"א בשביל שתתחסר, היינו שיהיה לבו פנוי שיבין בעצמו חסרונו ושפלותו.

וזהו שנאמר ראה אנכי לשון יחיד, פירוש שהקב"ה מזהיר לכל יחיד, ראה שתזהר בבחינת אנכי, היינו שלא תסיח דעתך מדבור אנכי ה' אלהיך, שיהיה תמיד עליך עול מלכות שמים, ובזה יהיה לו בחינת אנכי עפר ואפר, בחינת אנכי תולעת ולא איש

(תהלים כב ז) שהוא בחינת ענוה, ועל ידי בחינת ענוה תמשיך על העולם היום ברכה, על העולם הזה דווקא, אשר תשמעו היינו כדי שתוכל לשמוע. ולא נאמר א"ם לשון תנאי, כי על ידי בחינת אנכ"י בחינת שפלות הנ"ל בוודאי תוכל לשמוע את כל המצות בלב ודעה מיושבת, אבל אצל הקללה נאמר א"ם לשון ספק.

וזהו עשר תעשר בשביל שתתעשר, רמזו לבחינת עשר בחינת יו"ד, שמרמז לבחי' ענוה כדאיתא בזוהר הקדוש (ח"ג דף קצא.) יו"ד נקודה קטנה ושחורה דלית בה חיורא כלל, וזהו עשר תעשר היינו שיהיה לך בחינת עשר בחינת יו"ד בחינת ענוה, ועי"ז תתעשר, שיהיה לך עשר פעמים עשר היינו מאה ברכות כמאמר חז"ל (מנחות מג:) אל תקרי מה אלא מאה, היינו על ידי בחינת מ"ה דווקא יהיה לך מאה ברכות כנ"ל.

וכדאיתא באור החיים (שמות לד כט) על ידי טפת דיו שנשאר בקולמוס היינו שלא כתב משה עני"ו ביוד במילואו עי"ז זכה לקרני הוד, פי' דאיתא בכתבי האר"י ז"ל (ש' היחודים פ"ו מענף הג') שעל ידי בחינת גאוה פוגם באותיות מלוי של אותיות ראשונות של השם, היינו מלוי יו"ד ו"ד, ומילוי ה' אות ה', היינו אותיות הו"ד, ועל ידי בחינת ענוה שהיה למשה רבינו ע"ה זכה לשלמות אותיות הוד, יהי רצון שנזכה לקצת בחינת ענוה כן יהי רצון אמן:

או יאמר ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וגו', על פי מה שאמרו חז"ל (קידושין לט:) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ושמעתי בשם אבי ז"ל שהקשה, והא כתיב (ויקרא יט יג) לא תלין פעולת שכיר, ותירץ שעל פי הדין (שו"ע חו"מ סי' שלט ס"א) השוכר על ידי שליח אינו עובר, אם כן לפי זה שהתורה ניתנה על ידי משה אינו חייב על לא תלין, אמנם כ"ז בשאר התורה אבל אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו (מכות כד.) ולא על ידי שליח, אם כן יהיה חייב בלא תלין, וע"ז אמר הכתוב ראה אנכי נותן וגו', ר"ל אני נותן שכר בעבור אנכי שנתתי בעצמי, וחייב אני ליתן בעולם הזה עכ"ד ז"ל. ובזה ניחא מאמר חז"ל (קדושין לט:) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

ואפשר לפרש גם כן על זה הדרך, על פי מאמר הכתוב (איוב טו טו) הן בקדושיו לא יאמין, פירוש כמאמר הכתוב (דברים ח יב) פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת ורם לבבך וגו', וא"כ שמן הטובה אפשר לצמוח ח"ו קלקול על כן יותר טוב לגנוז הטוב לעולם הבא, ובעולם הזה אדרבה מה טוב שיהיה לבו של אדם נשבר ונדכה, וזהו שאמר הכתוב (תהלים לא כ) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך נגד בני אדם, פירוש מה טוב הוא כשהטוב הוא בחינת חסד יהיה צפון לעולם הבא, ועוד שפעלת

לחוסים בך הם הצדיקים, נג"ד בני אדם ר"ל בחי' נג"ד, בחינת דין, בכדי שיהיה לבו נשבר ונדכה.

וזהו פירוד ה' הוא האלהים (דברים ד לה) ר"ל כשאתה רואה בחינת אלהים בחינת דין (זח"א סד:) תאמין ותדע שבחינת הוי"ה בחינת רחמים (זח"ג סה.) הוא גנוז בתוכו. וזהו תקעו בחודש שופר בכס"ה ליום חגנו (תהלים פא ד), ר"ל בכסה הוא מלשון כיסוי, שבחינת חסד מתכסה בתוך בחינת הדין.

וזהו בחינת מַ"ן בחינת דעת שניתנה לדור המדבר דור דעה (ויק"ר ט א) שקבלו התורה על ידי משה בחינת דעת (זח"ב רכא.) התחברות חסד וגבורה (ע"ח שכ"א פ"ב), ולזה רמזו רז"ל (מכילתא בשלח עה"פ ויאמר ה' כו' הנני ממטיר) לא ניתנה התורה אלא לאוכלי מן, פירוש שאין התורה מתקיימת אלא במי שמאמין בזה ורואה הטוב הגנוז בבחינת דין, שהוא צדיק וטוב לו הוא צדיק גמור (ברכות ז.), ר"ל צדיק גמור הוא רואה תמיד הטוב אשר לו גנוז בתוך הבחינת דין, והוא בחינת דעת התחברות חסד וגבורה, ובחינה זו לא ניתנה אלא על ידי משה שהיה בחינת דעת והמשיך ג"כ בחינה זו על ידי מן לדור המדבר שיקבלו התורה בבחינה זו, וע"כ נקראו דור דעה מטעם שהיה להם בחינת דעת על ידי משה דווקא, אבל אחר כך שנמסרו לידי יהושע פני לבנה (ב"ב עה.) שלא היה יכול להמשיך להם בחינת דעת כמו משה רבו.

וזה מרמז לנו משה רבינו ע"ה בפסוק ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וגו', היינו אנכ"י גימטריא כ"סא, לרמז על בחינת בכסא ליום חגנו בחינת כיסוי כנ"ל, שהדין מכסה על בחינת חסד כנ"ל, שבחינה זו המשיך להם משה רבינו ע"ה כנ"ל.

גם רא"ה אנכ"י גימטריא ב"פ חסד גבורה חסר אחד, ר"ל מרמז על שני בחינות דעת היינו בחינת דין בגשמיות ובחינת דין ברוחניות ובתוכו גנוז בחינת חסד ורחמים כנ"ל. ומה שחסר אחד מרמז שכ"ז ישים האדם אל לבו כשחסר לו אחד ר"ל שום דבר אחד. ורמז להם משה רבינו ע"ה בר"ת של נ"ותן ל"פניכם ה"יום ב"רכה ראשי תיבות אותיות לבנ"ה, לומר שכ"ז אני מזהיר אתכם עכשיו מחמת שתתמסרו לידי יהושע שהוא פני לבנה ואין בו כח כל כך להמשיך לכם בחי' דעת בחי' מ"ן כמוני, לכן צריכים אתם להתחזק מאד בבחינה זו, ופירש להם ואמר והקללה אם לא תשמעו וגו' וסרתם מן הדר"ך וגו' ר"ל דר"ך גימ' שני פעמים הוי"ה אלהי"ם, מרמז לב' פעמים בחי' דעת הנ"ל בגשמי' וברוחני'.

ואמר הכתוב וסרתם מן הדרך וגו' בחינת דעת, ללכת אחרי אל"הים אחרים אשר לא ידע"תם, ר"ל ללכת רק אחר בחינת אלהים לבדו בלא בחינת חיבור הוי"ה, אשר לא

ידע"תם ר"ל שאינו בחינת דע"ת, לכן תזהרו בזה לראות תמיד אור בתוך החושך כמאמר הכתוב (תהלים קיב ד) זרח בחושך אור לישרים, שנזכה לזה במהרה אמן כן יהי רצון:

או יאמר ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה וגו'. לכאורה תיבת היו"ם הוא מיותר. אך נוכל לומר על דרך רמז, ומקודם נבאר מאמר חז"ל (תמיד לב.) איזהו חכם הרואה את הנולד, דהנה עיקר העבודה הוא להיות תמיד בבחינת תשובה, היינו שיהיה לו בושה והכנעה לפני הבורא ברוך הוא, וזה הוא חסד ה' יתברך בעת בריאת שמים וארץ לברוא בחינת תשובה, וכשאדם עושה תשובה כקטן שנולד דמי, היינו שהבורא ית"ש משפיע לו נשמה חדשה מכסא כבודו ית' מהמקור שנשמות ישראל נחצבות משם כמאמר הגמרא (יומא פו.) גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, להיות נשפע משם נשמה חדשה ולהיות כקטן שנולד. וזה היה בחינת דוד המלך ע"ה כמאמר הכתוב (תהלים ב ז) אספרה אל חוק וגו' בני אתה אני היום ילדתיך, שבכל יום היה בבחינת תשובה ונשפע לו בכל יום נשמה חדשה מכסא כבודו ית' כאילו נולד היום. וזה איזהו חכם, איזהו עיקר בחינת חכמה, הרואה את הנולד - שיראה תמיד שיהיה בבחינת תשובה כאילו נולד היום.

ולזה כיון שלמה המלך ע"ה באמרו (קהלת ד יג) טוב ילד מסכן וחכם, מכנה לו בשם ילד ובשם חכם, לרמז שזה תלוי בזה, כשהוא בבחינת ילד אני היום ילדתיך אז הוא בבחינת חכמה.

רק שיש ב' בחינות תשובה, בחינה א' מי שעושה תשובה מחמת אהבת השי"ת, שמשתוקק וכלתה נפשו לה', ויש לו יראה ובושה והכנעה לפניו ית"ש, ומחמת זה הוא תמיד בבחינת תשובה, וזהו התשובה היא בחינת אור, שנשפע עליו אור תשובה ממקור התשובה על ידי בחינת אור שהיא בחינת ברכה. ויש מי שעושה תשובה על ידי שיסורים באין עליו, ומחמת זה הוא מפשפש במעשיו ועושה תשובה, וזהו התשובה הוא בחינת חושך, היינו שנשפע עליו בחינת תשובה ממקור התשובה על ידי בחינת חושך שהיא בחי' קללה.

וזהו ראה אנכ"י גימטריא כסא, היינו בחינת כסא כבודו ית', נותן לפניכם בחי' היום שהוא בחינת תשובה כמאמר הכתוב אני היום ילדתיך, ברכה וקללה - היינו שלפעמים נשפע בחינת תשובה בבחינת ברכה ולפעמים נשפע בחינת תשובה בבחינת קללה. את הברכה היינו שנשפע בחינת תשובה בבחינת ברכה אשר תשמעון אל מצות ה', והקללה אם לא תשמעו אל מצות ה' היינו לבחינת תשובה הב' המבואר לעיל.

וזהו חודש אלול שאות אלף נתחלף לאות עי"ן באותיות אחה"ע, והוא אותיות עו"לל לשון עולל ויונק, מרמז שבחודש אלול צריך לעשות תשובה לבוא לבחינת נולד כנ"ל.
ולזה מרמז אלו"ל א"ני ל"דודי ו"דודי ל"י (אבודרהם סדר סליחות), פירוש בחינת תשובה שבאה מחמת אהבת ה' נקרא אני לדודי, ובחינת תשובה שעל ידי יסורים כנ"ל נקרא ודודי לי. וזהו הפותח יד בתשובה (תחנון הוא רחום) בחינת תשובה מכונה בשם יד, ולזה אפשר לרמוז שתיבת א"לול ותיבת י"ד בגימטריא כ"סא, מרמז שעל ידי בחינת תשובה יושפע עליו נשמה חדשה מכסא כבודו ית', ובזכות זה ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן כן יהי רצון:
או יאמר ראה אנכי נותן לפניכם היום וגו'. יש לדקדק במה שאמר הי"ום, הלא בפרשה כי תבוא (דברים כז יב - יג, וע' יא כט) כתיב הברכה על הר גרזים והקללה על הר עיבל.
ואפשר לומר על דרך זה, דהנה אמרו חז"ל (קידושין מ:) חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא חצי זכאי וחצי חייב וכל העולם כולו כאלו הוא חצי זכאי וחצי חייב, עשה מצוה אחת מכריע את עצמו וכל העולם כולו לכף זכות, עשה עבירה אחת ח"ו מכריע את עצמו וכל העולם כולו לכף חובה. ולכאורה הדברים אינם מובנים, וכי הרשעים שעושים עבירות תמיד ועשו מצוה אחת אינם נענשים כלל, והצדיקים שעושים מצות תמיד ועשו עבירה אחת ח"ו לא יקבלו שכר מהמצות. אמנם כך הוא הענין, שהרשע בעת שעושה המצוה וחוזר בתשובה אז נמשך חסד עליון על כל העולם, וכן כשעושה עבירה אחת אז גורם ח"ו שיסתלק חסד עליון מזה העולם באותה שעה, וזהו הכריע את כל העולם לכף חובה בזו השעה, אבל אחר כך מקבל שכר.
וזהו פירוש הפסוק ראה אנכי, פירוש שצריך האדם לראות את עצמו שהכל תלוי בו. נותן לפניכם היום, פירוש שבאותה שעה אם עושה מצוה ממשיך חסד עליון על כל העולם באותה שעה, וזהו בחינת הברכה אשר תשמעו, ואם ח"ו עושה איזה עבירה אז גורם ח"ו להסתלקות חסד עליון מעולם הזה בזה הרגע, וזהו בחינת והקללה אם לא תשמעו (היינו שגורם ח"ו הסתלקות החסד, אבל אם עושה תשובה אז ממשיך חסד עליון ואור שפע על כל העולם, יהי רצון שנזכה לבחינת תשובה אמיתיות אור וחסד עליון על כל העולם, אמן כן יהי רצון):
עוד יש לפרש הפסוק הנ"ל, על פי מה דאיתא בזוהר הקדוש פרשת בלק (ח"ג דף קפה.) הקב"ה מלוי לפום רברבותא דיליה, פי' שהשי"ת מבטיח כמה פעמים להשפיע טובות וברכות לעולם הזה ואינו משפיע במהרה, הוא מחמת כפום רברבותא דיליה שאלף שנים בעיניו כיום אתמול (ע' תהלים צ ד), אבל בר נש זעיר ומלוי לפום שעתא, פירוש

שבר נש מחמת שהוא זעיר ימים ושנים כל מה שיאמר צריך לקיים תיכף ומיד, כמאמר חז"ל (מכילתא פר' בא) כשבא מצוה לידך אל תחמיצנה, וכמאמר חז"ל (שבת קנג.) ושוב יום אחד לפני מיתתך, אבל בהשי"ת הוא כפום רברבותא דיליה, שמבטיח להשפיע ברכות ואינו משפיע תיכף.

אך כשאדם מזעיר ומקטין את עצמו בהכנעה ושפלות באמת, וממאס בתענוגי עולם הזה, כי דירה שאינה שלו למה לו, רק מזמין את עצמו ליום שכולו ארוך, ומחמת זה צדיקים מהפכין מדת הדין למדת הרחמים (בר"ר לג ג), וזהו צדיקים במיתתן קרוין חיים (ברכות יח.) מחמת שצופין ומביטים תמיד לאחריתם, וזהו במיתתן - כענין שוב יום אחד לפני מיתתך (שבת קנג.), ומדבקים את עצמם בחיי החיים והם בבחינת ענוה ושפלות באמת, ומחמת זה הם ממשיכים טובות וברכות בזה העולם בכל יום ובכל עת.

וזהו פירוש הפסוק ראה אנכי, פירוש שצריך האדם לראות שיהיה תמיד בבחינת הכנעה ושפלות באמת, וזהו שאמר משה ראה אנכי כמ"ש (במדבר יב ג) והאיש משה ענו מאד, אנכ"י אנ"י כ', כ' כפופה, מרמז על בחינת ענוה כמ"ש בפרשת ואתחנן (עה"פ כי יראתם מפני האש), היינו לדבק את עצמו במדת ענוה, ומחמת זה נותן לפניכם - שתוכלו להמשיך לכם כל בחינת ברכות והשפעות טובות על ידי בחינת ענוה. היו"ם פי' תיכף כמ"ש (ב"ר לג ג) צדיקים מהפכין מדת הדין למדת הרחמים.

אך יש בחינת חסד שבגבורה, שהקב"ה רוצה באמת להשפיע לאדם כל טוב כדרכו הטוב להטיב, אמנם הבורא ב"ה צופה ומביט שאם ישפיע לו רב טובה ימלא תאוותו ולא ירצה לילך בדרכי השי"ת, ולזה מונע ממנו השפעת ברכתו ית', וענין זה נקרא חסד שבגבורה. וזהו את הברכה אשר תשמעו, אם רואה השי"ת שבחינת טובה וברכה לא ימנע את האדם מעבודתו ית' אז הוא משפיע לו ברכה בבחינת חסד, ואם רואה השי"ת שאם ישפיע לו טובה יהיה זה לו מניעה מעבודתו ית' אז השי"ת משפיע לו בחינת חסד שבגבורה כנ"ל, וזהו והקללה אם לא תשמעו, פירוש שאם רואה השי"ת שלעתיד לא תשמעו אז הוא משפיע בבחינת חסד שבגבורה, ובאמת הוא ברכה רק שמונע ממנו הטוב כדי שלא יסור ח"ו מדרכי השי"ת.

או י"ל בדרך זה, את הברכה אשר תשמעו וגו' והקללה אם לא תשמעו וגו', פירוש שזה שהבורא ב"ה מקלל הוא ג"כ בחינת ברכה, כי עי"ז הוא נותן לב לחזור בתשובה וזה הוא ברכה. השי"ת יזכנו לעשות תשובה באמת אמן כן יהי רצון.

שופטים

שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך וגו' (טז יח). ויש לדקדק שתיבת לך הוא מיותר. **ולפרש** זה על דרך המוסר, הנה יש שני בחינות חסד למעלה, בחינת רב חסד חסד עליון, ובחינת חסד תתאה. לכן צריך האדם לעורר מלמטה באתערותא דלתתא על ידי בקשת רחמים רבים בשמנה עשרה ולהתפלל על שני בחינות חסד (היינו ברוחניות ובגשמיות, וכנגדן יש בבחינת דין ג"כ שני בחינות, ברוחניות היצר הרע, ובגשמיות הן יסורין הבאים על האדם למרק עונותיו), והנה באמת גם אפילו בחינת דין הבא מלמעלה היינו בחינת היצר הרע ובחינת יסורים בגשמיות, המה גם כן בחינת חסד, כי היסורים באין למרק עונותיו של אדם ולהכניע לבו לה', והיצר הרע בא להרבות שכרו של אדם כשמתגבר עליו.

אמנם שני בחינות חסד הנ"ל (עם שני בחינות דין הנ"ל) המה משונים בסדרן זה מזה, היינו שבבחינות רוחניות צריך להיות תחלה הבחינת חסד הוא היצר טוב, ואחר כך יבא היצר הרע, כדי שיתלמד תחלה מהיצר טוב לידע איך להתגבר אחר כך על היצר הרע כשיבא לו להמשיכו לתאוות גשמיות והבלי עולם הזה, לכן צריך להיות תחלה בחינת חסד היצר טוב בחינת יו"ד מהשם ב"ה, ואח"כ יבא לו היצר הרע בחינת דין שיתגבר האדם עליו לבלי יהיה נמשך אחר עצתו ובזה יהיה שכרו מרובה, והוא בחי' אות הוי"ה ב"ה בתחלה יו"ד ואח"כ ה"א. אבל בבחינת גשמיות צריך לבוא תחלה בחינת דין בחינת יסורים למרק עונותיו ויכנע לבו לשוב בתשובה שלמה, ועל ידי זה יהיה אחריתו טובה ושלוה כמאחז"ל (בר"ר פ' סו) צדיקים תחלתן יסורין וסופן שלוה, וזהו בחי' ה"א וא"ו בתחלה אות ה"א אחרונה מהשם שמרמז לבחינת דין (זח"ג שב:, ע' זח"א קיב.), ואח"כ אות וא"ו מהשם ב"ה שמרמז לבחינת רחמים (זח"ב רכז:).

וזהו מרומז בפסוק (ירמיה ט כג) בזאת י"תהלל ה"מתהלל ה"שכל ו"ידוע אותי, ר"ת אותיות הוי"ה, רק שבשני אותיות ראשונות נכתב אות יו"ד בראשונה בחינת חסד תחלה, ואח"כ אות ה"א, ובשני אותיות האחרונות נכתב אות ה"א בתחלה ואחר כך אות וא"ו לרמז כנ"ל.

ושני הבחינות חסד ה' ממשיכים בשני ימים ראש השנה על ידי התורה, כמאמר הכתוב (משלי ח ל) ואהיה אצלו אמון, ואחז"ל (תנחומא בראשית א) אל תקרי אמון אלא אומן, שעל ידי התורה יכול אדם לפעול ולהמשיך בחי' חסדים, על ידי שיתדבק בתורה בכל לבבך בשני לבבות (ע' רש"י דה"א כח ט), וימשיך שני בחינות חסד הנ"ל, ואז ואהיה אצלו שעשועים יום יום, מרמז לשני ימים ראש השנה, שאז יומשך עליהם שני בחי'

שעשועים הנ"ל על ידי תקיעת שופר תשר"ת פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה (ר"ה לג:), פירוש פשוטה מרמז לבחינת חסד, שברים תרועה מרמז לב' בחינות דין, פשוטה לאחריה מרמז לבחינת הב' של חסד ה', שבבחינה א' נמשך חסד תחלה היינו פשוטה לפניה, ואחר כך בחי' חסד הפשוטה של אחריה, ובזה נתקן בחינת דין היינו השברים ובחי' הב' נמשך הבחי' דין תחלה היינו התרועה, ואחר כך ארבע סמכין דכורסייא אברהם יצחק יעקב דוד (זח"א קנו., סדר היום כוונת התקיעות).

וזהו מרומז בפסוק שופטים ושוטרים תתן לך וגו', שופטים אותיות פשוטים, מרמז לבחינת פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה, לבחי' חסדים הנ"ל, ושוטרים מרמז לשני בחי' דין הנ"ל שבאמצע, ומזהיר הכתוב שעל ידי בחינת שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך, היינו שתתקן בחי' בכ"ל שערי"ך גימט' אברה"ם יצח"ק יעק"ב דו"ד, ותתקן לך ארבע סמכין דכורסייא, שנזכה לזה כן יהי רצון אמן:

או יאמר שופטים ושוטרים וגו' בכל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך לשבטיך וגו'. ויש לדקדק דהו"ל למכתב לשבטיך קודם בכל שעריך.

ונקדים לפרש מה דאיתא בתיקוני זוהר (ת' ו' דף כב:) ושמרו בני ישראל את השבת לדרת"ם זכאה מאן דמתקן ליה דירה נאה בליביה וכו', ויש לדקדק מה שייכות דירה לגבי דשבת. הנה איתא בספר יצירה (ד יב) שתי אבנים בונות שני בתים שלשה אבנים וכו', פי' אותיות נקראים אבנים, ותיבות נקראים בתים בחינת דירה, על כן מי שמקדש עצמו ופיו ודבורו להיות בקדושה, ממילא נעשים התיבות היוצאים מפיו בקדושה דירות ובתים נאים לשכינה. והעיקר הוא לקדש עצמו בתחלה בשבת במחשבה דבור ומעשה, כמאמר הכתוב (ישעיה נח יג) ודבר דבר, שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול (שבת קיג:), ובזה מתקן עולם הדבור, ולזה תקנו אנשי כנסת הגדולה במוסף שבת תקנת שבת על סדר כ"ז אותיות, בכדי לתקן עולם הדבור בשבת תחלה, ואח"כ בימי החול זכרהו מא' בשבת (ע' ביצה טז: וברש"י ד"ה מחד), ר"ל תזכור בחינת אחד, בחינת היחוד, שהיא בחינת תקון הדבור שבשבת תזכור את כל ימי החול שלא לקלקל ח"ו, וזהו ושמרו בני ישראל את השבת לדרתם זכאה מאן דמתקן ליה דירה נאה בשבת דוקא (ולשמור כל ימי החול), שאז הזמן גרמא לתקן בחינת הדבור שמרמז על בחינת שבת כמו שמבואר למטה.

וזהו שמרמז הכתוב שופטים ושוטרים תתן ל"ך בכ"ל שערי"ך, ר"ל שופטי"ם נקרא בחי' מצות עשה ע"ש שופט צדק, ושוטרים תתן ל"ך בכ"ל שערי"ך ר"ל שופטי"ם המכה רודה למי שאינו עושה כראוי, ופי' עשה ולא תעשה שלך, תתן בבחינת ל"ך בכ"ל שערי"ך

גימטריא שבת, פירוש שתזהר מאוד במצות שבת ולתקן הדבור ובזה יעשה דירה ובית חדש לשכינה.

וזהו שאמר הכתוב (דברים כ ה) מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישוב לביתו, ר"ל מי ששומר שבת כראוי במחשבה דבור ומעשה ועושה דירה נאה, רק שעדיין לא הורגל בה בימות החול, ילך וישוב לביתו להרגיל עצמו בזה ולשמור אותו כל ימי החול כנ"ל.

ובזה יבואר גם כן ענין סמוכים שנסמך פרשת שופטים לפרשת רגלים, כי ידוע (שערי אורה ש' ג - ד הספי' השמינית והשביעית) שג' רגלים מכוון נגד חסד גבורה תפארת, מרכבה עילאה, נגד ג' אבות אשר הן המרכבה לשכינה, ושמיני עצרת נגד דוד הכולל כולם (בחינת מלכות) (שם) וזהו מרומז בדברי חז"ל (פסחים עא.) והיית א"ך שמח (דברים טז טו) לרבות שמיני עצרת, כי א"ך גימטריא אי"י ר"ת א"ברהם י"צחק י"עקב. וגם בחינת שבת מרמז לג' אבות ש"ב"ת ש' מרמז לג' אבות וכנגדם שלש סעודות לשבת וסעודה הרביעית נגד בחינת דוד (פע"ח ש' השבת פי"ז) הכולל כולם הנקרא ב"ת (בחינת מלכות) (זח"ב ק:).

וזהו שופטים בחינת בית דין צדק ג' דיינים נגד ג' אבות (זח"א כב:) א' מזכה וא' מחייב וא' מכריע, ושוט"רים נגד בחינת דוד (מלכות) הכולל כולם ומכה ורודה בעם לקיים דברי הדיינים בית דין צדק (סנהדרין ה.). וזהו שאמר הכתוב שופט"ים ושוט"רים תתן לך, ר"ל בית דין צדק תעשה לך, בכדי שיהיה בחינת בכ"ל שע"ריך ר"ל מרכבה שלמה, כי בכ"ל שע"ריך גימטריא א"ברהם י"צחק י"עקב ד"וד, ומרמז למרכבה שלמה כמאמר הכתוב (תהלים סח יח) רכב אלהים רבותים אלפי ש"נאן, ר"ל מרכבה של בחינת אלהים הוא רבת"ים גימטריא אברה"ם יצח"ק יעק"ב דו"ד כנ"ל, אלפי שנא"ן שו"ר נש"ר ארי"ה אד"ם (זח"א קמט:) בחי' מרכבה.

וכ"ז צריכים לקדש את עצמו תחלה בשבת במחשבה דבור ומעשה כנ"ל, ועל ידי זה בזכות שבת נזכה שנהיה מרכבה לשכינה ונעלה לציון ברנה במהרה בימינו אמן כן יהי רצון:

א"י שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך וגו' ושפטו את העם משפט צדק. והקשה האור החיים, שבתחלה כתב תתן לך הצווי על ישראל, ואח"כ כתיב ושפטו את העם וגו' הצווי על הדיינים, עיין רש"י ז"ל שתרץ, אזהרה לממונים למנות דיינים צדיקים, ואעפ"כ עדיין אינו נכון, דהול"ל בפסוק שופטים שישפטו בצדק.

ועוד הקשה האור החיים ז"ל למה נסמכה שלש רגלים שבפרשת ראה לפרשת שופטים. ותירץ, שבפרשת ראה כתיב שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך, והוא מחמת ששם יושבים סנהדרי גדולה שישפטו שם, אף על פי כן צריך למנות שופטים בכל עיר ועיר. ואעפ"כ אינו מובן עדיין, שבפרשת ראה כתיב שלש רגלים, אמאי לא כתב חג שמיני עצרת גם כן, שחז"ל (פסחים עא.) מרבים חג שמיני עצרת מן והיית אך שמח (דברים טז טו) לרבות שמיני עצרת, אמאי לא נכתבה בפירוש.

ואפשר לרמז על דרך מוסר, שלש רגלים נקראים רגלי דכורסייא (שערי אורה ש' ג - ד הספי' השמינית והשביעית), שמרמזים על בחינת אבות, חסד לאברהם בחינת אהבה, פחד יצחק בחינת גבורה, ובחינת דעת שהוא בחינת אמת תתן אמת ליעקב (מיכה ז כ), חג הפסח מרמז על בחינת יראה פחד יצחק, כמ"ש (דברים טז א) שמור את חודש האביב, וכמ"ש (שמות יט ד) אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים וגו', כי בדבר אשר זדו עליהם (שמות יח יא), וחג הסוכות מרמז על בחינת אהבה בחינת חסד כמ"ש (ירמיה ב ב) וזכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך וגומר (זח"ג קג.), וחג השבועות מרמז על בחינת דעת, כמ"ש **בספר תולדות יעקב יוסף** (פ' ויגש) שדעת כולל חסד וגבורה (ע"ח שכ"א פ"ב), שצריך האדם להתבונן ולהבין שאינו יוצא ידי שמים כראוי ואעפ"כ השי"ת עושה עמו חסד ורחמים ומשפיע עליו כל טוב, ובחג השבועות יש מתן תורה הקדושה, ושתי לחם שהוא חמץ, מרמזים על בחינת דעת.

וכשזוכה האדם לבוא לבחינת שלש רגלים אלו, אז הוא ממשיך עליו עול אדנותו ומלכותו ית"ש ובא לבחינת רגל רביעי בחינת דוד המלך ע"ה, וזהו פירוש הפסוק והיית אך שמח א"ך בגימטריא אי"י, פירוש כשיזכה האדם לבוא לבחי' אבות א"ברהם י"צחק י"עקב, מזה נמשך שמקבל עליו עול מלכותו ית"ש ובא לבחינת רגל רביעי בחינת שמיני עצרת, וזה והיית אך שמח לרבות שמיני עצרת, שהוא עיקר שמחה של שמיני עצרת, ועיין **בספר ברית כהונת עולם** רכב אלהים רבת"ים בגימטריא אברה"ם יצח"ק יעק"ב דו"ד.

וזהו פירוש הפסוק שופטים ושוטרים תתן לך, שופטים הוא בחינת מחשבה ששופט על האדם, ושוטרים הוא בחינת דבור ומעשה, תתן לך ב"כל שער"יך גימטריא א"ברהם י"צחק י"עקב דו"ד, פירוש שצריך לקדש מחשבה דבור ומעשה על ידי בחינת אבות האלו.

ועמ"ש בהקדמת **פני יהושע** שמשה רבנו ע"ה התפלל תקט"ו תפלות (יל"ש ח"א רמז תתק"מ), שאם היה מתפלל עוד תפלה אחת מיד היה נענה, וזה שאמר לו השי"ת (דברים

ג כו) אל תוסף דבר היינו עוד תפלה אחת. וזהו פירוש הפסוק ושפטו את העם משפט צדק וגו', א"ת הע"ם גימטריא תקי"ו, פירוש ושפטו את העם, את העם בעצמו היינו תקי"ו, משפט צדק (כאן חסר):

וכתב לו את משנה התורה הזאת וגו' והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו וגו' (יז יח - יט). ושמעתי בשם **הרב הקדוש ר' זאב זצ"ל** שדקדק במלת ב"ו, שבתחלה נקראת בלשון נקבה ואמר הזאת, והיתה, לשון נקבה, ואחר כך אמר ב"ו לשון זכר. ותירץ שדברה התורה במי שהזדכך כל איברים שלו ונתפשט מגשמיות, היינו שבכל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו אין לו שום כוונה לגרמיה כלל רק לשם ה' לייחד קוב"ה ושכינתיה, כי נתפשט מגשמיות ואינו מתאוה לגופניות כלל, לכן באיש כזה כשיש לו שום מחשבה ותאוה לשום דבר לעשותו בוודאי יכול לסמוך על זה המחשבה והתאוה לעשות, כי בוודאי אין זה לשום בחינת גשמיות כי אם לה'. וזהו שאמר הכתוב והיתה עמו, ר"ל שהתורה תהיה דבקה עמו מרוב התפשטות הגשמיות, כי אורייתא וקוב"ה חד (ע' זח"ב ס., זח"ג עג.), אז וקרא ב"ו ר"ל בו בעצמו, היינו שיכול לסמוך על מחשבתו כנ"ל עכ"ד ודפח"ח.

ועל זה האופן נוכל לפרש גם כן, דהנה כתיב (דברים לג ד) תורה צוה לנו משה וגו', תורה הוא תרי"ג מצות כמאמר חז"ל (מכות כג:) תורה גימט' תרי"א מצות צוה לנו משה, וב' מצות היינו אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו, אמנם תורה כולל רמ"ח מצות עשה ושס"ה מצות לא תעשה, וידוע מאמר שמי עם י"ה שס"ה זכרי עם ו"ה רמ"ח (זוהר ח"א דף כד.), והנה נכלל כל התרי"ג בב' בחינות יראה ואהבה, והוא עיקר התורה לייחד שמא דקוב"ה ושכינתיה בדחילו ורחימו וכו', ובאמת צריך האדם להתבונן תמיד בזה בעצמו אם תורתו ועבודתו הוא באמת בדחילו ורחימו, וידוע שאמת הוא בחינת וא"ו (זח"א רמא:) וגם התורה היא נקראת וא"ו (זח"ג קכב:), וזהו שאמר הכתוב והיתה עמו, ר"ל ע"ם וא"ו, היינו שהתורה תהיה עם וא"ו בחינת אמת כנ"ל, ואז וקרא בו כנ"ל, שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

ראשית דגנך תירושך וגו' וראשית גז צאנך תתן לו (יח ד). ונוכל להבין דרך מוסר מה שהתורה מצוה לנו ליתן מכל דבר ראשית לכהן, היינו שצריך האדם להבין בכל הטובות הנשפעים עליו מהבורא ב"ה שהוא רק ממדת חסד חנם, ולא מצד מעשיו כענין כחי ועוצם ידי עשה לי וגו' (דברים ח יז), שמצד מעשיו בוודאי לא היה זוכה לכל זה ואפילו לפחות מזה, אך שאי אפשר לבא לבחינה זו רק על ידי בחינת הכנעה ושפלות באמת,

היינו שידע בעצמו מיעוט ערכו השפל והנבזה, ומחמת זה ממילא כל מה שהשי"ת עושה עמו הוא אצלו רק מצד חסד חנם.

ויש עוד בחינה אחת למעלה מזו הבחינה, היינו אפילו בבחינת סור מרע ועשה טוב במחשבה דבור ומעשה, צריך גם כן להבין שהוא רק בעזרתו ית' מצד בחינת חסד ולא כחי ועוצם ידי וגו'. ובחינה הנ"ל מכונה בשם א"ל כמאמר הכתוב (תהלים נב ג) חסד אל כל היום, גם כשאדם מתבונן ומבין בדעתו שהכל הוא רק חסד חנם ממשיך בחינת אלקות בדבר הזה, לכך מכונה בחינה זו בשם א"ל ית'.

וצריך האדם להמשיך בחינת אלקות הן בבחינת גשמיות, הן בבחינת סור מרע ועשה טוב במחשבה דבור ומעשה, על ידי שמבין שהכל הוא רק חסד חנם.

וזהו היה בחינת אברהם שנקרא איש חסד (זח"ג ג:, מגיד מישרים פ' תולדות), שהיה בבחינת ענוה באמת כמ"ש (בראשית יח כז) ואנכי עפר ואפר, והיה מוחלט בדעתו שמצד מעשיו לא היה זוכה לכ"ז רק מצד חסד חנם, ומחמת זה המשיך בחינת אלקות הן בדברים גשמיים והן במחשבה דבור ומעשה בבחינת סור מרע ועשה טוב, שהוא ג"פ א"ל גימטריא מג"ן, לכך נקרא מגן אברהם (תפילת עמידה).

ונחזור לענינינו, לכך צותה התורה ליתן מכל דבר ראשית לכהן, כדי להזכיר שכל דבר הוא רק חסד חנם, שכהן הוא בחינת חסד (זח"א רנו:), ולכן מכונה בשם תרומה שתרי ממאה מאותיות תרומה הוא י"ג ונשאר אחד, רמז שהכל הוא חסד חנם נמשך מבחינת אחד הוא אלופו של עולם.

וזהו פירוש הפסוק ראשית דגנך, שהוא מרמז על דברים גשמיים, וראשית גז צאנך - פירוש ר"ת של ג"ז צאנ"ך גימטריא ג"פ א"ל, מרמז על סור מרע ועשה טוב בג' בחינות מחשבה דבור ומעשה, תתן לו לכהן שהוא בחינת חסד, כדי להבין מזה שהכל הוא חסד חנם, ועי"כ ימשיך בחינת אלקות הן בדברים גשמיים הן בבחינת סור מרע ועשה טוב במחשבה דבור ומעשה, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון.

כי תצא

כי תצא למלחמה על איביך ונתנו ה' אלהיך בידך וגו' וילדו לו בנים האהובה והשנואה והיה הבן הבכור לשניאה וגו' (כא י). ויש לדקדק, בתחלה אמר איבי"ך לשון רבים, ואחר כך אמר ונתנ"ו לשון יחיד. עוד יש לדקדק אמרו והיה הבן הבכור לשניאה, ופירש **האור החיים הקדוש** על דרך המוסר - וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה (בראשית כט לא). א"כ היה לו להקדים ולומר ג"כ וילדו לו בנים השנואה והאהובה.

ולהבין זה נקדים הנה ידוע שעיקר בריאת העולם היתה בראשית בשביל ישראל ובשביל היראה שנקראו ראשית (אותיות דר"ע אות ב), פירוש שישראל יעבדו את ה' ביראה ואהבה שהם העיקר ושורש בתורה ומצות שיהיה ביראה ואהבה, והם נקראים אבות לגבי תורה ומצות כידוע (זח"ג קכג:).

וגם שהאדם הוא בשר ודם ומוכרח לעסוק בדרך ארץ במשא ומתן או מלאכה בכדי להמציא פרנסתו וחיי גופו הגשמי, צריך גם כן לדבק מחשבתו בשעת עסקיו להבורא ב"ה ביראה ואהבה לה', כמאמר הכתוב (משלי ג ו) בכל דרכיך דעהו, ובזה מצד היראה יסור מרע שלא לעבור על מצות לא תעשה, ומצד האהבה יקיים מצות עשה בעסקו במשא ומתן או מלאכה, ויזהר שלא ימיר בחינת אהבה וחפיצה ותשוקה שיש לו לה' וימשיך לבבו לעסקיו שבעניני העולם הזה הגשמיים כמאמר הכתוב (ויקרא כז י) לא ימיר בהמה בבהמה, ר"ל שלא ימיר בחינת בהמת הקדש שיש לו שהוא אהבה ויראה לה', וימשיך לבבו לאהבה ויראה חיצונית שהיא בחינת בהמת חולין שהוא בעניני עולם הזה בעסקיו בגשמי'.

אמנם בדיעבד אם המיר והחליף, ע"ז נאמר והיה הוא ותמורתו יהיה קדש, ר"ל שיהפך גם עסקיו לבחינת קדושה, כגון ליתן מממונו שהרויח בעסקיו ההם לצדקה וגמילות חסדים, וכן בכח האכילה ההוא שאכל בבחינת תמורה ילמוד ויעבוד ה' בכח האכילה ההוא, ובזה יהפך חשוכא לנהורא ויוציא את הניצוצות הקדושות מהעסק ההוא ויעלה אותם למעלה לשרשם, וזהו עיקר נייחא שיש להקב"ה בעולם הזה הגשמי להוציא הניצוצות הקדושות מהקליפות ולהפך חשוכא לנהורא על ידי אהו"י.

וזשאה"כ (דברים כב ו) כי יקרא ק"ן צפור לפניך וגו' והאם רובצת וגו', פירוש שידוע שיראה ואהבה מרומזים באותיות י"ה של השם (זוהר שם), וכל דבר שבקדושה לא פחות מעשרה (ברכות כא.) ונעשה מן יוד קו"ף ומן ה' נעשה נ' אותיות ק"ן, וצפור מרמז לבחינת אור כמאמר צפרא נהר (ת"א בראשית מד ג), וזהו שאמר הכתוב כי יקרא ק"ן, ר"ל שיהיה לך אהבה ויראה להשם ב"ה והא"ם מרמז ליראה עילאה שנקראת א"ם (ע' זח"ג רעט.) (היא רובצת על האפרוחים או על הביצים, פירוש על בחינת לימוד במקרא בתלמוד וקבלה (ת"ז הקדמה א:) ואינו עוסק במילי דעלמא, ע"ז אמר הכתוב שלח תשלח את הא"ם בחינת יראה עילאה, תשלח לכל מילי גם למילי דעלמא, כדי להוציא הניצוצות הקדושות כנ"ל), והבנים תקח לך, פירוש ובזה יהיו לך בנים, הם המצות והניצוצות הקדושות שיוציא, כי מצות נקראים בנים לגבי אהבה ויראה.

וזה הוא עיקר בחינת היחוד קוב"ה ושכינתיה, חסד וגבורה, בחינת יראה ואהבה לה' בפנימי' היינו במילי דשמיא בתורה ומצות, וגם בחיצוניות היינו במילי דעלמא.
ומרומזים אלו השני בחינות בשמות המזוזה (ת"ז הקדמה ד:) (שמרמזים על בחינת יחוד אהבה ויראה וחסד וגבורה בפנימיות במילי דשמיא ובמילי דעלמא) היינו י"ד אותיות של ה' אלהינו ה' שהם יחודא פנימיות, שנכתבים בפנים בתוך המזוזה, המה מרמזים לבחינת יחוד אהבה ויראה וחסד וגבורה בפנימיות במילי דשמיא, ואלו האותיות נקראים אותיות מוקדמים, ויש עוד אותיות המאוחרים מן אלו בא"ב, היינו אחר י' כ' ואחר ה' ו' וכן כולם וזהו השמות שנכתבים במזוזה בחוץ כו"ז במוכס"ו כוז"ו ומרמזים על בחינת יחודא חיצוניות, בחינת יחוד במילי דעלמא.
וזהו שאמר הכתוב (דברים כג יג) וי"ד תהיה לך מחוץ למחנה, ר"ל וי"ד בחינת י"ד אותיות היחוד הנ"ל. תהיה לך מחוץ למחנה, פירוש כשתצא לעסוק במילי דעלמא. ויצא"ת שמ"ה חו"ץ, ר"ל ובזה תצא לעסוק במילי דעלמא. ויתד תהיה לך על אזניך, פירוש ית"ד גימטריא ב"פ אור, אזני"ך לשון מזונות, רצה לומר כשתעסוק במזונותיך תהיה לך שני מיני אור הנ"ל שהם שני מיני יחודים הנ"ל, וזהו והיה בשבתך חוץ היינו כשתשב בחוץ בשוק, וחפרתה בה ג"כ בשני מיני יחוד הנ"ל, פירוש שורש המלה של וחפרתה הוא חפ"ר גימטריא רפ"ח, מרמז לרפ"ח ניצוצות שנפלו בשבירת הכלים (ע"ח שי"ח פ"א), ור"ל שביחודים אלו שיש לו בחוץ גם כן תחפור ותוציא מהם רפ"ח ניצוצות הקדושות שנפלו כנ"ל, ובזה ושבת וכסית את צאתך (ר"ל תכפר ע"ז שפסקת מלימודך ועסקת במילי דעלמא), גם שורש המלה חפ"ר גימטריא חסד וגבורה, מרמז לבחינת יחוד חסד וגבורה כנ"ל.
וזהו פירוש הפסוק כי תצא למלחמה על אויביך, הן הקליפות שנלחמים עמך ומבקשים להדיחך מעבודת הבורא ב"ה ומאהבתו ולהמשיך אהבתך לאהוב שאר מילי דעלמא כגון ממון ואכילה ושתיה כבוד וכדומה, להמיר ולהחליף אהבת קודש באהבת חולין, וכשתשים כל זה ללבך ותרצה ללחום עמו, וע"ז מלמדך הכתוב נגדו ואמר ונתנו ה' אלהיך בידך, ר"ל ונת"נו גימטריא ב"פ נ"ר ו', לרמז לשני מיני יחוד הנ"ל שהוא בחינת נ"ר ואו"ר, ואות ו' מרמז על בחינת המשכה מלמעלה למטה, פירוש שתקח בידך בחינת ונתנו ה' אלהיך שמרמז על בחינת שני מיני יחודים יחוד פנימי ויחוד חוץ הנ"ל (לייחד ה' אלהיך חסד וגבורה (זח"ג רכג., זח"ג יא.)), ובזה ושבית שביו, ר"ל תוציא הניצוצות הקדושות שהם שבוים אצלם.

רק שמתחלה צריך האדם לדבק עצמו ולקשר נפשו לה' בתורה ותפלה ומצות כגון תפילין וציצית וצדקה בבקר בדחילו ורחימו, ואח"כ לצאת לעסקיו וילחום עם היצר הרע ויוכל לו (אבל לא לעסוק בעסקיו קודם התפלה).

וזהו שאמר הכתוב כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה, מרמז לשני מיני עסקים, אחד בתורה ותפלה שנקרא אהובה לה', ועסק השני הוא במילי דעלמא שנקרא שנואה לה', ופי' כי תהיין לאיש שני עסקים הנ"ל האחת אהובה בתחלה תורה ותפלה ומצות שנקראת אהובה ואח"כ השנואה שהוא במילי דעלמא כנ"ל, וילדו לו בנים האהובה והשנואה ר"ל שיוציא תחלה הניצוצות הנ"ל מאהובה בתורה ותפלה, ואחר כך יוציא הניצוצות מהשנואה ממילי דעלמא כנ"ל.

והיה הבן הבכור לשניאה, רצה לומר בכור הוא לשון חשיבות, פירוש שהניצוצות שמוציא ממילי דעלמא הם חשובים להקדוש ברוך הוא יותר מאלו שהוציא על ידי תורה ותפלה ומצות, כי זהו עיקר נייחא של הקב"ה להפך חשוכא לנהורא להציל עשוק מיד עושקו, וגם שהניצוצות ההם באים ממקום גבוה יותר ועל כן נקראים בכור בשרשם, (וכשזוכה האדם להעלות אלו הניצוצות הקדושות שנקראים בכור חשוב אצל הקב"ה ביותר), יהי רצון שנזכה לבחינת עבודה הנ"ל כן יהי רצון אמן:

ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים וגו' (כא יב). על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים וגו' כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא וגו' (כג ה). להבין זה, הנה בספר אור החיים כתב על פסוק ובכתה את אביה וגו' ירח ימים וגו', דקאי על חודש אלול שהוא חודש אשר ימינו פשוטה לקבל שבים יעו"ש. והנה ידוע (שע"ת שער ראשון, יעב"ץ אבות ד ג) שעיקר התשובה הוא החרטה, אמנם להגיע לבחינת חרטה ותשובה הוא על ידי בחינת דעת דוקא, ודעת הוא כולל חסד וגבורה (ע"ח שכ"א פ"ב) כמ"ש **בספר של הרב הקדוש מפולנאה זללה"ה** (פ' ויגש) כשרואה האדם בעצמו בחינת גבורה היינו מדותיו הקטנים ושפלים שהם מבחינת קטנות בחינת גבורה, ואחר כך מתבונן בחסדי השי"ת עליו אף על פי שאינו כדאי, ובעבור זה הוא בוש ומתחרט על כל מעשיו עיי"ש, ולכל זה הוא מסוגל חודש אלול.

ותוקעין בשופר, בחינת דעת, כי שופ"ר גימטריא דעת הוי"ה אלהי"ם, התחברות חסד וגבורה, וזהו שתוקעין תש"ת תר"ת, כי תקיעה פשוטה מרמז על בחינת חסד שרואה מה' ועל ידי זה נעשה שברים או תרועה, ר"ל שנשבר לבו בקרבו ומתחרט ואח"כ נשפע עליו בחינת תקיעה בחינת חס"ד ונמתקו הגבורות, גם שופר גימטריא חס"ד גבור"ה רחמי"ם.

ומרומז בחודש אלו"ל אותיות ל"א ל"ו כמאמר הכתוב (תהלים ק ג) ולוא אנחנו עמו, ל"א באלף ל"ו בוא"ו, שצריך האדם להסתכל תמיד בבחינות אלו, מתחלה ל"א באלף, היינו שאין לו שום בחינה טובה, ואעפ"כ ל"ו בוא"ו, היינו לו אנחנו, ר"ל שהשי"ת עושה עמנו חסד ורחמים, ולכל זה אי אפשר להגיע אלא על ידי מיעוט תענוגים ומיעוט אכילה ושתיה, ושיהיה אכילה ושתיה בבחי' הסתפקות ובברכה כראוי, כדי שלא תתטמטם הלב כמאמר הכתוב (דברים ח יב) פן תאכל ושבעת ורם לבבך וגו', כי על ידי אכילה מרובה נתטמטם הלב, וגם צריכים ליזהר כמאמר הכתוב (משלי כג ו) אל תלחם לחם רע עין, כי אכילה של לחם רע עין מקלקל מאד ואפשר שיכניס בלבו בחינת אחוריים ח"ו, כי יש ב' בחינות בחינת אחו"ר ובחינת קד"ם כמאמר הכתוב (תהלים קלט ה) אחור וקדם צרתני, כי אכילה שאינה ראויה מכנסת בלבו בחינת אחור, אבל אכילה ראויה מכנסת בלבו בחינת קד"ם.

וזהו שאמר הכתוב (דברים כג ה) על דבר אשר לא קד"מו אתכם בלחם ובמים בדר"ך, ר"ל שלא היה בלחם ובמים בחינת קד"ם שתגיעו לבחי' בדר"ך, ר"ל בחינת דע"ת, כי דר"ך גימטריא ב"פ הוי"ה אלהי"ם מרמז לב' בחינות דעת התחברות חסד וגבורה, כיון שהיו מוכרים לישראל הלחם ומים ברע עין ולא היו יכולים ישראל לאכול אותו בבחי' דרך הנ"ל בחינת קד"ם כי אם בבחינת אחוריים, ועי"ז נסתעף להם על ידי אכילה זו של לחם רע עין בחינות רעות, שנתטמטם לבם קצת, לכן צריך אדם ליזהר מאד בבחינות אלו כדי שלא יתטמטם הלב ויוכל להגיע לבחינת דעת הנ"ל.

גם יש עוד בחינת דעת לחבר חסד וגבורה, באופן שיאמין שבכל בחי' יסורים שבא עליו מבחינת גבורה יש בתוכו בחינת חסד השם כמאמר הכתוב (דברים ד לה) ה' הוא האלהים, ר"ל שגם בחינת אלהים היינו בחינת דין הוא בעצמו בחינת הוי"ה בחינת חסד כנזכר בפ' הקודמת, ומסוגל לזה חודש אלול שבו ימינו פשוטה לקבל שבים.

אמנם צריכים ליזהר, כשמתחילין ליכנס בבחינת תשובה שיתחזק בה ושלא יסיח דעתו ומחשבתו משני בחי' דעת הנ"ל, וזהו שאמר הכתוב (דברים כד ה) כי יקח איש אשה חדשה, ר"ל תשובה נקראת בחינת אשה כידוע (ע' זח"ג קכג:), ואמר הכתוב כי יקח איש לשון קנין, שיקנה בחי' אשה בחי' תשובה, כי תשובה שייך בה לשון קנין שכן תשובה נקראת בחי' ק"ן כידוע (ז"ח רות מאמר קן צפור עז.), והוא בחי' תשובה חד"שה - ר"ל בחדשה המיוחד לה היינו אלול המיוחד לבחי' תשובה כנ"ל. אז לא יצא בצב"א בחינת מחשבה, כי צב"א הוא לשון הסתר כמו ששמעתי על דרך מאמר הכתוב (במדבר ז ג) עגלות צב ות"א עגלות מחפיין, לשון כיסוי, ולא יעבור וגו', מרמז שלא יסיח דעתו

מבחינת דעת בחינת התחברות חסד וגבורה, כי תבת יעב"ור גימטריא חסד גבורה, נקי יהיה לביתו וגו' ר"ל נק"י לשון קני"ן, היינו בחינת תשובה יהיה לביתו כי תשובה נקרא קנין בחינת ק"ן צפו"ר כידוע (ז"ח שם), ואז ושמח את אשתו אשר לק"ח גימטריא הוי"ה אלהים הוי"ה, בחינת תש"ת, ואז כשיהיה לו בחינת תשובה בשלמות בבחינת דעת ויהיה שמחה בבחינת התשובה אשר עשה, יהי רצון שנזכה לבחינת תשובה בדעת בשלמות ובא לציון גואל אמן כן יהי רצון:

כי תבנה בית חדש וגו' ועשית מעקה לגגך וגו' (כב ח). ונ"ל על דרך רמז, דהנה עיקר בריאת העולם היתה בגין דיתקרי רחום בגין דיתקרי חנון (זח"ג רנז:), היינו על ידי בחינת תשובה לטהר המעשים רעים ומחשבות רעות ותאוות רעות, ובחינת תשובה מכונה בשם בית כדאיתא (ר"ה יז:) אני ה' קודם שיחטא אני ה' אחר שיחטא ע"כ, ובעל תשובה הוא בבחינת אני ה' אחר שיחטא על כן הוא נקרא בבחינת בי"ת.

וזהו והבאתה אל תוך ביתך, דאיתא באור החיים שפרשה זו קאי על הנשמה, וראית בשביה אשת יפת תואר, שהמכוון על הנשמה כשהיא בשביה. והבאתה אל תוך ביתך היינו בחינת תשובה. וגלחה את ראשה, לגלח את ראשה היינו להסיר את המחשבות רעות. ועשתה את צפרניה, היינו לתקן הבחי' ידים בחי' מעשים הרעים. ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים היינו לבכות במרירות לב מעומקא דלבא על המחשבות הרעות שמחשבה מכונה בשם אב ואם, שהמחשבה מוליד המעשה.

רק מי שעשה תשובה וחזר ועשה עבירות אז צריכה התשובה שאח"כ להיות בבחינת התחדשות ביתר שאת ויתר עוז במרירות לב יותר ויותר מתשובה שמקודם, כדי שלא להיות ח"ו בבחינת פושעי ישראל מלאים חרטות (עקידה ש' סז), וענין ההתחדשות היינו שיהיה לו בושה והכנעה ואימה לפני הבורא ב"ה בכל רגע ורגע כמאמר הכתוב (תהלים טז ח) שויתי ה' לנגדי תמיד, וזהו כי תבנה בית חדש, בחינת תשובה בהתחדשות, ועשית מעק"ה בגימטריא ירא"ה, לגג"ך גג"ך בגימטריא שם העצם ב"ה, היינו בחינת תשובה כנ"ל אני ה' כשיעשה תשובה, פירוש שיהיה לך בחינת יראה ואז תוכל לעשות תשובה מעומקא דלבא בלב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה.

או יאמר ועשי"ת מעק"ה גימטריא יראה, לגגך גג"ך גימטריא שם העצם ב"ה, פירוש כשתזכור שם העצם ב"ה יהיה לך בחינת יראה, ובזכות זה ובא לציון גואל אמן.

כי תבוא

והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך וגו' (כו א). איתא בגמרא (קה"ר א לב) אין אדם מת וחצי תאותו בידו. ויש ליתן טעם למה היתה הבריאה באופן שלא יוכל למלאות תאותו ולהיות תמיד בבחינת חצי ולא יוכל לבא לבחינת שלמות. ונוכל לומר כדי שיהיה לו בחינת יסורים בעולם הזה שהוא עולם עובר מחמת שלא יוכל למלאות תאותו בשלמות, ותמיד הוא משתוקק ליותר ויותר, ומזה יכול לבא לעולם הבא שהוא עולם הקיים, רק שהצדיקים תופסים בחי' זו בבחינת רוחניות היינו שלא יוכלו למלאות תאותם בתורה ומצות ומעשים טובים ומשתוקקים תמיד למדרגה היותר גדולה, אבל בבחינת גשמיות יש להם בחינת הסתפקות ושמחים בחלקם כמ"ש יעקב אבינו ע"ה (בראשית לג יא) וכי יש לי כל, שלא היה חסר לו כלל בדברים גשמיים.

ונוכל לומר שזה כוונת הפסוק (תהלים צד יב) אשרי הגבר אשר תיסרנו י"ה ומתורתך תלמדנו, פירוש אשרי הגבר שהבחינת יסורים שברא הקב"ה היינו הבחינת השתוקקות שיהיה בחינת יסורים בזה העולם העובר, הוא אצלו רק ומתורתך תלמדנו, היינו שיש לו בחי' יסורים והשתוקקות שיבוא לבחינת תורה ומעשים טובים בשלמות.

ונוכל לומר שע"ז מרמז ענין מזוזה שם שד"י מלבר והיה מלגאו (זח"ג רסו., שו"ע יו"ד סי' רפ"ח סעי' טו), שם שדי מרמז על בחינת הסתפקות שאמר לעולמו די (ע' חגיגה יב.) שהוא מסתפק במיעוטו בבחינת מלבר שהוא בחינת גשמיות שכל מה שיש לו די לו, וזהו שדי מלבר והיה מלגאו, היינו דברים רוחנים נקראים בחינת מלגאו וצריך להיות בהם מדת השתוקקות, שצריך להשתוקק ולכסוף מתי יעשה לביתו לעבוד את ה' עד כלות הנפש ממש, וכלא נחשב אצלו מה שעשה מעבודת השי"ת, רק העיקר אצלו להוסיף תמיד בעבודת השי"ת, וזהו בחי' והיה שעדיין לא עשה כלום רק והיה שהוא לשון עתיד שמשתוקק לעבוד את ה' בכלות הנפש ממש.

וזהו פירוש הפסוק (שמואל ב ח יג) ויעש דוד שם, ש"ם גימ' שד"י והי"ה שעשה תקון בשני בחינות הנ"ל, בגשמיות בבחי' שם שד"י וברוחניות בבחי' והי"ה, וזהו וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך (דברים כח י), היינו כשתבא לבחי' ש"ם היינו לעבוד את ה' בב' בחינות שד"י והי"ה אז ויראו ממך, שיהיה אימתו ופחדו מוטל על כל עמי הארץ.

וזהו פירוש או יחזיק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי (ישעיה כז ה), ואיתא בזוהר הקדוש (ח"ג דף קיח.) תרין שלמי איכא הכא, שלום לעילא שלום לתתא, היינו שצריך לעסוק ולהשיג ב' שלמות, לעילא בבחינת רוחניות בבחי' השתוקקות, ולתתא בבחי'

גשמיות בבחי' הסתפקות. וזהו משמאל ומימין על ישראל שלום (מזמור ברוך ד' יום יום) הן בבחי' רוחניות הן בבחי' גשמיות צריך להיות בבחי' שלום כנ"ל.

ואפשר לומר שזהו ענין שופר, מן המצר קראתי י"ה (תהלים קיח ה) ממצר של שופר, ענני במרחב י"ה ממרחב של שופר, כי צריך להפך פי השופר היינו המרחב למעלה (פע"ח ש' השופר פ"א), כי בבחי' מעלה שהוא דברים רוחנים צ"ל בבחי' מרחב שהוא בחינת השתוקקות, להשתוקק שיהיה עבודתו בבחינת מרחב, ומיצר של שופר הוא למטה, כי למטה בבחינת גשמיות צריך שיהיה לו בחינת מיצר והסתפקות.

והנה עיקר ההשתוקקות שבקדושה להשתוקק ולכסוף לה' בכלות הנפש ממש הוא רק בבחינת ארץ ישראל ששם הוא עיקר השתוקקות, וזהו והיה כי תבוא אל הארץ וגו' כי עיקר בחינת והיה הוא בחי' השתוקקות, הוא רק כי תבא אל הארץ, הוא ארץ ישראל, שם הוא עיקר השתוקקות שבקדושה. וזהו ולקחת מראשית כל וגו', כי כשתבא לבחינת השתוקקות באמת אז יהיה כל עבודתך תמיד בבחינת ראשית והתחלה, שתכסוף ותשתוקק תמיד להוסיף יותר ויותר בעבודת השי"ת.

וזהו ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך (דברים כח ו), ודרשו רז"ל (ב"מ קז.) שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם, ולכאורה לפי פי' זה שברכה אחת הוא הל"ל ברוך אתה בבואך ובצאתך. ולפי דרכינו על דרך מוסר יש לפרש בבואך מרמז על בחי' פנימיות הוא בחי' רוחניות, ובצאתך מרמז על בחי' חיצוניות הוא בחי' גשמיות, וזהו ברוך אתה בבואך היינו שיהיה לך בחינת ברכה בבחינת רוחניות היינו בחינת השתוקקות, וברוך אתה בצאתך היינו שיהיה לך בחינת ברכה בבחינת גשמיות הוא מדת הסתפקות, השי"ת יזכנו לבא למדרגה זו אמן כן יהי רצון:

ולקחת מראשית כל פרי האדמה וגו' (כו ב). וילי"ד אמרו מראשית כל פרי האדמה, הלא עיקר הבכורים היו מפרי העץ. ולפרש זה על דרך המוסר, הנה אמרו חז"ל (ב"ר ה ט) על פסוק (בראשית א יא) תוצא הארץ דשא וגו' עץ פרי עושה פרי למינו וגו' שהקב"ה צוה להאדמה שתוציא עץ שתהיה טעמו כפרי והארץ לא כן עשתה ובעבור זה נתלטיא וכו'. והנה בריאת העולם היתה בבחינת יוצר אור ובורא חושך (ישעיה מה ז), היינו שהיצירה היתה בבחינת אור ואחר כך נעשה בחינת חשך, בחינת הסת"ר, שנסתר אור אלהי ונעשה חש"ך, בחינת שכ"ח, שיכול להיות שכח"ה ששוכח האדם עיקר כוונת הבריאה למה היתה, שהכל לא נברא אלא לכבודו (אבות ו יב), היינו שכל עניני עולם הזה אכילה ושתיה ומשא ומתן וכל שאר עניני עולם הזה צריך להיות רק לעבודת הבורא ב"ה ולא לתאות האדם, ומחמת גודל ההסתר הנ"ל שוכח האדם העיקר ועושה הכל לתאותו, וזהו

בחינת עמלק שנתגברה בחינת שכח"ה כנ"ל, וע"ז מזהיר הכתוב ואמר (דברים כה יט) תמחה את זכר עמלק וגו' לא תשכח, פירוש שלא יהיה לך בחינתל שכחה הנ"ל, וכן יהיה לעתיד לבא שימחה את זכר עמלק ולא יהיה עוד שכחה הנ"ל ויהיו כל עשיותיו של אדם אשר יעשה בעניני עולם הזה בלתי לה'.

והנה עסקו של אדם שעוסק בעניני עולם הזה הגשמיים נקרא בחינת עץ, ומה שלומד ומתפלל בכח האכילה ההוא שאכל מעסקו שעסק בעניני עולם הזה נקרא פרי. והנה מתחילה צוה הקב"ה להאדמה שתוציא הארץ עץ פרי שיהיה טעמו כטעם הפרי, היינו שעסקו של האדם בעניני עולם הזה יהיה בלתי לה' לבדו ויהיה טעמו כטעם הפרי, היינו כטעם המצוה בעצמה, אבל האדמה לא כן עשתה מחמת גודל ההסתר והחוש"ך נתקלקל זה, ורק המצוה בעצמה יש לה טעם, והעשיות הגשמיות אין בהם טעם. אבל על ידי התשובה כאשר האדם שב אל ה' מהפך חשוכא לנהורא ונעשה טעם מעשיו אשר עשה בגשמיות כטעם הפרי כנ"ל.

והנה אז יתוקן חטא האדמה ותצא מקללתה ויתבערו מן העולם מוץ ותבן, והנה אז יוחזר הדבר לתחלתה שיהיה טעם עץ ופריו שוה, ובהיות כן במהרה בימינו יתכן לקרות פרי העץ בשם פרי האדמה כי הוא אוכלא דאפרת (ביצה ב.) העץ והפרי אחד הם, וכימי העץ וגו' (ישעיה סה כב), שישראל יהיו גם כן בבחינה זו במהרה בימינו כן יהי רצון אמן.

וזשאה"כ ולקחת מראשית כל פרי האדמה, פירוש שתוצא טעם הפרי מהאדמה עצמה, שיהיה טעם עץ ופרי שוה, שיהיה טעם מעשה הגשמי כטעם המצוה הנ"ל.

וזהו מרומז במאמר חז"ל (ר"ה י:) בתשרי נברא העולם, פירוש שבריאת העולם היתה בתשר"י, בשביל בחינת תש"רי לשון אשור"נו לשון הסתכלות, שמסתכל בכל מעשיו שיהיה לה', ומה שהיה לו בתחלה בחינת סת"ר וחושך נתהפך אות ס' ונעשה שי"ן (ונכנס בין ת"ו ובין רי"ש) ונעשה תשרי (בהוספת אות יוד) גמטריא עשר פעמים צ"א, שהיא בחינת וה' בהיכל קדשו (חבקוק ב כ, זח"ב קעח.), על ידי שתקן כל השבע מדות שלו לה' כנ"ל.

וזה שאמר הכתוב (ויקרא כג כד) בחודש השב"יעי באחד לחדש, היינו כשנתחדש בחינת שביעי, בחינת שבע מדות שלו כנ"ל, אז נעשה רא"ש הש"נה גימטריא עש"ר פעמים אלהים, ועוד אות א' לרמז לבחי' דבקות באלופו של עולם, וזהו רק באבותיך חשק ה' וגו' (דברים י טו), היינו שזהו רצון הבורא ב"ה שיהיה תקון בחינת אבות שהם כללות זיין המדות, ויעקב שהיה בחיר שבאבות (בר"ר עו א) עולה שמו יעקב כמספר

זיין פעמים שם העצם ב"ה, לרמז לתקון השבע המדות כנ"ל, וזהו בחינת השבועה אשר נשבע לאבותינו, לשון שבע לרמז לבחינת שבע מדות כנ"ל.

וזהו שאמר הכתוב (כו ג) ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם, פירוש שתבא אל הכה"ן לשון עבדות (רש"י שמות כט ל), אשר יהיה בבחי' ימ"ים ההם ימים עילאין, היינו בחי' שבע מדות כנ"ל. ולכן צוה הקב"ה להביא בכורים משבעת המינים שנשתבחה בהן ארץ ישראל דייקא (ספרי כי תבוא א), היינו כי אלו הפירות של ארץ ישראל שנגדלו בקדושה הם בקל יותר לאכלם בבחי' קדושה בחינת טעם עצו ופריו שוה כנ"ל, אבל פירות שגדלו בחוצה לארץ יותר קשה לאכלם בבחינת קדושה, אבל פירות של א"י יכול לאכלם בבחי' קדושה ולהגיע לבחי' יומין עילאין כנ"ל, ובאת א"ל הכה"ן גימטריא אל"ף - בחי' אלופו של עולם (אש"ר יהי"ה בימי"ם גימטריא זיין פעמים צ"א) וגם בחי' אבות אברה"ם יצח"ק יעק"ב גימטריא זיין פעמים צ"א בחי' וה' בהיכל קדשו, ועוד א' יותר מרמז לבחינת דבקות לאלופו של עולם, וזהו ובא"ת אותיות אבו"ת, א"ל הכה"ן בחינת אל"ף כנ"ל, אש"ר יהי"ה בימי"ם כנ"ל, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה וגו' ולתתך עליון על כל וגו' (כו יח - יט). ונוכל לפרש על דרך המוסר ענין טעם סמיכת פרשה זו לפרשת עמלק.

הנה עיקר רצון הבורא ב"ה בבריאת העולם היתה בשביל בחינת שלשת אבות אברהם יצחק יעקב, היינו בחינת אברהם אוהבו (ע' ישעיה מא ח) הוא בחינת חסד ואהבה לה', ובחינת פחד יצחק (בראשית לא מב) הוא בחינת פחד ויראה לפני ה', ובחי' תתן אמת ליעקב (מיכה ז כ) הוא בחינת אמת שיהיה לב ישראל דבוק תמיד בבחינת אמת ויהיה הלב ופה אחד באמת. וזהו עיקר החיות של העולם שעל ידי זה יהיה לו דירה בתחתונים להשרות קדושתו בעולם הזה ולהחיותם כמאמר הכתוב (נחמיה ט ו) ואתה מחיה את כולם, ר"ל שבחינת הקדושה הוא עיקר החיות של העולם וכמאמר הכתוב (דברים ל כ) כי הוא חייך ואורך ימיך, שעל ידי התורה יכולים להגיע לבחינה הנ"ל והשראת הקדושה. וזהו והיה כי תבוא, לשון מביא, פירוש שתהיה ממשיך ומביא בחינת ארץ ישראל.

אמנם אי אפשר להגיע לבחינת התורה וקדושת השלשה בחינות הנ"ל כי אם על ידי סגולת בחינת ענוה ושפלות כמאמר הכתוב (ישעיה נז טו) אשכון ואת דכא ושפל רוח, כי אם יש בו ח"ו שום גסות הרוח אם חכם הוא תורתו מסתלקת ממנו (ע' פסחים סו:) היינו שמשכחה מחמת שבחינת הקדושה מסתלקת ממנו ומיד בא לידי שכחה, וזהו

סימן מובהק שכאשר עדיין יש לו בחינת שכחה בוודאי יש בו עדיין בחינת גסות הרוח בחינת עמלק.

וזהו מרומז בסמיכת הפרשיות שמסיים בפרשת תצא (דברים כה יט) תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח, פירוש שלא יהיה לך שום בחינת עמלק בחי' גאוה, וזה הסימן יהיה לך כאשר לא תשכח, פירוש כשלא יהיה לך שום בחינת שכחה, אז בודאי נמחה זכר עמלק, ואז והיה כי תבוא אל הארץ וגומר, פירוש אז יביא אותך ה' אל הארץ והנחלה וגו' ויהיה לך בחינת כ"י, שמרמז לבחי' שלשת אבות הנ"ל, שכל דבר שבקדושה אין פחות מעשרה (ברכות כא:) ונעשה שלשים גימטריא כ"י, וכדאיתא **בספר בעל הטורים** כ"י מרמז לשלשים צדיקים.

וזהו מרומז ג"כ בפסוק וה' האמירך היום וגו', פירוש שורש התיבה האמירך הוא א"מ"ר ר"ת של א"ש מי"ם ר"וח, מרמז לשלשה בחינות הנ"ל אהבה יראה אמת כידוע (ת"ז ת' סט קה.), ואמר הכתוב שהשם הכניס בך בחי' אמ"ר וזהו האמי"רך היום להיות לו לעם סגולה, פירוש שהכניס בך בחינת אמ"ר, שתהיה לו בחינת סג"ול המרמז לבחי' שלשת אבות (שם קד:), כדי ולתתך עליון על כל הגוים, פירוש כדי שתהיה מנצח לאומות העולם שנקראים גאי"ם על שם בחינת גאו"ת שיש להם, ותהיה אתה מושל עליהם.

ולבחי' זו גם כן התפלל דוד המלך ע"ה ואמר (תהלים קיט יח) ג"ל עיני ואביטה נפלאות מתורתך וגו', פי' ג"ל מרמז לבחי' שלשת אבות הנ"ל שלשה בחינות קדושה שכל אחד הוא בחי' עשרה כנ"ל, נעשה שלשים, ובתחלה הוא ג' ואח"כ הוא שלשים, ונעשה ג"ל עיני על ידי סגולת התורה, וזהו ואביטה נפלאות מתורתך היינו שעל ידי עסק התורה יגיע וישיג אותן שלשה בחינות הנ"ל, שנזכה לזה אמן כן יהי רצון.

נצבים

אתם נצבים היום כולכם וגו' (כט ט). איתא בספרים הקדמונים (חוה"ל ש' יחוד המעשה פ"ה) שעיקר גדול הוא לעבודת ה' שיהיה לאדם בחי' השתוות, היינו שיהיה בשוה אצלו הודיית בני אדם וגנות בני אדם, שלא יהיה נחשב אצלו לכלום, רק העיקר תהיה אצלו לעשות רצון בוראו ית' באימה ויראה כמאן דקאים קדם מלכא פנים בפנים, וזהו נקרא בחינת תיקון הו"ד, היינו במה שאינו נחשב אצלו הוד של בני אדם שיודו אותו על מעשיו, ומהפך זה שיהיה בלתי לה' כנ"ל, בזה הוא מתקן בחינת הו"ד.

וזה שאמר יעקב אבינו ע"ה אחר שנגע השר של עשו בירכו בבחינת ה"וד ופגם בו (ע' זח"א כא:, קעא.), ואחר שניצל ממנו אמר (בראשית לב ל) כי ראיתי אלהים פנים אל

פנים ותנצל נפשי, פי' שעל ידי עבודתו לה' בבחינת פנים בפנים כמאן דקאים קדם מלכא כנ"ל, עי"ז ותנצל נפשי, ותיקן בחינת הו"ד בחינת נפ"ש שלו, כי הו"ד הוא בחינת ה"א שהוא מדה חמישית בפסוק (ד"ה א כט יא) לך ה' הגדולה והגבורה וגו' כידוע, גם מרומז באות ה' שהוא ציור ד"ו כזה ה (זח"ב קעח:) ואות ה' עצמה נעשית הו"ד, ועל ידי עבודה הנ"ל ממשיך ה' פעמים אלהים בחי' אלהות מלמעלה, וחמשה פעמים אלהים עולה גימטריא נפ"ש, וזהו בחינת תשובה תשוב ה' (זח"ג קכב.), שמתקן בחינת ה"א בחינת הוד כנ"ל.

וזהו שאמר הכתוב (שמות א ה) ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים וגו', פירוש שעל ידי שתקן יעקב בחינת ירך בחינת הו"ד כנ"ל, ונתקן בחינת נפ"ש, נתקן עי"ז בחינת יוסף בחינת יסוד (זח"ג רלו.) שהיה מלך במצרים, שהוא בחינת גאולה, ולזה נקודה של הוד הוא נקודת קיבו"ץ (טעמי המצות פ' תצא) לרמז לבחינת קיבוץ גליות במהרה בימינו אמן, ובחינת קבלת התורה שהיא בבחינת פנים בפנים.

וזהו בחינת ראש השנה בחינת תשובה, תשוב ה"א כנ"ל, בחינת תקון הוד בחינת נפ"ש, ומרומז בתיבת ל"שמוע ק"ול ש"ופר ר"ת גימ' נפ"ש, לרמז שעל ידי תקיעת שופר מתקן בחינת הו"ד בחינת נפש כנ"ל.

ומרומז בפ' אתם נצבים היום כולכם וגו', נצבים מלשון צב"י לשון רצו"ן, שרצון שלכם להיות לפנ"י ה' וגו', גם נצבי"ם גימטריא קבו"ץ לרמז שרצון הבורא ב"ה לתקן בחינת הוד ולהגיע לבחינת קבוץ גליות כנ"ל, ועל ידי בחינה זו תהיו כולכם, היינו שתכללו כל ישראל בבחינה זו, וזהו רצון הבורא ב"ה אמן כן יהי רצון:

עוד יש לרמז בפסוק זה, הנה עיקר הדבר המביא את האדם שיוכל לעמוד לפני הבורא ב"ה להתפלל ולבקש מאתו על בני חיי ומזוני בימים הנוראים הללו, הוא על ידי בחינת ענוה אמיתית, היינו כשמתבונן בשכלו שפלות עצמו בהאיך אנפין יקום קדם מלכא לבקש על נפשו, רק על ידי שהוא ארך אפים אף לרשעים (סנהדרין קיא.:), זה הבחינה גורמת שיוכל לעמוד ולבקש על נפשו מבורא עולמים ב"ה בימים הנוראים האלו, ועיקר הסיבה לזה שהבורא ב"ה מאריך אף הוא בחינת ענוה כנ"ל, שתיבת ענו"ה גימטריא אפי"ם, מרמז שעל ידי שמתבונן שמצד מעשיו אינו ראוי לכלום ויש לו גודל בושה והכנעה אפילו לפתוח פיו לבקש על נפשו, זה הוא הגורם למדת ארך אפים שהש"י מאריך לו אפו ומשפיע לו לעת עתה חסד ורחמים ממקור החסד עד שזוכה לתשובה אמיתית.

והנה במזמור לדוד ה' אורי וגו' (תהלים כז) יש בו י"ג פעמים שם העצם ב"ה כנגד י"ג מכילין דרחמי, ושם החמישי ממזמור הנ"ל הוא בנועם ה', והוא מרמז על המדה החמישית שהוא מדת אפי"ם, שבזה הבחינה יוכל להתיצב ביום ראש השנה לפני בורא עולמים ב"ה לבקש על נפשו.

וזהו אתם נצבים היו"ם זה ראש השנה כדאיתא בזוה"ק (ח"ג דף רלא.) על פסוק (איוב ב א) ויהי היום ויבא גם השטן בתוכם להתיצב על ה' ואמרו חז"ל ויהי היום זה ראש השנה וכו', וזהו אתם נצבים היום, היינו שביום ראש השנה עיקר הבחינה להתיצב כלכם לפני ה' אלהיכם לבקש על השפעת חסד ורחמים ממקור החסד, הוא על ידי בחי' נצבי"ם גימטריא נוע"ם הוי"ה, שמרמז על מדה חמישית שהוא ארך אפי"ם, היינו שעיקר הפתחון פה שיש לו להתיצב ולבקש על נפשו הוא רק על שהוא ארך אפי"ם אף לרשעים ולא מצד מעשיו וזכותו, וזה הוא רק על ידי מדת ענוה ושפלות באמת שגורם להמשכת מדה זו, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון:

עוד אפשר לרמז בזה, דהנה עיקר העבדות הוא לשקול כל דבר ודבר משלשה בחינות מחשבה דבור ומעשה, שצריך להתבונן בשכלו קודם שיעשה וידבר ויחשוב דבר אם יצמח מזה נחת רוח להבורא ב"ה ואם הוא רצון אלהינו ית"ש אז יחשוב או ידבר או יעשה הדבר ההוא. וכלל גדול הוא שיהיו כל מעשיו רק אחר ההתבוננות בשכלו לפני מי הוא עומד ולפני מי עתיד ליתן דין וחשבון על כל דבר ודבר, ואחרי אשר יזכור את בורא עולמים ב"ה במחשבתו אז יכול לעשות ולדבר כפי מה שירצה כמאמר הכתוב (דברים יג ה) אחרי ה' אלהיכם תלכו, היינו שתלכו ותעשו כל הדברים רק אחר ה' אלהיכם - היינו שמקודם תעלו על מחשבתכם את הבורא ב"ה ואח"כ תלכו ותעשו דברים הצריכים לכם.

והנה איתא בזוה"ק (ח"ג דף רלא.) ע"פ (איוב ב א) ויהי היום ויבא גם השטן בתוכם להתיצב על ה', וז"ל ויהי היום זה ראש השנה, להתיצב על ה' על יקרא דה', מאן הוא דלא חייש ליקרא דיליה. היינו שבר"ה המשפט לאלהים הוא על מאן דלא חייש ליקרא דמלכא, היינו שכל המעשים שהוא עושה הוא שלא בהתבוננות השכל יקרא דקב"ה שלפני מי הוא עומד ולפני מי הוא עתיד ליתן דין וחשבון.

וזהו אתם נצבים היום, היינו שהיום הוא ר"ה אתם נצבים כלכם למשפט לפני ה' אלהיכם, עי"ז שכל מעשיכם המה שלא בהתבוננות, וזהו לפני ה' אלהיכם היינו שמעשיכם המה לפני וקודם שתתבוננו ליקרא דה' אלהיכם, והאמת הוא שצריך להיות בבחינת אחרי ה' אלהיכם תלכו כנ"ל, ועי"ז שמעשיכם המה שלא בהתבוננות אתם נצבים למשפט בראש השנה, כי העיקר הוא לידע קודם כל מעשה לפני מי הוא עומד

ולפני מי עתיד ליתן דין וחשבון ואז אם יהיה זה רצון הבורא ב"ה ונחת רוח לפניו ית' יעשהו ואם לאו אל יעשהו, השם יתברך יזכנו לזה הבחינה כן יהי רצון אמן:

או יאמר אתם נצבים היום כולכם וגו' פן יש בכם שורש פרה ראש ולענה וגו' והיה בשמעו את דברי וגו' והתברך בלבבו לאמר וגו' לא יאבה וגו' ואמרו כל הגוים וגו' (כט ט - כג). בספר אור החיים הקשה, שאדרבה אם ישמע את דברי האלה האיך והתברך בלבבו וגומר. ותירץ שעל ידי זה לא יקבלו השבועה ויבטלנה בלבו וכו' עיי"ש. גם יש לדקדק בפסוק ואמרו כל הגוים על מה עשה וגו', שלכאורה אין זה מובן, הלא הכל רואים שעובדים עץ ואבן ולמה יקשה בעיניהם.

ולהבין כ"ז הנה אמרו חז"ל (ב"ק לח.) גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, שהמצווה ועושה ממשיך יותר שפע מלמעלה על ידי עשייתו ממי שאינו מצווה ועושה.

ובזה יתורץ ג"כ מה שקשה לכאורה למה כפה עליהם הר כגיגית בשעת קבלת התורה (שבת פח.) הלא כבר אמרו נעשה ונשמע ברצון טוב ובלב שלם (שמות כד ז), ובוודאי יקבלו כל התורה ברצון ולמה הוצרך לכפיית ההר, אעפ"י שגם התוספות (שבת פח.) נתעוררו בקושיא זו, ותרצו שאפשר שעל ידי הקולות וברקים היו מתחרטין (אבל גם זה אינו מספיק, כי אדרבה למה עשה ה' ככה הלא מה טוב שיקבלו ברצונם הטוב).

אמנם לפי הנ"ל יתבאר, כי הקב"ה רצה לזכות את ישראל ושיהיו מצוים ועושים מחמת גודל היראה, כדי שיוכלו עי"ז להמשיך שפע רב על ידי מעשיהם הטובים (ולא כן עשה לאומות העולם כמאמר חז"ל (ע"ז ב:) ראה שאין אומות העולם מקבלים התורה התיר להם, כדי שאפילו אם יעשו איזו מצוה יהיה אינו מצווה ועושה, ולא ימשיכו על עצמם שום שפע טוב. וגם אפילו באיש הישראלי) אמרו חז"ל (יומא פו:) עבר ושנה הותרה לו, פירוש כיון שעבר ושנה ולא עשה תשובה נעשה כמו שהותרה לו, והוא אינו מצווה ועושה, ואינו פועל ח"ו שום שפע על ידי מעשיו.

ובזה ג"כ יתורץ מה שמקשין על מאמר (ר"ה טז:) שלשה ספרים נפתחין בראש השנה צדיקים נכתבים לאלתר לחיים רשעים נכתבים לאלתר למיתה וכו', והקשו (ע' במפרשי ע"י) הלא אנו רואים שהרשעים גם כן יש להם כל טוב. ולפ"ד יתורץ, פירוש שהם אינם ממשיכים בעצמם שום חיות וטובה עם מעשיהם הטובים, כי הם כמו אינם מצווים ועושים.

וע"ז הזהיר הכתוב פן יש בכם שורש פרה ראש וגו' והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר וגו', פירוש שיבטל השבועה בלבו כדי שלא יהיה מצווה ועומד, ויאמר הלא כל הגוים גם הם אינם מצווים, ואם עושים איזה מצוה ואיזה מעשה טוב

עכ"פ ממשיכים שפע מלמעלה לכן גם אני אעשה כן לעשות כמי שאינו מצווה, אבל לא ח"ו שישראל נחשדו לעבוד עץ ואבן כי לא נחשדו על כך, רק שנחשדו שירצו להיות אינם מצווים ועושים ככל הגוים אשר סביבותיהם.

וע"ז אמר הכתוב לא יאבה ה' סלוח לו כי אז יעשן וגו', ולכן יתמהו הגוים ואמרו על מה עשה ה' ככה, כי באמת הגוים לא יראו שישראל יעבדו ח"ו עץ ואבן, ועל זאת יתמהו הלא באמת המה עושים מצות ה'. וע"ז יתרצו להם, על אשר עזבו את ברית ה' היינו שלא קבלו עליהם השבועה מה', לכן נחשבים כאלו עבדו עץ ואבן, כי באמת הקב"ה רצה לזכות את ישראל שיהיו מצווים ועושים וימשיכו על עצמם רב שפע וחיים.

גם בריאת העולם היתה כן, שבתחלה נברא האדם בחי' אי"ש באות יו"ד, מרמז לבחינת אהבה לה' (ע' ת"ז ת' נו פט:) כמו שהיה בקבלת התורה, שבתחלה היה לישראל רק אהבה גדולה עד שאמרו נעשה ונשמע, ואח"כ כפה עליהם הר כגיגית ונפל עליהם אימה ופחד מפני הדר גאונו, וכן בתחלת בריאת העולם אחר שנברא בחינת אי"ש נברא אח"כ אשה באות ה', מרמז לבחינת יראה כנ"ל (ת"ז שם).

וכן בכל שנה ושנה מחדש עלינו הקב"ה אותה בחינה, ואמר אמרו לפני מלכיות שתמליכוני עליכם (ר"ה טז.), היינו שתקבלו אותי עליכם בחי' מלך בחי' יראה, ואיתא בזוהר הקדוש (זח"ג יח.) שרבי שמעון בן יוחאי ע"ה היה מכין את עצמו שלשה ימים קודם ראש השנה, פירוש שהיה מכין את עצמו בבחינת אהבה תחלה כדי שיקבל אחר כך בחינת יראה בשלמות דוגמת קבלת התורה הנ"ל, בתחלה אהבה ואחר כך ימשיך על עצמו בחינת יראה ואמת בשלמות, בחינת שלשת אבות (ע' לעיל סוף פ' תבא), אהבה יראה אמת ויהיה מצווה ועושה כנ"ל.

וחודש תשרי מרמז לזה, שמלת תשר"י עולה מספר תתק"י, כמנין עשר פעמים אמ"ן, ואמן עולה כמספר השם הוי"ה ב"ה בכתיבתו היינו הוי"ה ובקריאתו היינו אדנ"י, להמשיך על ידו אהבה ויראה בבחינת שופר שמרמז לבחינת אמת בחי' שלשת אבות, כי שופ"ר גימטריא הק"ם אמ"ת, וגם אות שי"ן מרמז לג' אבות (זח"ב רד.), וזהו שאמר בזוהר הקדוש (ח"ג דף צט.) קרן לא בעינן אנן שופר בעינן, כי בקרן יש אותיות ק"ר שהם אותיות של שקר (לקוטי תורה שמ"א ד), אבל אנן בעינן להרחיק מאתנו בחי' שקר ולהמשיך עלינו בחי' אמת (והוא אות שי"ן שממתיק אותיות ק"ר).

וזהו אתם נצבים היום, פירוש שתשתדלו להציב ולהקים בחינת את"ם אותיות אמת, שנזכה לזה אמן כן יהי רצון.

דרוש לערב ראש השנה

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם וגו' (כט ט). הנה כל מקום שנאמר היום הוא ראש השנה (זח"ג רלא.) יום הידוע יום הדין יום שנברא בו האדם, וכן יום השישי כתוב ג"כ בה"א הידוע מטעם הנ"ל שהוא ראש השנה שבו נברא האדם, גם אות ה' מרמזת על ה' ימים הראשונים כלולים ביום השישי (שהוא יסוד), כי תכלית ועיקר בריאתם היה בשביל יום השישי שיברא בו האדם ויקיים התורה ביראה שנקראת ראשית כמאמר חז"ל (אותיות דר"ע אות ב) בראשית בשביל ראשית וכו'.

וזהו שאמר הכתוב אתם נצבים היו"ם כולכם, ר"ל ביום ראש השנה. לפני ה' אלהיכם, ר"ל ובמה תהיה לכם בחינה יציבה והעמדה לפני ה' ביום הדין להיות זכאין, ע"ז אמר לפני ה' אלהיכם, פירוש עדה"כ (תהלים טז ח) שויתי ה' לנגדי תמיד, שתמיד לא יסיח מדעתו ציור אותיות הוי"ה ויהיה כמאן דקאים קדם מלכא בהכנעה ובושה לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, ובזה יעורר על עצמו ביום הדין בחי' חסד ורחמים. וזה מרומז ג"כ בר"ת של נ"צבים ה"יום כ"ולכם אותיות כה"ן, בחינת כהן העליון בחינת חסד כידוע (זח"א רנו:, זח"ג קה.).

עוד נראה לפרש על דרך מאמר חז"ל (ברכות ל:) אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש, כי ידוע ששורש תפלות של כל השנה נמשך מהמוחין שממשיך האדם על עצמו ביום ראש השנה דוקא, כי ראש השנה הוא בחינת ראש לגבי כל השנה, ושאר ימי השנה הם בחי' אברים (שנמשך חיותם מהראש), ותפלה נקרא לב כמאמר חז"ל (תענית ב.) על ולעבדו בכל לבבכם וגו' (דברים א יג) איזהו עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה, שצריכה להיות בלב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה (תהלים נא יט), בבחינת הכנעה וענוה, ולזה רמזו רבותינו ז"ל במתק לשונם באמרם אין עומדין להתפלל אלא מתוך כוב"ד ראש רצה לומר כוב"ד גימטריא ל"ב, ר"ש מרמז לר"ה שהוא בחי' ראש כנ"ל, ופירוש - אין עומדין להתפלל אלא מתוך אותה תפלה בחינת לב שהמשיך בחינת מוחין ביום ראש השנה שהוא בחינת ראש כנ"ל.

וע"ז מלמדנו הכתוב איך להמשיך מוחין בר"ה, ואמר אתם נ"צבים ה"יום כ"ולכם בראש השנה, ר"ל אתם מתייצבים בראש השנה להתפלל ולהמשיך מוחין בחינת חסד בחינת כה"ן עליון על תפלות כל השנה, וכך תעשו - תתפללו בבחינת לפני ה' אלהיכם ר"ל בבחינת הכנעה וענוה ולב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה שתהיה התפלה עולה לפני ה'. וזה מרומז בכתוב לפני ה' אלהי"כם היינו יהו"ה אלהיכ"ם גימ' קל"ב, ענ"וה גימ' קל"א שהוא המספר אשר לפני המספר קל"ב גימטריא ה' אלהיכם, (ופי' תתפללו בבחינת

ענ"וה שהוא מספר אשר לפני ה' אלהי"כם) ובזה יתעורר בחינת כהן בחינת חסד למעלה להמשיכו למטה להשפיע לישראל בחינת מוחין חדשים על כל השנה.

ועד"ז נוכל לפרש ג"כ הפסוק (דברים לא טז) הנ"ך שוכב עם אבותיך וגו', ולכאורה הל"ל תש"כב עם אבותיך כי מדבר לנוכח. גם מה שאמר הכתוב (שם) וקם העם הזה וזנה וגו' גם כן תמוה, שמשמע שאמר הקב"ה כן דרך וודאי שיקום ויזנה ח"ו, וכי יסתלק הבחירה חלילה מישראל, וה"ל למימר פן יקום וגו'. ועוד קשה מה שאמר הכתוב (שם כא) כי ידעתי את יצרו אשר הוא עושה היום בטרם אביאנו וגו', וקשה איך מביא הכתוב ראיה מאשר עשו במדבר ארץ נחש שרף ועקרב מקום בחי' קליפות וטומאה ושם התגברות היצר הרע, ומביא ראיה כזה למקום קדוש שהוא ארץ ישראל שאין שם כח להקליפות נגד הקדושה, ושם בוודאי לא יחטאו עוד, והכתוב מביא ראיה ואמר כי ידעתי וגו'.

ולפי מה שאמרנו יתפשט הכל בס"ד עד"ז, ויאמר ה' אל משה הנך שוכב עם אבותיך וגו', הנ"ך אותיות כה"ן, ר"ל בחינת חסד, היינו שהבטיחו הקב"ה שבחי' כהן בחינת חסד שוכב עם בחינת האבות לזכור תמיד לישראל כמאמר הכתוב (ירמיה ב ב) זכרתי לך חסד נעוריך לכתך אחרי במדבר, (ר"ל אפילו במדבר שהיא ארץ טמאה הלכת אחרי), ואפילו אם ח"ו וקם העם הזה וזנה אחרי וגו' כי נתתי בידם הבחירה, וע"כ אייסרם וחרה אפי וגו' עד והיה כי תמצאן אתו רעות וגו', אח"כ בוודאי וענתה השירה הזאת לפניו לעד, ר"ל שילמוד התורה ועי"ז ישוב בתשובה כי לא תשכח מפי זרע.

כי ידעתי את יצרו אשר הוא עושה היום בטרם אביאנו אל הארץ - ר"ל כי עושה מצות ה' אפילו במדבר ארץ נחש שרף ועקרב בחינת קליפות והתגברות היצר הרע ואעפ"כ הלך אחרי במדבר, ומכל שכן כשאביאנו אל ארץ הקדושה אשר שם הכנעת הקליפה והיצר הרע בוודאי יעשו תשובה שלמה, ע"כ הנ"ך בחינת כהן בחינת חסד, עם בחינת אבותיך בחינת חסד גבורה תפארת, תמיד שוכב בחינת חיבור, לפני לזכור להם זכות אבות להשפיע להם מוחין חדשים ולכתבם ולחתמם לחיים טובים ולשלום ולגאולה קרובה במהרה בימינו אמן כן יהי רצון:

אמרו חז"ל (ויקרא רבה ל ז) בערב ראש השנה הקב"ה מוותר לישראל שליש עונות ובעשרת ימי תשובה שליש ובהושענא רבא שליש ע"כ. והכל מקשים ע"ז (ב"י או"ח סי' תקפ"א), א"כ שוה ערב ראש השנה לעשרת ימי תשובה ולהושענא רבא.

ונ"ל על דרך מה שאמרו חז"ל (ב"ב קסה.) מיעוטן בעריות ורובם בגזל וכולם בלשון הרע, וזהו מרומז במלת עג"ל לחטאת (ע' ויקרא ט ב) ר"ת ע"ריות ג"זל ל"שון הרע, ואותו שליש המיעוט שנכשלו בעריות הקב"ה מוותר בערב ראש השנה ברוב חסדו כי חפץ

חסד הוא, והטעם כי רוצה לחדש בנין העולם בבחינת תיקון, וזהו אי אפשר אלא על ידי שיתוקן בתחלה חטא עריות, כידוע שפגם אדם הראשון היה על ידי עריות זוהמת הנחש (ע' שבת קמו.), ונעשה מן או"ר בא' עו"ר בע' (ע' זח"א לו:), כי ע' מרמזת לעריות כנ"ל, וכשמחל לו הקב"ה על אותו עון נעשה מן עו"ר בעין או"ר בא', וע"כ בכל שנה ושנה הקב"ה כי חפץ חסד הוא ורוצה לחדש בנין העולם מוחל תחלה על חטא ער"יות, וינטל ממנו הע"ין בחינת חושך ונעשה או"ר באלף בחי' או"ר ויהי או"ר, ואח"כ מחדש השנה ומתקן העולם.

ורמז לדבר ור"אה את ערותה וגו' חסד הוא (ויקרא כ יז), ר"ל שנעשה ור"אה מן תבת ערו"ה, שנעשה מן ע' א' בחינת או"ר כנ"ל. חסד הוא, ר"ל למה עשה כן כי חסד הוא.

ובעשרת ימי תשובה מוותר על השליש של גזל שנכשלו בו רובן. ובהושענא רבא על השליש הגדול של לשון הרע שנכשלו בו כולם.

ובזמן שבית המקדש היה קיים נמחלים כל העוונות על ידי השעיר, ונמחל גם החטא לשון הרע, וע"כ נתהפך הלשון של זהורית ללבן (ר"ה לא:) שמרמז על תיקון ברית הלשון, ונכתבים לחיים טובים ולשלום אמן:

הנה המפרשים הקשו, מה תועלת יש אם מוותר שליש בערב ראש השנה ובעשרת ימי תשובה עכ"פ עוד חוטא נקרא. ונ"ל הנה למשל כשאדם חייב לחבירו ג' מאות זהובים ואין לו במה לשלם אפילו פרוטה אחת, ובא לבקש מאתו שימחול לו אבל מסוה הבושה על פניו, אם אין לו כלום בידו לשלם באיזה פנים יבקש מחילה על כולם, וכשהמלוה רואה אותו שרוצה לקרב אליו ולבקש מאתו מחילה כי הוא יודע ערכו אשר אין לו במה לשלם ובושה גדולה הוא לו לקרב אליו, לכן נכמרו רחמיו על הלוה ומוחל לו תכף מעצמו שליש כדי שיראה הלוה שהמלוה הוא רחמן, ובזה יגש אליו לבקש מאתו מחילה על הנשאר מצד שידע שהמלוה הוא רחמן, וגם מצד שהוא חייב לו פחות מעט, ואחר כך כשמבקש מאתו מחילה מוחל לו עוד שליש, בכדי שיבקש עוד על השאר כי רוצה הוא בבקשתו ותפלתו, עד שמוחל לו הכל, כן השי"ת מוחל לנו מעט מעט ורוצה בתפלתנו שיקובלו לרצון לפניו אמן.

וילך

וילך משה וגו' (לא א), ומתרגם יונתן ואזל משה למשכן בית אולפנא. וצריכים להבין היכן מרומז זה בפסוק. הנה כתיב (משלי ו כג) כי נר מצוה ותורה אור, שנמשלה המצוה לבחינת נר ותורה לאור, והענין הוא נ"ר הוא בחינת צמצום האור (שהאור הוא לפי

ערך הנר ובחינת אור הוא בלי צמצום כל כך), והמצוה הוא המשכת האור מלמעלה על האבר שעושה בו המצוה, היינו שבתחלה כשהאדם מתבונן בשכלו איך שהבורא ב"ה נתן לו כח בכל איבריו ושכל במוחו וכל החיות של האדם אינו כי אם מהבורא ב"ה, וכל זה לא ברא כי אם לכבודו בכדי לעבדו ית', ועל ידי מחשבה זו ממשיך מלמעלה בחינת קדושה שתשכון על אותו האבר שיעשה בו המצוה, וזה נקרא בחינת וא"ו בחינת המשכה מלמעלה לגבי האבר שהוא בחינת ה"א המקבל הקדושה, ונעשה האבר בחינת משכן לקדושה, והוא בחינת וא"ו לגבי ה"א.

ואחר שנעשה המצוה בקדושה וטהרה עולה כח האבר ההוא למעלה ליכלל בקדושה, וזהו בחינת ה"א לגבי וא"ו ונעשה יחוד למעלה בחינת יחוד קוב"ה ושכינתיה, וזהו בחינת מצוה שנמשך אור העליון בצמצום לשכון על האבר ההוא.

אבל תורה הוא נמשל לבחינת אור בלי צמצום, היינו כשהאדם לומד בכל רצונו בלתי לה' לבדו ואינו רוצה כלל בהודיית בני אדם כי אם לעשות רצון הבורא ב"ה ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים לשמה ממש, אז הקב"ה יושב ושונה כנגדו והוא בחינת אור בלי צמצום כלל וכלל, והעיקר הוא שיהיה לימודו רק לה' לבד ולא לשום בחינת הודיית בני אדם כלל וכלל, וזה אי אפשר רק כאשר מבין ויודע איך שכל תענוגי עולם הזה וכבוד הבריות הכל הבל ואין בו תועלת כלל רק מה שהוא ההכרח לצורך עבדות ה', כי העיקר היא עבודת הבורא ב"ה, וכל עניני עולם הזה הוא טפל לזה, וכאשר מתבונן בזה היטב אז יוכל להגיע לבחי' לימוד התורה לשמה.

וזהו שאמר הכתוב (דברים ז ז) כי אתם המעט מכל העמים, פירשו רז"ל (חולין פט.) שאתם ממעיטין עצמיכם לפני, פירוש שאתם יודעים ומבינים שכל עניני עולם הזה הוא המעט פירוש טפל לגבי מעלה כנ"ל, (אבל עמין עכו"ם כל מה דעבדין לגרמייהו עבדין (ת"ז ת' ו' כב:), פירוש שאצליהם הוא להיפך שעושים צרכי גופם עיקר והמצות טפל).

וזהו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים ח ה) מה אנוש כי תזכרנו וגו' ותחסרהו מעט מאלהים וגו', פירוש שחסרת ממנו בחינת מעט הנ"ל, וכבוד והדר תעטרהו, היינו שיש לו כבוד והדר, ונעשה זה אצלו העיקר, לכן אי אפשר לאדם לעבוד בלי פניה בשלמות.

וזה ענין הפגם בבחינת הו"ד, ולזה עיקר העבודה הוא לתקן בחינת הו"ד הנ"ל שלא יהיה לו כונה על הוד של בני אדם כנ"ל, וזהו בחינת רגלין בחינת קיום העולם, שהעולם נברא בשביל האבות בחי' חסד גבורה תפארת (זח"ג קעט:), וקיום העולם הוא בחינת רגלין (ת"ז הקדמה יב:) בחינת נביאים (ת"ז ת'ע' קכג:) בחינת משה ואהרן (ע"ח של"ב פ"ו) בחינת נצח והוד.

והנה משה רבנו ע"ה תיקן אותן בשלמות, והתפלל גם בעד אהרן, וניתן הוד למשה בשלמות כמאמר הכתוב בן מאה ועשרים שנה אנכי היום ודרשו רז"ל (ר"ה יא.) היום מלאו ימי, פירוש שתקן ימיו בתיקון מלא ושלם כמו שהיה רצון הבורא ב"ה, וזהו וילך משה פירוש שתקן משה בחינת הליכה בחינת רגלין בחינת נצח הוד בשלמות כנ"ל, והיתה תורתו בשלמות והיה ממשיך אור ה' בלי הסתר וצמצום כלל.

וזהו שמתרגם יונתן ואזל משה למשכן בית אולפנא, פירוש שנעשה בחינת משכן על ידי בית אולפנא בחינת תורה שלמד כנ"ל בשלמות, והיו שנותיו של משה מאה ועשרים שנה, כמספר נקודות של בחינת הוד שהוא שורק הנקרא קבוץ (טעמי המצות פ' כי תצא), לרמז על קבוץ גליות במהרה בימינו אמן כן יהי רצון אמן.

וזהו הנה מקום את"י (שמות לג כא), ודרשו רז"ל (שמות רבה מה ו) מקומו של הקב"ה טפל לו, היינו שמקום שכינתו ית' במקום שהוא טפל לו שאינו מחשיב את עצמו כלל, וזהו וי"לך מש"ה גימטריא את"י, שנזכה לזה כן יהי רצון:

עוד נ"ל על דרך מוסר, דהנה איתא בזוה"ק (ח"ב דף פט.) דמצות שבת שקולה לקבל אורייתא כולא, ומאן דנטר שבתא כאלו נטר אורייתא כולא וכו'. וצל"ד למה מצות שבת שקולה כנגד אורייתא כולה.

וא"ל עד"ז, דהנה איתא (שבת פח.) בשעת מתן תורה כשאמרו ישראל נעשה ונשמע היו המלאכים קושרים לכל אחד ואחד מישראל שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. ויש להבין ענין כתר שהיו קושרים לישראל עד"ז, שבחינת כת"ר הוא בחינת מקיף (ע"ח שכ"ג פ"ג) שלא יצא חוץ לגבול, שהיא בחינת יראה שירא לצאת ח"ו מבחינת רשות היחיד בעולמו, לרשות הרבים שהוא הסטרא אחרא, ומאמין באמונה שלמה באחדות הבורא ב"ה שהוא מלא כל הארץ כבודו ומחיה ומהוה כל הנבראים כמ"ש (נחמיה ט ו) ואתה מחיה את כולם, זה הבחי' כתר שהיו קושרים לישראל שלא יצאו חוץ לגבול ח"ו על ידי בחינת אהבה ויראה והתפארות מאת הש"י. ובחינה זו צריכה להיות הן בבחינת עשיה שהוא מעשה ודבור, והן בבחינת שמיעה שהיא בבחינת מחשבה, וזה שהיו קושרים שני כתרים לכל אחד ואחד, וזכו לזה מחמת שאמרו נעשה ונשמע.

ונוכל לומר שעל זה מרמז מצות שופר שתוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין (ר"ה טז.), שתיבת שופ"ר עם תיבת י"ד שאוחז בו את השופר גימטריא ת"ר, ותמונת השופר הוא כ"ף, לרמז על בחינת כתר בחינת מקיף שלא יצא חוץ לגבול על ידי מדות הנ"ל, וזהו תוקעין ומריעין כשהן עומדין, שצריך להיות בבחינת מקיף בבחינת

מחשבה שהוא בחינת עמידה שהיא בלחש, ותוקעין ומריעין כשהן יושבין היינו שצריך להיות בבחינת מקיף בבחינת כתר בבחי' מעשה.

ועל זה מרמז שופר גדול שופר קטן (ע' פרדס שכ"ג ערך שופר), היינו שצריך להיות בבחינת יראה שהוא עיקר עבודה, שתכלית בריאת כל העולמות היתה בשביל זה כמ"ש (קהלת ג יד) והאלהים עשה שייראו מלפניו, הן בבחינת מעשה ודבור פה שהוא בחינת קטן, והן בבחינת מחשבה שהוא בחינת גדול. וזה מרומז בתיבת השופ"ר גימטריא עש"ה ירא"ה, שאלהים עשה ומחיה ומהוה את כל העולמות מאין ליש בכל רגע ורגע רק בשביל היראה.

ונוכל לומר בדרך זה, שצריך להיות בחינת מקיף בבחינת מעשה ובבחינת מחשבה, ב"פ הק"ף גימטריא ש"ע (טעמי המצות פ' עקב), מרמז על ש"ע נהורין עילאין (זח"ג קכג.), וזהו מרומז בתיבת שו"פר גימטריא ש"ע ירא"ה, פירוש שמצות שופר מרמז שצריך להיות בבחינת יראה כדי שיוכל לבא לבחינת ש"ע נהורין עילאין.

ונחזור לענינינו, שבשעת מתן תורה כשאמרו ישראל נעשה ונשמע היה להם בחינת השני הכתרים הנ"ל, ואח"כ כשחטאו כתיב (שמות לג ו) ויתנצלו בני ישראל את עדים וגו', רק בשבת כששומר שבת כהלכתו במחשבה דבור ומעשה יכול לבא גם כן לבחינה זו, לכך מאן דנטר שבתא כמאן דנטר אורייתא כולא, והענין עד"ז מחמת ששומר את עצמו מט"ל מלאכות שהם גימט' ג"פ אחד, מרמז שמאמין באמונה שלמה באחדות השי"ת ומקשר את עצמו בג' בחינות האבות אהבה ויראה והתפארת שלא לצאת חוץ לגבול ח"ו.

ונ"ל שלכך כשחל ראש השנה בשבת אין צריך לתקוע בשופר (ר"ה כט:), שמבחינת שבת יכול לבא גם כן לב' בחי' כתר הנ"ל, והיה צריך להיות רשות, רק מחמת הגזרה שמא יוציאנו לרשות הרבים שהוא מקום הסטרא אחרא לכך אינו רשאי.

וזהו וילך משה, דהנה כנסת ישראל יש בהם ג' בחי' כהנים לוים ישראלים ר"ת יל"ך שהוא מרמז נגד ג' בחי' אבות הנ"ל (ת"ז בסופו ת' ג' קמ.), וזהו וילך משה, שמשה היה בבחינת מקיף בג' בחינות אלו שלא יצא חוץ לגבול ח"ו, מחמת בחינת שבת כנ"ל. וידבר את הדברים האלה, פירוש הדברים הא"לה מרמז על בחי' שמירת שבת מט"ל מלאכות כמו שדרשו רז"ל (שבת ע.), וזהו וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל, פירוש שדבר אל כל ישראל להיות בבחי' שבת, לשמור את עצמו מט"ל מלאכות, ויגרום שיוכל לקשר את עצמו בבחינת אבות אהבה ויראה והתפארת שלא יצא חוץ לגבול מבחי' רשות היחיד

בעולמו לבחינת רשות הרבים מקום הסטרא אחרא, ובזכות זה ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן סלה כן יהי רצון.

דרוש לשבת תשובה

וילך משה וידבר את הדברים וגו' בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא וגומר (לא א - ב). פירש רש"י שנסתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה. וצריך לדקדק, האיך יתכן שנסתמו ממנו מעיינות החכמה קודם מותו, אדרבה צדיקים יש להם השגה יותר ויותר קודם מותם, שאין להם פחד מאימת מות שבטוחים שהולכים לחיי העולם הבא. גם היכן מרומז בפסוק זה שנסתמו ממנו מעינות החכמה.

ונבאר זה רק שמקודם צריך לתרץ כמה קושיות, דהנה איתא פלוגתא בגמ' (יומא פו:) רבי יהודה בן בבא סבר צריך לפרט את החטא שנאמר (שמות לב לא) אנא חטא העם הזה וגו' ויעשו להם אלהי זהב, ורבי עקיבא סבירא ליה אין צריך לפרט שנאמר (תהלים לב א) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה, וקיי"ל (כתובות פד:) הלכה כרבי עקיבא מחברו, והרמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ה) פסק שצריך לפרט, וקושיא זו הקשה הכסף משנה ושאר נושאי כליו. ועוד איתא בגמרא (יומא פו:) רב רמי כתיב אשרי נשוי פשע וכתיב (משלי כח יג) מכסה פשעיו לא יצליח, ומשני כאן בחטא מפורסם מכסה פשעיו לא יצליח, וכאן בחטא שאינו מפורסם אשרי נשוי פשע, ויל"ד שהיה צריך לומר כאן בחטא שאינו מפורסם וכאן בחטא מפורסם כסדר הפסוקים. ויש עוד תירוץ בגמרא, כאן בעבירות שבין אדם לחברו מכסה פשעיו לא יצליח, כאן בעבירות שבין אדם למקום אשרי וכו', ולכאורה גם כאן קשה קושיא הנ"ל. רק שהכסף משנה באמת גורס להיפוך, רק שיש לתרץ שגם לפי הגירסא שלפנינו ג"כ ניחא.

דהנה איתא בגמרא (שבת לא.) במעשה דהלל שמצות מה דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה ואידך פירושא הוא זיל גמור, ונמצא לפ"ז כשאדם נזהר מעברות שבין אדם לחברו ממילא נזהר מעברות שבין אדם למקום, ולכך קא' הגמרא מקודם כאן בעברות שבין אדם לחברו שהוא כסדר.

אבל על תירוץ הא' קשה, שמן הסתם כשאדם נתפס על עברות נתפס מקודם על חטא שאינו מפורסם ואח"כ על חטא מפורסם, שמן הסתם כשהיצר הרע בא להסית אותו מתחילה מסית אותו להסיר מעל פניו בושה מאת הבורא ב"ה לעבור בצנעה ואח"כ מסית אותו להסיר מעל פניו הבושה מהבריות לעבור בפרהסיא, ולמה שינה הגמרא וקאמרה מקודם כאן בחטא מפורסם.

ועוד קשה, שהאיך יתכן לומר שכשעשה תשובה שא"צ לפרט החטא, והלא בזמן שבית המקדש היה קיים כשאדם עבר עברה ועשה תשובה והביא קרבן היה צריך להתודות על קרבן כמ"ש (במדבר ה ז) והתודו על חטאתם אשר חטאו עליה, כ"ש כשעושה תשובה גרידא, ומה גם אפי' חיובי מלקות ומיתת ב"ד היו צריכים להתודות כמ"ש במשנה (סנהדרין פ"ו מ"ב) י' אמות רחוק מבית הסקילה אומרים לו התודה, ומן הסתם המכוון לפרט חטאתו, שאין לומר שהפירוש התודה סתם שאחר כך כתב ואם אינו יכול להתודות יאמר תהא מיתתי כפרה על כל עונותי, מסתמא המכוון מקודם לפרט את חטאיו בפירוש.

גם לכאורה ראיה מפורשת יותר שצריך לפרט את החטא, דאיתא בגמרא (ע' יומא פז:) שצ"ל הוודוי בעמידה בכפיפת ראש, וקאמר הגמרא היכי דמי וודוי, וקא' הוה קאימנא קמיה דרב וכשהגיע הש"ץ לאבל אנחנו ואבותינו חטאנו עמד רב. ואין לומר שלא היה אומר הש"ץ יותר, אם כן מה הוה צריך להביא הראיה מרב, וצ"ל שהש"ץ היה אומר גם פירוט החטא, ולמה אמר, מסתמא כך הדין שצריך לפרט את החטא.

ואפשר לומר בד"ז, דהנה איתא ברמב"ם (פרק ה' מהלכות יסודי התורה הלכה א') כל בית ישראל מצווין על קדוש השם הגדול הזה וכו', כיצד כשיעמוד עובד כוכבים ויאנוס את ישראל לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה או יהרגנו יעבור ואל יהרג וכו', במה דברים אמורים בשאר מצות חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים, אבל שלש עבירות אלו וכו' יהרג ואל יעבור וכו' ע"כ.

והנה צ"ל כשהיצר הרע מסית את האדם לעבור על מצות ה' מה הוא המכוון שלו, מסתמא המכוון שלו רק להעבירו על דת, שלכך הוא נברא להסית את האדם להעבירו על דת משום תוספת שכר, בודאי שורת הדין כשמסית את האדם לעבור עברה בפרהסיא צריך לקבל עליו אפי' בחינת מיתה ולא לעבור, וכשמסית אותו לעבור עברה בצנעה אין צריך לקבל עליו בחי' מיתה, ועכשיו כשחטא ועשה תשובה צריך להיות התשובה גם כן באופן זה, היינו על חטא מפורסם צריך לקבל עליו בחי' מיתה כדי שימחק העון, ועל חטא שאינו מפורסם א"צ לקבל עליו בחי' מיתה.

ועכשיו נוכל לומר שדברי רבי יהודה בן בבא ורבי עקיבא אלו ואלו דברי אלקים חיים, שעל חטא מפורסם שהתשובה צריך להיות בבחינת מסירות נפש באמת לאמיתו בבחינת השתוקקות וכלות נפשו לה', אינו צריך לפרט את החטא. ועל חטא שאינו מפורסם שא"צ תשובה בבחינת מסירות נפש, צריך לפרט את החטא כדי להכניע את לבו.

וזהו כוונת הגמרא, כאן בחטא מפורסם אשרי נשוי פשע כסוי חטאה, פירוש אשרי מי שהוא בא לבחינה זו שא"צ לפרט את החטא אדרבה לכסות חטאיו, וכאן בחטא שאינו מפורסם מכסה פשעיו לא יצליח. ונמצא לפי זה כשאדם עושה תשובה בבחינת מסירות נפש מסתמא יש לו לב נשבר ונדכה וא"צ לפרט את החטא, וכשאינו עושה תשובה בבחינת מסירות נפש צריך לפרט את החטא כדי שיהיה לו לב נשבר ונדכה, ולכך כשהגיע הש"ץ לאבל אנחנו ואבותינו חטאנו עמד רב, שרב היה עושה תשובה במסירות נפש ולא היה צריך לפרט את החטא והיה זה הוידוי שלו, אבל הש"ץ שהיה צריך להוציא את הרבים ידי חובתן ויש מהם שאינם עושים תשובה בבחינת מסירות נפש לכך היה צריך הש"ץ לפרט את החטאים.

אפילו בזמן שבית המקדש היה קיים כשהיה מביא קרבן לרצון היה צריך גם כן לפרט את החטא, שאינו כמו תשובה ומסירות נפש שמקריב את עצמו וזה אינו מקריב רק בהמה כמ"ש הרמב"ם (הל' יסודי התורה פ"ה ה"ד) על תלמידי ר"ע שהי' מוסרים את נפשם על קדוש השם אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח, שזה גדול מזבח.

והנה מי שעושה תשובה בבחינת מסירות נפש והשתוקקות וכלתה נפשו לה' ויש לו לב נשבר ונדכה והכנעה באמת לאמיתו, בא לבחינת חכמה ונפתחו לו מעינות החכמה ל"ב נתיבות החכמה, והנה בחינת מסירות נפש באמת לאמיתו הוא רק במי שמצפה לחיים ועודו בבריאות הגוף כתיקונו ואף על פי כן ממאס בחי' עולם ההבל שהוא עולם עובר ומוסר עצמו ונפשו בבחינת מיתה ממש כדי שימחק העון בעולם הזה שהוא עולם עובר כדי לבא לעולם הקיים, זהו בחינת מסירות נפש, ומזה הבחינה יוכל לבא למעינות החכמה, אבל מי שאינו מצפה לחיים אדרבה מצפה למיתה, אפילו מקבל בחי' מיתה זה אינו בחי' מסירות נפש באמת לאמיתו, ואינו יכול לבא מזה למעינות החכמה, ולכך אפילו חייבי מיתות ב"ד כשהן יוצאין לבית הסקילה היו צריכין להתודות ולפרט החטא, שזהו אינו מסירות נפש באמת שבלאו הכי יוצאים לבית הסקילה.

והנה בחינה זו נקרא בחינת יציאה, שממאס במיאוס גמור עולם הזה ואינו נחשב בעיניו כלל עולם הזה ויוצא מן עולם הזה לבא לבחי' חכמה שעל ידה יכול לבא לעולם הבא. וזהו שאמר משה בן מאה ועשרים שנה אנכי היום, פירוש היום מלאו ימי ושנותי, לא אוכל עוד לצאת וגו', היינו שלא אוכל עוד לקבל עלי תשובה במסירות נפש לצאת מן העולם ולבא עי"ז לבחינת חכמה.

ונוכל לומר שזהו אמר הנביא (הושע יד ב) שובה ישראל עד ה' אלהיך, שאין הבורא ב"ה מייחד שמו על החיים (ע' תנחומא תולדות ז) שנאמר (איוב טו טו) הן בקדושיו לא

יאמין, וכשמקבל על עצמו בחינת מיתה באמת לאמיתו נחשב הוא כמת והבורא ב"ה מייחד שמו עליו, וז"ש הנביא שובה ישראל עד שה' יהיה נקרא אלהיך, היינו בבחינת מסירות נפש, ואימתי צריך תשובה כזו בחטא מפורסם ונתחלל השם ע"י, וזהו כי כשלת בעוניך, פירוש כשלת אחרים בעוניך, ובתשובה זו א"צ לפרט את החטא, ושובו אל ה'.

דרוש לראש השנה

מן המצר קראתי יה וגו' (תהלים קיח ה). פירוש הן המה הבחינות קדושות שהן במיצר בלי להאיר לעולמות ולנו בעבור התגברות הקליפות בעונותינו הרבים, וחתם הקב"ה במיצר את האורות ובחינות הקדושות בכדי שלא יינקו מהם החיצונים (המה מלאכים הרעים והרוחות רעות) ויוסיפו כח חלילה ויחרבו העולם, ועי"ז נסתרו גם מאתנו, וגם אין אנחנו יכולים לקבל מהם שפע וברכה וקדושה.

וזה שאמר שלמה המלך ע"ה (שה"ש ח ח) אחות לנו קטנה, אחות ר"ל בחינת דבקות בה' ואורות עליונים הקדושים, היא קטנה, ושדים אין לה - ר"ל שאין לנו מהיכן לינק ממנה שפע רב וברכה מחמת ששדים אין לה, היינו שנעלמו למעלה בכדי שלא ינקו ממנה החיצונים כנ"ל, וע"כ גם ארץ ישראל הגשמי ג"כ נתכווצה ונעשית קטנה (גיטין נז.) כדי שלא יינקו ממנה החיצונים הנ"ל.

וזהו מן המצר קראתי יה, ר"ל שצריכים אנחנו לקרוא אותה בחי' אחות מן המצר שלה ממקום שנעלמה ונסתרה שם מפני החיצונים כנ"ל, וכ"ז אי אפשר כי אם על ידי תשובה מעומקא דלבא לעורר בעומק תחת עומק על ידי צעקת הלב, פירוש בקול פשוט על ידי השופר דווקא (באימה ויראה, ויתבטלו הקליפות ויעלו התפלות לרצון לפני ה' להאיר לנו האורות ובחי' הקדושות אמן כן יהי רצון):

אשרי העם יודעי תרועה (תהלים פט טז). ונוכל לומר בד"ז, דהנה כתיב (משלי יב יט) שפת אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר, היינו שעיקר העבדות הוא לראות תמיד להתנהג את עצמו בבחינת אמ"ת, שיהיה פיו ולבו שוין, כדי שתתכונן ותתרומם הבחי' אמ"ת שהיא בחי' אבות ראש תוך סוף (ע' זח"ג שב.), והבחינת אמת יש לו קיום אבל בחינת שקר שהוא אותיות מקורבות אין לו קיום כדאיתא (אותיות דר"ע) שקר אין לו רגלים.

וזה יהיה עיקר בחינת ביאת אליהו לימות המשיח לקרב ולרומם את הבחינת אמ"ת, כמו ששמעתי **מהרב דק"ק סדילקאב זללה"ה** על הא דאיתא בגמרא (קידושין עא.) שאליהו בא לקרב את המרוחקים ולרחק את המקורבים, היינו שתיבת אמ"ת הוא אותיות

מרוחקות ותיבת שק"ר הוא אותיות מקורבות, וזהו לקרב את המרוחקים, היינו האמ"ת שהוא אותיות מרוחקות, ולרחק את המקורבים, היינו השק"ר שהיא אותיות מקורבות. **וע"ז** מרמז בחינת שופר, שתיבת שפ"ר גימטריא תכו"ן לע"ד, ועוד תיבת שופ"ר גימטריא הק"ם אמ"ת, היינו שמצות שופר מרמז שצריך לקרב את עצמו לבחינת אמת, שתתרומם ותתכונן בחי' אמת למעלה למעלה, וזה היא בחינת תרועה תיבת תרו"עה גימ' ר"ם אמ"ת. וזהו אשרי העם יודעי תרו"עה, היינו שיודעים לקרב את עצמם לבחי' תרועה שהיא בחינת אמת, ובזכות זה במהרה בימינו יבא אליהו הנביא ויבשרנו ויקרב את הבחינת אמ"ת שהוא מרוחק, אמן כן יהי רצון:

הנה ידוע שעיקר בחינת שופר הוא בחינת התפארות, שופר מלשון שופרא, היינו שהבורא ב"ה מתפאר עם עמו ישראל כמ"ש (ד"ה א יז כא) ומי כעמך ישראל, ואימתי מתפאר היינו כשיש להם אחדות ואין בלב אחד על חברו שום שנאה כלל וכלל, וע"ז מרמז שופר כי שופ"ר עם תיבת י"ד שאוחז בו עולה ת"ר, מרמז על ת"ר נשמות ישראל שיהיו באחדות, וע"ז מרמז תשר"ת, ת"ש מרמז על בחינת בנין העולם מלשון כי ממנו הושתת העולם (ע' יומא נד:), ר"ת מרמז על ת"ר נשמות, פירוש שעיקר בנין וקיום העולם הוא כשת"ר נשמות יהיו באחדות.

וע"ז מרמז תרועה נוטריקון תורה ע', ובתורה יש ששים רבוא אותיות כמנין נשמות (ז"ח שה"ש מא' ב' טנת"א., ע' פנ"י קדושין ל. ד"ה שם, מדבר קדמות ערך ישראל), וכל נשמה יש לה אות בתורה, וזהו אשרי העם יודעי תרועה (תהלים פט טז) פירוש יודעי הוא לשון דעת, בחינת התחברות, וזהו אשרי העם כשיודעי תרועה, כשמחברים הששים רבוא אותיות התורה שהם נשמות ישראל, ואז ממילא בטילים ומבוטלים כל המשטינים והמקטריגים מעל כל ישראל אמן כן יהי רצון.

דרושים לשבת תשובה

איתא בגמרא יומא דף פ"ה ע"ב במשנה, האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה. ובגמ' שם דף פ"ז ע"א מקשה על המשנה הנ"ל, למה לי אחטא ואשוב אחטא ואשוב תרי זימני, ומשני הגמרא לכדרב הונא אמר רב, דאמר רב הונא אמר רב כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו, ומקשה הותרה לו ס"ד אלא נעשית לו כהיתר עכ"ל הגמרא. ויש להקשות, מאי ענין מימרא דרב לדין המשנה האיך תלוי זה בזה, הלא מימרא דרב מיירי אפילו בלא אמי' אחטא ואשוב, היינו שלא סמך עצמו על התשובה שיעשה אח"כ, רק מחמת שעבר על העברה ושנה בה נעשה

לו כהיתר, אבל דין המשנה הוא מחמת שאמר אחטא ואשוב, היינו שעשה העברה על סמך התשובה שיעשה אח"כ, א"כ הדרא קושיא לדוכתא למה לי תרי זימני. עוד יש להקשות, האיך יכול לומר שטעם המשנה כשאומר ב' פעמים אחטא ואשוב הוא מטעמא דרב מחמת שנעשה לו כהיתר, הלא לפי טעמא דרב שנעשה לו כהיתר א"כ אין ברצונו כלל לעשות תשובה על העברה שעשה מחמת שנדמה לו שהוא היתר, ובמשנה איתא אין מספיקין בידו לעשות תשובה, פי' שהוא רוצה עכשיו ג"כ לעשות תשובה על העבירה שעשה כפי שהיה מחשבתו בשעה שעשה העבירה על סמך התשובה, רק אין מספיקין בידו מן השמים שיבא אל בחינת תשובה, או שמעכבין לו, או שאין עוזרין לו שיבא במחשבתו שרוצה בתשובה מכח אל הפועל. ועוד יש להקשות, עכ"פ יהיה האיך שיהיה הפירוש בגמרא עכ"פ נראה בהדיא מסקנת הגמרא שמה שאיתא במשנה ב"פ אחטא ואשוב הוא דווקא ולא סגי בחד זמנא, וברמב"ם הלכות תשובה פ"ד מנה כ"ד דברים המעכבים את התשובה ואחד מהם הוא האומר אחטא ואשוב חד זימנא וסגי בזה שגם כן מעכב את התשובה, ולכאורה הוא נגד המשנה והגמרא, וכבר עמדו בזה הנושאי כליו של הרמב"ם (לחם משנה).

ולענ"ד נראה לתרץ כ"ז, הנה צריך להבין ענין בחי' התשובה מהו על איזה אופן, דהנה מצד הדין הוא נפש החוטאת תמות, היינו כי אפילו מי שמורד במלך בשר ודם ועובר על רצונו חייב מיתה ואין שום עזר ותרופה לזה, ק"ו בן בנו של קל וחומר מי שמורד במלך מלכי המלכים הקב"ה ועושה נגד רצונו ית' ומזה נעשה פגם בעולמות עליונים ותחתונים ופוגם בנשמתו הקדושה והטהורה אשר מקור חוצבה מתחת כסא כבודו ית', בוודאי מצד הדין אין לזה שום עזר ותרופה בכדי לתקן כל הנ"ל, רק הבורא עולם ב"ה חפץ חסד הוא וברא בחינת תשובה כמו שכתוב (זוהר ח"א דף קלד:) עד שלא בראת עלמא בראת תשובה, היינו כשאדם עושה ח"ו נגד רצונו ית' ואח"כ יש לו מזה לב נשבר ונדכה על גודל הפגם שנעשה על ידי גרמא שלו ועושה תשובה מעומקא דלבא ומתחרט ומתנחם על העבר ומקבל על עצמו על להבא שלא ישוב עוד אל מעשיו הרעים לעבור עוד על רצונו ית' אזי מוחל לו הבורא עולם על העונות שעשה עד הנה.

נמצא העולה מזה, מה שבחינת תשובה הוא תרופה למכתו זה הוא בחינת חסד מבורא עולם ב"ה שיועיל לו, אבל כשאדם אומר אחטא ואשוב, היינו שתחלת עשיית העברה היתה רק מחמת שיש לו סמיכה על בחינת התשובה שאחר כך שיועיל לו, אבל באם שלא יועיל בחי' תשובה לא היה עושה העברה, נמצא נוטל זה החסד ופוגם עם החסד עצמו, כי לולא החסד לא היה פוגם, ע"כ העונש לזה מדה כנגד מדה, היינו הוא עשה

עברה על סמך התשובה שיעשה אח"כ, ע"כ אין מספיקין בידו לעשות תשובה, או שמעכבין אותו על ידי איזה מניעה, או שאין לו עזר מן השמים, ובלא עזר מאתו ית' אין בכח אנושי לעשות תשובה כמ"ש **בספר חובת הלבבות** (ע' ש' אהבת ה' פ"ז) שאין בכח אנושי לעשות שום מדה טובה קטנה בלתי עזר ה' ב"ה.

ע"כ מה תקנתו לזה האיש שאומר אחטא ואשוב, שבאמת רוצה לעשות תשובה כמו שהיה במחשבתו בשעה שעשה העברה שסמך עצמו על התשובה שיעשה אחר עשיית עברה וגם עכשיו רוצה בתשובה רק שאין מספיקין בידו ומעכבין אותו, ע"כ העצה היעוצה לזה שתחלה יעשה תשובה ע"ז שאמר אחטא ואשוב, היינו ע"ז שעשה עבירה על סמך תשובה שיעשה אח"כ, ויתחרט ויתנחם מעומקא דלבא ע"ז שפגם עם החסד בעצמו, ויומתק זה העון שאמר אחטא ואשוב מכל וכל ולא ישאר מזה העון אפילו רשימה בעלמא, ויהיה ממש כאלו לא פגם מעולם עם החסד בעצמו, ע"כ ינצל מזה העונש שאין מספיקין בידו לעשות תשובה ולא יהיה לו שום עיכוב מן השמים אדרבה יהיו מסייעין לו שיעשה תשובה כאשר עם לבבו כמ"ש (שה"ש רבה ה ג) פתחו לי כחודה של מחט וכו.

אבל כל זה הוא רק עצה למי שאמר רק פעם אחד אחטא ואשוב, ע"כ עדיין נחשב אצלו לעברה זה שאמר אחטא ואשוב, ע"כ יוכל לעשות תשובה מקודם ע"ז שאמר אחטא ואשוב ואח"כ על העברה עצמה, אבל כשאמר ב' פעמים אחטא ואשוב, היינו שעשה שני עבירות על זה הסמך שיעשה תשובה אח"כ, נמצא נעשה לו כהיתר זה העברה שאמר אחטא ואשוב ופגם עם החסד עצמו כנ"ל, ע"כ אין רוצה כלל לעשות תשובה ע"ז שאמר אחטא ואשוב, כי לא נחשב אצלו כלל לעברה מה שעשה עבירה על סמך התשובה מחמת שעבר ושנה ונעשית לו כהיתר, א"כ אע"פ שרוצה לעשות תשובה על העבירה עצמה כי לא שנה בעברה עצמה אעפ"כ אי אפשר לו בשום אופן לבא לבחינת תשובה על העבירה עצמה, כי אין מספיקין בידו לעשות תשובה כנ"ל.

נמצא הכל על נכון בס"ד, כי באמת אפילו אמר רק פעם א' אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה על העבירה עצמה, רק שיש עצה לזה, ע"כ מקשה הגמרא ל"ל תרי זימני, כי באמת אפילו בחד זימנא ג"כ אין מספיקין בידו, וע"ז משני הגמרא לכדרב הונא אמר רב עבר ושנה נעשה לו כהיתר, נמצא מחמת זה אין לו שום עצה, ע"כ פסק הרמב"ם שבפעם א' גם כן מעכב התשובה, כי באמת לפי מסקנת הגמרא גם כן כך, רק שיש עצה למי שאמר רק פעם א' אחטא ואשוב. והרמב"ם לא מיירי מזה שיש עצה לבא לבחינת תשובה, יהי רצון שנזכה לבחינת תשובה, ובזכות זה ובא לציון גואל אמן כן יהי רצון:

כתיב (הושע יד ב) שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך קחו עמכם דברים וגו'. הקושיא הוא מפורסמת על לשון כי כשלת בעונך, שלשון כשל נופל על לשון שוגג, ולשון עון נופל על לשון מזיד (יומא פו:).

ונוכל ליישב ע"ז האופן, דהנה איתא במסכת יומא דף פ"ו ע"ב תנו רבנן עבירות שהתודה עליהן ביוה"כ זה לא יתודה עליהן ביוה"כ אחר, ואם התודה עליהן עליו הכתוב אומר (משלי כו יא) ככלב שב על קיאו וגו'. רבי אליעזר בן יעקב אומר כ"ש שהוא משובח שנאמר (תהלים נא ה) כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד, פי' הגם שמאמין באמונה שלמה שהבורא ית"ש בודאי מחל לו על עבירות שעשה תשובה עליהן ועבר עליהן יוה"כ אעפ"כ יש לו לב נשבר ע"ז שפגם נגד הבורא ית"ש והיה נצרך למחילה ולסליחה, ומחמת זה הוא תמיד בגודל בושה והכנעה ונזהר בזהירות יתירה שלא לעבור על רצונו ית', ולכך הרי זה משובח.

ואיתא עוד בגמרא הנ"ל, וצריך לפרט את החטא שנאמר (שמות לב לא) אנא חטא העם הזה וגו', רבי עקיבא אומר אין צריך לפרט את החטא שנאמר (תהלים לב א) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה.

ולכאורה קשה, דבפלוגתא דלעיל משמע שבודאי צריך לפרט את החטא לכ"ע כשמתודה, שאם אינו צריך לפרט החטא כשמתודה רק לומר חטאתי סתם, א"כ מאי טעמא דת"ק דאסר להתודות על עבירות שהתודה עליהן ביוה"כ העבר, מה"ת יהא אסור לומר חטאתי סתם ובפרט מן הסתם יש לו עוד עבירות חדשות כי אין צדיק בארץ וגו', וגם השבח של ר"א בן יעקב אינו מובן כשאינו צריך לפרט את החטא, דמחמת זה אינו נשבר לבו בקרבו, א"כ מסתמא סבירא ליה גם כן שצריך לפרט את החטא, ואח"כ מייתי פלוגתא בזה.

ועוד יש לדקדק, דהנה איתא בגמרא ר"ה דף כ"ח (ע"א) שלחו ליה לאבוה דשמואל כפאו ואכל מצה יצא וכו', אמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר יצא, פשיטא היינו הך, מהו דתימא התם אכול מצה אמר רחמנא והא אכל, אבל הכא זכרון תרועה כתיב והאי מתעסק בעלמא הוא קמ"ל, אלמא קסבר רבא מצות אין צריכות כוונה וכו', א"ל אביי אלא מעתה הישן בשמיני בסוכה ילקה, פי' משום בל תוסיף, כשאין מצות צריכות כוונה א"כ הוא מוסיף על המצוה בשינה זו, א"ל שאני אומר מצות אינו עובר עליהן אלא בזמן, פירוש שאיסור בל תוסיף הוא כשמוסיף על המצוה בשעה שהוא מצוה ולא בזמן שהוא אינו מצוה כלל שאין כאן מוסיף על המצוה.

ואח"כ מסיק רבא לצאת במצוה לא בעי כוונה ולעבור בבל תוסיף בזמנו נמי לא בעי כוונה שלא בזמנו בעי כוונה, א"ל רבי זירא לשמעיה איכוון ותקע לי אלמא קסבר משמיע בעי כונה, ופסק הרי"ף כוותיה, היינו שלא הביא בהלכות רק דברי רבי זירא. והרמב"ם (הל' שופר פ"ב ה"ד) פסק ג"כ דתקיעת שופר בעי כוונה כרבי זירא וכפסק הרי"ף, ובהלכות פסח (פ"ו ה"ג) פסק דכפאו לאכול מצה יצא, והוא תמוה דפשטא דגמרא משמע דדין אחד להם, ולרבי זירא גם בכפאו לאכול מצה לא יצא דמצות צריכות כוונה. והר"ן כתב דיש לחלק, דאע"ג דהלכה כר"ז בתקיעת שופר, אעפ"כ בכפאו לאכול מצה יצא דעכ"פ נהנה הוא, אבל הכא שאינו מתכוין למצוה לאו מידי עביד, אבל הוא דוחק דאם איתא דיש לחלק מאי קפריך הגמ' בפשיטות כל כך פשיטא היינו הך, הא יש לחלק קצת שכן נהנה.

ויש ליישב כ"ז עז"ה, דאיתא במסכת עירובין דף כ"א, דרש רבא מה דכתיב (קהלת יב יב) ויותר מהמה בני הזהר עשות ספרים הרבה אין קץ וגו', בני הזהר בדברי סופרים יותר מדברי תורה, שדברי תורה יש בהן עשה ול"ת ודברי סופרים כל העובר על דברי סופרים חייב מיתה, שמא תאמר אם יש בהן ממש מפני מה לא נכתבו, עשות ספרים הרבה אין קץ.

ונוכל להבין הטעם, דהנה איתא בשערי תשובה לרבינו יונה (ע' ש"ג אותיות ו - ז) דספק עבירה צריכה יותר תשובה מעברה ודאית, כי על עברה ודאית אדם מתחרט בכל לבבו, אבל ספק עברה הוא מתברך בלבבו לומר שמא לא עשיתי עברה ואינו מתחרט עליו חרטה גמורה, והרי נשאר עונש העברה עליו, ולכך היה צריך קרבן אשם תלוי הבא על הספק להיות יותר ביוקר מקרבן חטאת הבא על הודאי. ומזה הטעם חמורה דברי סופרים מדברי תורה, שהעובר על מה שכתוב בפירוש בתורה מוחלט בדעתו שעשה נגד רצון הבורא ית', ומחמת זה יש לו לב נשבר מאד ומתחרט על מה שעשה ועושה תשובה גמורה ונזהר שלא לעשות עוד כזה לכך העונש קל, אבל העובר על מה שאינו כתוב בפירוש בתורה רק שחכמים למדו מגזירה שוה או באחד מי"ג מדות, או שחכמים גזרו מעצמם למיגדר מילתא, יכול להיות שמתברך בלבבו לומר לא עשיתי עברה כלל מחמת קטנות האמונה בדברי חז"ל לגמרי, שיש כמה כיתות שמכחישים דברי חז"ל, ומחמת זה אינו מתחרט עליהן חרטה גמורה בכל לבו, ואין לו מזה לב נשבר כל כך, לכך העונש חמור.

ונוכל לומר שמזה הטעם פסק הרמב"ם כרבי זירא בתקיעת שופר דבעי כוונה ובמצה דלא בעי כוונה, שמצות מצה כתובה בתורה בפירוש, ובודאי מאמין שהוא מצוה, לכך

אע"פ שכפאו אותו לאכול עכ"פ הוא עושה המצוה בשעת מעשה, ולכך יצא, אבל תקיעת שופר אינה כתובה בפירוש בתורה כל המצוה כתקונה, שלא כתיב רק זכרון תרועה (ויקרא כג כד), וחכמים למדו מגזירה שוה מיובל שצריך תקיעה לפניה ותקיעה לאחריה (ר"ה לג: - לד.), ומהות התרועה למדו (שם) מפסוק (שופטים ה כח) ותיבב אם סיסרא, ויכול להיות מי שאינו מאמין בדברי חז"ל שהוא כן, לכך אם אינו מכוין בפירוש לשם מצוה להורות שהוא מן המאמינים בדברי חז"ל אינו עושה מצוה כלל, ודמי לסבור חול הוא ופטור ממצה, ואכל מצה שבודאי לא יצא כדאיתא בפוסקים (שו"ע או"ח סי' תעה סעי' יד), וזה ג"כ דמי לזה כשאינו מכוין בפירוש לצאת ידי המצוה להורות שמאמין בדברי חז"ל שחייב בתקיעה לפניה ובתקיעה לאחריה, מסתמא ח"ו אינו מאמין ואינו מחויב, ודמי לסבור חול הוא ואינו מחויב דלא יצא.

ועתה נוכל להבין דלא קשה קושיא הראשונה, שמתחילה משמע דאליבא דכ"ע צריכים לפרט את החטא, ואח"כ מייתי הגמרא פלוגתא בזה. שמתחילה מיירי הגמרא בעבר על עבירות מדברי סופרים, שיכול להיות שמתברך בלבבו שאינה עברה כל כך, ואין לו לב נשבר מזה, לכך צריך לפרט את החטא כדי שיהיה לבו נשבר ונמס בקרבו, והביא ראיה מדוד המלך ע"ה שלא עבר רק על דברי סופרים בחטא בת שבע כדאיתא בגמרא (שבת נו.) כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות לאשתו, ומן התורה היתה מותרת לו, רק שחכמים למדו מפסוק שצריכה להמתין ג' חדשים משום הבחנה (יבמות מב.), והוא עבר ע"ז (זח"א ח:), וע"ז אמר (תהלים נא ה) כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד, ובזה האמת הוא אליבא דכ"ע שצריך לפרט, ואפילו רבי עקיבא מודה. ופלוגתא דרבי עקיבא ורבי יהודה בן בבא הוא בעבר על דברי תורה, ובזה ס"ל לרבי עקיבא דאשרי נשוי פשע, שבודאי ממילא יש לו לב נשבר ונדכה מאוד.

והנה תורה שבע"פ ותורה שבכתב הוא נגד ב' שמות הוי"ה אלהים (זח"ב קסא:), שתורה שבכתב הוא נגד שם הוי"ה שאי אתה רשאי לאומרה בעל פה, ותורה שבעל פה הוא נגד שם אלהים שרשאי לומר ככתיבתו, ומי שאינו מאמין רק בתורה שבכתב ח"ו עושה פירוד בין שני השמות הנ"ל.

וזהו שהנביא מוכיח את ישראל שובה ישראל עד ה' אלהיך, היינו עד שיתייחדו אלו הב' שמות, והיינו על ידי שתעשו תשובה גם על העברות שמדברי סופרים, כי כשלת בעו"נך היינו שהעונות שמדברי סופרים לא באו אליך רק על ידי בחינת כוש"ל מורה על בחינת המחשבה, היינו על ידי שחשבת בדעתך שאינה עברה כלל, ע"כ תראה לעשות תשובה הגונה בלב נשבר על ידי פירוט החטא, וזהו קחו עמכם דברים - היינו פירוט

החטא שעברתם על דברי סופרים, ושובו אל הוי"ה כנ"ל, שעל דברי סופרים צריך לפרט את החטא כדי שיהיה לבו נשבר ונמס בקרבו ובזכות זה ובא לציון גואל אמן.

האזינו

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי וגו' (לב א - ב). ולכאורה אינו מובן כפל הלשון, הול"ל יערוף כמטר וכטל לקחי.
ובהקדם לבאר זה, נקדים לפרש הפסוקים (הושע יד ב - ד) שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך קחו עמכם דברים וגו' וקח טוב וגו' אשור לא יושיענו על סוס לא נרכב ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו וגו'. ולכאורה אינו מובן לפי הפשוט מה זה שכתוב מקודם חטא הקל ואחר כך חטא החמור, בשלמא כשמתודה על חטאיו צריך להתודות תחלה על חטא הקל ואח"כ על החמור (מג"א סי' תרז סק"ג), אבל הכתוב מזהיר ענין קבלה האיך שיקבל עליו שלא לעשות עוד, מה זה שכתוב אשור לא יושיענו שיקבל עליו שלא יבטח עוד על מלך אשור להושיע לו, על סוס לא נרכב שלא יבטח על מלך מצרים לעזרה, שהיא רק עברה קלה שפוגם בבחינת בטחון, ואעפ"כ צריך לקבל עליו שלא לעשותה, וכ"ש שלא לעשות עברה חמורה מזה, ומה זה שכתוב אח"כ ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו שהוא עברה החמורה שבתורה, השתא ומה שצריך לקבל עליו שלא לעשות אפילו עברה קלה פשיטא דפשיטא דבר חמור כזה, ולכאורה איפכא הו"ל ולא נאמר עוד וגו' ואח"כ אשור לא יושיענו.
ובהקדם לבאר זה, נקדים מה שהקשו כמה מפרשים (לחם משנה) על הרמב"ם (הל' תשובה פ"ד ה"א) שמנה כ"ד דברים המעכבים את התשובה ואחד מהם הוא האומר אחטא ואשוב פעם אחד, ובמשנה איתא (יומא פ"ח מ"ט) האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה, ופרכינן בגמרא (יומא פז.) למה לי אחטא ואשוב אחטא ואשוב תרי זימני, ומשני לכדרב הונא אמר רב עבר עברה ושנה בה נעשית לו כהיתר וכו', מזה משמע שדוקא תרי זימני, והטעם הוא מחמת שנעשה לו כהיתר, והרמב"ם פסק דאפילו בחד זימנא נמי מעכב את התשובה.
ובהקדם לבאר ענין זה, נבאר ענין תשובה מהו, דהנה איתא ברמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ב) וז"ל ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בליבו שלא יעשהו עוד שנאמר (ישעיה נה ז) יעזוב רשע דרכו וגו', וכן יתנחם על שעבר שנאמר (ירמיה לא יח) אחרי שובי ניחמתי, ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישיב לזה החטא לעולם שנאמר ולא נאמר עוד אלוהינו למעשה ידינו וגו'.

והקשו על זה כל המפרשים (ע' כס"מ, לח"מ) מה זה שכתוב ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישיב לזה החטא לעולם, הלא הבחירה ביד האדם. גם מה ראיה מייתי מפסוק ולא נאמר עוד וגו' שלכאורה אין ראיה כלל.

ונוכל לבאר כ"ז על זה האופן, דהנה לפי הרמב"ם עיקר התשובה שיעזוב החטא שעשה ויקבל עליו שלא יעשה עוד זה החטא. ויש עוד בחינת תשובה, שהחוטא צריך לעשות סיג וגדר להחטא שעבר, היינו לגדור את עצמו אפילו בדבר המותר שלא לעשותה כדאיתא בגמרא (סנהדרין כה ע"ב) שמי שנכשל באיסור רבית צריך לקבל עליו שלא ליקח שום רבית כלל אפילו אבק רבית, ומי שנכשל באיסור עריות ח"ו צריך לקבל עליו שלא לדבר עם אשה כלל אפילו באופן המותר, וכן באיסור גזל וכל העברות צריך לעשות גדר מי שנכשל פעם א' בעברה זו.

והנה צריך להבין ענין אחטא ואשוב, שלכאורה הוא תמוה האיך יתכן זה, למשל אדם שאומר לחברו אחטא לך מקודם ואח"כ אפייסך היתכן שירצה זה, כמו כן קשה מאיזה טעם יכול היצר הרע להסית את האדם שיאמר אחטא ואשוב, הגם שאין אדם עובר עברה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות (סוטה ג.), מ"מ צריך להראות לו איזה טעם, הגם שהטעם שמראה וודאי הוא שטות גדול, אבל לומר אחטא ואשוב זה אי אפשר לאמרו כלל וכלל.

אך נוכל לומר שהיצר הרע מסית אותו בזה האופן, עבור עברה ואח"כ תעשה תשובה ותגדור עצמך אפילו בדבר המותר לקבל על עצמך שלא תעשה, אבל עכשיו שאינו עובר אסור לקבל על עצמו לאסור המותר כי אסור לעשות את הנדר (ע' נדרים ט.). וזה יכול להיות אפילו באדם עם חברו, שאומר לו אחטא לך היום ואעשה מול רצונך, ובעד זה אח"כ אעשה לך פיוס שתצמח לך מזה טובה, אבל באמת זה הטעם הוא רוח שטות.

והעונש ע"ז, שאין מספיקין בידו לעשות תשובה על ידי העברה שעבר על האופן שיעשה תשובה, היינו שמעכבים ממנו דרך התשובה, ואין לו תקנה עד שיעשה מקודם תשובה על שאמר אחטא ואשוב, ואחר כך יכול לעשות תשובה על גוף העברה, כמו שאיתא בגמרא מי שנדר שלא לאכול בשר, ונדר גם כן שלא להתיר את הנדר, צריך להתיר תחלה זה הנדר שנדר שלא להתיר, ואח"כ רשאי להתיר גוף הנדר שלא לאכול.

אך התשובה שעשה ע"ז שאמר אחטא ואשוב, צריך גם כן לעשות גדר וסיג, לגדור עצמו בדבר המותר, והגדר לזה הוא שתכף שיבא לידו איזה מצוה אל יחמיצנה, רק יעשה אותה תיכף ומיד מחמת שעשה תחלה עברה על סמך שיעשה תשובה אח"כ שהוא מצוה, לכך צריך אפילו כשלא עבר עברה תיכף שיבא לידו מצוה שיקיימנה.

וכ"ז כשלא אמר אחטא ואשוב רק חדא זימנא, אז יכול לעשות תשובה תחלה ע"ז שאמר אחטא ואשוב, וממילא יכול אח"כ לעשות תשובה על גוף העברה. אבל כשאמר אחטא ואשוב אחטא ואשוב תרי זימני, ונעשה לו כהיתר גמור, ואינו יכול לעשות תשובה ע"ז, ממילא גוף העברה במקומה עומדת.

ועתה לכך פסק הרמב"ם אפילו בפעם אחת גם כן שמעכב את התשובה, שהרמב"ם מיירי מענין התשובה על גוף העברה שעבר, וזה אי אפשר כי אפילו כשאמר אחטא ואשוב פעם אחת מעכבים ממנו בחינת התשובה כשרוצה לשוב ע"ז העברה לבד, רק שיש לו עצה אחרת לעשות תשובה תחלה ע"ז שאמר אחטא ואשוב ואח"כ על גוף העברה, ומעצה לא מיירי הרמב"ם.

והמשנה מיירי מענין עיכוב התשובה לעולם, לכך נקיט דווקא תרי זימני, ומחמת טעם אחר, שנעשה לו כהיתר. וגם אפשר שהמשנה מיירי על זה האופן, שאמר אחטא ואשוב על עברה אחת, ואח"כ אמר אחטא ואשוב על עברה אחרת אעפ"כ אינו יכול לעשות תשובה כלל בשום אופן אפילו בעצה הנ"ל לעשת תשובה תחלה על אחטא ואשוב כנ"ל, מחמת שנעשה לו כהיתר.

רק אעפ"י שנעשה לו כהיתר ואינו יכול לעשות תשובה כלל אעפ"כ בעשרת ימי תשובה שעל ימים אלו כתיב (ישעיה נה ו) דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, שאז אפי' יחיד חשוב כרבים, ואצל רבים נאמר שאין שום דבר מעכב התשובה (ר"ה יח.), על כן אפילו אמר אחטא ואשוב תרי זימני מכל מקום מועיל התשובה.

ועתה באתי לתרץ הפסוק שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך, שהנביא מזהיר לישראל לעשות תשובה בימים הללו שהיחיד חשוב כרבים, והשי"ת שמו לעד ויתעלה זכרו מייחד שמו על כל אחד ואחד, וזהו עד ה' אלהיך פירוש בעת הזאת שה' נקרא אלהיך, כי כל השנה נקרא אלהינו כמ"ש (דברים ד ז) כה' אלהינו בכל קראנו אליו, שדווקא תפלת רבים חשוב אצלו ית"ש, אבל בעשרת ימי תשובה הוא ית' מייחד שמו על כל אחד ואחד וזהו אלהי"ך.

ועל איזה עברה צריך דווקא לעשות תשובה בעשרת ימי תשובה, הוי אומר זה שאמר אחטא ואשוב, הן כשאמר חד זימנא אחטא ואשוב, שבכל השנה אי אפשר לעשות תשובה אם לא שיעשה תשובה תחלה ע"ז שאמר אחטא ואשוב, אבל על גוף העברה אינו יכול לעשות תשובה מקודם אע"פ שיש לו חרטה על גוף העברה אינו מועיל אם לא שעושה גדר וסיג בדבר המותר, אבל כשאמר אחטא ואשוב מעכבין ממנו שאינו יכול לקבל עליו הגדר, אבל בעשרת ימי תשובה יכול לעשות תשובה אפילו בלא תשובה

מקודם על שאמר אחטא ואשוב. והן מי שאמר אחטא ואשוב תרי זימני, שבכל השנה אינו מועיל לו התשובה כלל, אבל בעשרת ימי תשובה מועיל תשובה אף על זה כנ"ל, וזהו כי כשלת בעונך - פירוש שמי שאמר אחטא ואשוב נקרא עון שלו, שלקח לעצמו העון הזה מחמת שאמר אחטא ואשוב. וזהו אמרו אליו כל תשא עון, פירוש שתשא כל עונות, וקח טוב - ר"ל שתקח רק הבחי' טוב היינו גדר וסיג שהבעל תשובה עושה, ומהו הסיג אשור לא יושיענו על סוס לא נרכב, שזהו גדר לעון, וכשמקיים את הגדר ממילא ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו וגו'.

ונוכל לומר שזהו כוונת הרמב"ם במה שכתב ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר ולא נאמר עוד אלהינו וגו', על ידי מה יעיד עליו הבורא ב"ה על ידי הגדרים שגודר עצמו אפילו בדבר המותר בוודאי לא יבא לעשות עברה עצמה ח"ו. ועכשיו מביא שפיר ראיה מפסוק ולא נאמר, כמו שפרשתי מחמת שקבל עליו מה שכתוב אשור לא יושיענו וודאי ולא נאמר וגו'.

וזהו האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי, שהבעל תשובה נקרא שמי"ם, כמו שבשמים יש שני דברים הפכיים אש ומים (חגיגה יב.), כך הבעל תשובה הוא מהיפך להיפך, שמתחלה נכשל בעברה ועכשיו נזהר אפילו בדבר המותר, וזהו האזינו השמים הוא הבעל תשובה, ואדברה - שאדבר לכם דברים חדשים, תוספת על התורה, שהוא גדר אפילו בדבר המותר, שבחינת דבור מרמז על דבור חדש כמו שאיתא **בספר הק' של הרב מפולנאה זללה"ה** על פסוק זה (פ' נח). ותשמע הארץ, שהיא הצדיקים, אמרי פי שמכבר שאינם צריכים לתוספת, וזהו יערף כמטר לקחי שבעל תשובה מכונה בשם מט"ר שהוא תוספת לעולם, שדי בט"ל לבד (תענית ג. וברש"י שם), וצדיק מכונה בשם ט"ל וזהו תזל כט"ל אמרתי.

ונוכל לומר שזה מרומז במה שדרשו רז"ל (ר"ה יז:) על ויעבור ה' על פניו (שמות לד ו), מלמד שנתעטף הקב"ה כש"ץ ואמר למשה אם תעשו לפני כסדר הזה אז ה' ה' אני הוא קודם שיחטא אני הוא לאחר שיחטא (ויעשה תשובה, וקשה האיך שייך רחמים קודם שיחטא האדם, ואין לפרש מחמת שהקב"ה יודע מחשבות ע"כ צריך רחמים שלא יהיה לו עונש על המחשבה, הלא אין הקב"ה מצרף מחשבה רעה למעשה (קדושין לט:). אך הנה ידוע שהקב"ה הוא חס על הבריות, וכשרואה שאדם רוצה לחטוא מסלק אותו קודם זמנו מן העולם כמו שמצינו אצל בן סורר ומורה שאמרה תורה ימות זכאי וכו' (סנהדרין עא:), ובחינה זו יעלה האדם על מחשבתו תמיד ויבקש מאת הבורא ית', באם שגלוי וידוע לפניך שאני עתיד לחטא תרחם עלי ותסלק אותי מן העולם קודם זמני, ואז אפילו

לאחר שיחטא מתגבר שם הרחמים השני שאחר החטא, ושם הרחמים הראשון שקודם החטא, ומסייע אותו מן השמים לעשות תשובה, וז"פ אני ה' קודם שיחטא כלומר באם שמעלה אדם על מחשבתו זאת הבחינה קודם שיחטא, ואז שם הרחמים הב' שלאחר החטא מסייע אותו לעשות תשובה).

וזהו פירוש שנתעטף, שבחינת עיטוף הוא בחינת תוספת, מרמז על בעל תשובה שצריך לתוספת, וזהו אם תעשו לפני כסדר הזה לגדור את עצמו בדבר המותר, אז אני אני הוא.

וזהו ראו עתה כי אני אני הוא (דברים לב לט), שאיתא בגמרא (ב"ר כא ו) אין ועתה אלא תשובה, פירוש עתה כשתעשו תשובה תראו כי אני אני הוא קודם שיחטא אני הוא לאחר שיחטא ויעשה תשובה בתוספות, אבל כשהוא צדיק גמור ואינו צריך לתשובה אינו רשאי להיות בבחינת תוספות, אבל בבעל תשובה אני אני הוא קודם שיחטא אני ה' אחר שיחטא ויעשה תשובה, ומשפיע גם כן תליסר מכילין דרחמי, ואין ביד מי למחות בי, וזהו ואין אלהים עמדי, הש"י יזכנו לזה אמן סלה:

או יאמר האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי, לפרש על דרך המוסר, כתיב (בראשית א ה) ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, ולכאורה הול"ל יום ראשון, כמו שכתוב יום שני יום שלישי.

גם להבין מאמר חז"ל במדרש על פסוק (שם) ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה ודרשו רז"ל (ב"ר ג ח) ויקרא אלקים לאור יום אלו מעשיהם של צדיקים, ולחושך קרא לילה אלו מעשיהם של רשעים, וכי באיזה מעשים חפץ הקב"ה, הוי אומר במעשי הצדיקים ע"כ. ולכאורה אינו מובן וכי תעלה על דעתך שהקב"ה חפץ במעשי הרשעים.

ולהבין כ"ז, הנה בעבודת הבורא ב"ה יש ב' מיני עבודה, א' לעבוד את ה' בתורה ותפלה ומעשי המצות, בחינה ב' לעבוד ה' בעניני העולם הזה באכילה ושתיה וכדומה ושאר צרכי גופו לעשותן לשם ה', כגון לחזק גופו לעבודת הבורא ב"ה על ידי האכילה ושתיה וכדומה. ובחינה הא' נקרא בחינת או"ר, שנראה לכל שהוא עובד ה', ונקרא בחינה זו שמ"ים בחינה עליונה. ובחינה ב' נקרא ח"שך, שאינו נראה לכל שהוא לשם ה', וגם בחינה זו נקרא א"רץ, שהוא בדברים גשמיים, והעושה אותם נראה כמעשי הרשעים שעוסקין באכילה ושתיה להשיג תאותם תאות גופניות, רק זה העוסק בבחינה זו לשם ה' כונתו תקועה ומכוסה בלבו בלבד ואינו נראה מבחוץ.

ולזה רמזו רז"ל בדבריהם (ברכות סא.) ד"ו פרצופין נבראו, לרמז לב' בחינות הנ"ל, היינו בחינה א' מרומז באות ו' בחי' המשכה מלמעלה למטה לעין כל, ובחינה ב' מרומז באות ד', לשון ד"ל וגרוע למראית העין.

וזהו עבודתנו תמיד, שיהיו שני בחי' אלו היינו ד"ו פרצופים יהיו פנים בפנים, פירוש ששתי העבודות יהיו כאחד, היינו שכאשר יעסוק באכילה ושתיה יהיה מחשבתו תמיד כדי שיהיה לו כח ללמוד ולהתפלל ולעבוד את ה', וכן בשעת התורה ותפלה ממילא הוא לומד ומתפלל בכח האכילה ההוא, וזהו ששני הבחינות המה בבחינת פנים בפנים, פירוש שהמה מתחברים זה עם זה כנ"ל, ואין אחד דוחה את חברו, היינו שאין לבו מטומטם בשעת התפלה בעבור האכילה והשתיה, כי גם בשעת האכילה לא אכל למלאות תאותו, כי דעתו הוא לעמוד לפני ה' להתפלל וללמוד בכח האכילה ההוא.

וזה היתה רצון הבורא ב"ה בשעת בריאת העולם שיהיו הב' בחינות תמיד בהתחברות, כמאמר הכתוב (בראשית א א) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, מרמז לב' בחינות הנ"ל, ונאמר ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, פירוש ששני הבחינות המרומזים בבחי' אור בוקר ובחי' חשך וערב כנ"ל יהיו ב' הבחינות יום אחד, פירוש בהתחברות כנ"ל.

וזהו שאמר הכתוב (ישעיה מט ג) ישראל אשר בך אתפאר, פירוש ישראל גימטריא או"ר חו"שך, גם תפ"אר גימטריא שמ"ים א"רץ, מרמז לב' בחינות הנ"ל - פירוש כאשר נתחבר הב' הבחינות ונעשה מלה אחת ישרא"ל אז את"פאר. וזהו האזינו השמים וגו' הארץ אמרי פי, מרמז לב' הבחינות הנ"ל.

וזהו שדרז"ל (יומא פא:) כל האוכל בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי, פירש רש"י שיאכל בתשיעי כדי שיהיה לו כח להתענות בעשירי. פירוש כאשר הוא זוכר בשעת אכילתו איך שהוא צריך לעמוד ולהתפלל לפני ה' ביום הגדול והנורא, בודאי אינו ממלא תאותו באכילה רק כדי לחזק גופו לעבודתו ית', ואז הוא בבחינת פנים בפנים, ומעלה עליו הכתוב כאלו התענה תשיעי ועשירי, כי גם בשעת אכילתו היתה דעתו על התענית וקדושת היום. וזהו (ויקרא כג לב) ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב, פירוש בדבר שנקרא ערב היינו בחינת אכילה, שתאכלו בכונה כנ"ל, יהי רצון שנזכה לבחינה זאת אמן כן יהי רצון:

או יאמר האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי וגו'. ונ"ל עד"ז, דהנה כתיב (תהלים קלה ו) כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ, והנה אם פירוש הפסוק כפשוטו, הוא מילתא דפשיטא ואין הכתוב צריך לפרשו, שידוע לכל שהבורא ב"ה ברא כל הנבראים ועשה כרצונו וכחפצו.

אך אפשר לומר עד"ז, שמי שחפצו ורצונו לדבק את עצמו בה' במקור החיים וכל מעשיו שעושה הוא רק לשם שמים לעשות נחת רוח ליוצרו, ואינו מכוין להנאת עצמו כלל, אז

יש לו כח לפעול במעשיו הטובים להשפיע שפע טוב בעולמות עליונים ותחתונים, וזהו כל אשר חפץ ה' - פירוש מי שחפצו ורצונו רק לדבק בה', עשה בשמים ובארץ - פירוש שיכול להשפיע ולהוריד שפע בעולמות עליונים ותחתונים המכונים בשם שמים וארץ.

ונוכל לומר, דהנה מי שמקבל עליו עול מלכות שמים בשלמות באמת לאמתו להיות נקרא עבד ה', צריך להיות בבחינת בכל דרכיך דעהו (משלי ג ו), היינו אפילו בשעת עסקו בצרכי הגשמיות באכילה ושתיה וכדומה לא יכוין להנאת עצמו כלל רק בשביל רצון הבורא ב"ה, ומכל שכן בשעת תורה ותפלה בוודאי צריך לכוין רק בשביל רצונו ית"ש ולא לשום פניה ח"ו, יהי רצון שנזכה לזה לטהר לבנו לעבדך באמת וליחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך, ואז הוא עבדות ה' בשלמות, ומכונה בשם עבד ה'.

ונוכל לרמז זה בפסוק (דברים לב ז) זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור, דהנה בחינת בכל דרכיך דעהו הוא בחינת דעת כולל חו"ג (ע"ח שכ"א פ"ב) בחי' אברהם ויצחק (זח"ג שב.), היינו שמקשר דברים גשמיים בחי' גבורות, לשרשם למקור הרחמים, וזהו זכור ימ"ות גימטריא אבר"הם יצ"חק, פירוש שתזכרו תמיד שלא לשכוח מלוח לבבכם בחינת בכל דרכיך דעהו, בחי' דעת בחינת אברהם יצחק. בינו שנות דור ודור, שנות הוא לשון כפל, פירוש שתתבוננו תמיד לראות ולעשות ב' דירות, ברוחניות היינו בתורה ובתפלה ובבחי' גשמיות.

ונו"ל שזהו כוונת הפסוק (ויקרא יט כו) לא תאכלו על הדם ודרז"ל (ברכות י:) קודם שתתפללו על דמכם, שתפלה היא לשון התקשרות, וזהו לא תאכלו קודם שתתפללו, פירוש קודם שתקשרו את עצמכם למקור החיים חי החיים אין סוף ב"ה, ולכוין באכילה רק להעלות לשרשם ולא להנאת עצמו כלל.

ונ"ל שע"ז מרמז שבמשכן עצמו היו רק עשר יריעות (שמות כו א), ובאהל על המשכן היו עשתי עשרה יריעות (שם שם ז). דהנה המשכן עצמו מרמז על עבדות הבורא ב"ה בתורה ותפלה, ואהל המשכן מרמז על עבדות הבורא ב"ה שבדברים גשמיים, היינו להמשיך בחינת קדושה בחינת אלהות אפילו בדברים גשמיים, הגם שזה הדבר בעצמו הוא בחינת חוץ שהיא חיצונית אעפ"כ מחמת כוונתו ממשיך בהם בחינת קדושה ומעלה אותם לשורשם העליון שהוא פנימיות וחיות כל דבר הנמצא. והנה פרה אדומה מרמז על עבדות ה' בחיצוניות, שמעשיה בחוץ (זבחים כ:) ומכוין ורואה פתחו של היכל (יומא טז:), פירוש שגוף הדבר היא חיצוניות רק שהעיקר הוא הכוונה שעל ידי הכוונה מעלה אותם לשרשם, וזהו מכוון ורואה פתחו של היכל, לכך במשכן עצמו היה עשר יריעות מרמז על בחינת עבדות שהוא בעצמו דבר שבקדושה שאין דבר שבקדושה פחות

מעשרה (ברכות כא:) ובאהל על המשכן היו עשתי עשרה יריעות, מרמז על בחינת עבדות שבעצמו הוא בחינת חיצוניות רק שצריך להמשיך אליו בחי' אלקות, לכך הוא עשתי עשרה שאחד עשר פעמים א"ל גימט' פר"ה אדו"מה שמרמז על עבדות חיצוניות כנ"ל.

וזהו ויעבור ה' על פניו ויקרא (שמות לד ו), ודרשו רז"ל (ר"ה יז:) שלמדו סדר התפלה, ונוכל לרמוז בזה דרך עבודה הנ"ל, היינו שתיבת ויעב"ור גימטריא חסד וגב"ורה, שהוא מרמז על עבדות ה' אפילו בבחינת גשמיות, וזהו שלמדו סדר תפלה כל זמן שבני עושין לפני כסדר הזה, היינו לעבוד את ה' בכל המעשים.

ונ"ל שע"ז מרמז כתיבה לחיים חתימה לחיים, דאיתא בתיקוני זוהר הק' (תנ"ה פח: - פט.) יד כתיבה לעילא יד חתימה לתתא, פירוש שבחינת כתיבה הוא קודם לבחינת חתימה, כי גוף הענין הוא הכתיבה ואחר כך באה החתימה לקיים הענין, להראות שאמת הוא מה שכתוב בתחלה. וזה מרמז לבחי' הנ"ל, היינו שבחינת כתיבה מרמז על בחינת עבדות בתורה ותפלה, שמהלל ומשבח ומפאר להשי"ת, וזה גוף הענין, וראיה לזה שהוא באמת כשהוא מתנהג בדברים גשמיים, היינו באכילה ושתיה וכדומה גם כן בדרך הזה, שאינו מכוין להנאת עצמו רק בשביל רצון הבורא ב"ה, וזהו בחינת חתימה, וזהו שאנו מבקשים שיהיה כתיבה לחיים וחתימה לחיים.

וזהו מרומז בפסוק האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי, שבחינת עבדות ה' בתורה ותפלה מכונה בשם שמ"ים, ובחינת עבדות גשמיות מכונה בשם א"רץ, פירוש שתאזינו בבחינת שמים ותשמעו בבחינת ארץ, אמר"י פ"י גימטריא י"א פעמים א"ל שהוא בחינת אהל על המשכן, פירוש אפילו בבחינת ארץ צ"ל בבחינת קדושה.

וזהו יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי, פירוש שמטר הוא מן הארץ, והוא בחינת גבורות שמטר יורד בגבורות (תענית ב.) כמ"ש (בראשית ב ו) ואד יעלה מן הארץ וגו', וטל הוא מן השמים, והוא בחינת חסד (ע' זח"א רל:), מרמז ג"כ על ב' בחינות הנ"ל, שלקחי ואמרתי שהוא עבדות ה' צ"ל בב' בחינות, הן בתורה ותפלה הן בדברים גשמיי"ם, יהי רצון שנזכה לזה הבחי' באמת, ובזכות זה ובא לציון גואל אמן.

יום כיפור

כי ביום הזה יכפר עליכם וגו' לפני ה' תטהרו (ויקרא טז ל). להבין מהו לפ"ני ה' דוקא, גם להבין מה זה שאנחנו מתפללים כל עשי"ת זכרנו וכתבנו לחיים, ובסוף שהוא תפלת נעילה אנו מתפללים וחתמ"נו לחיים, מה היא הכתיבה ומה היא החתימה, וכי עדים

צריכים לחתום השטר (ועוד הלא אם הכתיבה היא לחיים ממילא גם החתימה הוא על מה שמבואר בכתיבה לחיים).

ולהבין זה, הנה ידוע שכל העולמות וכל הברואים נבראו בצרופי אותיות התורה כמאמר (זוהר ח"ב דף קסא.) קוב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, וכמאמר הכתוב (בראשית ב כ) ויקרא האדם שמות וגו' ולכל חית השדה וגו', ופירשו מפרשי התורה (דגמ"א פ' לך) שקרא לכל נברא שם שהוא הצירוף שבו נברא אותה הבריאה. והענין הוא, כי האותיות המה כלים לאורות עליונים שנשתלשלו מעילה לעלול עד סוף כל דרגין, עד שנתלבשו באותיות גשמיים בתורה בדיו על הקלף, א"כ מי שעיני שכל לו להתבונן איך שהאורות הקדושים העליונים שהם חיים במאמר ה' הגנוז בתוכם, בוודאי כשמוציא מפיו התיבה הקדושה באור אלהי הנעלם בתוך התיבה ההוא צריך להתחלחל באימה וביראה וברעד מגדולת הבורא ב"ה וכמאמר הכתוב (ירמיה ה כב) האו"תי לא תיראו, ר"ל המפני אות"יות שלי לא תיראו כנ"ל, רק שעונותינו גרמו שפגמ' באורות עליונים וחטאתינו הבדילו בינינו לבין אבינו שבשמים ולא מגיע לנו שום יראה ובושת מזה, ובפרט בעון הפה והלשון שפגמנו באותיות הקדושים בדבור של לשון הרע ורכילות ושקר ושאר דיבורים אשר לא לה' המה, ובדבורנו באותיות התורה ותפלה בלי כונה לה', ומחמת כ"ז נסתר מאתנו אור ה' הגנוז בתוך האותיות הקדושים, וזהו נקרא שבירת הכלים שאורות העליונים אינם מאירים בכלים שלהם שהם האותיות.

ובעבור זאת נתקנו כל הוידוים על סדר הא"ב בכדי לתקן כל האותיות של הא"ב כולם, וגם אנו אומרים אבל אנחנו ואבותינו חטא"נו, פירוש אבותינו הם א"ב הנקרא אבות, חטאנו מלשון פגם וחסרון, פירוש שחסרנו על ידי עונותינו הבחי' אב"ות בחי' א"ב.

גם אנחנו מבקשים ומתפללים ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים (תפילת עמידה), ר"ל ציון הוא מלשון אות, ומבקשים אנחנו שישוב שכינתו האורות הקדושים להאותיות הנקר' ציו"ן, שיתמלא האור הקדוש, ואז יתפקחו עינינו עיני השכל והלב להבין ולראות גודל האור אלוקי המאיר באותיות בלי הסתר פנים כלל אפילו באותיות ותיבות שאינם משמות הקדושים, כי בודאי לפי ערך החטא ועון כ"כ מגיע הפגם למעלה, היינו מי שחטא הרבה ופגם בפה ולשון נעלם ונסתר ממנו האור הקדוש מכל וכל, ואפי' באמרו שם משמות הקדושים אעפ"כ אין מגיע לו שום אור אלהי ואימה מזה, והוא כמו שמדבר עם חברו, אבל מי שלא פגם כל כך נסתר ממנו האור רק בזכרו האותיות והתיבות אשר לא משמות הקדושים המה הנקראים בחי' כתיבה, אבל בהגיעו להזכיר השם הקדוש שנקרא בחי' חתימה כמאחז"ל (ברכות יא.) במקום שאמרו לחתום וכו' ופירש רש"י

לחתום בשם, ובהגיעו להחתימה הקדושה ההוא שהוא השם הגדול הגבור והנורא ב"ה אזי עכ"פ מאיר עליו אור אלהי ונתמלא אימה ופחד ויראה ורתת וזיעה מפני אור ה' המאיר עליו.

וזהו שאנו מבקשים כל עשרת ימי תשובה כתב"נו לח"יים, ר"ל לחיים נצחיים, פירוש שתהיה הכתיבה הן האותיות אשר נכתבים לפני ה' שנקראים כתיבה כנ"ל שיהיה לחיים נצחיים, ר"ל שיאירו עלינו אור ה' הגנוז בתוכם בלי הסתר פנים כלל, ומכל שכן בהזכירנו השם הגדול והנורא ממילא יאיר ויתעורר עלינו כנ"ל.

אמנם בהגיע בסוף ימי הדין, היינו בתפלת נעילה, אזי אנו מבקשים שבאם ח"ו לא זכינו לכת"יבה לח"יים, ר"ל שבזכרנו שאר התיבות שקודם השם שנקראים כתיבה לא יאירו עלינו ח"ו האורות הקדושות, עכ"פ מבקשים אנחנו שלכל הפחות יהיה החת"ימה לחיי"ם, ר"ל בזכרנו השם הגדול והנורא ב"ה אזי יהיה לחיים טובים ונצחיים באור גדול כנ"ל, כן יהי רצון אמן:

ולתוספת ביאור למה נקראים אותיות בשם כתיבה וחתימה, כמשל השטר חוב ושטר מתנה, וכתוב בו אני חתום מטה נותן לפלוני כך וכך, אבל עדיין לא נזכר מי הוא הנותן או החייב עד לחתימה שחותם בעל השטר את שמו, אזי נודע מי הוא הנותן או החייב. כן בנדון דידן, למשל כשאומר רפא"נו עדיין לא נודע ממי הוא מבקש ולפני מי הוא עומד ומתחנן, אבל בהגיעו לשם הוי"ה ב"ה אזי מזכיר את עצמו עכ"פ לפני מי הוא מתחנן ומבקש ונופל עליו אימה כנ"ל.

ואיתא בספר רב ייבי על פסוק (תהלים לג ג) שירו לה' שיר חדש היטיבו נגן בתרועה וגו', פירוש שישירו לו בבחינת שי"ר חד"ש, ר"ל אור שלא האיר עדיין באותיות הקדושים מעת שבירת הכלים על ידי פגם וכו', הטיבו נגן בתרועה - ר"ל מלשון שבירה מלשון תרועם בשבט ברזל (תהלים ב ט), ופי' על ידי לב נשבר ונדכה עכ"ד.

וגם אני אוסיף בעז"ה נופך משלי, על פי דאיתא (עוקצים פ"ג מי"ב) עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, ואיתא בסידור (האריז"ל ע' קודם תפילת מנחה) פי' שכעת עומד או"ר מימין ומנ"חה משמאל, והצדיק על ידי מעשיו הטובים מאיר או"ר שמימין למנ"חה שמשמאל ונתמלא מספר ש"י. וזשא"ה הטיבו נגן בתרועה ר"ל נג"ן גימטריא מנחה, הן הם בחי' אותיות, כלים לאורות עליונים, ונפלו בשבירת הכלים כנ"ל, והצדיק על ידי מעשיו הטובים מאיר אור למנחה שהוא בחינת נג"ן, וכל דור שאין בית המקדש נבנה בימיו כאלו נחרב בימיו (ע' ירושלמי יומא א א), וזה שאמר דוד המלך ע"ה בנעים זמירותיו בדרך רמז, היטיבו נג"ן בתרועה, ר"ל שתטיבו בחינת נגן שמרמז על

ק"ג גימטריא מנחה העומד משמאל, שהם כלים לבחינת או"ר שמימין, על ידי בתרועה, ר"ל על ידי לב נשבר ונדכה.

עוד מרמז בתרועה לשון ריעות והתחברות ר"ל שמקיים מצות ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט יח) שהוא בחינת ריעות שהוא כלל גדול בתורה כידוע (ירושלמי נדרים ט ד), ויתמלא ש"י כנ"ל.

וזהו שהבטיח הקב"ה למשה רבנו ע"ה רעיא מהימנא ואמר לו (שמות ג יב) וזה לך האות וגו' תעבדון וגו' ע"ל הה"ר וגו' גימטריא ש"י, פירוש שיתמלא כל אות באור שלו ויכנס או"ר שבימין למנ"חה שבשמאל ויהיה גימטריא ש"י.

וגם בכל דור ודור נתן לנו הש"י באהבה את יום הכפורים לכפר עלינו ולהעביר אשמותינו בכל שנה ושנה זכר ליציאת מצרים (מתפילת יוה"כ), ר"ל יציאת האותיות מהסתר של הקליפות. וזהו שאמר הכתוב כי ביום הזה יכפר עליכם וגו' לפני ה' תטהרו, ר"ל שביום הכפורים יתמלא לנו בחינת יכ"פר גימטריא ש"י, שיכניסו אורות הקדושות שמימין לכלים שבשמאל, ואזי יזכה כל אחד מישראל להיות לו עיני שכל ולב טהור שבאמרו התיבות אשר לפני ה' שנקראים בחי' כתיבה אזי תטה"רו, פי' תזדככו עיני שכלנו שיפול עלינו אימה ופחד מפני אור ה' השוכן בתוכנו, ומכ"ש בזכרנו את השם הקדוש שהוא בחי' החתימה בודאי יותר ויותר יאיר עלינו אור ה', שנזכה לזה אמן כן יהי רצון.

וזאת הברכה

ולכל היד החזקה וגו' אשר עשה משה לעיני כל ישראל (לד יב). ולהבין זה, נקדים מה **ששמעתי בשם אדם גדול** על המשנה (אבות פ"ה מ"א) בעשרה מאמרות נברא העולם וכו' כדי להפרע וכו'. ולכאורה קשה וכי בעלילה הקב"ה בא חלילה. ותירץ על פי מאמר חז"ל (סנהדרין לח.) אל יתגאה האדם כי יתוש קדמו במעשה בראשית, ואין זה כי אם כשנברא העולם בעשרה מאמרות, לכן יש מוקדם ומאוחר בבריאה, ואם היה נברא במאמר אחד לא היה מוקדם ומאוחר במעשה בראשית עכ"ד.

והנה כלל גדול הוא בעבודה להדבק במדת ענוה והכנעה, ולזה הוא עיקר בריאת העולם, כי גסות הרוח מביא את האדם לכל העברות ולשכוח חלילה בה' אחד כמאמר הכתוב (דברים ח יב) פן וגו' ורם לבבך ושכחת וגו', כי על ידי גסות יבא חלילה לשכוח ויאמר כחי ועוצם ידי וגו' (דברים ח יז), ולא ירא ויפחד מה' חלילה, לכן יפתח האדם תמיד את עיני שכלו ולבו להסתכל במדרגתו ובחשיבתו האיך שיתוש קדמו במעשה בראשית,

ובזה יוכנע לבבו ויזכור תמיד בהשי"ת שבראו לעבודתו ולא יאבד שום עת ורגע מהזמן שבראו השי"ת בעולמו.

וזהו מאחז"ל להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם, ר"ל שמאבדין את העת וזמן שבראם הקב"ה לעבודתו והוא מאבד אותו הזמן להבל וריק ח"ו, וזהו נקרא איבוד - שלא נתמלא כוונת ורצון ה' שהיה לו בבריאה, ע"כ יזהר האדם מאוד שלא יסיח מדעתו כלל אפי' רגע מהשי"ת, וזה אי אפשר כי אם על ידי בחינת ענוה, ועל ידי ענוה נתמלא רצון הבורא ב"ה שבראו העולם בעשרה מאמרות כדי שיהיה יתוש קדמו, ועי"ז יהיה בבחינת ענוה כנ"ל.

ופירוש י' מאמרות המה עשר ספירות שבכל עולם (שערי קדושה ח"ג ש"א), ובכל ספירה יש שם הוי"ה ב"ה כידוע (ת"ז ת' ע' קכט., פע"ח ש' העמידה פי"ט), ונבראו כל העולמות בעשרה הויות, ועל ידי בחינת ענוה מאיר בכל העולם עשרה הויות, וממשיך שפע ואור בכל העולם. ומשה רבינו ע"ה היה בו בחינת ענוה בשלמות כמו שמעיד עליו הכתוב (במדבר יב ג) והאיש משה ענו מאוד וגו', ובזה האיר בחי' עשר הויות שבכל העולם שעל"ם גימטריא ר"ם כמספר ב' פעמים עי"ן, שמרמז לבחינת או"ר (זח"א לא:), וגם לישראל למד דרך ה' בבחינת ענוה עד שעשה גם להם בחי' עינ"ים, שהאירו גם הם את היו"ד ספירות שבכל עולם בעשר הויות.

וזהו שאמר הכתוב אשר עשה משה לעיני כל ישראל, ר"ל שעשה לישראל בחי' עינ"ים, בחי' תקון עשר ספירות עשר הויות גימטריא ר"ס, ב"פ עי"ן כנ"ל, שנזכה לזה אמן כן יהי רצון.

סוכות

ולקחתם לכם ביום הראשון וגו' (ויקרא כג מ). ואיתא בגמרא (תנחומא אמור כב) וכי ראשון הוא, והלא חמשה עשר הוא אלא ראשון לחשבון עונות. ונ"ל עד"ז, דהנה כנסת ישראל קבלו עליהם עול מלכות שמים בשלמות בראש השנה העבר, והיו אומרים המלך הקדוש המלך המשפט, אבל אומות העולם לא קבלו עליהם עול מלכות שמים בראש השנה, וצריכים כנסת ישראל להכניס בחינת כבוד מלכותו בכל הנבראים אפילו באומות העולם, וזה הוא בחג הסוכות על ידי הקרבת שבעים פרים משפיעים בחי' כבוד מלכותו בכל השבעים אומות (ע' סוכה נה:, רש"י במדבר כט יח).

וזהו ולקחתם לכ"ם, אותיות מל"ך, פירוש שתקחו בחינת מלכו"ת, היינו שתקבלו עליכם עול מלכות שמים ביום הראשון של סוכות. ופריך הגמרא וכי יום ראשון הוא לקבלת עול

מלכות שמים, והלא חמשה עשר הוא לקבלת עול מלכות שמים, שכבר בראש השנה קבלו כנסת ישראל עליהם עול מלכות שמים. ותירץ הגמרא, שבאמת אצל כנסת ישראל הוא חמשה עשר רק שאצל אומות העולם הוא יום ראשון, שהם לא קבלו עול מלכות שמים בראש השנה, וזהו ראשון לחשבון עונות לאותן שמחשבים עונותיהן, שאצל כנסת ישראל מרוב אהבתם ית' להם אינו מחשב להם עונות.

וזהו ולקחתם לכ"ם, בחינת מל"ך, היינו שתקחו בחינת מלכו"ת ביום הראשון ותשפיעו לשבעים אומות והיה ה' למלך על כל הארץ במהרה בימינו כן יהי רצון אמן:

או יבואר ולקחתם לכם ביום הראשן וגו', ואיתא בגמ' (תנחומא אמור כב) וכי ראשון הוא והלא ט"ו הוא אלא ראשון לחשבון עונות. ונ"ל עד"ז, דהנה כשמתעורר חסד עליון ית"ש אז החסד בעצמו מלמד זכות על כנסת ישראל, ומה הוא הלמוד זכות שנושא עון, היינו ששם א"ל שהוא בחינת חסד עליון (זח"ג ל:) כביכול נושא עונותיהן של ישראל לעצמו, היינו כביכול אני חייב בדבר זה שכנסת ישראל עושים עונות ח"ו, שאלו לא היה להם צרות הללו בוודאי היו עושים רצוני באמת, ואלו היה להם פרנסה בריוח ולא יהיו מחוסרי פרנסה כמו עתה, בוודאי היה להם פנאי יותר לעשות רצוני, ואלו לא היה להם בחינת הסתרה כזו והיו יכולים להסתכל ביקרא דקוב"ה בוודאי היו משתוקקים ונכספה וגם כלתה נפשם לה' עד כלות הנפש ממש.

והנה עתה בחג הסוכות מתעורר החסד עליון ית' כמו דאיתא בכתבים, (פע"ח ש' חג הסוכות פ"א) ושם א"ל שהוא חסד עליון כביכול הוא נושא עון לעצמו. וזהו ולקחתם לכם ביום הראשון, ופריך הגמרא למה נקרא ראשון והלא ט"ו הוא, ומתרץ הגמרא שלכך נקרא יום ראשון שמרמז שבזה היום הבורא עולמים ב"ה כביכול נושא עון לעצמו על ידי שם א"ל שהוא חסד עליון, וזהו מרומז בתיבת ראשו"ן גימט' א"ל עונ"ת, היינו שם א"ל נושא עונות כנסת ישראל לעצמו כביכול, וזהו מרומז בתרוץ הגמרא שלכך נקרא ראשון לחשבון עונות מחמת שבזה היום נחשב תיבת עונ"ת לשם א"ל ית', היינו ששם א"ל נושא עון לעצמו כביכול:

או יאמר עד"ז, דהנה ניסוך המים היה בשני בששי בשביעי (ע' שבת קג:), ואיתא בזוה"ק (ח"ג דף רנט.) שהסימן הוא בוז יבוזו לו (שה"ש ח ז), היינו שלא יחשב בעיניו כל תאות עולם הזה נגד ההשתוקקות לבורא עולם ב"ה, וזה אינו יכול להיות רק כשהוא בבחינת בוז, היינו שהוא נבזה בעיניו נמאס (תהלים טו ד), שיש לו בחינת שפלות וענוה באמת לאמיתו והוא בעצמו אינו נחשב בעיניו כלל, ואז ממילא כל התאוות גם כן אינם נחשבים בעיניו כלל, ואינו משתוקק רק לאהבת השי"ת, ואז הקב"ה משרה שכינתו

עליו, שהבורא ב"ה אינו בוחר רק בנמוכי רוח (ע' סוטה ה:), וע"ז היה מרמז נסוך המים שיורדים ממקום גבוה למקום נמוך (תענית ז.), מרמז שצריך להיות בבחינת נמוכי רוח כדי שירד עליהם זיו שכינתו ית' שהוא ממקום גבוה מעל גבוה מרום המעלות.

ומזה הבחי' זכה יחזקאל הנביא לבחינת נבואה, וזה מרומז בפסוק (יחזקאל א ג) היה דבר ה' אל יחזקאל מחמת שהיה בבחינת בן בוזי נבזה בעיניו נמאס, וזהו על נהר כב"ר אותיות רכ"ב, מרמז על בחינת ענוה, היינו מחמת שהיה בבחינת ענוה זכה להיות מרכבה לשכינה שהשרה שכינה עליו.

הכלל, שעיקר הוא בחינת ענוה ושפלות באמת, אפילו מי שהוא בעל מדות טובות והוא בבחינת ראש, אעפ"כ צריך להיות נבזה בעיניו נמאס ואת יראי ה' יכבד (תהלים טו ד) שלא להתגאות ח"ו על שום בריה בעולם.

וזהו ולקחתם לכם ביום הראשון וגו', ופריך הגמרא וכי ראשון הוא, פירוש היכא הוה אמינא שבשעת לקיחת ד' מינים אלו יהיה אצלו בבחינת ראשון, והלא ט"ו הוא היינו שצריך להיות בבחינת בו"ז גימטריא ט"ו. ומתרץ הגמרא ראשון לחשבון עונות, שכוונת התורה שיהיה אצלו בבחינת ראשון לחשבון עונות, היינו שלכך מחזיק עצמו בבחינת ראש במדות טובות כדי שיגדל ויחשב בעיניו עון כל שהוא שעושה, ממילא בא מבחינת ראש לבחינת ענוה ושפלות באמת, ומזה יזכה שבורא כל עולמים ב"ה משרה שכינתו ית' עליו, אמן כן יהי רצון:

איתא בגמרא (סוכה כג.) סוכה דירת עראי בעינן. ונ"ל על דרך המוסר, דהנה סוכה מרמז על בחינת מלכות לשון נסי"כי (מיכה ה ד), היינו שצריך לקבל עליו עול מלכות שמים באמת לאמיתו, ועיקר השלמות הוא כשמתבונן בדעתו ומבין בעצמו שלא הגיע לקבלת עול מלכות שמים בשלמות כראוי, ומחמת זה הוא משתוקק תמיד ונכספה וגם כלתה נפשו לה' לקבל על עצמו עול מלכות שמים, היינו השראת זיו שכינתו ית' זה הוא עיקר קבלת עול מלכות שמים, להשתוקק תמיד לילך ממדרגה למדרגה. אבל כשעומד תמיד במקום אחד מחמת שמוחלט בדעתו שהגיע לקבלת עול מלכות שמים בשלמות, ומחמת זה אינו משתוקק יותר לילך למדרגה גדולה מזו, זה אינו אפילו התחלת קבלת עול מלכות שמים, מחמת שזה הוא בחינת גסות הרוח, ולא די שאינו מקבל עליו וח"ו הוא להיפך כאלו דוחק כביכול רגלי השכינה כדאיתא בגמרא (ברכות מג:).

וזה הוא סוכה, היינו בחינת מלכות שמים, דירת עראי בעינן - היינו שבעינן שבחינת קבלת עול מלכות שמים יהיה תמיד אצלו בבחינת עראי במדרגה זו שהשיג לעת עתה, ולילך למדרגה יותר גדולה מזו על ידי השתוקקות, ולא לקבוע דירתו ח"ו במדרגה זו

שהשיג מחמת שיחלוט בדעתו שהשיג כל מה שצריך להשיג, שזה הצדיקים גמורים שהשיגו כל מה שהיו צריכים כפי שורש נשמתם מיעוטא דמיעוטא המה.

וזהו אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני (קהלת ז כג), פירוש כשאמרתי א"ח כמ"ה - א"ח הוא מלשון דבקות, וכמ"ה הוא בחינת מלכות גימטריא אדנ"י, היינו כשאמרתי שדבוק אני לבחינת מלכות, אז היא רחוקה ממני. ועיקר קבלת עול מלכות שמים הוא להשתוקק תמיד יותר ויותר בכלות הנפש ממש, יהי רצון שנזכה לבחינה זו כן יהי רצון אמן:

איתא בגמרא (סוכה נג.) כשהיינו שמחים בשמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו. ונ"ל עד"ז, דהנה איתא בזוהר הקדוש (ח"ג דף רמט:) משכו יומין עלאין דאינון שס"ו כמנין משכ"ו, לגבי יומין תתאין דאינון שס"ה, היינו שבעולם הזה השס"ה ימים המה בהתחלקות כל אחד ואחד בפני עצמו, אבל בעולמות העליונים כל השס"ה ימים הם בבחינת אחדות, כולם כיום אחד ארוך דמי, וזהו שס"ו - מרמז שהשס"ה כלולים באחד, וזהו משכו יומין עלאין לגבי יומין תתאין, היינו להמשיך בחינת אות אלף, היינו בחינת השראת אלופו של עולם, בזה העולם הם השס"ה ימים, ואז כל העולם ומלואה יובטל ויוכלל באורו אור אין סוף ב"ה, ויהיה גם כן בבחינת אחדות כמו יומין עלאין עולמות עליונים.

וזה אפשר להעשות על ידי שמחת בית השואבה, ואפשר לרמז זה בתיבת שואב"ה, אותיות שוב"ה א' להשיג בחי' אלף, היינו להמשיך בחי' אחד יחיד ומיוחד ב"ה בזה העולם שלא להיותם בבחינת התחלקות.

וזהו כשהיינו שמחים בשמחת בית השואבה, והמשכנו על ידי זה בחינת אחד בזה העולם, לא ראינו בחינת שינ"ה גימטריא שס"ה, היינו שלא היה בבחינת שס"ה בחינת התחלקות, יהי רצון שנזכה להמשיך בחינת אחד כן יהי רצון אמן:

בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה וכו' בחג נידונין על המים (ר"ה טז.). ויש לדקדק בכפל לשון תיבת ני"דונין, הלא כבר אמר העולם נידון, וצריך לומר בחג על המים כמו שאמר בפסח על התבואה ומלת ניד"ונין הוא לכאורה למותר.

ולפרש זה הנה כתיב (ישעיה מ כו) שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, וזהו כלל גדול בעבודת ה', שכל אשר יראה האדם מעניני עולם הזה יסתכל החיות שבו מי הוא המחיה ומהוה אותו תמיד ומי ברא אותו ולמה נברא, וידע ויתבונן שהבורא ב"ה הוא ברא אותו לכבודו כמאמר חז"ל (אבות פ"ו מי"ב) כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, וזה בעצמו כבודו שהאדם יבין שהנברא הוא כבודו של הקב"ה ומראה ומספר גדולתו ית' איך שהוא מחיה ומהווה בכל עת ורגע את כל הנבראים ויצורים

ונעשים, וכשמרגיל האדם את עצמו בזה שלא להסיח דעתו מזה כלל, ותמיד מתבונן רק בגדולתו ית', בוודאי נטהר ונזדכך מוחו ולבו לעבודתו ית', וזהו בחי' השראת השכינה עליו, שבחינת הקדושה שורה בתוכו כמאמר (שמות כה ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, מלמד שהקב"ה משרה שכינתו בתוך כל אחד מישראל (ע' אלשיך הק' עה"פ).
וגמר בנין המקדש והשראת השכינה בתוכם היה בחג בשמיני עצרת (מל"א ח סה), ומה שהיה בתחלה בריאת העולם באות ב', שאות ב' מוקף מג' רוחות (ז"ח שה"ש עד: מא' ד' רוחות) לרמז שהעולם קיים על כסא של ג' רגלים בחינת ג' אבות (ברכות לב.), אבל כשנגמר בנין בית המקדש והשראת השכינה הנ"ל העולם קיים על כסא של ד' רגלים, ונעשה מן אות ב' מ"ם סתומה ומוקפת מד' רוחות (זח"ב קכז.) לרמז על כסא של ד' רגלים.
אמנם בחינה זו של השראת השכינה וכסא של ד' רגלים בחינת מ"ם סתומה הנ"ל, נעשה על ידי סגולת העבודה של מאמר הכתוב שאו מרום עיניכם וראו מ"י ברא אלה, היינו שיתבונן תמיד בבחינת מ"י הוא הבורא ומחיה את כל נברא בעולם הזה, ונתחבר המ"ם סתומה הנ"ל לתיבת מ"י ונעשה מי"ם.
ולזה רמזו רז"ל במתק לשונם בחג נדוני"ן על המים, היינו שהקב"ה רוצה להשרות שכינתו בתוך כל אחד ואחד מישראל עם קדושו שיהיו בבחינת מי"ם הנ"ל, ועל זה דן אותם בתחלה אם הם ראוים לכך לבחינת מי"ם הנ"ל, כי זה הוא בחינת קדושין שהקב"ה מקדש את ישראל להיות לו לעם ואמרו רז"ל (קדושין מא.) אסור לאדם לקדש את האשה עד שיראנה, לכן צריך הקב"ה כביכול להסתכל ולראות את ישראל אם המה שלמים במדותיהם, כמשל המלך שרוצה לקדש לו אשה הוא בודק תחלה במדותיה, אם יש לה בחינת אהבה שתאהב אותו, וגם אם יש לה בחי' גבורה שתירא מפניו, וגם אם יש לה (תפארת, שהיא שלמה במדותיה שלא תהיה כעסנית ביותר ולא רחמנית ביותר אלא ממוצע), וגם אם יש לה בחינת ניצוח היינו בחינת אמיתית שלא תרצה להיות תמיד מנצח את המלך, שאם בא יבא אח"כ איש אחד וידבר על לבה שתשנא את המלך שתהיה יכולה לעמוד על דעתה ולא תתפתה לאחר, וכן בכל שאר מדותיה שתהיה שלמה.
וזהו בחג נדונ"ין על המים, שהקדוש ברוך הוא רואה ודן את ישראל לראות אם מדותיהם כנ"ל, ומקדש אותם לו לעם קדוש, והאשה נקנית בג' דרכים בכסף ובשטר ובביאה (קדושין א א), וכן קידש הקב"ה את ישראל בכל הג' דרכים, ביציאת מצרים נתן להם כסף הרבה ורכוש גדול, במעמד הר סיני נתן להם שט"ר היינו התורה הקדושה, ובגמר

בנין בית המקדש בהשראתו שכינתו בתוכנו היינו בביאה, יהי רצון שנזכה לבנין בית המקדש במהרה בימינו אמן:
חסלת ספר דברים

לקוטים

איתא בגמרא (שבת קיח.) עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. ויש לדקדק בזה כמה דקדוקים. ואפשר לומר עד"ז, דהנה עיקר העבדות הוא לכסות ולהסתיר הבחינת קדושה שיש לו על ידי איזה מצוה שעושה או על ידי תורה ותפלה, שיהיה מכוסה מעין כל חי, דכשאינו מסתיר ומכסה הבחינת קדושה שלו אז יכול להיות שיפול במחשבתו בשעת מעשה המצות בחינת גסות הרוח ח"ו כדי שבני אדם ישבחוהו, או יכול ליפול במחשבתו בשעת עשיית המצוה מחשבה זרה ח"ו בשביל הנאת עצמו כדי שירחמו הבריות עליו על ידי שיראו מעשיו הטובים, ואז הוא בבחינת נצרך לבריות, היינו שנצרך לבריות או שישבחוהו או שירחמו עליו.
והנה בחינת קדושה מכונה בשם שבת, וזהו עשה שבתך חול, היינו הבחינת קדושה שלך תעשה בחינת חול, היינו שתכסה ותסתיר אותה עד שתהיה בעיני הבריות בבחינת חול, ואז ואל תצטרך לבריות כנ"ל, יהי רצון שנזכה לזה אמן:
איתא במדרש כשגמר שלמה המלך ע"ה את בנין בית המקדש עמדו שני צפרים על הגג ואמר אחד לחברו הלא אתה רואה את בנין הגדול הזה ואם ארצה אני אוכל לקלקל אותו בתנועה אחת, שמע המלך בדבר ההוא וקרא אותו ושאל לו על זה האיך אפשר כ"ז, והשיב מה איכפת לך רשאי אני להתפאר לפני אשתי ע"כ.
הענין הוא, כי הצפור זה היה היצר הרע והשטן אמר שאפשר שאקלקל את כל הבנין שלא ישרה השכינה בהבית הקדוש ויהיה כל עמלו לריק ח"ו, ושאל לו המלך היתכן, איך שאני גרשתי אותך על ידי תשובה ומעשים טובים מכבר ועל ידי כמה יגיעות ועדיין אתה מתפאר עלי. ועל זה השיב לו, בדבר עברות גשמיות ח"ו בוודאי אי אפשר להסית אותך, רק בדבר קל כזו שתאמר כך לאשתך ר"ל בטוב גמרתי הבית הזה, ובתוך כך יכנס בו שום טינא של גסות הרוח ולא תשרה השכינה עי"ז כמ"ש (ישעיה נז טו) אשכון ואת דכא וגו':
בשבת הסמוכה אדר אמר בסעודת שחרית, שבעת שאמר קדושת כתר בפ' הן גאלתי אתכם אחרית כראשית, אנהירינהו לעיינין משמיא זה הפירוש על פי מה ששמע **מהרב החסיד הצדיק המפורסם בוצינא קדישא איש אלקים קדוש יאמר לו אב"ד דק"ק**

בארדיטשוב נבג"מ זי"ע, שאמר הפירוש בגמרא (ר"ה יא.) בניסן נגאלו ובניסן עתידין לגאול, שלאו דוקא בניסן, כי יכול להיות הגאולה בחודש אדר, רק שהגאולה תהיה בבחינת ניסן. ועל פי הקדמתו נ"ל הפסוק הן גאלתי אתכם אחרית כראשית, כי חודש אדר הוא אחרית לחדשי השנה, וחודש ניסן הוא ראשון לחדשי השנה, וזה פירוש הפ' הן גאלתי אתכם אחרית, ר"ל שאוכל לגאול אתכם בחודש אדר שהוא אחרית לחדשים, כראשי"ת ר"ל בבחינת ניסן שהוא ראשון לחדשים, אמן כן יהי רצון:

סגולה ועצה שיוכל אדם לקשר מחשבתו אל הדיבור בתפילות שבת הוא לראות לקרות הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום דווקא ביום וא"ו ערב שבת קודש, והטעם, כי תורה שבכתב מרמז על בחינת המחשבה, ותורה שבע"פ שהוא פירושי התורה מרמז על בחינת הדיבור (ע' ת"ז ת' כא נ:), ע"כ קריאת הפרשה עם התרגום שהוא פירושו, שקורא ביום וא"ו עש"ק, עושה פעולה שיהיה דבוק ומקושר אח"כ בש"ק בעת התפלה מחשבתו ודיבורו כאחד:

בעת יארצייט (כ"ד טבת) של ההרוגים שנהרגו ברעידת הארץ בעיר צפת תובב"א (בשנת תקצ"ז), אמר דרוש, וסיים בפירוש הגמרא בפרק חלק (סנהדרין צח.) שאלו תלמידיו את רבי יוסי בן קיסמא אימתי בן דוד בא, אמר להם כשיפול השער הזה ויבנה ויחזור ויפול ויבנה ויחזור ויפול ולא יספיקו לבנותו עד שבן דוד בא ע"כ. ואמר, כי שע"ר אותיות רע"ש, גם בגימטריא צפ"ת, וזה כמה שנים שהיתה רעש גדול ב' פעמים בארץ ונהרגו כמה נפשות ר"ל, ואמר שזהו נפילה אחרונה, ועד שלא יספיקו לבנותו בן דוד בא אמן כן יהי רצון

ברוך נותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה

שו"ת

תשובה, בנדון השאלה באשה שהרגישה שנפתח מקורה ובדקה תיכף בחלוקה ומצאה כתם גדול ממראה הטהור, רק שבתוך הכתם היה כמו נקודה קטנה אדומה.

נלע"ד שיש להתיר, וראיה ברורה לזה מדברי תרומת הדשן בסימן רמ"ו הובא בש"ע סימן ק"צ, באשה שהרגישה שנפתח מקורה להוציא דם ובדקה ולא מצאה כלום טמאה, והביא התרומת הדשן ראיה לזה מהא דאיתא בגמרא פרק הרואה כתם דף נ"ז ע"ב, דפריך אנמצא לאחר זמן פטורין מן הקרבן, אי דארגשה אמאי פטורין, אלמא סברא דאורייתא היא מדחייבי עלה קרבן, וכיון דסברא דאורייתא היא הוה כמו למ"ד וסתות דאורייתא דאפי' בדקה ומצאה טהורה טמאה וכו', עכ"ל תרומת הדשן.

והנה יש להקשות, וכי מאי ראיה היא זו, דהתם דם שנמצא על העד תלינן שבא בהרגשה, כי אין דרך הדם לבא שלא בהרגשה, ולכך חייבין בקרבן, ולא מחמת ההרגשה בעצמה רק מחמת שהדם בא בודאי או קרוב לודאי בהרגשה, דאי לא אמרת הכי א"כ קשה למאי דמשני לעולם דארגשה ואימא הרגשת שמש הוא, כיון דמספקא לן דלמא הרגשת שמש הוא אמאי אותיום חייבין בקרבן, דהא בעינן הרגשה דווקא, אלא ודאי דהדם מעיד על ההרגשה, אבל ההרגשה לחוד מנ"ל דמוציאה דם.

וראיתי בדרכי משה סי' קפ"ח הקשה קושיא זו על דברי תרומת הדשן הנ"ל, והניח בצ"ע יעו"ש, ולפי הנראה דחאה מהלכה, ובש"ע לא הגיה כלום אדברי המחבר.

ונלע"ד דשפיר הוכיח התרומת הדשן דהרגשה לחוד מעיד דאיכא דם, דאי לא נימא הכי, מאי קא קשיא ליה אשמואל דאמר דבעינן דווקא הרגשה, דלמא מיירי דארגשה מקודם וגם אח"כ, ולזה לאחר זמן פטורין מן הקרבן, דאימר דם אתא בהרגשה שניה. ובלאו הכי מוכרח לומר כן גם למאי דמתרץ דאימר הרגשת שמש הוא, דאמאי פטורין דהא אח"כ וודאי לא הרגישה ודם אינו בא שלא בהרגשה, אלא ודאי דהרגישה אח"כ גם כן, או בעד הקינוח נמי שייך הרגשת עד, וא"כ נימא דמיירי דהרגישה מקודם ודאי, ומכל מקום פטורין מקרבן משום דמספקא לן בהרגשה אחרינא, אלא ודאי דהרגשה מעיד על דם בודאי, וקיימו דברי התרומת הדשן להלכה, וכ"ז ברור לע"ד.

והשתא קשה, מאי קא פריך על שמואל, דלמא מיירי בראתה מראה טהרה ומראה אדום כנ"ל, וא"כ תלינן ליה בשני ראיות ולא ידעינן אם מראה טהור היה בראיה ראשונה והאודם בשניה או להיפוך, ולכך פטורין. אלא ודאי דאי אפשר לומר הכי, דא"כ גם אותיום פטורין, דלא תלינן הרגשה במראה אודם ואנן הרגשה בעינן דווקא לאודם.

והנה בנדון שזכרנו הרוב ככולו הוא ממראה הטהור ותלינן ההרגשה בו, וגם הוי ספק ספיקא, ספק מעלמא וטהורה אפילו מדרבנן כיון דמצוי הוא פחות מגריס ולא גזרו ביה רבנן, וראיות החוות דעת (סי' קצ ביאורים ס"ק לז) ותשו' מהר"י בג"ש (גבעת שאול סי' סז) נדחו, יעוין בסדרי טהרה הלכות נדה, ודוק.

כ"ז נראה לי ברור להלכה ולמעשה, אחרי אשר יסכימו כבוד בית דין הצדק ומורי הוראה דפה ק"ק זיטאמיר.

תשובה מהרב זללה"ה על היתר עגונה

הנה הספיקות הנופלים בהיתר עגונה זו רבים המה ואבארם:

א חשש שאלה אם אמנם גם בתוכם טלית ותפילין, שטלית לא מושלי אינשי לדעת מהרי"ט ז"ל (ח"ב סי ל"ה) הובא בג"ע, קשה הדבר לסמוך על זה לבד, וראיתי בתשובות

מהאחרונים חולקים על זה, גם נראה ברור דהוא לא כתב כן אלא בציצית שהולכים כל היום כולו, אבל בטליתים שלנו שלובשים רק בשעת תפלה ניחא ליה לאינש למעבד מצוה בממונו (פסחים ד:):

ב יש לספק, דלא סמכינן אטביעת עין דעד אחד בבגדים רק בצורבא מרבנן, כדעת הרמב"ם ז"ל גבי גט מעוגן בב"ש (הלכות גירושין פ"ג ה"ט, וע' גיטין כז:), ולדעתי אפשר לומר דגם הרא"ש ז"ל (גיטין פ"ג סי' ג) מודה בכאן, דבגופו של עדות אחמרו רבנן טפי כדאיתא בבכורות (מו:), וגדולה מזו כתב הגאון בספר מים קדושים בסופו דאפילו סימן מובהק ביותר לא מהני בכאן מחמת האי טעמא יעוי"ש, ואם אמנם נראה דבסימן מובהק ביותר לא חיישינן לזה כדאיפסק הלכה קבועה בזה (שו"ע אבה"ע סי' יז סעי' כד), וגם יש ראיה מהגמרא (יבמות קכ:) דמקשה מחמור בסימני אוכף ומקושר בארנקי כו', ומה מקשה דלמא שאני הכא דמחמרינן טפי דבעינן פרצוף פנים עם החוטם ולא סגי בפדחת לחוד כדאיתא בבכורות (דף מו:), אלא וודאי דזה רק בעינן הכרה דבעינן הכרה דליכא למיטעי בה כלל, אבל לענין סימנים דלא שייך בהבחנת בני אדם לא מחמרינן בזה כלל, אדרבה מקלינן בזה כמו שכתב הרא"ש ז"ל (גיטין פ"ג סי' ג) על דעת הרי"ף ז"ל דלא תקשי הלכתא אהלכתא, וכן כתב הבית שמואל (סי' יז ס"ק סח) דמקילינן בזה טפי מלגבי ממון, אבל לענין הכרת בגדים בטביעת עין שפיר יש לומר.

ובזה אתא שפיר דלא קשה כלל קושית מהר"ל ז"ל מפראג (הובא בבב"ש סי' יז ס"ק סט), מאי טעמא לא קתני במתניתין רבותא אפילו אם יש טביעת עין בבגדים, דאדרבה זו רבותא טפי גבי בגדים:

ג יש להסתפק מחמת שלא נמצאו הבגדים עליו, ודעת הב"ש (סי' יז ס"ק סט) דלא מהני, הגם שראיתי קצת מהאחרונים חלוקים עליו, אפשר דאין לסמוך על זה, ובפרט שראייתו נכונה כאשר נבאר, דעיקר ראייתו מדבעינן אוכף שעל גבי החמור (יבמות קכ:), והא באבידה לא חיישינן לשאלה (יבמות שם תוד"ה כליו), ואוכף לא משאיל אינשי, ואפילו הכי בעינן על גבי חמור משום חשש אבידה, דלא כמו שראיתי באיזה תשובה שראייתו מפירות (ב"מ כד:), משם באמת אין ראיה, אבל מאוכף מוכח כדרכו חיישינן להני אע"ג דמזדהיר ביה טפי:

ד יש להסתפק מחמת דברי הבית יוסף בשם הריטב"א ז"ל (ע' ב"ש ס"ק הנ"ל) דאם סימנין דרבנן חיישינן אפילו בכלים דלא מושלי, ואם אמנם הבית שמואל (שם) כתב דאין הסוגיא כדבריו, והנודע ביהודה ביאר דברי הבית שמואל, דהוא מהא דמקשה הגמרא מחמור בסימני אוכף אם סימן דאורייתא, הלא אם סימנין דרבנן קשה ג"כ, וגם

המקשה אליבא דאמת, חמור בסימני אוכף היכא מהדרי מדאורייתא עם סימני דרבנן אפילו בעדי אוכף לא מהני, והנ"ב פלפל בזה הרבה יעיי"ש בדבריו, ודחה אותה מהלכה. **אך** כתבתי בתשובה אחרת סימן ל"ב דלא קשה כלל, למה דפסקו הפוסקים (ע' ב"ש ס"ק עג) דסימנין מצטרפין, והגאון בעל אבן העוזר בתשובה הנדפסת בש"ע אבן העזר קטנים, הוכיח במישור דסימנין מצטרפין את עצמן, אי סימנים דרבנן מקמינן לקרא בשיש סימן א' בגופו של חמור וסימן מובהק ביותר באוכף, דאע"ג דחשש שאלה מגרע כח הסימן ונעשה כסימן אמצעי, מכל מקום סימנין מצטרפין ומהדרינן, אבל אי סימני דאורייתא ליכא למימר הכא, דכבר סגי בסימן החמור, ובדליכא סימן בחמור החשש שאלה מגרע כח הסימן לגמרי, דהא כיון דאמרת סימנים דאורייתא אין חילוק בסימן אמצעי לסימן מובהק ביותר, וגם אם תאמר דחשש שאלה חששה מועטת ומגרע רק כח סימן אמצעי, ומתניתין איירי רק בסימן אמצעי, מ"מ דסברא הוא קרא למה לי כיון דסגי בסימן אמצעי בגופו מהני באוכף סימן מובהק, אבל אי סימנין דרבנן אצטריך קרא לסימנים מצטרפים, וכל שכן דניחא טפי אי לא חיישינן לשאלה דיחיד כדעת הגאון חכם צבי בתשובה כ', וגם לפי מה שראיתי בתשובות אחרונים אינני זוכר אם בתשובת כנסת יחזקאל או בתשובה מ"כ, דהאי אם יש סימנים בגופו או בכליו לא מיירי בסימן כליו, רק שהכלים הם סימנין על גופו ובאמת הם ניכרים בטביעת עין, וכתב בזה לתרץ קושית מהר"ל מפראג, פשיטא דלא קשיא כלל וכדכתבנא, ובאמת שהדין נותן כדבריו דמדוע לא עלה על דעתו לתרץ בגדיו בחיור וסומק כדתירץ גופו בארוך וגוץ, אלא ודאי דמשמע ליה דכעת לא קאי על כליו, ואפשר ראיתי שם בתשובה ראיה זו:

ה האחרון הכביד, דדעת הט"ז ז"ל (אה"ע סי' יז ס"ק מו) דאפילו אי לא חיישינן לשאלה מכל מקום אם נמצאו רק כליו לא חיישינן כלל, וכתב דזה פשוט אפילו לתינוקות של בית רבן, ובאמת המקרא מסייעו דהוצרכו השבטים לטבול את הכתונת בדם (בראשית לז לא), דאם לאו הכי היה מחזיקו בחזקת חיים ויחפש אחריו, והכתונת היא דלא משאיל ליה, דאם לא כן לא מהני להו:

ואם באנו לסמוך בזה להתיר מכח דברי הרא"ש ז"ל בתשובה, מחמת דנודע שנסע עם העגלה הנכרי הזה, כמו שכתב הרא"ש ז"ל בנכרי שאומר שהיהודי שהלך עמו מת בדרך וידעינן שאחד הלך עמו מתחלה, אשתו מותרת להנשא, גם זה קשה מאד, חדא דהט"ז ז"ל (אה"ע סי' יז ס"ק יח) הקשה על דבריו ודחה אותם מהלכה, ועוד דחיישינן כאן דלמא עוד אחד נתלוה עמו בדרך, והוא זה שמת, ובעלה של זו ברח וניצול, הקשה זה על הרא"ש ז"ל מדוע לא נשאל אותו, ע"כ משמע ומוכח מזה דלדעת הרא"ש ז"ל לא חיישינן

גם לזה, וכן ראיתי בתשובה אחת דלהרא"ש ז"ל לא חיישינן להכי, אבל לפי המבואר בתשובת הרא"ש לא משמע כן, רק אפשר לומר דשם ל"ח לזה משום דאמר עמי, ואם היה עוד אחד היה לו לומר עמנו, אבל בנידון דידן ניחש להכי. הן אמת שבתשובה משאת בנימין התיר גם בזה, אבל אין ע"ז ראיה מדברי הרא"ש ז"ל.

ועוד יש ליחוש בנדון זה, מחמת שלא נמצאו אצל הנכרי ולא בסמוך לו כלל לא הוא ולא בגדיו, ועוד דגם את הנכרי לא הכירו תיכף בעלותו מן המים ואין הכרתו כלום, וגם כמה ספיקות בהכרת הנכרי גופא, ובפרט לפי הגבית עדות אשר כעת אינו מבואר רק שאיש מוכר טילביס נסע עם הנכרי ושמא אחר הוא.

והנה אחר כל אלו הספיקות הנופלים בזה, היה נראה לכאורה דאשה זו בחזקת אשת איש גמורה היא, גם לדעת המבי"ט ז"ל הובא בק"ס, דהא לא ידעינן כלל שבא בזה הדרך, ובלאו הכי האחרונים חולקים על דבריו:

אמנם כאשר יבורר שיש כאן סמ"ב בכליו, וגם אפשר דברים דלא חיישינן בהו לשאלה, נראה דיש להתיר האשה הזאת.

וטרם נבא לביאור היתר הזה של אשה זו, מוכרח אני לבאר טעם לדברי הט"ז ז"ל דאם לא נמצא רק בגדיו אין להתיר, למה חיישינן בזה טפי משאלה ואפילו אי לא חיישינן לשאלה חיישינן לזה, אם נימא דזה שכיח יותר משאלה ואף אם לא חיישינן לשאלה חיישינן לזה, היא כנגד הסברה באמת, דשאלה שכיחי יותר ויותר ממאי דהוא האביד את בגדיו והפקיר אותו והוא שוטה גמור.

ואם נימא דהיתה על פי איזה סיבה קרובה שניצרך לזה, מ"מ קשה, דגם אם נמצא מלובש בהם נמי ניחש להכי, דהא מציאה ודאי שכיחי. אין לספק בזה, דהא בעבור זה אינו מיאש עצמו דמימר אמר סימנא אית לי בגוה, וגם בלאו הכי אין לספק בזה כלל.

וגם אין לומר דבנמצאו על גביו יש חזקה כל מה שיש תחת ידי אדם היא שלו, כאשר הוקשה בתשובת נ"ב על חשש שאלה, ובלא נמצאו על גביו לא שייך זה, ז"א, דגם בנמצאו על גביו ניחש דבעל הבגדים כבר הפקיר אותם אם ברצון אם באונס והאיש שמצאם ולבש אותם הם שלו ממש.

אלא ודאי טעם דברי הט"ז, הוא משום דבאין נמצאים על גבי איש מוקמינן יותר בחזקת חי כיון שאין כאן שום אדם מת לפניו, אבל בנמצאים על גבי איש, הנה כבר אחד מת נמצא דהוא בעל הבגדים, אם אמנם היה אפשר לומר דדא ודא אחת הוא, דגם בנמצאו על גביו יש לומר דהוא מרובא דעלמא ולא שדינן ליה בתר זה, הגם דראיתי בנודע ביהודה (סי מג) שתמה על דבר זה וכתב וכי זה האיש בעל האשה אינו מרובא דעלמא, דבריו

צ"ע, דהדבר פשוט מבואר בש"ס דזה מקריא רובא, גבי רוב וקרוב הולכין אחר הרוב (ב"ב כג:), וא"כ דדא ודא אחת הוא, ושאלה עדיפא יותר דשכיחי יותר ויותר, מ"מ דבר פשוט הוא לבעל הט"ז ז"ל דהא עדיפא, משום דהכא תרתי - חזקת חיים, ורובא דעלמא ממש, דרוב בני אדם מתים על מטותיהם ומיתתן נודעת, ובנמצאים עליו אין כאן רק רובא דעלמא, וקרא מסייע ליה, ושפיר כתב ואפילו תינוקות של בית רבן יודעים זה.

אך במה דכתב בנטבע ג"כ חיישינן לאבידה יותר משאלה, עדיין לא נתבררו לי היטב, אם אמנם לשאלה לא חיישינן במים רק לאבידה, זה פשוט הוא, והלבוש (לבוש הבוץ והארגמן אבה"ע סי' יז סעי' לב) המציא זה בעצמו, דגם דלא חיישינן לשאלה במים לאבידה חיישינן, דעשה זה להצלת נפשות. אמנם כתב דהלבוש המחובר בקרסים לא חיישינן לאבידה, ומלתא דמסתבר הוא דאין לו פנאי לעסוק בזה באשר המים הזדונים עברו עליו ונחלים ישטפוהו .

וגם הראיה שהביא מהא דמארכובה ולמטה לא זכיתי להבין כעת, דאינו דמיון זה לזה, מ"מ לא נסיר ח"ו מזה כאשר כתב, חלילה וחלילה הלא הוא מאביר המורים כהלכה.

ואחרי אשר נתברר הטעם כדברי הט"ז ז"ל, עתה נחזי בנדון דידן, הנה נמצאו הבגדים מלוכלכים בדם, וגם הפ"א מונחים בצידם, נראה דבזה לא חיישינן לאבידה אי לא חיישינן לשאלה, והמקרא מסייען לכאורה, דאחר הטבול בדם אמר טרוף טורף (בראשית לז לג). אך אין משם ראיה גמורה, דשאני יעקב אבינו ע"ה דודאי היה מבחין בין דם לדם אי הוא דם הנפש אי לא, אבל אנו אין בקיאים ואין מבחינים בזה איכא למימר דם מכה הוא, וגם על הפאות לא נסמוך.

וגם בלאו הכי לא מהני בכאן, דהא אין סימן בבגדים המלוכלכים, מ"מ כיון שנמצא גלגולת מאדם בקרוב וכבר ידעינן שמת אדם בכאן תלינן דזה הוא, ולא אמרינן בזה רוב וקרוב הולכין אחר הרוב. דזה הוי כמו חשש שאלה וגרע מניה כדכתיבנא, ואי לא חיישינן לשאלה כל שכן דלא חיישינן לאבידה.

ובעיקר הדבר אי אזלינן בזה בתר רובא דעלמא, נראה לדעתי דיש לומר דלא חיישינן בזה להכי, וראיה לדבר זה מדברי הרמב"ם ז"ל בהלכות רוצח ושמירת נפש פ"ט הלכה וא"ו שכתב ז"ל אם יש עוד גדולה רחוקה מזו וכו', ולא כתב דבעינן יושבת בין ההרים (ע' ב"ב כג:), שמע מינה דלא אזלינן בתר רובא דעלמא רק אחר רוב הקרוב, וכמו שכתב שם הכסף משנה על דברים אלו יע"ש. שהטעם נראה לי, דאפשר לומר משום דאין שם רגל בני אדם מצוי, והרי זה דומה ממש למה שכתב הרא"ש ז"ל כלל נ"א בתשובת מכלוף בן מלול בסופה יעו"ש.

ואם אמנם בדין הרמב"ם ז"ל הוא לגבי ההורג, ובנידן הרא"ש ז"ל הוא נידן ההורג אפשר דדא ודא אחת הוא ואפשר עדיפא מזה, וקצת ראיה לזה לכאורה ממתניתין (סוטה פ"ט מ"ג) נמצא הראש במקום אחד והגוף במקום אחר, מוליכין הראש אצל הגוף דברי רבי אליעזר, ומוקי לה בגמרא (סוטה מה:) לענין קבורה, ואמאי לא חיישינן דלמא שני מתים נינהו דלשדינהו בתר רובא דעלמא, דזה שנמצא הראש לחוד היה יושב על החמור או על העגלה והותז ראשו ונפל לארץ, והוליך הרוצח הגוף עם הבגדים שעליו למקום אחר מוצנע מזה ומוסתר מבני אדם בכדי להפשיטו מבגדיו ולחפש את כל אשר לו, או חיות גררוהו להגוף. וזה הגוף ממת אחר, וראשו איגנדר למקום אחר, למקום שהיה שם כלבים וחיות ואכלוהו, או נפל למים, ואין קוברים שני מתים כאחד, ואי משום דצריך לקוברו כלו כאחד, מ"מ הא עדיפא משום דרובא דאורייתא, וגם כאן נמצא כאן היה זה המונח לפנינו, או דלא תלינן בשני בני אדם משום דאין שם רגל בני אדם מצוי לא חיישינן לגבי ההרים בתר רובא כלל , ומיהו יש לדחות בקל.

מכ"ז נתבאר דלא חיישינן הכא לאבידה אי לא חיישינן לשאלה, ואפשר אי חיישינן לשאלה.

ועתה נבוא לביאור אי חיישינן הכא לשאלה אי לא, נראה דיש מקום לומר בכאן דלא חיישינן לשאלה, דהנה הרא"ש ז"ל כתב בתשובה ה' סימן ב' על הך עובדא המוזכר בגמרא בישראל ואינו יהודי שהיו מהלכין בדרך, ובא האינו יהודי ואמר חבל על יהודי שהיה עמי בדרך ומת וקברתיו והשיאו את אשתו וכו', ולא הוזקקו ב"ד לחקור מן האינו יהודי אם היה אותו היהודי שנתלוה עמו כי שמא אותו היהודי הלך לדרכו ושוב נתלוה אחר עמו ומת אותו האיש, אלא כיון שאותו יהודי נתלוה עמו תלינן בוודאי שאותו היה שמת וכו' עכ"ל הרא"ש.

ובעל הט"ז ז"ל (ס"ק יח) הקשה על דבריו אלו ה' קושיות, קושיא א', מדוע לא נשאל אותו בזה וכו', והלא אפילו בלא חילוף יש חשש שמא נתלוה עוד ישראל אחר ומת אותו שנתוסף ואותו שהלך מכאן הוא חי וכו'. תו קשה טובא, למה לא ניחוש לחילוף ישראל אחר וכו' והלא מצינו שיש חשש בסימני בגדים של מת דאימר שאל אחר אותם בגדים וכו'. ותו דמצינו בפ' האשה שלום (יבמות קטו.) בההוא דבשילהי הלולי איתלי נורא בי גנני אמרה להו דביתהו חזו גבראי וכו', ואפילו הכי חיישינן שמא זה האיש הלך משם ואינש אחרינא בא שם וכו'. ותו דבפ"ק דביצה (י:) דזימן שחורים ומצא לבנים וכו' דחיישינן בסוגיא שם שמא אלו שהניח פרחו והני אחריני נינהו וכו' ואפילו הכי

חיישינן לחילוף כל שכן כאן דיש איסור דאורייתא וכו'. ותו קשה טובא במעשה השני דהיינו קולר של בני אדם וכו' עכ"ל הט"ז יעו"ש.

והנה קושיא א' יש לתרץ בקל, דכיון שאמר הא"י יהודי שהיה עמי, משמע שלא היה אחר עמו. וקושיא השלישית כבר תירץ בתשובה נודע ביהודה שהיה ניכר שם שהיו שנים. וכן קושיא ד' יש לתרץ דהתם כבר חזינן דאינם במקומם. וקושיא ה' יש לתרץ, דכיון שאמר שהלכו מאנטוכיא והיה ידוע שלא הלכו משם חבורה אחרת. אכן קושיא ב' זו קושיא גדולה ותימא רבתי הוא, והיה קשה לי גם מקודם רואי דברי בעל הט"ז ז"ל:

ונראה לענ"ד דיש לתרץ, דהנה כלל מסור בידינו דאמרינן כאן נמצא כאן היה (כתובות עה:), והנה יש בזה אופנים חלוקים, בנמצא במקומו אז אמרינן דלא נשתנה כלל מכמות שהיה בתחלה, ואם ידוע לנו שלא היה מתחלה כך, מ"מ חיישינן דזה זמן רב שנשתנה, דמזמן לזמן מחזיקינן כמבואר במגן אברהם בסימן תס"ז (סקי"ח), אבל כשלא נמצא במקומו אמרינן כאן נמצא וכו' ולא היה במקום אחר כלל, כמבואר שם במגן אברהם.

והנה דברים אלו מבוארים בכתובות דף ע' בסוגיא דנמצאו עליה מומין בעודה בבית אביה, היינו דין הא' - דאמרינן על האב להביא ראיה, וכשנכנסה לרשות הבעל על הבעל להביא ראיה היינו דין השני, ולאו מטעם חזקה קמייתא אתיין עלה, דאפילו אי איכא לספוקי דלמא נולדה במומין הללו לא חיישינן להכי, ומפקינן ממון מן הבעל דמי כתובתה אע"ג דאיכא חזקה דממונא, כן כתב הגאון נודע ביהודה בתשובה (אבה"ע סי' לא), וכן מבואר בתשובת הגאון חכם צבי (סי' ג), וכן כתב הגאון בספר הכתובה, וכן מוכח גם כן מדברי הט"ז ביו"ד (סי' שצז ס"ק ב), דהא חזקת חיים לאו כלום הוא ואעפ"כ על בעל הפרה להביא ראיה, והיינו משום דאמרינן כאן נמצא וכאן נתהוה.

וגדולה מזה כתב הנודע ביהודה שם, דאפילו אם הוא מתנגדת לחזקה קמייתא מ"מ מהני אפילו לאפוקי ממונא.

אך הראיה שהביא ע"ז מדברי התוספות (כתובות עו:) בד"ה כל שנולד ספק ברשותו וכו', נראה דלפום רהיטא וחריפתא כתב כן, דאי אפשר לכאורה לישב הגירסא זו בתוספות, רק כמו שהגירסא עתה על פי הגי' מהרי"ב, וכך היתה הגירסא לפני הריב"ש ומהרמ"ש וספר הכתובה.

מ"מ נראה מאן דתנא הכי בדברי התוספות לא משתבש, ולדעתי נראה דכן היתה הגירסא לפני בעל הסמ"ע ז"ל בסימן רכ"ד (חו"מ ס"ק ג), דאם כפי ההג"ה כבר קדמו התוספות בקושיא, אלא ודאי דגם התוספות סבירא להו דשם אין הולד ברשות בעל החמור, ולא מהני ליה משיכת בעל הפרה את החמור כתירוצו של הסמ"ע, וכן תירץ בספר הכתובה,

וע"ז קשיא להו מפני מה אם נכנסה הפרה עם ולדה אח"כ לרשות בעל החמור אמאי צריך בעל הפרה להביא ראיה, הלא הספק נולד ברשותו ונימא כאן נמצא כאן היה מדין א', אע"פ שהוא מתנגד לחזקת מעוברת ולחזקת ממון.

ולשיטת הרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל קושיא זו חזקה מאוד, דגם גבי אם מת החמור ס"ל דאזלינן בתר חזקת מקום ומוציא מיד חזקת הגוף, ולמה לא נימא כן גבי ילדה הפרה, ולכאורה שני החזקות שווין כאן נמצא בדין א' וכאן נמצא בדין ב' כשיצויר שהוא סותר גם החזקה דמעיקרא.

ולפ"ז היה נראה דגם אם יביא הבעל ראיה דהיה בה מומין הללו מקודם, והיא אומרת שנתרפאו, אפשר דמהימנא, אם לא משום דנימא דנגלה בהתייהו ולא נתרפאו לגמרי, אך זה ודאי דלא מטעם סייעתא דחזקת הגוף מהימנא, דאפילו ספק אם נולדה בע"מ, וגם לא מטעם תורת רובא דעלמא, דאפילו אם היה בה מומין אחרים דכבר יצאה מחזקת הרוב במומין אחרים הנודעים לו, מ"מ צריך הבעל להביא ראיה שהיה בה מומין הללו, כלישנא דמתניתין ברישא וסיפא מומין הללו מומין אלו דווקא.

והנה הגאון בספר מקור חיים על הלכות פסח בסימן תס"ז, הקשה מ"ט גבי מומין אזלינן בתר רשות, וגבי קופה אזלינן בתר מקום. גם הקשה, מדוע לא אמרינן גבי חביות שהיה מפריש וכו' ונמצאת חומץ, שאם הוא במקום אחר כאן נמצא כאן היה. וכן הקשה מדוע לא נימא הכי גבי בהמה שנמצאת טריפה, שאם שינתה מקומה קודם שחיטה לא נאסר חלבה למפרע. ותירץ, דלא תלינן במקום אם אין לתלות הריעותא במקום מציאתה, וגבי רשות לענין מומין ולענין מת החמור וגבי שבח איכא למימר מזלא דהאי גברא גרים יעו"ש.

ולפי דעתי לא הועיל כלל בתרוצו, דאכתי קשה אם מכר את הפרה ונמצאת טריפה, נימא דמזלא דהאי גברא גרים ונתיר חלבה למפרע, מה שקדים למכירה. ותו קשה דגם שם מדוע לא נימא אם נמצא טריפות מנוקב על ידי קוץ ומחט והוגלד דנעשה מחיים נימא כאן במקום זה בלעה המחט. ותו דגם אם נמצאו עליה מומין והיא בבית אביה נתלי בזה, ומה לנו בזה שהיא ברשות אביה לשאר דברים, הלא עיקר חלוק הרשויות משום דתליין במזליה דנסתחפה שדהו, וא"כ אין בזה מרפא לקושייתו.

וראיתי בספ"מ מפקפק בזה דנילף איסורא מממונא ומטומאה וטהרה, אך לפי הנראה יש הרבה ראיות בגמרא ופוסקים דילפינן זה מזה, גבי בדיקת חמץ (פסחים ט.) על ובדק וכו', וכן איסורא מממונא הקשו התוספות בב"מ דף כ' ע"ב מדוע לא נילף הלא ממון חמור, ותרצו משום לעז אי משום חומרא דאשת איש, והפוסקים הביאו חזקת כאן נמצא

כאן היה גבי אשת איש, ולדעת הנמוקי יוסף גבי אשת איש קול ממון כאשר נבאר לקמן בעז"ה, וא"כ הדרה קול.

וסבור הייתי לומר דלכך אזלינן בממון וחמור וטריפה בתר רשות, דלא מבטלינן המעשה שעשה הבעל והכניסה לחופה, וזה קנה החמור ובהמה לשחיטה, דלא מבטלינן מעשה הנעשה לפנינו, וכמו שפירש הריב"ש ז"ל תרוצו של התוס' בד"ה כל שהספק ברשותו יעו"ש, והובא דבריו במהרמ"ש ז"ל.

אך אי אפשר לומר כן כלל, דא"כ מאי מקשה הגמרא דף ע"ה ע"ב משתתארס לא, ואמאי לימא כאן נמצא כאן היה, הלא עיקר הטעם דאין לנו לבטל המעשה, וזו קושיא גדולה וצ"ע על הריב"ש ז"ל, אך בלאו הכי כתב המהרמ"ש ז"ל דהוא דחוק לפרש כן דברי התוס', והריב"ש גופיה נראה כמסתפק בפירושו.

לזה נלע"ד דבאמת עיקר כאן נמצא כאן היה היא במקום הולדת הספק, אם נולד במקום הראשון או במקום אחר, והנה לענין איסור כבר היה הספק אצלינו מקודם כי לא היה לה חזקה מבוררת רק מכח רוב בהמות, אבל עכ"פ כבר היה ספק, ואין נקרא המקום הזה הולדת הספק. אבל לגבי מומין ואינך עיקר הספק הוא מחמת רשותו של זה, שמקודם לא היה במה לספק לענין זה וכעת הרשויות מדייני' זע"ז, לזה ברשות תליא מילתא, ואם היא ברשות אביה ברשות זה נולד הספק, ודוק היטב כי סברא נכונה היא לדעתי.

ולזה גבי חביות לא קשה כלל, דהתם ג"כ הספק אם היא ברשות כהן, והיא עדיין ברשותו ליתנה לכל כהן שירצה, ואם נתנה כבר לכהן אז באמת אכתפא דמריה וכו'. אבל גבי קופה שהיתה בדוקה מתחלה לא היה בה ספק כלל מקודם כי היה לה חזקת ברירה.

והנה לפי זה נראה דלא קשה כלל קושיית הט"ז, דהא דחיישינן בבגדים, היינו משום שהוא במקום אחר, אמרינן בכאן נשאלו הבגדים לזה, והיה לזמן שאילתו שלו עד שעת מיתתו, חזרו הבגדים לבעלים, וזה לבש אותם במקום הזה, כאן נמצאו על האיש הזה וכאן היו לא במקום אחר, ובפרט שנמצא שנוי במקום הזה, שיצא מי שהוא מחיים למות, ומה שיש לו אינו שלו, ובגדיו הנם באים לרשות אחרת, למה נימא דהוא מת ובגדיו שהיו שלו אינם שלו, נימא שהוא השאיל אותם ובגדיו שלו כדמעיקרא ברשות מרא קמא, ודאי אין כאן לומר שהוא הראשון מחמת כאן נמצא וכו'. אבל בנידון הרא"ש ז"ל הנה לא נודע ולא נולד הספק במקום כלל, ואם נחשוב הנכרי הזה המסיח לפי תומו מקומו של הישראל, הנה היא בנמצא במקומו, ולמה נימא דאחר מת והוא קיים, גם אם יאמר לנו הנכרי מקום מיתה אין הוא מקומו של הודעת והולדת הספק מהנכרי היא ידוע, אבל בנמצא מת במקום, אצל מי שמכירין אותו נולד הספק במקום ונאמר

דהשתא הוא נתחבר, ולפ"ז יפה השיג בעל הט"ז ז"ל על בעל מ"ב ז"ל. אך אעפ"כ נראה דאי אפשר לדמותו לבגדים, דשם מוקמינן להו בחזקת מרא קמא.

ולפ"ז נחזי אנן בנידן דידן דל"ח לאחר ביאתו למקום שנולד הספק כלל, דלא שכיחי שום בני אדם שם ואפשר לא באו שם שום בני אדם מעולם, בזה ודאי אמרינן כאן נמצא כאן היה, כמו שכתבו הפוסקים ז"ל גבי יצחק ריש גלותא, ואי משום שמא השאיל מקודם בואו לכאן, שם לא נולד הספק אצלנו כלל, ובחזקת מקום הראשון הוא, והוא היה קיים ובגדיו לא יצאו מרשותו כלל אפילו על שעה, וכי מפני שאנו רואים במקום זה השתנות נאמר במקום אחר היה השתנות, זה מנין לנו, לא מסתבר כלל לומר כן .

והנה יוקשה על דברי אלה לכאורה מאי מקשה הגמרא חמור בסימני אוכף. באמת ל"ק כלל, דגם שם במקום המצאה שהוא מקום הולדת הספק שם השאילו מקודם, ואם אח"כ הלך משם וחזר ובא לכאן זהו מקומו, ובלאו הכי ג"כ לא קשה מידי דאע"ג דהוא באפשרי לומר דשם לא שייך שאלה אכתי ניחוש לנפילה היינו אבידה דהא נאבד עכשיו, וע"ז משני דלא מושלי, וה"ה במזדהרי ביה טובא, ולא חיישינן לאבידה זמנא אחריתא, וכן מה דמקשה מארנקי וטבעת.

אמנם שם גם בלאו הכי נימא על פי סברת הנמוקי יוסף דרק בעגונה סמכינן על חזקת כאן נמצא כאן היה , וחוץ מזה ג"כ אפשר לתרץ על פי דברי התוספות המבוארים לעיל, דלשבח לא אמרינן כאן נמצא כאן היה, וכבר נתבאר דדברי הריב"ש ז"ל בפירוש דברי התוספות צ"ע, והטעם בדברי התוס' בסברתם דרק בחסרון וגריעותא אמרינן במקום חדש נולד ולא מחזקינן ריעותא ממקום למקום, אבל בתוספות כל כמה דמצינו להוסיף יוסיף.

ובזה מתורץ קושיא אחת וגדולה היא אצלי, מאי מייתי רבא בדינא דיצחק ריש גלותא מהנהו שטרי דנפקי במחוזא וכו', הא שם בודאי נוכל לומר כאן נמצא כאן היה, משא"כ ביצחק ר"ג לפי דעת הרא"ש ז"ל גבי האי עובדא, וגם אם נימא דהם שוים מה שאינו כן, אפילו אם נימא כן מ"מ קשה לדעתי, דלדעתו מחמרינן טפי באיסורא מממונא אפי' במקום עיגון כגון גבי חשש שאלה. אך לפי סברת התוספות הנ"ל לא קשה.

וכן יש להוכיח קצת עוד סברת התוספות הנ"ל מההוא דמחט שנמצא שבורה וכו' כדבעינן למימר לקמן בס"ד.

וכל זה הוא לפי ההגהה אשר בתוספות הנ"ל, אכן לפי' הנ"י אשר בתוספות, סברתם דחוק, וכן לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל כאשר כתבתי לעיל.

אך נראה דלדעתם יש לתרץ, דכאן נמצא כאן היה דדינא קמא הוא מטעם דאוקי דבר בחזקתו שלא נעשה עדיין הכניסה לחופה, כדכתב הריב"ש ז"ל כמו שהובא לעיל , ועיקר קושיות הגמרא מכח כאן נמצא כאן היה השני, דליכא לאפלוגי בזה, דהתם הטעם משום דלא מחזקינן ריעותא ממקום למקום, והיכא דל"ש זה, דאחר אירוסין הי' מומין הללו, ממילא אוקי ממונא בחזקת מריה.

ועם זה היה ניחא דל"ק קושיא התוס' והרשב"א ז"ל בחדושיו על דברי הגמרא התם תרתי והכא חדא, דכאן נמצא כאן היה דדינא קמא לא שייך הכא דהטעם הוא רק משם דעדיין לא נעשה מעשה, אך דחיק קצת בלשון הגמרא, דלפ"ז צריך לומר דאמאי לימא, היא למה נימא כאן נמצא כאן היה דדינא בתרא, אך תירוץ השני לפי' הנ"י הוא פשוט מחמת אפוקי ממונא והיפך ת"ק, תרתי לא דחיין מקמי חדא.

ובלאו הכי לא קשה מהא דמקשה הגמרא מחמור בסימן אמצעי, דחזינן ריעותא בדבריו שאינו אומר סימן בגוף החמור, ואין לו עדים ט"ע דהחמור, ועיין בדברי התוספות יבמות דף קט"ז.

שוב ראיתי שדברי אשר כתבתי לעיל יש להם על מה שיסמכו מדברי הראשונים ז"ל, שכתבו בדין בהמה שנשחטה ונמצאת טריפה, אם יש לתלות שנטרפה סמוך לשחיטה ממש חלבה מותר למפרע, ובאם אי אפשר לתלות בסמוך לשחיטה אסור אפילו זמן רב קודם עד שנים עשר חודש, והיינו ממש כדברי הנ"ל כאשר אבאר טעם פלוגתא ומחלוקתם בזה, דהמתירים הוא מטעם דס"ל דרובא עדיף מחזקה, וכל כמה דלא ידעינן דנטרף בתר רובא שדינן להו, וגם לא היה אפשר באותו פעם לידע בשום אופן, וכהיתרא היא לגבן, ולכך לא חיישינן כלל.

וטעם האוסרים דלא חשיבא להו האי רובא כלל, ולכך אסור למפרע מזמן לזמן הוא, ודעת הרשב"א ז"ל ודעמיה דלא מפלגי בין חזקה לרובא כלל אך דלשחיטתה הוא כמו המקום שגורם לנו לספק ונולד הספק כמו גבי רשויות , ואם אפשר לתלות הטריפות בסמוך לשחיטתו אמרינן כאן נמצא כאן היה, ובאם אי אפשר לומר שבאותה שעה, אין לומר כאן נמצא, והרי היא טריפה לפנינו, כמו גבי נמצאו עליה מומין ועודה בבית אביה.

וכן גבי מת אם אפשר לומר באותו זמן השאיל בגדיו או מכר או החליף וכו' חיישינן, ואם לא לא תלינן בשנוי כלל, ולא חיישינן לזה כלל, ואע"ג דבנטבע חיישינן משום דנוכל לומר דבמקום הזה רחץ על גבי הנהר עם חבירו והחליפו בגדיהם אם בכוונה או שלא בכוונה, ואפשר דכל הנהר כמו מקום אחד הוא דזה סיבת מיתתו וניחא טפי.

אבל בנידן דידן דאין שום חשש שבא אחר לכאן, ולמה נימא שהיה בכאן שני אנשים זה השאיל וזה שאול או מוכר ולוקח. וגם אין לומר בכאן חזקת מרא קמא דבגדים, דהא וודאי דלא השאיל כמה טיליביס לאיש אחד, וגם את הבילעט לא השאיל ועדיף טפי מארנקי וכו' דהכא מתחייב בנפשו, אין לנו לחוש רק למכירה את הטיליביס אם יתברר בהו סימן מובהק ביותר ,וכבר אין בהם חזקת מרא קמא. ולאבידת הפארשפורט או לגניבה, והנה הוא דבר שאינו שוה כלום לא שייך חזקת מרא קמא, וכי לצור על פי צלוחיתו הוא צריך , ולגניבה ואבידה של טיליביס של אחרים ג"כ אין לחוש מחמת חזקת מרא קמא דהא בין כך ובין כך הם של אותו האיש, אך לזה צריך ראיה או ע"א שהם של אותו האיש, ועוד מאן לימא לן דחיישינן לשאלה משום האי טעמא היכא דחזקת כאן נמצא כאן היה הוא לנגדו, ובלא חזקת כאן נמצא כאן היה עומדת נגדו חזקת הגוף, ונגד חזקת ממון גבי חמור לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל.

ואי קשה הא מתניתין סתמא קתני, משמע אפילו אם הוא במקומו, אפשר לומר דל"ק, דהתנא דיבר בהווה דזה וודאי מילתא דלא שכיחי שיהיה בביתו ולא יכירו רק מלבושים, והוא כמעט רחוק המציאות, ומתניתין לאו בהכי מיירי כדקתני אין מעידים אלא עד וכו'. ולדעת המקילין היא דווקא בשלא נמצא שלם, ודבר רחוק הוא שימות בביתו ולא יהיה שלם, ולדעת ר"ת ז"ל מיירי בשלא נמצא רק הראש וגם שיהיה מונח שלשה ימים, אלא מתניתין איירי במת או נהרג בדרך ועלה קאי אע"פ שיש סימנים בגופו ובכליו .

וגם בלאו הכי דעת הרבה פוסקים דלא חיישינן לשאלה כלל, והש"ך בח"מ סי' ס"ה כתב דכך היא דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל, רק דעת הרא"ש ז"ל מפורש בתשובה דחיישינן לשאלה, ונוכל שפיר לחלק כדכתיבנא.

ואע"ג דהרא"ש ז"ל באותה תשובה מיירי בהרוג, אך כנראה שם באותה התשובה נמצא בדרך, ולא כנידון דידן דנמצא רחוק מהדרך מרחק רב, ליכא למיחש לפום מאי דכתיבנא רק שהוא ברח והליסטים מת, וזה דבר רחוק שהלא לא נמצאו שם בגדי לסטים כלל ורוב הורגי נפש היו, וגם לא ידעינן אם היה שם הרבה ליסטים או אחד ותוספת מועט וכו' ולא מחזקינן ביותר מאחד, ואין כאן רובא דעלמא כלל, וכבר אשה זו יצאת מחזקת אשת איש, ונוכל להקל מחמת שאם נמלט מדוע לא הודיע באיזה מקום קרוב את אשר אירע לו וניצול מלבקש איזה בגד וללבוש לעצמו דהא נשאר ערום, לזה וודאי לא חיישינן כלל.

וגם אם באנו לתרץ דברי הרא"ש ז"ל בדרך פשוט, דהא דחיישינן לשאלה הוא משום דיש ספק ספיקא לחומרא, שמא מכר, ואת"ל דלא יצאו מרשותו שמא השאיל, ויש נפקא

מינה בין שני הספקות לענין ממון, ג"כ אינו שייך בנידון דידן דהבילעט והצעטליך אינם שווים כלום, ומה לי אם מכרן או נגנבו וכו', וגם בצעטליך לא שייך בהם מכירה כלל.
וגם אם נאמר לתרץ דברי הרא"ש ז"ל מחמת דשם יש עוד חשש בסימן אפילו מובהק ביותר שמא נמצא עוד אחד, ואת"ל שהוא זה השאול, וסברא זו הובא בתשובת נודע ביהודה סימן נ"א שהגאון מה"ר מאיר מפרשבורג כתב כן אליו, וכן ראיתי בספר אחד שכתב כן בשם חד מקמאי דקמן, דבטביעות עין בבגדיו לא חיישינן לשאלה, אפילו אם נימא דמיירי בטביעות עין המכיר' דווקא, מ"מ בהנך בילעט וצעטליך וודאי הוי כטביעות עין שאי אפשר בשום אופן, דהא נכתב שמו ושם עירו ושם הגראד ושם הגיבערני' והכתב רוסי' וודאי דעדיף יותר מטביעות עין.
ואם נאמר דשאלה שכיח ומצוי מאוד, ולא שייך חזקה ולא שכיחי כלל, ולא דמי להההוא דחבל על יהודי וכו' ולא להאי דיצחק ריש גלותא וכו', והט"ז ז"ל לא הקשה רק משאלת כל בגדיו דל"ש כלל, ואם כן אפשר לומר דלהרא"ש ז"ל באמת לא חיישינן לזה, וכן פסקו בתשובות האחרונים, א"כ נאמר פשיטא דהאשה הזאת מותרת דמדברים אלו הבילעט והצעטליך ודאי דלא שכיח שאלה כלל, כמבואר לעיל רק דחיישינן לגניבה ואבידה, וזה לא שייך כמו שאלת כל בגדיו דהא לא חיישינן לזה גבי ממון, ומפקינן ממונא מניה, ותו דאי חיישינן לגניבה ואבידה זה שייך גם בכל בגדיו גם כן, דאת כל אשר לו יגנוב בבת אחת וכדאיתא בתשובת נודע ביהודה.
וגם אם נימא דהרא"ש ז"ל הוא דס"ל הכי, ואין נרצה להחמיר בזה כדעת המחמירין בזה כדעת הרב ב"י בשם הריטב"א ז"ל, דאי סימנין דרבנן חיישינן גם לגמידי דלא מושלי, וכן חיישינן לגניבה ואבידה וכדעת החלקת מחוקק ס"ק מ"ב, מ"מ בנידון דידן לא חיישינן מחמת כאן נמצא כאן היה, דעדיפא מההוא דיצחק ריש גלותא ובזה ודאי דגם הרמב"ם ז"ל לא פליג עליה דהרא"ש, דזה לא שכיח יותר מההוא דחבל על יהודי וכדכתב הט"ז ז"ל.
אך לכאורה דברי הרשב"א ז"ל בחדושיו קמים נגד דברי הנ"ל כחומה, דהביא ראיה על האי דמן הארכובה ולמעלה דהאי גברא חריכא, ומוכח מדבריו דבהאי גברא חריכא לא היה מוכח דאתא אינש אחרינא לכאן, ואעפ"כ חיישינן לזה ולא אמרינן כאן נמצא כאן היה. והגם דלישנא דגמרא נמי הכי דייקא, דלמא אינש אחרינא וכו', מ"מ היה אפשר לומר דידעינן וודאי היה אינש אחרינא, אבל אפשר לא אתא לביתא ומחוץ נתן ידו להצילו ונחתכה ידו, ולזה אתי שפיר דחיישינן לזה משום שעכ"פ כבר היה סמוך לכאן וביאה במקצת, ואומר כולו אתא לכאן ונשרף זה ניצול. אבל מהרשב"א ז"ל מוכח דלא

כן הוא, דא"כ מאי מייתי ראיה מהא לארכובה, וגם שיש לדחוק דמדמי להו משום דשם גם כן מסתמא יש נטבעים מונחים שם מקדמת דנא, וכמו שכתב הנודע ביהודה דהיינו טעמא דארכובה, מ"מ דחיק לומר דזה דומה לזה ממש להביא ראיה מזה לזה, וגם גוף הדבר קשה כי אדרבה אין הים סובל בתוכו דבר מת כמבואר בספרים (אוה"ח שמות טו יב), ומה דחיישינן היינו שמא באותו הפעם בא גם זה לכאן, ומ"מ אין ראיה מכאן דלא אמרינן כאן נמצא כאן היה, משום דהשליכו מצידה וכבר אינו ידוע אם במקום ההוא נפל כי מים לים מכסים, אבל מדברי הרשב"א ז"ל דמוכח להו מהך דהתם וודאי דיש ראיה נגד דברי אשר כתבתי .

אבל בלאו הכי קשה דידיה אדידיה, דהוא כתב מפורש בהך דיצחק ריש גלותא כדברי הנמוקי יוסף ממש, דהטעם משום כאן נמצא כאן היה, והקשה גם כן כמו שהקשה הנמוקי יוסף דהא בממון קיי"ל כרב אשי ולא כרבא (כתובות עו.).

וברוך החונן לאדם דעת שזכיתי להבין דברי הראשונים ז"ל, דבאמת קשה היכי מייתי רבא ראיה לדבריו מכח דבעגונה הקילו, מנ"ל הא דאקילו, אמנם על רבא לא קשה מידי דלדידיה בממון ג"כ דינא הכי, כדאיתא ליה בכתובות דאוקי ומתרץ למתניתין בזה כדכתב הר"ן ז"ל בכתובות דלישנא דמתניתין משמע הכי, אבל אי אנן לא קיי"ל כוותיה מנ"ל דנחלק בהכי.

אבל זה אמיתית הדברים האלה לדעתי, דהא דאנן לא קיי"ל כרבא היינו משום דהכל תלוי בחזקת הגוף עם טענות ברי, והכא חזקת איסור אשת איש הוי כחזקת הגוף ולא מהני כאן נמצא כאן היה נגד חזקה זו, וע"ז כתבו דהכא בעגונה הקילו, והכוונה דהא אקילו משום דדייקא, ודייקא מרע לחזקת אשת איש כמו שכתבו התוספות בכתובות דף כ"ב ע"ב ובכמה דוכתין, וכיון דאיתרע חזקת אשת איש סמכינן שפיר על חזקת כאן נמצא כאן היה .

והנה ידוע דבמים כמלחמה דמי ולא מהימנא משום דלא דייקא, וכן בגברא חריכא אמרה בדמי, דהוי כמו עשינו עלינו בית דאינה נאמנת, וכ"ש הכא בגברא חריכא סבירה שהוא בעלה כמו שכתב הרשב"א ז"ל שם מפורש, וא"כ לא איתרע חזקת אשת איש ולא מהני חזקת כאן נמצא כאן היה, זה נראה לי ברור בכוונת הרשב"א ז"ל.

א"כ בנידון דידן שפיר סמכינן אחזקת כאן נמצא כאן היה, דלא חיישינן לשאלת בגדים אלא לאותו מקום וכדכתיבנא.

והשתא דאתינא להכי נראה דלאחר י"ב חודש יש להתירה מכח ספק ספיקא, לפי מאי דכתב המבי"ט הוא בק"ס בשם הרא"ש ז"ל, דלאחר י"ב חודש יוצאת מחזקת אשת איש,

וא"כ יש כאן ספק ספיקא - שמא הבגדים אלו שלו כאן, ואת"ל השאיל הבגדים, מ"מ שמא מת קודם כלות י"ב חודש.

ומארכובה ל"ק כמו שהקשה בנודע ביהודה, דהתם בעת שהיה עליו, ולא אמרינן ספק ספיקא משום חזקת אשת איש, ואי מיירי כשהוא עליו וודאי דלא מוכר משם מידי, דהיכא נאמר שמא לא יצא משם ומותרת תיכף, ואת"ל לא עשה, שמא הארכובה זו ממנו ומותרת לאחר י"ב חודש, זה אין לי שחר כלל , ובאמת אפילו מיירי בלא שהא עליו ג"כ אין ראיה משם, דאע"פ דלא שהו עליו ואפשר דעשה, מכל מקום נשתהה כל כך בפריסת המצודה עד שתצא נפשו, ואם כן אין כאן ספק ספיקא כלל, דבין כך ובין כך מותרת להנשא מיד אם הארכובה ממנו, וא"כ אין מכאן ראיה כלל דבאתחזק אסורא לא אמרינן ספק ספיקא דהכא חד ספק הוא כדכתיבנא.

ובלא"ה נראה דאין בזה ספק ספיקא, דארכובה דעיקר הספק אם הוא חי או מת אם היא באיסור אשת איש אם לא, ואם באנו היום קודם כלות י"ב חודש לספק אין כאן רק ספק אחד שמא לא עלה, דאם עלה הרי הוא חי והיא באיסור אשת איש, ומה לנו בזה היום שתהא מותרת להנשא אח"כ, ובאם באתי להתיר אותה אחר שנים עשר חודש שום אין נ"מ בין הספיקות כלל דהרי כבר עבר ורק ספק חי או מת.

ומה שכתבתי דיש בכאן ספק ספיקא, הוא בזה האופן, דאחר י"ב חודש נתיר אותה להנשא אחר ג' חדשים, וא"כ יש נ"מ בין אם היה מת קודם, דל"צ להמתין שלשה חדשים, ואם מת קודם כלות י"ב חודש צריכה להמתין ג' חדשים, ואע"ג דפשיטא לן דלא בא לכאן דאי הוה מספקא לן בזה היינו מתירים אותה, מ"מ גזירת חכמים כך היתה, ובאם יתברר לנו שמת קודם כלות יב"ח יאמרו שאשה הזאת מותרת להנשא תוך ג' חדשים ולא מקיימא גזירת חכמים ז"ל.

אבל התם נראה דבאמת אין צריכין להמתין ג' חדשים אחר כלות י"ב חודש, דספק אם מת על ידי מים או על ידי החתך תיכף, והראיה דכתבו הפוסקים סתמא אחר י"ב חודש מותרת להנשא ולא כתבו אחר ט"ו חודש, דוודאי איכא למטעי בהא דפשטא דלישנא הכי משמע, אלא ודאי דבאמת אינה צריכה להמתין, ואע"ג דשני הספיקות הם אחד, מ"מ במלתא דרבנן לא מחמרינן כולא האי, ומחמת דרוב נופלים למים מתים ואינם עולים, רק משום חזקת אשת איש היא אסורה כדכתב הריב"ש ז"ל, ובכלות הזמן היא מותרת.

אבל בנידון דידן, אם נימא דכאן נמצא כאן היה לא מהני, ויש כאן חזקת חי, וודאי היא צריכה להמתין עוד ג' חדשים, ויש כאן ספק ספיקא גמור, וגם נראה דאין צריך להיות מתהפך, מחמת דנולד מקודם ומתיר יותר.

ובאם נאמר דהכא ג"כ צריכה להמתין ג' חדשים משום דחששא דנפילה חששא מועטת היא, פשיטא דמותרת לאחר י"ב חודש.

נראה לע"ד מכל הנך טעמים דהאשה הזאת מותרת להנשא לכל הפחות אחר חמשה עשר חודש, דהיינו שישבו ב"ד אחר כלות י"ב חודש או שנה, כי אני מסופק בדבר זה גם לענין ברכת מחיה המתים אם בי"ב חודש אפילו בשנה מעוברת אי בעינן י"ג חודש, ונחמיר בזה שלשה עשר חודש ישבו ב"ד ויאמרו לה שהיא מותרת להנשא שאינה אשת איש שוב, אך צריך אתה להמתין עוד צ"א יום כדין אשה אחר מיתת בעלה, כי אנו חוששין שמא לא מת הוא באותו פעם רק אח"כ, והרי את כדין כל אשה אחר מיתת בעלה או אחר גירושין שהיא פנויה וקדושין תופסין בה ומ"מ אסורה להתארס וכש"כ להנשא עד אחר צ"א יום, וכל החדשים הנ"ל הוא מעת אשר נשמע שנהרג לא מעת אשר עבר מנגד פניה.

ולכאורה היה נראה דאחר יב"ח מחזקינן בוודאי שמת כבר, וא"כ א"צ להמתין צ"א יום, ואין כאן שוב ספק ספיקא. רק לא כן נראה מהסמך שיש בגמרא על דין זה, מהא דמברך לאחר י"ב חודש מחיה המתים, משמע הטעם משום שכבר נכנס בגדר הספק קצת שמא מת.

ולכאורה יראה שכל דברי אלה הם כנגד דברי הגאון חכם צבי, שבתשובה סימן קל"ד לא התיר מכח זה. אבל לא מוכח כולי האי, דניחא ליה להתירה בהיתר ברור יותר. וגם נוכל לומר דהתם כשעת חירום דמי כדכתב שם ולא שכיח עוברים ושבים כלל, ואין ראיה מי"ב חודש כלל.

ואפשר היינו טעמא דמקרבין חטאת הבאה ממדינת הים בחזקת שהוא קיים, ולא מפלגינן בין תוך י"ב חודש או אח"כ , אך התם בלאו הכי ל"ק, דחטאת בת שנתה היא, ואפשר דלכך נקט חטאת ולא אשם אע"ג דבאשם רועה.

אכתי פש גבן לברור היתר הראשון מחמת כאן נמצא בבגדים, מהא דמחט שנמצא וכו' ומייתי לה בנדה (ד.), דלא אמרינן כאן נשברה והעלתה חלודה. אך ל"ק, דשם שבירתה הוא טהרתה ולא אמרינן כאן נמצא כאן היה במידי דאית תוספת שבח כדכתבו התוספות בכתובות לפי הנוסחא חדשה, ועוד התם בטהורה על גבי טהורה מחזיקינן . ולפירוש הרמב"ם ז"ל בהאי דמחט ל"ק כלל ואינו ענין זה לזה כלל:

אמנם אכתי קשה לכאורה מדברי הבית שמואל (סי' יז ס"ק פד), שכתב לסתור ראית הטורי זהב שכתב דלא אמרינן השתא הוא דמת, מהא דמחמיר הרשב"א בספק ת', וכתב הבית שמואל דתלינן דאחר הוא דלא ידעינן ליה, וכן הוא בנקודות הכסף, והנודע

ביהודה (סי' לא) מפרש לדבריו דהיא משום חזקת איסור אשת איש, ולפי מה דכתיבנא ליכא כאן חזקת איסור אשת איש מחמת דייקא.

אבל באמת לענ"ד נראה דאין הפירוש כדברי הבית שמואל, וכל מעיין יראה דהפירוש הנ"ל הוא דחוק מאוד בדברי הב"ש וכמעט שאי אפשר לאומרו כלל, והדברים כפשוטן. ומה דקשה ליה להנ"ב דהלא גם אחר היה, לדעתי נראה דל"ק כלל, וכבר כתבתי מזה דלא שייך לומר על המת הנמצא אוקים ליה בחזקת חי, וכי קודם הזמן הזה לא היו מתים מבני האדם, הלא בכל יום מתים כמה בני אדם, ואפשר זה הוא מזמן קודם, והתימא על הגאון נודע ביהודה האיך לא שת לבו לזה, והלא הוא עצמו כתב (שם) דגבי נגע באדם בלילה לא שייך למימר אוקמה אחזקת חי משום דהרבה מתים יש בעולם, והנה שם הוא חזקה טובה מזה לומר שאין שם השתנות בזה האדם וחי הוא, ואם שם נימא דלא הוי חזקה מכל שכן דלא נימא היכא דוודאי מת, בניקום ליה אחזקת חי דמעיקרא, ודברים אלו פשוטים הם לכל מעיין.

אבל בנידון הרשב"א ז"ל דהספק בגברא חריכא הוא ספק בין איש זה לאיש אחר חריכא, אין כאן חזקת חיים, דמה לן בין הוא מת או אחר מת נאבדה החזקה, רק חזקות איסור אשת איש משום דליכא דיוקא, אבל ביצחק ריש גלותא דאיכא דיוקא לא חיישינן לה, וחזקת חיים אין כאן דמ"מ אחד מת באותו זמן מה לי הוא או אחר, ושפיר איכא חזקה כאן נמצא כאן היה וכן בנידון דידן:

שוב עיינתי בספר מקור חיים שכתב היפך מדברי, שאפילו אין לספק במקום הזה תלינן במקום הקודם לזה, לא כמו שכתבתי מהרשב"א ז"ל, והביא ראיה לזה מהא דאמרינן בנמצא חטה במצה אפויה כאן נמצא כאן היה, אף על גב דליכא למימר במקום הזה נפל. **אך** באמת אין משם ראיה כלל, דהתם הוי המצה במקום החטה, ואמרינן כאן נפלה ולא היתה בעסה, אבל בכלי אחד שטלטלהו ממקום למקום ונמצא בתוך הכלי ההוא עצמה, אז אין לתלות רק במקום הכלי ול"ת רק במקום שנולד הספק, וכאשר כתב כן מקודם כמה פעמים, וכמו שמבואר מדברי הרשב"א ז"ל.

והמקור חיים אזיל בזה לשיטתו, וס"ל דהא דלא תלינן ממקום למקום הוא דווקא ביש במה לתלות באותו מקום, וא"כ מאי מהני לן הכלי, הלא עיקר החשש שמא נפל לתוכו במקום ההוא מה לי אם באותו הכלי או בכלי אחרת, הלא עיקר החשש משום המקום, דבמצה לא היתה החטה רק משני המקומות האלו.

אבל לפי מה שנתבאר לעיל דלא מטעם זה הוא, רק משום דאמרינן דבמקום שנולד הספק שם נתהוה, מה לי אם הוא שינוי מקום מחמת הכלי או מחמת המקום שהכלי עומדת עליו.

ושוב ראיתי בפרי מגדים סי' תס"ז אות כ"ה שכתב, דווקא בשינוי כלים אמרינן כאן נמצא כאן, היה אבל בשינוי מקומות לא אמרינן כן, והוא היפוך דברי המקור חיים לדעת הרמב"ם ז"ל דפסק כר"י בהך דקופה, ולא היה ידוע לי מהיכן למד דבר זה דבכלים אמרינן כן, ואחר החיפוש מצאתי שהן דברי הראב"ד ז"ל בהשגות, אך מ"מ אין הטעם כדבריו שכתב ואמרינן עתה בכלי שני נפל, וטעם דברי הראב"ד ז"ל משום דאמרינן דהיה בכלי זו תחילה, וזו מטעם כאן נמצא כאן היה בכלי זו קודם שלקחו מכלי ראשון לכאן, והנה זה רק בשינוי הטעם, ונ"מ לדינא גם כן באם בדקו לכלי הבית בשעת לקיחה הוי רק ממקום למקום, אבל לענין דינא בעיקר הדין לכאורה כן הוא לדעת הרמב"ם ז"ל.

והנה א"כ דין זה דחטה במחלוקת שנוייה בין הרמב"ם ז"ל ובין הרשב"א ז"ל, אבל לע"ד נראה דאין כאן מחלוקת כלל, וטרם נבא לבאר זה, נבאר מקודם מה דהקשה המקור חיים מדוע גבי קופה בעינן דווקא בדיקה ולא סמכינן אחזקה דמעיקרא כמו גבי בתולה, ומחמת קושיא זו המציא דבר דחזקה דמעיקרא הוא רק במקום הראשון היכא דאיכא למתלי בשינוי מקום, והתם בבתולה היא ריעותא דליכא למתלי במקום, וגבי נגע באחד בלילה איכא למתלי במקום ע"ש.

ובאמת כי איני יכול להבין דבריו אלה, דמאי סברא יש בנגע באחד להחזיק במקום זה יותר ממקום זה, הן חזקת חיים והן חזקת טומאה בזו ובזו שני המקומות שוים ואין במה לתלות במקום זה כלל, ובאמת מזה גם כן סתירה לדבריו הראשונים דלא אמרינן כאן נמצא כאן היה באין במה לתלות, ואדרבה גבי בתולה שייך טפי דהוא מידי דאתי מעלמא.

אך לדעתי הקושיא מעיקרא ליתא, דלענין טומאה וטהרה בעינן דווקא בדיקה ולא לגבי שום דבר, כדאשכחן לענין בדיקת אשה שצריכה לטהרות ולא לבעלה אע"ג דאיכא איסור כרת, ובזה אתי שפיר למה דהקשה הגמרא לר"י מהא דנגע באחד, והתם הא מיירי ברה"ר דבזה ר"מ מטהר משום דהוי ספק טומאה ברה"ר, ופלוגתא דחזקיה ורבי יוחנן היא ברה"י כדכתבו התוס' ז"ל (ד. ד"ה כי פליגי) דאי ברה"ר מ"ט דר"י דהא הוי כראוהו חי מבערב, ומדברי התוס' הללו ראיה ברורה דלא שאני לן בחזקה דמעיקרא בין במקומה או שלא במקומה דאל"כ לא הוי מקשה מידי. והנה הביא המקור חיים ראיה ברורה לדין זה, והנה דברי התוס' הללו הם כנגדו, ולקמן נבאר דאין ראיתו ראיה:

נחזור לענינינו דפלוגתא דרבי יוחנן הוא ברה"י, והיכא מותיב לו מרה"ר. אך לפי הנ"ל א"ש, דסברת המקשן דבדיקה ברה"י ושאינה בדיקה ברה"ר שוים הם.

ובמה שנתבאר א"ש בפשיטות דינו של הרשב"א ז"ל גבינות מבהמה טרפה, דאם נודע לנו דסמוך לשחיטה נטרפה, הגבינות שנעשו מקודם כשרים, ואמאי הלא מזמן לזמן חיישינן. דהא דתלינן מזמן לזמן היינו ברה"י, ושם אפילו ס"ס ושום חזקה לא מהני ביה כדילפינן מסוטה דלא מהני חזקת כשרות שלה לדידיה, וחזקת היתר דידה לבעלה, ואסרה הכתוב, ולא ילפינן כלל מזה רק מספק טומאה בר"ה דמהני מזמן לזמן אם ראוהו חי מבערב, דזה דייקא הוי בדיקה לענין טהרות וכדאשכחן נגע באבן או בעמוד בלילה ולמחר מצא עליו רוק, דטמא אם לא ראה בערב במקום הזה שלא היה שם רוק, ובחנם נתחבטו בזה הגאונים חכמי דורנו בזה למה בעינן ראוהו חי, ונכנסו לדחוקים דבעינן ראוהו במקום הזה ובערב לאו דוקא, והוא דחוק מאוד עד שכמעט אי אפשר לאמרו כלל, דהתנא שביק למקום מה דמעכב ונקט זמן מה דלא מעכב, ונעלם מעינם דברי התוספות הנ"ל.

אך אם אי אפשר לתלות סמוך לשחיטה נטרפה, אז איתרע החזקה קמייתא, והרא"ה ז"ל הקשה עליו בזו דמאי שנא.

ונלע"ד אפשר דהרשב"א ז"ל יליף מהא דפ"ו דטהרות משנה א', המסוכן שהוא ברה"י והוציאוהו לרה"ר והחזירוהו לרה"י, כשהוא ברה"י ספיקו טמא ורה"ר ספקו טהור וכו', וסתמא קתני, ומשמע דראוהו חי קודם הספק, וגם מוכח קצת כן, דאי בלא ראוהו קודם לכן ל"ל למתני והחזירוהו לרה"י, אפילו נשאו אותו לרה"ר אחר ג"כ הרה"י טמא ורה"ר האחרון ג"כ כיון דלא ראוהו חי, ורה"ר הקודם טהור, ואם נדחק דאפשר דהתנא לא מיירי בפלוגתא דר"מ ורבנן, אך הרמב"ם ז"ל העתיק ג"כ משנה זו כלשונה וגם לשון הרמב"ם ז"ל המסוכן שנתעלף מורה בפירוש שהיה מקודם חי ונתעלף, וגם סתמא דמילתא הכי הוא. והנה א"כ קשה לחזקיה דאמר טהור בקופה בדוקה ברה"י, ואמאי הרה"י הראשון טמא נימא ברה"י השני מת, דהא אין מחזיקין אפילו ברה"י ממקום למקום, ומוכרח לחלק כאשר כתבתי, דעיקר הוא מקום הולדת הספק וכיון שנולד במקום הראשון וכבר איתרע ליה חזקה קמייתא, רק אם נולד הספק במקום אחר אז החזקה הראשונה במקומו עומדת, ה"ה בשאר איסורין שבתורה דלא חיישינן מזמן לזמן, הזמן האחרון שהוא סמוך ונראה להולדת הספק לא מרעי לחזקה קמייתא, וכל מופלג מזה מרעי לחזקה קמייתא.

וכן הך דקופה, אי ידעינן דבמקום ההוא לא נפל השרץ לתוכה, רק אפשר דבינו לבינו, כבר איתרע החזקה מה שהיתה בדוקה מקודם וכדסבר המקור חיים למימר לכתחלה,

וראייתו לדחות ד"ז כבר דחינו, דהתם כשני כלים, והוה ליה כשני מקומות לא פחות ולא יותר, דהטעם רק משום נפילה:

העולה מכל הנכתב למעלה דבין בזמן אחר הן במקום אחר לא מפקה מחזקה קמייתא, בחיטה ובעיסה היינו ממקום למקום לדעת הרמ"א ז"ל, ובמליגת תרנגולת הוי מזמן לזמן לדעתו ז"ל, ולע"ד גם בטרפה הוא מטעם מזמן לזמן, או משום דהוי ממקום למקום כדכתיבנא לעיל, אבל המקום שהוא באה בשעת שחיטה וקודם לזה לא מהני דאין המקום מוליד הספק רק השחיטה והשחיטה נעשה ברצון, ואין לומר בזה כלל במקום זה נולד הספק.

וכל זה לדעת הרמ"א ז"ל, אבל לדעת המ"ב והמ"א ז"ל לא ילפינן מטומאה בר"ה רק באינו בדוק, דהיינו אם לא ראינו אותו חי מבערב, ולא מחזקינן ממקום למקום אבל מזמן לזמן מחזקינן, ולא דמי לטריפה דהתם הוי כמו שנוי רשות כמו שנתבאר לעיל.

והעולה מכל הנ"ל דחזקה קמייתא היא אפילו שלא במקומה, רק מקום שנפל הספק הוא ענין חלק מטעם כאן נמצא כאן היה, והא דמחט שנמצאת שבורה לא ילפינן מזה, דהא משום דאין בו דעת לשאול, וחזקה דמעיקרא מהני בה לחוד כמו באשה דאינה בדוקה דמיא וטהורה לגבי דבר שאין בו דעת לשאול, כדכתבו התוס' ד"ב דנדה בד"ה (ד"ה מעת) החלוק שביניהם בין רשות הרבים ובין דבר שאין בו דעת לשאול .

וכן הוא לענין חזקה דהשתא, דלא מהני בר"ה גבי אשה נדה, וגבי נגע באחד בלילה דבעינן בדיקה, ולענין דבר שאין בו דעת לשאול סמכינן אחזקה דהשתא גבי מחט שנמצא שבורה, אבל גבי אדם הנכנס לבית המנוגע אע"ג דהוי בר"ה כדכתבו התוס' בחולין (י: ד"ה ודילמא) מ"מ לא אזלינן בתר חזקה דהשתא כלל לטהר, דהא דאזלינן בתר חזקה דהשתא לטמא היינו משום שאינו בדוק וכמו שנתבאר, ונדחה ראיית המקור חיים, ובלאו הכי אין ראייתו ראיה.

ונחזור לענינינו, הנה באשה העגונה זאת החזקה הראשונה מהבגדים קיימת, ולא חיישינן לשאלה ולא לגנבה ואבדה, אך דא עקא שנתברר שהבילעט הוא נמצא סמוך לדרך הרבים, וחזר הדין למקומו חשש שאלה מחמת כאן נמצא כאן היה כמו שנתבאר לעיל, ואזיל ליה היתר מחמת הבילעט, דבזה חיישינן וודאי לאבדה אפילו למאן דס"ל דלא חיישינן לאבידה, בזה וודאי חיישינן דלא נמצא אצל הגלגולת, רק כאשר יבא הידוע מהטיליביס של איש אחר אם הם נכרין בטוב אז לשאלה ליכא למיחש בהו כלל, וגם בלא"ה אינו שייך שאלה בהם אפילו בלא אבידה רק חשש מכירה, ובזה שייך שפיר לומר חזקת מרא קמא ולא נמצאו סמוך לדרך, וגם בדרך עצמו לא שכיחי

למכור הסחורה, וגם אם נאמר שבדבר העומד לימכר לא שייך חזקה כלל וניחוש שמא מכרם במקום אחר, בכאן ליכא למיחש מחמת שהבילעט נמצא בכאן, ופשיטא אם יהיו שנים המכירים את הטלית בטביעות עין שבזה לא שכיחי מכירה כלל, ובאמת מתשובת הרמב"ם ז"ל גבי אם נמצא בבגדיו בנטבע מוכח דגם ע"א מהימן בט"ע, והכרה דהחתיכה של פשתן מבתי שוקיים לא מהני, דזה הוי וודאי ככלי אפרי' שלא טבעתו עין, נראה דנוכל לסמוך ולהתירה אחר י"ב חודש שתנשא אחר ג' חדשים אם יסכימו שלשה מחכמי הדור בדבר הזה.

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם